

UBİKS | ISCSA

Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi

International Journal of Cultural and Social Studies

UKSAD - IntJCSS

Haziran ve Aralık Aylarında Yayımlanan Açık Erişimli Hakemli Dergi

*Biannual
(Published in June & December)
Open Access Peer-Reviewed Journal*

Cilt 3, Özel Sayı / Volume 3, Special Issue
Aralık 2017 / December 2017

2. Uluslararası Avrasya Spor, Eğitim ve Toplum Kongresi Bildirileri Özel Sayısı, Antalya/Türkiye - 2017
Special Issue on the Proceedings of the 2nd IECSSES Conference, Antalya/Turkey - 2017

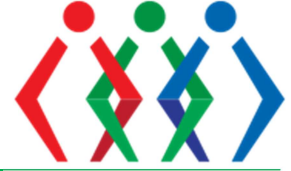

ISCSA_UBİKS

e-ISSN: 2458-9381

www.intjcss.com

www.iscs-a.org

UKSAD, Haziran ve Aralık aylarında olmak üzere yılda iki kere yayımlanan Uluslararası Bilimsel Hakemli bir dergidir.

AÇIK ERİŞİMLİ DERGİ

Editörden mesaj

Değerli meslektaşlarım,

Derneğimiz Kültürel ve Sosyal Bilimler alanındaki çalışmalarınızı değerlendirmek üzere yeni bir dergiyi (UKSAD) hizmetinize sunmaktan büyük bir mutluluk duyuyor. Genç bir kurum olmamıza rağmen, son derece dinamik ve istekli bir ekiple yol alan derneğimizin çıkardığı bu yeni yayın organının da Sosyal Bilimlerin farklı disiplinleri üzerinde yoğunlaşan akademisyenlerin dikkatini çekeceğine olan inancımız sonsuzdur.

Sizleri, Sosyal Bilimlerin tüm alanlarında üreteceğiniz yüksek kalitedeki bilimsel çalışmalarınızı, yazın taramaları, örnek olgu araştırmaları, deneysel araştırmaları, kitap incelemelerinizi, vb. derginin yazım kurallarına uygun olarak hazırlayarak dergimize göndermeye davet ediyoruz. Ayrıca açık erişimli makalelerimizi gerek okuyarak, gerekse alıntılıyarak dergimizin gelişmesine katkı vermenizi diliyoruz. İyi çalışmalar.

IntJCSS is an International Refereed Scientific Journal published biannually (in June & December) by ISCSA.

OPEN ACCESS JOURNAL

Message from the editor

Dear colleagues,

Our association is glad to invite you all to submit your cultural and social researches in our new journal, International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS). As being a young association, but having very ambitious team of academic staff, we really believe that this journal would attract intention from serious scholars working on different dimensions of educational sciences.

We invite high quality articles, review papers, case studies of theoretical, and empirical, conceptual, experimental researches, translations, and letters to the editors, etc. on social sciences in a properly formatted file as per the author guidelines of the journal. We also promote researchers to use our open access articles in their researches and contribute to the development of our journal through their citations.

Kind regards.

Sayı Editörü / Editor of the Issue

Dr. Mutlu TÜRKMEN, Bartın University, TURKEY

Eş Editörler / Co-editors

Dr. Saliha AĞAÇ, Gazi University, TURKEY (Chief Editor)

Dr. Murat KUL, Bartın University, TURKEY

Dr. Yunus ABDURAHİMOĞLU, Bartın University, TURKEY

Bilim Kurulu / Scientific Board

Dr. Yunus ABDURAHİMOĞLU, Bartın University, TURKEY

Dr. Fariz AHMADOV, Azerbaijan State Economy University, AZERBAIJAN

Dr. Nurhodja AKBULAEV, Azerbaijan State Economy University, AZERBAIJAN

Dr. Mehmet AKGÜL, Prof., Necmettin Erbakan University, TURKEY

Dr. Aygün AKYOL, Assoc. Prof., Hitit University, TURKEY

Dr. Hayati AKYOL, Prof., Gazi University, TURKEY

Dr. Adel M. ALNASHAR, Prof., University of Bahrain, BAHRAIN

Dr. Mahfoud AMARA, Qatar University, QATAR

Dr. Musa Kazım ARICAN, Prof., Yıldırım Beyazıt University, TURKEY

Dr. Esmaeil Safaei ASL, Allameh Tabataba'i University, IRAN

Dr. Mustafa AY, Assoc. Prof., Selçuk University, TURKEY

Dr. Bünyamin AYHAN, Assoc. Prof., Selçuk University, TURKEY

Dr. Ramezan Mahdavi AZADBONI, University of Mazandaran, IRAN

Dr. Lambros BALTSIOTIS, Panteion University, GREECE

Dr. Fatma BAĞDATLI ÇAM, Bartın University, TURKEY

Dr. Alyona YULDAŞKIZI BALTABAYEVA, Prof., Ahmet Yesevi University, KAZAKHSTAN

Dr. Nuri BALTACI, Gumushane University, TURKEY

Dr. Mehmet BAYRAKTAR, Prof., Yeditepe University, TURKEY

Dr. Metin BECEREMEN, Assoc. Prof., Uludag University, TURKEY

Dr. Antoine Cantin-BRAULT, Université de Saint-Boniface, CANADA

Dr. Ahmet Kamil CİHAN, Prof., Erciyes University, TURKEY

Dr. Aynur CİVELEK, Assoc. Prof., Adnan Menderes University, TURKEY

Dr. Alex CRISP, São Paulo State University, BRAZIL

Dr. Hamza ÇAKIR, Prof., Erciyes University, TURKEY

Dr. İsmail ÇAKIR, Assoc. Prof., Erciyes University, TURKEY

Dr. Lokman ÇİLİNGİR, Prof., Ondokuz Mayıs University, TURKEY

Dr. Daniela DASHEVA, Prof., National Sports Academy, BULGARIA

Dr. Bekir DİREKÇİ, Assoc. Prof., Akdeniz University, TURKEY

Dr. Mevlud DUDİC, Prof., Novi Pazar University, SERBIA

Dr. Murat ERDOĞDU, Necmettin Erbakan University, TURKEY

Dr. Murat KELİKLİ, Bartın University, TURKEY

Dr. Nejla GÜNAY, Assoc. Prof., Gazi University, TURKEY

Dr. Bülent GÜRBÜZ, Assoc. Prof., Kırıkkale University, TURKEY

Dr. Erdal HAMARTA, Assoc. Prof., Necmettin Erbakan University, TURKEY

Dr. Mustafa HİZMETLİ, Assoc. Prof., Bartın University, TURKEY

Dr. Miftakhul JANNAH, Surabaya State University, INDONESIA

Dr. İbrahim Hakkı KAYNAK, Necmettin Erbakan University, TURKEY

Dr. Murat KELİKLİ, Bartın University, TURKEY

Dr. Bachir KHELIFI, Prof., University of Mascara, ALGERIA

Dr. Ali Murat KIRIK, Marmara University, TURKEY
Dr. Murat KUL, Assist. Prof., Bartın University, TURKEY
Dr. Hanem MAKNI, Prof., University of Tunis, TUNISA
Dr. İfet MAHMUTOVIC, Prof., University of Sarajevo, BOSNIA HERZEGOVINA
Dr. İ. Hakkı MİRİCİ, Prof., Hacettepe University, TURKEY
Dr. Zerf MOHAMED, University Abdel Hamid Ibn Badis Mostaganem, ALGERIA
Dr. Sait OKUMUŞ, Assoc. Prof., Yıldırım Beyazıt University, TURKEY
Dr. Ayad OMAR, Assoc. Prof., Tripoli University, LIBYA
Dr. Mehmet ÖÇALAN, Kırıkkale University, TURKEY
Dr. Nurettin ÖZTÜRK, Assoc. Prof., Atatürk University, TURKEY
Dr. Cevat ÖZYURT, Prof., Yıldırım Beyazıt University, TURKEY
Dr. Shawkat Gaber RADWAN, Port Said University, EGYPT
Dr. Müfit Selim SARUHAN, Prof., Ankara University, TURKEY
Dr. Shakeel Ahmad SHAHID, Dow College Karachi, PAKISTAN
Dr. Erhan SUMMAK, Selçuk University, TURKEY
Dr. Mutluhan TAŞ, Assoc. Prof., Selçuk University, TURKEY
Dr. Burhanettin TATAR, Prof., Ondokuz Mayıs University, TURKEY
Dr. Fatih TOKTAŞ, Assoc. Prof., Dokuz Eylül University, TURKEY
Dr. Mutlu TÜRKMEN, Assoc. Prof., Bartın University, TURKEY
Dr. Mevlüt UYANIK, Prof., Hitit Üniversitesi, TURKEY
Dr. Asife ÜNAL, Assoc. Prof., Bartın University, TURKEY
Dr. Oğuz YURTTADUR, Selçuk University, TURKEY
Dr. Tomáš ZEMAN, Comenius University, SLOVAKIA

Dergi Sorumlusu / Publication Manager

Mutlu TÜRKMEN

Tasarım / Design

Güngör DOĞANAY

Web Yöneticisi / Web Admin

Ali ALTUNAY

Halkla İlişkiler / Public Affairs

Sercan KURAL

Web & Email

www.intjcss.com & info@intjcss.com

** İsimler alfabetik sırayla dizilmiştir. / Names are listed in alphabetical order.*

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Spor Bilimleri / Sport Sciences

- 1- Spor Federasyonları İl Temsilcilerinin Yönetsel Sorunlarına İlişkin Görüşleri
The Notions of Sports Federations' Representatives with regard to Managerial Problems
Zeki TAŞ, Zafer ÇİMEN1-15
- 2- Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Sportmenlik Davranışları Hakkındaki Görüşleri
Opinions of Sports Faculty Students on Sportsmanship Behavior
Mikail TEL, Çetin YAMAN, Mahmut ALTUN16-26
- 3- Artistik Buz Pateni Kayan Kız ve Erkek Çocuklar İçin Giysi Tasarım Örnekleri
Examples of Clothing Design for Girls and Boys with Figure Skating
Mine CERANOĞLU, Feride GÜLER27-52
- 4- Türkiye'de "Ampute Futbol" un Kısa Tarihçesi"
Brief History of "Amputee Football" in Turkey"
Ali Ozan SARIGÖZ, Gürhan KAYIHAN, Ali Ozan ERKILIÇ, Ali ÖZKAN53-60
- 5- Dart Sporcularının Erişkin Bağlanma Biçimleri ile Atılganlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi
Investigation of the Relationship between Adult Connection Form of Dart Sports and Casualty Levels
Mustafa Alper MÜLHİM, Zeynep MÜLHİM, Yılmaz ÜNLÜ, Adem SOLAKUMUR61-72
- 6- Davranış Değişim Basamakları ve Cinsiyete Göre Seyircilerin Saldırganlık Düzeyleri
Aggression Levels of Spectators in Terms of Stages of Behavior Change and Gender
Ahmet Naci DİLEK, Osman İMAMOĞLU, Alperen ERKİN73-82
- 7-Hentbolcuların Spora Özgü Başarı Motivasyonu ve Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi
Examination of Handball Players' Levels of Sports-Specific Achievement Motivation and Happiness
Adem ÖZGÜN, Fatih YAŞARTÜRK, Betül AYHAN, Taner BOZKUŞ83-94
- 8- Türkiyede Sporcu Eğitim Merkezleri ve Olimpik Hazırlık Merkezleri
Athletic Training Centers and Olympic Preparatory Centers in Turkey
Osman İMAMOĞLU, Ahmet Naci DİLEK, Mutlu TÜRKMEN95-106
- 9- Özel ve Devlet Okulu Öğrencilerinin Motor Gelişimlerin İncelenmesi
Investigation of Motor Developments in Private and State School Students
Meryem GÜLAÇ107-113

- 10-**Gençlik Merkezindeki Serbest Zaman Etkinliklerine Katılan Bireylerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Bazı Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi: Adıyaman İli Örneği
Analysis of Social Skill Levels of Individuals Participating in Leisure Time Activities in Youth Center According to Some Demographic Variables: City of Adıyaman Sample
Fikret KELLEŞ, Murat KUL, İsmail KARATAŞ, M. Alper MÜLHİM, Yılmaz ÜNLÜ**114-141**
- 11-**Fitnes Katılımcıların Rekreatif Etkinliklere Yönelik Motivasyon Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi
The State of the Fitness Participants' Levels of Motivation towards Recreational Activities According to Various Demographic Features
İsmail AYDIN, Fatih YAŞARTÜRK**142-152**
- 12-**Türkiye'deki Ortaokul Öğrencilerinin Okullardaki Açık ve Kapalı Spor Alanlarına İlişkin Dağılımlarının İncelenmesi
Investigation of the Distribution of Secondary School Students in Turkey on Open and Indoor Sports Fields on the Schools
Rüstem ORHAN**153-165**
- 13-**Spor Federasyonları İl Temsilcilerinin Mali Sorunlarına İlişkin Görüşleri
The Notions of Sports Federations' Representatives with regard to Managerial Problems
Zeki TAŞ, Zafer ÇİMEN**166-185**
- 14-**Kocaeli İli Belediyelerinin Stratejik Planlarının Spor Boyutu ile İncelenmesi
Investigation of Strategic Plans of Kocaeli Provincial Municipalities with Sport Dimension
Fuat Orkun TAPŞIN, Levent ATALI**186-200**
- 15-**Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nda Öğrenim Gören Kadın Sporcuların Spora Katılım Motivasyonlarının Bazı Değişkenlere Göre Araştırılması
Investigation of Sport Participation Motivation of Female Sportsmen Who Study at School of Physical Education and Sports According to Some Variables
İlimdar YALÇIN, Mine TURĞUT, Atalay GACAR, Fehmi ÇALIK**201-210**
- 16-**Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti Dönemi Yenileşme Hareketlerinin Türk Spor Kültürüne Etkileri "Tanzimattan Cumhuriyete Spor"
The Effects of the Ottoman Empire and Turkish Republic Innovation Movements on the Turkish Sports Culture "Sport from Reorganisations (Tanzimat Reform Era) to Republic
Adem BAYAZİT, Emre BOZ**211-228**
- 17-**Integrated Football: A New Frontier of Sport for All to Change the Attitudes
Angela MAGNANINI**229-238**
- 18-**Rekreatif Etkinliklere Katılan Üniversite Öğrencilerinin Serbest Zamanda Sıkılma Algısı İle Yaşam Doyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi
Examination of University Students' Levels of Leisure Boredom Perception and Life Satisfaction towards Recreative Activities
Fatih YAŞARTÜRK, Hayri AKYÜZ, İsmail KARATAŞ**239-252**

- 19-Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Kalitesi ve Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**
The Investigation of the Relationship between University Students' Levels of Life Quality and Happiness
Hayri AKYÜZ, Fatih YAŞARTÜRK, İsmail AYDIN, Erdal ZORBA, Mutlu TÜRKMEN**253-262**
- 20-Beden Eğitimi ve Spor Dersinin Down Sendromlu Çocukların Ruhsal Uyum Düzeylerine Etkisi**
The Effect of Physical Education and Sports Lesson on Psychological Adaptaiton Levels of Children with Down Syndrome
Zeynel Abidin ŞENLİK, Murat KUL, İsmail KARATAŞ, Mustafa Alper MÜLHİM**263-282**
- 21-Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Medya Okuryazarlık Düzeylerinin Bazı Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi**
Analysis of Media Literacy of Physical Education and Sports Teachers According to Some Demographic Variables
Yılmaz ÜNLÜ, Serdar USLU, Murat KUL, Adem SOLAKUMUR, Çetin YAMAN**283-293**
- 22-Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Yansıtıcı Düşünme Eğilimlerinin ve Yansıtma Yeteneklerinin Bazı Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi**
Analysis of Reflective Thinking Trends and Reflective Abilities of Physical Education and Sports Teachers According to Some Demographic Variables
Adem SOLAKUMUR, Murat KUL, Yılmaz ÜNLÜ, M. Alper MÜLHİM ...**294-307**
- 23-Sporcularda Yükseklik Antrenman Maskesinin Anaerobik Performans ve Solunum Parametrelerine Etkisinin İncelenmesi**
Investigation of the Effects of Elevation Training Mask on Aerobic and Anaerobic Performance in Athletes
Oğuzhan YÜKSEL, Yağmur AKKOYUNLU, Harun KOÇ**308-318**
- 24-10-12 Yaş Grubu Tenisçilerin Bazı Kinantropometrik Değişkenlerinin ve Forehand-Backhand Vuruş Tekniklerinin İncelenmesi**
Investigation of Some Kantropometric Variables of 10-12 Age Group Tennis Players and Forehand-Backhand Strike Techniques
Recep AYDIN, Akif ÇİFTÇİOĞLU, Serhat ALTINEL, Ali ÖZKAN**319-325**
- 25-Farklı Fakültelerde Görev Yapan Akademisyenlerin Fiziksel Aktiviteye Katılım Durumlarının İncelenmesi**
An Investigation of Participation Status of Academicians in Different Faculties in Physical Activity
Eren ULUÖZ, Cem Yoksuler YILMAZ, Zeynep Filiz DİNÇ**326-336**
- 26-Futbolda Dripling ile Sprint Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**
Analysis of Relationship between Dripling and Sprint in Soccer
Cem Sinan ASLAN, Ender EYUBOĞLU, İzzet KARAKULAK**337-346**

- 27-Kadın Basketbolcularda Bazı Kan Parametrelerinin ve Morfolojik Değişkenlerin Üst Ekstrimiteden Elde Edilen Bazı Performans Değerlerine Etkisi**
Effects of Blood Parameters and Some Morphological Variables on Some Upper Extremity Physical Fitness Performance in Female Basketball Players
Recep SOSLU, Ender EYUBOĞLU, İsmail Can CUVALCIOĞLU, Ali ÖZKAN
.....**347-353**
- 28-Bartın Üniversitesi Badminton Takimında Yer Alan Kadın Sporculara Uygulanan 8 Haftalık Klasik Badminton Antrenmanlarının Bazı Fiziksel Performans Parametreleri Üzerine Etkileri**
Effects on Some Physical Performance Parameters of 8 Weekly Classical Badminton Studies in Bartın University Female Athletes Playing in Badminton Team
Mine TURĞUT, Recep AYDIN, Ali Ozan ERKILIÇ**354-364**
- 29-Farklı Branşlardaki Müsabık Sporcuların Fiziksel Özellikleri ile Fonksiyonel Hareket Analizleri Arasındaki İlişki**
The Relationship Between Physical Characteristics and Functional Movement Analysis of Athletes of Various Sports
Özgür CENGİZHAN, Ender EYUBOĞLU**365-371**
- 30-Yüzücülerde Eşik Dayanıklılık Antrenmanı (End-2) Sonucunda Oluşan Dehidrasyonun Performans Üzerine Etkileri ve Vücut Hidrasyon Düzeyinin İncelenmesi**
The Effects of Dehydration Resulting from Threshold Endurance Training (End-2) on Performance and Examination of Body Hydration Level on Swimmers
Ayşegül YAPICI, Hülya KAVRUK, Eylem ÇELİK**372-381**

Eğitim Bilimleri / Educational Sciences

- 31-Exploring Teachers' Awareness og the Implementation the Teamwork towards Development Communicative Competencies in the Preschool Groups**
Teodora VALOVA**382-393**
- 32-Türkiye'nin Kalkınma Planlarında Eğitim Politikalarının Değerlendirilmesi**
Evaluation of Education Policies in Turkey's Development Plans
Yaşar AKÇA, Gülsün ŞAHAN, Ayşegül TURAL**394-403**

İslami İlimler / İslamic Sciences

- 33-Hadislerin Hz. Peygambere (s.a.s.) Âdiyetini Tespitte Hz. Ömer'in Kullandığı İstişhad Metodunun Hadis İlmine Katkısı**
Testimony of Hadiths by the Prophet (p.b.u.h.) the Contribution of Omer's Method of Witnessing to the Hadith of Knowledge
Erdoğan KÖYCÜ**404-421**
- 34-İmâm-ı A'zam Ebû Hanîfe'nin Hadis Anlayışına Dair Bazı Mülâhazalar**
Some Considerations on Imam Azam Abu Hanifa's Hadith Understanding
Erdoğan KÖYCÜ**422-439**

Dilbilim / Linguistics

- 35-**Dil Öğreniminde Dinlemenin Önemi
The importance of Listening When Learning Foreign Language
Ahmed ALDYAB**440-448**

Güzel Sanatlar / Fine Arts

- 36-**Şile Bezi'nin Yeniden Yorumlanması ve Özgün Ürünlere Dönüştürülmesinin Önemi
The Importance of Refining The "Şile Bezi" and Converting It to Original Productse
importance of Listening When Learning Foreign Language
Çimen BAYBURTLU**449-460**
- 37-**Türk Töresinin Hazinesi Kutsal Şaman Elbiseleri İkonografisi
The Treasury of Turkish Tradition; Sacred Shaman Clothes Iconography
Kevser GÜRCAN YARDIMCI**461-475**
- 38-**Investigation of Students' Views Who Receive Art and Religious Training about Body Image
Sanat ve Din Eğitimi Alan Öğrencilerin Vücut İmaji Hakkındaki Düşüncelerinin İncelenmesi
Gülten İMAMOĞLU, Özlem DEMİRTAŞ**476-483**
- 39-** A Comparative Analysis of Factors Influencing the Evolution of Miniature in Safavid and Ottoman Periods
Maryam Mesineh ASL**484-493**
- 40-**Müller Lyer Optik Yanılsama Etkisinin Elbisede Kup Açısından İncelenmesi
Investigation of Müller Lyer Optics Illusion Effect with Regard to Line in Dress
Menekşe SAKARYA, Saliha AĞAÇ**476-483**
- 41-**Altay Bölgesi Türk Halklarında Şaman Başlıkları
Shaman Head-dresses; Among the Turkic Communities in Altaic Region
Kevser GÜRCAN YARDIMCI**509-521**

Field : Sport Sciences

Type : Research Article

Received: 11.05.2017 - *Corrected*: 21.10.2017 - *Accepted*: 27.10.2017

Spor Federasyonları İl Temsilcilerinin Yönetsel Sorunlarına İlişkin Görüşleri

Zeki TAŞ¹, Zafer ÇİMEN²

¹Bartın Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, Bartın, TÜRKİYE

²Gazi Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Ankara, TÜRKİYE

E-Posta: zekitas54@gmail.com

Öz

Bu çalışmada, spor federasyonları il temsilcilerinin karşılaştıkları mali sorunların belirlenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmaya Türkiye / Sakarya ili ve Türkiye / Bartın ilinde görev yapan 4 takım sporu (Futbol, Basketbol, Voleybol, Hentbol) ve 4 bireysel spora (Bisiklet, İzcilik, Güreş, Tenis) ait federasyon il temsilcileri katılmıştır. Kavramsal çerçeve ışığında araştırmanın veri toplama aracı olan yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşmeler esnasında veri kaybını önlemek için ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Veriler betimsel analiz ve içerik analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Sonuçlar, fiziki çalışma ortamlarının (Büro, kırtasiye malzemeleri, teknolojik malzeme vb.) olmaması, il ve ilçe spor müdürlükleri ile koordinasyonun yetersiz olması, antrenör ve hakem kurslarının yetersiz sayıda açılması, teknolojiden faydalanmada yetersiz kalınması olduğunu göstermiştir. Elde edilen bulgular doğrultusundaki sorunların giderilmesi, il temsilcilerinin yönetsel sorunlarını gidererek iş verimliliğini arttırabileceği düşünülebilir.

Anahtar Kelimeler: Spor Yöneticisi, İl Temsilcisi, Yönetsel Problem

The Notions of Sports Federations' Representatives with regard to Managerial Problems

Abstract

In this research, it was aimed to determine the managerial problems faced by sports federation provincial representatives. The federation provincial representatives of 4 team sports (Football, Basketball, Volleyball, Handball) and 4 individual sports (bicycle, scouting, wrestling, tennis) who worked in Turkey / Sakarya province and Turkey / Bartın province participated in the study using qualitative research method. A semi-structured interview form, which is the data collection tool of the research in the conceptual framework, was established. A voice recorder was used to prevent data loss during negotiations. The data were analyzed using descriptive analysis and content analysis. The conclusions revealed that physical working environments (office, stationery materials, technological materials, etc.) coordination with provincial and district sports directorates is inadequate, lack of coach and referee courses. According to findings, it may be considered that the provincial representatives can improve their business productivity by eliminating their managerial problems.

Keywords: Sports Manager, Provincial Representative, Managerial Problem

Giriş

Federasyonlar, kendi spor dallarındaki faaliyetleri uluslararası kurallara göre tanzim eden, yöneten, öğreten, ülke geneline yayan, geliştiren ve yurt dışında temsilini sağlayan (Sümer, 1998), faaliyet gösterdikleri ülkelerde, ilgili oldukları spor dalının veya dallarının gelişimi, topluma yayılma, yönetim ve denetiminden sorumlu kuruluşlardır (Vieweg, 2007:7-9; 2016). Bütün modern ülkelerde, spor dallarının faaliyetleri, o spor dalının niteliğine uygun bir spor federasyonuna bağlıdır. Bu spor federasyonları da bağımsız bir örgüt altında faaliyetlerini sürdürmektedir (Bal, 2013:9).

Spor Federasyonlarının faaliyetleri, Spor Federasyonlarının teşkilatı, çalışma, görev, yetki ve sorumlulukları yönetmeliğine göre sürdürülmektedir. Buna göre;federasyonların, sporun yurt sathına dengeli bir şekilde yayılıp gelişmesini sağlamak, yurtdışındaki ve yurtiçindeki sportif gelişmeleri izlemek, karşılıklı ilişki, yarışma, çalışma ve diğer faaliyetleri programlayıp bunların uygulamalarını kontrol etmek, ülke içinde müsabakalar düzenlemek ve devamlılığını sağlamak, yabancı ülkelerdeki sportif gelişmeleri ve yenilikleri izleyerek bu bilgilerden ülke içinde daha çok kişinin yararlanmasını sağlamak, Uluslararası Federasyonun izni ile uluslararası kurs, seminer ve spor organizasyonları düzenlemek gibi görevleri vardır (mevzuat.gov.tr).

Federasyonlar ülke genelinde görev ve sorumluluklarını yerine getirirken illerdeki teşkilat temsilcileri olan Federasyon İl Temsilcileri ile eşgüdüm halinde çalışmaktadır. Federasyonların görevleriyle ilgili yönetmeliğin 19. Maddesinde “Federasyon İl Temsilcilerinin kendi aralarında ve federasyonla koordineli bir şekilde çalışmalarını sağlamak” ifadesi yer almaktadır. Bu maddeye istinaden federasyonlar illerdeki spor organizasyonlarını Federasyon İl Temsilcileri ile yürütür. Federasyon İl Temsilcileri 3289 Sayılı Yasa ile görev ve sorumluluklar belirlenen gönüllülük esasına göre çalışan birimlerdir. Federasyon İl Temsilcilerinin, ilgili oldukları spor dalında sporcu, antrenör, hakem veya yöneticilik yapmış, spor çevresinde tanınmış ve iyi eğitim almış olmak gibi niteliklere sahip olması gerekir. İşleyişteki öneminden dolayı, ilgili yönetmelikte özel maddelerle tanımlanmış olan federasyon İl Temsilcileri, federasyonlar tarafından uygulamaya konulan faaliyetlerin yürütülmesinde ve spor dalının gelişiminde önemli görev ve sorumluluklar almaktadır.

Federasyon İl Temsilcileri, günümüzde, devletin 60 spor federasyonu ile eşgüdüm halinde sporu bir kamu hizmeti olarak sunduğu ülkemizde, illerdeki temsilcileridir. Federasyonların illerdeki en önemli temsilcileri konumunda olan Federasyon İl Temsilcileri yönetsel açıdan görevleriyle ilgili birtakım sorunlarla karşılaşmaktadır. Federasyon İl Temsilcilerinin görev ve sorumluluklarını yerine getirirken yönetsel sorunlarının yansımalarını araştırmak çalışmamızı önemli kılmıştır. Bu sorunların belirlenmesinin, kanun yapıcılara yasal düzenlemeler için kaynak oluşturacağı ve yapılacak düzenlemelerle Federasyon İl Temsilcilerinin iş verimliliğini arttıracacağı düşünülmektedir. Ayrıca devletin bir kamu hizmeti olarak sunduğu sporun illerdeki organizasyon yürütücülerinden olan Federasyon İl Temsilcilerinin sorunlarının giderilmesi hizmetin kalitesini olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada, il spor temsilcilerinin görevleriyle ilgili karşılaştıkları yönetsel sorunlar hakkındaki görüşleri tespit edilerek yönetsel alanlardaki sorunların neler olduğunun belirlenmesi ve elde edilen veriler doğrultusunda da önerilerin sunulması amaçlanmıştır. Bu temel amaç doğrultusunda; çalışma ortamının yeterliliği, personel ihtiyacı, ilgili kurumlarla işbirliği, spor dalının gelişimine katkı, yasa ve yönetmeliklerin etkisi, hizmet içi kurslar, mali destek, ödenek kullanımı, tesis imkanı ve sponsor bulma durumları gibi konularda il

temsilcilerinin görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Daha önce Yaman vd. (2012) tarafından illerdeki spor yöneticilerini konu alan bir araştırma yapılmış olsa da, il temsilcilerinin sorunlarını konu alan bir araştırma alanyazında yer almamıştır. Bu nedenle bu araştırma alanyazında önemli bir boşluğu dolduracaktır.

Bu amaçla öncelikle verilerin toplanması için “Spor Federasyonları İl Temsilcilerinin Yönetmel ve Mali Sorunlarına İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi” görüşme formu oluşturulmuştur. Oluşturulan görüşme formları ile hala Federasyon İl Temsilcilik görevini yürütmekte olan 16 Federasyon İl Temsilcisi ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Görüşmede hem takım sporları hem de bireysel sporları kapsaması amacıyla 8 takım sporu ve 8 bireysel spor Federasyon İl Temsilcisi tercih edilmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz tekniği kullanılan çalışmada Federasyon İl Temsilcilerinin yönetmel sorunları saptanarak literatür temelli tartışılmıştır.

Materyal ve Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma verilerin toplanması ve çözümlenmesi açısından nitel bir çalışmadır. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanan nitel bir çalışmadır (Yıldırım ve Şimşek 2008:39).

Nitel araştırma desenlerinden olan durum çalışması, araştırmanın deseni olarak seçilmiştir. Durum (Örnek Olay) çalışması; güncel bir olguyu kendi gerçek yaşam çerçevesi (içeriği) içinde çalışan, olgu ve içinde bulunduğu içerik arasındaki sınırların kesin hatlarıyla belirgin olmadığı ve birden fazla kanıt veya veri kaynağının mevcut olduğu durumlarda kullanılan, görgül bir araştırma yöntemidir (Yin, 1984:2016). Durum çalışmalarında araştırmacının kontrol etmediği ya da edemediği olaylar derinlemesine incelenmektedir.

Veri Toplama Araçları

İl spor temsilcilerinin sorunlarının tespit edilmesine ilişkin verilerin toplanmasında nitel yöntemler kullanılmış ve veriler "görüşme" yoluyla elde edilmiştir. Görüşme; önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim sürecidir. Görüşme yoluyla, deneyimler, tutumlar, düşünceler, niyetler, yorumlar ve zihinsel algılar ve tepkiler gibi gözlenemeyeni anlamaya çalışılır. Bu süreçte, sorulan sorulara, karşı tarafın rahat, dürüst ve doğru bir şekilde tepkide bulunmasını sağlamak görüşmecinin temel görevidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 120). Görüşmelerde esneklik, sorulara gelen yanıtlara göre soru sırasının değiştirilmesi, daha derinlemesine soru sorulması, tam ve net bilgilere ulaşılması araştırmaların veri edinimini kolaylaştırmaktadır. İl spor temsilcilerinin sorunlarına yönelik görüşlerinin alınmasında zengin veri desteği sağlayacağı düşünülen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Çalışmada veri kaybını önlemek amacıyla ses kayıt cihazı ve ses kayıtlarının alınması esnasında il spor temsilcisinin görüşmeye odaklanması durumları göz önüne alınarak gözlem kayıt defteri ile not tutulmuştur.

Görüşme Formunun Oluşturulması

Görüşme formunun hazırlanmasından önce alan yazını taraması yapılarak yönetsel ve mali sorunların neler olabileceği belirlenmiş, ardından amacı çalışma sürecinin görülmesi, soruların işlerliği ve görüşme teknikleri konusunda araştırmacının yeni şeyler öğrenmesini sağlayan (Glesne, 2013: Çev. Ersoy ve Yalçınoğlu) pilot çalışma yapılmıştır. Bu çalışma örneklemede yer almayan dört il temsilcisine 2015 yılında ses kaydı alınarak uygulanmıştır. Bu iki süreci takiben toplanan bilgilerden yönetsel ve mali sorunlara ilişkin temalar oluşturularak tasnif edilmiştir. Bu ana temalar üzerinde Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü yapan 3 spor yöneticisi ve üniversitelerin spor yöneticiliği bölümlerinde görev yapan 5 öğretim üyesinin görüşleri alınmıştır.

Bu aşamaların ardından görüşme formunun hazırlanmasında, kolay anlaşılabilir sorular yazma, odaklı sorular hazırlama, açık uçlu sorular sorma, yönlendirmekten kaçınma, çok boyutlu soru sormaktan kaçınma, alternatif sorular ve sondalar hazırlama, farklı türden sorular yazma, soruları mantıklı bir biçimde düzenleme ve soruları geliştirme ilkeleri (Bogdan ve Biklen, 1992; 1998) göz önünde bulundurularak forma son şekli verilmiştir. Araştırmada son şekli verilen yarı yapılandırılmış görüşme formunun yanında, katılımcıların cinsiyet, eğitim durumu gibi demografik bilgilerine ulaşmaya yönelik basit bir form da kullanılmıştır.

Verilerin Toplanması

İl spor temsilcilerinin sorunlarına ilişkin verilerin toplanmasında nitel veri toplama araçları kullanılmıştır. Çalışmada üç farklı araç kullanılmıştır. Kullanılan nitel araçlar, araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme soruları, uygun ortamda kayıtlarda kullanılan ses kayıt cihazı ve gözlem boyunca kullanılmış olan gözlem kayıt defteridir.

İl spor temsilcileri ile yapılan görüşmelerin kayıt altına alınmasından önce İl Gençlik Hizmetleri ve Spor Müdürlüklerinden gerekli izinler alınmıştır (Ek 3). Bu izinler belirlenen il temsilcileri tarafından incelendikten sonra görüşme tarihleri için randevu alınarak görüşme tarihleri belirlenmiştir. İl spor temsilcileri ses kaydından haberdar olduklarını ve çalışmaya gönüllü katıldıklarını beyan eden bilgilendirilmiş onay formlarını imzalamışlardır (Ek 2). Görüşmeler sırasında araştırmacının amacı il spor temsilcilerine söylenmiştir. Görüşmeler, uygun bir ortamda gerçekleşmiş, ses kayıt cihazı yardımıyla veriler kaydedilmiştir. Görüşme esnasında ayrıca ses kayıtlarının dışında yer alan, araştırmacının görüşmeyi yönetmek ve ortama ilişkin yorumları ve anekdotları kaydetmek amacıyla görüşme kayıt defteri kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Bu aşamada il spor temsilcileriyle yapılan görüşmelerde elde edilen ham veriler bilgisayar ortamında yazıya aktarılmıştır. Veriler analiz için okunmuş, düzenlenmiş ve kodlanmıştır. Görüşme sorularına verilen yanıtlar araştırmacı tarafından belirlenen temalar ve alt temalar oluşturularak kategoriler altında bir araya getirilmiştir. İl spor temsilcilerinin sorulara verdikleri yanıtlar kendi aralarında birleştirilmiş ve değerlendirilmiştir. İl spor temsilcilerinin, sorunlarına ilişkin var olan düşünceleri ortaya çıkarılmıştır.

Elde edilen nitel verilerin çözümlenmesinde; derinlemesine incelenmesi, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşılması ve belirgin olmayan temaların detaylı olarak ortaya koyulması amacıyla içerik analizi yapılmıştır.

Veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve fark edilemeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilebilir. Bu amaçla toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 227). Bu çerçevede, içerik analizi yoluyla verileri tanımlamaya, verilerin içinde saklı olabilecek gerçekleri ortaya çıkarmaya çalışılmıştır.

Geçerlilik Güvenirlilik

Nitel araştırmalarda geçerlik, araştırmacının olabildiğince yansız olmasıyla mümkündür (Kirk ve Miller, 1986:2016). İç geçerliği sağlayabilmek için verilerin farklı kişiler tarafından incelenerek karşılaştırılması gerekmektedir. Dış geçerliğin sağlanması için verilerin, kategorilerin, analizlerin vb. tüm aşamaların açıkça tanımlanması gerekmektedir (Büyüköztürk vd, 2012). Çalışma sürecinde geçerliğin güçlendirilmesi için mümkün olduğunca tarafsız bir bakış oluşturulmaya çalışılmıştır. Analiz sürecinde uzmanlardan yardım ve görüş alınmış, raporlaştırma sürecinde belirlenen kod, tema ve kategorilerin nasıl belirlendiğine ilişkin bilgi verilmiştir.

Nitel araştırmalarda güvenirliliğin sağlanması için çalışılan ortamda meydana gelen her şeyin veri olarak kaydedilmesini gerekir (Büyüköztürk vd, 2012). Bu çalışma sürecinde güvenirliliğin sağlanması için aşağıdaki hususlara özen gösterilmiştir;

- Dış güvenirliliğin sağlanması için; araştırmacı, kendi rolünü açıkça belirtmeye, veri kaynaklarını açıkça tanımlamaya, araştırma sürecinde oluşan ortamları detaylı olarak tarif etmeye, kavramsal çerçeve ve tanımları açıkça yapmaya, verilerin nasıl elde edildiğini ayrıntılı bir şekilde açıklamaya çalışmıştır. Görüşmelerde elde edilecek verilerin kalitesi için uygun ortamlar seçilmiş, katılımcılarla yalnız kalınmış, görüşmeler esnasında veri kaybını önlemek amacıyla ses kayıt cihazı kullanılmış ve elde edilen veriler bilgisayar ortamında yazılı hale getirilmiştir.
- İç güvenirliliğin sağlanması için; toplanan verilerden ham halleriyle alıntılar sunulmuş, verilerin analizi ve analizlerin sonuçlandırılması aşamalarında birden fazla uzmandan yardım alınmış, görüşme yoluyla elde edilen verilere ilişkin olarak İl spor temsilcileriyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde elde edilen bulgular, çizelgeler halinde sunulmuştur.

Federasyon İl Temsilcilerinin Karşılaştığı İdari Sorunlar Çalışma Ortamına İlişkin Görüşler

Tablo 1. Organizasyonlarda insan kaynakları kullanımına ilişkin görüşler

Cevap kategorileri	n	Örnek ifadeler
Fiziki çalışma ortamının olmayışı	n=16	<i>“Temsilçiliğimize tahsis edilen bir yer yok. Bundan dolayı sürekli Gençlik Spor İl Müdürlüklerine veya çevre kurumlara gidiyoruz...” (K15).</i> <i>“Federasyon tarafından bize tahsis edilmiş fiziki bir çalışma ortamı yok...” (K2).</i>
Teknolojik malzeme verilmesi	n=5	<i>“Teknolojik aletler ve kırtasiye malzemeleri konusunda bilgisayar ve cep telefonu için sim kart verilmesi güzel oldu...” (K1).</i> <i>“ Bilgisayar ve diğer aletleri vermeleri de güzel oldu...”(K10).</i>

Tablo 1’ de katılımcıların organizasyonlarda insan kaynakları kullanımına ilişkin görüşleri incelendiğinde; katılımcıların tamamının personel eksikliklerinin olduğu (n=16) yönünde görüş bildirdikleri tespit edilmiştir. Araştırmadan elde edilen diğer bir bulgu ise Gençlik Hizmetleri ve Spor Müdürlüklerinin organizasyonlarda personel görevlendirmelerini (n=4) olumlu olarak değerlendirdikleri görülmektedir.

Görevlilerin Organizasyonlardaki Performanslarına İlişkin Görüşler

Tablo 2. Görevlilerin organizasyonlardaki performanslarına ilişkin görüşler

Cevap kategorileri	n	Örnek ifadeler
Görevlilerin görevlerini yerine getirmemesi	n=9	<i>Görevlendirilen personeller de müsabaka öncesi, müsabaka sırası ve müsabaka sonrasında temizlik, saha tanzimi gibi konularda gerekli hassasiyeti göstermiyorlar...” (K1).</i> <i>“İl spor müdürlüğünün spor organizasyonları için görevlendirdikleri personellerin işlerini iyi yapmadıklarını her defasında görüyorum...”(K12).</i>

“Müsabakalarda federasyonun belirlediği 7-9 kişilik listeler var. Bu personellerden başkası görevlendirilemiyor...”(K1)

n=3

“Müsabakalarda görevlendirilen kişilere baktığımızda aynı kişilerin olduğunu görüyoruz. Bu kişilerin işlerini düzgün yapıp yapmadığını kontrol eden bir mekanizma olmamasına rağmen aynı kişilerin görevlendirilmeleri spor camiasında görevlendirme bekleyenler arasında sıkıntılara sebep oluyor...”(K5).

Tablo 2’ de katılımcıların; görevlilerin organizasyonlardaki performanslarına ilişkin görüşleri incelendiğinde; katılımcıların (n=9) organizasyon aşamaları boyunca il müdürlüğü tarafından görevlendirilen görevlilerin görevlerini yerine getirmemelerinden kaynaklanan sorunlar olduğunu belirtmişlerdir. Bu sorunların başlıcaları temizlik hizmetleri (n=3), protokol tribün tahsisi (n=2), tribünde sigara içilmesi (n=2) gibi hizmetlerin yürütülmesinde meydana geldiği tespit edilmiştir. Araştırma kapsamındaki diğer bir sorun ise; katılımcıların (n=3) 'ü organizasyonda görev yapan personelin sürekli aynı personelin olması yönünde görüş bildirdikleri görülmektedir.

Kamu Kurum ve Kuruluşları ile İş Birliğinin Yeterliliğine İlişkin Görüşler

Tablo 3. Kamu kurum ve kuruluşları ile iş birliğinin yeterliliğine ilişkin görüşler

Cevap kategorileri	n	Örnek ifadeler
Belediyeler ile işbirliği	n=5	“...yapacağımız her organizasyonda bize en çok desteği sağlayan Belediyeler oluyor... (K6)
İl Sağlık Müdürlükleriyle işbirliği	n=2	“Bazen sağlık görevlilerinin gelmediği maçlar oluyor. Müsabaka başlama saatinde müsabakanın hakemi iki takım yetkilisinin görüşünü de alarak müsabakaları başlatabiliyor. Bu durumlarda oluşan sağlık sorunları için aslında risk alınmış oluyor...”(K10)
İl Emniyet Müdürlükleri ile işbirliği	n=1	“...Fakat basketbol, voleybol ve diğer branşlarda güvenlik güçlerini pek görmüyoruz. Acil durumlarda aradığımızda hemen geliyorlar ama bazen iş işten geçmiş olabilir.” (K7)
Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğüyle işbirliği	n=1	“İşbirliğimiz yetersiz. Örneğin Spor İl Müdürlükleri kendi araçlarıyla kendi programları dâhilinde hareket ediyorlar. Eğer kendilerine ait bir programları varsa bize araç tahsis edemezler.” (K2)

Tablo 3’ te katılımcıların; Belediyeler ile işbirliğinin yeterliliğine ilişkin (n=5), Sağlık Hizmetleri ile işbirliğinin yeterliliğine ilişkin (n=2), Emniyet Hizmetleri ile işbirliğinin yeterliliğine ilişkin (n=1), Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğüyle işbirliğinin yeterliliğine ilişkin (n=1) olumlu görüş bildirmemişlerdir.

Spor Dalının Gelişimine Sağladıkları Katkıları İlişkin Görüşleri

Tablo 4. Spor Dalının Gelişimine Sağladıkları Katkıları İlişkin Görüşleri

Cevap kategorileri	n	Örnek ifadeler
Organizasyon sayısında artış	n=6	“Önceki dönemlerde yılda 3-4 organizasyon ortalamasıyla çalışılırken bu rakam dönemimde 20-25 organizasyon düzeylerine çıktı... “ (K7).
Antrenör sayısında artış	n=6	“...Göreve geldiğimde antrenör ve hakem sıkıntımız vardı. Yaptığımız çalışmalarla kurslar açtık. Şimdi organizasyonları rahatlıkla düzenliyoruz. Antrenör ve hakem sayısında belirli bir sayıya ulaştık.”(K12).
Sporcu sayısında artış	n=5	“...Her yıl bir önceki lisanslı sporcu sayımızı ikiye katlıyoruz. Fakat bu oran bu yıl 3 katına kadar çıktı.”(K1)
Hakem sayısında artış	n=4	“...Aynı zamanda 6-7 defa hakemlik kursu açarak bu alandaki eksikimizi giderdik. Hakemlerimizin sayısını arttırmanın yanında hakemlikte ilerlemeleri için hakemlerimizi teşvikte bulunduk.”(K13)
Spor kulübü sayısında artış	n=1	“...Fakat bizim temsilciliği açarak organizasyonları düzenlemeye başlamamızla beraber birkaç tane spor kulübü bu alanda tescil aldılar...”(K5)

Tablo 4’ te spor dalının gelişimine sağladıkları katkıları ilişkin görüşleri incelendiğinde; katılımcıların, spor kulübü sayısının arttırıldığı (n=1), organizasyon sayısının arttırıldığı (n=6), sporcu sayısının arttırıldığı (n=5), hakem sayısının arttırıldığı (n=4), antrenör sayısının arttırıldığı (n=6) yönünde görüş bildirdikleri tespit edilmiştir.

Yasa ve Yönetmeliklerin İl Temsilcilerinin Görev Performanslarına Etkilerine İlişkin Görüşler

Tablo 5. Yasa ve Yönetmeliklerin İl Spor Temsilcilerinin Görev Performanslarına Etkilerine İlişkin Görüşleri

Cevap kategorileri	n	Örnek ifadeler
Temsilcilik göreviyle ilgili görev tanımlamalarının net olmaması	n=16	<i>“Şu ana kadar federasyondan tarafıma görevlerimi içeren bir bilgi veya belge gelmedi...” (K2).</i> <i>“...gönüllüğün sorumluluklarının sınırları yasal olarak belirginleştirilmemiş. Faaliyetlerimiz de bazen verimsiz durumlar yaşanabiliyor...” (K4).</i>
Yeni bir yönetmeliğe duyulan ihtiyaç	n=16	<i>“Görev karmaşığını ortadan kaldıracak organizasyon süreçlerini de kapsayan geniş içerikli bir yönetmeliğe ihtiyaç olduğunu düşünüyorum.” (K13).</i>

Tablo 5’ de katılımcıların, yasa ve yönetmeliklerin görev performanslarına ilişkin görüşleri incelendiğinde; katılımcıların tamamının yasa ve yönetmeliklerin yeterli olmadığı (n=16) yönünde görüş bildirdikleri tespit edilmiştir. Araştırmadan elde edilen diğer bir bulgu ise yeni bir yönetmeliğe ihtiyaç duyulduğu (n=5) yönündedir.

İl Spor Müdürlüğü ile Sağlanan İşbirliğine İlişkin Görüşleri

Tablo 6. İl Spor Müdürlüğü ile Sağlanan İşbirliğine İlişkin Görüşleri

Cevap kategorileri	n	Örnek ifadeler
İl Spor Müdürlüğünde görev yapan yöneticilerle yaşanan koordinasyon sorunları	n=7	<i>“...İl müdürü ile uyumlu çalışmama rağmen il şube müdürünün olumsuz tavırlarıyla bile karşılaşıyordum. Kendisiyle iletişim kuramayacak noktaya geldim. Kendilerine bu işi fahri olarak yaptığımı, yaptığım faaliyetlerinin kaliteli olmasının il müdürlüğünün görünümüne fayda sağlayacağını belirtmeme rağmen iletişim kapısını bize kapattı.” (K10).</i>
İl Müdürlüğünün tesis ve spor malzemesi tahsisi sorunları	n=4	<i>“İl Müdürlüğü talep ettiğimiz tesisleri çoğunlukla program yoğunluğunu sebep göstererek bize tahsis etmiyorlar. Futbol, voleybol, basketbol gibi branşlar her zaman için tesis yönünden sıkıntı yaşamıyorlar. Fakat bir tenis kortunu, bir boks ringini, bir yüzme havuzunu istediğiniz an oluşturamıyorsunuz.” (K2).</i>

İl Müdürlüğü çalışanları ile yaşanan sorunlar	n=2	“Yine böyle bir durumda yazının dağıtılması için il müdürlüğüne bıraktığım yazılı evrağın günlerdir dağıtılmadığını gördüm. Sebebini sorduğumda yazılı evrağın kaybolmuş olabileceğini bildirdiler...”(K13).

Tablo 6’ da katılımcıların, İl Spor Müdürlüğü ile sağlanan işbirliğine ilişkin görüşleri incelendiğinde; katılımcıların İl Spor Müdürlüğünde görev yapan yöneticilerle yaşanan koordinasyon sorunları olduğu (n=7), İl Müdürlüğünün tesis ve spor malzemesi tahsisine ilişkin sorunlar olduğu (n=4), İl Müdürlüğü çalışanları ile yaşanan sorunlar olduğu (n=3) yönünde görüş bildirdikleri tespit edilmiştir.

İlçe Spor Müdürlükleri ile Sağlanan Koordinasyona İlişkin Görüşleri

Tablo 7. İlçe Spor Müdürlükleri ile Sağlanan Koordinasyona İlişkin Görüşleri

Cevap kategorileri	n	Örnek ifadeler
Koordinasyonun yeterli görülmesi	n=9	“İlçe Müdürleri ile koordinasyonumuz gayet iyi durumda. Organizasyon düzenleyecekleri zaman elimizden gelen malzeme desteği ile destek olmaya çalışıyoruz. Az sayıda organizasyon yaptıkları için koordinasyonumuz güçlü diyebilirim.”(K5). “İlimizdeki ilçelerden bir bazen de iki tanesiyle koordineli bir şekilde organizasyon yapıyoruz. Diğer ilçelerin ilçe spor müdürlerinin organizasyon talebi olmuyor. Bizim branşla ilgili düzgün bir koordinasyon yok diyebilirim.”(K3).
Coğrafi koşulların faaliyetlere etkisinden kaynaklanan koordinasyonsuzluk	n=1	“Bazı ilçelerin yol şartları engebeli ve uzun oluyor. Kış şartlarının uzun sürdüğü güzergâhlara gitmemiz, buralara malzeme taşımamız çoğunlukla mümkün olmuyor. Bu yüzden düzenli bir koordinasyon içerisinde değiliz.”(K2).

Tablo 7’ de İlçe Spor Müdürlükleri ile sağlanan koordinasyona ilişkin görüşleri incelendiğinde; katılımcıların ilçe spor müdürlükleri ile koordinasyonu yeterli gördükleri (n=9), coğrafi koşulların faaliyetlere etkisinden kaynaklanan koordinasyonsuzluğun olduğu (n=1) yönündedir.

Spor kulüpleri ile Koordinasyonun Sağlanmasına İlişkin Görüşleri

Tablo 9. Spor kulüpleri ile Koordinasyonun Sağlanmasına İlişkin Görüşleri

Cevap kategorileri	n	Örnek ifadeler
Koordinasyonun yetersiz görülmesi	n=8	<i>“Maddi olarak belirli bir ivmeyi yakalayamamış spor kulüplerinin bu iniş çıkışları zamanla heyecanlarını yitirmelerine sebep oluyor, kendilerini diğer spor kulüpleri ile rekabet edemez hale getiriyor. En sonunda da lige katılmaktan vazgeçiyorlar. Bu sıkıntılı süreçlerinde de bizden yardım göremediklerini bahane ederek bizimle ipleri koparıyorlar.(K3).</i>
Müsabakalara yönelik koordinasyonun yeterli olması	n=7	<i>“Spor kulüpleri ile gayet düzgün bir iletişim düzeyimiz var. Faaliyetlerimizde yer almak isteyen spor kulüpleri bizimle iletişime geçerek eksikliklerini tamamlıyor. Yardımcı olarak onları hazır duruma getiriyoruz. Koordinasyonumuz iyi.”(K12).</i>
Sporcu tespiti ve gelişimine yönelik koordinasyonun yeterli olması	n=1	<i>“...Sporcu tespitinin yapılması, tespit edilen bu sporcuların gelişiminin sağlanması, sevk ve idare edilmesi, bir üst seviyedeki liglere yönlendirilmesi gibi süreçlerin yaşandığı sporcu havuzu oluşturmaktadırlar. Tüm bu görevleri yerine getirmeye çalışan spor camialarıyla iletişimimizi sürekli canlı tutuyoruz.(K2).</i>

Tablo 9’ da katılımcıların, spor kulüpleri ile koordinasyonun sağlanmasına ilişkin görüşleri incelendiğinde; koordinasyonun yetersiz görüldüğü (n=8), müsabakalara yönelik koordinasyonun yeterli olduğu (n=7) ve sporcu tespiti ve gelişimine yönelik koordinasyonun yeterli olması (n=1) yönündedir.

Hizmet İçi Eğitim Faaliyetlerine İlişkin Görüşleri

Tablo 10. Hizmet İçi Eğitim Faaliyetlerine İlişkin Görüşleri

Cevap kategorileri	n	Örnek ifadeler
Hizmet İçi Eğitim Çalışmalarının Niteliksiz Oluşu	n=10	<i>“...En büyük eksiklik olarak gördüğüm şey “...hizmet içi eğitim seminerlerinin İl Temsilcisine faydasının dokunmadığıdır...”(K2).</i> <i>“...hizmet içi eğitimler periyodik değil ve bizleri güncellemiyor...”(K5).</i>
		<i>“Hizmet içi eğitim seminerleri yaparık</i>

Yetersiz sayıda yapılması	n=6	<i>ilimizdeki hakemleri, antrenörleri yetiştirelim istiyoruz ama federasyonun bu alanda yeterli sayıda seminer açma gibi bir derdi yok...”(K10).</i>

Tablo 10’ da katılımcıların hizmet içi eğitim faaliyetlerine ilişkin görüşleri incelendiğinde; katılımcıların hizmet içi eğitim çalışmalarının niteliksiz olduğu (n=10) yönünde görüş bildirdikleri tespit edilmiştir. Araştırmadan elde edilen diğer bir bulgu ise hizmet içi eğitim seminerlerinin yetersiz sayıda yapıldığı (n=6) yönünde değerlendirdikleri görülmektedir.

Yerel Yönetim Birimleri ile Yaşanan Uyuşmazlıkların Çözümüne İlişkin Görüşleri

Tablo 11. Yerel Yönetim Birimleri ile Yaşanan Uyuşmazlıkların Çözümüne İlişkin Görüşler

Cevap kategorileri	N	Örnek ifadeler
Sorunların çözümünde üstlenilen etkin rol	n=16	<i>“...Kurumların birlikte hareket etmesi için ortaya çıkan aksaklıkları sürekli bizler gideriyoruz.”(K1).</i> <i>“...Personel eksikliğinden, sporcu sakatlıklarına, hakemlerin sorunlarına kadar özel olarak ilgileniyoruz. Bu sorunları biz sahiplenip gidermesek sorunlarla yaşamaya alışırız. Kimse sahiplenmez.”(K3).</i> <i>“...İlin nabzını tuttuğumuz için ilgililerle görüşmeler yapıp olumsuz durumları en makul biçime getirmeye çalışıyoruz.”(K9).</i> <i>“Bizler bir taraftan yönetmelikleri uygularken bir taraftan da kurumların bir arada durmaları noktasında elimizden geleni yapıyoruz.”(K10).</i>

Tablo 11’ de katılımcıların yerel yönetim birimleri ile yaşanan uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin görüşleri incelendiğinde; katılımcıların düzenlenen spor organizasyonlarına destek verildiği (n=15) yönünde görüş bildirdikleri tespit edilmiştir. Araştırmadan elde edilen diğer bir bulgu ise il temsilcilerinin (n=1) aşamayacağı sorunlar olduğu yönündedir.

Sonuç ve Öneriler

Araştırma kapsamında ortaya çıkan veriler ve yapılan incelemeler ışığında; federasyon il spor temsilcilerinin önemli sorunlarından birisinin fiziki çalışma koşulları olduğu ve bu sorunun kurumsal kimliğin oluşması ve gelişmesini engellediği, birlikte çalışacakları insan kaynağının sayısal olarak yetersizliğinin iş başarımlarını olumsuz etkilediği, diğer kurumlarla işbirliği çerçevesinde sağlık ve güvenlikle ilgili kurumlar başta olmak üzere bazı sorunlarının organizasyonları olumsuz yönde etkilediği, branşlarındaki gelişime katkı sağlayacak kursların yetersiz olduğu, yasa ve yönetmeliklerdeki boşlukların sorunlar yarattığı, organizasyonlar için gerekli malzeme ve tesislerin temininde zorluk yaşadıkları ve organizasyonların ilçelerde

yapılmasında eşgüdüm sağlayamama gibi yönetsel sorunlar ortaya çıktığı söylenebilir. Sonuç olarak bu çalışma Türk spor politikalarının iki temele unsuru olan spor branşlarına olan ilginin artmasıyla sporun kitlelere yaygınlaştırılması ve Türk sporunun gelişerek uluslararası yarışmalarda başarılı sporcuların artmasında önemli birer köşe taşı olan il spor temsilcilerinin iş başarımlarını olumsuz yönde etkileyen önemli yönetsel sorunlar yaşadıklarını göstermiştir.

- İl spor temsilcilerine; il müdürlüklerinin olanaklarını geliştirerek fiziki çalışma koşullarını iyileştirecek büro ve yönetsel işlemleri gerçekleştirecek yeterli insan kaynağı sağlanabilir.
- Yasa ve yönetmeliklerde yapılacak düzenlemelerle organizasyonların daha sağlıklı gerçekleşmesi için görevlendirilecek insan kaynağının belirlenmesi ve denetlenmesinde il spor temsilcilerine yetki verilmesi sağlanabilir.
- Sporcu sağlığı ve hem sporcuların hem de seyircilerin can ve mal güvenliğinin sağlanmasının önemi dikkate alınarak ilgili kurum ve kuruluşlara yasal yükümlülükler getirilmesi sağlanabilir.
- İl ve İlçe Spor Müdürlükleri ile organizasyonların planlanması ve gerçekleştirilme sürecinde eşgüdümün sağlıklı yürütülmesine yönelik tedbirler alınabilir.
- Federasyonların düzenlediği hizmet içi eğitim faaliyetlerinin ve içeriklerinin belirlenmesinde ihtiyaçları en iyi bilecek il spor temsilcilerinin görüşlerinin alınması sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

Bal, A. (2013). Avrupa Birliği Sürecinde Spor Federasyonlarının Yapısal Bakımdan Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bogdan, RC. ve Biklen, K. (1992). Qualitative Research for Education-An Introduction to Theory and Methods-. Allyn and Bacon Inc. Boston. Aktaran: Şişman M. Eğitim Yönetiminde Kuram ve Araştırmada Alternatif Paradigma Ve Yaklaşımlar, Selçuk Üniversitesince düzenlenen VII . Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi. Konya.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, ÖE., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem Yayınları.

Glesne, C. (2013). Nitel Araştırmaya Giriş. (A. Ersoy ve P. Yalçınoğlu, Çev. Ed.), Anı Yayıncılık: Ankara.

Kirk, J., Miller, ML. (1986). Reliability and validity in qualitative research. Beverly Hills, CA: Sage: Aktaran: Yıldırım, A. Şimşek, H. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayınevi..

İnternet: Web: [http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.4157 & MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=spor](http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.4157&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=spor) adresinden 08 Şubat 2017'de alınmıştır.

Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(1), 323- 343.

Sümer, R. (1988). Sporda demokrasi. Ankara: Güven Matbaası.

Yaman, Ç., Türkmen M., Hergüner H. (2012). Gençlik ve Spor İl Müdürlerinin Zaman Kullanım Olanak ve Tutumlarının Belirlenmesi, Uluslararası Hakemli Akademik Sosyal Bilimler Dergisi, 3(2), 164-182.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2011). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Vieweg, S. (2007). Legal Comparison and the Harmonisation of Doping Rules, Berlin.

Yin, (1984). Aktaran. Yıldırım ve Şimşek 2008 :279). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Field : Sport Sciences

Type : Research Article

Received: 14.05.2017 - *Corrected*: 22.10.2017 - *Accepted*: 27.10.2017

Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Sportmenlik Davranışları Hakkındaki Görüşleri

Mikail TEL¹, Çetin YAMAN², Mahmut ALTUN²

¹Fırat Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Elazığ, TÜRKİYE

²Sakarya Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Sakarya, TÜRKİYE

E-Posta: mikailtel@gmail.com

Öz

Spor günümüzde ilgi duyulan bir aktivite yumağı olmakla beraber bu organizasyonlarda etik kurallara bazı davranış bozuklukları görülmeye başlanmıştır. Bu davranışlar insanları çatışma ortamına sürüklemeye başlamıştır. Bu çalışma; Spor bilimleri fakültesinde okuyan öğrencilerin, sportmenlik davranışlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Spor Bilimleri Fakülte ve Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulları spor eğitiminin verildiği kurumlardır. Bu okullarda spor eğitimi okutulmakla beraber sportmenlik davranışları ve fair play ruhunu kazandırılması beklenmektedir. Bu okullarda fair play dersi seçmeli olarak okutulmaktadır. Sportmenlik davranışı sporculara veya öğrencilere eğitimin her aşamasında kazandırılması önem arz etmektedir. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini 2015-2016 eğitim öğretim yılında Spor Bilimleri Fakültesinde okuyan öğrencilerden tesadüfî örneklem yöntemiyle 106 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Koç (2013) tarafından geliştirilen “Beden Eğitimi Dersi ve Sportmenlik Davranış Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek 5’li likert olup 20 maddeden oluşmaktadır. Araştırmada elde edilen verilerin analizi SPSS 16.0 paket programı ile analiz edilmiş olup, yüzde frekans, standart sapma ve aritmetik ortalama teknikleri kullanılmıştır. Sonuç olarak; araştırmada öğrencilerin, “centilmenlik, erdemlilik, dostça oynama ve yarışma, kaybetmeyi kabul etme” gibi temalarda olumlu davranışlar ifade ettikleri görülmüştür. Diğer taraftan fair-play’e aykırı davranış olarak, “kazanma öncelikli anlayış” ile hareket ettikleri, takım arkadaşlarına ve rakibe karşı “şiddet boyutunda” olumsuz düşünceleri olduğu belirlenmiştir. Öğrencilere fairplay’in özünü oluşturan ortak temalar konusunda, çalışmalar yapılması gerekliliği kanısına varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Beden Eğitimi Dersi ve Sportmenlik, Sportmenlik, Fair Play

Opinions of Sports Faculty Students on Sportsmanship Behavior

Abstract

Although sports are becoming a popular series of activities today, some behavioral disorders to ethical rules have begun to be seen in these organizations. These behaviors have begun to drag people into an environment of conflict. This study was carried out to determine the sportsmanship behaviors of the students studying at the sport sciences faculties. The Sports Sciences Faculty and the School of Physical Education and Sports are institutions where sports education is given. Along with sports education given in these schools, sportsmanship behaviors and spirit of fair play is also expected to be gained. In these schools, fair play lessons are taught selectively. Sportsmanship behavior is important to the athletes or to the students at every stage of their education. The survey model was used in the research. The population of the research consists of 106 students studying in Sports Sciences Faculty in the 2015-2016 academic year by random sampling method. The "Physical Education Course and Sportsmanship Behavior Scale" developed by Koç (2013) was used as data collection tool in the research. The scale is 5 point Likert and consists of 20 items. Analysis of the data obtained in the study was analyzed with SPSS 16.0 package program and percent frequency, standard deviation and arithmetic mean techniques were used. As a result; it was seen that the students in the survey expressed positive behaviors on themes such as "gentlemanship, virtue, fair play and competition, accepting to lose". On the other hand, it was determined that they acted with "win prioritized understanding", had negative thoughts towards their teammates and against the rival in "aggression dimension". It has been concluded that it is necessary to conduct studies on the common themes that constitute the essence of Fair Play for the students.

Keywords: Physical Education Course and Sportsmanship, Sportsmanship, Fair Play

Giriş

Son yıllarda Türkiye’de sıklıkla karşımıza çıkan sportmenlik kavramı genellikle sportif organizasyonları içerisinde değerlendirilen bir kavram olmakla birlikte hayatın tüm alanlarında; karşılıklı haklara saygıyı, adil ve dürüst olmayı simgeleyen ve uygulanması gereken temel ahlaki değerler olarak ifade edilmektedir (Tel, 2014). Spor sevgi, barış, hoşgörü, eşitlik, disiplin gibi özellikleri bünyesinde toplamıştır.

Pedagojik olarak, insanın fiziksel, zihinsel ve ruhsal gelişimine katkı yapması beklenen spor, günümüzde bizzat spor ahlakına aykırı davranışları öğrenme ve sergileme platformuna dönüşmektedir. Sporda bu uygulamalar nedeniyle sportmenlik kapsamındaki temel tutum ve davranışlar gittikçe önemini yitirmiş ve sporda “ne pahasına olursa olsun kazanma” fikri ön plana çıkmıştır. Profesyonel alanda, görülen bu durum, ne yazık ki okul sporlarında da göstermeye başlanmıştır (Yıldıran, 2005). Sportmenlik kavramı insan onuruna gösterilen bir saygıdır. Sporun her aşamasında hakça, dürüstçe oyun oynamanın ahlaki çerçevesinde kendini kabul ettirmiştir (Pehlivan, 2004).

Bu kazanma hırsı, bireyleri kimi zaman sportif kuralların dışına çıkmasına neden olmaktadır. Bu gibi durumlar sporun saygı, barış ve sosyalleştirici gibi eğitici yönünün çıkılarak saldırgan, rahatsızlık verici ve huzur bozucu davranışları sergilenmesinde sebebiyet verebilmektedir ve bu durum sorgulanmaktadır (Tanrıverdi, 2012).

Dünya genelinde yaygın olarak kullanılan ve İngilizce bir deyim olan Fairplay’in “sporda centilmenlik” anlamına geldiği bilinmektedir (Pehlivan, 2004). Sporda centilmenlik ülkemizde daha yaygın olarak sportmenlik kavramı olarak kullanılmaktadır.

Sportmenlik, samimiyet, cesaret, sabır, kendini kontrol, kendine güven, başkalarını küçümsememek, başkalarının fikirlerine ve doğrularına saygı duyma, kibarlık, iyilik, asillik, onurluluk, ortaklık ve cömertlik gibi özellikleri barındırır. Bu amaçla 1926’da, sportmenliğin ilkelerini yaymak için kurulmuştur (Keating, 2007). IOC içerisinde fair play komitesi oluşturulmuştur. Bu amaca daha iyi hizmet etmek ve fair play ruhunu yaymak için çeşitli aktiviteler ve projeler geliştirilmektedir (Arıpınar- Donuk, 2011).

Eğitim sistemimizde sportif erdem ve sportmenlik ile ilgili amaçlar, ilköğretim ve ortaöğretim beden eğitimi dersi müfredatında yer almaktadır. Ancak Güven (5), okullarda sportmenlik kavramlarını öğretecek olan beden eğitimi öğretmenlerinin yetiştirildiği üniversite programlarında, sporda sosyal alanlarla ilgili olması gereken zorunlu derslerin yer almadığını, bu nedenle öğretmenlerin sporun sosyolojik, psikolojik ve felsefi boyutlarından habersiz olarak mezun olduklarını düşünmektedir. Eğitim kurumlarımızda sportif erdem, etik ve sportmenlik gibi konularda iyi bir eğitim verilmediği bir ortamda, spor sahalarında sportmence davranışlar beklemek akıllıca olmayacaktır.

Bu alanda yapılan araştırmalara bakıldığında; Kaehler (1985), beden eğitimi dersinde ahlak eğitimi üzerine yaptığı araştırmasında, öğrencilerin sportmenliğe teşvik edilmediklerini, öğrencilerin sportmenlik kavramının anlamı üzerine bilgi ve deneyimlerinin olmadığını ve öğrencilerin sportmenlik prensiplerini çiğneyerek kazandıklarında dahi övüldüklerini vurgulamıştır (Kaehler,1985, Akt. Yıldıran ve Sezen, 2006).

Gürpınar (2009), altyapıdan itibaren sporcuların spor eğiticileri tarafından sportmence davranışlar gösterecek şekilde yetiştirilmesi gerektiğini ayrıca sporculara altyapı ve okul maçlarında sportmenliği teşvik edici uygulamaların yapılması gerektiğini vurgulamıştır (Gürpınar,2009).

Pehlivan (2004) sportmenlik kavramının gelişmesinde görsel ve yazılı medyanın da etkisinin önemli olduğunu belirtmiştir.

Hacıcaferoğlu ve ark (2015) yaptığı çalışmada ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi dersinin sportmenlik davranışlarına katkısını bazı değişkenler açısından incelemiş, öğrencilerin verdikleri cevaplarda ölçeğin genel aritmetik ortalamalarının beklenenden düşük olduğunu tespit etmişlerdir.

Gürpınar (2009)'da sporcuların altyapıdan itibaren eğitimciler tarafından sportmen davranışlar gösterecek şekilde yetiştirilmesi ve sportmenliği teşvik edici uygulamalarının yapılması gerektiğini belirtmiştir.

Türkmen ve Varol (2015) de yaptığı çalışmada beden eğitimi dersleri ve okullar arası karşılaşmaların, sportmenliğe uygun davranışların kazandırılması ve sergilenmesinde uygun bir ortam olarak kullanılması gerekliliğini belirlemiştir.

Kayıoğlu ve Ark (2015) yaptığı çalışmada spor salonu olan okullarda öğrenim gören öğrencilerin sportmenlik davranış puanlarının yüksek olduğunu belirlemiştir.

Yıldırım (2002) ve Koç (2013)'de yaptığı çalışmalarda; sportmenlik çalışmalarının bireylerin ilk ve ortaokul dönemlerinde beden eğitimi derslerinde başlatılması gerektiğini vurgulamıştır. Bu amaçla Mili Eğitim programlarının yeniden yapılandırılması sürecinde beden eğitimi ders programları da yenilenmektedir (Yıldırım, 2002, Koç, 2013).

Bu çalışma Türkiye'nin spor alt yapısında söz sahibi olacak spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin sportif davranışlarda örnek olması gereken kişiler olacağı muhakkaktır. Dolayısıyla öğretmen, antrenör, yönetici olarak hizmet verecek olan öğrencilerin sportmenlik davranışı hakkındaki görüşlerini öğrenmek önemlidir. Bu araştırmanın amacı spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin sportmenlik davranışları hakkındaki görüşleri incelenmeye çalışılmıştır.

Materyal ve Yöntem

Bu araştırma spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin sportmenlik davranışı hakkındaki görüşlerini tespit etmektir. Araştırma tarama modelinde olup, betimsel bir nitelik arz etmektedir.

Araştırmanın evrenini 2015–2016 eğitim-öğretim yılında spor bilimleri fakültesi öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise tesadüfî örnekleme yöntemi ile seçilen 106 spor bilimleri fakültesi öğrencisi oluşturmaktadır.

Veriler, araştırmacı tarafından spor bilimleri fakültesi öğrencilerine uygulanarak elde edilmiştir. Araştırmada gerekli olan verileri toplayabilmek amacıyla Koç, (2013) tarafından geliştirilmiş olan “Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik Davranışı Ölçeği (BEDSDÖ)” kullanılmıştır. Ölçeğin Alpha güvenirlik katsayısı 0.85 olarak hesaplanmıştır. Cronbach's Alpha katsayısının 0.70'in üzerinde olması ölçeğin güvenilir olduğunu (Arseven, 2001) göstermektedir. Araştırmada “Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik Davranışı Ölçeği” maddelerinde ifade edilen duygu ya da davranışlar bu tür yaşantıların şiddet derecesine göre (1) Hiçbir zaman, (2) Nadiren, (3) Ara sıra, (4) Çoğu kez, (5) Her zaman gibi şıklardan birini işaretlemek suretiyle cevaplandırılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler SPSS 16.0 istatistiksel paket programında bilgisayar ortamına aktarılmıştır, verilerin çözümlenmesinde frekans, yüzde, standart sapma, aritmetik ortalama yapılmıştır.

Araştırmada uygulanan likert tipi ölçek, beşli derecelendirme şeklinde hazırlanmıştır. Beşli derecelendirme ölçeği, eşit ortalamalar esas alınarak;

Hiçbir zaman	: 1,00 - 1,80
Nadiren	: 1,81 - 2,60
Ara Sıra	: 2,61 - 3,40
Çok Sık	: 3,41 - 4,20
Her zaman	: 4,21 - 5,00

şeklinde puanlandırılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde araştırmaya katılan öğrencilerin demografik bilgileri ve sportmenlik davranışlarına ilişkin bulgular tablolar halinde verilmiştir.

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Tablo 1. Araştırmaya katılanların cinsiyet durumuna ilişkin frekans ve yüzde dağılımları

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Erkek	65	61,4
Kadın	41	38,6
Toplam	106	100,0

Tablo 1’de verilen bilgiler incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet dağılımları % 61,4’ünün erkek, % 38,6’sının kadın olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Araştırmaya katılanların okudukları bölümlere göre frekans ve yüzde dağılımları

Bölüm	Frekans	Yüzde
Öğretmenlik bölümü	35	33,0
Antrenörlük bölümü	45	42,5
Yöneticilik bölümü	26	24,5
Toplam	106	100,0

Tablo 2’de öğrencilerin %33’ünün öğretmenlik, %42,5’inin Antrenörlük, %24,5’inin Yöneticilik bölümü öğrencileri olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3. Araştırmaya katılanların okudukları sınıflara göre frekans ve yüzde dağılımları

Sınıf	Frekans	Yüzde
2 sınıf	33	31,1
3. sınıf	28	26,4
4. sınıf	45	42,5

Toplam	106	100,0

Tablo 3’de öğrencilerin %31,1’inin ikinci sınıf, %26,4’ünün üçüncü sınıf, %42,5’inin dördüncü sınıf öğrencileri oldukları görülmüştür.

Tablo 4. Beden eğitimi dersi sportmenlik davranışına ilişkin genel görüşler

M	Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik Davranışı	N	Katılma Derecesi (%)					\bar{x}	ss
			HBZ	N	AS	ÇS	HZ		
1	Oyunda rakibim düşerse kalkmasına yardım ederim.	106	52,6	0,8	1,6	39,3	5,7	2,44	1,56
2	Oyun sonunda yenilen arkadaşlarımın fazla üzülmemesi için onları rahatlatırım.	106	29,1	7,3	13,4	48,2	2,0	2,86	1,33
3	Oyun esnasında rakibin dikkatini bozmak için değişik sesler çıkarırım.	106	26,3	2,8	16,6	52,2	2,0	3,00	1,30
4	Heyecanlanıp oyun kuralına uymadığımda rakibimden özür dilerim	106	22,3	2,8	2,4	42,9	29,6	3,54	1,49
5	Beden topu kurallara uygun olarak almayan rakibimden ben de topu aynı şekilde almaya çalışırım.	106	12,6	4,9	16,2	60,7	5,7	3,42	1,10
6	Oyunda rakibimi durdurmak için sakatlanmayı göze alıp faul yaparım.	106	30,0	6,9	8,1	46,6	8,5	2,96	1,44
7	Yenildiğim zaman rakip kim olursa olsun onu tebrik ederim.	106	8,9	10,9	27,5	46,6	6,1	3,29	1,04
8	Takım arkadaşım başarısız hareket yaptığında ona tepki gösteririm.	106	12,0	11,2	50,0	21,5	5,4	2,97	1,01
9	Eğer rakibimin haksız yere cezalandırıldığını görürsem, durumu düzeltmeye çalışırım.	106	59,9	2,0	8,9	23,5	5,7	2,12	1,45
10	Oyunda öndeysem, vakit geçirmek için topu sahanın ya da bahçenin dışına atarım.	106	49,8	3,6	8,1	36,0	2,4	2,37	1,45
11	Oyun arasında rakibimle içeceğimi veya yiyeceğimi bölüşürüm.	106	58,3	4,0	4,0	32,0	1,6	2,14	1,42
12	Antrenör olmasa bile antrenörün görevlendirdiği kişinin kararlarına saygı duyarım.	106	68,0	7,3	2,8	21,9	0	1,78	1,24
13	Rakip takımında bir oyuncu başarısız hareket yaptığında onunla dalga geçerim.	106	9,3	14,2	24,7	29,6	22,3	3,41	1,23
14	Spor malzemesi olmayan arkadaşımın spor malzemelerini paylaşırım.	106	35,6	14,2	16,2	31,6	2,4	2,51	1,32
15	Yendiğim zaman karşı takım oyuncusuyla dalga geçerim.	106	21,1	11,3	34,0	33,2	0,4	2,80	1,12
16	Bir rakibim incindiğinde, rakibimin yardım alabilmesi için oyunun durdurulmasını isterim.	106	42,1	23,5	8,1	23,5	2,8	2,21	1,28
17	Sinirlenince kimse görmeden bana yakın olan rakibimin ayağına tekme atarım ya da faul yaparım.	106	34,4	17,8	36,4	7,3	4,0	2,28	1,13
18	Yenildiğim zaman başarısız olan takım arkadaşlarımı suçlarım.	106	31,2	11,7	11,7	43,3	2,0	2,73	1,34
19	Kazansam da kaybetsem de oyundan sonra rakip takım oyuncusu ile el sıkışırım.	106	32,0	8,9	10,5	44,5	4,0	2,79	1,39
20	Kazanmak için gerekirse hile yaparım.	106	36,4	14,2	0	40,6	8,8	2,71	1,51

Araştırmaya katılanların beden eğitimi dersi sportmenlik davranışına ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 4’de görülmektedir.

Tablo 4 incelendiğinde “Oyunda rakibim düşerse kalkmasına yardım ederim” görüş maddesine araştırmaya katılanların “Arada sıra” ya yakın olmakla beraber “Nadiren” düzeyinde görüş bildirdikleri görülmektedir. Bu sonuçlar öğrencilerin spor müsabakalarını benimsediklerini göstermektedir.

Tablo 4 incelendiğinde, “Oyun sonunda yenilen arkadaşlarımın fazla üzülmemesi için onları rahatlatırım” görüş maddesine araştırmaya katılan sporcuların “Arada sırada” düzeyinde görüş bildirdikleri görülmektedir.

Yine Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılan sporcuların, “Oyun esnasında rakibin dikkatini bozmak için değişik sesler çıkarırım” görüş maddesine “Arada sıra” olarak belirlenmiştir. Rakibin dikkatini dağıtmak için uygun olmayan davranışlar sergileyebilecekleri görülmektedir.

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılan sporcuların “Heyecanlanıp oyun kuralına uymadığımda rakibimden özür dilerim” görüş maddesine “Çok sık” , görüş maddesine katıldıkları belirlenmiştir. Spor bilimleri fakültesi öğrencileri uygun olmayan sportif davranış hareketi uyguladıklarında özür dileme erdemliliğini gösterdikleri belirlenmiştir.

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılan sporcuların “Benden topu kurallara uygun olarak almayan rakibimden ben de topu aynı şekilde almaya çalışırım” görüş maddesine “Arada Sıra” ya yakın olmakla beraber “Çok Sık” , görüş maddesine katıldıkları belirlenmiştir. Yani hata yapana ve özür dilemeyene bende aynı şekilde cevap veririm şeklinde ifade etmişlerdir.

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılan sporcuların “Oyunda rakibimi durdurmak için sakatlanmayı göze alıp faul yaparım” görüş maddesine “Nadiren”e yakın olmakla beraber “ara sıra” , görüş maddesine katıldıkları belirlenmiştir.

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılan sporcuların “Yenildiğim zaman rakip kim olursa olsun onu tebrik ederim” görüş maddesine “Çok sık” görüş maddesine yakın olmakla beraber “Ara sıra” görüş maddesine katıldıkları belirlenmiştir.

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılan sporcuların “Takım arkadaşım başarısız hareket yaptığında ona tepki gösteririm” görüş maddesine “Nadiren” e yakın olmakla beraber “Arada sırada” görüş maddesine katıldıkları belirlenmiştir.

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılan sporcuların “Eğer rakibimin haksız yere cezalandırıldığını görürsem, durumu düzeltmeye çalışırım” görüş maddesine “Nadiren” görüş maddesine katıldıkları belirlenmiştir.

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılan sporcuların “Oyunda öndeysem, vakit geçirmek için topu sahanın ya da bahçenin dışına atarım” görüş maddesine “Nadiren” düzeyinde görüş bildirdikleri görülmektedir.

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılanların “Oyun arasında rakibimle içeceğimi veya yiyeceğimi bölüşürüm” görüş maddesine “Nadiren” düzeyinde görüş bildirdikleri görülmektedir.

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılanların “Antrenör olmasa bile antrenörün görevlendirdiği kişinin kararlarına saygı duyarım” görüş maddesine “Nadiren” e yakın olmakla beraber “Hiçbir zaman” düzeyinde görüş bildirdikleri görülmektedir.

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılanların “Rakip takımında bir oyuncu başarısız hareket yaptığında onunla dalga geçerim” görüş maddesine “Arada sıra” ya yakın olmakla beraber “Çok sık” düzeyinde görüş bildirdikleri görülmektedir.

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılanların “Spor malzemesi olmayan arkadaşımın spor malzemelerini paylaşırım” görüş maddesine “nadiren” düzeyinde görüş bildirdikleri görülmektedir.

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılanların “Yendiğim zaman karşı takım oyuncusuyla dalga geçerim” görüş maddesine “Arada sırada” düzeyinde görüş bildirdikleri görülmektedir.

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılanların “Bir rakibim incindiğinde, rakibimin yardım alabilmesi için oyunun durdurulmasını isterim” görüş maddesine “nadiren” düzeyinde görüş bildirdikleri görülmektedir.

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılanların “Sinirlenince kimse görmeden bana yakın olan rakibimin ayağına tekme atarım ya da faul yaparım” görüş maddesine “nadiren” düzeyinde görüş bildirdikleri görülmektedir.

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılanların “Yenildiğim zaman başarısız olan takım arkadaşlarımı suçlarım” görüş maddesine “Arada sırada” düzeyinde görüş bildirdikleri görülmektedir.

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılanların “Kazansam da kaybetsem de oyundan sonra rakip takım oyuncusu ile el sıkışırım düzeyinde görüş belirttikleri görülmektedir” görüş maddesine “arada sırada” düzeyinde görüş bildirdikleri görülmektedir.

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılanların “Kazanmak için gerekirse hile yaparım” görüş maddesine “arada sırada” düzeyinde görüş bildirdikleri belirlenmiştir.

Tartışma

Bu çalışmada spor bilimleri fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin öğrencilerin sportmenlik davranışları incelenmiştir.

Yapılan araştırmalarda sporcuların futbolcuların voleybolculara göre, sportmenliği daha az önemseydiğini ortaya koymuştur (Tsai&Fung 2005). Literatüre bakıldığında spor branşlarındaki temas oranı arttığında sportmenlik davranışlarının da azaldığı düşünülebilir (Tucker, & Lori (2001), spordaki yazılı ve yazısız kurallar faullü oynama veya faul yapılmış gibi davranma, antrenörlerin taktik anlayışının bir parçası olarak sporculara öğretilmelidir sonucuna varmıştır (Yıldıran, 2004).

Cinsiyete göre farklar anlamlı bulunmamakla birlikte kadınların sportmenlik puanlarının erkeklere oranla daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. (Duda et all 1991- Coulomb-Cabagno, & Rasclé 2006- Gümüş ve Ark,2016).

Tsai, & Fung (2005), yaşı büyük sporcuların sportmenlik yönelimlerini daha düşük bulmuştur. Coulomb-Cabagno, & Rasclé (2006), rekabet seviyesi arttığında saldırgan davranışların da arttığını ortaya koymuştur.

Yapılan bu araştırmada herhangi bir ilişki aranmamıştır. Araştırmada spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin sportmenlik davranışlarının beklenenden daha düşük (orta düzey) olduğu belirlenmiştir.

Öğrencilerin ölçek maddelerinden en yüksek puanla ‘heyecanlanıp oyun kuralına uymadığımda rakibimden özür dilerim’ ve ‘yenildiğim zaman rakip kim olursa olsun onu tebrik ederim’ görüş maddesine ‘çok sık’ düzeyinde görüş bildirmişlerdir.

Öğrencilerin ölçek maddelerinden en düşük puanla “Antrenör olmasa bile antrenörün görevlendirdiği kişinin kararlarına saygı duyarım” görüş maddesine “Hiçbir zaman’ düzeyinde görüş bildirdikleri görülmektedir.

“Eğer rakibimin haksız yere cezalandırıldığını görürsem, durumu düzeltmeye çalışırım” görüş maddesine ve “Oyun arasında rakibimle içeceğimi veya yiyeceğimi bölüşürüm” görüş maddesine “Nadiren’ düzeyinde görüş bildirdikleri görülmektedir.

Öğrencilerin ölçek maddelerinden “Kazanmak için gerekirse hile yaparım” görüş maddesine ‘arasıra’ düzeyinde görüş bildirdikleri belirlenmiştir. Kazanmak için öğrencilerin hile yapması öğrencilerin sportmenlik bilinçlerinin yeterli düzeyde olmadığı bir göstergesidir.

Spor bilimleri fakültelerinde okuyan ve sporun içerisinden gelen amatör ve profesyonel olarak liglerde mücadele eden sporcu öğrencilerdir. Öğrencilerin sportmenlik davranışlarıyla ilgili bilinçlerinin orta düzeyde olmasına karşın yine de yeterli düzeyde olmadığı söylenebilir. Yapılan araştırmalarda ortaokul öğrencilerinin de sportmenlik davranışlarının orta düzeyde olduğu belirlenmiştir (Hacıcaferoğlu ve Ark., 2015).

Sonuç ve Öneriler

Sportmenlik temasında öğrencilerin genellikle rakip takımı tebrik ettikleri ve sonucu kabullendikleri; Erdemlilik teması altında, karşılaşma içerisinde yaptıkları hataları genellikle kabullendikleri söylenebilir.

Şiddet ve Saldırganlık konusunda, sinirlenince kimse görmeden rakibime tekme atar, faul yaparım görüş maddesine nadiren olarak katılmaları bile sportmenlik davranışı olarak tehlike arz etmektedir. Yapılan araştırmalarda rekabet içerikli spor branşlarında kazanma ve kaybetme yönüne vurgu yapılarak yarışmacıların olumsuz sosyal davranışlar sergileyebildikleri, rakibi kasıtlı olarak sakatlama gibi davranışlar ortaya çıktığını göstermektedir (akt:Balçıkanlı,2017).

Sonuç olarak araştırmada; öğrencilerin, orta düzeyde olumlu davranışlar ifade ettikleri görülmüştür. Diğer taraftan fair-play’e aykırı davranış olarak, “kazanma öncelikli anlayış” ile hareket ettikleri, takım arkadaşlarına ve rakibe karşı “şiddet boyutunda” olumsuz düşünceleri olduğu söylenebilir. Fair play’in özünü oluşturan ortak temalar konusunda, spor eğitimi veren kurumlarda sportif davranış ve fair play eğitimi verilmeli ve bu konuda daha çok çalışmalar yapılması gerektiği ortaya çıkmıştır.

KAYNAKÇA

- Arıpınar E., Donuk B, (2011), Spor Yönetim Ve Organizasyonlarında Fair Play, Ötüken Yayınları, İstanbul
- Arseven, A. (2001). Alan araştırma yöntemi. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Balçıkkanlı, GS.(2017), Yarışma Sporlarının Ahlaksal Amacı, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Spor Ve Performans Araştırmaları Dergisi, Cilt:8, Sayı:1, 2017.
- Coulomb-Cabagno, G., Rascle, O. (2006). “Team Sports Players’ Observed Aggression as a Function of Gender Competitive Level and Sport Type”. Journal of Applied Social Psychology, 36 (8), 1980-2000.
- Duda, J. L., Olson, LK., Templin, TJ. (1991). “The Relationship of Task and Ego Orientation to Sportsmanship Attitudes and the Perceived Legitimacy of Injurious Acts”. Research Quarterly for Exercise and Sport, 62, 79-87.
- Gümüş, H., Saraçlı, S., Karakullukçu, ÖF., Doğanay, G., Kurtipek, S. (2016). Ortaöğretim Öğrencilerinde Fair Play Kavramı. International Journal of Science Culture and Sport, 4 (Special Issue 2), 430-438.
- Gürpınar, B. (2009), Basketbol ve futbol hakemlerinin karşılaştıkları sportmenlik dışı davranışlar ve bu davranışların çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Yayımlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Hacıcaferoğlu, S., Selçuk, MH., Hacıcaferoğlu, B., Karataş, Ö. Ortaokullarda İşlenen Beden Eğitimi ve Spor Derslerinin, Sportmenlik Davranışlarına Katkısının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS), Special Issue 4, 557-566.
- Kaehler, R. (1985). Moralerziehung im Sportunterricht. Untersuchung zur Regelpraxis und zum Regelbewusstsein. Frankfurt.
- Kayışoğlu, NB., Altınkök M., Temel C., Yüksel Y. (2015). Ortaokul Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik Davranışlarının İncelenmesi: Karabük İli Örneği. International Journal of Social Sciences and Education Research, 1 (3), 1044-1056.
- Keating, JW. (2007). Sportsmanship as a moral category. In: Morgan WJ, (Editor) Ethics in Sport. pp. 141-152. Human Kinetics.
- Koç Y. (2013). Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik Davranışı Ölçeği (BEDSDÖ):
- Pehlivan, Z. (2004). Fair play kavramının geliştirilmesinde okul sporunun yeri ve önemi. SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 2(2): 49–53.
- Tanrıverdi, H. (2012). Spor ahlakı ve şiddet. The Journal of Academic Social Science Studies, 5(8): 1071–1093.
- Tel, M. (2014). Türk toplum yaşantısında fair play. International Journal Of Science Culture and Sport, special Issue 1: 694–704.
- Tsai, E., Fung, L. (2005). “Sportspersonship in Youth Basketball and Volleyball Players”. Athletic Insight: The Online Journal of Sport Psychology, 7 (2), 37-46. Kaynak: <http://www.Athleti.cinsight.com/Vol7Iss2/Sportspersonship.htm>

Tucker, LW., Parks, JB. (2001). "Effects of Gender and Sport Type on Intercollegiate Athletes' Perceptions of the Legitimacy of Aggressive Behaviors in Sport". *Sociology of Sport Journal*, 18 (4), 403-413.

Türkmen, M., Varol, S. (2015). Beden Eğitimi ve Spor Dersinin Ortaokul Öğrencileri Üzerinde Sportmenlik Davranışı Oluşturma Etkisinin Belirlenmesi: (Bartın İl Örneği). *International Journal of Contemporary Educational Studies (IntJCES)*; 1: 42-64.

Yıldıran, İ., Sezen, G., (2006). Beden Eğitimi Öğretmeni Adaylarının Sportmenlik Ve Profesyonellik Arasında İkilem Barındıran Somut Örnek Olaylara Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi, *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 11,(3), 3–14.

Yıldıran, İ. (2002). Fair play kapsamı, Türkiye'deki görünümü ve geliştirme perspektifleri. 7. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, 27–29 Ekim 2002, Antalya.

Yıldıran, İ. (2005), Fair Play Eğitiminde Beden Eğitiminin Rolü. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5,(1), s.3-16.

Yıldıran, İ. (2004). Fair play: kapsamı, Türkiye'deki görünümü ve geliştirme perspektifleri. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(4), 3-16.

Field : Sport Sciences, Fine Arts

Type : Research Article

Received: 18.05.2017 - *Corrected*: 22.10.2017 - *Accepted*: 27.10.2017

Artistik Buz Pateni Kayan Kız ve Erkek Çocuklar İçin Giysi Tasarım Örnekleri

Mine CERANOĞLU¹, Feride GÜLER²

¹Giresun Üniversitesi, Şebinkarahisar Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Giresun, TÜRKİYE

²Ordu Üniversitesi, Fatsa Meslek Yüksekokulu, Ordu, TÜRKİYE

E-Posta: mine.ceranoglu@gmail.com

Öz

Artistik buz pateni; buzlu bir zeminde özel kıyafetler giyilerek müzik eşliğinde yapılan bir spor dalıdır. Görsel ve işitsel duylara hitap eden artistik buz pateni sporu, sanat ve sporu bünyesinde birleştirmekte ve çocukluğun erken yaşlarından itibaren disiplinli ve uzun süreli çalışmayı gerektirmektedir. Türkiye’de özellikle son otuz yıldır ilgi ve dikkat çeken sportlardan biri olan buz pateni, vücut esnekliği ve hareket serbestliği gelişimini desteklerken özellikle çocuklarda postür (vücudun sağlıklı duruşu) oluşumunda etkili olmaktadır. Çalışmada amaç, artistik buz pateni sporu hakkında bilgi vermek ve artistik buz pateni kayan kız ve erkek çocuklar için giysi tasarım örnekleri yapmaktır. Bu amaçla çalışmada betimsel yöntem kullanılmış ve nitel araştırmada veri toplama tekniklerinden doküman incelemesi yapılarak artistik buz pateni sporu hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca çalışmada çocuk vücutlarının dinamik hareketlerini engellemeyecek buz pateni giysi tasarımları yapılmıştır. Giysi tasarımları; silüet üzerine çizilmiş, sulu boya ve guaj boya tekniği ile boyanmıştır. Kız ve erkek çocuklar için yapılan tasarımlar arasından ikişer model örnek ürün olarak dikilmiştir. Çalışma çocuk vücutlarının sağlıklı ve estetik gelişimi açısından artistik buz pateni sporunu tanıtmak ve artistik buz patenine olan farkındalığı artırmak açısından önemlidir. Çalışma sonunda; sporcuların vücut özelliklerine uygun, yapılan spor ile uyumlu, estetik buz pateni giysilerinin tasarımı ve üretimi ile ilgili önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Artistik Buz Pateni, Çocuk, Giysi, Spor, Tasarım

Examples of Clothing Design for Girls and Boys with Figure Skating

Abstract

Figure skating is a branch of sports made by special clothes and accompanied by music on the icy ground. Figure skating appealing audiovisual senses incorporates art and sport and requires disciplined and long-term working from the early years of childhood. The figure skating, one of the most interesting and striking sport in Turkey in the last thirty years, are effective on the posture (healthy posture of the body) especially in children while promoting elasticity and freedom of movement. The aim of this study is to give information on figure skating and make the examples of clothing design for the both girls and boys doing this sport. For this purpose, descriptive method has been used in the study and a document has been examined from data collection techniques in qualitative research; so the information on figure skating has been given. In addition in this study, it has been designed the figure skating clothes which wouldn't restrict the dynamic movements of the child's body. These designs have been drawn on silhouette and painted with water colour and gouache paint. Two models from the designs made for girls and boys have been sewn as sample products. This study is important to introduce the figure skating sport in terms of the healthy and aesthetic development of the child's body and to raise awareness of the figure skating. At the end of this study, it has been made proposals with design and production of the aesthetic figure skating clothings which are suitable to body shapes of sporters, with coherent sport being done.

Keywords: Figure Skating, Child, Cloth, Sport, Design

Giriş

Spor; oyunlar, hareketler, yarışmalar vasıtasıyla insan bedenini fizikî yönüyle geliştirdiği gibi aynı zamanda insan seciyesini, egosunu, davranış niteliğini, psişik yapısını belirleyen bir bilim dalıdır (Güven, 2006: 62; Çelik ve Şahin, 2013: 469). Sporun insan gelişiminde en etkili olduğu dönem, çocukluk çağıdır (Muratlı, 1997: 101). Çocukluk çağından itibaren büyük bir özveri ve sabırla yapılan sporlardan biri de buz patenidir. Buz pateni, buzlu bir zeminde müzik, dans ve sporun büyük bir uyumu ile kızaklı ayakkabılarla yapılan ve çeşitli branşları bulunan bir spor dalıdır.

Buz pateni, çocuğun bedensel ve psikolojik gelişimini sağlarken, analitik düşünme yeteneklerini ve becerilerini de geliştirmektedir. İnsan sağlığı için son derece olumlu etkileri olan buz pateni, vücut esnekliğini ve hareket serbestliğinin gelişimini desteklerken özellikle çocuklarda postür oluşumunda etkili olmaktadır. Vücudun sağlıklı duruşunu ifade eden postür insan hayatında vücudun temel fonksiyonlarını sağlıklı olarak gerçekleştirmesine de katkıda bulunmaktadır. Buz pateni, çocukların rekabeti keyifli bir ortamda yaşamalarına olanak sağlamakta; aynı zamanda çevresine ve ailesine faydalı, özgüvenli nesiller yetişmesine katkı sağlamaktadır (<http://nilcim.blogspot.com.tr/2014/03/paten.html>, Erişim Tarihi: 10.05.2015).

Bugünlerde sanat, spor ve boş vakit aktivitesi olarak yapılan buz pateni, ilk olarak en az 3000 yıl öncesinde ulaşım amaçlı olarak gelişmiştir (Luik, 2000). 3000 yıl öncesinden daha fazla bir sürede soğuk Kuzey Avrupa bölgelerinde yaşayan insanlar, donmuş göl üzerinde yolculuk yapabilmek için buz üzerinde kullanılan araç ve gereçler geliştirmeye başlamıştır (Formenti ve Minetti, 2007: 1825).

Antik İskandinav destanları, ilk buz patenlerinin küçük tahta kızaklar olduğunu belirtmiştir; ancak bu görüşü destekleyen bir arkeolojik buluntuya rastlanılmamıştır. Diğer yandan birçok buluntu, Bronz Çağı'ndan beri Rusya'nın kuzey bölgelerinin bazılarında kullanılmış hayvan kemiklerinin olduğunu göstermektedir (Brown, 1959; Muhonen, 2005). Geyik ve at kemiklerinden veya mors dişlerinden şekillendirilmiş patenler, deri ayakkabılara iplerle bağlı olarak on yedi yüzyılı aşkın süredir Finlandiya ve İskandinavya'nın donmuş fiyortlarında (kıyı tipi) avlanmak için kullanılmıştır (Künzle Watson ve DeArmond, 2009: 1).

Resim 1. Soldan sağa kemik paten, metal bıçak ağızlı ilk tahta paten, 15. yüzyılda kullanılan paten, 18. yüzyılda kullanılan paten, modern bilinen paten (Formenti ve Minetti, 2007: 1827)

Resim 2 - 3. Günümüzde Kullanılan Patenler (Ceranoğlu Özel Koleksiyonu, 2015)

Buz pateni sporu, üç esas bölümden oluşmaktadır:

- Artistik Paten (Figür Pateni),
- Buz Hokeyi,
- Sürat Pateni (Short Track) (Tekelioğlu, 1982: 11).

Artistik buz pateni, figür pateni olarak da adlandırılmakta ve müzik, dans ve sporu bünyesinde birleştirmektedir. Esneklik, aerobik ve denge gibi unsurlara ihtiyaç duyan artistik buz pateni, son derece atletik ve estetik bir spor dalı olarak kabul edilmektedir. Artistik buz pateni kayan sporcuların giydikleri patenler ile buz hokeyi ve sürat pateni yapan sporcuların giydikleri patenler birbirinden farklı özelliktedir (Çömük, 2009: 3).

Resim 4. Soldan sağa artistik buz pateni, buz hokeyi pateni, sürat pateni (Çömük, 2009: 4)

Batı yarış sporlarında artistik buz pateni, uzun bir tarihe sahiptir. (Grau, 2010: 48). 14. yüzyılda patenlerin burun kısmının kıvrıklığından yararlanan Hollandalılar, tek ayaküstü kayarak artistik buz pateninin başlangıcını oluşturan yarım çemberler çizmeyi öğrenmiştir. Dünyanın ilk yapay buz pateni pisti, 1876 yılında Londra'da yapılmıştır. 1876'dan sonra da Almanya'da, Avusturya'da, Fransa'da, Amerika Birleşik Devletleri'nde ve Kanada'da benzer pistler yapılmaya başlanmıştır (Khatchatourov, 1993: 3 - 4).

Resim 5. Buz Pateni Salonunda (Ankara Belpa) Artistik Buz Pateni Kayan Çocuklar (Ceranoğlu Özel Koleksiyonu, 2015)

İlk uluslararası buz pateni yarışı, 1882 yılında Viyana’da gerçekleşmiştir. On yıl içinde artistik buz pateni sporunda gelişmiş bir organizasyon düzenlemek için International Skating Union (ISU) kurulmuştur. Bu kuruluşun web sitesine göre, uluslararası kış spor federasyonunda bu, onu en eski yönetim kurulu yapmaktadır. İlk başlarda erkek ayrıcalıklı olan bu sporun öncülerinden Norveçli Axel Paulsen (1855 - 1938), İsveçli Ulrich Salchow (1877 - 1949) ve Avustralyalı Alois Lutz (1898 - 1918), atlama repertuvarlarını yaratmada etkili olmuştur. Repertuvarların standartlarını sürdüren Paulsen, Salchow ve Lutz, yıllar içinde havada ekstra dönüşler dahil daha da karışık hareketler yapmıştır. Kadınlar, 1906’da resmi yarışmalara İsviçre’nin Davos şehrinde katılmıştır. Hatta onlar, hareketi uyduran 1957’nin Alman şampiyonunun ismini alan “Ina Bauer” gibi yeni figürlere isim vermişlerdir. 1908’de Rusya’nın Strasburg şehrinde çiftler için şampiyonluk uygulamaya koyulmuştur. Artistik buz pateni (kadınlar, erkekler, çiftler ve çeşitli figürler için), 1908’de Londra’da Olimpiyatın bir parçası olarak uygulanmıştır. Sonra 1924’te Fransa’nın Chamonix şehrinde ilk uygulanan Kış Olimpiyatları’nın bir parçası olmuştur. Buz dansı, resmi olarak 1976’da artistik buz pateninin ayrı bir branşı olarak kurulmuştur (Grau, 2010: 48).

Artistik buz pateninde yarışma alanları tekler (bayan ve erkek), çiftler, dans ve senkronize olarak dört temel alana ayrılmaktadır. Tekler kategorisindeki sporcular, birden çok dönüş içeren sıçrayışlar, spinler, hızlı ayak oyunları ve zarif estetik hareketleri birleştiren hem atletik hem de artistik bireysel bir performans sergilemektedir. Çiftler ve dans sporcuları, sadece junior (gençler) ve senior (büyükler) seviyelerinde bir bayan ve bir erkekten oluşan bir çift olarak yarışmakta; ancak yarışma programlarında farklılıklar bulunmaktadır. Dans sporcularında sıçramalar, spinler ve kaldırmalar sınırlıdır ve vals, tango gibi birçok klasik dans çeşidinden oluşmaktadır. Dans sporcuları, hem beraber hem de ayrı ayrı figürler sergileyebilir ve bu sporcular; ayak oyunları, ritm, hız, vücut düzgünlüğü ve doğru tekniğe konsantre olmaktadır. Çiftler ise yenilik geliştirmede serbesttirler, baş üzeri kaldırma hareketleri ile atma sıçrayışlarına sahiptirler. Yetenek gösteren figürleri beraber veya ayrı da olsa uyum içinde yaparlar ve yüksek riskteki atletik hareketlere konsantre olurlar. Senkronize figür pateni takımı ise uyum içinde performans sergileyen 12 - 20 patenciden oluşan zamanlama ve takımca ahengin önemli olduğu patenci takımıdır (Çömük, 2009: 4).

Başarılı, dinamik ve güvenli bir şekilde artistik buz pateni kayabilmek için öğrenilmesi gereken hareketler ve egzersizler şunlardır:

A) Doğru Kayma Duruşu: Dengeyi Geliştirme

- Denge Noktasını Sağlama
- Bir Patenden Diğere Ağırlık Transferi

B) İç Kenar İtiş ve Akıcı Kayma: İleri Doğru Hareket

- Ardı Ardına İtiş Egzersizleri
- Çift Ayak Oturmak (The Dip)

C) Öne Frenler: Yavaşlama

- Pist Bariyerlerinde Tek Ayak Patinaj (Skid) Yapma
- Kar Sapanı Duruşu
- Hokey Freni
- T Duruşu Freni

D) Öne Kayma Hareketleri: Güven Kazanma

- Kaymadan Sonra Swizzle Hareketi Yapmak
- Durduğunuz Yerden Swizzle Hareketi Yapmak
- Engelli Slalom Hareketi
- Serbest Stil Slalom Hareketi
- Hokeyci Kavisi
- Öne Doğru Tek Ayak Kayma

E) Geri Kayma ve Durma (Fren): Seçenekleri İkiye Katlamak

- Pist Bariyerlerinden İtiş
- Geri Swizzle Hareketi
- Geri Wiggle Hareketi
- Tahterevalli (Teeter-Totter) İtişleri
- Tek Taraflı Geri Kar Sapanı Freni
- Tek Ayak Geri Kayma
- İtiş Yaparak Geri Kayma (Backward Stroking)

F) İtiş Yaparak İleri Kayma: (Kuvvetli İtiş Yapmak)

- Kuvvetli İtişler
- İtiş Yaparak İleri İç Kenar Kayma
- İtiş Yaparak İleri Dış Kenar Kayma
- İtiş Yaparak İleri Kayma İle Beraber Fren Yapma
- Kuvvetli İtişlerden Sonra Tek Ayak Kaymaya Geçiş

G) Ön Çaprazlar: Kavis Üzerinde İtiş

- Vücut Dörtgenin Önceden Döndürülmesi
- Kavis Üzerinde Kaykay İtişleri
- Tam Daire Kaykay İtişleri
- Başlangıç Seviyesi Ön Çaprazlar
- Peş Peşe Yarım Daireler veya 8 Şekil
- İleri Seviye Çaprazlar

H) Çift Ayak Dönüşler ve İleri İç Mohawk: Rotasyon Kontrolü

- Önden Geriye Çift Ayak Dönüş
- Öne Adım İle Çift Ayak Dönüş
- Pistin Bariyerlerinde Mohawk Denemesi
- Bariyerden Uzakta Mohawk Hareketi
- 180 Mohawk Dizisi
- 360 Mohawk Dizisi

İ) Geri Çaprazlar: Kavis Üzerinde Hız Kazanma

- Geri Kaykay İtişleri
- Geriye Uzun Kenar Kaymaları
- Başlangıç Düzeyi Geri Çaprazlar
- İleri Düzey Geri Çaprazlar
- Çift Ayak Yön Değiştirme
- Tek Ayak Üzerinde Geri Dış Kenar Kayarak Yön Değiştirme
- Geri Çaprazlarda Öne Çaprazların Birleştirilmesi ve Mohawk

J) Swingroll ve İleri Düzey Kenarlar: Kenar Kontrolü Geliştirme

- Ardı Ardına Swingroll
- Swingroll ve Mohawk Bağlantıları
- Yarım Daire İleri Düzey Kenarlar
- Tam Daire İleri Düzey Kenarlar

K) Üç Dönüşleri: Yön Değiştirmeler ve Kenarlar

- Bireysel Üç Dönüşleri
- Üç Dönüşleri İle Kombinasyonlar (Künzle Watson ve DeArmond, 2009: 1).

Türkiye’de Buz Pateni Sporu

Türkiye’de buz pateni sporu, Fehmi Tekelioğlu’nun ve arkadaşlarının gayreti üzerine gelişmiştir. Fehmi Tekelioğlu, 1962 yılına kadar doğal koşullarda donan havuzlarda paten kaydığını, 1963 yılında “Paris sur la Glace” adlı Fransız buz revüsünden (sahne gösterisi)

etkilendiğini ve patenin bambaşka bir şey olduğunu belirtmiştir. 1968 yılında bir kamuoyu oluşturarak yapay buz paten sahasına kavuşabilmek için on sekiz kişi ile birlikte Ankara Buz Pateni Spor Kulübü'nü açtıklarını ve 1972 yılında spor kulübünün resmiyete kavuştuğunu ifade etmiştir. Faaliyetlere devam ederken 1981 yılında Türkiye' de ilk defa paten sporunu gerçekleştirmiştir. Sonrasında federasyon kurulmuş, federasyonun ismi kış sporu olmuş ve kayakla birleşmiştir. Daha sonra kış sporları, buz sporları olmuş ve hokeyle birleşmiştir. Fehmi Tekelioğlu, isimlerinin 10 yıldan beri artistik buz pateni olarak devam ettiğini dile getirmiştir (Fehmi Tekelioğlu ile kişisel iletişim, 11.04.2015).

Resim 6. Fehmi Tekelioğlu (http://www.funonice.net/fehmi_tekelioglu.html, Erişim Tarihi: 20.06.2016)

Türkiye'den birçok sporcu, artistik buz pateni alanında yarışmalara katılarak ülkemizi temsil etmektedir. Tuğba Karademir, 1995 yılında aldığı Balkan birinciliği ile buz pateni alanında Türkiye'ye ilk altın madalyayı kazandırmıştır. Alper Uçar ve Partneri Alisa Agafonova, 2011 yılında Üniversiade'de artistik buz pateni dalında gümüş madalya kazanmıştır. 20 yaşlarındaki Çağla Demirsal ve Berk Akalın, buz pateninde Türkiye'ye çiftler kategorisindeki ilk madalyasını kazandırmış, Saraybosna Açık 2016 Artistik Buz Pateni Şampiyonası'nda bronz madalya elde etmiştir. Hobi olarak artistik buz patenine başlayan Naz Arıcı, Yetişkinler Artistik Buz Pateni Yarışması'nda Türkiye'ye üç kez altın madalya getirmiştir. Macaristan'ın başkenti Budapeşte'de yapılan European Criterium yarışmasının 4. Ayağı 27. Sportland Trophy'de 10 yaşındaki Efe Cetiz altın madalya; Defne Günce Kılıç ise gümüş madalya kazanmıştır (<http://www.hurriyet.com.tr/haberleri/artistik-buz-pateni>, Erişim Tarihi: 06.07.2017).

Resim 7. Tuğba Karademir (<http://www.radikal.com.tr/saglik/kis-olimpiyatlarinda-gururumuz-tugba-karademir-979793/>, Erişim Tarihi: 06.07.2017)

Resim 8. Alper Uçar ve Partneri Alisa Agafonova (Uçar Özel Koleksiyonu, 2014)

Resim 9. Çağla Demirsal ve Berk Akalın (<http://www.hurriyet.com.tr/haberleri/artistik-buz-pateni>, Erişim Tarihi: 06.07.2017)

Resim 10. Naz Arıcı (<http://www.hurriyet.com.tr/haberleri/artistik-buz-pateni>, Erişim Tarihi: 06.07.2017)

Resim 11 - 12. (<http://www.hurriyet.com.tr/haberleri/artistik-buz-pateni>, Erişim Tarihi: 06.07.2017)

Artistik Buz Pateni Giysi Özellikleri

Spor giysilerinde vücuda uygunluk, mevsime uygunluk, kumaş teknik özellikleri (ter emme, hava geçirgenlik vb.), renk, kesim ve model formu ve teknik dikiş özellikleri gibi birçok özellik göz önünde bulundurulması gereken noktalar. Sporcunun vücut yapısına uygun olmayan ve hareketlerini sınırlandıran spor giysileri, sporcunun performansını düşüreceği gibi yaralanma riskine de neden olabilir. Bu nedenle sporcunun başarısı için spor giysileri büyük önem taşımaktadır (Çivitçi ve Dengin, 2014: 557). Teknolojik gelişmelere paralel olarak sporcuların spor yaparken giydikleri giysilerden beklentileri; sağlık, tasarım, moda, uygunluk, konfor gibi konularda daha da artmıştır (Devecioğlu ve Altıngül, 2011: 48; Oğlakçioğlu, vd., 2013: 33).

Uluslararası müsabakalarda sporcuların giydikleri giysiler, gerek kumaş gerekse model ve renk olarak ilgili spor dalı federasyonu tarafından belirlenmektedir. Özel olimpiyat kış sporları kurallarına göre; artistik buz pateni yarışmasında kayan bütün tekler (bayan ve erkek) ve çiftlerin giysileri, gösterişsiz, asil ve uygun olmalı, abartılı ve cafcıflı olmamalıdır; ancak giysiler seçilen müziğin karakterini yansıtmalıdır. Erkekler pantolon; kadınlar ise etek ya da

elbise giymeli, erkeklerin tayt giymesine izin verilmemelidir (<http://resources.specialolympics.org/article1.aspx>, Erişim Tarihi: 15.04.2017).

Artistik buz pateni giysilerinde esnek kumaşların (lycra polyester tül, süprem, dantel) kullanılması gerekmektedir. Günümüz artistik buz pateni giysilerinde; vücudun dinamik hareketlerini engellemeyecek rahat kesimli çağdaş tasarımlar ön planda tutulmaktadır ve genellikle mayo kesim üzerine elbiseler tasarlanmaktadır. “V” yaka, kayık yaka, sıfır yaka, “U” yaka gibi oyuntulu yakaların uygulandığı artistik buz pateni giysilerinde hakim yaka gibi takma yakalar da uygulanmaktadır. Buz pateni giysilerinde kullanılacak dikişlerin vücudu rahatsız etmeyecek şekilde seçilmesi ve dikiş ipliklerinin yumuşak bükümlü olmasına dikkat edilmesi gerekmektedir. Dikişlerin vücuda baskı yapmayacak şekilde olması, sağlık bakımından da çok önemlidir. Buz pateni giysilerinde uygulanan dikiş tekniklerinin seçiminde; kumaş özelliği, model ve kesim özelliği dikkate alınmaktadır. Buz pateni giysilerinde kullanılan kumaşlar esnek olduğu için genellikle zikzak ve overlok dikiş kullanılmaktadır. Günümüz buz pateni giysilerinde her türlü bezemeyi görmek mümkündür. Buz pateni giysilerindeki modellerin her geçen yıl artması ile giysilerdeki süsleme çeşitleri de zamanla artmaktadır. Giysilerin süslenmesinde yapıştırma swarovski taşlar, püsküller, kurdeleler vb. gereçler kullanılmaktadır. Giysilerde kullanılan süslemeler, patencilerin zevk ve beğenilerini karşılayacak ve onların iç dünyasını yansıtacak şekilde olmaktadır. Patencilerin iç dünyasını yansıtan süslemelerde bitkisel bezemeler (çiçek, dal, yaprak vb. motifler), figürlü bezemeler (kuş, balık vb. motifler), geometrik bezemeler (baklava, kare, dikdörtgen, çizgi vb. gibi) ve nesneli bezemeler (kurdele, fiyonk vb. gibi) konu olarak seçilmektedir. Makyaj ve saçlarda kullanılan aksesuarlar giysi ile bir bütünlük oluşturmalıdır (Ebru Ülker ile kişisel iletişim, 11.04.2015).

Buz pateni yarışmaları, müzik eşliğinde yapıldığı için dansın ya da gösterinin konusuna uygun giysilerle gerçekleştirilmektedir. Artistik buz pateni giysileri, programın tam olarak uygulanmasına engel olmuyor ve dikkatleri dağıtmıyorsa, hakemlerin vereceği notları etkilememektedir. Artistik buz pateni giysileri tasarlanırken şunlara dikkat edilmektedir:

- Giysilerde esnek kumaşlar kullanılmalıdır,
- Giysiler patencilerin yaşına, programa ve müziklerinin karakterine uygun olarak seçilmelidir,
- Sahnede hangi müzikle kayılıyorsa o müziğin etkisi giysilerde olmalıdır,
- Patencilerin duyguları buz pateni giysisi ile birlikte programa katılmalıdır,
- Branşlara göre giysilerdeki etek boylarına dikkat edilmelidir,
- Buz dansı kategorisinde çiftlerin kıyafetleri birbirine uyumlu olmalıdır,
- Çiftlerin cinsiyetlerine göre desen, renk, kumaş malzemesi ve süslemeler yönünden giysileri aynı olmalıdır (Fehmi Tekelioğlu ile kişisel iletişim, 11.04.2015).

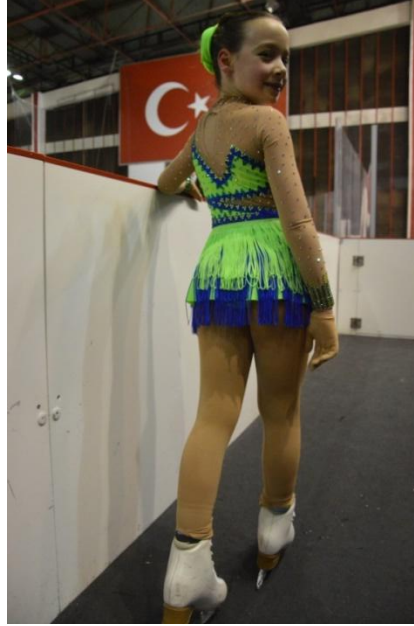
Bu bölümde araştırmaya katılan öğrencilerin demografik bilgileri ve sportmenlik davranışlarına ilişkin bulgular tablolar halinde verilmiştir.

Resim 13. Artistik Buz Pateni Giysisinde Kullanılan Kumaş, Dikiş Tekniği ve Yapıştırma Taş Örneği (Ceranoğlu Özel Koleksiyonu, 2015)

Resim 14 - 15. Artistik Buz Pateni Giysisinde Kullanılan Aksesuar Örnekleri (Ceranoğlu Özel Koleksiyonu, 2015)

Resim 16 - 17. Artistik Buz Pateni Tekler Kategorisinde Kayan Kız Çocuğun (İdil Kütükoğlu) Giysi Örneği (Ceranoğlu Özel Koleksiyonu, 2015)

Resim 18 - 19. Artistik Buz Pateni Tekler Kategorisinde Kayan Erkek Çocuğun (Sabri Bulut) Giysi Örneği (Ceranoğlu Özel Koleksiyonu, 2015)

Amaç ve Önem

Çalışmada amaç, artistik buz pateni sporu hakkında bilgi vermek ve artistik buz pateni kayan kız ve erkek çocuklar için giysi tasarım örnekleri yapmaktır. Bu çalışma, Türkiye’de çocukların zevkle yapabileceği sporlar arasında yer alan artistik buz patenine olan ilgi ve farkındalığı arttırması bakımından önemlidir.

Yöntem

Çalışmada, betimsel yöntem kullanılmış ve nitel araştırmada veri toplama tekniklerinden doküman incelemesi yapılarak; artistik buz pateni sporu hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca çalışmada, bilgilerin denemeli uygulamalarını kapsayan uygulamalı araştırma yöntemi seçilmiştir. Araştırmacılar tarafından kız ve erkek çocukları için artistik buz pateni giysi model çizimleri yapılmıştır. Kız ve erkek çocuklar için değişik formlarda tasarlanan çizimler arasından ikişer model, örnek ürün olarak dikilmiştir.

Artistik Buz Pateni Kayan Kız ve Erkek Çocuk Giysi Tasarım Örnekleri

Örnek 1.

Artistik buz pateni giysisi, mayo kesim üzerine elbise olarak tasarlanmıştır. Tasarlanan giysi; hakim yakalı, robalı, takma uzun kollu, bantlı ve belden dilimli parçalıdır. Giysinin süslemesinde bitkisel bezemelerden lale motifinin konu olarak seçilmesi ve süslemede yapıştırma swarovski taşların kullanılması düşünülmüştür. Tasarlanan giysiyi giyen sporcunun buz pateni kayarken Chopin'in "Spring Waltz" müziğini kullanması tercih edilmiştir.

Örnek 2.

Artistik buz pateni giysisi, mayo kesim üzerine elbise olarak tasarlanmıştır. Tasarlanan giysi; hakim yakalı, takma uzun kollu ve eteği belden volanlı parçalıdır. Giysinin süslemesinde geometrik bezemelerden dairenin ve bitkisel bezemelerden kıvrık dalın konu olarak seçilmesi ve süslemede yapıştırma swarovski taşların kullanılması düşünülmüştür. Tasarlanan giysiyi giyen sporcunun buz pateni kayarken Beethoven'ın "A Melody Of Tears" müziğini kullanması tercih edilmiştir.

Örnek 3.

Artistik buz pateni giysisi, mayo kesim üzerine elbise olarak tasarlanmıştır. Tasarlanan giysi; bağcık yakalı, takma uzun kollu ve eteği belden kat kat volanlı parçalıdır. Giysinin süslemesinde bitkisel bezemelerden çiçek motifinin ve geometrik bezemelerden kalın çizgilerin konu olarak seçilmesi ve süslemede yapıştırma swarovski taşların kullanılması düşünülmüştür. Tasarlanan giysiyi giyen sporcunun buz pateni kayarken Des'ree'nin "I'm Kissing You" müziğini kullanması tercih edilmiştir.

Örnek 4.

Artistik buz pateni giysisi, mayo kesim üzerine elbise olarak tasarlanmıştır. Tasarlanan giysi; hakim yakalı, takma uzun kollu ve önden arkaya yarım beden evazeli etek parçalıdır. Giysinin süslemesinde geometrik bezemelerden beşgenin konu olarak seçilmesi ve süslemede yapıştırma swarovski taşların kullanılması düşünülmüştür. Tasarlanan giysiyi giyen sporcunun buz pateni kayarken Frederic François Chopin'in "Waltz Rain" müziğini kullanması tercih edilmiştir.

Örnek 5.

Artistik buz pateni giysisi, mayo kesim üzerine elbise olarak tasarlanmıştır. Tasarlanan giysi; sıfır yakalı, takma uzun kollu ve bedeni iki farklı (buz ve ateşi temsil eden) parçalıdır. Giysinin süslemesinde figürlü bezemelerden buz ve ateşin konu olarak seçilmesi ve süslemede yapıştırma swarovski taşların kullanılması düşünülmüştür. Tasarlanan giysiyi giyen sporcunun buz pateni kayarken Ramin Djawadi'nin "Game of Thrones (buz ve ateşin şarkısı)" dizisinin jenerik müziğini kullanması tercih edilmiştir.

Örnek 6.

Artistik buz pateni giysisi, tulum olarak tasarlanmış ve tulumu aksesuarlardan kemerin tamamlaması düşünülmüştür. Tulum; hakim yakalı, takma uzun kollu ve klasik pantolon formudur. Giysinin süslemesinde figürlü bezemelerden buz ve ateşin konu olarak seçilmesi ve süslemede yapıştırma swarovski taşların kullanılması düşünülmüştür. Tasarlanan giysiyi giyen sporcunun buz pateni kayarken Ramin Djawadi'nin "Game of Thrones (buz ve ateşin şarkısı)" dizisinin jenerik müziğini kullanması tercih edilmiştir.

Örnek 7.

Artistik buz pateni giysisi, yelek ve pantolon olarak tasarlanmıştır. Yelek ve pantolonu aksesuarlardan papyon ve kollukların tamamlaması düşünülmüştür. Yelek; “V” yakalı, kruvaze kapamalı, önü belde bitmektedir ve arkası kuyrukludur. Pantolon, klasik pantolon formudur. Giysinin süslemesinde geometrik bezemelerden üçgenlerin konu olarak seçilmesi ve süslemede yapıştırma swarovski taşların kullanılması düşünülmüştür. Tasarlanan giysiyi giyen sporcunun buz pateni kayarken Dmitri Shostakovich’in “The Second Waltz” müziğini kullanması tercih edilmiştir.

Örnek 8.

Artistik buz pateni giysisi, bluz ve pantolon olarak tasarlanmıştır. Bluz ve pantolonu aksesuarlardan kuşağın tamamlaması düşünülmüştür. Bluz; hakim yakalı, patlı, robalı, takma uzun kollu, kol üstü ve kol ağzı büzgülü, manşetlidir. Pantolon, klasik pantolon formu ve double paçalıdır. Giysinin süslemesinde bitkisel bezemelerden minik çiçeğin konu olarak

seçilmesi ve süslemede yapıştırma swarovski taşların kullanılması düşünülmüştür. Tasarlanan giysiyi giyen sporcunun buz pateni kayarken Vargo'nun "The Moment" müziğini kullanması tercih edilmiştir.

Örnek 9.

Artistik buz pateni giysisi, bluz ve pantolon olarak tasarlanmıştır. Bluz; ön bedeni asimetric robalı, arka bedeni simetrik robalı, yuvarlak yakalı ve takma uzun kollu, etek ucu ve kol ağzı püsküllüdür. Pantolon, klasik pantolon formu ve kupludur. Giysinin süslemesinde geometrik bezemelerden zikzağın konu olarak seçilmesi ve süslemede püskül ve yapıştırma swarovski taşların kullanılması düşünülmüştür. Tasarlanan giysiyi giyen sporcunun buz pateni kayarken Havası'nın "The Road" müziğini kullanması tercih edilmiştir.

Örnek 10.

Artistik buz pateni giysisi, bluz ve pantolon olarak tasarlanmıştır. Bluz; ön ve arka bedeni asimetric kesimli, hakim yakalı ve takma uzun kollu, omuzu ve kol ağzı püsküllüdür. Pantolon, klasik pantolon formulu, korsajlı ve kupludur. Giysinin süslemesinde figürlü bezemelerden ateşin konu olarak seçilmesi ve süslemede püskül ve yapıştırma swarovski taşların kullanılması düşünülmüştür. Tasarlanan giysiyi giyen sporcunun buz pateni kayarken William Joseph'in piyanosu ile çaldığı Metallica'ya ait "Nothing Else Matters" müziğini kullanması tercih edilmiştir.

Örnek Olarak Dikilen Artistik Buz Pateni Giysileri

Resim 20 - 21. Kız Çocuğu İçin Tasarlanmış Artistik Buz Pateni Giysisinin Önden ve Arkadan Görünümü (Güler Özel Koleksiyonu, 2017)

Resim 22 - 23. Kız Çocuğu İçin Tasarlanmış Artistik Buz Pateni Giysisinin Önden ve Arkadan Görünümü (Güler Özel Koleksiyonu, 2017)

Resim 24 - 25. Erkek Çocuğu İçin Tasarlanmış Artistik Buz Pateni Giysisinin Önden ve Arkadan Görünümü (Güler Özel Koleksiyonu, 2017)

Sonuç

Oldukça köklü bir tarihe sahip olan buz pateni sporu, günümüzde yapılan sanatsal sporlar arasında yer almaktadır. Arslan'da (2012: 8) buz pateninin, en zarif ve en estetik sporlardan biri olduğunu, hızlı hareketleri ve hemen göze çarpmayan ince değişimleri içerdiğini belirterek bu görüşü desteklemektedir. Artistik buz pateni, olimpiyat yarışmasında yapılan sporlardan biridir ve tek, çift ya da grup olarak buz üstünde dönüş, atlayış, kaldırış, adım dizisi gibi birçok hareketle kayılmaktadır. Son otuz yılda teknik ve artistik açıdan büyük ilerleme gösteren artistik buz pateni sporuna insanların olan farkındalığı, katılımı ve ilgisi oldukça artmıştır.

Artistik buz pateni sporu yapan çocukların vücutları estetik ve elastikiyet yönünden sağlıklı bir şekilde gelişmektedir. Paten kayan çocuklar, dans ve müzik ile iç içe zaman geçirdikleri için de sanatsal yönden de gelişim göstermektedir.

Bu çalışmada; artistik buz pateni kayan kız ve erkek çocuklar için beş giysi tasarımı silüet üzerine çizilmiş ve bu tasarımlar arasından ikişer model örnek olarak dikilmiştir. Örnek dikilen ürünler için sıcak ve canlı renkli esnek kumaşlar kullanılmıştır. Örnek ürünlerde modern, yapılan spor ile uyumlu model kesim tekniği uygulanmış, ürünlerin dikiminde zikzak dikiş tekniği kullanılmıştır. Giysilerin süslenmesinde bitkisel ve figürlü bezemeler konu olarak seçilmiş ve süslemede swarovski yapıştırma taşlar ve püsküller kullanılmıştır.

Artistik buz pateninin Türkiye'de daha geniş kitlelere duyurulması ve çocukların küçük yaşlardan itibaren bu spora olan ilgisinin artırılması için şu önerilerde bulunulmuştur:

- Her ilde buz pateni salonları açılabilir,

- Eğitim kurularında bu spor ile ilgili tanıtım çalışmaları yapılabilir,
- Çocukların bu spora olan ilgisi için teşvikler artırılmalıdır.

KAYNAKÇA

Arslan, N. (2012). “Buz Pateninde Hakem Değerlendirmelerinin Genellenebilirlik Kuramı Ve Rasch Modeli İle İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Brown, N. (1959). Ice Skating, A History. London: Nicholas Kaye.

Ceranoğlu, M. (2015). Artistik Buz Pateni Giysileri Konulu Fotoğraf Koleksiyonu.

Çelik, A. ve Şahin, M. (2013). “Spor ve Çocuk Gelişimi”, The Journal of Academic Social Science Studies, Volume 6 Issue 1, p. 467 - 478.

Çivitçi, Ş. ve Dengin S. (2014). “Koşu Giysileri Konforunun Kullanıcılar Tarafından Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma”, International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS), 553 - 569.

Çömük, N. (2009). Buz Pateni Yapan Bayan Sporcuların Fiziksel Performans Düzeylerinin İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Devecioğlu S, Altıngül O (2011). “Spor Teknolojilerinde İnovasyon”, 6th International Advanced Technologies Symposium (LATS’11), Elazığ (16 - 18 Mayıs), s. 46 - 49.

Formenti F.& Minetti, A. E. (2007). “Human locomotion on ice: the evolution of ice-skating energetics through history” The Journal Of Experimental Biology, 1825 - 1833.

Grau, A. (2010). Figure Skating and the Anthropology of Dance: The Case of Oksana Domnina and Maxim Shabalin, Anthropological Notebooks 16 (3): 39 - 59. ISSN 1408-032X

Güler, F. (2017). Artistik Buz Pateni Giysileri Konulu Fotoğraf Koleksiyonu.

Güven, G. (2006). “Kütahya’daki Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Uygulanan Oyun ve Spor Programlarının İncelenip Değerlendirilmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

Khatchatourov, L. (1993). Figüratif Buz Pateni Eğitimi ve Uygulanan Teknikler, İstanbul: Altuğ Matbaacılık.

Künzle - Watson, K. Ve Dearmond, J. S. (2009). Buz Pateni, Çeviren: Mengü Tunçay, Ankara: Eflatun Yayınevi.

Luik, H. (2000). Luust uisud Eesti arheoloogilises leiumaterjalis. Eesti Arheoloogia Ajakiri 4, 129-150.

Muhonen, T. (2005). Bone skates. In Historia. Vol. 1, pp. 42 - 45. Forssa, Finland: Stora Kustannus Oy.

Muratlı, S. (1997). Çocuk ve Spor, Ankara: Bağırhan Yayınevi.

Oğlakçioğlu N, İllez A A, Erdoğan Ç, Marmaralı A, Güner M (2013). Bisikletçi Giysilerinde Dikim İşleminin Isıl Konfor Özelliklerine Etkisi. Tekstil ve Mühendis, 20 (90), 32-41.

Tekelioğlu, F. (1982). Buz Pateninde Temel İlkeler, Ankara: Madımak Ofset.

Tekelioğlu, F. (2015). Artistik Buz Pateni Spor Konulu Görüşme, Ankara, Görüşme Tarihi: 11.04.2015.

Uçar, A. (2014). Artistik Buz Pateni Kişisel Fotoğraf Koleksiyonu.

Ülker, E. (2015). Artistik Buz Pateni Giysilerinin Özellikleri Konulu Görüşme, Ankara. Görüşme Tarihi: 11.04.2015.

<http://nilcim.blogspot.com.tr/2014/03/paten.html>, Erişim Tarihi: 10.05.2015

<http://www.hurriyet.com.tr/haberleri/artistik-buz-pateni>, Erişim Tarihi: 06.07.2017.

<http://resources.specialolympics.org/article1.aspx>, Erişim Tarihi: 15.04.2017.

Field : Sport Sciences

Type : Review Article

Received: 19.05.2017 - *Corrected*: 24.10.2017 - *Accepted*: 27.10.2017

Türkiye'de Ampute Futbol'un Kısa Tarihçesi

Ali Ozan SARIGÖZ¹, Gürhan KAYIHAN², Ali Ozan ERKİLİÇ¹, Ali ÖZKAN¹

¹Institute of Educational Sciences, Bartın University, Bartın, TURKEY

²Oxford University Hospitals, Oxford, UK

E-Posta: ali_ozkan1@hotmail.com

Öz

Engelli futbolu dünya genelinde oynanan ve popülerliği artan bir spor branşıdır. Farklı engel seviyelerine sahip bireylere hitap eden oyunun çeşitli biçimleri vardır (Weiler, Ahmed and Fulcher, 2016). Ampute futbol Dünya çapında popülerlik kazanmaktadır. Don Bennett tarafından 1980 yılında modern ampute futbolunu Seattle, ABD'da başlatmıştır. 1990 yılında Moskova'da düzenlenen bir toplantıda Uluslararası Ampute Futbol Federasyonu kuruldu. George Albert Lushkararsky ise ilk başkan olarak seçildi. Kurallar ve yasalar oluşturuldu. Adı Dünya Ampute Futbol Federasyonu olarak değiştirildi. Diğer taraftan, Ampute futbolu,2004 yılındaki Bedensel Engelliler Spor Federasyonu'ndan Türkiye'de 12'nci şube olarak başlamıştır. İlk turnuva 2004 yılında Bedensel Engelliler Spor Federasyonu tarafından organize edildi. Türk milli takımı, 2004 yılında ilk turnuvasına katılmak üzere Kiev'e gitti ardından 2005 yılında İngiltere'de Londra'ya gitti. 2007 yılında Bedensel Engelliler Federasyonu tarafından ilk Türk ampute futbol şampiyonası ve Dünya ampute futbol şampiyonası düzenlenmiş ve Türkiye milli takımı üçüncü olmuştur. Ayrıca, 2008 yılında Bedensel Engelliler Spor Federasyonu tarafından Avrupa ampute futbol şampiyonası düzenlenmiştir. Türk Milli Takımı, Avrupa Ampute Futbol Şampiyonasında ikinci oldu. Ve 2014'te Türk milli takımı, Polonya'daki Avrupa ampute futbol şampiyonasında ikinci oldu. 2014'te Türk milli takımı, Meksika'daki Dünya ampute futbol şampiyonasında üçüncü oldu. Ve ayrıca ampute futbol, Türkiye genelinde popülerlik kazanmaktadır. Bu kapsamda, Şampiyona Organizasyonu, 2017 Ekim ayında Bedensel Engelliler Spor Federasyonu ve Türk Futbol Federasyonu ile işbirliği içinde gerçekleştirmiş Türkiye Ampute futbol takımı birinci olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ampute Futbol, Türk Ampute Futbol Takımı

Brief History of “Amputee Football” in Turkey

Abstract

Disability football is played across the globe and is growing in popularity. There are various forms of the game which cater for individuals with different levels of disability (Weiler, Ahmed and Fulcher, 2016). And also amputee soccer is gaining popularity throughout the World. Don Bennett began modern amputee football in Seattle, USA in 1980. In 1990, at a meeting in Moscow, the International Amputee Football Federation was established, with Georgy Lunarcharsky as its first president. The rules and constitution were drawn up. The name changed to the World Amputee Football Federation (Frere, 2007). On the other hand, Amputee football was started as a 12th branch from the Physically Disabled Sport Federation in 2004 in Turkey. The first tournament was organized by the Physically Disabled Sport Federation in 2004. Turkish national team went to first national competition in Kiev in Ukraine and in London in England in 2005. First Turkish amputee football championship and World amputee football championship was organized by the Physically Disabled Sport Federation in 2007. Turkish national team has become the third in the World amputee football championship. And then European amputee football championship was organized by the Physically Disabled Sport Federation in 2008. Turkish national team has become the second in the European amputee football championship. And in 2014 Turkish national team has become the second in the European amputee football championship in Poland. In 2014 Turkish national team has become the third in the World amputee football championship in Mexico. And also amputee soccer is gaining popularity throughout Turkey. In this context, The Championship organization held in cooperation with the Physically Disabled Sport Federation and Turkish Football Federation in October in 2017. And also Turkish national team has become the first in the European amputee football championship in Turkey.

Keywords: Amputee Football, Turkish Amputee National Team

Giriş

Spor, sağlıklı ve mutlu bir yaşam için gerekli olan bir uğraştır. Spor tüm insanlar için hayatın önemli bir parçasıdır. Ayrıca engelli bireyler için daha farklı bir önemi teşkil etmektedir. Çünkü spor, yaşamlarında birçok engelle karşılaşan ve bu engellerin yarattığı stresle birlikte yaşayan engelli bireylere, yeni bir pencere açabilmektedir. Engel türü ve derecesi ne olursa olsun hareket etme, egzersiz yapma, sportif aktivitelere katılma bireye haz vermekte, hareket etmekten duyulan haz da bireyin yaşam motivasyonunu arttırmaktadır (Kayıhan ve ark., 2011). Engelli bireyler, özel olarak düzenlenmiş yarışma sporlarının eğitim sürecini tamamlayabilmekte, yarışmalara katılabilmekte, başarı ve başarısızlığı yaşayabilmektedir. Bu anlamda da artık kendilerini engelli bir birey olmaktan çok “sporcu” olarak algılamaktadırlar. Bu duygunun verdiği güvenle bireyler engelleri ile başa çıkmasını öğrenebilmektedirler (Özer, 2001). Engelli bireylerin yaptığı spor branşlarından birisi ampute futboldur. Ampute futbolu da üst düzey dayanıklılık, kuvvet, esneklik, sürat, çabukluk ve strateji gibi sportif performans, üst düzey kontrol gerektiren ve bir bacağı olmayan sporcuların kaneden kullanarak oynadıkları bir futbol türüdür. Bir Ampute futbol maçı 25'er dakikalık 2 devreden oluşan toplam 50 dakika sürmektedir. Ampute futbolu uzunluğu 60 metre, genişliği ise 40 metre olan ve her iki ucunda kaleler bulunan bir alan içerisinde kendine özgü kurallarıyla oynanmaktadır. Futbolda olduğu gibi kaleci, savunma ve hücum oyuncuları bulunmaktadır. Ampute futbolu takımlarında oyuncuların mevkilerine göre seçimi büyük ölçüde fiziksel görüntüleri (boy uzunluğu, vücut ağırlığı, ampute durumu) ile orantılı olmaktadır ve bu da oyuncuların fiziksel kapasitelerine ve biomotor yetilerine ne derece uygun mevkilerde oynadıklarıyla bağlantılıdır (Yazıcıoğlu, 2007). Hücum oyuncularının görevi rakip savunma oyuncularının oyun kurlarını ve ilerleyişini engellemek veya durdurma ve genellikle bu oyuncular çevik, hızlı ve dengesi yüksek oyunculardan oluşmaktadır (Gomes ve ark., 2006). Savunma oyuncularının ise top kapma, top taşıma, pas verme ve hücum oyuncularını engelleme gibi görevleri bulunmaktadır ve bu oyuncuların kuvvet ve dayanıklılık performansının diğer oyunculara göre daha iyi olması gerekmektedir (Özkan ve ark., 2013). Bedensel yapı, başka bir ifadeyle fiziksel özellikler performansı etkileyen faktörlerin başında gelmektedir. Yapılan çalışmalar bu özelliklerin fizyolojik kapasitenin ortaya konmasını etkilemektedir. Sporcular branşlarına uygun vücut kompozisyonlarına (kilo, BMI, %yağ...) sahip değil ise bu branş için istenilen performans düzeyine ulaşmaları mümkün olmamaktadır. Ayrıca sadece bu özelliklerin uygun olması sporcunun en iyi performansı sergileyeceği anlamına gelmemektedir. Bu özelliklerinin yanı sıra esneklik, sürat, kuvvet ve dayanıklılık performanslarının da paralel olması gerekmektedir. Bu paralellik sayesinde sporcunun performansı olumlu yönde etkilenmektedir (Özkan ve ark., 2005). Ülkemizde gittikçe yaygınlaşan bir spor branşı olarak göze çarpan Ampute futbolunun popüleritesi günden güne artmaktadır. Spor Bilimleri alanında farklı branşlarda fiziksel uygunluk ve somatotip özellikleri tanımlayan çalışmalar olmasına rağmen Ampute futbolcularının fiziksel uygunluk ve somatotip özelliklerini tanımlayan çalışmalar yoktur.

Ampute Futbol Oyun Kuralları ve Fifa(Koşan Futbol) Oyun Kurallarından Farkları

1. Ampute olmayan oyuncular bu müsabakalarda oynayamazlar.
2. Oyuncular Müsabaka esnasında protez kullanamazlar (2 ayağı ampute olan oyuncuların 1 ayağına protez kullanmaları hariç).
3. Oyuncuların bir bacağı ampute olmalıdır. Oyuncular ampute ayağına ayakkabı giyemezler.

4. Oyuncular ampute bacağıyla topa vuramaz, vurursa topu bilerek elle oynamış gibi cezalandırılırlar.
5. Oyuncular koşarken ampute bacağıyla yere basamazlar, basarlarsa sırasıyla ikaz, ihtar ve ihraç alırlar.
6. Oyuncular iki adet Kanedyen kullanırlar. Oyuncuların Kanadyenleri elin uzantısı sayılır.
7. Oyuncuların Kanedyenleri; tozluklarının rengini taşımalıdır.
8. Kalecilerin bir kolu ampute olmalıdır. Kalecileri tek eldiven kullanırlar. (Ampute olmayan eline.)
9. Kaleciler ampute kolları ile bilerek topa dokunamazlar. Dokunurlarsa oyuncu gibi değerlendirilirler, pozisyona göre Penaltının yanı sıra, ihtar veya ihraç (Bariz gol şansını engelleme gibi) cezası alırlar.
10. Kaleciler, Top oyundayken Ceza alanını bilerek terk edemezler. Ederlerse Penaltının yanı sıra ihtar veya duruma göre ihraçla (Bariz gol şansını engelleme gibi) cezalandırılırlar.
11. Kaleciler; kale vuruşunda veya Ceza alanı içinden kullanılan tüm direkt ve endirekt vuruşlarda topu rakip alana direkt atamazlar. Atarlarsa orta çizgiden rakip takımın direkt serbest vuruşla oyuna başlar.
12. Kaleciler, top oyunda iken, ceza alanı içinden topu; eliyle ayağıyla veya kafasıyla rakip sahaya atabilirler.
13. Kaleciler Ceza alanı dışından serbest vuruş kullanamazlar.
14. Kaleciler Penaltı atışı kullanamazlar. (Seri penaltılar dahil.)
15. Ampute futbolda Ofsayt yoktur.
16. Taç vuruşu ayakla kullanılır.
17. Taç vuruşundan rakip kaleye direkt gol kaydedilemez, bu durumda oyun Kale atışı ile başlar.
18. Taç vuruşundan kendi kalesine direkt gol kaydedilemez, bu durumda oyun köşe vuruşu ile başlar.
19. Müsabakalarda Hakem, Yardımcı Hakem ve 3. Hakem görev alır.
20. Oyunu başlatma ve bitirme yetkisi, uzatma süresi ile ilgili karar, müsabakaya ara verme ve tatil etme yetkisi Hakeme aittir.
21. Hem Hakemin, hem de yardımcı hakemin, karar yetkisi ve disiplin yetkisi vardır.
22. Hakem ve Yardımcı hakem oyun alanında, 3. Hakem yedek kulübesi önünde görev yapar.
23. Hakem ve yardımcı hakem bayrak kullanmazlar.
24. Ampute Futbol, çim ve ya Suni Çim (Sentetik) sahada oynanır.
25. Ampute futbolda ideal oyun alanı ölçüleri: 40 x 60 metredir.
26. Kale ölçüleri: 5 x 2.20 metredir.
27. Ceza alanı ölçüleri: 8 x 10 metredir.
28. Penaltı noktasının Kale çizgisine uzaklığı 7 metredir.

29. Orta yuvarlağın yarıçapı 6 metredir.
30. Serbest vuruşlarda Baraj mesafesi: 6 metredir.
31. Kaleler ve köşe gönderleri seyyar olabilir.
32. Oyun 25'er dakikalık 2 eşit devreyle oynanır.
33. Devre arası süresi 10 dakikadır.
34. Her iki takımın da her devrede, 1 dakikalık 1'er mola hakları vardır.
35. Netice alınması istenen gereken maçlarda 10'ar dakikalık iki uzatma devresi oynanır.
36. Uzatma devrelerinde her takımın 1'er mola hakkı vardır.
37. Oyuncu sayısı: 6 oyuncu, 1 Kaleci sahada; 6 oyuncu ve 1 Kaleci yedek olmak üzere Toplam 14 tür.
38. Müsabakanın ilk başlangıcında 1 kaleci, (1yedek kaleci) ve en az 4 Oyuncuyla oyun başlayabilir.
39. Eğer müsabaka başladıktan sonra takımlardan birinde 1 kaleci olmak üzere 4'den az oyuncu varsa o müsabaka tekrar başlatılamaz
40. Oyuncu değişikliğinde sınırlama yoktur.
41. Yedek oyunculardan en fazla ikisi aynı anda değiştirilebilir.
42. Değişiklikle Oyundan çıkan oyuncu tekrar oyuna girebilir.
43. Sakatlık veya ihraç nedeniyle kaleye geçecek kaleci kalmazsa müsabaka başlatılamaz.
44. Kaleci ancak yedek kaleci ile yer değiştirebilir. Oyuncular kaleci ile yer değiştiremez.
45. İhraç edilen kalecinin yerine bir oyuncu çıkarılır ve yerine yedek kaleci alınır.
46. Ceza alanı içindeki tüm hakem atışları; Ceza alanının, kale çizgisine paralel ön çizgisinin, oyun durduğu andaki topun bulunduğu noktaya en yakın noktasından yapılır.
47. Hücum eden takımın rakip Ceza alanı içinde kazandığı Endirekt serbest vuruşlar; Ceza alanının, kale çizgisine paralel ön çizgisinin üzerinden ve ihlalin olduğu noktaya en yakın noktasından yapılır.
48. Savunma yapan takımın kendi ceza alanı içinde kazandığı her türlü direkt ve indirekt serbest vuruşlar; ceza alanının herhangi bir yerinden yapılabilir (Sunay,2013).

Ampute Futbol Saha ölçüleri ve Ekipmanları

- Saha ve çizgi boyutları: Saha uzunluğu 55-70m, genişliği ise 30 ile 50 m arasında halı saha, sentetik zemin yada normal çim zeminlerde oynanabilir.
- Saha çizgilerinin kalınlığı: 12 cm'yi geçmemelidir.
- Kale alanı: 10mX6m alanında kale önünde bulunan alandır.
- Penaltı noktası: Kale çizgisi orta noktasından 7m uzaklıkta bulunan noktadır.
- Kale boyutları: 2,2m yükseklik 5m genişliğinde olmalıdır. (2015), tbesf.org.tr

Oyuncular

- 6 oyuncu 1 kaleci sahada, 6 oyuncu 1 kaleci yedek,
- Sınırsız oyuncu değiştirme hakkı mevcut
- Kaleciler tek kolu ampute
 - A6 dirsek üstü
 - A8 dirsek altı
- Futbolcular tek bacağı ampute
 - A2 diz altı
 - A4 diz üstü (2015), tbesf.org.tr

Teçhizat

- Futbolcular iki kanediyen kullanır,
- Kalecilerin teçhizatı tek eldiven,
- Güdük koruyucusu soft soket,
- Klasik forma (2015, tbesf.org.tr),(Oyun Kuralları)

Kanadiyen(koltuk değneği)

Kanadiyen; yapılışından yada tasarımından dolayı hiçbir oyuncuya tehlike içermemelidir. Kanadiyen dayanıklı metalden olmalı tahta yada plastikten imal edilmiş olmamalıdır.

- Bir oyuncunun sahaya girmesinden önce bütün yan somunları,cıvataları, sürgü, mandal, döşeme tesisatları ve metal bileklikleri bantlanmalı ve kapatılmalıdır. Oyuncuların kanadiyenleri her zaman iyi durumda olmalı Plastik uçlar zarar gördüğünde yenileri ile acilen değiştirilmelidir.
- Bütün karşılaşmalarda kanadiyenler renkli bant ile kaplanır. Bu bantlar takım tozlukları ile aynı renkte olmalı ve kanadiyenin alt ucundan itibaren 40cm'ye kadar bantlanmalıdır. (2015, tbesf.org.tr),(Oyun Kuralları)

Güdük Koruyucusu

Güdüğün çarpmalarda korunması için yapılmış soft sokettir. Metal içermemek koşulu ile silikon çorap giyilebilir. (2015, tbesf.org.tr),(Oyun Kuralları)

Özel Tıbbi durumlar

Oyun esnasında her hangi bir protez kullanımına izin verilmez ancak iki bacağı ampute olan oyuncular tek protezle oynayabilir. (2015, tbesf.org.tr),(Oyun Kuralları)

Türkiye'de Ampute Futbolun Doğuşu ve Gelişimi

- 1) Ampute futbolun gelişimi için düzenlenen ilk turnuva (Gazi Turnvası, 2004)
- 2) Milli Takımımızın İlk Uluslar Arası Müsabakası (2 - 7 Nisan 2005 -Kiev-Ukrayna)
- 3) Milli Takımımız Uluslararası tecrübe kazanması için Londra'da iki hazırlık müsabakası yapmıştır (3-8 Temmuz 2005).

- 4) Milli Takımımızın İlk Dünya Şampiyonası Tecrübesi (11-25 Ağustos 2005-Rio De Jenario/Brezilya).
- 5) Milli Takımımızın İlk Avrupa şampiyonasında (21-27 Eylül 2006 – Volgograd - Rusya).
- 6) Tescilli kurulan ve eğitilen takımlarımız 7 takımın katılımıyla Trabzon Haluk ULUSOY Milli Takımlar Kamp Eğitim Merkezinde 4-12 Mart 2007 tarihinde Türkiye Şampiyonası organize edildi.
- 7) Milli takımımız dünya şampiyonası hazırlıkları için 24-29 Mayıs 2007 tarihinde Ankara Aktepe Stadyumu İngiltere ampute milli takımıyla iki hazırlık müsabakası oynandı.
- 8) 11-12 Kasım 2007 tarihinde 11 Takımın katılımıyla organize edilen Dünya Şampiyonasında Millilerimiz Dünya Üçüncüsü oldu.
- 9) 11 takımın katılımıyla 5-11 2008 Tarihinde Ligin Ön Hazırlığı Yapıldı. Teknik Kurul ve Merkez Hakem Kuruluna Talimat Verilerek Müsabaka Talimatları ve Hakem Yönergeleri Hazırlatıldı.
- 10) TFF ile T.B.E.S.F. Birlikte Düzenlediği Şampiyona 2-6 Aralık 2008 Tarihinde 6 Avrupa Ülkesinin Katılımıyla Antalyada Yapıldı Millilerimiz Avrupa Şampiyonasında final oynayarak Avrupa İkincisi oldu.
- 11) 2-9 Ekim 2017 tarihlerinde Türkiye'nin ev sahipliğinde düzenlenen Avrupa Ampute Futbol Federasyonu (EAFF) Avrupa Şampiyonası final maçında İngiltere'yi 2-1 yenen Türkiye, şampiyon oldu.

Sonuç

Ülkemizde gittikçe yaygınlaşan bir spor branşı olarak göze çarpan Ampute futbolunun popüleritesi günden güne artırmaktadır. Bu bağlamda başarılar peşi sıra gelmektedir. Yapılacak yatırımlarla daha iyi bir duruma gelmesi önem teşkil etmektedir. Bedensel Engelli bireylerin bu branşa yönelmesi var olan sporcuların artışına sebep olacak buda ülkeselbaşarının yanı sıra evinden çıkmayan engellilerin alternatifler oluşturmasına bağımlılıkların azalmasına ve kendilerine güvenlerinin artmasına sebep olacaktır.

KAYNAKÇA

- Gomes, AISMS., Ribeiro, BG., Soares, EA. (2006). Nutritional profile of the Brazilian Amputee Soccer Team during the precompetition period for the world championship. *Nutrition*, 22: 989-995.
- Kayıhan, G., Özkan, A., Yiğiter, KB., Ergun, N., Ersöz, G. (2011). Dört Haftalık Temel Antrenmanın Ampute Futbol Milli Takımının Vücut Kompozisyonu Üzerine Etkisi. *Selcuk University Journal of Physical Education and Sport Science*, 13.
- MEB (2008), Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Bedensel Engelli Bireyler Destek Eğitim Programı
- Özer, DS. (2001). Engelliler İçin Beden Eğitimi ve Spor. Ankara: Nobel Yayın.
- Özkan, A., Safaz, İ., Yaşar, E., Yazıcıoğlu, K. (2013). An examination of physical fitness related with performance characteristics of amputee football players. *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*, 1(3): 66-77.
- Özkan, A., Arıburun, B., Kin İşler, A. (2005). Ankara'daki Amerikan Futbolu Oyuncularının Bazı Fiziksel ve Somatotip Özelliklerinin İncelenmesi. *Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 10 (2): 35-42.
- Sunay, H. (2013). Ampute Futbol Oyun Kuralları Kitabı, 137.
- Weiler, R., Ahmed, O., Fulcher, ML. (2016). Disability football medicine modüle- The FIFA Football Medicine Diploma. <https://www.researchgate.net/publication/296579554>.
- Yazıcıoğlu, K., Taskaynatan, MA., Guzelkucuk, U., Tugcu, I. (2007a). Effect of playing football (soccer) on balance, strength, and quality of life in unilateral below-knee amputees. *Am J Phys Med Rehab*, 86: 800–805.
- Yazıcıoğlu, K., Tahmisoğlu, M. (2007). Amputee Sports for Victims of Terrorism” NATO Science for Peace and security Series. *Human and Societal Dynamics*, 31: 94- 100.
- Yıldız, H. (2014). Ampute futbolcularda hazırlık dönemi çalışmalarının fiziksel ve fizyolojik parametreler üzerine etkileri. Yüksek lisans tezi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Gaziantep üniversitesi.

Field : Sport Sciences

Type : Research Article

Received: 19.05.2017 - *Corrected*: 26.10.2017 - *Accepted*: 27.10.2017

Dart Sporcularının Erişkin Bağlanma Biçimleri ile Atılganlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Mustafa Alper MÜLHİM, Zeynep MÜLHİM, Yılmaz ÜNLÜ, Adem SOLAKUMUR

Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın, TÜRKİYE

E-Posta: mmulhim@bartin.edu.tr

Öz

Bu araştırmanın amacı; Dart branşındaki aktif sporcuların erişkin bağlanma biçimleri ile atılganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmaya 2016 yılı Türkiye Dart Şampiyonası 6. Ayağı'nda yarışan, uluslararası ve ulusal şampiyonalarda derecesi olan veya derecesi olmayan, seçkisiz örnekleme yöntemiyle belirlenen 39'u kadın, 55'i erkek toplam 94 Dart sporcusu katılmıştır. Araştırmada, araştırmacılar tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu", Rathus (1973) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Voltan (1980) tarafından yapılan "Rathus Atılganlık Envanteri: RAE (Rathus Assertiveness Scale: RAS)" ve ilk bölümü Hazan, Shaver (1987) tarafından ikinci bölümü Mikulincer ve arkadaşları (1990) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Kesebir, Kökçü ve Dereboy (2012) tarafından yapılan "Erişkin Bağlanma Biçimi Ölçeği: EBBÖ (Adult Attachment Scale: AAS)" kullanılmıştır. Verilerin analizinde; katılımcıların demografik özelliklerine göre, erişkin bağlanma biçimleri ve atılganlık düzeylerine ilişkin puan ortalamaları arasındaki farklılıkları incelemek amacıyla t-Testi ve ANOVA; değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesi için ise Pearson Korelasyon testi uygulanmıştır. Araştırmanın bulgularında; t-Testi sonuçlarında "cinsiyet" ve "uluslararası ve ulusal şampiyonalarda derece elde etme durumları" değişkenlerine göre ölçek boyutları puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p>0.05$). ANOVA testi sonuçlarında "baba eğitim düzeyi" değişkenine göre anlamlı farklılığa bulunamazken, "eğitim düzeyi" değişkenine göre RAE'nin ortalama puanlarında, EBBÖ'nün güvenli bağlanma alt boyutu ve EBBÖ'nün kaygılı/kararsız bağlanma alt boyutu puan ortalamalarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p<0.05$). Ayrıca "anne eğitim düzeyi" değişkenine göre EBBÖ'nün güvenli bağlanma alt boyutu, EBBÖ'nün kaçınan bağlanma alt boyutu ve EBBÖ'nün toplam ortalama puanlarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p<0.05$). Korelasyon testine göre "yaş" değişkeni ile RAE'nin ortalama puanları ve EBBÖ'nün kaygılı/kararsız bağlanma alt boyutu puan ortalamaları arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişkiler bulunurken, "spor yılı" değişkeni ve "aylık gelir düzeyi" değişkenlerinde anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Ayrıca EBBÖ'nün tüm boyutlarında RAE'nin puan ortalamaları arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Sonuç olarak; Dart branşındaki aktif sporcuların EBBÖ'nün toplam ortalama puanları arttıkça, RAE'nin ortalama puanları arttığı gözlemlenmiştir. Ayrıca Dart branşındaki aktif sporcuların yaşları arttıkça, EBBÖ'nün kaygılı/kaçınan alt boyutu puan ortalamaları ve RAE'nin ortalama puanları da arttığı gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dart, Sporcu, Atılganlık, Erişkin Bağlanma

Investigation of the Relationship between Adult Connection Form of Dart Sports and Casuality Levels

Abstract

The purpose of this research; It is an examination of the relationship between the adult attachment patterns and assertiveness levels of active athletes in the dart branch. A total of 94 Darts athletes participated in the survey, 39 female and 55 male, determined by random sampling method, which competes in the 6th Darts of the Turkish Darts Championship in the year 2016 and which is neither in the national or international championships nor graded. Rathus Assertiveness Scale (RAE), developed by Rathus (1973) and adapted by the Turkish version Voltan (1980), and the first part by Hazan, Shaver (1987) The second part was the "Adult Attachment Scale (AAS)" developed by Mikulincer et al. (1990) and adapted to Turkish by Kesebir, Kökçü and Dereboy (2012). In the analysis of the data; t-Test and ANOVA were used to examine the differences between the mean scores of the attachment styles and the assertiveness levels according to the demographic characteristics of the participants; Pearson Correlation test was used to examine relations between variables. In the findings of the research; There was no significant difference between the mean scores of the scale dimensions according to the variables of "gender" and "attaining degrees in international and national championships" in the t-test results ($p > 0.05$). There was a significant difference in the mean scores of the RAE, the safe attachment subscale of the SDS and the mean of the anxious / unstable attachment subscale scores of the SDS according to the level of "education level", while the ANOVA test results showed no significant difference compared to the "parental level of education" (< 0.05). In addition, according to the variable of "maternal education level", significant differences were found in the total mean scores of the safe attachment subscale of EBMT, avoidant attachment subscale of EBMM and EBMM ($p < 0.05$). According to the correlation test, there was a significant low level of positive correlation between the "age" variable and the average scores of the RAE and the average of the anxious / unstable attachment subscale scores of the SDS, while there was a meaningful correlation between the variables of "sport year" and "monthly income" It could be. In addition, significant correlations were found between the mean scores of the RAE in all dimensions of SDS. As a result; It was observed that the average scores of the RAE increased as the total average scores of the EBBQ of active dumb players in the darts branch increased. It was also observed that as the ages of active athletes in the dart branch increased, the mean scores of the anxious / evasive subscale scores and the mean scores of RAE were also increased.

Keywords: Dart, Athlete, Assertiveness, Adult bonding

Giriş

Spor, toplumlara birleştiren, barıştıran, ilişkilerin devamını sağlayan önemli bir işlev üstlenmektedir. Spor yapan birey; kendisine güvenen, kendisini ifade edebilen, aktif, eğlenmeyi ve eğlendirmeyi seven, insan ilişkilerinde olumlu davranışlar sergileyebilen kişidir.

İnsan sosyal bir varlıktır. Bu yüzden çevresiyle iletişim halindedir. İletişim kurma becerisi insanı, diğer canlılardan ayıran en temel özelliktir. İnsan, fizyolojik, sosyolojik, psikolojik ihtiyaçlarını gidermek için çeşitli davranışlarda bulunur diğer insanlarla iletişime geçer. Bütün iletişimler diğer kişinin üzerinde bir etkiye sahip olma ve kişinin duygu, düşünce, ilgi ve isteklerini doğrudan ve içtenlikle iletebilmesi temeline dayanmaktadır. Bunu yaparken de içinde bulunduğu toplumun kural ve kaidelerini gözeterek, başkalarının haklarına saygılı olmalı aynı zamanda kendi hakkını da savunabilmelidir. Bu davranış son zamanlarda önemi kabul edilen atılganlık beceri davranışlarından biridir (Alagül, 2004).

Atılganlık; bireyin olumlu ve olumsuz duygu, düşünce ve arzularını başkalarının haklarını göz ardı etmeksizin ve bu konuda kaygı ve suçluluk duymaksızın ifade edebilmesi olarak tanımlanabilir (Uğur, 1996). Atılgan bireyler toplumda kendilerine çok rahat yer bulabilen insanlardır. Spor yapan bir birey genellikle atılganlık özelliklerine sahiptir.

İnsanın temel gereksinimlerinden olan beslenme barınma birey için ne kadar önemliyse, bağlanma duygusu da insan için o kadar önemlidir. İnsan duygusal bir varlıktır, kendisinden başka bireylerin varlığına ihtiyaç duyar. Bu ihtiyacını karşılamanın ilk adımı ise diğer insanlarla güvenli bir bağ kurmaktır.

Bebek dünyaya geldiğinde temel gereksinimleri olan beslenme, barınma, korunma gibi ihtiyaçlarını karşılayan annesiyle ve zamanla kendisini güvende hissettiği başka bireylerle bağ kurar. Yapılan araştırmalarda bir kişinin erişkinlikte başka insanlarla kuracağı ilişkinin niteliği ve insanlardan beklentileri, bu kişinin küçüklüğünde annesiyle kuracağı bağlanma ile ilişkisi olduğu belirtilmiştir. Bu dönemde güvenli bağlanma sağlayabilen birey, başkalarına güvenmeyi, hayatın güzelliklerini keşfetmeyi, kendisini rahat ifade etmeyi, hayatın hep kazanmalardan ibaret olmadığını, kaybetmenin bir son olmayacağını, hayattan her zaman tat almayı öğrenir. Böyle bireyler öz güveni ve öz saygısı gelişmiş, diğer insanlarla iyi ilişkiler kuran, aynı zamanda atılgan özelliklere sahip olan kişilerdir (Wikipedia, 2016).

Bağlanma, bebeklerin dünyaya geldiklerinde kendilerini koruma yetilerinin olmaması nedeniyle, kendilerini koruyacak ve çevreyi öğrenme sürecinde ihtiyaç duyduklarında güvenli bir sığınak islevi göreceği olan kişilerle yakınlık kurmalarını sağlayan bir mekanizma olarak görülmektedir (Bowlby, 1973, Akt.: Bozkurt A., 2014).

Güvenli Bağlanma: Bu bağlanma kategorisinde yer alan bebekler, ihtiyaçlarına cevap verilen tutarlı bir ilgiye maruz kalmaktadır. Ebeveynleriyle arasında güvenli bağlanma oluşan bebeklerin, güven duyguları gelişmiş olmakla beraber, yatışmakta zorluk çekmedikleri belirtilmiştir (Erzi, 2012).

Kaçınan Bağlanma: Kaçınan bağlanmış çocuklar, bakım veren kişiler tarafından istismar edilmiş (duygusal, fiziksel vb.) olabilmekte veya ihtiyaçları göz ardı edilmiş olabilmektedir. Kaçınan bağlanmış çocuklar, yetişkinlik hayatlarında yakın ilişki kurmakta bir hayli zorlanırlar. İlişkilerine duygusal yatırım yapmaktan kaçınırlar ve ayrılık olduğunda olumsuz duyguları çok az hissederler (Erzi, 2012).

Kaygılı / Kararsız Bağlanma: Bu bağlanma stilinde anne ya da bakım veren çocuğun o anki ihtiyacını bazen karşılar bazen de ihmal eder. Bakım vericinin bu tutarsız davranışları çocuğun anneyi hayatında bir güven merkezi olarak görmesini zorlaştırır. Anneyi güven merkezi olarak göremeyen çocuklar yabancılara karşı tedirginlik duyarlar ve anne o ortamdan ayrıldığı zaman büyük sıkıntıya girerler, huzursuz davranışlar sergilemeye başlarlar (Erzi, 2012).

Sporda üstün başarılar elde etmiş sporcular başarıyı yakalayana dek sporda problem oluşturan durumlarla(yenilgi, sakatlanma, performans düşüklüğü, zorlu bir müsabaka, yanlış strateji geliştirme ve uygulama, oyun sırasındaki olumsuzluklar, stress v.b.) karşılaşmışlardır.

Dart sporunda; kısa sürede karar vermek, ve çok iyi konsantre olmak gereklidir. Bu sporda bir anlık dikkatsizlik yapılan atışın yönünü değiştirebilir ve hedeflenen noktaya isabet etmez. Yüksek düzeyde motivasyon, konsantrasyon gerektiren dart müsabakalarında nefesler tutulur ve son atışın hedefe isabeti beklenir. Bir atış kaçırmak beklide oyunu kaybetmeye götürür. Araştırma Dart sporcularının atılmanlık düzeyleri ve erişkin bağlanma biçimlerindeki farklılıkları üzerinde demografik değişkenlerine göre bir etken olup olmadığının ortaya konulması bakımından önemlidir.

Bu araştırmanın amacı, Dart branşındaki aktif sporcuların erişkin bağlanma biçimleri ile atılmanlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Dart branşındaki aktif sporcuların erişkin bağlanma biçimleri ile atılmanlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlayan bu araştırma betimsel tarama modeline göre yapılan bir çalışmadır.

Ölçek Formunun Hazırlanması ve Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak ölçek kullanılmıştır. Ölçek formu üç bölümden oluşmaktadır.

Ölçek formunun birinci bölümünde; Dart branşındaki aktif sporcuların erişkin bağlanma biçimleri ile atılmanlık düzeylerinin “cinsiyet, yaş, spora başlama yılı, aylık gelir düzeyi, eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, ulusal veya uluslararası başarısı” gibi değişkenlere göre incelemelerin yapılması amacıyla “Kişisel Bilgi Formu” yer almaktadır.

Ölçek formunun ikinci bölümünde; Dart branşındaki aktif sporcuların atılmanlık puan ortalamalarını belirlemeye yönelik ifadelerin yer aldığı “Rathus Atılmanlık Envanteri: RAE” bulunmaktadır.

Ölçek formunun üçüncü bölümünde, Dart branşındaki aktif sporcuların erişkin bağlanma biçimleri puan ortalamalarını belirlemeye yönelik ifadelerin yer aldığı “Erişkin Bağlanma Biçimi Ölçeği: EBBÖ” bulunmaktadır.

Rathus Atılganlık Envanteri: RAE

Kişiler arası ilişkilerde atılganlığın ölçülmesi amacıyla Rathus (1973: 398) tarafından geliştirilen ve Voltan (1980: 23-5) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Rathus Atılganlık Envanteri" kullanılmıştır. Bu envanter 30 maddeden oluşmaktadır. Olumlu ve olumsuz ifadeler bulunmaktadır. Ölçekteki olumlu ifadeler: 3, 6, 7, 8, 10, 18, 20, 21, 22, 25, 27, 28, 29. maddelerdir. Olumsuz ifadeler: 1, 2, 4, 5, 9, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 19, 23, 24, 26, 30. maddelerdir. Ölçeğin güvenilirliği, test tekrar yöntemi ile .78, testin iki yarıya bölünmesi yöntemi ile de .77, bulunmuştur. Voltan ise Türkçe'ye çevirisinde ise test tekrarı yöntemi ile .92, testin yarıya bölünmesi yöntemi ile de .63 ve .77 güvenilirliğini bulmuştur.

Acar (1992) atılganlık puanlarının aşağıdaki kriterlere göre değerlendirilmesini savunmuştur.

30.....80 Çekingenlik

80.....130 Orta

130...180 Atılganlık

Erişkin Bağlanma Biçimi Ölçeği: EBBÖ

Shaver tarafından geliştirilen ilk bölüm (1987) her biri erişkinleri güvenli, kaygılı/ikircikli ve kaçınan olarak sınıflamaya yarayan, çocuklukta ebeveynle ilişki özellikleri ve genel davranış örüntüsü hakkında tanımlar içeren üç farklı ifadeden oluşmaktadır. Ölçeğin Mikulincer ve arkadaşları (1990) tarafından geliştirilen ikinci bölüm ise, katılımcıdan her birini 1 ile 7 arasında puanlaması istenen 15 maddeden oluşmaktadır. Her bir bağlanma biçimi 5 madde ile temsil edilmekte ve en yüksek puan hangisinden alındıysa ölçeği dolduran bireyin bağlanma biçimi onunla belirlenmektedir.

Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışması ilk olarak Sabuncuoğlu ve Berkem (2006) tarafından yapılmıştır. Bununla birlikte ölçeğin iç tutarlılığı kaygılı/kararsız ve kaçınan bağlanma için kabul edilebilir düzeyde iken (Cronbach alpha: 0,61 ve 0,66) , güvenli bağlanma için düşüktür (0,42). Bu nedenle ölçeğin Türkçe'ye uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışması Kesebir, Kökçü ve Dereboy (2012) tarafından yeniden yapılmıştır. Bu çalışmanın sonucunda anlaşılır olmadıkları düşünülen maddeler bölünmüş ve madde sayısı 18'e çıkarılmıştır. Ayrıca ölçeğin orijinal halinde puanlama için kullanılan 7'li likert tipi derecelendirme sistemi kaldırılmış ve maddeler doğru ve yanlış olarak iki kategoriye değerlendirilmiştir. Yapısal geçerlik için de faktör analizi uygulanmıştır. Faktör analizi sonuçları üç tane bağımsız faktör olduğunu göstermiştir. Ölçeğin 3., 4., 7., 13., 14. ve 16. maddeleri güvenli, 1., 2., 5., 6., 15. ve 17. maddeleri kaçınan ve son olarak 8., 9., 10., 11., 12. ve 18. maddeleri ise kaygılı/kararsız bağlanmaya işaret etmektedir. Güvenli, kaçınan ve kaygılı kararsız bağlanma için Cronbach alpha değerleri ise sırasıyla .72, .82 ve .85 olarak saptanmıştır.

Evren Çerçevesinin Oluşturulması ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Türkiye'deki Dart sporcuları, örneklemini ise 2016 yılı Türkiye Dart Şampiyonası 6. Ayağı'nda yarışan, Türkiye'nin farklı illerinde aktif Lisanslı olarak dart oynayan, 36'sı uluslararası ve ulusal başarı elde etmiş, 39'u kadın, 55'i erkek, 94 gönüllü sporcudan oluşmaktadır. (Xyaş=21,73±11,23)

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde; katılımcıların demografik özelliklerine göre, erişkin bağlanma biçimleri ve atılganlık düzeylerine ilişkin puan ortalamaları arasındaki farklılıkları incelemek amacıyla t-Testi ve ANOVA; değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesi için ise Pearson Korelasyon testi uygulanmıştır.

Bulgular

Bu bölümde Dart sporcularına uygulatılmış olan ölçek formu sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. İstatistiksel analizlerden elde edilen veriler tablo haline getirilerek yorumlanmıştır.

Tablo 1. Araştırma Grubunun Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları

Alt Faktörler	Sporcular	N	%	X
Cinsiyet	Erkek	55	58,5	
	Kadın	39	41,5	
Ulusal/Uluslararası Başarı Elde Etme Durumları	Derece Elde Eden	36	38,3	
	Derece Elde Edemeyen	58	61,7	
Eğitim Düzeyi	İlköğretim	24	25,5	
	Lise	40	42,6	
	Üniversite	30	31,9	
Baba Eğitim Düzeyi	İlköğretim	19	20,2	
	Lise	30	31,9	
	Üniversite	45	47,9	
Anne Eğitim Düzeyi	İlköğretim	39	41,5	
	Lise	32	34,0	
	Üniversite	23	24,5	
Yaş				21,73
Spor Yılı Deneyimi				3,85
Aylık Gelir Düzeyi				2175,532

N: Değer,

X:Ortalama

Tablo 1’de görüldüğü gibi sporcuların demografik özelliklerine göre dağılımlarına bakıldığında cinsiyete göre dağılımlarında sporcuların 55’i (%58,5) erkek, 39’u (%41,5) kadınlardan oluşmaktadır. Ulusal/Uluslararası başarı elde etme durumlarına göre dağılımları incelendiğinde 36 (%38,3)’sının Ulusal/Uluslararası başarı elde eden, 58 (%61,7)’inin Ulusal/Uluslararası başarı elde edemeyen sporculardan oluştuğu görülmektedir. Sporcuların eğitim düzeyleri incelendiğinde 24 (%25,5)’ü ilköğretim, 40 (%42,6)’ı lise, 30 (%31,9)’u üniversite seviyesinde olduğu görülmektedir. Sporcuların babalarının eğitim düzeyleri incelendiğinde 19 (%20,2)’unun ilköğretim, 30 (%31,9)’u lise, 45 (%47,9)’i üniversite seviyesinde olduğu görülmektedir. Sporcuların annelerinin eğitim düzeyleri incelendiğinde 39 (%41,5)’unun ilköğretim, 32 (%34,0)’si lise, 23 (%24,5)’ü üniversite seviyesinde olduğu görülmektedir. Sporcuların spor yılı deneyimleri ortalaması 3,85 yıl olduğu görülmektedir.

Sporcuların yaş ortalaması 21,73 bulunmuştur. Sporcuların aylık gelir düzeyleri ortalaması ise 2175,532 bulunmuştur.

Tablo 2. Araştırma Grubunun RAE Toplam Puan Tablosu

	N	Ortalama	Medyan	Standart Sapma	Minimum Değer	Maximum Değer
Atılganlık Toplam	94	114,2872	112,0000	16,31189	79,00	154,00

Tablo 2’de görüldüğü gibi İstatiksel verilere göre; RAE’nin ortalama puanları incelendiğinde, sporcuların Orta Düzeyde Atılgan (80-130 Aralığı) oldukları görülmektedir.

Tablo 3. Araştırma Grubunun RAE ve EBBÖ Puan Ortalamaları ile Yaş Değişkeni Arasındaki Korelasyon Analizleri Tablosu

	Atılganlık Ortalama	Erişkin Bağlanma_Güvenli Ortalama	Erişkin Bağlanma_Kaçıngan Ortalama	Erişkin Bağlanma Kaygılı/ Kararsız Ortalama	Erişkin Bağlanma Ortalama
r	,372**	-,067	,023	,219*	,110
P	,000	,519	,826	,034	,291
N	94	94	94	94	94

Tablo 3’de görüldüğü gibi Korelasyon testine göre; “yaş” değişkeni ile RAE’nin ortalama puanları ve EBBÖ’nün kaygılı/kararsız bağlanma alt boyutu puan ortalamaları arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişkinin olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Araştırma Grubunun RAE Puan Ortalamaları ile EBBÖ’nün Güvenli Bağlanma Alt Boyutu Puan Ortalamaları Arasındaki Korelasyon Analizi Tablosu

	Erişkin Bağlanma Güvenli Ortalama
r	-,246*
p	,017
N	94

Tablo 4’de görüldüğü gibi Korelasyon testine göre; RAE’nin ortalama puanları ve EBBÖ’nün güvenli bağlanma alt boyutu puan ortalamaları arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişkinin olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Araştırma Grubunun RAE ve EBBÖ Puan Ortalamalarının Eğitim Durumu Değişkenine Göre Tek Yönlü ANOVA Tablosu

		Kareler Top.	Serbestlik Der.	Kareler Ort.	F	p
Atılganlık Ortalama	Gruplar Arası	5,868	2	2,934	11,375	,000*
	Gruplar İçi	23,473	91	,258		
	Toplam	29,341	93			
Erişkin Bağlanma Güvenli Ortalama	Gruplar Arası	,244	2	,122	2,920	,059*
	Gruplar İçi	3,803	91	,042		
	Total	4,048	93			
Erişkin Bağlanma Kaçınan Ortalama	Gruplar Arası	,223	2	,112	1,938	,150
	Gruplar İçi	5,238	91	,058		
	Toplam	5,461	93			
Erişkin Bağlanma Kaygılı/Kararsız Ortalama	Gruplar Arası	,318	2	,159	3,369	,039*
	Grup İçi	4,292	91	,047		
	Toplam	4,610	93			
Erişkin Bağlanma Ortalama	Gruplar Arası	,030	2	,015	1,008	,369
	Gruplar İçi	1,361	91	,015		
	Toplam	1,391	93			

Tablo 5’te görüldüğü gibi ANOVA testine göre; sporcuların “eğitim düzeyi” değişkenine göre Atılganlık ortalama puanlarında, EBBÖ’nün güvenli bağlanma alt boyutu ve EBBÖ’nün kaygılı/kararsız bağlanma alt boyutu puan ortalamalarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p<0.05$).

Tablo 6. Araştırma Grubunun RAE ve EBBÖ Puan Ortalamalarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Tek Yönlü ANOVA Tablosu

		Kareler Top.	Serbestlik Der.	Kareler Ort.	F	p
Atılganlık Ortalama	Gruplar Arası	,848	2	,424	1,355	,263
	Gruplar İçi	28,493	91	,313		
	Toplam	29,341	93			
Erişkin Bağlanma Güvenli Ortalama	Gruplar Arası	,366	2	,183	4,523	,013*
	Gruplar İçi	3,682	91	,040		
	Total	4,048	93			
Erişkin Bağlanma Kaçınan Ortalama	Gruplar Arası	,442	2	,221	4,003	,022*
	Gruplar İçi	5,020	91	,055		
	Toplam	5,461	93			
Erişkin Bağlanma Kaygılı/Kararsız Ortalama	Gruplar Arası	,261	2	,130	2,725	,071
	Grup İçi	4,350	91	,048		
	Toplam	4,610	93			
Erişkin Bağlanma Ortalama	Gruplar Arası	,114	2	,057	4,060	,020*
	Gruplar İçi	1,277	91	,014		
	Toplam	1,391	93			

Tablo 6’da görüldüğü gibi ANOVA testine göre; sporcuların “ anne eğitim düzeyi” değişkenine göre EBBÖ’nün güvenli bağlanma alt boyutu, EBBÖ’nün kaçınan bağlanma alt boyutu ve EBBÖ’nün toplam ortalama puanlarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p<0.05$).

Araştırmanın bulgularında; Korelasyon testine göre “spor yılı” değişkeni ve “aylık gelir düzeyi” değişkenlerinde anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. t-Testi sonuçlarında “cinsiyet” ve “uluslararası ve ulusal şampiyonalarda derece elde etme durumları” değişkenlerine göre ölçek boyutları puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p>0.05$). ANOVA testi sonuçlarında “baba eğitim düzeyi” değişkenine göre anlamlı farklılık bulunamamıştır.

Sonuç

Sonuç olarak istatistiksel verilere göre Atılganlık ortalama puanları incelendiğinde, Dart sporcularının Orta Düzeyde Atılgan (114,28) oldukları görülmektedir.

Sporcuların “yaş” değişkeni ile RAE’nin ortalama puanları ve EBBÖ’nün kaygılı/kararsız bağlanma alt boyutu puan ortalamaları arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişkinin olduğu görülmektedir. Yani sporcuların yaşları arttıkça; atılganlık düzeyleri de artmakta ve aynı zamanda kaygılı / kararsız bağlanma alt boyutu puan ortalamaları da arttığı söylenebilir.

Sporcuların Atılganlık ortalama puanları ve EBBÖ’nün güvenli bağlanma alt boyutu puan ortalamaları arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişkinin olduğu görülmektedir. Yani ebeveynlerine güvenli bağlanamayan sporcuların atılganlık düzeylerinin de azaldığı söylenebilir.

Sporcuların “eğitim düzeyi” değişkenine göre Atılganlık ortalama puanlarında, EBBÖ’nün güvenli bağlanma alt boyutu ve EBBÖ’nün kaygılı/kararsız bağlanma alt boyutu puan ortalamalarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p<0.05$). Yani sporcuların eğitim düzeylerine (ilköğretim-lise-üniversite) göre; atılganlık düzeylerinde ve erişkin bağlanmanın güvenli bağlanma alt boyutu ve kaygılı/kararsız bağlanma alt boyutu puan ortalamalarında farklılıklar gözlemlenmiştir.

Ayrıca sporcuların “anne eğitim düzeyi” değişkenine göre EBBÖ’nün güvenli bağlanma alt boyutu, EBBÖ’nün kaçınan bağlanma alt boyutu ve EBBÖ’nün toplam ortalama puanlarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p<0.05$). Yani sporcuların annelerinin eğitim düzeylerine (ilköğretim-lise-üniversite) göre; erişkin bağlanmanın güvenli bağlanma alt boyutu ve erişkin bağlanmanın kaçınan bağlanma alt boyutu ve erişkin bağlanmanın toplam ortalama puanlarında anlamlı farklılıklar gözlemlenmiştir.

Sporcuların “spor yılı” değişkeni ve “aylık gelir düzeyi” değişkenlerine göre RAE’nin puan ortalamaları ve EBBÖ’nün puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Sporcuların “cinsiyet” ve “uluslararası ve ulusal şampiyonalarda derece elde etme durumları” değişkenlerine göre ölçek boyutları puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p>0.05$).

Sporcuların “baba eğitim düzeyi” değişkenine göre ölçek boyutları puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır.

KAYNAKÇA

- Alagül, Ö. (2004). Farklı Spor Branşlarındaki Sporcuların Atılganlık İle Beden Algısı İlişkisi. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Aslantaş, H., Adana, F., Şahbaz, M. (2013). Lise Öğrencilerinin Atılganlık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. F.N. Hem. Derg, 21:76-84.
- Bayramkaya, E. (2009). Sosyal Fobi Belirtileri Yetişkin Bağlanma Boyutları Kişiler Arasındaki İlişki Biçimleri Arasındaki İlişkiler. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bozkurt, A. (2014). Evli Bireylerde Bağlanma Stilleri, Aile İçi Eşler Arası Şiddet ve Evlilik Uyumu Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Çiftfiliz, G. (2009). Yetişkin Bağlanma stilleri, Keşfetme Yönelimi ve Deneyime Açıklık Kişilik Özelliği İle Eşcinselliğe İlişki Tutumları ve Arasındaki İlişkiler. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Deryahanoğlu, G. (2014). Kick Boks Hakemlerinin Karar Verme ve Atılganlık Düzeylerinin Algılanan Mesleki Yeterlilik Üzerine Etkisinin İncelenmesi. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Erk, AB. Bebeklikte İlk İlişki: Bağlanma Türleri-Güvenli-Kaygılı-Kaçınan Bağlanma. Milliyet. <http://www.milliyet.com.tr/bebeklikte-ilk-iliski--baglanma-turleri--guvenli--kaygili--kacangan-baglanma-pembnar-yazardetay-aile-1985303/> (16 Aralık 2016 tarihinde erişim sağlanmıştır).
- Erzi, S. (2012). Kız Üniversite Öğrencilerinin Yeme Tutumları İle Yetişkin Bağlanma Stilleri ve Stresle Başa Çıkma Yollarının İlişkisi. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gacar, A. (2011). Türkiyede ki Beden Eğitimi ve Spor Öğretim Elemanlarının Karar Verme ve Atılganlık Düzeylerinin Belli Değerler Açısından İncelenmesi. Yayımlanmış Doktora Tezi. Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Gündoğdu, C., Tüfekçi, Ş., Çelebi, E., (2016). Gençlik Merkezlerine Üye Olan Gençlerin Atılganlık Düzeylerinin İncelenmesi. İnönü Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 3(1): 01-09.
- Güneş, V. (2010). Spor Lisesi Ve Farklı Liselerdeki Öğrencilerin Atılganlık Düzeyleri İle Akademik Başarılarının İncelenmesi. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Kılıç, G. (2009). Lise Öğrenimi Görmekte Olan Ergenlerin Atılganlık Düzeylerinin Ebeveynlerine Bağlanma Örüntülerine ve Bazı Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi Darıca İlçesi Örneği, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kaymak, P. (2015). Bağlanma Stilllerinin Okul Öncesi Dönem Sosyal Davranışlara Etkisinin İncelenmesi. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Şahin, G. (2009). Yetiştirme Yurdunda Ve Ailesi Yanında Yaşayan Ergenlerin Bağlanma Stilleri İle Kimlik Statüleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Şen, S. (2007). Anneanne, Anne, Bebek Bağlanmasının İncelenmesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Uğur, G. (1996). Üniversite Öğrencilerinde Atılganlık ile Beden Algısı İlişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Wikipedia (2016). <https://tr.wikipedia.org/wiki/Dart>. (30 Mayıs 2016 tarihinde erişim sağlanmıştır).

Wikipedia (2016). https://tr.wikipedia.org/wiki/Ba%C4%9Flanma_kuram%C4%B1. (11 Ocak 2016 tarihinde erişim sağlanmıştır).

Field : Sport Sciences

Type : Research Article

Received: 22.05.2017 - *Corrected*: 24.10.2017 - *Accepted*: 27.10.2017

Davranış Değişim Basamakları ve Cinsiyete Göre Seyircilerin Saldırganlık Düzeyleri

Ahmet Naci DİLEK¹, Osman İMAMOĞLU², Alperen ERKİN²

¹Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın, TÜRKİYE

¹OMÜ, Yaşar Doğu Spor Bilimleri Fakültesi, Samsun, TÜRKİYE

E-Posta: ahmetbosna@yahoo.com

Öz

Bu çalışmanın amacı davranış değişim basamakları ve cinsiyete göre üniversite okuyan futbol seyircilerin saldırganlık düzeylerinin araştırılmasıdır. 2017 Futbol sezonunda üniversite öğrencisi 564 Futbol seyircilerine Saldırganlık ölçeği ve davranış değişim basamakları anketi doldurtulmuştur. İstatistiksel işlemlerde T-testi, tek yönlü varyans analizi ve LSD testleri uygulanmıştır. Çoğunluğu spor eğitilmiş seyircilerin cinsiyete göre saldırganlık toplam puanları kadınlarda 45,40 ve erkeklerde 59,96 puan bulunmuştur. Cinsiyete göre davranış, bilişsel, duyuşsal ve toplam ölçek puanlarında kadınlarla erkekler arasındaki puan farklılıkları anlamlıdır ($p < 0,001$). Her iki cinste orta saldırganlık düzeyinde olmakla birlikte Kadın seyircilerin saldırganlık düzeyleri erkek seyircilere göre daha düşüktür. Davranış değişim basamaklarına göre toplam saldırganlık ölçek puanlarına bakılınca en yüksek ortalama eğilim öncesi 62,54 ve en düşük devamlılık aşamasında olanlarda 54,25 puan bulunmuştur. Davranış değişim basamaklarına göre toplam ölçek ve alt ölçeklerde anlamlı bir değişim vardır ($p < 0,05$). Eğilim öncesi aşamasında olanlardan, eğilim, hazırlık, hareket ve devamlılık aşamasına doğru puanlar düşmektedir. Üniversite Öğrencisi futbol Seyircilerinde davranış değişim basamaklarına göre aktivite düzeyi arttıkça saldırganlık düzeylerinin azaldığı bulunmuştur. Davranış değişim basamaklarına göre spor yapmaya eğilimi olmayanlar ve niyetlenenlere göre sporu yapanların daha düşük saldırganlık düzeyine sahip oldukları sonucuna varılmıştır. Seyircilerin saldırganlık düzeylerini azaltmada spor yapma oranlarının artırılması önerilmiştir

Anahtar Kelimeler: Saldırganlık, Davranış, Seyirci

Aggression Levels of Spectators in Terms of Stages of Behavior Change and Gender

Abstract

The objective of this study is to examine the levels of aggression in football spectators attending university in terms of stages of behavior change and gender. 564 football spectators who were university students in 2017 Football Season filled in the Aggression Scale and Stages of Behavior Change Questionnaire. T-test, one way variance analysis and LSD tests were conducted for statistical analysis. Total aggression scores of the spectators, most of whom were educated in sports, was found as 45.40 in women and 59.96 in men. The differences between the behavioral, cognitive, affective and total scale scores of men and women were found to be significant ($p < 0,001$). While both genders were found to have intermediate levels of aggression, the aggression levels of women spectators were found to be lower when compared with men. When total aggression scale scores were analyzed in terms of the stages of behavior change, the highest average was found in those within the pre-contemplative stage with 62.54, while the lowest average was found in those within the maintenance state with 54.25. There is a significant difference between total scale and sub-scales in terms of the stages of behavior change ($p < 0,05$). The scores of those within the stage of pre-contemplation decrease as the stages advance to contemplation, preparation, action and maintenance. The aggression levels of university student football spectators were found to decrease as the level of activity increased according to the stages of behavior change. According to the stages of behavior change, it was concluded that the participants who were doing sports had lower aggression levels when compared with those who were not contemplating or those who were contemplating to do sports. It was suggested that the rates of doing sport should be increased in order to decrease the aggression levels of spectators.

Keywords: Aggression, Behavior, Spectator

Giriş

Saldırganlık sözlü, fiziksel ya da dolaylı olarak bir başkasına zarar vermeyi amaçlayan herhangi bir harekettir. Saldırganlık sözcüğü genelde olumsuz bir davranış olarak algılanmasına rağmen, temel anlamda bir yere veya kimseye yaklaşmak, bir şeye başlamak fakat aynı zamanda saldırmak üzere atılmak anlamlarına gelmektedir. Fakat günümüzde saldırganlık, canlı ya da cansız herhangi bir objeye zarar verici, yaralayıcı, hatta öldürücü, zedeleyici davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Kesen ve ark.,2007). Saldırganlıkta ise kişi ya da grup tarafından diğerine zarar vermek amacıyla davranış gerçekleştirilmektedir. Saldırganlık bir davranış olarak tanımlandığında, davranışa dönüştürülemeyen düşmanlık duyguları tanımın dışında bırakılmaktadır. Fiziksel saldırganlık (örneğin, birisine vurma) ve sözel saldırganlık (örneğin, aşağılama, suçlama) ise tanıma dahil edilmektedir (Bilgin, 1988). Gerek Türkiye’de gerekse dünyada, ulusal ve uluslararası müsabakalarda herhangi bir neden ile özellikle son yıllarda ölüm ve yaralanmalarla sonuçlanan saha içi ve dışı seyirci saldırganlığı ve şiddet olayları yaşanmaktadır. Seyircilerin saldırganlık ve şiddet göstermesi müsabaka sırasında veya sonrasında istenmeyen olaylardır (Şanlı ve Güçlü,2015).

Fiziksel olarak hareketsizliğin en önemli sağlık problemleri arasında yer alması dünyanın birçok ülkesinde bireylerin egzersize yönelmelerini sağlayabilecek olan projelere önem verilmesine yol açmıştır. Bireyin fiziksel aktivite yapması, sürdürmesi veya bırakmasına neden olan faktörlerin açık olarak belirlenmesinin zorluğu, araştırmacıları farklı kuram ve araştırma tasarımları kullanmaya yönelmiştir. Çünkü fiziksel aktivite tutumunun, fiziksel aktivite yapma isteğinin veya niyetinin, algılanan yarar veya engellerin hangisinin, bireyin fiziksel aktiviteye katılımında, devam ettirmesinde veya bırakmasında daha çok belirleyici olduğunun net kanıtı yoktur (Oral ve Akto,2014; Lankenau, Solari, Pratt, 2004). Transteoretik modelde egzersiz yapmaya yönelik davranış değişimi beş aşamada incelenmektedir (Marcus ve Lewis, 2003). Bunlar; niyet öncesi, niyet, hazırlık, hareket ve devamlılıktır. Kişiler içinde buldukları egzersiz yönelik basamaklarda ilerledikçe; fiziksel etkinliklere düzenli olarak katıldıkları ve egzersiz yönelik davranışlarını da olumlu anlamda değiştirdikleri görülmektedir (Spencer, Adams, Malone, Roy, Yost, 2006). Egzersiz yönelik davranış değişim aşamasının ilk basamağı olan niyet öncesinde bireylerin gelecekteki altı ay içerisinde egzersiz yapmak ile ilgili hiçbir niyeti olmazken, onlara fiziksel aktivitenin sağlıklarının geliştirilmesindeki önemi anlamaları ve aktif olduklarında dikkat edecekleri hususlarla ilgili bilgilendirilmeleri konusunda yardıma ihtiyaçları vardır. Çoğu zaman egzersiz yapmaya zaman bulamayanlara zaman yönetimi konusunda yardımcı olunabilir. Niyet eğilimi ikinci basamağı oluşturmaktadır. Birey fiziksel olarak aktif değildir. Fakat aktif olmayı düşünmektedir. Aktif olması için gereken adımları atması sağlanmalıdır. Üçüncü basamakta, hazırlık eğiliminde olan birey fiziksel olarak aktiftir. Fakat istenilen seviye değildir. Katılım istenilen seviyeye çıkarılmalıdır. Dördüncü basamakta hareket eğiliminde olan birey istenilen seviyede fiziksel aktivite seviyesini korumaktadır. Fakat 6 aydan daha kısa süredir devam ettirmektedir. Beşinci basamakta devamlılık eğiliminde olan birey, 6 aydan daha fazla süredir orta seviyede (moderato) düzenli fiziksel aktivite yapmaktadır. Her iki basamaktaki en önemli strateji gelecekte fiziksel aktiviteye ara verilmesine sebep olacak muhtemel risklere karşı önlemler almak olacaktır (Çeker ve ark.,2013).

Fiziksel olarak aktif olanların saldırganlık düzeylerinin düşeceği düşünülmektedir. Bu bağlamda bu çalışma çoğunluğu spor eğitimi almakta olan seyircilerin davranış değişim basamaklarına ve cinsiyete göre saldırganlık durumlarının belirlenmesine de katkıda bulunabilir.

Materyal ve Metot

Araştırmada 2017 Futbol sezonunda üniversite öğrencisi 564 Futbol seyircilerine anketler uygulanmıştır. Anketler maç anında değil, taraftar derneklerinde ve okudukları Fakülteler de uygulanmıştır.

Sporda Seyirci Saldırganlığı ve Şiddet Ölçeği: Şanlı ve Güçlü (2015) tarafından Türkçeye uyarlanan “Sporda Seyirci Saldırganlığı ve Şiddet Ölçeği” kullanılmıştır. 21 maddeden oluşan 5 aralıklı likert türü bir ölçektir. Ölçek, yargıların üç değerlendirme basamağına göre yapıldığı üç alt ölçeği içermektedir. Ölçeğe ilişkin alt ölçekler; 1) Bilişsel düzeyde saldırganlık 2) Duyuşsal düzeyde saldırganlık ve 3) Davranışsal düzeyde saldırganlıktır. Ölçek, alt ölçeklerin her birinin saldırganlık boyutunu ölçmeyi hedefleyen davranışsal ve bilişsel düzeyde 8'er soru ile duyuşsal düzeyde 5 soru içermektedir. Maddeler “Hiçbir Zaman(1), “Nadiren” (2), “Ara Sıra” (3), “Sıklıkla” (4), “Her zaman” (5) biçiminde beşli derecelendirme seçenekleri oluşturulmuştur. Ayrıca araştırmacılar tarafından bu ölçek amaca göre, toplam saldırganlık puanı üzerinden ve alt (1-35), orta (36-70) ve yüksek düzeyde (71-105) saldırganlık boyutları olarak da kullanılabilir. Bizim çalışmamızda Ölçeğin cronbach alpha iç tutarlık katsayısı 0.86 olarak bulunmuştur.

Egzersiz Davranışı Değişim Basamakları: Anketinin, Türkçe versiyonuna ait geçerlik ve güvenilirlik çalışması Cengiz ve ark. (2010) tarafından yapılmıştır (öncü ve Alemdağ,2015). Bireylerin egzersiz yapma niyetleri ve egzersize katılma alışkanlıkları, maddelere verdikleri yanıtlara göre puanlamaları beş ayrı egzersiz davranış aşaması basamağına ayrılmıştır. Bunlar; eğilim öncesi, eğilim, hazırlık, hareket ve devamlılıktır. Eğilim Öncesi; 1. Soru=Hayır; 2. Soru=Hayır, Eğilim; 1. Soru=Hayır; 2. Soru=Evet, Hazırlık; 1. Soru=Evet; 3. Soru=Hayır, Hareket; 1. Soru=Evet; 3. Soru=Evet; 4. Soru=Hayır, Devamlılık; 1. Soru=Evet; 3. Soru=Evet; 4. Soru=Evet (Marcus ve Lewis, 2003). Bizim çalışmamızda Ölçeğin cronbach alpha iç tutarlık katsayısı 0.83 olarak bulunmuştur.

Egzersiz Davranışı Değişim Basamakları: Anketinin, Türkçe versiyonuna ait geçerlik ve güvenilirlik çalışması Cengiz ve ark. (2010) tarafından yapılmıştır (öncü ve Alemdağ,2015). Bireylerin egzersiz yapma niyetleri ve egzersize katılma alışkanlıkları, maddelere verdikleri yanıtlara göre puanlamaları beş ayrı egzersiz davranış aşaması basamağına ayrılmıştır. Bunlar; eğilim öncesi, eğilim, hazırlık, hareket ve devamlılıktır. Eğilim Öncesi; 1. Soru=Hayır; 2. Soru=Hayır, Eğilim; 1. Soru=Hayır; 2. Soru=Evet, Hazırlık; 1. Soru=Evet; 3. Soru=Hayır, Hareket; 1. Soru=Evet; 3. Soru=Evet; 4. Soru=Hayır, Devamlılık; 1. Soru=Evet; 3. Soru=Evet; 4. Soru=Evet (Marcus ve Lewis, 2003). Bizim çalışmamızda Ölçeğin cronbach alpha iç tutarlık katsayısı 0.83 olarak bulunmuştur.

İstatistiksel işlemler: Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 22.0 programından yararlanılmıştır. İstatistiksel işlemlerde T-testi, tek yönlü varyans analizi ve LSD testleri uygulanmıştır.

Bulgular

Bu bölümde Dart sporcularına uygulatılmış olan ölçek formu sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. İstatistiksel analizlerden elde edilen veriler tablo haline getirilerek yorumlanmıştır.

Tablo 1. Seyircilerin Cinsiyete Göre Saldırıcılık Düzeylerinin Karşılaştırılması

		Cinsiyet	N	Orta.	St sapma	t
Saldırıcılık	Davranış	Kadın	90	12,53	4,48	-7,61**
		Erkek	474	19,02	7,84	
	Bilişsel	Kadın	90	16,33	5,32	-7,14**
		Erkek	474	21,48	6,31	
	Duyuşsal	Kadın	90	16,53	6,30	-5,66**
		Erkek	474	19,54	4,24	
	Toplam puan	Kadın	90	45,40	14,02	-8,51**
		Erkek	474	59,96	15,04	

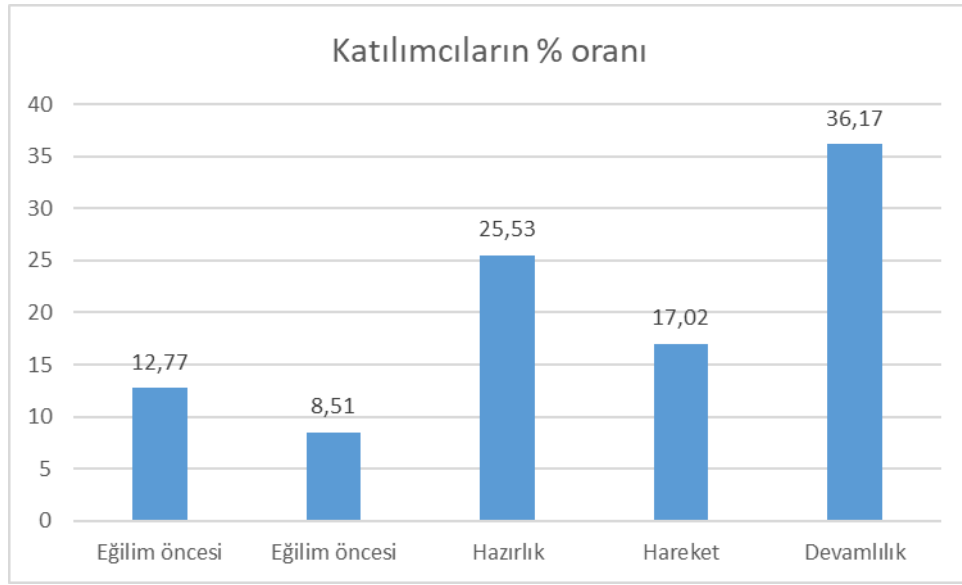
Tablo 2. Egzersiz Davranışı Değişim Basamaklarına Göre Saldırıcılık Düzeyleri

		N	ort	St.sap	Min.	Maks.	F/LSD
Davranış	Eğilim Öncesi (1)	72	20,58	9,98	9,00	35,00	3,20*
	Eğilim (2)	48	18,63	8,72	9,00	27,00	1>4,5
	Hazırlık (3)	144	18,50	7,55	8,00	30,00	
	Hareket (4)	96	17,58	6,40	8,00	34,00	
	Devamlılık (5)	204	16,97	5,87	8,00	38,00	
Bilişsel	Eğilim Öncesi (1)	72	22,13	7,56	10,00	35,00	2,30*
	Eğilim (2)	48	21,75	6,75	12,00	33,00	1,2>4,5
	Hazırlık (3)	144	20,92	6,49	8,00	34,00	
	Hareket (4)	96	20,06	6,35	13,00	37,00	
	Devamlılık (5)	204	19,90	5,83	11,00	29,00	
Duyuşsal	Eğilim Öncesi (1)	72	19,83	3,87	11,00	25,00	2,92*
	Eğilim (2)	48	19,42	5,10	10,00	24,00	1,2>4,5
	Hazırlık (3)	144	19,25	5,18	5,00	25,00	
	Hareket (4)	96	18,71	4,53	10,00	25,00	
	Devamlılık (5)	204	17,38	4,65	6,00	25,00	
Toplam	Eğilim Öncesi (1)	72	62,54	19,04	30,00	89,00	2,88*

saldırıcılık	Eğilim (2)	48	59,8	14,96	37,00	82,00	1,2>4,5
	Hazırlık (3)	144	58,67	15,98	21,00	84,00	
	Hareket (4)	96	56,35	16,60	37,00	93,00	
	Devamlılık (5)	204	54,25	14,00	26,00	80,00	

*p<0,05 ve **p<0,001

Grafik 1. Davranış değişim basamaklarına göre katılımcıların %dağılım oranı

564 katılımcının en düşük oranı % 8,51 ile eğilim öncesi iken en fazla %36,17 ile egzersizde devamlılık aşamasında oldukları bulunmuştur.

Tablo 3. Davranış Düzeyi ile Saldırıcılık Alt Ölçek ve Toplam Ölçek Puanları Arasında İlişki

	Davranış	Bilişsel	Duyuşsal	Toplam saldırıcılık
Davranış düzeyi	-,127**	-,045	-,026	-,089*
Davranış		,711**	,336**	,884**
Bilişsel			,468**	,899**
Duyuşsal				,658**

Sonuç

Çoğunluğu spor eğitilmiş üniversite öğrencileri seviyesinde seyircilerin saldırganlık, basamaklarına göre araştırılmıştır.

Ceylan (2012) çalışmasında antrenörlük bölümü öğrencilerin öğretmenlik ve yöneticilik bölümlerine göre daha saldırgan (88-92 puan aralığında saldırganlık puanları), cinsiyetler açısından erkekler daha saldırgan bulunmuştur. Erşan ve ark (2009) çalışmalarında saldırganlık ölçeği puan ortalamalarını arasındaki yaşa, cinsiyete, bölüm ve bransa göre farklar istatistiksel yönden anlamlı bulunmamıştır. Yıldırım ve Abakay (2011) çalışmalarında Hokeycilerde saldırganlık düzeyi yıkıcı saldırganlık 32,13 ve edilgen saldırganlık 35,13 bulunurken atılgnlık 52,56 puan ortalaması bulunmuştur. Bu çalışmada çoğunluğu spor eğitilmiş seyircilerin cinsiyete göre saldırganlık toplam puanları kadınlarda 45,40 ve erkeklerde 59,96 bulunmuştur. Saldırganlık ölçek puanlamasına göre (36-70 puan aralığı=orta) her iki grupta orta düzeyde saldırganlık puanlarına sahiptirler (Tablo 1). Bununla birlikte cinsiyete göre davranış, bilişsel, duyuşsal ve toplam ölçek puanlarında kadınlarla erkekler arasındaki puan farklılıkları anlamlıdır ($p<0,001$). Kadın seyircilerin saldırganlık düzeyleri erkek seyircilere göre daha düşüktür.

Cengiz (2007) , Miçooğulları ve ark. (2010), Tümer ve ark. (2013), Çeker ve ark (2013), Oral ve Aktop (2014), Menevşe (2015), Kitiş ve Gümüş (2015), Abdurrahman ve ark. (2013) ve Öncü ve Alemdağ (2015) çalışmalarında Davranış değişim basamaklarına göre % oranları değişmekle beraber çoğunluğun niyet öncesi, niyet ve hazırlık aşamalarında olduğunu bulmuşlardır. Bu çalışmada davranış değişim basamaklarına en fazla kişinin devamlılık aşamasında olanlar %36,17 (204 kişi) ve en az kişinin ise eğilim öncesi aşamasında olanlar % 8,17 (48 kişi) olduğu bulunmuştur. Özellikle bizim çalışmamızda diğerlerinden çok farklıdır. Bunun nedeni seyirci olarak anket uygulanan kişilerin çoğunluğunun Spor eğitimi alan öğrenciler olmasına bağlanmıştır. Bu çalışmada davranış değişim basamaklarına göre toplam saldırganlık ölçek puanlarına bakılınca en yüksek ortalama eğilim öncesi 62,54 ve en düşük devamlılık aşamasında olanlarda 54,25 puan bulunmuştur (Tablo2). Eğilim öncesi aşamasında olanlardan, eğilim, hazırlık, hareket ve devamlılık aşamasına doğru puanlar düşmektedir. Davranış değişim basamaklarına göre toplam ölçek ve alt ölçeklerde anlamlı bir değişim vardır ($p<0,05$). Egzersiz davranış değişim basamaklarına göre davranış aşamasında olanlarda eğilim öncesinde olanların saldırganlık düzeyleri hareket ve devamlılık aşamasında olanlardan anlamlı derecede yüksek bulunmuştur ($p<0,05$). Bilişsel ve duyuşsal saldırganlık durumunda ise eğilim öncesi ve eğilim aşamasında olanlar hareket ve harekette devamlılık aşamasında olanlardan yüksek saldırganlık puanına sahip olmaları anlamlıdır ($p<0,05$). Toplam saldırganlık puanında eğilim öncesi ve eğilim aşamasında olanların saldırganlık puanları hareket ve harekette devamlılık aşamasında olanlardan yüksek bulunması anlamlıdır ($p<0,05$).

Davranış düzeyi ile saldırganlık toplam ölçek ve alt ölçeklerle arasında negatif korelasyon vardır (Tablo 3). Bunlardan toplam ölçek ve saldırgan davranışlar arasında negatif yönde korelasyon anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$ ve $p<0,001$). Aktivite düzeyi arttıkça saldırganlık azalacağını düşünebiliriz.

Sonuç olarak Üniversite Öğrencisi futbol Seyircilerinde davranış değişim basamaklarına göre aktivite düzeyi arttıkça saldırganlık düzeylerinin azaldığı bulunmuştur. Davranış değişim basamaklarına göre spor yapmaya eğilimi olmayanlar ve niyetlenenlere göre sporu yapanların

daha düşük saldırganlık düzeyine sahip oldukları sonucuna varılmıştır. Seyircilerin saldırganlık düzeylerini azaltmada spor yapma oranlarının artırılması önerilmiştir.

KAYNAKÇA

- Bilgin, N. (1988). Sosyal Psikolojiye Giriş, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları
- Cengiz, C. (2007). Physical activity and exercise stages of change levels of middle east technical university students. Middle East Technical University, Unpublished Master Thesis.
- Ceylan, D., (2012). BESYO Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Yüksek Okulu Spor Yöneticiliği Bölümü Mezuniyet Tezi.
- Çeker, A., Çekin, R., Ziyagil. MA., (2013). Farklı yaş gruplarındaki kadın ve erkeklerin düzenli fiziksel aktiviteye katılım davranışı değişim basamakları. CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi 8(1).
- Erşan, EE., Doğan, O., Doğan, S. (2009). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin sosyodemografik açıdan değerlendirilmesi, Cumhuriyet Tıp Dergisi, 31: 231-238
- Gümüş, Y., Kitiş, Y., (2015). Egzersiz Davranış Değişimi Ölçeklerinin Geçerlik ve Güvenirliği, Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, s. 1–19
- Kesen, NF., Deniz, ME., Durmuşoğlu, N. (2007). Ergenlerde saldırganlık ve öfke düzeyleri arasındaki ilişki: Yetiştirme yurtları üzerinde bir araştırma. SÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 17: 353-64,
- Lankenau, B., Solari, A., Pratt, M. (2004). International physicalactivitypolicydevelopment: A commentary. PublicHealthReports, 19, 352-355.
- Marcus, BH., and Lewis, BA. (2003). Physical Activity and The Stages of Motivational Readiness for Change Model. Research Digest, President's Council on Physical Fitness and Sports, series: 4, No:1, 1-8.
- Menteş, A., (2007). Lise öğrencilerinin atılganlık düzeyine sporun etkisi, Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Menevşe, A.,(2015). Kadınların vücut kompozisyonu ile düzenli egzersiz yapmaya yönelik davranış değiştirme isteklerine sosyal ve bedeni çevrenin etkisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Kasım.1-96
- Miçooğulları, BO., Cengiz, C., Aşçı, F., Kirazcı, H. (2010). Genç yetişkin insanların egzersiz öz yeterlik ve egzersize bakış açılarının cinsiyet ve egzersiz davranışı değişim basamaklarına göre incelenmesi. Spor Bilimleri Dergisi/Hacettepe Journal of Sport Sciences, 21(2):49-59.
- Oral C., Akto A. (2014). Üniversite Öğrencilerinin Egzersiz Öz yeterlik Düzeyleri ve Egzersiz Davranış Değişim Basamaklarının İncelenmesi, International Journal of Science Culture and Sport , Special Issue 2, pp.287-300.ISSN: 2148-1148 Doi: 10.14486/IJSCS201
- Öncü, E. Alemdağ, S. (2015). Öğretmen Adaylarının Fiziksel Aktiviteye Katılım ve Sosyal Görünüş Kaygılarının İncelenmesi, International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS), Special Issue 3, s.287-300, ISSN : 2148-1148 Doi : 10.14486/IJSCS291
- Spencer, L., Adams, TB., Malone, S., Roy, L., Yost, E. (2006). Applying the transtheoretical model to exercise: A systematic and comprehensive review of the literature, Health Promotion Practice, 7, 428 – 443.

Şanlı, S., Güçlü, M. (2015). Sporda Seyirci Saldırganlığı ve Şiddet Ölçeği'nin (SSAVS) Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, Turkish Journal of Psychology,s.1-12

Tümer, A., Arslan, AS., Pehlivan, Ç, Sunna, E., Koç, O. (2013). Yetişkinlerin egzersiz davranışının transteoretik modele göre incelenmesi. Sağlık ve Toplum Yıl:23, Sayı: 1, 24-31.

Yıldırım A., Abakay U. (2015). Hokeycilerin İletişim Becerileri ve Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, İnönü Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 2(1),17-28

Field : Sport Sciences

Type : Research Article

Received: 24.05.2017 - *Corrected*: 22.10.2017 - *Accepted*: 27.10.2017

Hentbolcuların Spora Özgü Başarı Motivasyonu ve Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Adem ÖZGÜN¹, Fatih YAŞARTÜRK¹, Betül AYHAN², Taner BOZKUŞ¹

¹Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın, TÜRKİYE

²Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, TÜRKİYE

E-Posta: fatihyasarturk@gmail.com

Öz

Bu çalışmanın amacı, Bartın Üniversitesinde öğrenim gören hentbolcuların başarı motivasyonu ve mutluluk düzeylerinin bazı demografik faktörlere göre incelenmesidir. Araştırmaya, Bartın Üniversitesinde öğrenim gören 168 (113 erkek ve 55 kadın) kişi katılmıştır. Araştırmada, araştırmacılar tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu”, Willis (1982) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Tiryaki ve Gödelek (1997) tarafından yapılan “Spora Özgü Başarı Motivasyonu Ölçeği” ve Hills ve Argyle (2002) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Doğan ve Akıncı Çötök (2010) tarafından yapılan “Oxford Mutluluk Ölçeği Kısa Formu-OMÖ-K” kullanılmıştır. Verilerin analizinde; katılımcıların demografik özelliklerine göre, spora özgü başarı motivasyonu ve mutluluk düzeyleri arasındaki farklılıkları incelemek amacıyla t-Testi ve ANOVA; değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesi için ise Pearson Korelasyon testi uygulanmıştır. Gruplar arasındaki farklılıkları belirlemek için TUKEY testi kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularında; ANOVA test sonuçlarında “spor özgeçmiş süresi” değişkeninde SÖBMÖ gruplar arası puanı bakımından “güç gösterme güdüsü” ile “başarısızlıktan kaçınma” boyutlarında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). OMÖ-K ve SÖBMÖ alt boyutlarının puanları arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için yapılan Pearson Korelasyon testine göre OMÖ-K ve SÖBMÖ arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak, katılımcıların sportif faaliyetlerdeki başarı motivasyonu arttıkça mutluluk seviyesinin de arttığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hentbol, Başarı Motivasyonu, Mutluluk

Examination of Handball Players' Levels of Sports-Specific Achievement Motivation and Happiness

Abstract

The aim of this study was to determine participants' levels of sports-specific achievement motivation and happiness, and also to reveal the relationship between those concepts 113 male and 55 female students who have studied in School of Physical Education and Sport, Bartın University were involved in this descriptive study. "Sports-Specific Achievement Motivation Scale: SSAMS" developed by Willis (1982) and "The Oxford Happiness Questionnaire Short Form: OHQ-SF" developed by Hills and Argyle (2002) were used for data collection tools. Turkish version of the scales respectively was conducted by Tiryaki and Gödelek (1997), by Doğan and Akıncı Çötök (2010). In the analysis of data; to compare the differences in levels of Sports-Specific Achievement Motivation and Happiness according to the demographic characteristics of the participants t-Test, ANOVA and Person Correlation were applied. As to differences between groups, Tukey test was used to determine those. In the findings of the research, a significant difference was found in results of ANOVA in the SSAMS total score according to "duration of sports resume" ($p < 0.05$). With respect to the results of pearson correlation made in order to evaluate the relationship between total scores of SSAMS and OHQ-SF, a low and positive relation was found between OHQ-SF and SSAMS. A result, it was determined that participants' level of sports-specific achievement motivation changes according to the various demographic characteristics of them, and that the level of happiness also increase, as the level of sports-specific achievement motivation increase.

Keywords: Handball, Motivation for Success, Happiness

Giriş

Başarı, bazı insanların rahatça elde edebildiği, bazılarının da çabalayıp kaçırdığı fırsatlar arasında yer almaktadır. Özünde başarı bir umut, bir hayal, hatta bir gereksinimdir. Başarı beklentisinin başarıyı sağlamaya yetmediği, ama yapılan hazırlık, geçmişteki başarılar ve yetenek algısı ile yakından ilgili olduğunu söylenmektedir. Bir başka deyişle başarı beklentisi sonuç ile değil çaba ve çalışma biçimi ile ilişkilidir dolayısıyla başarıya ulaşmadaki sınırlılıklar motivasyon düzeyiyle de ilişkilidir (Vollmer, 1986).

Psikolojide istekler ve ihtiyaçlar motivasyonun temel unsurları olarak incelenmektedir. Bu yüzden, insanoğlu öğrenir, hatırlar ve düşünür, ihtiyaç duyar ve ister. Acıktığında yiyecek ihtiyacını, susadığında su ihtiyacını, başkaları tarafından kabul görme ihtiyacını ve başarılı olma ihtiyacını karşılamak üzere harekete geçer ve bu hedeflerine ulaşmak için davranışlarda bulunur (Arkonaç, 1998). Gelişen ve değişen dünyada insanların ihtiyaçları artmakta ve bununla beraber bu sebeplere karşılık güdülenmeye ihtiyaç duyulmaktadır (Aydın ve diğerleri, 2016).

Motivasyon (güdülenme), organizmayı davranışa iten, bu davranışların düzenliliğini ve sürekliliğini belirleyen, davranışa yön ve amaç veren çeşitli iç ve dış etkenler ile bunların işleyişini sağlayan mekanizmalar olarak tanımlanabilir (Aydın, 2001). Genel anlamda motivasyon, insan organizmasını davranışa iten, bu davranışların şiddet ve enerji düzeyini tayin eden, davranışlara belirli bir yön veren ve bunun devamını sağlayan çeşitli iç ve dış sebeplerle birlikte bunların işleyişini kapsayan hem biyolojik ve fizyolojik hem de kültürel içerikli bir durum olarak tanımlanabilir (Arık, 1996; Cüceloğlu 1991; Çermik, 2001).

Bir sporcuyla motive etmek ve motivasyonunu sürdürmesini sağlamak tahmin edildiği kadar kolay olmayabilir. İhtiyaçlar ise insandan insana farklılık gösterebilir. Sporunun da motivasyon düzeyine ve başarısına doğrudan etki eden birçok faktör bulunmaktadır. Sporunun sosyal iletişimi, (aile ve arkadaş çevresi) gelir düzeyi, antrenör ve takım arkadaşlarıyla olan bağlantısı başarıya ulaşmasına etki eden faktörler arasında yer almaktadır. Türkmen (2013) tarafından yapılan bir araştırmada akademik motivasyon ile sportif motivasyon arasında çok güçlü bir korelasyon olduğu vurgulanmıştır.

Başarı motivasyonu (güdüsü), bir işi ustaca yapma, mükemmel olarak başarma, engellerin üstesinden gelme, diğerlerinden daha iyi yapma olarak tanımlanmıştır (Gill, 1986). Sporcuların yüksek yoğunluktaki antrenmanlara katılmalarını ve bunu uzun süre devam ettirebilmelerini sağlayan gücü, motivasyon kuramları arasında önemli bir yere sahip olan “Başarı Motivasyon Kuramıyla” açıklanabilir. Bu kuram, bireylerin fiziksel bir etkinliğe neden katıldığını, zor olanı başarmak için neden bu kadar çok güç harcadığını ve bunu neden uzun süre devam ettirdiğini açıklamaktadır (Tiryaki, 2000).

Sporun doğasında var olan yarışmacılık ya da rekabetçiliğin genellikle başarı motivasyonundan geliştiği kabul edilmektedir. Başarı gereksinimi kuramının odak noktası, bazı bireylerin başarıya dayalı etkinliklerden başarılı çıkmaktan çok üst düzeyde doyum aldıklarıdır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta, başarı algısının bireyden bireye değişeceğidir. Yani her birey kendi başarı davranışını tayin etmekle yükümlüdür. Dolayısıyla, performans dayalı sonuç bireyin çaba ve becerisi olarak algılanırsa, bu başarı olarak kabul edilebilir. Ama performans dayalı sonuç bireyin yeteneksizliği ya da düşük çabasına bağlanırsa bu da başarısızlık olarak kabul edilir. Bu nedenle birisi için başarı sayılan bir şey bir diğeri için başarısızlık sayılabilir (Tiryaki ve Gödelek, 1997).

Performansın oluşmasında, motivasyon ve başarı arasında kayda değer ölçüde ilişki bulunmaktadır. Bir sporcunun antrenmanda ve müsabakada en yüksek performansı göstermesi temel amaçları arasında yer almaktadır. Bu yüzden sporcuların motivasyon düzeyleri ne kadar yüksek olursa performansın artış göstermesi ihtimali gerçekleşecektir. Dolayısıyla sporcuların teknik ve taktik gelişiminin yanı sıra başarıya ulaşmanın yüksek motivasyon ile sağlandığını hem müsabakalarda hem de bilimsel çalışmalarda vurgulanmaktadır.

Mutluluk, insanlık tarihi boyunca anlaşılmaya, tanımlanmaya ve yakalanmaya çalışılmış ve insanın bütün eylem ve gayretlerinin de ana hedefini oluşturmuştur. Mutluluk; bireyin hayatından zevk alması ve mükemmel hissetmesi olarak tanımlanmaktadır (Layard, 2005). İnsanların tıpkı fizyolojik ihtiyaçları gibi mutlu olmaya da ihtiyaç duyduğu bilinmektedir. Psikolojide ise mutluluk “öznel iyi oluş” olarak ele alınmaktadır (Myers ve Deiner, 1995). Psikoloji sözlüğüne göre mutluluk; “genellikle gülümseme ya da gülmeye ifade edilen duygudur ve kısa süreli bir haz, eğlence, önemli bir buluşma vb. gibi durumlardan kaynaklanabilir” (Masaroğulları ve Koçakgöl, 2011).

Günlük hayatta sık kullanılmasından dolayı açıklanması basit gibi görünen mutluluk, aslında oldukça geniş ve açıklaması hayli zor bir kavramdır. Çoğu zaman yerine neşe, huzur, heyecan ve memnun olma gibi sözcükler mutluluğu yansıtıyor gibi görünse de, bu sözcükler tam olarak mutluluk kavramını tanımlamada yeterli değildir (Marar, 2004).

Sporcularda mutluluk kavramının hissedilmesi farklı bir çerçevede incelenmektedir. Çünkü mutluluk, yaşanan ortam veya kişilere göre farklılık göstermekte olup sosyal yaşantıdan elde edilen mutluluk ile başarının getirdiği mutluluk da birbirinden ayrı görülmektedir. Bu aşamada mutluluğa etki etken faktörlerin temelinde kişinin motivasyon düzeyi önemli ölçüde yer almaktadır.

Mutlu bir bireyin kendini iyi hissetmesi hem kendini, hem de takım arkadaşlarını etkiler ve böylece çok yönlü verim elde edilebilir. Sporcunun kendini iyi ve mutlu hissetmesi durumunda motivasyonunun olumlu yönde etkilenmesi kaçınılmaz olacaktır. Mutluluk düzeyi yüksek olan sporcunun eş zamanlı olarak motivasyon düzeyi de yükselecek ve başarıya ulaşmasındaki önemli etkenler arasında yer alacaktır. Mutlu bir beyin zihinde güçlü bir motivasyon yaratır, motivasyonun yüksek olması ise sporcuyla başarıya ulaştırabilecektir.

Materyal ve Metod

Araştırmada mevcut durumu ortaya çıkarmak amacıyla betimsel tarama (survey) ve ilişkisel taramaya yönelik araştırma modeli kullanılmıştır. Araştırma grubunu, 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Bartın Üniversitesinde öğrenim gören ve hentbol branşında müsabık olan sporculardan oluşturmaktadır.

Çalışmada veri toplama aracı olarak; araştırmacılar tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” Willis (1982) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Tiryaki ve Gödelek (1997) tarafından yapılan “Spora Özgü Başarı Motivasyonu Ölçeği-SÖBMÖ” kullanılmıştır. Toplam 40 madde (a) güç gösterme güdüsü $r=0.81$, (b) başarıya yaklaşma güdüsü $r= 0.82$, (c) başarısızlıktan kaçınma güdüsü $r= 0.80$ olarak hesaplanan 3 alt boyuttan oluşan ölçekte yer alan ifadeler 5’li Likert tipi (1) “Hiçbir Zaman” ve (5) “Her Zaman” şeklinde puanlanmaktadır (Tiryaki ve Gödelek, 1997). Ayrıca bireylerin mutluluk düzeylerini belirlemek amacıyla Hills ve Argyle (2002) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Doğan ve Akıncı Çötök (2010) tarafından yapılan “Oxford Mutluluk Ölçeği Kısa Formu-

OMÖ-K” kullanılmıştır. Oxford Mutluluk Ölçeği tek alt boyuttan 7 ifadeden oluşmaktadır. 5’li Likert tipindeki ölçekte ifadeler; (1) Hiç katılmıyorum- Tamamen katılıyorum (5) şeklinde puanlanmaktadır.

Verilerin analizinde; SPSS 22.0 paket programından yararlanılmıştır. Değişkenlerin normal dağılım sergileyip sergilemedikleri Kolmogorov Smirnov Z istatistik yöntemi ile belirlenmiş olup verilerin normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Elde edilen verilerin analizinde; Aritmetik ortalama, Standart sapma, ölçekler arasındaki farklılığı değerlendirmek için t-testi ve tek yönlü varyans analizinden (ANOVA) yararlanılmış, anlamlı fark görülen değişkenlerde farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için Tukey testi kullanılmıştır. Ayrıca Spora Özgü Başarı Motivasyonu ile Mutluluk düzeylerinin arasındaki ilişkiyi belirlemek için Pearson Korelasyon testi kullanılmıştır. Cronbach Alpha iç tutarlık katsayıları hesaplanmıştır. Analizlerde anlamlılık düzeyi $\alpha=0,05$ olarak alınmıştır.

Tablo 1. Spora Özgü Başarı Motivasyonu Ölçeği ve Oxford Mutluluk Ölçeği Kısa Formun İç Tutarlılık Katsayıları

Alt Boyutlar	Madde Sayısı	İç Tutarlılık Kat Sayıları
Güç gösterme güdüsü	12 madde	0.78
Başarıya yaklaşma	17 madde	0.75
Başarısızlıktan Kaçınma	11 madde	0.68
Mutluluk	7 madde	0.81

Hesaplanan bu değerlerin genel anlamda istatistiksel olarak kabul edilebilir sınırlar içerisinde yer almaktadır (Can, 2014).

Bulgular

Tablo 2. Ölçek Puanlarının Dağılımı

	Madde Sayısı	N	X	Ss.	Çarpıklık	Basıklık
F1	12	168	3,69	,455	,353	,005
F2	17	168	3,52	,442	,648	,220
F3	11	168	3,58	,475	,676	,113
F4	7	168	3,72	,701	-,103	-,595

(F1: Güç gösterme güdüsü, F2: Başarıya yaklaşma, F3: Başarısızlıktan Kaçınma, F4: Mutluluk)

Çalışma kapsamındaki katılımcıların, SÖBMÖ'nden aldıkları toplam puanların aritmetik ortalaması 3,60 ve standart sapması 0,39'dır. Tablo 1 incelendiğinde faktör düzeyinde en düşük ortalamanın “Başarıya yaklaşma” boyutunda (3,52) en yüksek ortalamanın ise “Güç gösterme güdüsü” boyutunda (3,69) olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Bağımsız Değişkenlere Göre Ölçek Puanlarının Dağılımı (T-test ve ANOVA)

Faktör	Erkek (N=113)		Kadın (N=55)		1-3 yıl (N=34)		4-6 yıl (N=39)		7-9 yıl (N=134)		10 yıl ve üstü (N=61)	
	Ort.	Ss	Ort.	Ss	Ort.	Ss	Ort.	Ss	Ort.	Ss	Ort.	Ss
F1	3,78	,441	3,51	,438	3,47	,477	3,69	,417	3,70	,378	3,81	,471
F2	3,57	,459	3,42	,388	3,35	,475	3,51	,408	3,65	,386	3,55	,455
F3	3,64	,478	3,46	,449	3,39	,438	3,60	,466	3,61	,464	3,67	,486
F4	3,75	,718	3,66	,718	3,55	,721	3,70	,681	3,67	,677	3,85	,709

(F1: Güç gösterme güdüsü, F2: Başarıya yaklaşma, F3: Başarısızlıktan Kaçınma, F4: Mutluluk)

Tablo 3'de “cinsiyet” değişkenine göre SÖBMÖ ve OMÖ-K puanları arasında anlamlı bir fark görülmemektedir. Ayrıca, ANOVA sonuçları “spor özgeçmiş süresi” değişkenine bağlı olarak, SÖBMÖ gruplar arası puanı bakımından “güç gösterme güdüsü” [F(3-164)=4,290, p<0.05] ile “başarısızlıktan kaçınma” [F(3-164)=2,701, p<0.05] boyutlarında anlamlı bir

farklılık görülmektedir. Anlamli farklıliğın elde edilmesinden sonra bu farklıliğın hangi gruplar arasında kaynaklandığını belirlemek amacıyla TUKEY testi kullanılmış; bu farklıliğın 1-3 yıl ile 10 yıl ve üstü spor geçmiş grupları arasında olduğu tespit edilmiştir. Ortalama değerler incelendiğinde farklıliğın 10 yıl ve üstü grubunun lehine olduğu görülmektedir.

Tablo 4. SÖBMÖ Puanları, OMÖ-K Puanları, Yaş ve Günlük Serbest Zaman Süresi Korelasyon Sonuçları

	Güç gösterme güdüsü	Başarıya yaklaşma	Başarısızlıktan Kaçınma
Mutluluk	,370*	,189*	,248*
Yaş	-,068	-,047	-,170*
Serbest Zaman Süresi	,502	,157*	,016

Tablo 4’de katılımcıların SÖBMÖ alt boyutlarından “Güç gösterme güdüsü”, “Başarıya yaklaşma”, “Başarısızlıktan kaçınma” puanları ile “OMÖ-K” değişkeni arasındaki korelasyon katsayısı pozitif ve düşük yönde; aynı faktörlerden birisi olan “başarısızlıktan kaçınma” ile “yaş” değişkeni arasındaki korelasyon katsayısı ($r = -,170, p < 0,00$) negatif ve düşük yönde, “başarıya yaklaşma” faktörü ile “günlük serbest zaman süresi” arasındaki korelasyon katsayısı ($r = ,157, p < 0,00$) anlamlı bulunmuştur. Ayrıca OMÖ-K puanları ile “yaş” ve “serbest zaman süresi” değişkenleri arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır.

Tartışma ve Sonuç

Yapılan analizlerde “cinsiyet” değişkeninin spora özgü başarı motivasyonu alt boyutları üzerinde anlamlı farklılık görülmeyenken, ortalama değerde erkek hentbolcuların kadınlara göre daha yüksek puana sahip olduğu belirlenmiştir. Can ve arkadaşları (2010) profesyonel sporcular üzerinde yaptığı çalışmada, başarı motivasyonunun cinsiyete değişkenine göre anlamlı bir fark olduğu tespit etmiştir. Aktaş ve arkadaşları (2006) basketbolcular üzerine yaptığı çalışmada, spora özgü başarı motivasyonu puanlarından “güç gösterme güdüsü” ve “başarıya yaklaşma” alt boyutlarında anlamlı farklılık bulunurken, “başarısızlıktan kaçınma” boyutunda ise bu sonuca ulaşmamıştır. Aynı şekilde Engür (2002) yaptığı çalışmada “başarıya yaklaşma” ve “güç gösterme güdüsü” alt boyutları arasında anlamlı farklılık tespit ederken, erkek katılımcıların puan ortalamalarını kadınlara göre daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Tekin ve Filiz (2008) ve Güryardar (2011) çalışmalarında, motivasyon kaybını erkeklerin kadınlara göre daha yüksek orana sahip olduğunu, bunun sebebi olarak ülkemizdeki yoğun çalışma yükü ve zorlu hayat şartlarına kadınlara göre daha fazla maruz kaldıklarını tespit etmişlerdir. Aydın (2016) fitness katılımcıları üzerinde yaptığı çalışmada, mutluluk düzeyinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık olmadığını tespit ederken, çalışmamız ile paralel olarak erkek katılımcıların puan ortalamasının kadınlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Dolayısıyla hentbolcuların cinsiyet farklılığı olmadan başarıya ulaşmak için hali hazırda bulunan veya elde edilen motivasyon ve mutluluk düzeylerinin hem kadın hem de

erkeklerde birbirine yakın olduğu bulunurken değişkenler arasında anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

“Spor özgeçmiş süresi” değişkenine göre SÖBMÖ gruplar arası puanı bakımından “güç gösterme güdüsü” ile “başarısızlıktan kaçınma” boyutlarında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu farklılığın 1-3 yıl ile 10 yıl ve üstü spor geçmiş grupları arasında olduğu tespit edilmiş ve ortalama değerler incelendiğinde farklılığın 10 yıl ve üstü grubunun lehine olduğu bulunmuştur. Karabulut ve arkadaşları (2000) yüksek deneyime sahip olan sporcuların başarısızlıktan kaçınma güdülerinin, az deneyimli sporculara göre daha düşük olduğunu tespit etmiştir. Aktop (2002) spor yapma düzeyinin yüksek olduğu grubun düşük spor yapma düzeyine sahip gruba göre daha düşük başarısızlıktan kaçınma güdüsü puanına sahip olduğunu tespit etmiştir. Abakay (2010) futbolcularda spor özgeçmiş süresi yüksek olanların, düşük olanlara göre başarısızlıktan kaçınma süreleri arasında anlamlı bir farklılık olduğunu bulmuştur. Duman (2002) sportif tecrübenin artmasıyla başarıya yaklaşma güdüsünün de arttığı sonucuna ulaşmıştır. Bora (2013) sporcu öğrencilerin, spor yapma yaşının spora özgü başarı motivasyonu puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olmadığını belirtmiştir. Aynı şekilde Kılınç ve arkadaşları (2012) sporcuların başarı motivasyonu puan ortalamasının spor yaşına göre anlamlı bir şekilde değişmediği sonucuna ulaşmıştır. Spor özgeçmiş düşük olan hentbolcuların branşlarında yeni oldukları, başarıya yaklaşma konusunda kendilerini daha iyi motive etmek için istekli olduklarını, spor özgeçmiş yüksek olanların ise sportif faaliyetlerdeki tecrübeleriyle güç gösterme güdülerinin ön planda olduğunu ve başarısızlıktan kaçınmadıkları söylenebilir. Bozkuş ve arkadaşları (2013) tarafından kadın futbolcularla ilgili yapılan bir diğer araştırmada ise spor deneyimi ile kişilik benlik algısı ve ile spor deneyimi arasında güçlü bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur. Ayrıca spor geçmişi yüksek olan hentbolcuların düşük olanlara göre, müsabaka anında başarıya ulaşmak için sergiledikleri güdülenmenin daha verimli ve etkin olduğunu, mutluluk düzeyinin motivasyonlarını en üst seviyede tutarak başarıya ulaşabileceklerini söylenebilir.

“Yaş” değişkeni ve “başarısızlıktan kaçınma güdüsü” alt boyutu arasında düşük düzeyde ve negatif yönde ilişki bulunmuştur. Katılımcıların yaşı arttığında başarısızlıktan kaçınma güduları azalmaktadır ya da yaş azaldıkça başarısızlıktan kaçınma güduları artmaktadır. Bu durumdan dolayı biyolojik yaşın kazandırmış olduğu tecrübe veya deneyimin hentbolcuları sportif etkinliklerde başarısızlıktan kaçınmayı ve isteklendirmeyi destekleyerek başarıya ulaşmalarını sağlamaktadır. “Serbest zaman süresi” değişkeni ve “başarıya yaklaşma” alt boyutu arasında düşük düzeyde ve pozitif yönde ilişki tespit edilmiştir. Serbest zaman süresi fazla olan katılımcıların başarıya yaklaşma ve hedefe ulaşma konusunda paralel ve pozitif yönde artış göstereceği söylenebilir. Serbest zaman etkinliğine yönelik harcanan zamanın süresi arttıkça bireylerin bu tür etkinliklerden duydukları hazın da artacağı ve başarıya ulaşma konusunda katkı sağlayacağı bilinmektedir (Reich ve Zayrtra, 1981; Tsaur ve diğerleri, 2013). Hentbolcuların serbest zaman süresini kişisel gelişim, çeşitli faaliyet veya etkinlikler içinde olduğu ve motivasyon düzeyinde etkin olarak sportif müsabakalardaki başarıya yaklaşma güdülerini olumlu yönde etkilediğini söyleyebiliriz.

Spora Özgü Başarı Motivasyonu ve Mutluluk arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan Pearson Korelasyon testine göre; düşük düzeyde ve pozitif yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Tsai ve diğerine göre (2001), serbest zaman faaliyetlerine katılan kişilerin katılmayanlara göre daha mutlu olacağını, özellikle sportif etkinlikler söz konusu olduğunda bu tür etkinliklerin sporculara ya da katılımcılara farklı açıdan çekici geldiğini belirtmiştir. Sportif etkinliklerde katılım sağlayan bireylerin, kendilerini fiziksel ve psikolojik açıdan daha

iyi hissedeceğini (Tsaur ve diğeri, 2014), çeşitli stres ve endişelerden uzaklaşacağını, dostluk ilişkilerini ve özgüveni yükselteceğini ve motivasyonu yükselterek mutlu olan kişilerin başarıya ulaşmalarını destekleyeceğini belirtmişlerdir (Chen, 2013; Csikszentmihalyi ve Hunter, 2003). Sonuç olarak, hentbolcuların mutluluk düzeyinin yükselmesi, spora özgü başarı motivasyon düzeyindeki artışı doğrudan etkilediği söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Abakay, U. (2010). Futbolcu - Antrenör İletişiminin Farklı Statülerdeki Futbolcuların Başarı Motivasyonu İlişkisi, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aktaş, Z., Çobanoğlu, G., Yazıcılar, İ. ve Er, N. (2006). Profesyonel Basketbolcularda Spora Özgü Başarı Motivasyon Düzeyinin Cinsiyetler Açısından Karşılaştırılması, Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 2006, 5(2): 55-59.
- Aktop, A. (2002). Spora Özgü Başarı Motivasyonu ile Psikolojik ve Yapısal Özellikler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Arkonacı, SA. (1998). Psikolojide Zihin Süreçleri Bilimi. İstanbul: Alfa Basım.
- Arık, İA, (1996). Motivasyon ve Heyecana Giriş. İstanbul: Çantay Yayınevi.
- Aydın, A. (2001). Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. İstanbul: Alfa yayınları.
- Aydın, İ. (2016). Fitnes Katılımcılarının Rekreatif Etkinliklere Yönelik İlgilenim ve Mutluluk Düzeylerinin Belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aydın, R., Bozkuş, T. ve Kul, M. (2016). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarındaki Öğrencilerin Liderlik Özelliklerinin Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi, International Journal of Science Culture and Sport, 4(1): 122-131.
- Bora, VM. (2013). Beden Eğitimi Öğretmeni ve Sporcu Öğrenciler Arasındaki İletişimin, Sportif Başarı Motivasyonu İlişkisi, Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Harran Üniversitesi, Şanlıurfa.
- Bozkuş, T., Türkmen, M., Kul, M. (2013). The effects of age, sports experience and physical self perception on competition anxiety levels of female football players. International Journal of Academic Research Part B; 2013; 5(4), 509-513.
- Can A (2014). Spss ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi. (3.Baskı). Ankara: Pegem Akademisi.
- Can, Y., Soyer, F., Güven, H., Hergüner, G., Bayansalduz, M. ve Tetik, B. (2010). Sporculardaki Başarı Motivasyonu ile Takım Birlikteliği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 7(1): 226-239.
- Chen., CC. (2013). The Relationship Among Leisure Involvement, Leisure Benefits, and Happiness of Elementary Schoolteachers in Tainan Country. International in Education, 1(1): 29-51.
- Csikszentmihalyi, M., Hunter, J. (2003). Happiness in Everyday Life: The Uses of Experience Sampling. Journal of Happiness Studies, 4(2): 185-199.
- Cüceloğlu, D. (1991). İnsan ve Davranışı. İstanbul; Remzi Kitapevi.
- Çermik, E. (2001). Ortaöğretim Fizik Öğretmenlerinin Profili, İş Tatmini Ve Motivasyonu. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Doğan, T., Akıncı, ÇN. (2011). Oxford Mutluluk Ölçeği Kısa Formunun Türkçe Uyarlaması Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 4(36): 165-172.

- Duman, S. (2002). Türkiye 1. Liglerinde Mücadele Eden Futbol, Hentbol ve Voleybol Takımlarının (Bayan-Erkek) Başarı Motivasyonu Farklılıkları ve Sportif Tecrübe Dağılımlarının Başarı Motivasyonlarına Etkisi, Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale Üniversitesi.
- Engür, M. (2002). Elit Sporcularda Başarı Motivasyonunun, Durumluk Kaygı Düzeyleri Üzerindeki Etkisi. Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sporda Psiko-Sosyal Alanlar Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Gill, DL. (1986). Psychological Dynamics of Sport, Champaign: IL, Human Kinetics.
- Hills, P., Argyle M (2002). The Oxford Happiness Questionnaire: a compact scale for the measurement of psychological well-being. Personality and Individual Differences, Vol. 33, 1073-1082.
- Karabulut, C., Kirazcı, S., Aşçı, HF. (2000). Takım ve Bireysel Sporcuların Başarı Motivasyonu Düzeylerinin İncelenmesi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi 6.Spor Bilimleri Kongresi Bildiri Kitapçığı, 221- 222.
- Kılınç, M., Ulucan, H., Kaya, K., Türkçapar, Ü. (2012). Takım Spor Yapanların Motivasyon Düzeylerinin Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 11(2).
- Kyle, G., Absher, J., Norman, W., Hammitt, W. ve Jodice, L. (2007). A Modified Involvement Scale. Leisure Studies, 26(4): 399–427.
- Layard, R. (2005). Happiness: Lessons From a New Science. London: Penguin Books.
- Marar, Z. (2004). Mutluluk Paradoksu. (S. Çağlayan, Çev.). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Masaroğulları, G., Koçakgöl, M. (2011). Psikoloji Sözlüğü. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Myers, G., Deiner, ED. (1995). Who is happy. Psychological Science, 6(1): 1-17.
- Reich, JW., Zautra, A. (1981). Life Events and Personal Causation: Some Relationships with Satisfaction and Distress. Journal of Personality and Social Psychology, 41, 1002-1012.
- Tekin, M., Filiz, K. (2008). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarının Antrenörlük ve Spor Yöneticiliği Bölümlerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Umutsuzluk ve Boyun Eğici Davranış Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 6(1): 27-37.
- Tiryaki, Ş. (2000). Spor Psikolojisi, Kuramlar ve Uygulama. Mersin: Eylül Kitap ve Yayınevi.
- Tiryaki, Ş., Gödelek, E. (1997). Spora Özgü Başarı Motivasyonu Ölçeğinin Türk Sporcuları için Uyarlanması Çalışması, I. Uluslararası Spor Psikolojisi Sempozyumu Bildiri Kitapçığı, Bağırhan Yayınevi, 128-141.
- Tsai AQ, Liu XX, and Huang SZ (2001). The Relationship of Leisure Participation and Life Satisfaction of Retirement Elderly People. Unpublished Master's Thesis. Journal of National Kaohsiung University of Applied Science, 31, 183-221.
- Tsaur, SH., Yen, CH. and Hsiao, SL. (2013). Transcendent Experience, Flow and Happiness for Mountain Climbers. International Journal Of Tourism Research, 15(4): 360-374.

Türkmen, M. (2013). Investigation of the Relationship between Academic and Sport Motivation Orientations, *Middle-East Journal of Scientific Research*, 16(7), 1008-1014.

Willis, DJ. (1982). Three Scales to Measure Sport Related Motives in Sports. *Journal of Sport Psychology*, (4); 338-353.

Vollmer, F. (1986). The Relationship Between Expectancy and Academic Achievement - How Can it be Explained *British Journal of Education Psychology*, 56(1), 64-74.

Field : Sport Sciences

Type : Review Article

Received: 24.05.2017 - *Corrected*: 22.10.2017 - *Accepted*: 27.10.2017

Türkiye’de Sporcu Eğitim Merkezleri ve Olimpik Hazırlık Merkezleri

Osman İMAMOĞLU¹, Ahmet Naci DİLEK², Mutlu TÜRKMEN²

¹OMÜ, Yaşar Doğu Spor Bilimleri Fakültesi, Samsun, TÜRKİYE

²Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın, TÜRKİYE

E-Posta: ahmetbosna@yahoo.com

Öz

Bu çalışmada Türkiye’nin dünya çapında sporda başarılı olması amacıyla kurulan sporcu eğitim merkezleri ve olimpik hazırlık merkezlerin güncel durumları, hedefleri ve beklentileri tartışılacaktır. Spor eğitim merkezleri ve Olimpik merkezler Türk sporunda başarı için umut olarak görülmektedir. 36 Spor eğitim merkezi ve 21 Olimpik merkezde değişik branşlarda sporcularımızın yetiştirilmesi devam etmektedir. Sporcu Eğitim merkezlerinin bir kısmının kapanmaya doğru gittiği ve bazılarının ise olimpik merkez olabileceği görülmüştür. Spor eğitim merkezlerine zamanında olan ilginin olimpik merkezlere kaydığı düşünülmektedir. Bu nedenle olimpik merkez olabilecek sporcu eğitim merkezlerinin hemen ve diğerlerinin de desteklenerek ileride olimpik merkeze dönüştürülmesi faydalı olacaktır. Sonuç olarak Türkiye’de spor eğitim merkezleri ve olimpik merkezlerin planlama aşamasından, işletilme aşamasına kadar çalışma usul ve esaslarını, amaçlarını kapsayan yönetmelikler çıkarılmasına rağmen bazı güncel sorunlarının varlığı söz konusudur. Türkiye sporcu eğitim merkezleri ve Olimpik Hazırlık Merkezleri ruhuna, projesine, anlayışına uygun hareket edilerek gerekli destek artırılmalı ve önlemler alınmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Sporcu Sağlık Merkezi, Olimpik Merkez

Athletic Training Centers and Olympic Preparatory Centers in Turkey

Abstract

This analysis aims to examine the current status and objectives of the athletic training centers and Olympic preparatory centers in Turkey. Athletic training centers and Olympic centers are seen as a hope to develop Turkey's success in sports further. Currently, 36 athletic training centers and 21 Olympic centers continue to train our athletes in different branches. It has been observed that a certain portion of the athletic training centers are near being closed, whereas some others are being considered as good candidates to become future Olympic centers. It is thought that the interest towards the athletic training centers are shifting towards the Olympic centers. Thus, promoting and transforming these athletic training centers into Olympic centers could potentially benefit the ultimate goal of furthering Turkish sport. Although many regulations reforming from the planning stage to the stage of operation, including the objectives and procedures, of these centers have been issued, there are still prominent issues within the system. In order to address these issues, more support should be provided and precautions should be taken by acting in accordance with the spirit, goal, and understanding of the centers.

Keywords: Athletic Training Centers, Olympic Preparatory Centers

Giriş

Sporcu Eğitim merkezleri:

1970' li yıllar Türk Güreşinin içine düştüğü başarısız yıllar olarak görülmüştür. Bu durumdan kurtulmak için dönemin yetkilileri Güreş eğitim merkezlerinin kurulması gerekliliğini Federasyonlar ve hükümet yetkilileri ile çeşitli kereler görüşerek bu fikrin olgunlaşmasını sağlamışlardır. Sonunda Merkezlerin Türk güreşi için kurulmasına karar verilmiş ancak; uygulama safhasına geçilemeden, Hükümet ve Federasyonun görev süreleri sona erdiğinden ilerleme sağlanamamıştır. Daha sonraki yıllarda konu bir kez daha Hükümet ve Federasyon gündemine alınarak sporcu seçimi değişikliğine gidilmiş, tüm Anadolu da yaygın olarak yapılan Karakucak güreşlerinden esinlenilerek, Modern minder güreşine en iyi intibak edebilecek durumda olduğu tespit edilen karakucak güreşini geliştirme projesi adı altında Merkezlerin yapım süreci başlamıştır. Bunun bir sonucu olarak karakucak güreşi projesi ile seçilen; ilk 1987 yılında Bolu ve Tokat ta güreş eğitim merkezleri açılmıştır. Bunları sırası ile 1988 yılında Denizli ve Sivas, 1989 yılında Amasya, Yozgat, Kahraman Maraş 1990 yılında Çorum, 1991 yılına Afyonda açılan güreş eğitim merkezleri günümüze kadar artarak süregelmiştir (Ak, 2017). Sporcu eğitim merkezlerinin amacı “ spor dallarına göre spora başlama yaşında bulunan çocukların eğitim ve öğretimlerini aksatmadan üst düzey sporcu olarak yetiştirilmelerini sağlamak için sporcu eğitim merkezleri kurulması ve yönetilmesine ilişkin usul ve esasları belirlemektir” (Türkiye Cumhuriyeti ,Resmi Gazete Tarihi: 28.01.2010 Resmi Gazete Sayısı: 27476). Bu Yönetmeliğin adı “Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Sporcu Eğitim Merkezleri Yönetmeliği” iken, 3/4/2012 tarihli ve 28253 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan değişiklik ile “Spor Genel Müdürlüğü Sporcu Eğitim Merkezleri Yönetmeliği” şeklinde değiştirilmiştir. Spor dallarına göre yetenekli çocuklarımızı tespit ederek eğitim ve öğretimlerini aksatmadan üst düzey sporcu olarak yetiştirilmeleri amacıyla çeşitli spor dallarında hizmet vermek üzere açılan Sporcu Eğitim Merkezleri ile ilgili hizmetleri yürütmek, sporla ilgili diğer kurum ve kuruluşların benzer merkezler kurması yönünde çalışmalar yapmak, bu hizmetleri koordine etmek için Sporcu Eğitim Merkezleri Şube Müdürlüğü kurulmuştur.

Olimpik hazırlık merkezleri:

Olimpik merkezler için “Olimpik hazırlık merkezlerinin kuruluş, çalışma, görev, yetki ve sorumluluk yönetmeliği çıkarılmıştır” (Türkiye Cumhuriyeti, Resmi Gazete, 11 Nisan 2015 Cumartesi, sayı 29323). Türkiye Olimpiyat Hazırlık Merkezleri (TOHM) “Olimpik Sporcu Fabrikaları” olarak tanımlanmaktadır. Türkiye’de ilk planda 12 ilde, biri paralimpik olmak üzere 17 farklı olimpik branşta faaliyet gösterecek olan Olimpiyat Hazırlık Merkezleri’nde sporcuların, performanslarını geliştirmesi, sosyal ve kişisel gelişimlerinin desteklenmesi hedefleniyor. Yatılı ve gündüzlü statüde faaliyet gösterecek olan merkezlere yerleştirilecek sporcular, aldıkları eğitimlerle Türk sporuna yön verecekleri belirtilmiştir. 23 Kasım 2013 Yılında yaklaşık 17 ilimizde 17 Branş esaslı kurulan Olimpiyat hazırlık Merkezleri 4.ncü yılına girmiştir. 2016 yılı itibarıyla 20 ilde 17 branşta 1080 civarında sporcu ile faaliyet gösteren Olimpik merkezler 2017 yılında yaklaşık olarak 1700 civarında sporcuyla faaliyetlerini yürütmesi düşünülmektedir. Henüz 19 ilde 482 yatılı, 221 gündüzlü olmak üzere toplam 703 sporcu, geleceğin olimpiyat şampiyonu olmak için çalışmalarını aralıksız sürdürüyor. Aksaray ise, Paralimpik spor dalları için bir araya gelen sporculara ev sahipliği

yapıyor (Ak, 2017, www.gsb.gov.tr/HaberDetaylari/3/3738/Corporate.aspx, İmamoğlu O., Tutkun E., 2017).

Sporcu eğitim merkezlerinden başarı bekleyenler yanında bunları yeterli görmeyip olimpik merkezlerden umutlananlar olmuştur. Bu çalışmada her iki düşüncenin de tartışılması ve ne olması gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Gelişme ve Sonuç

Sporcu eğitim merkezleri:

Sporcu eğitim merkezlerinin ortaya çıkışı güreş eğitim merkezleri şeklinde olmuştur.

Güreş eğitim Merkezleri Türk güreşinin alt yapısı olarak görülmüş değişik platformlarda sorunları tartışılmıştır. Bunlardan en kapsamlısı 2001 yılında Antalya’da düzenlenen 1. Türk Güreş Kurultayında olmuştur. Merkezlerin durumu ve geleceği yayınlanan kurultay kitabında toplam 54 sayfa yer almıştır. Bu merkezlerin için il müdürlüklerinden kaynaklı, antrenör sorunları ve güreş federasyon kaynaklı problemler yanında yeterli sayıda personeli olmamaları, bilimsel destek alamamaları gibi birçok sorunlarından bahsedilmiştir. Öneriler sunulmuştur (Türkmen, Ziyagil, İmamoğlu, (editörler), 2001). Geleceğe yönelik planlananlar anlatılmıştır. Fakat bugünkü Türkiye’de özelleştirme ve mali yetersizlikler yüzünden onlarca kulübün imkanlarının yok olması ile kapandıkları görülmüştür. Sporcu eğitim merkezlerindeki öğrenci sayısı 2015 yılında 1.663 iken, 2016 yılında sporcu eğitim merkezlerine öğrenci alınmaması nedeniyle sporcu öğrenci sayısı 1.245 olmuştur. 24 Mayıs 2017 tarihinde ise, Spor Eğitim Dairesi Başkanlığından alınan verilere göre Merkezlerde yatılı (633 sporcu) ve gündüzlü (443 sporcu) sporcu sayısı 1.076 kişiye düşmüştür. Yine aynı tarihte elde edilen bilgilere göre 23 adet sporcu eğitim merkezlerinde 8 ilimizde 86 tane atletizm yapan sporcu, 3 ilimizde 27 tane kayak yapan sporcu, 2 ilimizde 19 tane judo yapan sporcu, 1 ilimizde halter yapan sporcu sayısı ise sadece 4 sporcudur. 21 ilimizde faaliyet gösteren sporcu Eğitim Merkezlerinde kalan güreşçi sporcu sayısı ise 431 sporcu antrene edilmektedir. Şu anda yaklaşık olarak sayıları 25 civarında olan sporcu eğitim merkezlerinde 1500- 1800 civarında çocuk sporcu istihdam edilmektedir. Spor dallarına göre, spora başlama yaşında bulunan çocuklarımızın eğitim ve öğretimlerini aksatmadan, üst düzey sporcu olarak yetişmelerini sağlamak amacıyla, yapılan bu çalışmalar 2016 yılı Aralık ayı itibariyle 33 adet Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü bünyesinde, 36 adet ise Sporcu Eğitim Merkezlerinde faaliyet göstermiştir. Bu merkezlerde atletizm, boks, cimnastik, eskrim, güreş, halter, judo, kano, kayak, kürek, tenis ve yüzme branşlarında hizmet verilmektedir. Sporcu eğitim merkezlerinde, dönem başı itibariyle, gündüzlü 533 ve yatılı 712 olmak üzere toplam 1.245 sporcu öğrencinin iâşe, ibate, giyim, sağlık ve eğitim ihtiyaçları karşılanarak, ilgili spor branşlarında antrenörler nezaretinde eğitimleri sürdürülmektedir. Merkezlerde yetişen başarılı sporcular durumlarına ve branşlarına göre ilgili spor kulüplerinde aktif sporcu olarak devam etmekte, başta Beden eğitimi ve spor yüksekokulları ve spor fakülteleri olmak üzere çeşitli üniversite ve yüksekokullara girme başarısını göstermektedir (Ak, 2017).

Türkiye Olimpiyatlara Hazırlık Merkezleri:

11 Nisan 2015 tarihinde çıkarılan yönetmeliğin amacı “Olimpiyatlara katılacak ve katılması muhtemel yetenekli sporcuların seçilmesi, yetiştirilmesi, performanslarının geliştirilmesi,

eğitimlerinde ve sosyal gelişimlerinde müşterek ve standart bir uygulamanın sağlanması için olimpiik hazırlık merkezlerinin kurulması, sporcu seçimi ve uyması gereken kurallar ile bu Türkiye Olimpiyatlarına Hazırlık Merkezlerinde (TOHM) görev alacak olimpiik hazırlık merkezi koordinatörü, akademik danışman ve diğer görevlilerin çalışma, görev, yetki ve sorumluluklarını belirlemektir”(Türkiye Cumhuriyeti, Resmi Gazete, 11 Nisan 2015 Cumartesi, sayı 29323).

Ülkemizin beş yıllık kalkınma planında yer alan en önemli proje TOHM merkezleridir. Olimpiyat hazırlıklarına yönelik olarak 23 Kasım 2013 Yılında gayri resmi kurulan merkezlerimiz ilk etapta 17 ilimizde 17 Branş esaslı faaliyetlerine devam etmekte iken, sonradan birkaç ilimize kurulması ile de bu sayı 20 civarına erişmiştir. Kurulan Olimpiyat hazırlık Merkezleri 4.ncü yılına girmiştir. Olimpiik Hazırlık Merkezlerimizde 20 ilde (Ankara, Adana, Antalya, Artvin, Bolu, Bursa, Diyarbakır, Edirne, Erzurum, Gaziantep, İzmir, Kahramanmaraş, Kayseri, Kocaeli, Konya, Mersin, Rize, Sakarya, Samsun, Trabzon) Olimpiik 18 branşta (Atıcılık, Atletizm, Bisiklet, Boks, Buz Pateni, Cimnastik, Curling, Eskrim, Güreş, Halter, Judo, Kano, Kayak, Kürek, Tekvando, Tenis, Okçuluk, Yüzme) yatılı veya gündüzlü olmak üzere 984 sporcu faaliyet göstermektedir. Ayrıca Aksaray’ da Paralimpiik Merkezimiz kurulmuş olup, bu merkezde Paralimpiik branşların Milli Takım kampları yapılmaktadır. Olimpiik merkezler yaklaşık olarak 1700 civarında sporcuyla faaliyetlerini yürütmektedirler (Ak 2017, İmamoğlu, Tutkun 2017).

Sporcu eğitim merkezlerinden yetişen başarılı sporcular:

Merkezlerden yetişen bazı sporcular katıldıkları birçok ulusal ve uluslararası yarışmalarda branşlarında şampiyon olarak önemli başarılarla imza atmışlardır. Avrupa, Dünya, Olimpiyat şampiyonlarının önemli kısmı bu merkezlerde güreşe başlayan ve orada antrene edilen sporculardır. Taha AKGÜL, Rıza KAYAALP, Harun DOĞAN, Ahmet GÜLHAN, Ahmet PEKEL, Nazmi AVLUCA, Şeref EROĞLU, Soner DEMİRTAŞ, Mustafa KAYA, Fahrettin ÖZATA, Sait BİNGÖL daha onlarca sporcunun kazandığı madalyalarda bu merkezlerin katkısı vardır (Ak, 2017).

Olimpiik merkezlerde yetişen sporcular:

Olimpiik merkezlerin başarılı olması konusunda çelişkili açıklamalar mevcuttur. Olimpiik merkezleri başarılı bulanlar yanında bulmayanlarda bulunmaktadır (İmamoğlu, Tutkun 2017). 2020 ve 2024 Olimpiyat Oyunlarında yarışabilecek sporcular yetiştirmeyi hedefleyen merkezlerimizde yer alan sporcularımız arasında 2016 Rio Olimpiyat Oyunlarına Güreş (Kadın) 5, Halter 3, Atıcılık 2, Atletizm 1, Cimnastik 1, Judo 1, Okçuluk 1, Yüzme 1 ve Bisiklet 1 olmak üzere toplam 16 sporcu kota almıştır. Ayrıca kota alan sporcularımızdan Daniyar İSMAİLOV Halter branşında Gümüş madalya kazanma başarısı göstermiştir. Merkezlerimizde eğitim gören sporcularımızın 2016 yılında Uluslararası müsabakalarda aldığı madalyalar; 2016 Rio Olimpiyat Oyunlarında Daniyar İSMAİLOV bir Gümüş, Dünya Şampiyonalarında 4 altın, 7 gümüş, 2 bronz, Avrupa Şampiyonalarında 14 altın, 11 gümüş, 23 bronz, Diğer Uluslararası turnuva ve kupalarda ise 139 altın, 102 gümüş, 100 bronz olmak üzere toplamda 403 madalya kazanmışlardır. TOHM Sporcularının Uluslararası alanda kazanmış oldukları bu madalyalar gelecek için umut vaat etmekte olup, altyapıdan yetişmekte olan diğer sporcular için de model oluşturmaktadır.

Sporcu eğitim merkezleri durumu:

Merkezlere sporcuyu bağlayan, onların merkezlerden bağlarını keserek, ayrılmasını zorlaştıran herhangi bir mevzuat olmadığı için bu sayılar her gün değişiklik gösterebilmekte, 2016 yılındaki branş ve sporcu sayısında gözle görülür bir eksilme göze çarpmaktadır. Son yıllarda merkezler önemli ölçüde cazibesini yitirmiş, tesislerin fiziki yapısı ve merkezlerinin idari yapısı kaliteli sporcu yetiştirmenin önüne geçmiştir. Cazibesini kaybeden merkezlere sporcu alımında çeşitli sorunlar yaşanmaya başlamıştır. Merkezler uzun yıllardan beri yönetimlerce göz ardı edildiğinden, Merkezler şu anda sessiz, sedasız akıbetini beklemektedir. Türk güreşi uzun zamandan beri maalesef güreş eğitim merkezleri sorunlarını çözmeye, revize etmeye çalışmışsa da kalıcı bir çözüm bulunamamıştır. Minik ve yıldız yaş guruplarında yapılan Türkiye şampiyonlarında eskiden şampiyonlukları kimseye bırakmayan merkezlerimiz diğer kamu ve özel güreş kulüplerinin çok gerisinde kalarak dereceye dahi girmekte zorlanmaktadır.

Olimpik merkezler durumu:

Merkezlere sporcu seçimleri, Yönetmelik gereği kurulmuş olan Değerlendirme Komisyonları tarafından belirlenen kriterler doğrultusunda büyük bir titizlikle yapılmaktadır. Merkezlere alınmış olan sporcuların eğitimlerini aksatmamak amacıyla geldikleri illerden okul nakilleri gerçekleştirilmekte olup, eğitim giderleri merkezlerimizce karşılanmaktadır. Üniversiteli sporcularımızın bağlı oldukları üniversitelerden merkezlerin bulunduğu ildeki üniversitelere nakillerinin yapılabilmesi için Bakanlığımız ve Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı arasında imzalanan işbirliği protokolü çerçevesinde öğrencilerimizin nakilleri gerçekleştirilmektedir. Merkezlerdeki sporcularımızın akademik, sosyal ve kişisel gelişimlerine katkı sağlayabilmek amacıyla etüt çalışmalarına ve çeşitli sosyal aktivitelere yer verilmektedir. Sporcularımızın teknik malzeme ihtiyaçları giderilerek, antrenman alanları uluslararası standartlarda donanıma sahip hale getirilmiş ve bu sayede sporcularımıza kaliteli antrenman ortamları oluşturulmuştur. Merkezlerdeki tüm sporcuların performans analizleri ve sağlık taramaları Sağlık İşleri Daire Başkanlığı Sporcu Eğitim Sağlık ve Araştırma Merkezi (SESAM) tarafından yapılmaktadır. Sporcuların gelişimlerinin takibi ve sportif performanslarının ölçümlerinin daha sağlıklı yapılabilmesi için SESAM'ın donanımı yenilenmiş ve kullanıma başlanmıştır. Merkezlerimizde spor destek elemanı ihtiyacını karşılamak amacıyla Sözleşmeli Kadroda; Spor Psikoloğu, Beslenme Uzmanı, Fizyoterapist, Masör/Masöz alımı gerçekleştirilmiştir. Bu elemanların gelişimlerine katkı ve uygulamada standartı sağlayabilmek amacıyla Sağlık İşleri Daire Başkanlığı tarafından periyodik olarak gelişim seminerleri düzenlenmektedir.

Tablo 1. Sporcu eğitim Merkezleri ve Mevcut Olimpik Merkezler ile faaliyet gösterdikleri branşlar

Sporcu Eğitim merkezler (SEM)	Faaliyet Gösterdiği Branşlar ve 2017 -2018 kotejan	Olimpik merkezler	Faaliyet Gösterdiği Branşlar
Adana SEM	Güreş, 16 kişi; Kano,13 kişi Kürek,20 kişi	Adana	Yüzme, kano, kürek
Adıyaman SEM	Güreş,6 kişi	-	-
Afyonkarahisar SEM	Güreş,20 kişi	-	-
Ağrı SEM	Atletizm,17 kişi;Kayak, 21 kişi	-	-
Aksaray SEM	Atletizm,20 kişi;Güreş,20 kişi	Aksaray	Paralimpik sporcular
Amasya SEM	Güreş, 12 kişi	-	-
Artvin Yusufeli SEM	Güreş,47 kişi;Kano,10 kişi	Artvin	Kano
Aydın SEM	Atletizm, 6 kişi;Güreş, 8 kişi	-	-
*Antalya Elmalı SEM *Antalya Korkuteli SEM	Güreş, 5 kişi;Güreş, 10 kişi	Antalya	Bisiklet, Okçuluk
-	-	Ankara*	Milli takım sporcuları
Balıkesir SEM	Atletizm, 5 kişi;Güreş, 5 kişi Judo, 10 kişi	-	-
*Bolu SEM * Bolu Gerede SEM	Çimnastik,38 kişi;Atletizm,12 kişi;Kayak, 23 kişi	Bolu	Cimnastik
Bursa SEM	Judo,13 kişi	Bursa	Atletizm, Güreş, Yüzme
Çorum SEM	Güreş, 6 kişi	Çorum	Güreş
Denizli SEM	Güreş, 11 kişi	-	-
-	-	Diyarbakır	Atıcılık
Edirne SEM	Çimnastik, 6 kişi Güreş, 20 kişi;Judo, 25 kişi Tenis, 10 kişi	Edirne	Güreş
-	-	Erzurum	Atletizm, Boks, Kış Sporları - Buz Pateni, Kayak.
Gaziantep SEM	Atletizm, 10 kişi;Güreş, 18 kişi	Gaziantep	Eskrim, Halter
-	-	İzmir	Atletizm, Cimnastik, Tenis
Karaman SEM	Atletizm, 14 kişi	-	-
Kayseri SEM	Güreş, 10 kişi	Kayseri	Atletizm, Kış Sporları - Kayak, Yüzme.
-	-	Kocaeli	Atletizm, Bisiklet, Tekvando,judo
Konya SEM	Atletizm, 10 kişi;Güreş, 7 kişi Judo,15 kişi	Konya	Bisiklet, Halter, Tekvando.
Manisa SEM	Judo,10kişi	-	-
*Kahramanmaraş SEM *Kahramanmaraş Göksün SEM	Güreş, 18 kişi Güreş, 16 kişi	- -	- -
Mersin SEM	Güreş, 9 kişi	Mersin	Atıcılık, Atletizm, Eskrim, Tenis
Muğla Milas SEM	Güreş,11 kişi	-	-
Ordu SEM	Güreş, 10 kişi;Judo,10 kişi	-	-
Osmaniye SEM	Atletizm, 13 kişi;Güreş,12 kişi	-	-
Rize SEM	Güreş, 10 kişi Judo,25kişi	Rize	Güreş

Sakarya SEM	Kano, 15 kişi Kürek, 10 kişi	Sakarya	Kürek, Kano
Samsun Kavak SEM	Güreş, 2 kişi	Samsun	Güreş, Judo, Okçuluk
Sivas SEM	Atletizm, 10 kişi; Güreş, 15 kişi; Halter, 11 kişi; Judo, 7 kişi	-	-
Tokat SEM	Güreş, 13 kişi; Halter, 5 kişi		
-	-	Trabzon	Atletizm, Judo, Tenis, Yüzme, boks
Yozgat SEM	Güreş, 15 kişi	-	-

(İmamoğlu ve Tutkun, 2017,

<https://sporegitim.sgm.gov.tr/dokuman/SPORCU%20E%C4%9E%C4%B0T%C4%B0M%20MERKEZLER%C4%B0%20KONTENJANLARI.pdf>)

*TOHM Merkezlerinin ana üssü olarak düşünülmüş ve Rio olimpiyatları içinde hizmette bulunmuştur ve bulunmaya devam etmektedir.

Kontenjanlar belirlenip ilgili şartlar açıklanıp güncel sınavlarla veya derecelere bağlantılı olarak öğrenciler alınmaktadır. Planlama aşamasında düşünülenlerin birçoğunun uygulama aşamasında da yapılmasına rağmen istenilen üst düzey başarı tam elde edilememektedir. Tablo 'de görüldüğü üzere sporcu eğitim merkezlerine değişik branşlarda 828 öğrenci alınmaktadır (Bunların bir kısmı gündüzlü ve bir kısmı yatılıdır). Tablo 1'de Sporcu eğitim merkezlerinin bazılarının kapsamlı olduğu bazılarına çok az sayıda öğrenci alındığı ve bazı illerde ise hem sporcu eğitim merkezi hemde olimpik merkez bulunduğu görülmektedir. Olimpik merkezlerle sporcu eğitim merkezlerinde spor branşları birkaç istisna dışında farklı olduğu görülmektedir. Örneğin Gaziantep, Kayseri ve Mersin illerine bakılabilir. Yine Edirne ilinde kapsamlı sayıda branş ve öğrenci alımı yapılırken olimpik merkez bulunmamaktadır. Aksaray'da Olimpik merkez paralimpik sporculara hitap ediyor. Acaba Aksaray'daki sporcu eğitim merkezi de paralimpik sporculara hizmet etse daya iyi olmaz mı? düşünülecek konulardır.

Sporcu Eğitim Merkezlerinin sorunları ve öneriler:

Merkezlerin bağlı olduğu bazı İl müdürlerinin yönetim ve idare etme tercihlerinde sorunlar vardır.

Sporcu eğitim merkezlerimize görevlendirilen Antrenörlerin kalitesi tartışmalıdır.

Sporcu eğitim merkezlerin acilen fiziki yapıları düzeltilerek, kaliteli antrenörlerin iş başına getirilmeleri sağlanmalıdır.

Merkez Müdürleri ve diğer destek elamanları konusunda da gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

Kuruluş ruhu ve heyecanı günümüz şartlarına uygun olarak Merkezlerimiz yeniden revize edilerek; Türk sporuna ve özelde güreşe hizmet etmesi sağlanmalıdır (Ak, 2017).

TOHUM Merkezlerinin sorunları ve öneriler:

- Merkezlerin bir kısmının yerleşme sorunu vardır. Bazı merkezleri için otellerin TOHM merkezi olarak kullanılması eleştirilmekte ise de sorunun çözümü için bulunmuş bir yöntem olduğu kabul edilmelidir.
- Merkez olarak otel kullanılan illerde antrenör dışında yatılı kalacak personel ihtiyacına çözüm üretilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.
- İlgili Federasyonların ekseriyetinin bu projeye gereken desteği vermediği iddia edilmektedir. Bu konuda ilgili federasyonlara ilgi ve destekleri oranında teşvik verilebilir.
- Taşrada bulunan bu merkezlerin İl Müdürleri tarafından yeterince takip edilemediği düşünülmektedir. Bu merkezlerin merkezden devamlı izlenmesi verimi artıracaktır.
- Merkez görevlendirmelerinin daha sağlıklı olması ve meslek içi eğitim yapılması verimliliği artıracaktır.
- Antrenör ve koordinatör ücretleri konusunda verimliliği artıracak çalışmalar yapılmalı ve uygulanmalıdır.
- Performans ölçümlerini periyodik ve düzenli bir şekilde yapılmasına daha fazla özen gösterilmelidir.
- Sporculara ödenen harçlıkların zamanında ödenmesi için daha dikkatli olunması ve miktarının farklı olup olmaması konusunda çalışmalar yapılması fayda sağlayabilir.
- Merkezdeki antrenörlerin Milli Takımlar ve diğer faaliyetlerde görevlendirilmesi sonucu merkezlerdeki çalışmaların aksatılmaması için gerekli önlemler alınmalıdır.
- Merkezlerde kalifiye Teknik ekiplerin bulundurulması veya teknik destek alınmasına özen gösterilmesi verimi artıracaktır.
- Sporcuların antrenman, beslenme, eğitim ve taşınma sorunları konusunda çalışmalar ilgili paydaşlarla yapılmalıdır.
- Sporcu giriş çıkışlarında öğrenci sporcuların okul dönemlerinin dikkate alınmamasının doğuracağı olumsuzlukları giderici çalışmalar yapılmalıdır.
- Sporcuların sosyal etkinlik, performans ve motivasyonlarının her geçen gün kötüye gittiği yönde duyular vardır.
- Hiç bir kriter gözetilmeden merkezlere sporcu istihdam edildiğini iddia edenler vardır.
- TOHM ruhuna, projesine, anlayışına uygun hareket edilemediğini düşünenlerin endişeleri giderilmelidir.
- Yine ailelerin çocuklarını bazı sıkıntılardan dolayı merkezden aldıkları görülmektedir. Bunların nedenleri araştırılmalı ve çözümler ortaya konmalıdır (Ak 2017, İmamoğlu ve Tutkun 2017).

Merkezlerin birleştirilmesi ve ya işbirliği sağlanması:

Ülkelerin spordaki başarıları, çok yüksek bilimsel ve teknolojik donanımın yanında spor kültürünün yaygınlaşması ile mümkün olacağı başarılı ülkelerin çalışmalarıyla kanıtlanmıştır. Amerika Birleşik Devleti, Galler, İngiltere ve Avustralya, Yeni Zelanda gibi birçok ülkede,

Üniversite iş birliği sayesinde bilim verileriyle, yüksek teknolojiyi kullanarak, profesyonel zihniyetle, uzmanlaşma alanları belirlenmiş nitelikli elemanlarla gerçekleştirilmektedir. Bunu büyük bir takım oyunu olarak düşünmek gerekir. Galler'de "Milli Antrenman Merkezi" olarak adlandırılan çalışma alanı Colorado'da çok muazzam tesislerle milli sporculara; Performans analiz, biyomekanik, zihinsel antrenman, psikolojik destek, beslenme, tedavi ve rehabilitasyon merkezleri gibi uzmanlık alanlarıyla hizmet vermektedir. Düşünülen bu alanlar içerisinde hedeflenen branşlara hitap eden; spor tesisleri, kamp yerleri, laboratuvarlar, Kütüphane, sosyal tesisler ve tedavi merkezleri planlanmalıdır. Sporun, çocukluk çağından itibaren gençlere ve yetişkinlere yaşam biçimi olarak benimsetilmesinin en önemli nedenlerinden bir tanesi spor tesislerinin sayısının artırılması ve nitelikli spor adamı yetiştirilmesidir. Olimpizm ruhunun toplumda yaygınlaşması, kitle sporunun kabul görmesinde ve tesisleşme konularında da Genel müdürlük en önemli aktördür.

Gençlik ve spor bakanlığı spor genel müdürlüğü ve ilgili federasyonların tüm olumlu çabalarına ve elde edilen başarılarla rağmen yapılması gerekli bir takım çalışmaların olduğu açıktır. Türkiye Olimpiyat Hazırlık Merkezleri'nin (TOHM) ana üssü olan Ankara'da, geleceğin olimpiyat şampiyonlarına destek vermek amacıyla inşa edilen TOHM Eryaman Hazırlık Merkezi, kapılarını milli takım sporcuları ve antrenörlerine açmıştır. Güncel şartlara uygun düzenlemeler ve teknik gelişmeler takip edilerek çalışmalar devam edecektir. Bu amaçla bizde bazı katkılar sunmak istedik.

Sporcu Eğitim Merkezleri ve TOHM'larla ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalı?

Belirlenen veya sorun olarak iddia edilenlerin yanında diğer çıkabilecek sorunların (örneğin yöreye özel sorunlar) halledilmesi için bir komisyon kurularak yerinde incelemeler ile rapor düzenleyerek Spor Genel müdürlüğüne sunulmalıdır. Spor şuralarında merkezlerin durumları tartışmaya açılabilir. Komisyonda Genel müdürlüğün temsilcisi, İl spor müdürleri, yerel yönetim ve Üniversitelerin sporla ilgili fakülte veya yüksekokullarından da üyeler bulunmalıdır. Rapor doğrultusunda çalışmalara devam edilmesi gerekmektedir. İlave olarak acilen sporcu eğitim merkezleri ve TOHM'ların mevcut il yerleşim yerleri ve Branş durumları yeniden revize edilebilir. Bunların aynı yerde veya birbirlerine yakın yerlerde olmaları sağlanmasının maddi imkanlardan teknik- taktik çalışmalara kadar bir çok yönlere olumlu etkisi olacaktır. Sporcu eğitim merkezleri ve olimpik merkezlerin özel bir çatı altında toplanarak hizmet vermesinin başarılarını daha etkin kılacağı bir gerçektir.

Kurulacak Spor Genel müdürlüğü olimpik sporcuları kontrol merkezi veya benzer bir kurum Spor genel müdürlüğü yanında spor bilim adamlarını da çalışmalara dahil etmelidir. BU kurum veya kurul şunları araştırabilir:

- *Sporcular hangi bilimsel kriter baz alınarak seçilmektedir.
- * Sporcu seçimi ve alımında uzman kişilerden bilimsel bir komisyon oluşturulmuş mudur?
- * Merkezlerde görev alacak Antrenörlerimiz hangi kriterlere göre belirlenmektedir.
- * A-Milli takımlara seçilen kaç sporcu vardır yada Milli takımlarda elde ettiği başarılar nelerdir.
- * Ailelerin bu merkezlere bakış açısı nelerdir.
- * 4 yıl içinde merkezlere kaç sporcu girmiş, kaç sporcu hangi nedenlerle merkezlerden ayrılmıştır.

- * Son 4 yılda Merkezlerde kalan sporcuların sportif başarısı ve okul başarısı hangi seviyede devam etmektedir.
- * Federasyonların Merkezlere bakış açısı ve desteği hangi düzeyde seyretmektedir.
- * Merkezlerde çalışan yardımcı personellerin ne kadarı yaptıkları vazifenin farkındadırlar.
- * Merkezdeki sporcuların performans gelişimleri nasıl takip edilmekte ve kimler tarafından yapılmaktadır.
- * Merkezdeki iş ve işlemlerle ilgili faaliyet raporları hangi aralıklarla yapılmakta hangi makama havale edilerek sorunlara ne kadar çözüm bulunmaktadır.
- * Merkezler hangi aralıklarla federasyon başkanları ve teknik heyeti tarafından ziyaret edilmektedir,
- * Antrenörlerin sporculara uyguladıkları antrenman programları nasıl hazırlanmakta bu konuda plan ve programların uygunluğu kimler tarafından denetlenmekte ve takip edilmektedir.
- * Merkezlerde aynı yaş ve branş grubunda antrenman programları farklı farklı yapılmakta, yoksa paket programlarımızı uygulanmaktadır.
- * Merkezlerde görev alan Antrenörlerin diploma kademeleri nedir?

Sonuç olarak Türkiye’de sporcu eğitim merkezleri ve olimpik merkezlerin planlama aşamasından, işletilme aşamasına kadar çalışma usul ve esaslarını, amaçlarını kapsayan yönetmelikler çıkarılmasına rağmen bazı güncel sorunlarının varlığı söz konusudur. Türkiye sporcu eğitim merkezleri ve Olimpik Hazırlık Merkezleri ruhuna, projesine, anlayışına uygun hareket edilerek gerekli destek artırılmalı ve önlemler alınmalıdır.

KAYNAKÇA

Ak, A. (2017). Türk Sporunda Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Spor Yayınevi ve Kitabevi, Ankara

Gençlik ve Spor Bakanlığı,<http://www.gsb.gov.tr/HaberDetaylari/3/3738/Corporate.aspx>

İmamoğlu O., Tutkun E. (2017). Türkiye Olimpik Hazırlık Merkezleri Hedefleri ve Sorunları, Uluslararası Balkan Spor Bilimleri Kongresi, The International Balkan Conference in Sport Sciences (IBCSS2017), Uludağ Üniversitesi Mete Cengiz Kültür Merkezi, 21-23 Mayıs BURSA , uludagbalkansporbilimleri.org/tr/

Türkiye Cumhuriyeti, Resmi Gazete, 11 Nisan 2015 Cumartesi, sayı 29323.

Türkiye Cumhuriyeti ,Resmi Gazete Tarihi: 28.01.2010 Resmi Gazete Sayısı: 27476

Türkmen, M., Ziyagil, MA., İmamoğlu, O. (editörler), (2001).1. Türk Güreş Kurultayı, Belek Antalya

<https://sporegitim.sgm.gov.tr/dokuman/SPORCU%20E%C4%9E%C4%B0T%C4%B0M%20MERKEZLER%C4%B0%20KONTENJANLARI.pdf>

Field : Sport Sciences

Type : Research Article

Received: 26.05.2017 - *Corrected*: 27.10.2017 - *Accepted*: 29.10.2017

Özel ve Devlet Okulu Öğrencilerinin Motor Gelişimlerin İncelenmesi

Meryem GÜLAÇ

Dumlupınar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Kütahya, TÜRKİYE

E-Posta: meryem.gulac@dpu.edu.tr

Öz

Bu çalışmanın amacı, devlet okulu ve özel okulda okuyan öğrencilerinin temel motor gelişimleri bakımından bir fark olup olmadığının araştırılmasıdır. Çalışmaya özel okula giden 175 (81 kız-94 erkek) ve devlet okuluna giden 162 (79 kız-83 erkek) olmak üzere toplam 337 öğrenci katılmıştır (152 öğrenci 7 yaş, 185 öğrenci 8 yaş). Ölçüm yöntemi olarak temel motor özellikleri ölçmede yaygın olarak kullanılan TGMD-II Testi uygulandı. İstatistik yöntem olarak öncelikle verilerin normal bir dağılıma sahip olup olmadığını belirlemek için Shapiro Wilk testi uygulandı. Veriler normal dağılıma sahip olduğu belirlendi ve Bağımsız Örneklem T Testi uygulandı. Test sonuçları, özel okula giden ve devlet okuluna giden öğrencilerinin TGMD-II lokomotor test puanları ($p < 0,05$; $p = 0,000$) ve TGMD-II toplam test puanları ($p < 0,05$; $p = 0,005$) bakımından anlamlı bir fark bulunmuştur. TGMD-II Obje kontrol test sonuçları ($p > 0,05$; $p = 0,977$) bakımından anlamlı bir fark olmasa da Devlet okuluna giden öğrencilerin TGMD-II test sonuçları Özel okula giden Öğrencilerden daha iyi bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Okul Türü, Motor Gelişim, Lokomotor

Investigation of Motor Developments in Private and State School Students

Abstract

The purpose of this study is to investigate whether there is a difference in the basic motor development of students in state and private schools. Total 337 children, participated in this study from state school (79 girl-83 boy) and private school (81 girl-94 boy). The test of Gross Motor Development-II (TGMD-II) which widely used to measure basic motor characteristics was applied as measurement method. As statistics method, Firstly, to determine whether the data have a normal distribution, Shapiro wilk normality tests was performed. After the data has determined as normal distribution, Independent Samples T test was performed. At the result of this Study a significant difference of TGMD-II Locomotor test ($p < 0,05$; $p = 0,000$) and Tmgd-II total test ($p < 0,05$; $p = 0,005$) results was found between the children who educated private schools and educated state schools ($p < 0.05$). The TGMD-II test results of students who went to public school were found to be better than the students who attended private study, although there was no significant difference in TGMD-II object control test results ($p > 0.05$, $p = 0.977$).

Keywords: Kind of School, Motor Development, Locomotor

Giriş

Motor gelişim, insanda yaşam boyu motor becerilerde meydana gelen değişimleri ve bu değişimlerin altında yatan ve etkileyen faktörleri inceler . Yaşam boyunca, motor davranışta meydana gelen; bireyin biyolojik yapısı, motor görevin gerektirdikleri ve çevre koşullarının birbiriyle etkileşiminin sebep olduğu sürekli değişim şeklinde de tanımlanır (Şentürk, 2015). Psikomotor gelişim döneminde 7-8 yaş çocukları sporla ilişkili hareketler döneminin spor becerilerine geçiş evresinde yer alır. Çocuklar bu dönemde genel olarak temel hareket becerilerini birleştirmeye, rekreasyonel ortamlarda ve sporda özelleşmiş beceri performansında uygulamaya başlarlar (Özer vd., 2012).

Motor gelişimi etkileyen birçok etken vardır. Bunlar doğum öncesi dönem, doğum süreci dönem, bebeklik ve çocukluk döneminde içinde yetiştiği sosyal grup özellikleridir (Özdoğan, 2000; Kaya, 2008). Psikomotor gelişim aşamaları tüm dünya çocukları için aynı olmasına rağmen, çevresel özellikler nedeniyle gelişim hızları arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır (Giagazoglou ve vd.,2007).

7-8 yaşlarındaki çocuklar günün büyük bir kısmını okulda geçirmektedirler. Okulda geçirdikleri süre içerisinde okul çevresi, fiziki koşulları, servis kullanıp kullanmaması gibi faktörler çocukların motor gelişim hızlarını etkilemektedir. Okullarda yer alan çocuk oyun alanları, ders aralarında çocuklara fiziksel ve zihinsel yönden dinamik olabilmeleri için potansiyel fırsatlar sunarlar. 200 öğrenci kapasiteli bir okulda oyun alanlarının, erkeklerin % 51.4'ünün, kızların ise % 41.6'sının hareketli fiziksel aktivitelerini geliştirdiği saptanmıştır. Yine erkeklerin %14.7'sinin, kızların ise %9.4'ünün oyun alanlarında hareketli fiziksel aktivitede bulunduğu belirlenmiştir (Zask ve vd., 2001). Bu bakımdan çalışmanın amacı, okul türüne göre devlet okulu ve özel okulda okuyan çocukların motor gelişimleri bakımından bir fark olup olmadığının araştırılmasıdır.

Materyal ve Yöntem

Çalışma Kütahya ilinde okuyan 152 7 yaş ve 185 8 yaşında toplam 337 öğrenci katılmıştır. 337 öğrencinin 162 si (79 kız-83 erkek) devlet okuluna 175 i (81 kız-94 erkek)özel okulda eğitimlerine devam etmektedir. Çalışmamıza katılan tüm öğrencilerin sağlık geçmişlerinde her hangi bir hastalık yaşamamışlardır. Çalışmaya katılan öğrencilere uygulanacak testler uygulama öncesi öğrencilere gösterilmiştir. Tüm ölçümler aynı kişi tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilere temel motor becerileri ölçen TGMD-II testi uygulanmıştır. 3-12 yaş arasındaki çocukların motor davranışlarını değerlendirmek açısından Ulrich (1985) tarafından geliştirilmiştir. Test lokomotor ve nesne kontrolü olmak üzere 2 alt bölümden oluşmaktadır. Locomotor alt testi; koşu, galop, sıçrama, durarak uzun atlama ve kayma becerilerini ölçmektedir. Nesne kontrol alt testi ise; durarak top sürme, duran topa sopayla vurma ,yakalama, duran topa ayakla vurma, bel seviyesinin üstünden atış ve bel seviyesinin altından atış becerilerini ölçmektedir. Her becerinin performans kriterleri bulunmaktadır. Doğru yapılan kriterler için 1 puan doğru yapılmayan kriterler için 0 puan verilir. Her beceri iki kere tektarlanır. Her hareketin toplam puanı o becerinin puanını oluşturmaktadır. Yapılan ölçümlerde hatasız bir uygulamada; Locomotor test türünden toplam 48 puan, obje kontrol test türünden toplam 48 puan alınırken, toplamda 96 tam puana sahip olunabilir. Locomotor alt test için iç tutarlı güvenilirlik katsayıları 0.79 ile 0.90 arasında değişmekte ve ortalaması 0.85 dir. Nesne kontrol katsayıları 0.67 ile 0.93 arasında değişmekte

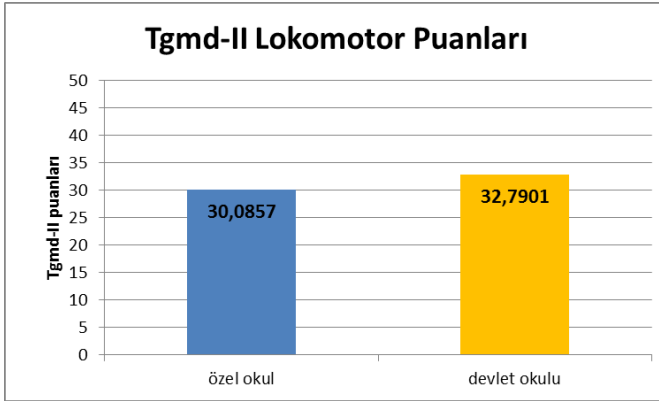

ve ortalaması 0.78'dir (Ulrich, 2000). İstatistik yöntem olarak öncelikle verilerin normal bir dağılıma sahip olup olmadığını belirlemek için Shapiro Wilk testi uygulandı. Veriler normal dağılıma sahip olduğu belirlendikten sonra Bağımsız örneklem T testi uygulandı.

Bulgular

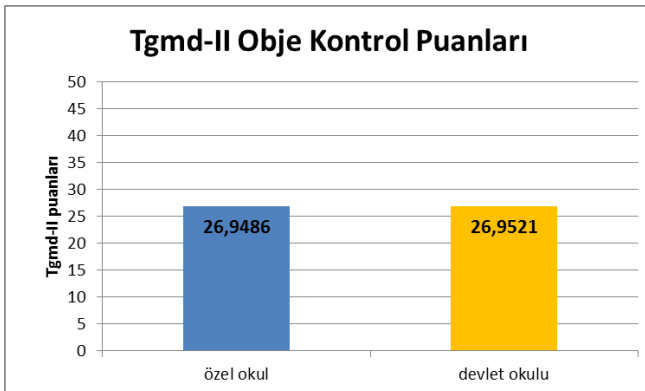
Bağımsız örneklem T testi sonuçlarına göre, 7-8 yaşındaki çocukların TGMD-II Lokomotor test sonuçları ($p < 0,05$; $p = 0,000$) ve TGMD-II toplam test sonuçları ($p < 0,05$; $p = 0,005$) arasında anlamlı bir farklılık bulunmuşken, TGMD-II Obje Kontrol test sonuçlarında ise anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p > 0,05$; $p = 0,977$).

Test sonuçlarına göre TGMD-II Lokomotor test ortalamaları devlet okuluna giden çocukların 32.79 iken Özel okula giden çocukların 30.08 olarak bulunmuştur.

Grafik 1. Özel Okul Ve Devlet Okulu Öğrencilerinin TGMD-II Lokomotor Test Sonuçları

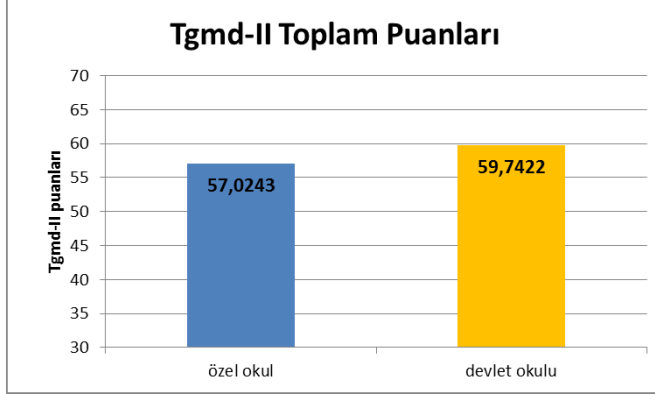
Test sonuçlarına göre TGMD-II Obje Kontrol test ortalamaları devlet okuluna giden çocukların 26.95 iken Özel okula giden çocukların 26.94 olarak bulunmuştur.

Grafik 2. Özel Okul Ve Devlet Okulu Öğrencilerinin TGMD-II Obje Kontrol Test Sonuçları

Test sonuçlarına göre TGMD-II Toplam test ortalamaları devlet okuluna giden çocukların 59.74 iken Özel okula giden çocukların 57.02 olarak bulunmuştur.

Grafik 3. Özel Okul Ve Devlet Okulu Öğrencilerinin TGMD-II Toplam Test Sonuçları

Tartışma ve Sonuç

Çalışmanın amacı, devlet okulu veya özel okulda okuyan öğrencilerin motor gelişimlerinde bir fark olup olmadığının araştırılmasıdır. Araştırma sonuçlarına göre özel okul ve devlet okulunda okuyan öğrencilerin motor gelişimleri arasında anlamlı bir fark çıkmıştır. Devlet okulunda okuyan öğrencilerin Tgmd-II lokomotor test puanları ve Tgmd-II Toplam test puanları özel okulda okuyan öğrencilerden daha iyi bulunmuştur. Motor gelişimi etkileyen çevresel şartlar bu farkın ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Araştırmacılar, deneyim yoksunluğu ve hareket kısıtlamasının normal gelişimi geciktirebileceği konusunda fikir birliği içindedirler. 6-8 yaşındaki Hong-Konglu çocuklar ile yapılan bir araştırmada, açık oyun alanları sınırlı %72.4 çocuk zamanlarının büyük çoğunluğunu evde oturarak geçirirken sadece %10.4 çocuk aktif olarak geçirmektedir (Johns vd., 1999). Huizinga'ya göre, günümüz koşullarında çocukların gerçek oyun oynama sansı gün geçtikçe azalmaktadır. Bu durum, çocukların eve, yuvaya, okula hapsedilmesi ve başarılı olmaya zorlanmasından kaynaklanmaktadır (Çelik vd., 2013). Apartman dairelerinde yaşayan, okula servisle giden, televizyon ve bilgisayar karşısında vakit geçiren çocuğun, çarpık kentleşme nedeniyle çocuk oyun alanı ve parklara da hasret kaldığı ifade edilmektedir (Ruhi, 1993).

Giagazoglou vd. (2008) yaptığı çalışmada devlet anaokuluna giden öğrencilerin küçük sınıflar, kalabalık öğrenci sayısı ve sınırlı oyun alanları nedeniyle özel anaokuluna giden öğrencilerin ise uygun altyapıya ve ekipmanlara sahip olması nedeniyle motor gelişimleri özel anaokuluna giden öğrencilerin daha iyi bulunmuştur. Yapılan çalışmanın bizim çalışmamızla benzer sonuçlar göstermemesi, özel okul ve devlet okulunun özelliklerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Ölçüm alınan özel okulun tüm gün eğitim vermesi eğitim süresince sınıf ortamında bulunmaları, oyun alanlarının yetersiz olması, spor salonu gibi koşup oynayabilecekleri alanların bulunmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Devlet okullarının yarım gün olması çevresinde oyun parkının bulunması okul sonrasında oyun için zamanın bulunmasından dolayı devlet okuluna giden çocukların motor gelişimleri daha iyi sonuçlar verdiği düşündürmektedir.

Yapılan alışmalar çocuklara uygun aktivite olanağı sağlayan okulların çocukların motor gelişimlerini etkileyeceğini soyleyen diğer çalışmalarla tutarlıdır (Pate vd., 2004). lm alınan özel okulun aktivite olanağı sağlamaması devlet okulunun bu olanakları kısmen sağlayabilmesi bakımından yapılan çalışmalarla paralellik göstermektedir.

Sonuç olarak, yapılan çalışmalar doğrultusunda okullardaki çevresel değişkenlerin motor performansı etkilediğini ortaya koymaktadır. Devlet okullarında uygun ortamlar oluşturulduğunda çocukların motor gelişimlerine katkıda bulunabilecekleri görülmektedir. Öte yandan özel okullarında uygun ortamlarının olmaması, başarı kaygısı ve çocukların oyun için zamanının kalmaması gibi etkenlerden dolayı motor gelişimlerine katkı sağlanamayabilmektedir.

KAYNAKÇA

- Çelik, A., Şahin, M. (2013). Spor ve çocuk gelişimi, *International Journal of Social Science*, 6; 1, 467-478.
- Giagazoglou, P., Karagianni, O., Sidiropoulou, M., Salonikidis, K. (2008). Effects of the characteristics of two different preschool-type setting on children's gross motor development, *European Psychomotricity Journal*, 1; 2, 54-60.
- Giagazoglou, P., Kyparos, A., Fotiadou, E., Angelopoulou, N. (2007). The effect of residence area and mother's education on motor development of preschool aged children in greece. *Early child development and care*, 177: 5, 479-492.
- Johns, D., Ha, A. (1999). Home and recess physical activity of hong kong children. *Research Quarterly For Exercise And Sport*, 70,319-323.
- Kaya, İ., Erkek ve Bayan Halkoyuncuların Psikolojik Özelliklerinin Karşılaştırılması (17-21 Yaş Örneği), *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16, 2, 451-460.
- Özdoğan, B. (2000). *Çocuk ve oyun*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Özer, SD., Özer KM. (2012). *Çocuklarda motor gelişim*, Nobel Akademik Yayınevi, 7. Basım, Isbn: 978-605-133-377-9, S.169, Ankara.
- Pate, RP., Pfeiffer, KA., Trost, SG, Ziegler, P., Dowda, M. (2004). Physical activity among children attending preschools. *Pediatrics*, 114, 1258-1263.
- Ruhi, S. (1993). *Beden eğitimi oyun ve öğretimi*. M.E.B.Yayınları: İstanbul.
- Şentürk, U., Yılmaz, A., Gönener, U. (2015). Content analysis of movement education and play studies on motor development in preschool. *Spor Yönetimi Ve Bilgi Teknolojileri Dergisi* Issn: 1306-4371 Cilt:10 Sayı:2
- Zask, A., Van Beurden, E., Barnett, L., Brooks Andu, LO., Dietrich, C., (2001). Active school playgrounds-myth or realty? results of the "move it groove it" Project *Preventive Medicine*, 33(5): 402-408.

Field : Sport Sciences

Type : Research Article

Received: 29.05.2017 - *Corrected*: 28.10.2017 - *Accepted*: 29.10.2017

Gençlik Merkezindeki Serbest Zaman Etkinliklerine Katılan Bireylerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Bazı Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi: Adıyaman İli Örneği

Fikret KELLEŞ¹, Murat KUL², İsmail KARATAŞ²,
M. Alper MÜLHİM², Yılmaz ÜNLÜ²

¹Adıyaman Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü, Adıyaman, TÜRKİYE

²Bartın Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Bartın, TÜRKİYE

E-Posta: fikretkelles@hotmail.com

Öz

Adıyaman ilindeki gençlik merkezine katılan bireylerin sosyal beceri düzeylerinin bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmaya Adıyaman Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğüne bağlı olan Gençlik Merkezindeki serbest zaman etkinliklerine katılan toplam 300 kişi gönüllü olarak dâhil olmuşlardır. 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Adıyaman Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğüne bağlı olan Gençlik Merkezindeki serbest zaman etkinliklerine katılan bireyler araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Araştırmaya ait verileri belirlemek için, katılımcılara iki bölümden oluşan birinci bölümünde Kişisel Bilgi Formunun ile ikinci bölümünde ise Riggio (1986) tarafından geliştirilen 1989 yılında yeniden revize edilen Yüksel (1998) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Sosyal Beceri Envanteri'nin yer aldığı ölçek formu uygulanmıştır. Ölçek formundan elde edilen araştırma bulgularına göre katılımcıların sosyal beceri puan ortalamalarının; cinsiyet, eğitim, anne eğitim, baba eğitim, anne mesleği, baba mesleği, aile gelir seviyesi ve aktif olarak (lisanslı) spor yapma durumları değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklarının ayrıca sosyal beceri puan ortalamaları ile yaş değişkeni arasındaki istatistiksel olarak anlamlı ilişkilerin belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada literatüre katkı sağlayacak sonuçlara ve bu sonuçlara ilişkin yorumlara ulaşılmıştır. Yapılan çalışmanın sonuçlarına göre; araştırma grubunu oluşturan toplam 300 katılımcının 127'si kadın iken 173'ü erkektir ($\chi^2_{\text{yaş}}=23,81 \neq 7,2056$). SBE duyuşsal duyarlılık alt boyutu eğitim durumu puan ortalamalarının arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğu gözlenmektedir. SBE duyuşsal anlatımcılık alt boyutu anne meslek durumu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğu gözlenmektedir. SBE duyuşsal duyarlılık ve sosyal duyarlılık alt boyutları ve sosyal beceri toplam baba meslek puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların olduğu gözlenmektedir. SBE duyuşsal kontrol alt boyutu aile aylık gelir durumu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğu gözlenmektedir. SBE'nin sosyal kontrol alt boyutunda aktif olarak (lisanslı) spor yapma durumu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu gözlenmektedir. SBE'nin duyuşsal duyarlılık ve duyuşsal kontrol alt boyutları ve sosyal beceri toplam puan ortalamaları ile yaş değişkeni arasında her bir ölçek boyutu için istatistiksel olarak negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Çalışma bulgularına göre diğer değişkenler ve durumlar için ise istatistiksel olarak anlamlı farklılıklara veya ilişkilere rastlanmamıştır. Çalışma; bulgulara ilişkin literatür taranarak, yorumlar yapılarak ve bazı önerilerde bulunularak tamamlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Beceri, Gençlik Merkezi, Serbest Zaman, Spor, Eğitim

Analysis of Social Skill Levels of Individuals Participating in Leisure Time Activities in Youth Center According to Some Demographic Variables: City of Adıyaman Sample

Abstract

A total of 300 people participating in the free time activities in Youth Centers affiliated to Adıyaman Youth Services and Sports Provincial Directorate were volunteered for this research which was conducted in order to examine the social skill levels of the individuals participating in the youth center in Adıyaman province according to some demographic variables. The individuals participating in the free time activities in the Youth Centers affiliated to the Adıyaman Youth Services and Sports Provincial Directorate in the 2015-2016 academic year constitute the universe of research. In order to determine the data related to the research, the scale form of the Social Skill Inventory adapted to Turkish by Yüksel (1998), which was revised in 1989, developed by Riggio (1986), was applied in the first part consisting of two parts; According to the research findings obtained from the scale form, the participants' social skills score averages; The purpose of this study was to determine the statistically significant differences between the variables of sex, education, mother education, father education, mother profession, father profession, family income level and actively (licensed) sports situations as well as statistically significant relationships between social skill point averages and age variation. In this study, the conclusions that contribute to the literature and the interpretations of these results have been reached. According to the results of the work done; Of the total 300 participants in the study group, 127 were female and 173 were male ($\bar{X}_{age} = 23,81 \mp 7,2056$). SBE emotional sensitivity subscale was statistically significantly different between the mean scores of the educational attainment scores. It is observed that SBE emotional expression sub-dimension has statistically significant difference between average scores of mother occupational status. There are statistically significant differences between SBE emotional sensitivity and social sensitivity subscales and social skill total father occupational point averages. There is a statistically significant difference between the SBE affective control subscale and the family average monthly income status point average. It is observed that there is a statistically significant difference between the mean scores of the (licensed) sporting activities in the social control subscale of SBE. It is seen that SBE has a statistically significant negative correlation between negative affect and emotional control subscales and social skill total point averages and age variable for each scale dimension. No statistically significant differences or associations were found for other variables and situations according to the study findings. Work; The literature about the findings was searched, comments and some suggestions were made.

Keywords: Social Skills, Youth Center, Leisure, Sports, Education

Giriş

Coğrafi keşifler ve sanayi devrimi ile birlikte büyük hız kazanan makineleşme sonrası dünyamız, teknolojik alanda büyük bir değişimin içerisine girmiştir. Üretmek ve daha çok üretmek üzerine kurulan bir sistemin devamında, üretimin bir süre sonra düşüşe geçtiği fark edilmiştir. Yapılan çalışmalar neticesinde üretimde insan faktörünün daha fazla irdelenmesi gerektiği anlaşılmıştır. Bu nedenlerle makineleşme ve teknolojik gelişmeler süreç içerisinde çalışma saatlerinin kısılmasını, insanların kendilerine daha fazla zaman ayırmasını sağlamıştır (Aktı, 2011, 110-120).

Temel hak ve özgürlükler ile düşünce ve ifade özgürlüğü gibi insanî değerler, demokrasilerde toplumun her kesimi için vazgeçilmez unsurlardandır. Ancak bu değerlerin gerçek hayatta bir anlam taşıyabilmesi için çalışmamızın ana konusu olan çocuk ve gençlerin eğitim, sağlık, gelir, sosyal güvenlik gibi temel sosyal hakları da garanti altına alınması gerekmektedir (Bilir, 2005, 67).

Türk Gençliği üzerine konuşan hemen herkesin ilk vurgusu, Türkiye genç bir nüfusa sahiptir. Türkiye'nin genç bir ülke olduğu ve bunun her fırsatta dile getirilmesi bir klişe olsa da aynı zamanda bir gerçeği de ifade ettiği söylenebilir. Bu ifadenin tekrarlanan başka bir ifade ile tamamlandığına da sıkça rastlanmaktadır. "Gençlik Türkiye'nin en büyük zenginliği ve potansiyelidir" (Çimen, 2009, 48).

Birleşmiş Milletler İnsani Gelişme Raporu (2008), Türkiye'deki gençlerin yaklaşık %40'ının atıl durumda bulunduğunu, işsizliğin gençler için bir numaralı sorun haline geldiğini ve eğitimle ilgili problemlerin de acil çözüm beklediğini ortaya koymuştur. Ayrıca raporda, Türkiye'de nasıl bir gençlik politikasının uygulanması konusunda da bilgiler sunulmakta ve Türkiye'nin gençlik sorunları karşısında halen sürdürmekte olduğu sorun odaklı ve sektörel temele dayalı yaklaşımdan vazgeçerek, kapsamlı bir gençlik politikası benimsemesi ve bunun izlenmesi için gerekli kurumların oluşturulması gerektiğinin altı çizilmektedir (www.tr.undp.org).

Türkiye'de gençler toplum hayatına katkıda bulunan, sosyal değişimde, ekonomik kalkınmada ve teknolojik yeniliklerde önemli birer temsilci olan, ideallerinin, hayallerinin, enerjilerinin ve vizyonlarının desteklenmesi gereken bir kesim olarak görülmelidir. Sadece spor alanında gençliğin var olduğu düşüncesi ise Türkiye'deki gençlik için yetersiz kalmaktadır. Spor örgütlerinin önemli rol oynadığı spor ile ilgili program ve projeler, çoğunlukla gençliğin fiziksel, bilişsel ve psikomotor gelişimi, çılgılık ve enerji dolu ergenlik devresini atlama için önemli rol oynamaktadır. Spor örgütleri içerisindeki spor yöneticileri tarafından verilen kararlar tek taraflı olabilmekte ve bu kararlar sonucunda gençliğin hareket etmek zorunda bırakılması her zaman için doğru ve yeterli olamamaktadır (Dermez, 2008, 46-52).

Gençliğin sesini duymanın, beklentilerini, isteklerini, ihtiyaçlarını sormanın ve karşılamanın, ülkemizin gelişmişlik ölçütlerinden biri olduğu ve gençliğimizin gelişimi ve mutluluğu için çok önemli olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle Türkiye'deki gençlik ve spor ile ilgili kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının düşünceleri, deneyimleri ve ortak işbirlikleri gençlik politikalarının gelişimi ve uygunluğu için büyük önem taşımaktadır (Dereli, 2013, 79-82).

Bu araştırma; gençlik merkezlerinde serbest zaman etkinliklerine katılan bireylerin sosyal beceri düzeylerini etkileyen demografik değişkenlere ilişkin verilere ulaşıldığında bu verilerin

sağlayacağı sonuçların yardımıyla gençlik politikasının yürütülmesi ile ilgili literatüre zenginlik katacağı düşünüldüğü için önem taşımaktadır.

Problem Durumu

Vygotsky, çocuğun kendi başına çevresi ile etkileşime girerek geliştirebileceği kapasitesinin dışında, çevresindeki yetişkinlerle ve diğer çocuklarla etkileşime girerek geliştirebileceği bir “gelişmeye açık alan” olduğundan bahsetmektedir. Bu durumda, eğer bir yetişkin çocuğun gelişimine yardım etmek istiyorsa çocuğun iki özelliğini belirlemelidir (Karasar, 2010, 56).

Birincisi, çocuğun, her hangi bir yetişkin yardımı olmaksızın problem çözme kapasitesini, gerçek gelişim düzeyini belirlemek; ikincisi ise yetişkinin rehberliğinde ne yapabildiğini belirlemektir. Eldeki araştırma sonuçlarına bakarsak, bir yetişkin ya da başka çocuklarla sistemli olarak çalışan çocuğun bilişsel gelişiminin ve diğer gelişim alanlarının ve özelliklerinin zenginleştiğini, beslendiğini, büyüdüğünü ve kapasitesinin en üst düzeylere çıktığını görebiliriz. Gençlik merkezleri bu noktada çocukların ve gençlerin diğer çocuk ve gençlerle etkileşime girdiği ve dolayısıyla sosyal ve iletişim becerilerinin geliştiği merkezlerdir (Oktay, 2002, 26).

Bütün bu bilgilerden yola çıkarak çalışmamızda sosyal beceri düzeyleri ele alınmıştır. Araştırmamızın problemi “Adıyaman İlindeki Gençlik Merkezinde Serbest Zaman Etkinliklerine Katılan Bireylerin Sosyal Beceri Düzeyleri Bazı Demografik Değişkenlerden Etkilenmekte midir?” ifadesidir.

Araştırmanın alt problemleri:

- 1- Adıyaman ilindeki gençlik merkezinde serbest zaman etkinliklerine katılan bireylerin cinsiyet değişkenine göre sosyal beceri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 2- Adıyaman ilindeki gençlik merkezinde serbest zaman etkinliklerine katılan bireylerin öğrenim düzeyi değişkenine göre sosyal beceri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 3- Adıyaman ilindeki gençlik merkezinde serbest zaman etkinliklerine katılan bireylerin anne öğrenim düzeyi değişkenine göre sosyal beceri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 4- Adıyaman ilindeki gençlik merkezinde serbest zaman etkinliklerine katılan bireylerin baba öğrenim düzeyi değişkenine göre sosyal beceri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 5- Adıyaman ilindeki gençlik merkezinde serbest zaman etkinliklerine katılan bireylerin anne meslek durumu değişkenine göre sosyal beceri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 6- Adıyaman ilindeki gençlik merkezinde serbest zaman etkinliklerine katılan bireylerin baba meslek durumu değişkenine göre sosyal beceri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık var mıdır?

7- Adıyaman ilindeki gençlik merkezinde serbest zaman etkinliklerine katılan bireylerin aile aylık gelir durumu değişkenine göre sosyal beceri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık var mıdır?

8- Adıyaman ilindeki gençlik merkezinde serbest zaman etkinliklerine katılan bireylerin aktif olarak (lisanslı) spor yapma durumu değişkenine göre sosyal beceri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık var mıdır?

9- Adıyaman ilindeki gençlik merkezinde serbest zaman etkinliklerine katılan bireylerin yaş değişkenine ilişkin verileri ile sosyal beceri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki var mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Konusu

Bu araştırmanın konusu, Adıyaman ilindeki gençlik merkezinde serbest zaman etkinliklerine katılan bireylerin sosyal beceri düzeylerini kişisel bilgiler ve konuyla ilgili ölçek kullanarak, derleyerek ve tartışarak ortaya koymaktır.

Araştırma Hipotezleri

H1: Adıyaman ilindeki gençlik merkezinde serbest zaman etkinliklerine katılan bireylerin cinsiyet değişkenine göre sosyal beceri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H2: Adıyaman ilindeki gençlik merkezinde serbest zaman etkinliklerine katılan bireylerin öğrenim düzeyi değişkenine göre sosyal beceri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H3: Adıyaman ilindeki gençlik merkezinde serbest zaman etkinliklerine katılan bireylerin anne öğrenim düzeyi değişkenine göre sosyal beceri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H4: Adıyaman ilindeki gençlik merkezinde serbest zaman etkinliklerine katılan bireylerin baba öğrenim düzeyi değişkenine göre sosyal beceri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H5: Adıyaman ilindeki gençlik merkezinde serbest zaman etkinliklerine katılan bireylerin anne meslek durumu değişkenine göre sosyal beceri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H6: Adıyaman ilindeki gençlik merkezinde serbest zaman etkinliklerine katılan bireylerin baba meslek durumu değişkenine göre sosyal beceri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H7: Adıyaman ilindeki gençlik merkezinde serbest zaman etkinliklerine katılan bireylerin aile aylık gelir durumu değişkenine göre sosyal beceri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H8: Adıyaman ilindeki gençlik merkezinde serbest zaman etkinliklerine katılan bireylerin aktif olarak (lisanslı) spor yapma durumu değişkenine göre sosyal beceri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H9: Adıyaman ilindeki gençlik merkezinde serbest zaman etkinliklerine katılan bireylerin yaş değişkenine ilişkin verileri ile sosyal beceri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur.

Ölçek Formunun Hazırlanması ve Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak ölçek formu kullanılmıştır. Ölçek formu iki bölümden oluşmaktadır.

Ölçek formunun birinci bölümünde, Adıyaman ilindeki gençlik merkezinde serbest zaman etkinliklerine katılan bireylerin sosyal beceri düzeyleri üzerinde etkisinin araştırıldığı cinsiyet, öğrenim düzeyi, ebeveyn (anne ve baba) öğrenim düzeyi, ebeveyn (anne ve baba) mesleğinin, aile aylık gelir, spor yapma durumu ve yaş değişkenlerinin yer aldığı “Kişisel Bilgi Formu” bulunmaktadır.

Ölçek formunun ikinci bölümünde, katılımcıların sosyal beceri düzeylerini belirlemeye yönelik ifadelerin yer aldığı “Sosyal Beceri Envanteri” bulunmaktadır.

Sosyal Beceri Envanteri (Kendini Tanımlama Envanteri)

Sosyal Beceri Envanteri "Social Skills Inventory-SSI", 1986 yılında Riggio tarafından geliştirilmiş ve 1989 yılında yeniden revize edilerek bugünkü şeklini almıştır. Sosyal Beceri Envanteri Yüksel (1997), tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Sosyal Beceri Envanteri temel sosyal becerileri ölçmek amacıyla küçük çapta hazırlanmış 90 maddelik kendini tanımlama (self-report) türünden bir ölçme aracıdır. SBE, envanter kitapçığında "Kendini Tanımlama Envanteri" olarak adlandırılmıştır. SBE, "kişilik" ve "sosyal psikoloji" araştırmaları için geliştirilmiştir (Yüksel, 1997).

Sosyal Beceri Envanteri'nin tamamı 90 maddeden ve her bir alt ölçek 15 maddeden oluşmaktadır. Sosyal Beceri Envanterine verilen tepkiler “Hiç benim gibi değil”, “Biraz benim gibi”, “Benim gibi”, “Oldukça benim gibi” ve “Tamamen benim gibi” olmak üzere 5’li likert tipindedir.

SBE, sosyal iletişim becerilerini duyuşsal ve sosyal olmak üzere iki seviyede ölçen altı alt ölçeği kapsar ve "anlatımcılık", "duyarlılık" ve "kontrol" her bir seviye 117 ile değerlendirilmektedir. Anlatımcılık, bireylerin birbirleriyle iletişim kurma becerisini; duyarlılık, bireylerin diğer bireylerden aldıkları mesajları yorumlama becerisini; kontrol ise, çeşitli sosyal durumlarda iletişimsel süreci düzenleme becerisini ifade etmektedir (Yüksel, 1997).

Sosyal Beceri Envanteri'nin altı alt ölçeği vardır (Yüksel, 1997). Bunlar;

1. Duyuşsal anlatımcılık (Emotional expressivity),
2. Duyuşsal duyarlılık (Emotional sensitivity),
3. Duyuşsal kontrol (Emotional control),

4. Sosyal anlatımcılık (Social expressivity),
5. Sosyal duyarlılık (Social sensitivity) ve
6. Sosyal kontrol (Social control)'dir.

Evren Çerçevesinin Oluşturulması ve Örneklem

Adıyaman Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğüne bağlı olan Gençlik Merkezindeki serbest zaman aktivitelerine katılan bireyler araştırmanın evrenini oluştururken örneklemi ise Adıyaman Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğüne bağlı olan gençlik merkezindeki serbest zaman etkinliklerine katılan bireylerden tesadüfi yolla seçilen 300 gönüllü katılımcı (\bar{X} yaş=23,81±7,2056) oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışma grubunda yer alan katılımcılara araştırmanın amaçlarına yönelik olarak araştırmacı tarafından hazırlanmış “Kişisel Bilgi Formu” ile “Sosyal Beceri Ölçeği” uygulanmıştır. Veri toplama araçlarının gençlik merkezlerinde uygulanabilmesi için Adıyaman Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü’nden izin alındıktan sonra, araştırmacı tarafından ilgili gerekli merkezlere gidilerek, araştırmacı bizzat katılımcılarla görüşmek suretiyle ölçek formunu uygulatmış, böylelikle birinci elden bilgilendirme de yapmıştır. Ayrıca araştırmanın amacıyla ilgili gerekli açıklamalar yapılmış, ölçme araçları katılımcılara dağıtıldıktan sonra ölçekleri doğru bir şekilde cevaplandırmaları sağlanmıştır.

Verilerin analizi bilgisayar ortamında SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 23.0 paket programında yapılmıştır. Tanımlayıcı veri analizinde; frekans, yüzde, ortalama, standart sapma analizlerinden yararlanılmıştır. Sosyal beceri puan ortalamaları arasındaki istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların belirlenmesi amacıyla parametrik testlerden “T-Testi” ve “ANOVA” kullanılmıştır. Ayrıca değişkenler arası ilişkiyi değerlendirmede ise “Korelasyon Analizinden” yararlanılmıştır. Verilerin istatistiksel analizinde ve yorumlarda, $p < 0.05$ anlamlılık düzeyi dikkate alınmıştır.

Bulgular

Bu bölümde katılımcılara uygulatılmış olan ölçek formu sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. İstatistiksel analizlerden elde edilen veriler tablo haline getirilerek yorumlanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu’na İlişkin Bulgular:

Tablo 1. Araştırma Grubunun Cinsiyet Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları

Cinsiyet	N	%
Kadın	127	42,3
Erkek	173	57,7
Toplam	300	100,0

Tablo 1’de araştırma grubunun cinsiyet değişkenine göre frekans ve yüzde dağılımları görülmektedir. Tablo 1 incelendiğinde, araştırma grubunu oluşturan toplam 300 katılımcının

127'si kadın iken 173'ü erkektir. Araştırma grubunun cinsiyet değişkenine göre erkek katılımcı sayısının kadın katılımcı sayısının yaklaşık 1,5 katı olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Araştırma Grubunun Eğitim Durumu Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları

Eğitim Durumu	N	%
İlköğretim	30	10,0
Lise	105	35,0
Üniversite	165	55,0
Toplam	300	100,0

Tablo 2'de araştırma grubunun eğitim durumu değişkenine göre frekans ve yüzde dağılımları görülmektedir. Tablo 2 incelendiğinde, araştırma grubunu oluşturan toplam 300 katılımcının 30'u ilköğretim, 105'i lise ve 165'i üniversite mezunudur. Araştırma grubunun eğitim durumu değişkenine göz önüne alındığında üniversite mezunu olan katılımcıların ilköğretim mezunu olan katılımcılara göre 5,5 katı olduğu lise mezunu olan katılımcılara göre ise yaklaşık 1,5 katı olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Araştırma Grubunun Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları

Anne Eğitim Durumu	N	%
Okuryazar Değil	60	20,0
Okuryazar	40	13,3
İlkokul	94	31,3
Ortaokul	35	11,7
Lise	42	14,0
Üniversite (önlisans-lisans) ve üzeri (lisansüstü)	29	9,7
Toplam	300	100,0

Tablo 3'te araştırma grubunun anne eğitim durumu değişkenine göre frekans ve yüzde dağılımları görülmektedir. Tablo 3 incelendiğinde, araştırma grubunu oluşturan toplam 300 katılımcının 60'ı okuryazar değil ve 40'ı okuryazar iken mezuniyet durumu değerlendirildiğinde; 94'ü ilkokul, 35'i ortaokul, 42'si lise ve 29'u ise üniversite (önlisans-lisans) ve üzeri (lisansüstü) mezunu olduğu ayrıca en yüksek frekansa sahip olan grup ilkokul iken en düşük frekansa sahip grup ise üniversite (önlisans-lisans) ve üzeri (lisansüstü) olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Araştırma Grubunun Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları

Baba Eğitim Durumu	N	%
İlkokul	61	20,3
Ortaokul	45	15,0
Lise	76	25,3

Üniversite (önlisans + lisans) ve üzeri (lisansüstü)	64	21,3
Diğer (okuryazar + okuryazar değil)	54	18,0
Toplam	300	100,0

Tablo 4'te araştırma grubunun baba eğitim durumu değişkenine göre frekans ve yüzde dağılımları görülmektedir. Tablo 4 incelendiğinde, araştırma grubunu oluşturan toplam 300 katılımcının 54'ünün diğer (okuryazar + okuryazar değil) iken mezuniyet durumu değerlendirildiğinde; 61'i ilkökul, 45'i ortaokul, 76'sı lise ve 64'ü ise üniversite (önlisans-lisans) ve üzeri (lisansüstü) mezunu olduğu ayrıca en yüksek frekansa sahip olan grup lise iken en düşük frekansa sahip grup ise ortaokul olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Araştırma Grubunun Anne Meslek Durumu Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları

Anne Meslek	N	%
Ev Hanımı	260	86,7
Diğer (çalışan + emekli)	40	13,3
Toplam	300	100,0

Tablo 5'te araştırma grubunun anne meslek durumu değişkenine göre frekans ve yüzde dağılımları görülmektedir. Tablo 5 incelendiğinde, araştırma grubunu oluşturan toplam 300 katılımcının 40'ı diğer (çalışan + emekli) ve 260'ı ev hanımıdır. Araştırma grubunun anne meslek durumu değişkenine göre ev hanımı grubunun diğer (çalışan + emekli) grubunun 6,5 katı olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Araştırma Grubunun Baba Meslek Durumu Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları

Baba Meslek	N	%
Memur	89	29,7
Çiftçi	48	16,0
Esnaf	43	14,3
İşçi	37	12,3
Emekli	68	22,7
Diğer (işsiz)	15	5,0
Toplam	300	100,0

Tablo 6'da araştırma grubunun baba meslek durumu değişkenine göre frekans ve yüzde dağılımları görülmektedir. Tablo 6 incelendiğinde, araştırma grubunu oluşturan toplam 300 katılımcının 15'i diğer (işsiz), 37'si işçi, 43'ü esnaf, 48'i çiftçi, 68'i emekli ve 89'u ise memurdur. Ayrıca en yüksek frekansa sahip olan grup memur iken en düşük frekansa sahip grup ise diğer (işsiz) olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Araştırma Grubunun Aile Aylık Gelir Durumu Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları

Aile Aylık Gelir Durumu	N	%
0-750 TL	22	7,3
751-1.500 TL	86	28,7
1.501-2.250 TL	65	21,7
2.251- 3.000 TL	88	29,3
3.001 ve üzeri TL	39	13,0
Toplam	300	100,0

Tablo 7’de araştırma grubunun aile aylık gelir durumu değişkenine göre frekans ve yüzde dağılımları görülmektedir. Tablo 7 incelendiğinde, araştırma grubunu oluşturan toplam 300 katılımcının 22’si 0-750 TL, 39’u 3.001 ve üzeri TL, 65’i 1.501-2.250 TL, 86’sı 751-1.500 TL ve 88’i 2.251-3.000 TL aile aylık gelir durumuna sahiptir. Ayrıca en yüksek frekansa sahip olan grup 2.251-3.000 TL iken en düşük frekansa sahip grup ise 0-750 TL olduğu görülmektedir.

Tablo 8. Araştırma Grubunun Aktif Olarak (Lisanslı) Spor Yapma Durumu Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları

Aktif Olarak (Lisanslı) Spor Yapma Durumu	N	%
Evet	143	47,7
Hayır	157	52,3
Toplam	300	100,0

Tablo 8’de araştırma grubunun aktif olarak (lisanslı) spor yapma durumu değişkenine göre frekans ve yüzde dağılımları görülmektedir. Tablo 8 incelendiğinde, araştırma grubunu oluşturan toplam 300 katılımcının 143’ü aktif olarak (lisanslı) spor yapıyor iken 157’si aktif olarak (lisanslı) spor yapmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca araştırma grubunun aktif olarak (lisanslı) spor yapma ve yapmama frekanslarının nispi olarak birbirine yakın olduğu görülmektedir.

Tablo 9. Araştırma Grubunun Yaş Değişkenine Göre Tanımlayıcı İstatistikleri

Yaş	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33
N	22	26	31	44	20	31	22	9	27	8	10	4	6	7	1	1	2
%	7,3	8,7	10,3	14,7	6,7	10,3	7,3	3	9	2,7	3,3	1,3	2	2,3	0,3	0,3	0,7
Yaş	34	35	36	37	38	39	40	43	44	45	46	47	48	49	51	54	57
N	1	2	1	5	1	1	3	2	2	3	1	2	1	1	1	1	1
%	0,3	0,7	0,3	1,7	0,3	0,3	1	0,7	0,7	1	0,3	0,7	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Toplam	N=300																%=100,0
Veri Türü	Ortalama	Medyan	Standart Sapma	Minimum Değer	Maksimum Değer												
Yaş	23,810	22,000	7,2056	17,0	57,0												

Tablo 9’da araştırma grubunun yaş değişkenine göre tanımlayıcı istatistik sonuçları görülmektedir. Tablo 9 incelendiğinde, araştırma grubunu oluşturan toplam 300 katılımcının ortalaması 23,81, ortanca değeri 22, minimum yaş değeri 17, maksimum yaş 57 ve standart sapması yaklaşık 7,21’dir. Ayrıca en yüksek frekansa sahip olan katılımcıların 20 (44 kişi) yaşındaki katılımcıların olduğu görülmektedir.

Sosyal Beceri Envanteri’ne (SBE) İlişkin Bulgular:

Araştırmanın bu bölümünde ölçek formunda yer alan Sosyal Beceri Envanteri’ne ait veriler tablo haline getirilerek yorumlanmıştır.

Tablo 10. Araştırma Grubunun SBE Alt Boyut Puanları ve Toplam Puan Tablosu

Ölçek Alt Boyutları	Ortalama	Medyan	Standart Sapma	Minimum Değer	Maksimum Değer
Duyuşsal Anlatıcılık	2,9158	2,9333	,31111	1,87	3,60
Duyuşsal Duyarlılık	3,4913	3,4667	,51576	2,13	4,80
Duyuşsal Kontrol	3,0042	3,0000	,34578	2,07	3,87
Sosyal Anlatıcılık	3,3469	3,3333	,47718	2,07	4,60
Sosyal Duyarlılık	3,2653	3,2000	,46576	2,13	4,47
Sosyal Kontrol	3,0738	3,0333	,50623	1,73	4,40
Sosyal Beceri Toplam	3,1829	3,1667	,22062	2,57	3,94

Tablo 10’da araştırma grubunun SBE alt boyut puanları ve ölçek toplam puanı görülmektedir. Tablo 10 incelendiğinde, araştırma grubunu oluşturan toplam 300 katılımcının duyuşsal anlatıcılık puan ortalaması $2,9158 \pm 0,31111$; Duyuşsal Duyarlılık puan ortalaması $3,4913 \pm 0,51576$; Duyuşsal Kontrol puan ortalaması $3,0042 \pm 0,34578$; Sosyal Anlatıcılık puan ortalaması $3,3469 \pm 0,47718$; Sosyal Duyarlılık puan ortalaması $3,2653 \pm 0,46576$; Sosyal Kontrol puan ortalaması $3,0738 \pm 0,50623$ ve sosyal beceri toplam puan ortalaması $3,1829 \pm 0,22062$ olduğu görülmektedir.

Tablo 11. Araştırma Grubunun SBE Puan Ortalamalarının Cinsiyet Değişkenine Göre Bağımsız Örneklem İçin T Testi Tablosu

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma	Serbestlik Derecesi	t	p
Duyuşsal Anlatıcılık	Kadın	127	2,9270	,31027	298	,532	,595
	Erkek	173	2,9076	,31237			

Duyuşsal	Kadın	127	3,4887	,55020	298	-,075	,940
Duyarlılık	Erkek	173	3,4933	,49057			
Duyuşsal	Kadın	127	2,9995	,34040	298	-,203	,839
Kontrol	Erkek	173	3,0077	,35062			
Sosyal	Kadın	127	3,3386	,52262	298	-,258	,797
Anlatımcılık	Erkek	173	3,3530	,44233			
Sosyal	Kadın	127	3,2761	,47504	298	,343	,732
Duyarlılık	Erkek	173	3,2574	,46005			
Sosyal Kontrol	Kadın	127	3,1123	,51542	298	1,131	,259
	Erkek	173	3,0455	,49898			
Sosyal Beceri	Kadın	127	3,1904	,21689	298	,502	,616
Toplam	Erkek	173	3,1774	,22379			

Tablo 11'e göre; cinsiyet değişkenine göre araştırma grubunun SBE puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olup olmadığını ortaya koymak için yapılan bağımsız örneklem için t testinde, katılımcıların sosyal beceri alt boyutlarından duyuşsal anlatımcılık ($t(298)=0,532$; $p>0.05$), duyuşsal duyarlılık ($t(298)=-0,075$; $p>0.05$), duyuşsal kontrol ($t(298)=-0,203$; $p>0.05$), sosyal anlatımcılık ($t(298)=-0,258$; $p>0.05$), sosyal duyarlılık ($t(298)=0,343$; $p>0.05$), sosyal kontrol ($t(298)=1,131$; $p>0.05$) ve sosyal beceri toplam ($t(298)=0,502$; $p>0.05$) kadın ve erkek puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir.

Tablo 12. Araştırma Grubunun SBE Puan Ortalamalarının Eğitim Durumu Değişkenine Göre Tek Yönlü ANOVA Tablosu

Alt Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı Fark
Duyussal Anlatımcılık	Gruplar Arası	,326	2	,163	1,694	,186	-
	Gruplar İçi	28,614	297	,096			
	Toplam	28,940	299				
Duyussal Duyarlılık	Gruplar Arası	2,380	2	1,190	4,581	,011	Üni. > Lise
	Gruplar İçi	77,157	297	,260			
	Toplam	79,537	299				
Duyussal Kontrol	Gruplar Arası	,177	2	,089	,740	,478	-
	Gruplar İçi	35,573	297	,120			
	Toplam	35,750	299				
Sosyal Anlatımcılık	Gruplar Arası	,173	2	,086	,378	,686	-
	Gruplar İçi	67,910	297	,229			
	Toplam	68,083	299				
Sosyal Duyarlılık	Gruplar Arası	,595	2	,297	1,375	,255	-
	Gruplar İçi	64,267	297	,216			
	Toplam	64,862	299				
Sosyal Kontrol	Gruplar Arası	1,204	2	,602	2,371	,095	-

	Gruplar İçi	75,421	297	,254			
	Toplam	76,625	299				
Sosyal Beceri Toplam	Gruplar Arası	,052	2	,026	,528	,590	-
	Gruplar İçi	14,502	297	,049			
	Toplam	14,554	299				

Tablo 12 incelendiğinde; eğitim durumu değişkenine göre araştırma grubunun SBE puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olup olmadığını ortaya koymak için yapılan tek yönlü ANOVA sonuçlarına göre, katılımcıların sosyal beceri alt boyutlarından duyuşsal anlatımcılık ($F(2-297)=1,694$; $p>0.05$), duyuşsal kontrol ($F(2-297)=0,74$; $p>0.05$), sosyal anlatımcılık ($F(2-297)=0,378$; $p>0.05$), sosyal duyarlılık ($F(2-297)=1,375$; $p>0.05$), sosyal kontrol ($F(2-297)=2,371$; $p>0.05$) ve sosyal beceri toplam ($F(2-297)=0,528$; $p>0.05$) ilköğretim, lise ve üniversite puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir. Fakat SBE duyuşsal duyarlılık alt boyutu ilköğretim, lise ve üniversite puan ortalamalarının en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğu gözlenmektedir ($F(2-297)=4,581$; $p<0.05$). Eğitim durumu değişkenine göre anlamlı fark olan grupların belirlenmesi için yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı farklılığın lise ve üniversite arasında olup üniversite lehinde olduğu görülmektedir (üniversite > lise).

Tablo 13. Araştırma Grubunun SBE Puan Ortalamalarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Tek Yönlü ANOVA Tablosu

Alt Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Duyussal Anlatımcılık	Gruplar Arası	,255	5	,051	,522	,759	-
	Gruplar İçi	28,685	294	,098			
	Toplam	28,940	299				
Duyussal Duyarlılık	Gruplar Arası	,899	5	,180	,673	,645	-
	Gruplar İçi	78,638	294	,267			
	Toplam	79,537	299				
Duyussal Kontrol	Gruplar Arası	,436	5	,087	,726	,604	-
	Gruplar İçi	35,314	294	,120			
	Toplam	35,750	299				
Sosyal Anlatımcılık	Gruplar Arası	,391	5	,078	,340	,889	-
	Gruplar İçi	67,692	294	,230			
	Toplam	68,083	299				
Sosyal Duyarlılık	Gruplar Arası	,739	5	,148	,677	,641	-
	Gruplar İçi	64,123	294	,218			
	Toplam	64,862	299				
Sosyal Kontrol	Gruplar Arası	,925	5	,185	,718	,610	-
	Gruplar İçi	75,700	294	,257			
	Toplam	76,625	299				

Sosyal Beceri Toplam	Gruplar Arası	,154	5	,031	,630	,677	-
	Gruplar İçi	14,400	294	,049			
	Toplam	14,554	299				

Tablo 13 incelendiğinde; anne eğitim durumu değişkenine göre araştırma grubunun SBE puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olup olmadığını ortaya koymak için yapılan tek yönlü ANOVA sonuçlarına göre, katılımcıların sosyal beceri alt boyutlarından duyuşsal anlatımcılık ($F(5-294)=0,522$; $p>0,05$), duyuşsal duyarlılık ($F(5-294)=0,673$; $p>0,05$), duyuşsal kontrol ($F(5-294)=0,726$; $p>0,05$), sosyal anlatımcılık ($F(5-294)=0,340$; $p>0,05$), sosyal duyarlılık ($F(5-294)=0,677$; $p>0,05$), sosyal kontrol ($F(5-294)=0,718$; $p>0,05$) ve sosyal beceri toplam ($F(5-294)=0,630$; $p>0,05$) okuryazar değil, okuryazar, ilkökul, ortaokul, lise ve üniversite (önlisans-lisans) ve üzeri (lisansüstü) puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir.

Tablo 14. Araştırma Grubunun SBE Puan Ortalamalarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Tek Yönlü ANOVA Tablosu

Alt Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Duyussal Anlatımcılık	Gruplar Arası	,385	4	,096	,993	,412	-
	Gruplar İçi	28,556	295	,097			
	Toplam	28,940	299				
Duyussal Duyarlılık	Gruplar Arası	1,070	4	,267	1,005	,405	-
	Gruplar İçi	78,468	295	,266			
	Toplam	79,537	299				
Duyussal Kontrol	Gruplar Arası	,415	4	,104	,867	,484	-
	Gruplar İçi	35,335	295	,120			
	Toplam	35,750	299				
Sosyal Anlatımcılık	Gruplar Arası	,478	4	,119	,521	,720	-
	Gruplar İçi	67,605	295	,229			
	Toplam	68,083	299				
Sosyal Duyarlılık	Gruplar Arası	,351	4	,088	,401	,808	-
	Gruplar İçi	64,511	295	,219			
	Toplam	64,862	299				
Sosyal Kontrol	Gruplar Arası	1,429	4	,357	1,402	,233	-
	Gruplar İçi	75,196	295	,255			
	Toplam	76,625	299				
Sosyal Beceri Toplam	Gruplar Arası	,102	4	,026	,521	,720	-
	Gruplar İçi	14,452	295	,049			
	Toplam	14,554	299				

Tablo 14 incelendiğinde; baba eğitim durumu değişkenine göre araştırma grubunun SBE puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olup olmadığını ortaya koymak

için yapılan tek yönlü ANOVA sonuçlarına göre, katılımcıların sosyal beceri alt boyutlarından duyuşsal anlatımcılık ($F(4-295)=0,993$; $p>0.05$), duyuşsal duyarlılık ($F(4-295)=1,005$; $p>0.05$), duyuşsal kontrol ($F(4-295)=0,867$; $p>0.05$), sosyal anlatımcılık ($F(4-295)=0,521$; $p>0.05$), sosyal duyarlılık ($F(4-295)=0,401$; $p>0.05$), sosyal kontrol ($F(4-295)=1,402$; $p>0.05$) ve sosyal beceri toplam ($F(4-295)=0,521$; $p>0.05$) diğer (okuryazar + okuryazar değil), ilkökul, ortaokul, lise ve üniversite (önlisans-lisans) ve üzeri (lisansüstü) puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir.

Tablo 15. Araştırma Grubunun SBE Puan Ortalamalarının Anne Meslek Durumu Değişkenine Göre Bağımsız Örneklem İçin T Testi Tablosu

Alt Boyutlar	Anne Meslek	N	Ort.	Standart Sapma	sd	t	p
Duyuşsal Anlatımcılık	Ev Hanımı	260	2,9011	,05254	298	-2,105	,036
	Diğer (çalışan + emekli)	40	3,0117	,04671			
Duyuşsal Duyarlılık	Ev Hanımı	260	3,5010	,08764	298	,829	,408
	Diğer (çalışan + emekli)	40	3,4283	,08961			
Duyuşsal Kontrol	Ev Hanımı	260	3,0026	,05882	298	-,211	,833
	Diğer (çalışan + emekli)	40	3,0150	,05296			
Sosyal Anlatımcılık	Ev Hanımı	260	3,3554	,08110	298	,786	,433
	Diğer (çalışan + emekli)	40	3,2917	,07670			
Sosyal Duyarlılık	Ev Hanımı	260	3,2672	,07923	298	,175	,861
	Diğer (çalışan + emekli)	40	3,2533	,07729			
Sosyal Kontrol	Ev Hanımı	260	3,0733	,08612	298	-,039	,969
	Diğer (çalışan + emekli)	40	3,0767	,08655			
Sosyal Beceri Toplam	Ev Hanımı	260	3,1834	,03753	298	,106	,916
	Diğer (çalışan + emekli)	40	3,1794	,03755			

Tablo 15'e göre; anne meslek durumu değişkenine göre araştırma grubunun SBE puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olup olmadığını ortaya koymak için yapılan bağımsız örneklem için t testinde, katılımcıların sosyal beceri alt boyutlarından duyuşsal duyarlılık ($t(298)=0,829$; $p>0.05$), duyuşsal kontrol ($t(298)=-0,211$; $p>0.05$), sosyal anlatımcılık ($t(298)=0,786$; $p>0.05$), sosyal duyarlılık ($t(298)=0,175$; $p>0.05$), sosyal kontrol ($t(298)=-0,039$; $p>0.05$) ve sosyal beceri toplam ($t(298)=0,106$; $p>0.05$) ev hanımı ve diğer (çalışan+emekli) puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir. Fakat SBE duyuşsal anlatımcılık alt boyutu ev hanımı ve diğer (çalışan+emekli) puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğu gözlenmekte olup bu anlamlı farklılığın diğer (çalışan+emekli) lehinde olduğu görülmektedir ($t(298)=-2,105$; $p<0.05$).

Tablo 16. Araştırma Grubunun SBE Puan Ortalamalarının Baba Meslek Durum Değişkenine Göre Tek Yönlü ANOVA Tablosu

Alt Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı Fark
Duyussal Anlatımcılık	Gruplar Arası	,622	5	,124	1,291	,268	-
	Gruplar İçi	28,318	294	,096			
	Toplam	28,940	299				
Duyussal Duyarlılık	Gruplar Arası	4,104	5	,821	3,199	,008	Diğer>Memur, Diğer>Çiftçi Diğer>Esnaf, Diğer>Emekli
	Gruplar İçi	75,434	294	,257			
	Toplam	79,537	299				
Duyussal Kontrol	Gruplar Arası	,202	5	,040	,335	,892	-
	Gruplar İçi	35,548	294	,121			
	Toplam	35,750	299				
Sosyal Anlatımcılık	Gruplar Arası	1,947	5	,389	1,731	,127	-
	Gruplar İçi	66,136	294	,225			
	Toplam	68,083	299				
Sosyal Duyarlılık	Gruplar Arası	3,174	5	,635	3,025	,011	Diğer>Çiftçi
	Gruplar İçi	61,688	294	,210			
	Toplam	64,862	299				
Sosyal Kontrol	Gruplar Arası	1,242	5	,248	,969	,437	-
	Gruplar İçi	75,383	294	,256			
	Toplam	76,625	299				
Sosyal Beceri Toplam	Gruplar Arası	,636	5	,127	2,686	,022	Diğer>Memur, Diğer>Çiftçi Diğer>Esnaf, Diğer>Emekli
	Gruplar İçi	13,918	294	,047			
	Toplam	14,554	299				

Tablo 16 incelendiğinde; baba meslek durumu değişkenine göre araştırma grubunun SBE puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olup olmadığını ortaya koymak için yapılan tek yönlü ANOVA sonuçlarına göre, katılımcıların sosyal beceri alt boyutlarından duyuşsal anlatımcılık ($F(5-294)=1,291$; $p>0.05$), duyuşsal kontrol ($F(5-294)=0,335$; $p>0.05$), sosyal anlatımcılık ($F(5-294)=1,731$; $p>0.05$) ve sosyal kontrol ($F(5-294)=0,969$; $p>0.05$) memur, çiftçi, esnaf, işçi, emekli ve diğer (işsiz) puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir. Fakat SBE duyuşsal duyarlılık ($F(5-294)=3,199$; $p<0.05$) ve sosyal duyarlılık ($F(5-294)=3,025$; $p<0.05$) alt boyutları ve sosyal beceri toplam ($F(5-294)=2,686$; $p<0.05$) memur, çiftçi, esnaf, işçi, emekli ve diğer (işsiz) puan ortalamalarının en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğu gözlenmektedir. Baba meslek durumu değişkenine göre anlamlı fark olan grupların belirlenmesi için yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların SBE duyuşsal duyarlılık (Diğer (işsiz)>Memur; Diğer (işsiz)>Çiftçi; Diğer (işsiz)>Esnaf; Diğer (işsiz);Emekli) ve sosyal duyarlılık (Diğer (işsiz)>Çiftçi) alt boyutları ve

sosyal beceri toplam (Diğer (işsiz)>Memur; Diğer (işsiz)>Çiftçi; Diğer (işsiz)>Esnaf; Diğer (işsiz)>Emekli) puanlarında olup Diğer (işsiz) lehinde olduğu görülmektedir.

Tablo 17. Araştırma Grubunun SBE Puan Ortalamalarının Aile Aylık Gelir Durumu Değişkenine Göre Tek Yönlü ANOVA Tablosu

Alt Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı Fark
Duyusal Anlatıcılık	Gruplar Arası	,039	4	,010	,100	,982	-
	Gruplar İçi	28,901	295	,098			
	Toplam	28,940	299				
Duyusal Duyarlılık	Gruplar Arası	1,192	4	,298	1,122	,346	-
	Gruplar İçi	78,345	295	,266			
	Toplam	79,537	299				
Duyusal Kontrol	Gruplar Arası	1,246	4	,312	2,663	,033	3.001 ve üzeri TL > 2.251 - 3.000 TL
	Gruplar İçi	34,504	295	,117			
	Toplam	35,750	299				
Sosyal Anlatıcılık	Gruplar Arası	,321	4	,080	,349	,845	-
	Gruplar İçi	67,762	295	,230			
	Toplam	68,083	299				
Sosyal Duyarlılık	Gruplar Arası	,624	4	,156	,717	,581	-
	Gruplar İçi	64,237	295	,218			
	Toplam	64,862	299				
Sosyal Kontrol	Gruplar Arası	1,331	4	,333	1,304	,269	-
	Gruplar İçi	75,294	295	,255			
	Toplam	76,625	299				
Sosyal Beceri Toplam	Gruplar Arası	,143	4	,036	,729	,572	-
	Gruplar İçi	14,411	295	,049			
	Toplam	14,554	299				

Tablo 17 incelendiğinde; aile aylık gelir durumu değişkenine göre araştırma grubunun SBE puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olup olmadığını ortaya koymak için yapılan tek yönlü ANOVA sonuçlarına göre, katılımcıların sosyal beceri alt boyutlarından duyuşsal anlatıcılık ($F(4-295)=0,100$; $p>0,05$), duyuşsal duyarlılık ($F(4-295)=1,122$; $p<0,05$), sosyal anlatıcılık ($F(4-295)=0,349$; $p>0,05$), sosyal duyarlılık ($F(4-295)=0,717$; $p>0,05$), sosyal kontrol ($F(4-295)=1,304$; $p>0,05$) ve sosyal beceri toplam ($F(4-295)=0,729$; $p>0,05$) 0-750 TL, 751-1.500 TL, 1.501-2.250 TL, 2.251- 3.000 TL ve 3.001 ve üzeri TL puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir. Fakat SBE duyuşsal kontrol alt boyutu 0-750 TL, 751-1.500 TL, 1.501-2.250 TL, 2.251- 3.000 TL ve 3.001 ve üzeri TL puan ortalamalarının en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğu gözlenmektedir ($F(4-295)=2,663$; $p<0,05$). Aile aylık gelir durumu değişkenine göre anlamlı fark olan grupların belirlenmesi için yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı farklılığın 2.251 - 3.000 TL ve 3.001 ve üzeri TL arasında olup 3.001 ve üzeri TL lehinde olduğu görülmektedir (3.001 ve üzeri TL > 2.251 - 3.000 TL).

Tablo 18. Araştırma Grubunun SBE Puan Ortalamalarının Aktif Olarak (Lisanslı) Spor Yapma Durumu Değişkenine Göre Bağımsız Örneklem İçin T Testi Tablosu

Alt Boyutlar	Spor Yapma Durumu	N	Ort.	Standart Sapma	sd	t	p
Duyuşsal Anlatımcılık	Evet	143	2,9354	,30218	298	1,144	,254
	Hayır	157	2,8943	,32030			
Duyuşsal Duyarlılık	Evet	143	3,5305	,50082	298	1,258	,209
	Hayır	157	3,4556	,52806			
Duyuşsal Kontrol	Evet	143	3,0168	,34016	298	,600	,549
	Hayır	157	2,9928	,35152			
Sosyal Anlatımcılık	Evet	143	3,3804	,44944	298	1,162	,246
	Hayır	157	3,3163	,50059			
Sosyal Duyarlılık	Evet	143	3,3114	,46558	298	1,640	,102
	Hayır	157	3,2234	,46341			
Sosyal Kontrol	Evet	143	3,1359	,50439	298	2,241	,026
	Hayır	157	3,0056	,50117			
Sosyal Beceri Toplam	Evet	143	3,2184	,21940	298	,520	,604
	Hayır	157	3,1480	,22224			

Tablo 18'e göre; aktif olarak (lisanslı) spor yapma durumu değişkenine göre araştırma grubunun SBE puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olup olmadığını ortaya koymak için yapılan bağımsız örneklem için t testinde, katılımcıların sosyal beceri alt boyutlarından duyuşsal anlatımcılık ($t(298)= 1,144$; $p>0.05$), duyuşsal duyarlılık ($t(298)= 1,258$; $p>0.05$), duyuşsal kontrol ($t(298)=0,600$; $p>0.05$), sosyal anlatımcılık ($t(298)=1,162$; $p>0.05$), sosyal duyarlılık ($t(298)= 1,640$; $p>0.05$) ve sosyal beceri toplam ($t(298)=0,520$; $p>0.05$) aktif olarak lisanslı spor yapan ve yapmayan gruplarına ilişkin puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir. Fakat SBE'nin sosyal kontrol alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiş olup bu farklılığın spor yapan grup lehinde olduğu görülmektedir ($t(298)= 2,241$; $p<0.05$).

Tablo 19. Araştırma Grubunun SBE Puan Ortalamaları ile Yaş Değişkeni Arasındaki Korelasyon Analizleri Tablosu

	Duy. Anla.	Duy. Duyu.	Duy Kont.	Sos. Anla.	Sos. Duyu.	Sos. Kont.	Sosyal Beceri Toplam
r	,001	-,156	-,177	-,047	,003	,020	-,115
p	,995	,007	,002	,416	,964	,727	,046
N	300	300	300	300	300	300	300

Tablo 19'a göre; araştırma grubunun yaş değişkeni ile SBE puan ortalamaları arasındaki ilişkiler incelendiğinde katılımcıların sosyal beceri alt boyutlarından duyuşsal anlatımcılık ($r=0,001$; $p>0.05$), sosyal anlatımcılık ($r=-0,047$; $p>0.05$), sosyal duyarlılık ($r=0,003$; $p>0.05$) ve sosyal kontrol ($r=0,020$; $p>0.05$) puan ortalamaları ile yaş değişkeni arasında her bir ölçek boyutu için istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir. Fakat SBE'nin

duyuşsal duyarlılık ($r=-0,156$; $p<0.05$) ve duyuşsal kontrol ($r=-0,177$; $p<0.05$) alt boyutları ve sosyal beceri toplam ($r=-0,115$; $p<0.05$) puan ortalamaları ile yaş değişkeni arasında her bir ölçek boyutu için istatistiksel olarak negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Bu bölümde araştırma bulgularının, Adıyaman Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğüne bağlı olan Gençlik Merkezlerine katılanların sosyal beceri puan ortalamalarının; cinsiyet, eğitim, anne eğitim, baba eğitim, anne mesleği, baba mesleği, aile gelir seviyesi ve aktif olarak (lisanslı) spor yapma durumları değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların ayrıca yaş değişkeni ile sosyal beceri puan ortalamaları arasındaki istatistiksel olarak anlamlı ilişkinin belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışmaya ait sonuç ve yorumlara yer verilmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre, cinsiyet değişkenine göre araştırma grubunun SBE puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olup olmadığını ortaya koymak için yapılan istatistiksel analiz sonuçları göz önüne alındığında, katılımcıların sosyal beceri alt boyutlarından duyuşsal anlatımcılık, duyuşsal duyarlılık, duyuşsal kontrol, sosyal anlatımcılık, sosyal duyarlılık, sosyal kontrol ve sosyal beceri toplam kadın ve erkek puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir.

Cinsiyet değişkenine göre sosyal beceri düzeyleri göz önüne alınarak literatür incelendiğinde; Tekin ve diğerleri (2006), beden eğitimi öğretmenlerinin, Öztürk ve Şahin (2007), 9–13 yaş gurubu sporcu öğrencilerin cinsiyetleri ile Sosyal Yetkinlik Ölçeği alt boyut ve toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığını bildirmişlerdir. Bu çalışmalar araştırma bulgularımızı destekler niteliktedir.

Fakat cinsiyet değişkeni göz önüne alındığında orta öğretimde öğrenim gören öğrenciler üzerinde yapılan çalışmada, bayan öğrencilerin erkek öğrencilere göre toplam sosyal beceri puanlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Aktı, 2011). İlköğretim öğrencileri üzerinde yapılan bazı çalışmalarda kız çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin erkek çocuklarından daha yüksek olduğu (Meijer ve ark., 2000; Balkıs ve ark., 2005), bazı çalışmalarda ise erkek çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin kız çocuklarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Kapıkıran ve ark., 2006). Avsar (2004), Avsar ve Öztürk (2007), Deniz (2002) ve Banjou (2004) tarafından yapılan çalışmalarda ise cinsiyet değişkeni açısından anlamlı farklılıklar tespit edilmiş olup araştırmamız ile örtüşmeyen sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırma bulgularına göre, eğitim durumu değişkenine göre araştırma grubunun SBE puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olup olmadığını ortaya koymak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, katılımcıların sosyal beceri alt boyutlarından duyuşsal anlatımcılık, duyuşsal kontrol, sosyal anlatımcılık, sosyal duyarlılık, sosyal kontrol ve sosyal beceri toplam ilköğretim, lise ve üniversite puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir. Fakat SBE duyuşsal duyarlılık alt boyutu ilköğretim, lise ve üniversite puan ortalamalarının en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğu gözlenmektedir. Eğitim durumu değişkenine göre anlamlı fark olan grupların belirlenmesi için yapılan analizler sonucunda istatistiksel olarak anlamlı farklılığın lise ve üniversite arasında olup üniversite grubu lehinde olduğu görülmektedir.

Katılımcıların eğitim durumu değişkenine göre sosyal beceri düzeyleri göz önüne alınarak ilgili literatür incelendiğinde: Gezer'in (2010) farklı spor branşlarındaki sporcuların sosyal beceri düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelendiği çalışmasında; öğrenim durumu değişkenine göre, sosyal becerilerden duyuşsal duyarlılık boyutunda lise mezunu olan sporculara kıyasla üniversite mezunu olan sporcuların daha yüksek sosyal beceri düzeyine sahip olduğu görülmekte iken sosyal becerilerin diğer alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Gezer (2010) tarafından yapılan çalışmanın bu sonucu araştırma bulgularımızı destekler niteliktedir.

Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında, anne eğitim durumu değişkenine göre araştırma grubunun SBE puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olup olmadığını ortaya koymak için yapılan tek yönlü varyans sonuçlarına göre, katılımcıların sosyal beceri alt boyutlarından duyuşsal anlatımcılık, duyuşsal duyarlılık, duyuşsal kontrol, sosyal anlatımcılık, sosyal duyarlılık, sosyal kontrol ve sosyal beceri toplam okuryazar değil, okuryazar, ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite (önlisans-lisans) ve üzeri (lisansüstü) puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre, baba eğitim durumu değişkenine göre araştırma grubunun SBE puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olup olmadığını ortaya koymak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, katılımcıların sosyal beceri alt boyutlarından duyuşsal anlatımcılık, duyuşsal duyarlılık, duyuşsal kontrol, sosyal anlatımcılık, sosyal duyarlılık, sosyal kontrol ve sosyal beceri toplam diğer (okuryazar + okuryazar değil), ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite (önlisans-lisans) ve üzeri (lisansüstü) puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir.

Ebeveyn (anne + baba) eğitim durumu değişkenine göre sosyal beceri düzeyleri göz önüne alınarak literatür incelendiğinde; okul öncesi eğitim alan ve almayan çocuklar üzerinde yapılan bir çalışmada, annenin eğitim durumu yükseldikçe çocukların da sosyal beceri düzeylerinin anlamlı derecede yükseldiği, buna karşılık baba eğitim durumunun çocuklarda sosyal beceri düzeyini etkilemediği tespit edilmiştir (Erbay, 2008). 12-14 yaş grubu ilköğretim öğrencileri üzerinde yapılan benzer bir çalışmada da anne ve babanın eğitim düzeyinin çocuklarda sosyal uyum ve iletişim becerilerini etkilemediği tespit edilmiştir (Türkel, 2010). Kırılmazkaya (2010) öğretmen adayları üzerinde yaptığı çalışmada baba öğrenim durumu, gruplar arasında sosyal beceri puanlarında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark oluşturmamıştır. Bu çalışmalara paralel olarak Yoldaş ve Seven (2007) Sınıf Öğretmeni Adaylarının Sosyal Becerileri Düzeylerinin İncelenmesi adlı çalışmalarında, sosyal beceri düzeyleri anne ve babanın öğrenim durumuna göre anlamlı bir şekilde değişmemektedir. Bu sonuçlar araştırmamızın bulgularını destekler niteliktedir. Fakat literatürde araştırma bulgularımız ile örtüşmeyen çalışmalar da mevcuttur. Bunlar: Anneleri lise ve üniversite mezunu olan çocukların anneleri ilkokul mezunu olan çocuklara göre daha yüksek sosyal beceri düzeyine sahip oldukları bulunmuştur (Orçan, 2004); Üniversite öğrencileri ile yapılan araştırmada; üniversite öğrencilerinin sosyal becerilerinde anne ve baba eğitim seviyesine göre anlamlı farklılıkların gözlemlendiği, babalarının ve annelerinin eğitim düzeyi üniversite olan öğrencilerin sosyal becerileri düzeylerinin daha yüksek ortalamalara sahip olduğunu belirlemiştir (Dicle, 2006).

Araştırma bulgularına göre, anne meslek durumu değişkenine göre araştırma grubunun SBE puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olup olmadığını ortaya koymak için yapılan istatistiksel analiz sonuçlarına göre, katılımcıların sosyal beceri alt boyutlarından duyuşsal duyarlılık, duyuşsal kontrol, sosyal anlatımcılık, sosyal duyarlılık,

sosyal kontrol ve sosyal beceri toplam ev hanımı ve diğer (çalışan+emekli) puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir. Fakat SBE duyuşsal anlatımcılık alt boyutu ev hanımı ve diğer (çalışan+emekli) puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğu gözlenmekte olup bu anlamlı farklılığın diğer (çalışan+emekli) lehinde olduğu görülmektedir.

Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında, baba meslek durumu değişkenine göre araştırma grubunun SBE puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olup olmadığını ortaya koymak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, katılımcıların sosyal beceri alt boyutlarından duyuşsal anlatımcılık, duyuşsal kontrol, sosyal anlatımcılık ve sosyal kontrol memur, çiftçi, esnaf, işçi, emekli ve diğer (işsiz) puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir. Fakat SBE duyuşsal duyarlılık ve sosyal duyarlılık alt boyutları ve sosyal beceri toplam memur, çiftçi, esnaf, işçi, emekli ve diğer (işsiz) puan ortalamalarının en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğu gözlenmektedir. Baba meslek durumu değişkenine göre anlamlı fark olan grupların belirlenmesi için yapılan çoklu karşılaştırma testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların SBE duyuşsal duyarlılık (Diğer (işsiz)>Memur; Diğer (işsiz)>Çiftçi; Diğer (işsiz)>Esnaf; Diğer (işsiz);Emekli) ve sosyal duyarlılık (Diğer (işsiz)>Çiftçi) alt boyutları ve sosyal beceri toplam (Diğer (işsiz)>Memur; Diğer (işsiz)>Çiftçi; Diğer (işsiz)>Esnaf; Diğer (işsiz)>Emekli) puanlarında olup Diğer (işsiz) lehinde olduğu görülmektedir.

Ebeveyn (anne + baba) meslek değişkeni sosyal beceri düzeyine etkisi ile ilgili literatür incelendiğinde: Öğretmen adayları ile yapılan çalışma sonuçlarına göre anne ve baba meslek değişkenlerinin sosyal beceri üzerinde etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Akpınar, 2014). Fakat sosyal beceri ve sosyal gelişim özellikleri üzerinde ebeveyn (anne + baba) mesleği değişkeninin yanında sosyal çevre ve öğrenmenin de etkili olabileceği düşünülebilir. Bu nedenle çocukların sosyal beceri düzeyleri üzerinde ebeveyn (anne + baba) mesleği unsurunun yanında diğer çevresel ve kişisel unsurların da etkili olduğu söylenebilir.

Araştırma sonuçlarına göre, aile aylık gelir durumu değişkenine göre araştırma grubunun SBE puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olup olmadığını ortaya koymak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, katılımcıların sosyal beceri alt boyutlarından duyuşsal anlatımcılık, duyuşsal duyarlılık, sosyal anlatımcılık, sosyal duyarlılık, sosyal kontrol ve sosyal beceri toplam 0-750 TL, 751-1.500 TL, 1.501-2.250 TL, 2.251- 3.000 TL ve 3.001 ve üzeri TL puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir. Fakat SBE duyuşsal kontrol alt boyutu 0-750 TL, 751-1.500 TL, 1.501-2.250 TL, 2.251- 3.000 TL ve 3.001 ve üzeri TL puan ortalamalarının en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğu gözlenmektedir. Aile aylık gelir durumu değişkenine göre anlamlı fark olan grupların belirlenmesi için yapılan istatistiksel analizler sonucunda anlamlı farklılığın 2.251 - 3.000 TL ve 3.001 ve üzeri TL arasında olup 3.001 ve üzeri TL lehinde olduğu görülmektedir. Elde edilen bu bulgulara göre ailelerin gelir durumunun alt boyut düzeylerinden sadece duyuşsal kontrolü etkilemekte iken diğer sosyal beceri alt boyutları ve toplam düzeyleri etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma bulgularımızı destekleyen benzer bir çalışmada, ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin sosyo-ekonomik özelliklerinin sosyal beceri düzeyini etkilemediği bulunmuştur (Coşkun ve Samancı, 2012). Bulgularımızı destekler nitelikteki bir başka çalışmada; ortaöğretim öğrencilerinin sosyal beceri düzeyinin aile gelir düzeyinden etkilenmediği bulunmuştur (Süt, 2014). Fakat ortaöğretim öğrencileri üzerinde yapılan bir

çalışmada ise gelir durumu düşük olan öğrencilerin kişilik puanları, gelir durumu yüksek olan öğrencilere göre daha yüksek çıkmıştır (Küçük, 2012). Araştırma bulgularımızla çelişen diğer çalışmalarda: Ailenin gelir düzeyi yükseldikçe çocukların sosyal beceri düzeylerinin de yükseldiği ifade edilmiştir (Peisner-Feinberg ve ark., 2001); İlköğretim öğrencileri üzerinde yapılan diğer bir çalışmada, ailelerinin gelir durumu yüksek olan öğrencilerin gelir durumu orta ve düşük olan öğrencilere göre daha fazla olumlu sosyal beceri davranışlar sergiledikleri bulunmuştur (Balyan, 2009). Balyan (2009) tarafından yapılan çalışmada gelir durumu düşük olan öğrencilerin de gelir durumu orta ve iyi olan öğrencilere göre daha yüksek olumsuz sosyal beceri davranışları gösterdikleri belirlenmiştir; Ailenin ekonomik gelir düzeyi ile çocukların sosyal beceri özellikleri arasındaki ilişkinin incelendiği diğer bir çalışmada, gelir düzeyi düşük olan ailelerin birçok sıkıntı yaşadıkları ve yaşanan bu sıkıntıların çocukların sosyal gelişimlerini olumsuz yönde etkilediği belirtilmiştir (Mistry ve ark., 2002).

Araştırma bulgularına göre, aktif olarak (lisanslı) spor yapma durumu değişkenine göre araştırma grubunun SBE puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olup olmadığını ortaya koymak için yapılan istatistiksel analizler sonucunda, katılımcıların sosyal beceri alt boyutlarından duyuşsal anlatımcılık, duyuşsal duyarlılık, duyuşsal kontrol, sosyal anlatımcılık, sosyal duyarlılık ve sosyal beceri toplam aktif olarak lisanslı spor yapan ve yapmayan gruplarına ilişkin puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir. Fakat SBE'nin sosyal kontrol alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiş olup bu farklılığın spor yapan grup lehinde olduğu görülmektedir. Ayrıca istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların gözlemlenemediği bütün boyutlarda da SBE puan ortalamaları spor yapan grup lehinde olduğu gözlenmektedir.

Aktif olarak (lisanslı) spor yapma değişkenine göre bireyin sosyalleşmesi ve sosyal beceri düzeyleri ile ilgili alanyazın araştırıldığında: Spor, bireyin biyolojik kökenli içgüdülerinden kaynaklanan dürtülerin hedefe ulaşmasını sağlarken, aynı zamanda temel gereksinmelerini de karşılayan bir davranış biçimidir. Amacı ise, bireysel, toplumsal ya da ekonomik olabilir. Spor yapmak sadece fiziksel bir uğraş olmayıp, aynı zamanda bireyin sosyalleşmesinde ve topluma uyum sağlama sürecinde bir araçtır. O halde spor ortamındaki etkileşim, duyguların boşalımı ve kontrolü için uygun olanaklar sağlar. Sportif etkinliklere katılan birey, hareketler aracılığıyla kendini ifade etme olanağı bulur. Olumsuz davranışlar olarak nitelendirilen saldırganlık, öfke, utangaçlık, kıskançlık gibi duyguların boşalmasını ve olumsuz duyguları kontrol edebilmeyi öğrenir. Böylece uyum sağlama sürecine de olumlu etki yapmış olur. Aynı zamanda spor, nörovegetatif sinir sistemi üzerine olumlu etki yaparak bu sistemin dengeli bir şekilde çalışmasını sağlar. Böylece aşırı heyecanların, saldırganlık duygularının, sinirlilik hallerinin giderilmesine yardımcı olur. Sporda kazanılan başarılar, kendine güveni artırır (Feist,1990; Kuru, 2003).

Aktif olarak (lisanslı) spor yapma değişkenine göre bireyin sosyal beceri düzeylerinin incelendiği çalışmalarda: Fiziksel egzersiz ile sosyal yetkinlik beklentisi ilişkisini ele alan araştırmalara sıklıkla rastlanılmaktadır. Bu çalışmaların çoğunda, düzenli egzersiz programlarına devam eden bireylerin sosyal yetkinlik beklentilerinin arttığı, öz saygılarının olumlu yönde geliştiği, sorumluluk alma ve verilen görevleri yerine getirmede daha başarılı oldukları vurgulanmaktadır (Fontane, 1996; Guavin ve Spence, 1996; Mc Auley ve ark., 1997). Hoffstetter ve ark. (1990), erken yaşta spora başlayan bireyler üzerinde yaptıkları çalışmada; ilköğretim 6-14 yaş, orta öğretim 15-18 yaş ve yüksek öğretimde spora başlayanları incelemişler ve yetişkinlerin düzenli olarak yaptıkları egzersizle, sosyal öğrenme ve spor faaliyetlerinin sosyal yetkinlik beklentisi ile ilişkisini ortaya koymuşlardır. Allison ve

ark. (1999), 9-11 yaşları arasında olan öğrencilerin, fiziksel aktiviteye katılmaları, beden eğitimi dersleri, diğer okullarla olan aktiviteleri, engellerin farkında olma ve aşabilme, okul dışındaki faaliyetleri ile sosyal yetkinlik beklentisi arasındaki ilişkiyi incelemişler ve fiziksel aktiviteye katılım ile sosyal yetkinlik beklentisi arasında anlamlı ilişki olduğunu vurgulamışlardır. Reynolds ve ark. (1990) ise düzenli fiziksel aktivitenin, yaşam kalitesini, diğer psikolojik değişkenleri olumlu yönde etkilediğini belirterek, egzersizin 62 sosyal yetkinlik beklentisi, stres ve sosyal etkenler üzerinde olumlu etkisi olduğunu vurgulamışlardır. Ryan ve Dzewaltowski (2002), 6. ve 7. Sınıf öğrencilerin bedensel aktivite yoluyla kendilerine olan güvenlerinin arttığı, bedensel aktivitedeki engellerin üstesinden geldikleri, aktif olmak, kendilerine çevre bulmak ve oluşturmak için diğer arkadaşlarını davet ettiklerini, girişken olduklarını saptamışlardır.

Sonuç olarak aktif olarak (lisanslı) spor yapma durumu ile ilgili adı geçen çalışmalar göz önüne alındığında spor yapmanın kişilerin sosyalleşmesi ve sosyal beceri düzeylerinin artmasına katkı sağladığı anlaşılmaktadır. Katılımcıların sosyal beceri puan ortalamaları farklı sosyo-ekonomik ve sosyo-demografik çevrede yetiştiği göz önüne alınarak yorum yapıldığında araştırma bulgularımızdan SBE'nin yalnızca bir alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmasına rağmen SBE'nin tüm boyutlarında puan ortalamalarının spor yapan grup lehinde olduğu görülmektedir.

Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında, araştırma grubunun yaş değişkeni ile SBE puan ortalamaları arasındaki ilişkiler incelendiğinde katılımcıların sosyal beceri alt boyutlarından duyuşsal anlatımcılık, sosyal anlatımcılık, sosyal duyarlılık ve sosyal kontrol puan ortalamaları ile yaş değişkeni arasında her bir ölçek boyutu için istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir. Fakat SBE'nin duyuşsal duyarlılık ve duyuşsal kontrol alt boyutları ve sosyal beceri toplam puan ortalamaları ile yaş değişkeni arasında her bir ölçek boyutu için istatistiksel olarak negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, yaş değişkeni arttıkça SBE'nin alt boyutlarından olan duyuşsal duyarlılık ve duyuşsal kontrol ve sosyal beceri toplam puan ortalamalarının azaldığı sonucuna varılmaktadır.

Yaş değişkenine göre SBE puan ortalamaları arasındaki ilişkiler açısından literatür incelendiğinde; yapılan bazı çalışmalarda, çocuklarda kişilik gelişiminin yaş ile ilişkili olduğu ve farklı yaş gruplarında bulunan çocukların kişilik düzeylerinin farklı oranlarda olduğu belirtilmiştir (Küçük, 2012). 15-18, 23-26 ve 27+ yaş grubu sporcuların duyuşsal anlatımcılık, duyuşsal duyarlılık, duyuşsal kontrol, sosyal anlatımcılık, sosyal duyarlılık ve sosyal kontrol sosyal beceri alt boyutlarının incelendiği bir çalışmada, sporcuların yaşları arttıkça duyuşsal anlatımcılık alt boyutunun da arttığı tespit edilmiştir (Gezer, 2010). Ayrıca Gezer (2010) tarafından; 19-22 yaş aralığındaki sporcuların diğer yaş gruplarındaki sporculara göre sosyal anlatımcılık, sosyal duyarlılık sosyal beceri alt boyutların daha yüksek olduğu bulunmuştur. Buna karşılık sporcuların yaşlarının duyuşsal duyarlılık, duyuşsal kontrol, sosyal kontrol alt boyutlarını etkilemediği belirtilmiştir (Gezer, 2010). 12-14 yaş grubunda bulunan ilköğretim öğrencileri üzerinde yapılan benzer çalışmada, öğrencilerin sosyal uyum, aile uyumu ve iletişim becerilerinin yaş gruplarına göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir (Türkel, 2010). Ortaöğretim öğrencileri ile yapılan başka bir çalışmanın bulgularına göre; yaş gruplarına göre katılımcıların sosyal anlatımcılık ve sosyal kontrol alt boyutlarına ait puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunduğu, diğer alt boyutlar ve toplam sosyal beceri puanlarının ise yaş gruplarına göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir (Süt, 2014).

Yaş değişkenine göre literatürde yer alan diğer araştırma sonuçları ile çalışma bulgularımızın kısmen örtüşmekte olduğu görülmektedir. Bireylerde fiziksel, fizyolojik ya da biyomotorik özelliklerin yaşla beraber geliştiği bilinmektedir fakat sosyal beceri ve sosyal gelişim özellikleri yaş faktörünün yanında sosyal çevre ve öğrenme ile şekillenmektedir (Malina ve ark., 1991, Renda ve ark., 1983, Neyzi ve ark., 1993, Özer ve Özer, 1998).

Araştırmamızdan elde edilen bulgular ışığında bazı önerilerde bulunulursa:

1. Spor yapan ve yapmayan katılımcılara yönelik sosyal beceri ile ilgili nitel ve nicel bilimsel çalışmaların sayısı artırılabilir ve farklı envanterler kullanılarak araştırmalara ilişkin farklı boyutlar ortaya çıkarılabilir.
2. Araştırma kapsamına alınan katılımcıların yaş aralığı, geniş bir yapıdan oluşturmaktadır. Benzer çalışmaların ortaöğretimdeki ve üniversitedeki sporcu öğrenciler üzerinde yapılması, sporcuların gelişim süreci içerisindeki sosyal beceri düzeyleri belirlenmesi ve bu sonuçlara göre sporculara yönelik program geliştirme çalışmalarına zemin oluşturulabilir.
3. Araştırmanın değişik illerdeki değişik kurumlarda daha da yaygınlaştırılarak uygulanmasının araştırmaya farklılık katacağı değerlendirilmektedir.
4. Bu araştırma farklı alanlardaki farklı katılımcılara da uygulanabilir.
5. Katılımcıların sosyal beceri düzeylerine etki eden faktörlerin daha net belirlenebilmesi için ön-test ve son-test gibi farklı araştırma desenlerinin artırılması literatüre olumlu katkılar sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Akpınar, Ş. (2014). Öğretmen Adaylarının Problem Çözme ve Sosyal Becerilerinin İncelenmesi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri A.B.D., Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş.
- Aktı, S. (2011). İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin medya okuryazarlığı ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Allison, K.R., Dwyer, J.J., Makin, S. (1999). Self-Efficacy and Participation in Vigorous Physical Activity by Highschool Students. *Health Education & Behavior*, 1: 26.
- Avşar, Z. (2004). “Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Belirlenmesi”. Yüksek Lisans Tezi (Yayınlanmamış), Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Avsar, Z. ve Öztürk, F. K. (2007). Beden Eğitimi ve Spor Bölümü Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Belirlenmesi (Uludağ Üniversitesi Örneği). *Eğitimde Kuram ve Uygulama*. 3, (2), 197-206.
- Balkıs, M., Duru, E. ve Buluş, M. (2005). Şiddete Yönelik Tutumların Özyeterlik, Medya, Şiddete Yönelik İnanç, Arkadaş Grubu Ve Okula Bağlılık Duygusu İle İlişkisi. *Ege Eğitim Dergisi*. 2(6), 81-97.
- Balyan, M. (2009). İlköğretim 2. Kademe ve Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Beden Eğitimi Dersine Yönelik Tutumları, Sosyal Beceri ve Özyeterlik Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir, Doktora Tezi*, 6-90.
- Banjou, S. (2004). Analysis of Junior High School Students' Social Skills in Physical Education Classes: With a Special Reference to Their Genders, Grades, And Adjustments to Physical Education Classes. *Japanese Journal Education HealthSport Science*. 47.
- Bilir, A. (2005), İlköğretim birinci sınıf öğrencilerinin özellikleri ve ilk okuma yazma öğretimi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 38, (1), 87-100.
- Birleşmiş Milletler İnsani Gelişme Raporu (2008). www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/natiobilirnal-hdrs/2008-nhdr.html.
- Coşkun N. ve Samancı O. (2012). İlköğretim 4. ve 5. Sınıflarda Sosyal Beceri Düzeyi ile Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumların Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Journal Of Educational And Instructional Studies*. 2(1): 32-41.
- Çimen, N. (2009). Okul öncesi eğitimi programında altı yaş grubu çocukların sosyal becerilerinin gerçekleşme düzeyi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Deniz, M. E. (2002). Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri ve Sosyal Beceri Düzeylerinin TA-Baskın Ben Durumları ve Bazı Özlük Niteliklerine Göre Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. Yayınlanmış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Dereli İman, E. (2013). Çocuklar için sosyal problem çözme ölçeğinin 6 yaş grubu için türkiye uyarlaması ve okul öncesi davranış problemleri ile sosyal problem çözme becerileri arasındaki ilişkiler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(1), 479-498.

- Dermez, H.G.(2008). İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon Karahisar.
- Dicle, A.N. (2006). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Duygusal Zeka Düzeyleri ve Bazı Kişisel Özelliklerine Göre İncelenmesi”,Yüksek Lisans Tezi (Yayınlanmamış), On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Erbay, E. (2008). Okul Öncesi Eğitim Alan ve Almayan İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Becerilere Sahip Olma Düzeyleri. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 4-5, Denizli.
- Feist, J. (1990). Theories of Personality, Mc Neese State University.
- Fontane, P. E. (1996). Exercise, Fitness And Feeling Well. American Behavioral Scientist. 39, 288- 305.
- Gezer, E.D. (2010). Farklı Spor Branşlarındaki Sporcuların Sosyal Beceri Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Guavin, L. & Spence, J. C. (1996). Physical Activity and Psychological Well – Being Knowledge Base, Current Issues and Caveats. Nutritions Reviews. 549, 53-63.
- Hoffstetter, C.R., Hovell, M.F., Sallis, J.F. (1990). Social Learning Correlates of Exercise Self-efficac. Early Experiences With Physical Activity, Social Science and Medicine, 31: 1169-1176.
- <http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/national-hdrs/2008-nhdr.html>. İndirme Tarihi: 23.01.2017.
- Kapıkıran, N.A., İvrendi AB ve Adak A. (2006). Okul Öncesi Çocuklarında Sosyal Beceri: Durum Saptaması. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 19(1), 20- 28.
- Karasar, N. (2010). Bilimsel araştırma yöntemi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kırılmazkaya, G. (2010). İlköğretim Fen Bilgisi ve Sınıf Öğretmen Adaylarının Problem Çözme Becerileri ve Sosyal Becerilerinin Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Yayınlanmamış), Fırat Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Kuru, E. (2003). Farklı Statüdeki Beden Eğitimi Bölümü Öğrencilerinin Kişilik Özellikleri. G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi. 23(1):175- 191.
- Küçük S. (2012). Ortaöğretim Öğrencilerinin Kişilik Özellikleri ile Spora Katılımları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, Yüksek Lisans Tezi, 63-85.
- M. C Auley, E.; Milhalko, S.L.; Bane S.M. (1997). Exercise and Self-Esteem in Middle Age Adults; Multidimensional Relationship And Physical Fitness And Self-Efficacy Influences. J. of Behavioral Medicine, 20, 67-83.
- Malina RM & Bouchard C. (1991). Maturation and Physical Activity. Human Kinetics Books; 391-414.

- Meijer SA, Sinnema G, Bijstra JO, Mellenbergh, GJ, Wolters, WH. (2000). Social Functioning In Children With A Chronic İllness. *Journal Of Child Psychology And Psychiatry*. 41(3), 309-317.
- Mistry, RS., Vandewater, EA., Huston, AC. & McLoyd, VC. (2002). Economic Well-Being And Children's Social Adjustment: The Role Of Family Process In An Ethnically Diverse Low-Income Sample. *Child Development*. 73(3), 935-951.
- Neyzi, O. (1993). Büyüme ve gelişmenin değerlendirimi. In: Neyzi O Ertuğrul T, editors. *Pediatric 1*. 2nd ed. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri.
- Oktay, A. (2002). Yaşamın sihirli yılları: okul öncesi dönem. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Orçan, M. (2004). Anaokuluna Devam Eden 6 Yaş Grubu Çocukların Sosyal Gelişimlerinin Algılanan Anne-Baba Tutumları ve Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, Yüksek Lisans Tezi; 135-136.
- Özer, K. ve Özer, S. (1998), Çocuklarda Motor Gelişim. Kazancı Matbaacılık, İstanbul.
- Öztürk, F. ve Şahin, K. S. (2007). Spor Yapan ve Yapmayan 9-13 Yas Grubu Bireylerin Sosyal Yetkinlik Beklentisi Puanlarının Karşılaştırılması. *İlköğretim online* 6 (3), 468-479, [http://ilkogretim.online.org.vol6say3.469-479pdf.\(01.03.2007 tarihinde alınmıştır\)](http://ilkogretim.online.org.vol6say3.469-479pdf.(01.03.2007 tarihinde alınmıştır)).
- Peisner-Feinberg, ES., Burchinal, MR., Clifford, RM., Culkin, ML., Howes, C., Kagan, SL. & Yazejian, N. (2001). The Relation Of Preschool Child-Care Quality To Children's Cognitive And Social Developmental Trajectories Through Second Grade. *Child Development*. 72(5), 1534-1553.
- Renda Y, Yalaz K, Özdirim E ve Aysun S (1983): *Pediatric Nöroloji*. Türkiye Sağlık ve Tedavi Vakfı Yayınları. Ankara, 309-311.
- Reynolds, K.D., Killen, J.D., Bryson, S.W., Maron, D.J., Taylor, J.B., Maccoloy, N. & Farguhar, J.W. (1990). Psychosocial Predictors of Physical Activity in Adolescents. *Previous Medicine*, 19(5): 541-551.
- Ryan, J.G. & Dzewaltowski, D.A. (2002). Comparing the Relationship Between Different Types of Self-Efficacy and Physical Activity in Youth. *Health Education and Behavior*, 29: 491.
- Seven, S. ve Yodaş, C. (2007). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Sosyal Beceri Düzeylerinin İncelenmesi, *Yüzüncü Yıl Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), ss. 18-24.
- Süt, M. A. (2014). Ortaöğretim Öğrencilerinin Spor Yapma Düzeylerine Göre Sosyal Beceri Özelliklerinin Karşılaştırılması (Gaziantep İli Örneği). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Samsun.
- Tekin, M., Bayraktar, G., Yıldız, M. ve Katkat, D. (2006). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Sosyal Beceri Yeterlik Düzeylerinin İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 3 (3).
- Türkel, Ç. (2010). İlköğretim Öğrencilerinin Sportif Faaliyetlere Katılım Düzeyleri ile Sosyal Uyum ve İletişim Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 3, Kayseri.
- Yüksel, G. (1997). Sosyal beceri eğitiminin üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeyine etkisi, *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yüksel, G. (1998). Sosyal Beceri Envanterinin Türkçe'ye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi. 2 (9), 39-48.

Field : Sport Sciences

Type : Research Article

Received: 30.05.2017 - *Corrected*: 24.10.2017 - *Accepted*: 30.10.2017

Fitnes Katılımcıların Rekreatif Etkinliklere Yönelik Motivasyon Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi

İsmail AYDIN, Fatih YAŞARTÜRK

Bartın Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, TÜRKİYE

E-Posta: ismail.aydin2013@gmail.com

Öz

Bu çalışmanın amacı, çeşitli fitnes merkezlerinde üye olan bireylerin rekreatif etkinliklere yönelik motivasyon düzeylerinin farklı demografik değişkenlere göre belirlenmesidir. Araştırmaya, Ankara ilinde 4 farklı fitnes merkezinde bulunan 301 kadın 305 erkek toplam 606 kişi katılmıştır. Katılımcıların yaş ortalamaları 29.87 ± 7.734 dir. Araştırmada, Roger ve Morris (2003) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Aşçı ve diğerleri (2012) tarafından yapılan “Rekreatif Egzersiz Motivasyon Ölçeği: REMM” kullanılmıştır. Verilerin analizinde; katılımcıların demografik özelliklerine göre, motivasyon düzeylerini belirlemek için T-test, ANOVA, Pearson Korelasyon testleri kullanılmıştır. Gruplar arasındaki farklılıkları belirlemek için ise TUKEY testi kullanılmıştır. Araştırma bulgularında; ANOVA test sonuçlarında “yaş” ve “günlük etkinlik süresi” değişkenlerine göre ölçek alt boyut toplam puanlarında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p < 0,05$). Sonuç olarak, katılımcıların serbest zaman motivasyon düzeylerinin çeşitli demografik özelliklerine göre etkilendiği ve değiştiği tespit edilmiştir. Ayrıca, bireylerin yaşı ile serbest zaman etkinliklerine katılım sıklıkları arttıkça, motivasyon düzeyleri de arttığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Fitnes Katılımcıları, Rekreatif Etkinlik, Motivasyon

The State of the Fitness Participants' Levels of Motivation towards Recreational Activities According to Various Demographic Features

Abstract

The aim of this study was to examine the motivational factors that affect the individuals to participate recreational exercise and to compare these factors with respect to some demographic variables. The participants of this descriptive study were 301 female and 305 male (Mean Age = 29 ± 7,73) members of four different fitness centers in Ankara. Individuals' level of motivation was examined by using The Physical Activity and Leisure Motivation Scale. The PALMS originally developed by Roger and Morris (2003) and adapted into Turkish culture by Aşçı et al., (2012) to assess individuals' level of motivation. In the study, descriptive statistics were used to overview the data while independent samples t-Test and ANOVA were used to examine the mean differences concerning "gender", "age", "income and education level" to deal with compared to PALMS subscales. The ANOVA results demonstrated that significant difference for "age" and "daily time spent" variables on PALMS ($p < 0.05$), but as for gender and income level, significant difference was found for "gender" and "income level" variables on the Mastery factor of PALMS. As a conclusion, overall it can be said that there is relevance between motivation level of the participants and their demographic characteristics. Furthermore, it was found that as "age level" and "daily time spent" increase, so does the participants' level of motivation. This study was conducted on limited participants which was the main limitations of this research. Therefore, it is counseled that increment of participants' number from different demographic characteristics may contribute the literature more for future studies.

Keywords: Fitness Participants, Individual, Motivation, Recreational Activities

Giriş

Günümüzde gelişmekte olan teknoloji sayesinde iş saatlerinin kısalıp, boş zamanların artması serbest zaman kavramını daha nitelikli bir hale getirmektedir. Serbest zaman faaliyetleri geniş kitlelere yayılmakta çeşitli etkinlikler doğrultusunda yapılmaktadır. Bu tür faaliyetlerin temelinde, insanların aktif olarak katıldığı ve haz aldığı fiziksel etkinlikler yer almaktadır. Rekreatif etkinliklerin tamamı sosyal, psikolojik, zihinsel vb. çeşitli alanlarda önemli rol oynamaktadır. Dolayısıyla sportif rekreasyon hizmetleri veya spor işletmelerinde yapılan rekreatif etkinlikler fiziksel gelişimi de ciddi ölçüde desteklemektedir.

Son yıllarda ülkemizde spora ve sporcuya verilen önem ile birlikte sağlık, ekonomi, şehirleşme ve sanayileşmenin de gelişmesiyle rekreasyonel hizmetlere olan talep ve bilincin arttığı özellikle büyük kentlerde kalabalık şehir hayatının zorluklarıyla baş etmede rekreasyonel sportif hizmet ve programlara ve bu programlardaki çeşitliliklere olan talebinde aynı oranda arttığı gözlemlenmektedir (Demirel, 2013).

Rekreasyonel spor hizmeti hazırlayıp sunan bir işletmenin veya fitness merkezinin rekabet avantajı kazanacağı en belirgin yol, rakiplerden daha nitelikli hizmet üretmek ya da başka bir ifadeyle, tüketici beklentilerine cevap verebilmektir (Demirel, 2013). Zaman içerisinde işletmeler bunun farkında olarak serbest zamanda katılım sağlanan etkinlikleri geliştirip ticari bir sektör haline getirmiş ve kişilere yönelik talebi değerlendirerek doyum noktasına ulaşmalarını sonrasında ise motivasyon düzeylerini arttırmaya yönelik amaca yönelmişlerdir.

Genel olarak incelendiğinde bireyi sürekli mutlu kılan bir doyum noktası yoktur, bir gereksinimin bittiği yerde başka bir gereksinim başlar ve motivasyon defasında aynı yolu izleyerek devam eder (Sabuncuoğlu ve Tüz, 1995). İnsanları motive eden gereksinimlerin neler olduğu ne kadar iyi anlaşılırsa, insanlar o derece etkin şekilde motive edilebilirler. Motivasyonunun esas gereksinimlerin karşılanmasıdır (Hanks, 1999).

Motivasyon konusu genel olarak bireylerin beklenti ve gereksinimlerini, amaçlarını, davranışlarını kapsamaktadır. Motivasyon sözcüğünün karşılığı olarak dilimizde güdülenme, isteklendirme, teşvik etme gibi kavramlar kullanılmaktadır (Karaköse ve Kocabaş, 2006). Ayrıca motivasyonun bireylerin kendi öğrenme süreçlerini kararlılıkla yönetmesi ve sporda yüksek performans gösterilmesi açısından fitness merkezlerinin de katkı sağlayacağı önemli ölçüde bilinmektedir (Cengiz ve Kabakçı, 2014).

Başka bir tanıma göre ise motivasyon, bir insanda meydana gelen ilk isteklerin ve dileklerin seçilmesinde, öncelik sırasına konulmasında, planlanmasında ve başarılı ya da başarısız bir şekilde ifa edilmesinde kullanılan bilişsel ve motor süreçleri harekete geçiren, yönlendiren koordine eden, artıran, sonlandıran ve değerlendirmesini yapan, dinamik olarak değişen kümülâtif bir hareketlenmedir (Dörnyei, 2001).

Motivasyonu, içsel motivasyon, dışsal motivasyon ve öz yeterlilik olarak üçe ayrılmaktadır. İçsel motivasyonda bireyi, öğrenmeye duyulan merak, başarmanın verdiği haz gibi içsel faktörler yönlendirerek (Lepper, 1988) güçlü olan kişilerin fitness merkezlerinde veya farklı spor alanlarında egzersizi daha keyifli ve pozitif bir deneyim olarak yaşadıkları ve alışkanlığa dönüştürebildikleri gözlemlenmiştir. İçsel motivasyona sahip kişilerin, bu durumu egzersiz motivasyonu oluşturma da büyümlü bir hap gibi kullanabildikleri görülmüştür (Vallerand, 2001).

Dışsal motivasyon ise, bireyin diğer bireylerden takdir almak, onların eleştirilerinden kaçınmak, ödül kazanmak gibi dışsal kaynaklı etmenlerden dolayı öğrenme çabası içine

girdiği belirtilmektedir (Lepper 1988). Dışsal motivasyonu kuvvetli kişiler, egzersizi eğlenmek harici, kilo vermek, güzel görünmek, eşini mutlu etmek, yeni insanlarla tanışmak gibi dış dünyaya bağlı hedefler koyarak yaparlar. Bu nedenle egzersiz sırasında, üzerinde büyük bir baskı hissederler, bu durum egzersiz alışkanlığı geliştirme sürecine zarar verebilir. Öz yeterlilik ve kendine güven duygusu, kişinin kendini egzersiz yapabileceğine olan inancıdır ve motivasyonu oluşturmada etkilidir (Rogers, 2010).

Dolayısıyla rekreasyonel aktivitelere spor merkezleri ya da fitnes merkezlerinde katılım sağlayan bireylerin doyum sağladığı ve motivasyon düzeylerine doğrudan etki sağladığı için bu çalışmanın araştırılması önem arz etmektedir.

Materyal ve Yöntem

Betimsel araştırma modelindeki bu çalışmanın grubunda, Ankara ilinde 4 farklı fitnes merkezine üye 301 erkek 305 kadın toplam 606 kişi katılmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak; araştırmacılar tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” ve bireylerin motivasyon düzeylerini belirlemek amacıyla Aşçı ve diğerleri (2012) tarafından geliştirilen “Rekreasyonel Egzersiz Motivasyon Ölçeği: REMM” kullanılmıştır. Toplam 34 madde (a) Uсталık,

(b) Fiziksel durum, (c) Psikolojik durum, (d) Görünüş, (e) Diğerlerinin beklentisi, (f) Zevk, (g) Rekabet gibi 8 alt boyuttan oluşan ölçekte yer alan ifadeler 5’li Likert tipi (1) “Kesinlikle Katılmıyorum” ve (5) “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde puanlanmaktadır.

Elde edilen verilerin analizinde T-test, ANOVA, Pearson Korelasyon testleri kullanılmıştır. Bu çalışma için ölçeğin alt boyutları güvenilirliklerini belirlemek için de Cronbach Alpha iç tutarlık katsayıları hesaplanmıştır. Analizlerde anlamlılık düzeyi $\alpha=0,05$ olarak alınmıştır.

Bulgular

Tablo 1. Ölçek Puanlarının Dağılımı

	Madde Sayısı	N	X	Ss.	Çarpıklık	Basıklık
F1	4	606	4,29	,470	-,308	-,312
F2	4	606	3,99	,549	,046	-,394
F3	5	606	4,13	,444	-,512	-,132
F4	4	606	4,19	,433	-,312	-,118
F5	4	606	4,13	,650	-,277	-,376
F6	3	606	4,16	,495	-,300	,226
F7	5	606	4,08	,561	-,703	,269
F8	5	606	4,03	,693	-1,56	1,45
TOPLAM	34	606	4,14	,364	,945	,270

(F1: Uсталık, F2: Fiziksel Durum, F3: Sosyal İlişki, F4: Psikolojik Durum, F5: Görünüş, F6: Diğerlerinin Beklentileri, F7: Zevk, F8: Rekabet)

Çalışma kapsamındaki katılımcıların, ölçekten alt boyutlarından aldıkları toplam puanların aritmetik ortalaması 4,14 ve standart sapması 0,364'dir. Tablo 1 incelendiğinde faktör düzeyinde ise en düşük ortalamanın “Fiziksel Durum” boyutunda (3,99), en yüksek ortalamanın ise “Uсталık” boyutunda (4,29) olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Bağımsız Değişkenlere Göre Ölçek Puanlarının Dağılımı (T-test ve ANOVA)

Faktör	Cinsiyet				Yaş					
	Kadın (N=301)		Erkek (N=305)		24 yaş ve altı (N=195)		25-34 yaş (N=180)		35 yaş ve üstü (N=231)	
	Ort.	Ss	Ort.	Ss	Ort.	Ss	Ort.	Ss	Ort.	Ss
F1	4,22	,474	4,40	,444	4,05	,416	4,27	,454	4,54	,429
F2	4,01	,541	3,97	,562	3,84	,532	4,01	,525	4,08	,588
F3	4,12	,461	4,15	,418	3,90	,448	4,10	,429	4,37	,352
F4	4,18	,455	4,24	,397	4,08	,377	4,17	,442	4,32	,433
F5	4,16	,665	4,08	,624	4,01	,680	4,12	,628	4,25	,651
F6	4,17	,521	4,13	,450	4,01	,529	4,19	,439	4,23	,543
F7	4,10	,574	4,06	,540	3,89	,505	4,11	,573	4,19	,548
F8	4,06	,688	4,04	,705	3,88	,927	4,00	,631	4,23	,516

(F1: Uсталık, F2: Fiziksel Durum, F3: Sosyal İlişki, F4: Psikolojik Durum, F5: Görünüş, F6: Diğerlerinin Beklentileri, F7: Zevk, F8: Rekabet)

Tablo 2’de “cinsiyet” değişkenine göre REMM puanlarında anlamlı bir fark görülmemektedir. Ayrıca “yaş” değişkenine bağlı olarak, REMM grupları arası; “Fiziksel Durum” boyutu [F(2-602)=3,548, p<0.05]; “Sosyal ilişki” boyutu [F(2-602)=3,548, p<0.05]; “Psikolojik Durum” boyutu [F(2-602)=3,548, p<0.05]; “Diğerlerinin Beklentileri” boyutu [F(2-602)=3,548, p<0.05]; “Zevk” Boyutu [F(2-602)=3,548, p<0.05]; “Rekabet” boyutu [F(2-602)=3,548, p<0.05] puanı bakımından anlamlı bir farklılık görülmektedir. Tukey testi sonuçlarına göre bu farklılık 24 yaş ve altı ile 35 yaş ve üstü grupları arasında olduğu tespit edilmiştir. Ortalama değerler incelendiğinde 35 yaş ve üstü grubunun daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Bağımsız Değişkenlere Göre Ölçek Puanlarının Dağılımı (ANOVA)

Faktör	Günlük Etkinlik Süresi					
	1 saat (N=280)		2 saat (N=198)		3 saat ve üstü (N=128)	
	Ort.	Ss	Ort.	Ss	Ort.	Ss
F1	4,40	,376	4,28	,461	4,17	,585
F2	4,18	,525	3,96	,549	3,83	,512
F3	4,25	,438	4,10	,444	4,07	,427
F4	4,34	,416	4,17	,416	4,07	,471
F5	4,36	,577	4,02	,628	4,20	,738
F6	4,33	,438	4,12	,469	4,07	,601
F7	4,34	,365	4,00	,571	4,01	,648
F8	4,13	,783	4,04	,704	3,89	,471

(F1: Uсталık, F2: Fiziksel Durum, F3: Sosyal İlişki, F4: Psikolojik Durum, F5: Görünüş, F6: Diğerlerinin Beklentileri, F7: Zevk, F8: Rekabet)

“Günlük Etkinlik Süresi” değişkenine göre REMM alt boyutlarından; “Fiziksel Durum” boyutu [F(2-602)=7,51, p<0.05]; “Sosyal ilişki” boyutu [F(2-602)=4,29, p<0.05]; “Psikolojik Durum” boyutu [F(2-602)=6,68, p<0.05]; “Zevk” Boyutu [F(2-602)=10,9, p<0.05]; “Rekabet” boyutu [F(2-602)=1,95, p<0.05]; “Diğerlerinin Beklentileri” boyutu [F(2-602)=6,56, p<0.05]; “Görünüş” boyutu [F(2-602)=8,02, p<0.05]; puanı bakımından anlamlı bir farklılık görülmektedir. Tukey testi sonuçlarına göre bu farklılık 1 saat grubu ile 3 saat ve üstü grubu arasında olduğu tespit edilmiştir. Ortalama değerler incelendiğinde 1 saat grubunun daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Korelasyon Sonuçları

	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8
Yaş	,362	,147	,370	,197	,132	,154	,185	,177
Günlük Etkinlik Süresi	,156	,208	,154	,196	,103	,180	,202	,108

(F1: Uсталık, F2: Fiziksel Durum, F3: Sosyal İlişki, F4: Psikolojik Durum, F5: Görünüş, F6: Diğerlerinin Beklentileri, F7: Zevk, F8: Rekabet)

Katılımcıların REMM alt faktörlerinden aldıkları puan ile “yaş” ve “günlük etkinlik süresi” durumu değişkeni arasındaki korelasyon katsayısı pozitif ve düşük yönde anlamlı bulunmuştur (Tablo 4).

Tartışma ve Sonuç

Yapılan analizlerde “cinsiyet” değişkeninin YEMM alt boyutları üzerinde etkisinin anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. Alanyazını incelendiğinde araştırma sonucunu desteklemeyen bulgular çoğunlukta olduğu görülmektedir (Güngörmüş 2007; Mutlu ve diğerleri, 2011; Young, 1993; Annett ve Diğ., 1995). Crandall (1980) bireylerin fiziksel rekreasyonel etkinliklere katılım gerekçeleri olarak “bireyin kişiliği ve bireyin içinde bulunduğu durumun” sebep olduğunu ileri sürerken, Levy (1979) ise çevresel uyarıcılarla, kişiliğin etkileşimi ile bir davranışın ortaya çıktığını savunmuştur. Bireylerin sportif amaçlı rekreasyonel egzersiz yapan nedeni aynı zamanda yapılan etkinlikten beklenen veya elde edilen faydayı da tanımlar. Bireyin yaşam şekli, sahip olduğu imkânlar, içinde bulunduğu çevre, bu çevrede var olan rekreatif potansiyel, ilişkiler, kişilik özellikleri, duygusal zekâsı, geçmiş deneyimleri, cinsiyet, gelir, medeni durum, yaş, eğitim durumu gibi birçok faktör bireyin rekreatif etkinliklere olan ihtiyacını ve hangi etkinlik veya etkinlikleri kimlerle yapacağını belirlemektedir (Yerlisu Lapa ve Ardahan, 2010).

Durak (1993); Öztürk (1997); Gürvardar (2011); Tekin ve Filiz (2008) ise motivasyon kaybı açısından erkek bireylerin kadınlara oranla daha fazla orana sahip olduğu, bunun da ülkemizde yoğun çalışma yükü ve zorlu hayat şartlarına kadınlara oranla daha fazla maruz kalan erkeklerin bu olumsuz etkiyi azaltmak amacıyla katılmış olduğu sportif rekreasyon aktivitelerinin yeterli olmadığı sonucunu şeklinde yorumlamışlardır.

Bu konuda yapılmış birçok çalışmada sosyal/eğlence ihtiyacı sebebiyle bireyleri rekreatif spora katılımdaki en önemli gerekçe olduğunu ele alınmaktadır. Erkeklerin, kadınlara göre bu gerekçe ile rekreatif spora katılımı erkeklerin sosyal dünyalarında kadınlara göre daha yalnız oldukları ve bu ihtiyacı da bu şekilde giderdikleri söylenebilir (Koivula 1999; Weinberg ve Gould 2007; Bora ve Cengiz 2016).

“Yaş” değişkeninin YEMM alt boyutları üzerinde etkisinin anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. (Tablo 2). Tercih edilen rekreatif etkinlikler incelendiğinde yaş arttıkça bireylerin etkinliklere olan katılma düzeylerinin de değiştiği görülmektedir. Özellikle gençler daha çok güce dayalı ve aktif katılımı gerektiren etkinlikleri tercih ederken, ileri yaştaki bireyler ise daha çok pasif katılımlı etkinlikleri tercih etmektedirler (Aslan ve Aslan Cansever, 2012). Alanyazın incelendiğinde, yapılan çalışmalarda yaş değişkeninin serbest zaman katılımı üzerinde belirleyici olduğu ortaya konmuştur (Howar, 1992; Emir, 2015). Barber ve diğerleri (1999) genç bireylerin rekreasyonel etkinliklere yönelik “eğlence, yeni beceriler öğrenme, heyecan” gibi beklentilerle diğer yaş gruplarına göre daha yüksek katılım gösterdiklerini sonucuna ulaşmışlardır.

“Günlük Etkinlik Süresi” değişkeninin YEMM alt boyutları üzerinde etkisinin anlamlı olmadığı tespit edilmiştir (Tablo 3). Serbest zamanlarını sportif amaçlı olarak yerine getiren bireylerin bu tür etkinliklere daha fazla katılmak istedikleri görülmektedir (Wiley ve diğerleri, 2000; Yetim, 2014; Brey ve Lehto, 2007). Fiziksel rekreasyonel etkinliklerde geçirilen sürenin artmasıyla birlikte bireylerin etkinliğe ilişkin tecrübelerinin artacağı, bunun da etkinlikten elde edilen zevki artıracığı, bu nedenle uzun süreli etkinliğe katılma arzusu gösteren bireylerin

yeni başlayanlara göre daha yüksek düzeyde katılım sergileyeceği (Taniguchi ve Shupe 2014) ve bu durumda daha yüksek bir motive kaynağı oluşturacağı şeklinde yorumlanabilir.

Farklı değişkenlere göre serbest zaman motivasyon düzeylerinde ortaya çıkan farklılıkların ortaya konulmaya çalışıldığı bu çalışmanın temel kısıtlılığı sınırlı bir katılımcı grubu ile yapılmış olmasıdır. Ancak çalışmanın bu kapsamda yapılan ilk araştırmalar arasında olması ve ileride daha fazla katılımcı sayısı ile yapılacak çalışmalara yol gösterebileceği düşüncesi güçlü yönünü sergilemektedir. Ayrıca, bu yönde yapılacak çalışmaların rekreasyon literatürüne katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Annett, S., Dabrowski, C., Robertson, RA. (1995). Motivations and constraints to spring break travel: a cross gender. Proceedings of the 1995 Northeastern Recreation Research Symposium. New York: 217-221.

Aslan, N., Cansever, AB. (2012). Ergenlerin boş zaman değerlendirme algısı. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 42: 23-25.

Aşçı, FH., Kazak, ÇZ., Altıntaş, A. (2012). Evaluating motives for participation in physical activity and exercise: the validity and reliability pilot study, II. International Social Sciences in Physical education and Sport Congress Abstract Book, 202, 31 May-02 June, Ankara, Turkey.

Aşçı, H., Doğu, G., Yaman, H., Mirzeoğlu, N., Çelebi, M., Kirazcı, S., Mirzeoğlu, D., Özbey, S., Bağırhan, T. (2011). (Editör: Nevzat Mirzeoğlu). Spor Bilimlerine Giriş. (3.Baskı). Ankara: Spor Yayınevi.

Barber, H., Sukhi, H., White, SA. (1999). The influence of parent-coaches on, participant motivation and competitive anxiety in youth sport participants. Journal of Sport Behavior, 22(2): 162-180.

Bora, VM., Cengiz, R. (2016). The effects of communication between student athletes and physical education teachers on competition success and motivation, ERPA International Health and Physical Education Congress, 2-4 June 2016, Sarajevo/Bosnia and Herzegovina.

Brey, ET., Lehto, XY. (2007). The relationship between daily and vacation activities. Annals of Tourism Research, 3: 160–180.

Cengiz, R., Kabakçı, A. (2014). Üniversiteler Arası Futsal Müsabakalarına Katılan Sporcuların Başarı Yönelim Ve Motivasyon Davranışlarının İncelenmesi, Uluslararası Hakemli Akademik Spor Sağlık Ve Tıp Bilimleri Dergisi, 5(4): 59-71.

Crandall, R. (1980). Motivation for leisure. Journal of Leisure Research, 12(1): 45-54.

Demirel, H. (2013). Rekreatyonel spor/fitnes programı sunan işletmelerde hizmet kalitesi. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Dörnyei, Z. (2001) Teaching and Researching Motivation. Longman, Essex.

Durak, A. (1993). Beck umutsuzluk ölçeğinin geçerliği üzerine bir çalışma, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Emir, E. (2015). Kadınlarda rekreatyonel etkinliklere katılım: algılanan özgürlük ve mutluluk ilişkisi. 8. Ulusal Spor Bilimleri Öğrenci Kongresi, Mersin.

Fortier, MS., Vallerand RJ, Briere NM, Provencher PJ (1995). Competitive and recreational sport structures and gender: a test of their relationship with sport motivation. International Journal of Sport Psychology, 26: 24-39.

Güngörmüş, AH. (2007). Özel sağlık-spor merkezlerinden hizmet alan bireyleri rekreatyonel egzersize güdüleyen faktörler. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

- Gürvardar, D. (2011). Yetiştirme yurdunda yetişen çocuklar ile ana-baba yanında yetişen çocukların umutsuzluk düzeylerinin karşılaştırılması. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Hanks, K. (1999). İnsanları Motive Etme Sanatı. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Karaköse. T., Kocabaş, İ. (2006) Özel ve devlet okullarında öğretmenlerin beklentilerinin iş doyumunu ve motivasyon üzerine etkileri, Journal of Theory and Practice in Education, 2 (1): 3-14.
- Koivula, N. (1999). Sport participation: differences in motivation and actual participation due to gender typing. Journal of Sport Behaviour, 22: 360-380.
- Lapa, YT., Ardahan, F. (2009). Akdeniz üniversitesi öğrencilerinin serbest zaman etkinliklerine katılım nedenleri ve değerlendirme biçimleri. Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi, 20(4):132-144.
- Lepper, M. (1988). Motivational considerations in the study of instruction. Cogn Instr, 5:289-309.
- Levy, J. (1979). Motivation for leisure: an interactionist approach. Leisure: A Psychological Approach, (eds. Hilmi Ibrahim and Rick Crandall), Los Alamitos, CA: Hwong Publishing.
- Mutlu, İ. (2008). Egzersiz yapan kişilerin boş zamanlarına yönelik tutumları üzerine bir araştırma (kayseri ili örneği). Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde.
- Mutlu, İ., Yılmaz, B., Güngörmüş, HA., Sevindi, T, Gürbüz, B (2011). Bireyleri rekreasyonel amaçlı egzersize motive eden faktörlerin çeşitli değişkenlere göre karşılaştırılması. Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi, 13(1): 54-61.
- Öztürk M (1997). 10-13 yaşları arasındaki çocuklarda umutsuzluk ve yalnızlığının bazı değişkenlerle ilişkisinin incelenmesi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Rogers H, Morris T (2003). An overview of the development and validation of the Recreational Exercise Motivation Measure (REMM). XIth European Congress of Sport Psychology Proceedings Book, Copenhagen, Denmark.
- Rogers T (2010), Ace Personal Trainer Manuel: Principles of adherence and motivation, chap. 2, 25-35; ACE, 4th Edition, San Diego.
- Sabuncuoğlu Z, Tüz M (1995). Örgütsel Psikoloji. Bursa: Ezgi Yayınları.
- Taniguchi H, Shupe F (2014). Gender and family status differences in leisure-time sports/fitness participation. International Review for The Sociology of Sport, 49(1): 65-84.
- Tekin M, Filiz K (2008). Beden eğitimi ve spor yüksekokullarının antrenörlük ve spor yöneticiliği bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin umutsuzluk ve boyun eğici davranış düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 6(1): 27-37.
- Vallerand RJ (2001). A hierarchical model of intrinsic and extrinsic motivation in sport and exercise, In Roberts, G. (Ed), Advances in motivation in sport and exercise, Champaign, III: Human Kinetics.

Weinberg RS, Gould D (2007). Foundations of sport and exercise psychology. (4th edition). Champaign, IL: Human Kinetics.

Wiley CGE, Shaw SM, Havitz ME (2000). Men's and women's involvement in sports: an examination of the gendered aspects of leisure involvement. *Leisure Sciences: an Interdisciplinary Journal*, 22(1): 19-31.

Yetim G (2014). Boş zaman ilgileniminin boş zaman tatmini ve sadakati üzerine etkisi: eskişehirdeki fitness merkezleri üzerine araştırma. Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.

Young R (1993). Towards an understanding of wilderness participation. *Leisure Sciences*, 5: 339-357.

Field : Sport Sciences

Type : Research Article

Received: 02.06.2017 - *Corrected*: 28.10.2017 - *Accepted*: 30.10.2017

Türkiye'deki Ortaokul Öğrencilerinin Okullardaki Açık ve Kapalı Spor Alanlarına İlişkin Dağılımlarının İncelenmesi

Rüstem ORHAN

Kırıkkale Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Kırıkkale, TÜRKİYE

E-Posta: rorhan@kku.edu.tr

Öz

Bu çalışmada, Türkiye'deki ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersinin işlenmesi gerektiği açık ve kapalı spor alanlarına ilişkin dağılımlarının ortaya çıkartılması amaçlanmıştır. Araştırmanın evrenini 2014-2015 eğitim-öğretim yılında resmi ortaokulların 5., 6., 7. ve 8. sınıflarında öğrenim gören ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır. Evrenin tamamına ulaşma imkanı olmadığından amaçlı örneklem türlerinden tabakalı örnekleme yöntemi kullanılarak, T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı (GSB) tarafından desteklenen "Mobil Gençlik Merkezi - Genç Gönüllüler Hareketi" projesine dahil olan Karadeniz Bölgesi'nden 11 il, Akdeniz Bölgesi'nden 5 il, Doğu Anadolu Bölgesi'nden 4 il, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden 1 il, İç Anadolu Bölgesi'nden 2 il, Ege Bölgesi'nden 6 il ve Marmara Bölgesi'nden 4 ilden öğrenci seçme yoluyla örnekleme gidilmiştir. Bu araştırmaya gönüllü olarak 1500 ortaokul öğrencisi katılmıştır. Bu çalışmadaki genel ve alt amaçların incelenip ortaya çıkartılması için araştırmacı tarafından geliştirilen anket kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler, araştırmanın amaçları doğrultusunda SPSS istatistik paket programında analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda, okullarında spor salonu olduğu yönünde görüş bildiren öğrenci oranının %29,4, okullarında açık spor alanının bulunduğu yönünde görüş bildiren öğrenci oranının %66,9 olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulardan, spor salonu olmadan beden eğitimi ve spor dersi alan ortaokul öğrenci oranının çok yüksek olduğu, açık ve kapalı spor alanları açısından ülkemizdeki okullarda halen çok ciddi eksikliklerin bulunduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Beden Eğitimi, Spor, Açık Spor Alanı, Spor Salonu, Ortaokul

Investigation of the Distribution of Secondary School Students in Turkey on Open and Indoor Sports Fields on the Schools

Abstract

The aim of the study is to examine the distributions of gymnasiums and outdoor sports fields where the secondary school students in Turkey use in physical education and sports lessons. The population of the study consist of secondary school students who were enrolled in the 5th, 6th, 7th and 8th grades of public secondary schools in 2014-2015 academic year. As it is impossible to reach the whole of the population, stratified sampling method was used from purposeful sampling types where in "Mobile Youth Center - Young Volunteer Movement" project was held and with the support of the Ministry of Youth and Sports (Gençlik ve Spor Bakanlığı) (GSB) in 11 cities in the Black Sea Region, 5 cities in the Mediterranean Region, 4 cities in the Eastern Anatolia Region, 1 city in the Southeastern Anatolian Region, 2 cities from the Central Anatolia Region, 6 cities from the Aegean Region and 4 from the Marmara Region. 1,500 secondary school students participated in this research voluntarily. A questionnaire was developed by the researcher so as to examine the general and sub-objectives of the study. The data obtained as a result of the research were analyzed in the SPSS statistical package program. As the result of the analyzes, it was determined that the ratio of students who declared that they were closed sports hall in their schools was 29.4% and the ratio of students who said that they had an open sports field in their schools was 66.9%. As a consequence, the ratio of secondary school students who take physical education and sports lessons without gymnasium is very high and there are still serious deficiencies in terms of outdoor sport fields and gymnasium in the schools.

Keywords: Physical Education, Sports, Outdoor Sports Field, Gymnasium, Secondary School

Giriş

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) 2012 yılında Türkiye'deki eğitim sistemini 4+4+4 olarak değiştirerek 8 yıllık kesintisiz zorunlu eğitim süresini üç kademeye ayırarak 12 yıla çıkartmıştır. Birinci kademe 4 yıl süreli ilkokul (1. 2. 3. ve 4. sınıf), ikinci kademe 4 yıl süreli ortaokul (5. 6. 7. ve 8. sınıf) ve üçüncü kademe 4 yıl süreli lise (9. 10. 11. ve 12. sınıf) olarak düzenlenmiştir (MEB, 2012).

MEB 12 yıllık zorunlu eğitim süreci ile birlikte özellikle ortaokul dönemine vurgu yapmıştır. MEB ortaokulda öğrencilerin daha özgür bir birey olarak sivil toplum ve demokratik devlet anlayışı gereğince eğitim süreçlerinde özgür ve karar değiştirme hakkına sahip olmalarına fırsat verdiğini belirtmiştir. Ayrıca ortaokullarda program bütünlüğü korunarak, üst öğretim programlarının bütününe yönelik olarak fazla sayıda seçeneği barındırıp, lise öğrenim sürecinde yer alan programların tercih edilmesine fırsat verecek esneklikte tasarlanacağını ifade etmiştir. Ortaokullarda, yani ikinci 4 yıllık kademede Türkçe, Matematik, Fen, Sosyal Bilgiler ve Yabancı Dil gibi temel dersler dışında seçimlik dersler ile lise eğitimi için alt yapının oluşturulacağını, ortaokullardaki zorunlu dersler dışındaki seçimlik derslerin, öğrencinin veya ebeveyninin isteğine ve tercihinin bağlı olarak alabilme hakkının getirildiğini açıklamıştır. Bununla da bireylerin demokratik hak ve taleplerine sınırlama değil, aksine seçme hakkı sağlanarak bireylere ilgi, istek ve yeteneklerine uygun bir eğitim alma yönünde taleplerinin karşılanması imkânı sağlandığını belirtmiştir. Bu düzenlemenin en önemli amaçlarından birinin de eğitim sisteminde demokratikleştirme ve esnekleştirme arzusundan kaynaklandığı, değişik kademelerde oluşturulacak seçimlik derslerle tüm vatandaşların ve öğrencilerin eğitimden beklentilerini, sosyal ve kültürel taleplerini karşılamaya çalışılacakları ifade edilmiştir. Bunların sonucunda öğrencilerin sporda, sanatta veya başka bir alanda yetenek sahibi ise veya bu alanların birinde kendini geliştirmek istiyorsa 5. sınıftan itibaren kendisine bu imkânın tanınmış olacağı ifade edilmiştir (MEB, 2012).

Yeni düzenleme ile ortaokul öğrencileri 29 saat zorunlu ve 6 saat seçmeli olmak üzere haftada 35 ders saatlerini okulda geçirmekteler. Haftada 2 saat zorunlu Beden Eğitimi ve Spor dersinin dışında öğrenciler seçmeli olarak 2 ya da 4 saat Spor ve Fiziki Etkinlikler dersini alabilmekteler (MEB, 2017).

Fiziksel gelişme döneminin devam ettiği ortaokul öğrencilerinin yaş aralıkları 10-14 arasındadır. Ortaokul çağı öğrencilerin spora yönelik hareketler dönemini kapsamaktadır. Muratlı (2013) 11-13 yaş aralığının beceride bireysel farklılıkların ve bir branşa yönelmenin ortaya çıkmaya başladığı dönem olarak ifade etmiştir.

Ortaokul öğrencilerinin bedensel gelişme dönemlerini dikkate alan MEB ortaokul beden eğitimi ve spor dersinin amacını ve programın çıktılarını bu yönde oluşturarak öğrencilerin fiziksel etkinliklere katılımı ile hareket becerilerinin gelişimi üzerine kurmuştur (MEB, 2013).

MEB Ortaokul Beden Eğitimi ve Spor Dersi Öğretim Programının amacının “Öğrencilerin, yaşamları boyunca kullanacakları hareket becerileri, aktif ve sağlıklı yaşam becerileri, kavramları ve stratejileri ile birlikte öz yönetim becerileri, sosyal becerileri ve düşünme becerilerini de geliştirerek bir sonraki eğitim düzeyine hazırlanmalarıdır” olarak ifade etmiştir.

MEB Ortaokul Beden Eğitimi ve Spor Dersinin Program Çıktılarını da aşağıdaki gibi sıralamıştır:

1. Çeşitli fiziksel etkinliklere ve sporlara özgü hareket becerilerini geliştirir.
2. Hareket kavramlarını ve ilkelerini çeşitli fiziksel etkinliklerde ve sporlarda kullanır.
3. Hareket stratejilerini ve taktiklerini çeşitli fiziksel etkinliklerde ve sporlarda kullanır.
4. Sağlıklı yaşamla ilgili fiziksel etkinlik ve spor kavramlarını ve ilkelerini açıklar.
5. Sağlıklı olmak ve sağlığını geliştirmek için fiziksel etkinliklere ve sporlara düzenli olarak katılır.
6. Beden eğitimi ve sporla ilgili kültürel birikimimizi ve değerlerimizi kavrar.
7. Beden eğitimi ve spor yoluyla öz yönetim becerilerini geliştirir.
8. Beden eğitimi ve spor yoluyla sosyal becerilerini geliştirir.
9. Beden eğitimi ve spor yoluyla düşünme becerilerini geliştirir.

Ortaokul öğrencileri gelişme çağındalar. Bu dönem aktif spor yaşantısının temelini atıldığı, hareket becerilerinin geliştiği, yaşam boyu spor alışkanlıklarının kazanıldığı, sporda branşlaşmanın ve spor kültürünün oluşmaya başladığı çok önemli bir süreçtir. Ortaokul öğrencilerinin sayılan tüm bu özellikleri kazanabilmeleri ve MEB'in ortaokul beden eğitimi ve spor dersi ile amaçladığı ve program çıktılarında belirttiği hareket becerilerini edinebilmeleri için ortaokullarda açık ve kapalı spor alanlarının olması gerekmektedir. Birçok araştırmacı da etkili bir Beden Eğitimi ve Spor dersi için uygun bir ortamın ön şart olduğunu belirtmiştir (Chambers, 1988; Brunelli, 1990; İmamoğlu, 1992; aktr. Mamak, 2010).

İlköğretim Öğrenci, Okul ve Spor Salonu Verileri

2014-2015 eğitim-öğretim yılında 14.172'i şehirlerde ve 2.797'si köylerde olmak üzere Türkiye genelinde toplam 16.969 ortaokul bulunmaktadır. Bu ortaokullarda 296.065 öğretmen görev yapmakta ve 5.278.107 öğrenci eğitim-öğretim görmektedir. 16.969 ortaokulun 15.857'si devlet, 1.111'i özeldir. Bu dönemde ortaokullardaki spor salonu sayısı 1.357'dir. Spor salonlarının 932'si (%6) devlet okullarında 425'i (%38) ise özel okullarda bulunmaktadır (MEB, 2015). Salon başına düşen öğrenci sayısı 3.890'dir.

Tablo 1. İlkokul ve Ortaokullarda Bulunan Spor Salonu Sayısı

İl Adı	SPOR SALONU SAYISI (2015)								
	Genel Toplam			İlkokul			Ortaokul		
	Toplam	Resmi	Özel	Toplam	Resmi	Özel	Toplam	Resmi	Özel
Genel Toplam	2.886	1.737	1.149	1.529	805	724	1.357	932	425
ADANA	55	29	26	30	11	19	25	18	7
ADİYAMAN	16	15	1	4	3	1	12	12	
AFYONKARAHİSAR	14	9	5	9	6	3	5	3	2
AĞRI	30	27	3	13	11	2	17	16	1
AKSARAY	14	10	4	7	5	2	7	5	2
AMASYA	10	5	5	5	1	4	5	4	1
ANKARA	279	128	151	160	62	98	119	66	53
ANTALYA	79	31	48	48	22	26	31	9	22
ARDAHAN	6	5	1	2	1	1	4	4	
ARTVİN	7	6	1	5	4	1	2	2	

AYDIN	26	8	18	11	3	8	15	5	10
BALIKESİR	23	11	12	13	3	10	10	8	2
BARTIN	9	9	0	3	3		6	6	
BATMAN	14	9	5	11	6	5	3	3	
BAYBURT	8	7	1	1		1	7	7	
BİLECİK	9	7	2	4	3	1	5	4	1
BİNGÖL	14	13	1	2	2		12	11	1
BİTLİS	22	22	0	9	9		13	13	
BOLU	12	10	2	9	8	1	3	2	1
BURDUR	6	5	1	5	4	1	1	1	
BURSA	94	50	44	57	23	34	37	27	10
ÇANAKKALE	10	7	3	5	3	2	5	4	1
ÇANKIRI	11	10	1	5	4	1	6	6	
ÇORUM	20	17	3	13	10	3	7	7	
DENİZLİ	23	14	9	14	7	7	9	7	2
DİYARBAKIR	53	38	15	30	20	10	23	18	5
DÜZCE	12	8	4	9	5	4	3	3	
EDİRNE	13	7	6	10	4	6	3	3	
ELAZIĞ	18	14	4	9	6	3	9	8	1
ERZİNCAN	10	9	1	2	2		8	7	1
ERZURUM	40	31	9	14	9	5	26	22	4
ESKİŞEHİR	30	23	7	17	11	6	13	12	1
GAZİANTEP	41	28	13	21	15	6	20	13	7
GİRESUN	9	8	1	3	2	1	6	6	
GÜMÜŞHANE	15	15	0	6	6		9	9	
HAKKARİ	8	8	0	4	4		4	4	
HATAY	38	25	13	22	17	5	16	8	8
IĞDIR	12	9	3	2		2	10	9	1
ISPARTA	13	9	4	5	3	2	8	6	2
İSTANBUL	696	314	382	387	157	230	309	157	152
İZMİR	103	42	61	60	23	37	43	19	24
KAHRAMANMARAŞ	20	16	4	8	5	3	12	11	1
KARABÜK	4	1	3	2		2	2	1	1
KARAMAN	7	6	1	2	2		5	4	1
KARS	15	11	4	8	5	3	7	6	1
KASTAMONU	14	10	4	7	4	3	7	6	1
KAYSERİ	46	30	16	27	14	13	19	16	3
KIRIKKALE	21	17	4	12	10	2	9	7	2
KIRKLARELİ	15	11	4	5	4	1	10	7	3
KİRŞEHİR	11	10	1	5	4	1	6	6	
KİLİS	1	0	1				1		1
KOCAELİ	88	61	27	54	35	19	34	26	8
KONYA	62	36	26	31	13	18	31	23	8
KÜTAHYA	28	23	5	10	8	2	18	15	3
MALATYA	36	29	7	14	13	1	22	16	6
MANİSA	35	20	15	18	9	9	17	11	6
MARDİN	18	17	1	9	9		9	8	1
MERSİN	43	19	24	29	11	18	14	8	6
MUĞLA	33	14	19	20	8	12	13	6	7
MUŞ	25	23	2	5	4	1	20	19	1
NEVŞEHİR	4	0	4	2		2	2		2
NİĞDE	17	13	4	4	2	2	13	11	2

ORDU	16	14	2	8	6	2	8	8	
OSMANİYE	10	6	4	4	2	2	6	4	2
RİZE	12	10	2	8	7	1	4	3	1
SAKARYA	34	21	13	10	4	6	24	17	7
SAMSUN	49	26	23	21	10	11	28	16	12
SİİRT	17	16	1	7	6	1	10	10	
SİNOP	9	7	2	3	1	2	6	6	
SİVAS	34	30	4	13	11	2	21	19	2
ŞANLIURFA	38	32	6	22	19	3	16	13	3
ŞIRNAK	17	16	1	6	5	1	11	11	
TEKİRDAĞ	15	6	9	12	5	7	3	1	2
TOKAT	14	9	5	9	4	5	5	5	
TRABZON	34	30	4	12	10	2	22	20	2
TUNCELİ	7	5	2	4	3	1	3	2	1
UŞAK	10	7	3	5	4	1	5	3	2
VAN	48	41	7	23	19	4	25	22	3
YALOVA	16	13	3	12	10	2	4	3	1
YOZGAT	25	21	4	21	17	4	4	4	
ZONGULDAK	16	8	8	11	4	7	5	4	1

Not: İlkokul ve ortaokul aynı binayı kullanıyor ise spor salonu sadece bu kurumlardan bir tanesi bina sahibi olarak girmektedir. Ancak spor salonunu her iki okul türü de kullanmakta olup, birlikte kullanan okullarda ayırım yapılamamaktadır (MEB, 2015).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması ve Statüsüne göre 2007 yılında Türkiye'deki okullarda spor salonu sayısı toplamda 3.378'dir. Bunların 2.304'ü resmi okullarda 1.074'ü ise özel okullarda bulunmaktadır. 2007'de 14.233.647 öğrenci bulunmakta ve spor salonu başına düşen öğrenci sayısı 4.213 (TÜİK, 2007).

Tablo 2. İlköğretim ve Spor Salonu

Okul Türü	Yıl	Okul Sayısı	Spor Salonu Sayısı	Yüzdesi
Resmi İlköğretim	2007	33.898	1.235	%4
Özel İlköğretim	2007	757	563	%74
Resmi İlköğretim (ilk ve ortaokul)	2014	42.196	1.737	%4
Özel İlköğretim (ilk ve ortaokul)	2014	2.316	1.149	%50

Türkiye'de 2006-2007 eğitim öğretim yılında 34.656 ilköğretim okulunda toplamda 1798 spor salonu bulunmaktadır. 33.898 resmi okulun sadece 1.235'inde yani yüzde %4'ünde spor salonu bulunur iken, 757 özel ilköğretim okulunun 563'ünde (%74) spor salonu bulunmaktadır (Kalemoğlu ve İmamoğlu, 2014). 2007 yılında Türkiye'de 7.934 lisenin 1.582'nde spor salonu bulunmaktadır. Liselerde spor salonu oranı % 20'dir (TÜİK, 2007).

Türkiye'de 2014-2015 eğitim yılında 42.196'sı resmi ve 2.316'sı özel olmak üzere toplamda 44.512 ilköğretim okulu (ilk ve ortaokul) bulunmaktadır (MEB, 2016). Bu dönemde 2886 spor salonunun 1.737'si resmi ve 1.149'u özel ilköğretim okullarındadır (MEB, 2015).

Orantısal olarak her 100 resmi ilköğretim okulunun yalnızca 4'ünde, özel ilköğretim okullarının da % 50'sinde spor salonu bulunmaktadır.

2006-2007 eğitim öğretim yılında Türkiye'de 10.846.930 öğrenci, 34.656 ilköğretim okulu ve 1798 spor salonu bulunmaktadır. Bu dönemde okul başına düşen öğrenci sayısı 312, spor salonu başına düşen öğrenci sayısı 6.032'dir. 2014-2015 eğitim öğretim yılında ise ülkemizde 10.712.257 öğrenci, 44.515 ilköğretim okulu ve 2886 spor salonu bulunmaktadır. Bu dönemde okul başına düşen öğrenci sayısı 240, spor salonu başına düşen öğrenci sayısı ise 3.711'dir (TÜİK, 2017).

MEB'in dışında GSB'ye bağlı spor tesisleri de bulunmaktadır. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nün (GSGM) 2010-2014 Stratejik Planında Türkiye genelinde 9.287 adet spor tesisi bulunduğu belirtilmiştir (GSGM, 2009). 1997 verilerine göre Türkiye'de toplam 7972 spor tesisi 64 adette il hizmet binası bulunmaktadır (Karahüseyinoğlu ve ark., 2005).

Alman İstatistik Portalının 2012 verilerine göre Almanya'da toplam 231.441 spor tesisi (spor salonu, spor sahası, yüzme havuzu, tenis kordu vb.) bulunmaktadır. Bunların içerisinde 66.462 açık spor sahası, 35.438 spor salonu, 15.000 atış spor tesisi, 13.040 tenis sahası, 7.499 yüzme havuzu, 120 buz sporları salonu yer almaktadır (Statistik Portal, 2017). Alman Olimpik Spor Konfederasyonu (DOSB) verilerine göre Almanya her yıl spor tesisi yapımı, bakımı, modernize edilmesi ve işletmesine yıllık 22,6 milyar Avro harcamaktadır. Toplam bütçenin % 68'i işletme ve personel, % 32'si de inşaat ve teçhizat masraflarına ayrılmaktadır (DOSB, 2014).

Yöntem

Betimsel nitelikte olan bu çalışmada ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersinin işlenmesi gerektiği açık ve kapalı spor alanlarına ilişkin dağılımın incelenmesi amacıyla tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelinde çalışmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2003).

Evren

Araştırmanın evrenini 2014-2015 eğitim-öğretim yılında resmi ortaokullarda 5., 6., 7. ve 8. sınıflarda öğrenim gören tüm ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır. Evrenin tamamına ulaşma imkanı olmadığından amaçlı örneklem türlerinden tabakalı örnekleme yöntemi kullanılarak, Mobil Gençlik Merkezi-Genç Gönüllüler Hareketi projesine dahil olan Karadeniz bölgesinden 11 il, Akdeniz bölgesinden 5 il, Doğu Anadolu bölgesinden 4 il, Güneydoğu Anadolu bölgesinden 1 il, İç Anadolu bölgesinden 2 il, Ege bölgesinden 6 il, Marmara Bölgesinden ise 4 ilden öğrenci seçme yoluyla örnekleme gidilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacının kendisi tarafından geliştirilen anket kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından toplamda 1500 anketin uygulanması sağlanmıştır. Toplanan veriler kontrol edilerek eksik ya da hatalı olan 214 anket değerlendirme dışında tutulmuştur. Bu aşamadan sonra geçerliliği kabul edilmiş olan 1286 anketten elde edilen veriler SPSS paket programına girilerek bilgisayar ortamına aktarılmış ve bu program aracılığıyla çözümlenmiştir.

Bulgular

Bu çalışmada Türkiye'de 55 ilçe ve köyde gerçekleştirilen faaliyetler sırasında araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin MEB'e bağlı ortaokullarda beden eğitimi ve spor dersinin işlenmesi gerektiği açık ve kapalı spor alanlarına ilişkin dağılım araştırılmış ve sonuçları aşağıdaki tablolarda sunulmuştur.

Tablo 3. Öğrencilerin Okullarındaki Spor Alanlarına İlişkin Dağılımı

Değişkenler	Seçenekler	n	%
Okulda spor salonu	Evet var	378	29,4
	Hayır yok	908	70,6
	Toplam	1286	100
Okulda açık spor sahası	Evet var	860	66,9
	Hayır yok	426	33,1
	Toplam	1286	100

Tablo 3'de görüldüğü gibi okullarında spor salonu olduğu yönünde görüş bildiren öğrenci sayısının 378 (%29,4), okullarında spor salonu olmadığı yönünde görüş bildiren öğrenci sayısının ise 908 (%70,6) olduğu bilgisi yer almaktadır. Görüş bildiren öğrencilerin %70,6'sının eğitim-öğretim gördükleri ortaokullarda spor salonu olmadığı belirlenmiştir. Spor salonu olmadan beden eğitimi ve spor dersi alan öğrenci oranının bu kadar yüksek olması ülkemizde halen okullarda fiziki alt yapı boyutunda ciddi eksiklikler olduğunu düşündürmektedir. Tablo 3'de okullarında açık spor sahası olduğu yönünde görüş bildiren öğrenci sayısı 860 (%66,9), okullarında açık spor sahası olmadığı yönünde görüş bildiren öğrenci sayısı ise 426 (%33,1) bilgisi de yer almaktadır. Görüş bildiren öğrencilerin %33,1'i eğitim-öğretim gördükleri ortaokullarda açık spor sahasının bulunmadığını belirtmesi, söz konusu okulların spor sahası şeklinde kullanılabilecek yeterli alanlarının olmadığını gösterebilir.

Tablo 4. Bölgelere Göre Ortaokullarda Spor Salonuna İlişkin Dağılım

Bölge	Okulunuzda spor salonu var mı?					
	Evet		Hayır			
	n	%	n	%	n	%
İç Anadolu	4	12,1	29	87,9	33	100
Ege	56	29,3	135	70,7	191	100
Doğu Anadolu	58	28,3	147	71,7	205	100
Güneydoğu Anadolu	19	36,5	33	63,5	52	100
Marmara	65	30,4	149	69,6	214	100
Akdeniz	73	33,6	144	66,4	217	100

Karadeniz	103	27,5	271	72,5	374	100
Toplam	378	29,4	908	70,6	1286	100

$p=,005$

Tablo 4'de anketi geçerli sayılan 1286 öğrenciden sadece 378'inin (%29,4) spor salonlarında beden eğitimi dersi aldıkları belirtilmiştir. Ülkemiz ortaokullarında spor salonu sayısı oldukça düşüktür. Bu durum çalışmamızda tekrar ortaya çıkmıştır. Tablo 4'de Akdeniz Bölgesi'ndeki öğrencilerin %33,6'sının okullarında spor salonu bulunduğunu belirtirken, Marmara Bölgesi'nde bu oran %30,4'dir. Bölgelere göre öğrencilerin “Okulunuzda spor salonu var mı?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde spor salonunun bölgeler arası bulunma durumlarında çok önemli farkların olduğu çizelgenin tamamı ile yapılan Ki-kare (χ^2) testinde tespit edilmiştir ($p<,01$).

Tablo 5. Bölgelere Göre Ortaokullarda Açık Spor Sahalarına İlişkin Dağılım

Bölge	Okulunuzda açık spor sahası var mı?					
	Evet		Hayır			
	n	%	n	%	n	%
İç Anadolu	24	72,7	9	27,3	33	100
Ege	129	67,5	62	32,5	191	100
Doğu Anadolu	124	60,5	81	39,5	205	100
Güneydoğu Anadolu	31	59,6	21	40,4	52	100
Marmara	131	61,2	83	38,8	214	100
Akdeniz	170	78,3	47	21,7	217	100
Karadeniz	251	67,1	123	32,9	374	100
Toplam	860	66,9	426	33,1	1286	100

$p=,000$

Tablo 5'de 1286 öğrenciden 860'ının (%66,9) okullarında açık spor sahasının olduğu görülmektedir. Ülkemiz ortaokullarında açık spor saha sayısının spor salonlarına oranla daha yüksek bir sayıda olduğu söylenebilir. Ancak açık spor sahaslarının nitelikleri gözlemlendiğinde bunların genel anlamda istenilen standartlarda olmadıkları da bilinmektedir. Tablo 5'de Akdeniz Bölgesi'nde %78,3'lik bir oran ile açık spor sahaslarının diğer bölgelere nazaran daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bölgelere göre öğrencilerin “Okulunuzda açık spor sahası var mı?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde açık spor sahaslarının bölgeler arası bulunma durumlarında çok önemli farkların olduğu tespit edilmiştir ($p<,01$).

Tartışma ve Sonuç

Okullarında spor salonu olduğu yönünde görüş bildiren ortaokul öğrenci sayısının 378, okullarında spor salonu olmadığı yönünde görüş bildiren öğrenci sayısının ise 908 olduğu

görülmüştür. Bu bilgiler doğrultusunda öğrencilerin %70,6'sının spor salonu olmayan okullarda eğitim alıkları belirlenmiştir. Erhan (2009) doktora tezinde Doğu Anadolu bölgesindeki illerde görev yapan öğretmenlerin beden eğitimi dersini okullarındaki spor salonunda yapıp yapmadığına ilişkin soruya, beden eğitimi öğretmenlerinin %77'si hiçbir zaman cevabını vermişlerdir. Bu bulgudan beden eğitimi öğretmenlerinin %77'sinin görev yaptıkları okullarda spor salonunun bulunmadığı anlaşılmakta olduğunu belirtmiştir. Mamak (2010) Konya ili, il merkezi ve seçilmiş ilçelerindeki ilköğretim okullarında yaptığı araştırmada okulların %53'de spor salonu bulunurken %47'sinde bulunmadığını tespit etmiştir. "Ders Dışı Okul Spor Etkinliklerinin Eğitim Programı Açısından Araştırılması" başlıklı çalışmalarında Pehlivan ve arkadaşları (1993) okullarda spor faaliyetlerini engelleyen unsurlar sıralamasında ilk sırayı %66 ile salon, saha, araç-gereç ve malzeme yetersizliği olduğunu tespit etmişlerdir. Adıgüzel'in (2010) yaptığı çalışmada benzer sonuç çıkmıştır. Öğrencilerin yaşadığı çevredeki spor tesislerinin yeterlilik durumuna ilişkin dağılımlarında %70,6 öğrenci spor tesislerinin yetersiz görünürken, %29,4 öğrenci spor tesislerinin yeterli olduğunu düşünmekte olduğunu ifade etmiştir. Spor salonu olmayan okul oranının bu denli yüksek olması ülkemizde halen okullarda fiziki alt yapı boyutunda ciddi eksiklikler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bölgelere göre ortaokullarda spor salonuna ilişkin dağılım incelendiğinde Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde öğrencilerin %36,5'i okullarında spor salonu bulunduğunu belirtirken bu oran Doğu Anadolu Bölgesi'nde %28,3 olarak görülmektedir. Karadeniz Bölgesi'ndeki öğrencilerin %72,5'i okullarında spor salonu olmadığını belirtirken bu oran Akdeniz Bölgesi'nde %66,4'dür.

Bununla birlikte okullarında açık spor sahası olduğu yönünde görüş bildiren öğrenci sayısının 860 (%66,9), okullarında açık spor sahası olmadığı yönünde görüş bildiren öğrenci sayısının ise 426 (%33,1) olduğu belirlenmiştir. Bu verilere göre öğrencilerin %33,1'inin eğitim gördükleri okullarda açık spor sahası bulunmadığı, söz konusu okulların spor sahası şeklinde kullanılabilecek yeterli alanlarının olmadığı sonucunu doğurmuştur.

Uğur'un (2006) yaptığı çalışmada "Okulunuzda beden eğitimi dersini işlemek için yeterli tesis var mı?" sorusuna verilen cevapların dağılımı incelendiğinde araştırma gurubunun %46,3'ünün "hayır" şeklinde görüş belirttikleri tespit edilmiştir.

Bölgelere göre ortaokullarda açık spor sahalarına ilişkin dağılım incelendiğinde araştırmaya katılan 1286 öğrenciden 860'i (%66,9) okullarında açık spor sahasının bulunduğunu belirttiği görülmektedir. Ülkemiz ortaokullarında açık spor saha sayısının spor salonlarına oranla daha yüksek bir seviyede olduğu söylenebilir. Ancak açık spor sahalarının nitelikleri gözlemlendiğinde bunların genel anlamda istenilen standartlarda olmadıkları bilinmektedir. Araştırmada elde edilen bulgularla Akdeniz Bölgesi'nde %78,3'lük bir oran ile açık spor sahalarının diğer bölgelere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu durum iklim şartlarından kaynaklanabilir. Doğu Anadolu bölgesinde kış aylarının eksi 25-30 derecede olduğu bilinmektedir. Kış aylarının uzun bir müddet sıfırın altında seyrettiği illerde spor salonlarının yapılması sağlanmalı, kış sporlarının uygulanabileceği ve okulların ortak kullanabilecekleri spor tesislerinin yapılmasına ağırlık verilmelidir.

Ülkemizde son yıllarda eğitim ve spor alanlarında önemli gelişmeler meydana geldi. 2003 yılında eğitime 11 milyar TL (genel bütçenin % 9'u) ayrılırken bu rakam 2017'de 122 milyar TL'ye (genel bütçenin %19'u) çıkartılmıştır. 2007 yılında 34.656 olan ilköğretim okul sayısı 2014-15'de 44.512'ye yükselmiştir. Böylelikle derslik başına düşen öğrenci sayısında yıllara

göre düşme kaydedilmiştir. Ayrıca ders kitapları ücretsiz dağıtılmaya başlanmıştır. Spor alanında ise Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın kurulması, stadyumların yenilenmesi, uluslararası spor müsabakalarına ev sahipliğinin yapılması gibi önemli gelişmelerin yanında, futbolda dünya üçüncülüğü, UEFA kupası, basketbolda dünya ve Avrupa ikinciliği gibi başarılar sağlanmıştır. Türkiye'de son 10 yılda 342 yeni spor tesisi yapılmıştır (Başbakanlık, 2010).

Türkiye'de eğitim ve spor alanlarında meydana gelen önemli gelişmelere rağmen henüz uluslararası platformda arzu edilen noktada değiliz. Ayrıca ülke geleceğini emanet edeceğimiz çocuk ve gençlerin eğitim-öğretim gördükleri okullardaki açık ve özellikle kapalı spor alanlardaki yetersizlikler, fiziki alt yapı sorunu ve malzeme eksiklikleri ulusal ve uluslararası arenada başarıya ulaşmamızdaki engellerden biri ve en önemlisidir.

Bu kapsamda ülkemiz okullarında kapalı ve açık spor tesisi sayısı ivedi bir şekilde artırılmalıdır. MEB'in yanında GSB ve Yerel Yönetimler de okullara spor tesisi yapmalıdır. Yatırımcılar vergi muafiyeti konusunda bilgilendirilmeli, spor tesisi yapma konusunda destekleri sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

Adıgüzel, R. (2010). İlköğretim Okulları II. Kademe Öğrencilerinin Spora Bakış Açılarının ve Spor Alışkanlıklarının Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Deutscher Olympischer Sport Bund (DOSB). (2014). Sportstätten in Deutschland – ein Überblick. Erişim: [https://www.dosb.de/fileadmin/fm-dosb/arbeitsfelder/umwelt-sportstaetten/Downloads/Sportstaetten/Sportstaetten_Deutschland_Ansicht.pdf], Erişim tarihi: 14.11.2015.

Erhan, SE. (2009). Doğu Anadolu Bölgesi İl Merkezlerinde Beden Eğitimi Dersinin İşlenebilirliği, Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Sorunları ve Bunların Öğrenci Tutumları Üzerine Etkisi. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü. (2009). 2010-2014 Stratejik Plan. Erişim: [<http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/aeVCS+GenclikSporGenelMudurluguSP1014.pdf>], Erişim tarihi: 20.10.2015.

Kalemoğlu-Varol, Y., İmamoğlu, A.F. (2014). Türk ve İngiliz eğitim sistemlerine ilişkin sayısal verilerin karşılaştırmalı olarak incelenmesi. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 3(1), 406-418

Karahüseyinoğlu, MF., Ramazanoğlu, F., Nacar, E., Savucu, Y. (2005). Türkiye'nin Spordaki Konumunun Bazı Avrupa Ülkeleri İle Karşılaştırılması, Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları, 2008, 75-82.

Karasar, N. (2003). Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Mamak, H. (2010). 8 Yıllık Kesintisiz İlköğretim Okullarında Beden Eğitimi ve Spor Derslerinin Uygulanırılığı ve Amaçlarına Ulaşma Düzeyi (Konya İli Uygulaması). Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2012). 12 Yıl Zorunlu Eğitim Sorular - Cevaplar. Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2013). Beden Eğitimi ve Spor Dersi Öğretim Programı (Ortaokul 5-8. Sınıflar), Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2015). İlkokul ve Ortaokullarda Bulunan Spor Salonu Sayısı. Bimer Cevap: Budanur, S., MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2016). Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2015/16. Erişim: [http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_03/18024009_meb_istatistikleri_organ_egitim_2015_2016.pdf], Erişim tarihi: 14.09.2017.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2017). Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Haftalık Ders Çizelgesi. Erişim: [<http://ttkb.meb.gov.tr/www/haftalik-ders-cizelgeleri/kategori/7>], Erişim tarihi: 02.10.2017.

Muratlı, S. (2013). Spor ve Çocuk. Nobel Yayıncılık.

Pehlivan, Z., Esen, N., Dönmez, B. (1993) Ders Dışı Okul Spor Etkinliklerinin Eğitim Programı Açısından Araştırılması, Eğitim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Spor II. Ulusal Sempozyumu, 16-18 Aralık 1993, Manisa, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, s: 259-269.

Statistik-Portal (STATISTA). (2017). Anzahl der Sportstätten in Deutschland nach Anlagetypen (Stand: 2012). Erişim: [<http://de.statista.com/statistik/daten/studie/204702/umfrage/anzahl-der-sportstaetten-in-deutschland-nach-anlagetypen/>], Erişim tarihi: 20.09.2015.

T.C. Başbakanlık (2010). Türkiye'nin Uluslararası Spor Etkinliği Karnesi. Erişim: [<https://kdk.gov.tr/sayilarla/turkiyenin-uluslararasi-spor-etkinligi-karnesi/20>]. Erişim tarihi: 25.10.2017

Türkiye İstatistik Kurumu. (2007). Spor İstatistikler 2007, Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2017). Eğitim İstatistikleri. Erişim: [www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1606]. Erişim tarihi: 04.10.2017

Uğur, O.A. (2006). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Yaklaşımı ve Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Field : Sport Sciences

Type : Research Article

Received: 04.06.2017 - *Corrected*: 28.10.2017 - *Accepted*: 30.10.2017

Spor Federasyonları İl Temsilcilerinin Mali Sorunlarına İlişkin Görüşleri

Zeki TAŞ¹, Zafer ÇİMEN²

¹Bartın Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Bartın, TÜRKİYE

²Gazi Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Ankara, TÜRKİYE

E-Posta: zekitas54@gmail.com

Öz

Bu araştırmada, spor federasyonları il temsilcilerinin karşılaştıkları mali sorunların belirlenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmaya Türkiye / Sakarya ili ve Türkiye / Bartın ilinde görev yapan 4 takım sporu (Futbol, Basketbol, Voleybol, Hentbol) ve 4 bireysel spora (Bisiklet, İzcilik, Güreş, Tenis) ait federasyon il temsilcileri katılmıştır. Kavramsal çerçeve ışığında araştırmanın veri toplama aracı olan yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşmeler esnasında veri kaybını önlemek için ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Veriler betimsel analiz ve içerik analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Sonuçlar, mali alanlardaki desteğin yetersiz olduğunu göstermiştir. Elde edilen bulgular doğrultusundaki sorunların giderilmesi, il temsilcilerinin mali sorunlarını gidererek iş verimliliğini arttırabileceği düşünülebilir.

Anahtar Kelimeler: Spor Yöneticisi, İl Temsilcisi, Yönetmelik Problem

The Notions of Sports Federations' Representatives with regard to Managerial Problems

Abstract

In this research, it was aimed to determine the managerial problems faced by sports federation provincial representatives. The federation provincial representatives of 4 team sports (Football, Basketball, Volleyball, Handball) and 4 individual sports (bicycle, scouting, wrestling, tennis) who worked in Turkey / Sakarya province and Turkey / Bartın province participated in the study using qualitative research method. A semi-structured interview form, which is the data collection tool of the research in the conceptual framework, was established. A voice recorder was used to prevent data loss during negotiations. The data were analyzed using descriptive analysis and content analysis. The conclusions revealed that physical working environments (office, stationery materials, technological materials, etc.) coordination with provincial and district sports directorates is inadequate, lack of coach and referee courses. According to findings, it may be considered that the provincial representatives can improve their business productivity by eliminating their managerial problems.

Keywords: Sports Manager, Provincial Representative, Managerial Problem

Giriş

Spor, 20.yy'ın son çeyreğinde gelişen teknolojilerle birlikte her geçen gün daha çok insanın dikkatini çekmiş ve spor etkinliklerinin değeri de bu duruma bağlı olarak her geçen gün artmıştır (Erten, 2006). Sanayinin hızlı gelişimi ve yoğun kentleşme gibi başlıca değişimlere bağlı olarak, serbest zaman artışı günümüzde yeni boyutlar kazanmıştır. İç dinamiğini sporla arttıran ülkeler, tarihsel süreç içerisinde dışa açılma ihtiyacı duymuşlardır. Güçlü olmak ve başkalarını yenmek üzere benimsenen spor giderek uluslararası etkinliklerin düzenlendiği noktaya ulaşmıştır (Sunay, 2003). Sporun toplumlar arasında artan önemi ve oynadığı eğitsel, toplumsal ve kültürel roller ve ayrıca uluslararası müsabakaların gördüğü itibar, kamu yetkililerinin ilgisini çekmiştir. Sporun toplum üzerinde olumlu etkisi olduğunun kabul edilmesi, sporun kamu yararına yönelik bir kamu hizmeti olarak değerlendirilmesine neden olmuştur (Gök, Sunay, 2010). Geniş kitleleri ilgilendiren, etkileyen sporun etkin ve verimli bir şekilde yönetilmesi, örgütsel ve hukuki bir yapı çerçevesinde oluşturulması ve sporun bireysel ve toplumsal açıdan birçok önemli işleve sahip olması, devletleri sporu geliştirmek ve yaygınlaştırmak için etkin ve verimli şekilde yönetecek örgütsel ve hukuki yapıyı oluşturmak durumunda bırakmıştır (Erten, 2006). Nitekim gelişmiş Dünya ülkelerinde spor yönetimine gerekli önem ve özen gösterilmekte, spor genellikle bağımsız örgütler tarafından sevk ve idare edilmektedir (Erturan ve İmamoğlu, 2006). Günümüzde bütün modern ülkelerde, spor dallarının faaliyetleri, o spor dalının niteliğine uygun bir spor federasyonuna bağlıdır. Bu spor federasyonları da bağımsız bir çatı örgüt altında faaliyetlerini sürdürmektedir (Bal, 2013:9).

Türkiye'de Spor Federasyonları halen Gençlik ve Spor Bakanlığına bağlı bir kuruluş olan Spor Genel Müdürlüğü çatısı altında varlıklarını sürdürmektedirler. (Bal, 2013:9). 21766 sayılı ve 22.11.1993 tarihinde resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Spor Federasyonlarının teşkilatı, çalışma, görev, yetki ve sorumluluk yönetmeliği ile Spor Federasyonlarının işlerlik kazanması resmen belirlenmiştir. Buna göre federasyonların; sporun yurt sathına dengeli bir şekilde yayılıp gelişmesini sağlamak, yurtdışındaki ve yurtiçindeki sportif gelişmeleri izlemek, karşılıklı ilişki, yarışma, çalışma ve diğer faaliyetleri programlayıp bunların uygulamalarını kontrol etmek, ülke içinde müsabakalar düzenlemek, ülke içinde düzenlenen tüm müsabakaların devamlılığını sağlamak, yabancı ülkelerdeki sportif gelişmeleri ve yenilikleri izleyerek bu bilgilerden ülke içinde daha çok kişinin yararlanmasını sağlamak, Uluslararası Federasyonun izni ile Uluslararası kurs, seminer ve spor organizasyonların düzenlemek gibi görevleri vardır.

Federasyonların görevleriyle ilgili yönetmeliğin 1. Maddesinde “sporun yurt geneline dengeli bir şekilde yayılıp gelişmesini sağlamak” şeklinde temel bir sorumluluğu bulunmaktadır. Ayrıca aynı yönetmeliğin Federasyonların görevleriyle ilgili bölümün 19. Maddesinde “İl Spor temsilcilerinin kendi aralarında ve federasyonla koordineli bir şekilde çalışmalarını sağlamaktır. “ ifadeleri yer almaktadır. Federasyonlar ülke genelinde görev ve sorumluluklarını yerine getirirken illerdeki teşkilat temsilcileri olan spor il temsilcilikleri ile eşgüdüm halindedir. Spor İl Temsilcileri 3289 Sayılı Yasa ile görev ve sorumlukları belirlenen gönüllülük esasına göre çalışan birimlerdir. Federasyonların illerde temsilciliğini yapan ve fahri çalışanlar durumundaki il temsilcileri federasyonların taşra teşkilatını oluşturmaktadır. İllerde valilerin sorumluluğu altında bulunan il temsilcileri, o il'de uygulanmakta olan spor dallarının ilgili federasyonları ile uyumlu çalışabilme ve bu federasyonların taşra bağlantılarını sağlayabilme amacıyla görev yaparlar. İl temsilcilerinin, ilgili oldukları spor dalında sporcu, antrenör, hakem veya yöneticilik yapmış, spor çevresinde tanınmış ve iyi eğitim almış olması gibi niteliklere sahip olması gerekir. Bu niteliklere sahip il

temsilcileri federasyon tarafından uygulamaya konulacak faaliyetlerin yürütülmesinde illerde önemli derecede görev ve sorumluluk almaktadır.

Bu çalışmada, il spor temsilcilerinin görevleriyle ilgili karşılaştıkları mali sorunlar hakkındaki görüşleri tespit edilerek mali alanlardaki sorunların neler olduğunun belirlenmesi ve elde edilen veriler doğrultusunda da önerilerin sunulması amaçlanmıştır. Bu temel amaç doğrultusunda; mali destek, ödenek kullanımı, tesis imkanı ve sponsor bulma durumları gibi konularda il temsilcilerinin görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Yaman vd. (2012) tarafından illerdeki spor yöneticileri üzerinde araştırma yapılmış olsa da, il temsilcilerinin mali sorunlarını konu alan bir araştırma daha önce yapılmamıştır. Bu nedenle bu araştırma alanyazında önemli bir boşluğu dolduracak denilebilir.

Bu amaçla öncelikle verilerin toplanması için “Spor Federasyonları İl Temsilcilerinin Yönetimsel ve Mali Sorunlarına İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi” görüşme formu oluşturulmuştur. Oluşturulan görüşme formları ile hala Federasyon İl Temsilcilik görevini yürütmekte olan 16 Federasyon İl Temsilcisi ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Görüşmede hem takım sporları hem de bireysel sporları kapsamı amacıyla 8 takım sporu ve 8 bireysel spor Federasyon İl Temsilcisi tercih edilmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz tekniği kullanılan çalışmada Federasyon İl Temsilcilerinin mali sorunları saptanarak literatür temelli tartışılmıştır.

Spor Kavramı

Genelde beceri geliştirme, sosyalleşme, rekabet, kurallara dayalı, ferdi ya da gurupla yapılabilen aktivite gibi kavramları içerse de kelime, spor bilimcilerin sporu ele alış biçimleri doğrultusunda farklılıklar gösteren bir tanıma sahiptir. Basım ve Argan (2016: 3) sporu “boş zaman faaliyeti olarak bir rekreasyon, heyecan boyutuyla bir yarışma, fiziksel ve bedensel bir aktivite”, Yetim (2014:164) “bireyin sağlığını fizyolojik ve psikolojik yönden geliştiren, zihinsel ve motorik özelliklerini artıran, sosyalleştiren, biyolojik, pedagojik ve sosyal bir olgu” olarak tanımlamışlardır.

Yönetim Kavramı

Yönetim kavramı ele alınış biçimi olarak bazı farklılıklar göstermektedir. Ekonomistlere göre toprak, sermaye, işgücünün ifade edildiği üretim faktörleri; yönetim bilimcilere göre otorite sistemi; toplumbilimcilere göre bir sınıf ve saygınlık olarak işlenirken; Psikoloji, Hukuk, Muhasebe gibi sosyal bilimlerde ise amacına uygun tanımlamalara gidilmiştir (Can, Azizoğlu ve Aydın, 2011: 40). En sade olarak “insanlar aracılığıyla işleri yaptırmak” (Hodgetts, 1999) biçiminde ifade edilen yönetim kavramı (Robbins ve De Cenzo, 1998: 2013) tarafından “işlerin yöneticinin haricindeki kişilerce etkin ve verimli olarak yaptırılması” şeklinde açıklanmıştır.

Eren’e (2001) göre yönetim ise; belirli bir takım amaçlara ulaşmak için, başta insanlar olmak üzere parasal kaynakları, donanımı, demirbaşları, hammaddeleri, yardımcı malzemeleri ve zamanı birbiri ile uyumlu, verimli ve etkin kullanabilecek kararlar alma ve uygulama süreçlerinin toplamıdır (Eren, 2001:286). Öz olarak söylemek gerekirse, yönetimin esası eldeki insan ve madde kaynağının etkili biçimde kullanılarak ortak bir amacın gerçekleştirilmesidir (Aydın, 1994).

Spor Yönetimi Kavramı

Örgüt olarak birçok ilgi alanı bulunan spor yönetimi; spor örgütü veya kuruluşunun amaçlarına ulaşabilmesi için gerekli madde ve insan kaynaklarını kullanmasıdır (Basım ve Argan, 2016:10). Spor için gerekli hammadde ve insan kaynakları kullanılarak fiziksel, zihinsel, duygusal ve ruhsal etkileriyle spor örgütü ve organizasyonunun yapısını ve yönetimini farklı kılmaktadır. Bu nedenle spor kurum ve kuruluşlarının dinamik bir yapıya sahip olması gerekir. Özellikle spor ortamını oluşturan yönetici, sporcu, eğitici, tesis, araç-gereç ve sportif yarışma programları gibi unsurlar, amaçlara uygun olarak bir araya getirilmelidir (Mirzeoğlu, 2003).

Spor yönetimi, sporda yönetimi meydana getiren unsurların kuruluş ve işleyiş biçimlerini inceleyen ve bu unsurların en iyi şekilde sevk ve idaresi için gereken yönetim tekniğini bulmaya çalışan spor biliminin bir koludur (Demirci 1986). Karagözoğluna (1994) göre spor yönetimi, spor kurumlarına has konu ve metotları olan sporun kendi iç dinamiklerinden yola çıkarak, yine spora kısa ve uzun vadeli fayda ve çözümler sağlamayı amaçlayan bir bilim dalıdır.

Yönetici Kavramı

Yönetici örgüt içinde sorumlu olduğu “örgüt amaçlarını saptama, bu amaçlara ulaşmak için insan, madde, para ve bilgi gibi kaynakları bulma, gerekli örgütlemeyi yapma, çalışanları amaçlara ulaştırmak için kontrol etme, etkileme ve yönetme fonksiyonlarını yerine getirmekle görevlidir” (Ardanç, 1982:29). Yöneticiler, bu görevlerin dışında, bulunduğu yönetim kademesindeki yönettiği kişiler arasındaki çatışmaları çözmeye, görevleriyle ilgili uyumsuzluklarını gidermeye, onlara yenilikleri benimsetmeye, iş görenlerin işten doyumlarını arttırmaya, verimliliği arttırmaya, gerektiğinde onların davranışlarını değiştirmeye çalışırlar. Tüm bu işlevleri kendi görev, yetki ve sorumluluk alanları içinde kalarak başarmakla görevlidirler (Başaran, 1998).

Spor Yöneticisi Kavramı

Spor yöneticisi; “spor örgüt veya organizasyonunun belirlenmiş amaçlara ulaşması için insan ve hammadde kaynaklarını en verimli ve uygun bir şekilde kullanan, olaylara ve kişilere yön veren kişi” dir (Basım ve Argan, 2016). Daha geniş ifadeyle spor yöneticisi, “beden eğitimi ve spor alanlarında amaçlanan hedeflere ulaşılabilmesi ve işlerin yerine getirilebilmesi için, spor kurumlarında çalışan insanları teşkilâtlandıran, emirler veren, grup çalışmalarını aynı amaca yönlendirip düzenleyen, her türlü sorumluluğu üzerine alan ve işleyişi denetleyen kişi” dir (Türkozan, 2016).

Örgüt Kavramı

Örgüt kavramı, literatürde “organizasyon”, “teşkilat” gibi kelimelerle de ifade edilmektedir. Örgüt kavramı çeşitli bilim dalları açısından ele alınmış (ekonomi, psikoloji, antropoloji gibi) ve değişik tanımlamalar yapılmıştır. Örgüt kavramıyla ilgili bazı tanımlar şunlardır:

•Örgüt, bir işletmede bulunan işler, mevkiler, çalışanlar arasındaki iletişim ve otoriteyi gösteren bir yapıdır, teknik ve sosyal faktörlerle ilgili bir düzenlemedir (Koçel, 2011).

- İki veya daha fazla insanın, saptamış oldukları ortak amaçlara ulaşma yolunda, gerek kendi çabalarını, gerek araç ve gereçleri belli bir düzenleme sürecinden geçirdikten sonra, meydana getirdikleri yapıdır (Başyigit, 2006).
- Örgüt, iş ve görev bölümü yapılarak bir otorite ve sorumluluk hiyerarşisi içinde ortak ve açık bir amacın gerçekleştirilmesi için bir grup insanın faaliyetlerinin akılcı kurallara göre eşgüdümlemesidir (Tutar, 2009).

Spor Federasyonları

Türkiye’de federasyonların kurulması 1922 TİCİ nizamnamesine göre, federasyon kurmaya ve bu federasyonlara üye seçmeye yetkisiz olan meclis-i idarenin 24 Ağustos 1922’de toplanarak futbol, atletik sporlar (atletizm, bisiklet, eskrim, tenis, yüzme, atıcılık ve binicilik) ve güreş (güreş, halter ve boks) için encümenlerin oluşturulması süreciyle başlamıştır (Çeki, 1972). Güreş ve atletizm encümenleri yasal kuruluş işlemlerini tamamladıktan uzunca bir süre sonra faaliyete geçememişler, bazı işlevsellikler sebebiyle yapılarını 13 Nisan 1923 tarihinde yeniden örgütlemek durumunda kalmışlardır (Fişek, 1985). Tekrar yapılanma içindeki encümenler 2 Ocak 1924 tarihli 173 sayılı icra vekilleri heyeti kararnamesiyle Türkiye’yi dışarıya karşı temsil etme yetkisini alan TİCİ Türkiye’nin 1924 Paris Olimpiyatları’na katılmasının önkoşulu olarak katılması planlanan spor dallarında federasyon kurulması ve bu federasyonların uluslararası federasyonlara üye olmaları zorunluluğu üzerine 24.08.1922’de federasyon kurma başvurusunda bulunmuşlardır. IAAF’tan Aralık 1922’de olumlu cevap alınması üzerine 15 Ocak 1923’te geçici kabul, 21.05.1923’te de kesin kabul gelmiştir. Böylece Türkiye Cumhuriyeti’nde ilk spor federasyonları kurulmuş, Türkiye Cumhuriyeti spor federasyonları yoluyla uluslararası spor topluluğunun bir üyesi olmuş, devletin spor faaliyetlerinin yürütülmesindeki en önemli temsilcilerinden birisi olmuştur (Çeki, 1972).

Federasyonlar, 2004 yılına kadar devletin farklı spor örgütleri altında faaliyet göstermiştir. Kurulma işlemlerini de ilgili spor örgütleri aracılığıyla tamamlamıştır. 5253 sayılı dernekler kanuna dayanılarak çıkarılan 25772 dernekler yönetmeliğinin 9.maddesinde “Kuruluş amaçları aynı olan en az beş derneğin bir araya gelmesi ile kurulurlar.” (Resmi Gazete, 2005) ve 25869 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Gençlik ve Spor Kulüpleri Yönetmeliğinin 21. Maddesinde “Kulüpler; kaynak ve güçlerini birleştirmek, yardımlaşmak, ortak kullanabilecekleri mekan, araç ve gereçlere sahip olmak, saha ve tesisler kurmak ve kullanmak, eğitim olanakları sağlamak amacıyla federasyon, federasyonlar da konfederasyon kurabilirler” (Resmi Gazete, 2005), şeklindeki kanunlarda belirtilen resmi dayanak üzere kurulurlar.

İlk spor federasyonlarının kurulmasının ardından günümüze kadar bir takım değişikliklerle devlet birimleri Türk spor’unun ve federasyonların yönetiminde rol almış, federasyonların yapısında bir takım güncellemeler yapılmıştır. Spor Federasyonları, 04.03.2004 tarihli ve 5105 sayılı yasanın 2. maddesi ve 3289 sayılı kanuna eklenen 9. maddeye göre “özerk” adı altında kurulması için gerekli şartlar oluşturulmuştur. 14.07.2004 tarihli ve 25522 sayılı resmi gazetede yayınlanan “Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü (GSGM) Özerk Spor Federasyonları Çerçeve Statüsü” ile de 2006 yılına kadar birçok federasyon özerk statü elde etmiştir. Anayasa Mahkemesi, 2 Eylül 2009 tarihli kararıyla Türkiye’de Spor Federasyonlarının bugünkü yapılarıyla özerk olamayacaklarını belirtmiş ve ilgili maddeleri iptal etmiştir. Bu kararın ardından ortaya çıkan boşluğu gidermek için yayınlanan 6215 sayılı 29.03.2011 tarihli

kanununun 10. Maddesi ile “Özerk Spor Federasyonlarının” adı “Bağımsız Spor Federasyonları” (BSF) olarak değiştirilmiştir.

Spor federasyonları, kendi spor dalındaki statü ve kuralları, uluslararası spor federasyonlarının statü ve kurallarına uygun olarak yürütmekte, yine kendi spor dalının araç gereç, malzeme, yarışma, sporcu lisans, tescil, vize işlemleri, doping vb. konularda gerekli talimat ve kuralların hazırlanması gibi teknik görevlerin yanı sıra, milli düzeyde spor faaliyetlerinin örgütlenmesi ve denetlenmesi, hakem, antrenör vb. elemanların görevlendirilmesi gibi yönetsel fonksiyonlarını da yerine getirmektedirler. Spor federasyonları, birden fazla ülke sporcularının katıldığı yarışmalarda Uluslararası Federasyonun statü ve kurallarını taviz vermeden uygulamak zorundadır. Bu açıdan bakıldığında, ulusal spor federasyonları uluslararası federasyonun teknik denetimi altında, bir bakıma onun alt sistemi gibidir (Fişek, 1998).

Federasyonların ulusal ve uluslararası görev ve sorumluluklarının ana unsurunu temsil ettiği spor dalı ve spor dallarının ulusal ve uluslararası kurallara göre yürütülmesini ve gelişmesini sağlamaktır. Spor dalları, federasyonlara bağlı olup, federasyonlar, düzenleme alanları içerisindeki spor dallarıyla ilgili teknik ve idari kararları alma yetkisine sahiptirler. Bir federasyon içinde sadece bir spor dalı olabileceği gibi, birden fazla spor dalı da teknik veya idari bakımdan aynı federasyona bağlanabilir. Federasyonlar temsil ettikleri spor dallarına ait organizasyonları, illerdeki temsilcileri olan İl Spor Temsilcileri aracılığıyla gerçekleştirirler.

İl Spor Temsilcisi

Gönüllülük esasına göre görev yapan İl Spor Temsilcileri (İST), Spor Federasyonlarının, düzenlenen organizasyonlarda ve federasyon adına yapılacak çalışmalarda illerdeki temsilcileri konumundadırlar. Spor Federasyonları taşradaki spor organizasyonlarını İST’lerle eşgüdüm halinde gerçekleştirir. İl Spor Temsilcileri (İST), 21.5.1986 tarih ve 3289 sayılı GSGM’nin Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun’un 7. maddesine dayanılarak hazırlanan il spor dalı temsilcilerinin atanma, görev, yetki ve sorumluluklarını kapsayan, GSGM İl Spor Dalı Temsilci Yönetmeliğine göre görev yapmaktadırlar.

Bu yönetmeliğin amacı, illerde spor faaliyetleriyle meşgul olmak üzere valilerin sorumluluğu altında o il’de yapılacak olan spor faaliyetlerinin ilgili federasyonlar ile uyumlu çalışabilme ve bu federasyonların taşra bağlantılarını sağlayabilme amacıyla fahri olarak görev yapan spor dalı temsilcilerinin görevlerini ve atanma şekillerini düzenlemektir. Buna göre il spor temsilcileri; Federasyon Başkanlığı seçimini takiben, Federasyon Başkanının onayı ile en geç iki ay içerisinde dört yıllığına atanırlar. İST’lerin değiştirilmesi federasyonun isteğine bağlıdır.

İ.S.T.’ler, federasyonun illerdeki temsilcileri olarak faaliyetlerin yürütülmesinde, Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlükleri ile eşgüdüm halinde çalışırlar. İllerde faaliyet programı hazırlamak, federasyonun talimat, genelge ve duyurularını ilgili kişi ve kuruluşlara zamanında iletme, ildeki faaliyetlerin kaydını tutmak, müsabakalarda gözlemci olarak görev yapmak, il hakemi sayısı on kişiden az olan illerde İl Hakem Kurulunun Başkanlığını yürütmek gibi görevleri bulunmaktadır. Ayrıca, spor dalı ihtisas kulüplerinin kurulmasını sağlamak, başarılı sporcuların geliştirilmesini ve bu başarının sürdürülmesini sağlamak, Gençlik Hizmetleri ve Spor İl ve İlçe Müdürlükleriyle yapılacak toplantılara katılmak, gerektiğinde kendilerine bilgi ve raporlar vermek, düzenlenecek seminer ve toplantılara katılmak gibi görevleri de bulunmaktadır.

İ.S.T.'ler kendi istekleriyle yazılı başvuru yaparak görevlerinden ayrılabilirler. Başarısızlık, kanun, tüzük, yönetmelik ve federasyon talimatlarına aykırı davranışların tespit edilmesi gibi gerekli görülen durumlarda, federasyonlar İST'lerin görevine son verebilirler. Bu durumda İST'ler tekrar göreve aday olamazlar. Herhangi bir sebeple görevden ayrılmak durumunda kalan İST'lerin yerine Federasyon Yönetim Kurulu'nca yeni bir atama yapılır.

Mali Sorunlar

Örgütlerin kurumsal niteliklerinin düzeyi ve istenilen düzeyde hizmet verebilmeleri onların mali kaynaklarının el verdiği oranda mümkün olacaktır. Ülkemizde bazı örgütlerde olduğu gibi spor federasyonlarında da finansal kaynak yetersizliği söz konusudur (Bayansalduz, 2010:310-318).

Spor federasyonlarının gelirleri ana statüsünde belirlenen usul ve esaslar dâhilinde belirlenir. Genel Müdürlük bütçesinden bağımsız federasyonlara, ilgili spor dalının alt yapısına ve eğitime ilişkin projelerinin desteklenmesi amacıyla gerektiğinde kaynak tahsis edilebilir. Federasyonların tüm gelirleri her türlü vergi, resim ve harçtan muaftır. Sponsorluk ve reklam; ulusal veya uluslararası gençlik ve spor hizmet ve faaliyetlerini desteklemek amacıyla gerçek ve tüzel kişiler; Genel Müdürlüğün yıllık faaliyet programında yer alan ulusal ve uluslararası gençlik ve spor organizasyonları, sporcuların transfer bedelleri hariç olmak üzere spor kulüpleri ile federasyonların sporun yaygınlaştırılması ve sporcuların desteklenmesine yönelik sportif faaliyetleri, kamu kurum ve kuruluşları ve yerel yönetimler ile spor kulüplerine ait spor tesislerinden Genel Müdürlükçe uygun görülenlerin yapımı, bakımı ve onarımı, federasyonların ve spor kulüplerinin sportif hizmet ve faaliyetlerinin yürütülebilmesi için gerekli olan spor organizasyonları ile sportif araç, gereç ve malzemelerin temini, ferdi lisanslı sporcuların, Genel Müdürlük veya federasyonlarca ferdi olarak katılmalarına izin verilen ulusal veya uluslararası organizasyonları, Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi ile Paralimpik Komitesinin sportif faaliyetlerine ilişkin hizmetleri kapsamında sponsorluk yapabilirler. Ferdi veya takım sporcuları ile gençlik ve spor kulüpleri, ulusal veya uluslararası sportif faaliyetlerde; Genel Müdürlüğün belirleyeceği esaslar dâhilinde reklam alabilirler. Sportif faaliyetlere, sporculara, spor kulüplerine, federasyonlara veya tesislere yapılacak harcamalar sponsor tarafından bizzat harcanır veya sponsorluk alanın banka hesabına yatırılır. Sponsorlara, ulusal ve uluslararası federasyonların reklam ve sponsorlukla ilgili hükümlerine aykırı olmamak şartı ile faaliyetin veya tesisin isim, reklam, tanıtım ve yayın hakları verilebilir. Sponsorluk ve reklamla ilgili esas ve usuller Genel Müdürlükçe çıkarılacak yönetmelikle belirlenir (mevzuat.gov.tr).

Spor federasyonlarının; sponsor firma, işletme, kiralama, reklam, katılım, hediyelik eşya satışı, hibe, bağış ve yardım, faiz, ceza, itiraz, vize, tescil, transfer, uluslararası federasyon yardımları, yayın, milli ve temsili müsabaka gelirleri ve diğer gelirler gibi çeşitli finansal kaynakları bulunmaktadır. Ancak, ülkemizde spor federasyonlarının finansal kaynaklarının büyük kısmı kamu tarafından sağlanmaktadır. Bunların başında SGM ve Spor Toto Teşkilat Başkanlığı olmak üzere yerel yönetimler ve çeşitli kamu kurum ve kuruluşları gelmektedir. Genel Müdürlük olimpiik dallarda; federasyonun bir önceki yıl gerçekleşen gelirlerinin % 75'i kadar, olimpiik olmayan federasyonlara ise; % 50'si kadar yardımda bulunmaktadır (Bal, 2013).

Bayansalduz'un 2009 yılında federasyonların mali gelirlerinin tespitine yönelik yaptığı bir araştırmada, Türkiye'de 26 spor federasyonunun sponsorluk geliri elde edemediği, Basketbol

ve Voleybol Federasyonu dışındaki federasyonların da sponsorluk gelirlerinin oldukça düşük seviyede gerçekleştiği görülmüştür. Hokey, Judo ve Kuraş ve Su Topu Federasyonları bütçelerinin tamamı, Bisiklet, Boks, Halter, Hentbol, Herkes İçin Spor, İşitme Engelliler, Kano, Kayak, Okçuluk, Tenis ve Yelken Federasyonları bütçelerinin ise tamamına yakını Spor Genel Müdürlüğü ve Spor Toto Teşkilat Başkanlığınca sağlanan kaynaklardan oluşmuştur. 2009 yılında spor federasyonlarının toplam gelirlerinin %72'si Spor Genel Müdürlüğü ve Spor Toto Teşkilat Başkanlığınca sağlanan kaynaklardır. Yine, spor federasyonlarının 2009 yılı toplam sponsorluk gelirleri, federasyonların toplam gelirleri içerisinde sadece % 6 gibi oldukça düşük bir seviyede kalmıştır. Basketbol ve Voleybol Federasyonlarının sponsorluk gelirleri çıkartıldığında bu oran sadece % 1,6 dır. SGM ve Spor Toto Teşkilat Başkanlığınca sağlanan kaynaklar, spor federasyonlarının genel toplamda elde ettikleri gelirlerin 2,5 katıdır. Buna göre, spor federasyonlarının elde ettikleri sponsorluk ve diğer gelirleri oldukça düşük seviyede kalmıştır (Bayansalduz, 2010:317)

Tesisleşme ve tesis kullanımına yönelik sorunlar

Kitlelerin aktif olarak spor yapabileceği tesislerin varlığına ve bilhassa mevcut tesislerin işletilmesine bağlıdır. Bugüne kadar yapılan uygulamalarda Türkiye'de sporu yönetenlerin ortaya koyduğu tesis anlayışında kitle, bölge, coğrafi durum, sporcu kaynağı konuları göz ardı edilmiştir (Kotan, 1996). Genellikle yatırımlar sporun aktif olarak yapılabileceği tesisler yerine ağırlıklı seyir sporuna imkân veren tesisler üzerine yoğunlaşmıştır. Bu tür tesislere olan ihtiyaç açıktır. Ancak uygulamada büyük tesislere verilen ağırlığın kitleye yönelmiş bir spor politikası ile bağdaşmadığı ve eş kapasiteli büyük tesislerin ekonomik bakımdan anlamlı olmayan kapasiteler yarattığı görülmektedir. Bu tesislerin büyüklüğü, işletme masraflarını arttırdığı için genellikle maç günleri dışında genellikle kapalı tutulmaları spor yapacak çok sayıda kişinin doğrudan doğruya faydalanma imkânını ortadan kaldırmaktadır (dpt.org.).

Ülkemizde bu konuda yıllardır yapılan tartışmalarda spor tesisleri yapılırken önce seyir sporuna dayalı tesisler mi yapılmalı, yoksa kitle sporuna dönük tesisler mi yapılmalıdır sorularına cevap aranmıştır. Bu tartışmaların günümüz dünyasında sporun kat ettiği yol ve oynadığı rol dolayısıyla her iki görüşün de haklı olduğu kabul edilerek ona göre tesis politikalarını planlamak gerekmektedir. Burada asıl sorulması gereken ülkemizde spor tesislerini kimin yapmasıdır. Seyircili spor tesisleri çok pahalı tesislerdir. Sporun marifetini sergilediği bu tesislerde kitle sporuna ulaşılır. Seyircisiz antrenman tesisleri ise özel, resmi müesseseler ve spor teşekküllerince kendi mensupları için belirli standartlarda yaptırılmaktadır. (Çeki, 1989).

Birçok tesisin nizami ve sıhhi olarak yapılmaması yanında ihtiyaçlara cevap verecek nitelikte olmaması ve spor işletmeciliği anlayışından uzak bir tarzda yönetilmesi, tesislerden beklenen yararın asgari bir seviyeye ulaşmasına engel teşkil etmektedir. Genç ve dinamik bir nüfus yapısına sahip Türkiye'de sporun gelişmesi, sporda ortaya konulan hedeflere ulaşılması ve uluslararası spor organizasyonlarında özlenen başarıların elde edilebilmesi, sporun geniş kitlelere yaygınlaştırılabilmesi için yapılacak tesislerin şu sorunlardan arındırılması gerekmektedir. Yer seçiminde yoğun trafik ve ulaşım şartlarının olumsuz olduğu alanlar, konforsuz ve akustik olmayan, görme ve seyir konforunun yetersiz olduğu mimari, yetersiz havalandırma, güvenlik ve temizlik imkânlarının kısıtlılığı, kullanım hacimleri yetersiz ve çok amaçlı kullanımlara elverişsiz olmasıdır. (Erkan,1989).

Yetki Sorunu

Yetki, bir görevi, bir işi yasaların verdiği olanaklara göre, belli şartlarda yürütmeyi sağlayan hak, salahiyet, mezuniyettir (tdk.gov.tr). Başaran'a (2008) göre, yasalarla örgütün en üst makamına verilmiş bir yetki adına, bir işi yapma ve yaptırma hakkıdır. Yetki kişiye değil makama verilen yasal yönetim erkidir (Başaran, 2008: 299-301). Can'ın (1994) yaptığı tanıma göre ise yetki, örgüt içinde yönetsel makamlara verilmiş karar verme, diğerlerini harekete geçirme ya da örgütsel amaçları başarmak için belirli görevleri yaptırma hakkı, örgütsel eylemin kişisel olmayan yönü, diğerlerini etkileme yöntemidir.

Yetkinin tanımlarına bakıldığında temelde, başkalarının davranışlarını yönlendiren kararları verebilme gücüdür. Yetkiyi gücün dış göstergesi olarak gören tanım, bir yönetici ne kadar yetkili ise, kurumun da o kadar güçlü görüneceğini vurgulamaktadır. Yetkiyi, kararları etkileme gücü olarak veren tanım da, aynı kavrama dönüktür. Yetkiyi kurumlaşmış güç olarak alan tanım, yöneticiyi yetkinin kendisinin değil, kurumun malı olduğu yönünde uyarmaktadır. Yetkiyi karar verme hakkı, itaat isteme hakkı gibi tanımlayanlar ise, bu kavramın bir hak olduğunu ve kişilerin veya örgütlerin bu hakka karşı olan tavırlarından kaynaklanan sorunlara sebebiyet verdiği anlayışında birleşmektedir (Bursalıoğlu, 2000: 192).

Bir örgütün hangi makamına hangi yetkinin verileceği, örgütü oluşturan yasal belgelerde gösterilir. Bu yüzden yetki bir bakıma bir makam verilen yasal erkdir (Başaran, 1989: 101-102). Astların, üst kademelerden gelen emir ve buyruklara uymaması veya emirleri ciddiye almaması ile sorunlar baş gösterir (Şimşek, 2002: 184). Burada örgütün amaçlarına yönelik yönetsel eylemlere ilişkin güç kullanımı söz konusu olursa yeni ve aşına olunmayan biçimdeki sorunlar eklenir (Açıklım, 1998: 79). Örgütte çalışanlara buyruk verememe, onları yönlendiremememe, yapılanları denetleyememe, ödül ve ceza verememe, kısacası örgütü yönetmek için gereken işleri yapamama gibi istenmeyen yetki sorunlarına yol açabilir (Başaran, 1989: 101).

Örgütlerin yetki sorunlarıyla karşılaştığı durumlar farklı gerekçelerle ortaya çıkabilir. Her makamın diğerleri ile olan görevsel ilişkileri belirtilmediğinde, örgütün her basamağında üst-üst yetki ilişkileri kurulmadığında, her çalışanın sadece bir üstüne karşı sorumlu olmayıp birçok üste karşı sorumlu olduğu karmaşık bir hiyerarşik düzende, yetki, beklenen sonuçları alacak biçimde ve derecede aktarılmadığında, yetki ve sorumluluğun eşit derecede dağıtılmadığı yapılarda karşılaşılır (Bursalıoğlu, 2000).

Mevzuat Sorunları

Türkiye'de yaygın bir kanaatle hâkim olan devlet yönetiminin hantallığı fikri toplumun mevcut ihtiyaçlarını karşılayamayan ve önemli bir sorun olarak ortaya çıkan mevzuat sorunudur. Devlet yönetiminden kurumların idaresine kadar idari işleyiş mekanizmasını düzenleyen mevzuatlar çağın gerekliliklerine göre düzenlenmediğinde hantallık, merkeziyetçilik, bürokrasi gibi sorunlara neden olmaktadır. Yasalarda yetki genişliği ve özerklik ilkeleri kabul edildiği halde yöneticiler ve üst kademe yöneticileri, tüm kararları alma konusunda bir tekelcilik anlayışı içinde bulunmaktadır (Yılmaz, 1997:402). Her idari yapı bürokrasi ile kaimdir. Ancak mevzuatların imkân tanıdığı aşırı merkeziyetçiliğin yarattığı bürokrasi ise; bir hastalık, yoğun evrak trafiği, karmaşa, anarşi, yetkisizlik ve belirsizlik olarak karşımıza çıkmaktadır (Yazıcıoğlu, 1995:115). Hizmetlerin görülmesinde esnekliği yok

eden merkeziyetçilik, üst makamların geniş ölçüde teferruata boğulmasına neden olarak yöneticilerin görevlerini yerine getirmesine engel olmaktadır (Yılmaz, 1997:402).

Ülkemizde mevzuatlardan kaynaklanan sorunların bir boyutu da, merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerinde uyguladığı “idari vesayet denetimi” ile ilgilidir (Eryılmaz, 1995:231-232). Ağır idari vesayet sonucu yerel yönetimlere ait olması gereken birçok yetki merkezde toplanmıştır. Bu durum kamu bürokrasisinin giderek büyümesi sorununa yol açmıştır. Böylece “hantallaşan” bürokrasi işlevsiz ve eşgüdümsüz, bir kurum haline gelmiştir (Çitçi, 1983:23).

Türkiye’de mevcut idari birimler bir takım mevzuat düzenlemeleri ile sürekli olarak büyüyüp genişlemektedir. Bakanlıklar, genel müdürlükler ve öteki örgütsel birimlerin sayıları artmakta, işlevleri belirsizleşmekte ve bunun sonucu olarak da birbirleri ile eşgüdümünden yoksun oldukları görülmektedir. Kamu bürokrasisinde birçok bölümler (genel müdürlük, daire başkanlığı, müdürlük, şube başkanlığı, yerel birimler) bir fayda-maliyet analizi, kamu yararı, yerindelik tespiti ya da yöneylem araştırması yapılmadan herhangi bir ölçüte göre değil, gelişigüzel kurulmuştur. Başka bir ifadeyle, birçok kurum ve kuruluşlar bazen ideolojik yaklaşımla bazen de bürokratlara mevki sağlamak ve siyasilere saygınlık kazandırmak için kurulmuştur (Yılmaz, 1997:402).

Ülkemizde kurum ve kuruluşlar yapısal işlevsel çerçevede değil de işleve göre kurulmaktadır. Mevzuattaki esneklik ve eksikliklerin de neden olduğu bu durum, gerek birimler gerekse personel arasında yetki çatışmalarına neden olmaktadır. Ayrıca bu belirsizlikten yararlanmak isteyen birim ya da kişiler, “yetki aşımına” (tecavüzüne) gidebilmektedir. Öte yandan, kanun, yönetmelik gibi mevzuatlarda sorumlulukların belirtilmemiş olması, yapılan yanlışlık ve verilen zararlara yol açanları ortaya çıkarmaya engel olmaktadır. Yöneticilerin kendi örgütlerini büyütme istekleri ile siyasilerin etkinlik alanlarını genişletme amaçları birbirine uygun düşünce verimlilik ve etkinlikten uzak kadrolar ortaya çıkmaktadır. Tesis edilen yeni kadrolarda görev ve sorumlulukların yerine getirilmesi ve muhtemel sorunlarla başa çıkmak amacıyla yeni mevzuatlara gereksinim duyulmaktadır (Gökbunar ve Kayalı, 2002).

Ülkemizde yöneticilerin ve memurların öteden beri yapageldikleri işlemleri ve alışkanlıkları yeni mevzuatlara göre değerlendirmekten kaçındıkları, eski yapı ve uygulamalara sıkı bir şekilde bağlandıkları görülmektedir. Bürokrasi kendi içinde değişmeye kapalı olduğu gibi, dışarıdan gelen değişimi ya da değiştirme girişimlerini her türlü yöntemle başvurarak engellemeye veya geciktirmeye çalışmaktadır (Eryılmaz, 1995:234). Yönetim sistemimizin karakteristiği haline gelen ayrıntılı kurallara bağlılık ve formalite düşkünlüğü, işlemlerde gecikmelere yol açmaktadır. Mevzuat prosedürlerinden kaynaklanan bu durum işlemlerin gereğinden fazla uzatılması, aşırı kırtasiyeciliğe ve sistemin ağır işlemesine neden olmaktadır. İşin özündeki sorunun çözülmesi yerine sadece şekle uygunluk ön plana çıkmaktadır (Erbay,1997:406-407).

Öte yandan ülkemizde var olan ayrıntılı mevzuatlar, zamana ve yeni şartlara uyumu beraberinde getirecek esnekliğe sahip değildir. Bunun sonucu olarak kısa sürede eskimekte ve bu sebeple sık sık kanun, yönetmelik değişiklikleri gündeme gelmektedir. “Çoğu kurallar, sorumluluktan kaçma ve iş yapmak istemeyen yöneticiler için bir sığınma aracı olarak kullanılmaktadır” (Eryılmaz,1995:234).

Materyal ve Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma verilerin toplanması ve çözümlenmesi açısından nitel bir çalışmadır. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanan nitel bir çalışmadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008:39).

Nitel araştırma desenlerinden olan durum çalışması, araştırmanın deseni olarak seçilmiştir. Durum (Örnek Olay) çalışması; güncel bir olguyu kendi gerçek yaşam çerçevesi (içeriği) içinde çalışan, olgu ve içinde bulunduğu içerik arasındaki sınırların kesin hatlarıyla belirgin olmadığı ve birden fazla kanıt veya veri kaynağının mevcut olduğu durumlarda kullanılan, görgül bir araştırma yöntemidir (Yin, 1984:2016). Durum çalışmalarında araştırmacının kontrol etmediği ya da edemediği olaylar derinlemesine incelenmektedir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın katılımcıları seçilirken amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme yönteminde, olay, olgu ya da kişiler hakkında belirli bir amaç doğrultusunda gereken bilginin derinlemesine elde edilmesi için uygun örneklem grubunun oluşturulmasını sağlayan (Özdemir, 2010) amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde katılımcılarla işbirliğine açık daha zengin ve geniş bilgilere ulaşılması sonuçları doğrudan etkilemektedir.

Tipik durum örnekleme ile oluşturulan çalışma grubunda yer alan il temsilcileri benzer özellikler göstermektedir. Bu durum evren hakkında daha gerçekçi sonuçlara ulaşmada kolaylık sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2011) ve katılımcı grubun benzer özellikler taşıması çalışmanın amacına yakınlık açısından önemlidir.

Çalışma grubu belirlenirken öncelikle Türkiye'deki illere göre spor kulübü sayısı en fazla ve en az olan 10 il tespit edilmiş ve bu iller arasından bir spor kulübüne düşen kişi sayısının en fazla ve en az olan 2 il kura ile belirlenmiştir. Buna göre spor kulübü başına düşen kişi sayısı en fazla il olan Sakarya (9 ihtisas, 11 Okul, 240 Spor Kulübü toplam 260) ve spor kulübü başına düşen kişi sayısı en az il olan Bartın (1 ihtisas, 7 Müessesese, 4 Okul, 30 Spor Kulübü toplam 42) illeri belirlenmiştir. Ardından araştırmada yer alacak il temsilcilerinin seçiminde bir yıl içerisinde en çok faaliyet yapmış olma şartı aranmış ve bu özellikleri taşıyan 4 takım sporu; Futbol, Basketbol, Voleybol, Hentbol ile 4 bireysel spor (Bisiklet, Atletizm, Güreş, Tenis) il temsilcisi olmak üzere toplam 16 gönüllü katılımcı çalışma grubu olarak belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

İl spor temsilcilerinin sorunlarının tespit edilmesine ilişkin verilerin toplanmasında nitel yöntemler kullanılmış ve veriler "görüşme" yoluyla elde edilmiştir. Görüşme; önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim sürecidir. Görüşme yoluyla, deneyimler, tutumlar, düşünceler, niyetler, yorumlar ve zihinsel algılar ve tepkiler gibi gözlenemeyeni anlamaya çalışılır. Bu süreçte, sorulan sorulara, karşı tarafın rahat, dürüst ve doğru bir şekilde tepkide bulunmasını sağlamak

görüşmecinin temel görevidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 120). Görüşmelerde esneklik, sorulara gelen yanıtlara göre soru sırasının değiştirilmesi, daha derinlemesine soru sorulması, tam ve net bilgilere ulaşılması araştırmaların veri edinimini kolaylaştırmaktadır. İl spor temsilcilerinin sorunlarına yönelik görüşlerinin alınmasında zengin veri desteği sağlayacağı düşünülen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Çalışmada veri kaybını önlemek amacıyla ses kayıt cihazı ve ses kayıtlarının alınması esnasında il spor temsilcisinin görüşmeye odaklanması durumları göz önüne alınarak gözlem kayıt defteri ile not tutulmuştur.

Görüşme Formunun Oluşturulması

Görüşme formunun hazırlanmasından önce alan yazını taraması yapılarak yönetsel ve mali sorunların neler olabileceği belirlenmiş, ardından amacı çalışma sürecinin görülmesi, soruların işlerliği ve görüşme teknikleri konusunda araştırmacının yeni şeyler öğrenmesini sağlayan (Glesne, 2013: Çev. Ersoy ve Yalçınoğlu) pilot çalışma yapılmıştır. Bu çalışma örnekleme yer almayan dört il temsilcisine 2015 yılında ses kaydı alınarak uygulanmıştır. Bu iki süreci takiben toplanan bilgilerden yönetsel ve mali sorunlara ilişkin temalar oluşturularak tasnif edilmiştir. Bu ana temalar üzerinde Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü yapan 3 spor yöneticisi ve üniversitelerin spor yöneticiliği bölümlerinde görev yapan 5 öğretim üyesinin görüşleri alınmıştır.

Bu aşamaların ardından görüşme formunun hazırlanmasında, kolay anlaşılabilir sorular yazma, odaklı sorular hazırlama, açık uçlu sorular sorma, yönlendirmekten kaçınma, çok boyutlu soru sormaktan kaçınma, alternatif sorular ve sondalar hazırlama, farklı türden sorular yazma, soruları mantıklı bir biçimde düzenleme ve soruları geliştirme ilkeleri (Bogdan ve Biklen, 1992; 1998) göz önünde bulundurularak forma son şekli verilmiştir. Araştırmada son şekli verilen yarı yapılandırılmış görüşme formunun yanında, katılımcıların cinsiyet, eğitim durumu gibi demografik bilgilerine ulaşmaya yönelik basit bir form da kullanılmıştır.

Verilerin Toplanması

İl spor temsilcilerinin sorunlarına ilişkin verilerin toplanmasında nitel veri toplama araçları kullanılmıştır. Çalışmada üç farklı araç kullanılmıştır. Kullanılan nitel araçlar, araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme soruları, uygun ortamda kayıtlarda kullanılan ses kayıt cihazı ve gözlem boyunca kullanılmış olan gözlem kayıt defteridir.

İl spor temsilcileri ile yapılan görüşmelerin kayıt altına alınmasından önce İl Gençlik Hizmetleri ve Spor Müdürlüklerinden gerekli izinler alınmıştır. Bu izinler belirlenen il temsilcileri tarafından incelendikten sonra görüşme tarihleri için randevu alınarak görüşme tarihleri belirlenmiştir. İl spor temsilcileri ses kaydından haberdar olduklarını ve çalışmaya gönüllü katıldıklarını beyan eden bilgilendirilmiş onay formlarını imzalamışlardır. Görüşmeler sırasında araştırmacının amacı il spor temsilcilerine söylenmiştir. Görüşmeler, uygun bir ortamda gerçekleşmiş, ses kayıt cihazı yardımıyla veriler kaydedilmiştir. Görüşme esnasında ayrıca ses kayıtlarının dışında yer alan, araştırmacının görüşmeyi yönetmek ve ortama ilişkin yorumları ve anekdotları kaydetmek amacıyla görüşme kayıt defteri kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Bu aşamada il spor temsilcileriyle yapılan görüşmelerde elde edilen ham veriler bilgisayar ortamında yazıya aktarılmıştır. Veriler analiz için okunmuş, düzenlenmiş ve kodlanmıştır. Görüşme sorularına verilen yanıtlar araştırmacı tarafından belirlenen temalar ve alt temalar oluşturularak kategoriler altında bir araya getirilmiştir. İl spor temsilcilerinin sorulara verdikleri yanıtlar kendi aralarında birleştirilmiş ve değerlendirilmiştir. İl spor temsilcilerinin, sorunlarına ilişkin var olan düşünceleri ortaya çıkarılmıştır.

Elde edilen nitel verilerin çözümlenmesinde; derinlemesine incelenmesi, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşılması ve belirgin olmayan temaların detaylı olarak ortaya koyulması amacıyla içerik analizi yapılmıştır.

Veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve fark edilemeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilebilir. Bu amaçla toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 227). Bu çerçevede, içerik analizi yoluyla verileri tanımlamaya, verilerin içinde saklı olabilecek gerçekleri ortaya çıkarmaya çalışılmıştır.

Geçerlilik Güvenirlik

Nitel araştırmalarda geçerlik, araştırmacının olabildiğince yansız olmasıyla mümkündür (Kirk ve Miller, 1986:2016). İç geçerliği sağlayabilmek için verilerin farklı kişiler tarafından incelenerek karşılaştırılması gerekmektedir. Dış geçerliğin sağlanması için verilerin, kategorilerin, analizlerin vb. tüm aşamaların açıkça tanımlanması gerekmektedir (Büyüköztürk vd, 2012). Çalışma sürecinde geçerliğin güçlendirilmesi için mümkün olduğunca tarafsız bir bakış oluşturulmaya çalışılmıştır. Analiz sürecinde uzmanlardan yardım ve görüş alınmış, raporlaştırma sürecinde belirlenen kod, tema ve kategorilerin nasıl belirlendiğine ilişkin bilgi verilmiştir.

Nitel araştırmalarda güvenirliliğin sağlanması için çalışılan ortamda meydana gelen her şeyin veri olarak kaydedilmesini gerekir (Büyüköztürk vd, 2012). Bu çalışma sürecinde güvenirliliğin sağlanması için aşağıdaki hususlara özen gösterilmiştir;

- Dış güvenirliliğin sağlanması için; araştırmacı, kendi rolünü açıkça belirtmeye, veri kaynaklarını açıkça tanımlamaya, araştırma sürecinde oluşan ortamları detaylı olarak tarif etmeye, kavramsal çerçeve ve tanımları açıkça yapmaya, verilerin nasıl elde edildiğini ayrıntılı bir şekilde açıklamaya çalışmıştır. Görüşmelerde elde edilecek verilerin kalitesi için uygun ortamlar seçilmiş, katılımcılarla yalnız kalınmış, görüşmeler esnasında veri kaybını önlemek amacıyla ses kayıt cihazı kullanılmış ve elde edilen veriler bilgisayar ortamında yazılı hale getirilmiştir.

- İç güvenirliliğin sağlanması için; toplanan verilerden ham halleriyle alıntılar sunulmuş, verilerin analizi ve analizlerin sonuçlandırılması aşamalarında birden fazla uzmandan yardım alınmış, görüşme yoluyla elde edilen verilere ilişkin olarak İl spor temsilcileriyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

Federasyon İl Temsilcilerinin Karşılaştığı Mali Sorunlar

Tablo 1. Temsilciliğe sağlanan mali desteğe ilişkin görüşler

Cevap kategorileri	n	Örnek ifadeler
Mali destek olmaması	n=16	"Hiçbir spor organizasyonu için veya alandaki eksikliklerin giderilmesine yönelik federasyondan mali destek almıyoruz. İl Spor Müdürlüğü Organizasyonlarımızın mali giderlerini karşılıyor..."(K2).
Ödemelerin direkt il temsilciliği yerine İl Spor Müdürlüğüne yapılması	n=12	"...Federasyonlar il temsilciliklerine nakdi bir ödeme yapmıyorlar. Ödemeleri Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlükleri kanalıyla yapıyorlar. Bizler planlamalarımıza göre il müdürlüklerine federasyonlarımızdan ödenen miktarlar kadar faaliyet yapıyoruz..."(K1).
Sponsor desteği bulunamaması	n= 4	"Bu durum en sıkıntılı olduğumuz taraf. Mali destek sağlanmıyor bari her yıl federasyon tarafından bizlere sponsorlar bulunsun. Fakat şimdiye kadar sponsor desteği de görmedik..."(K5).
Aynı destek olmaması	n=1	"...Diğer taraftan federasyonun temsilciliğimize sağladığı aynı yardım da yok. Maddi ödeme yapılamıyor bunu anlıyoruz ama o zaman gereken malzeme ve desteği sağlamalıdır."(K6).

Tablo 1’ de katılımcıların temsilciliğe sağlanan mali desteğe ilişkin görüşleri incelendiğinde; temsilciliğe sağlanan her hangi bir mali destek olmadığı (n=15), yönünde görüş bildirdikleri tespit edilmiştir. Araştırmadan elde edilen diğer bulgular ise ödemelerin direkt il temsilciliği yerine il spor müdürlüğüne yapıldığı (n=12), sponsor desteği bulunmadığı (n=4) ve aynı desteğin de yapılmadığı (n=1) yönündedir.

Tablo 2. Ödeneklerin kullanımında karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşleri

Cevap kategorileri	n	Örnek ifadeler
Mali işlemlerin şeffaf olmaması	n=16	"Federasyonlar tarafından faaliyetlerimizde kullanmak üzere belirli bir miktar para yattığını biliyoruz ama ne kadar yattığından veya nereye harcandığından bilgi sahibi değiliz..."(K3). "Bu konuda İl Spor Müdürlüğü yetkili. Bize mali harcamalarla ilgili bilgi vermiyorlar. Ödeneklerin nasıl kullanılacağına ilişkin fikrimizi dahi almıyorlar..."(K4). "...Ödeneklerin nasıl kullanıldığını bilmiyorum."

İl Spor Müdürlüğünün ödeneklerin kullanımına ilişkin il temsilcileriyle istişare yapmaması	n=13	Bize verilen herhangi bir bilgi yok. Ödeneklerin kullanımına yönelik birkaç kez İl Spor Müdürü ve Şube Müdürü ile görüştim. Dikkate alınmadığımı görünce tekrar gündeme getirmedim...”(K11). “Bu konuda İl Spor Müdürlüğü gerekli harcamaları yapıyor ama nereye ne kadar harcama yapıldığına yönelik bizlere bilgi verilmiyor. Aslında organizasyonlarda yapılacak harcamalarda fikrimiz alınsa ödeneklerin daha etkin kullanılmasına yardımcı oluruz.”(K15).

Tablo 2’ de katılımcıların ödeneklerin kullanımında karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşleri incelendiğinde; katılımcıların mali işlemlerin şeffaf olmadığı (n=16), yönünde görüş bildirdikleri tespit edilmiştir. Araştırmadan elde edilen diğer bir bulgu ise il spor müdürlüğünün ödeneklerin kullanımına ilişkin il spor temsilcileriyle istişare etmediği (n=13), yönünde görüş bildirdikleri tespit edilmiştir.

Tablo 3. Tesis imkânlarına ilişkin görüşleri

Cevap kategorileri	n	Örnek ifadeler
Spor tesisi eksikliği (saha, salon vb.)	n=8	“Her gün yeni sporcular bu kafeye ekleniyor. Halktan da spor yapma talebinde bulunanların sayısı sürekli artıyor. Dolayısıyla yeni spor tesislerine ihtiyaç var.”...(K5).
Spor personelleri için eğitim alanı eksikliği	n=2	“Müsabaka oynanacak tesislere de ihtiyaç var ama en az onun kadar önemli olan ilimizde antrenörlerimizin veya hakemlerimizin gelişim seminerlerinin verilebileceği özel bir mekânımız yok...”(K6).
Konaklama tesislerinin eksikliği	n=1	“...Şehre gelen spor kabileleri ekonomik durumlarına göre otel ve benzeri yerlerde konaklıyorlar...İlk bakışta burada herhangi bir sorun yok gibi görünse de konaklama yapılan yerin fiziki durumu, antrenman yapılacak yere uzaklığı, sonra konaklama yapılacak yerdeki diğer misafirlerin hal hareketleri sporcu performansını etkiliyor.”(K7).
Tesislerde spor malzemesine duyulan ihtiyaç	n=2	“Spor tesislerimizin yetersiz olduğunu düşünüyorum. Aynı zamanda spor tesislerinin içerisinde kullanılan demirbaş malzemelerin veya diğer spor malzemelerin de yetersiz olduğunu düşünüyorum.”(K15).

Tablo 3’ te katılımcıların tesis imkanlarına ilişkin görüşleri incelendiğinde; katılımcıların spor tesislerinin yetersiz sayıda olduğu (n=8), yönünde görüş bildirdikleri tespit edilmiştir. Araştırmadan elde edilen diğer bulgular ise spor personelleri (hakem, antrenör, gözlemci vb.)

için eğitim alanlarının eksik olduğu (n=2), tesislerde spor malzemesine ihtiyaç duyulduğu (n=1), konaklama tesislerine ihtiyaç duyulduğu tespit edilmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Araştırma kapsamında ortaya çıkan veriler ve yapılan incelemeler ışığında; federasyon il spor temsilcilerinin önemli sorunlarından birisinin mali çalışma koşulları olduğu ve bu sorunun kurumsal kimliğin oluşması ve gelişmesini engellediği, birlikte çalışacakları insan kaynağının sayısal olarak yetersizliğinin iş başarımlarını olumsuz etkilediği, organizasyonlar için gerekli malzeme ve tesislerin temininde zorluk yaşadıkları, mali alanda federasyonların Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlükleriyle çalıştığından bu konuda ve ödeneklerin kullanımında il temsilcilerinin söz hakkı olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Sonuç olarak bu çalışma illerde gönüllü birer çalışan durumunda olan il spor temsilcilerinin mali alandaki bu sorunların organizasyon düzenleme esnasındaki iş başarımlarını olumsuz yönde etkileyen önemli mali sorunlar yaşadıklarını göstermiştir.

İl spor temsilcilerinin organizasyon yöneticisi olarak düzenledikleri spor faaliyetleri esnasında aktarılan mali kaynakların harcama yetkilisi olarak atanması, mali kaynakların artırılarak ve bu kaynakları kullanma noktasında yetki ve sorumlukların il temsilcilerine verilmesi iş başarımlarına olumlu katkılar sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Açıkalm, A. (1998). Toplumsal Kuramsal ve Teknik Yönleriyle Okul Yöneticiliği. Ankara:Pegama Yayıncılık. S.1, 2. Aktaran: Topaloğlu, A. O. (2009). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Çalışan Yöneticilerin Örgütsel Amaçları Gerçekleştirmedeki Yeterlilikleri, Edirne Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Ardanış, B. (1982). Modern yönetim ilkeleri: karar verme. Modern Yönetim Semineri, Ders Notları, Türk – İş.
- Aydın, M. (1994). Eğitim yönetimi: Kavramlar, kuramlar, süreçler, ilişkiler. Ankara: Hatiboğlu Yayınevi.
- Bal, A. (2013). Avrupa birliği sürecinde spor federasyonlarının yapısal bakımdan değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bal, V. ve Yavuz A. (2013). Rekabetçilikte, Sanayicilerin Teknolojik Yenilenmeye İlişkin Görüşlerinin Üniversite -Sanayi İşbirliği Çerçevesinde İncelenmesi. Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 5(2), 128-137.
- Basım, H.N. ve Argan, M. (2016). Spor yönetimi. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Başaran, İ.E. (1998). Yönetimde insan ilişkileri: Yönetimsel davranış. Ankara: Gül Yayınevi.
- Başaran, İ. E. (2008). Örgütsel Davranış: İnsanın Üretim Gücü. Ankara: Ekinoks Eğitim Danışmanlık.
- Başığit, A. (2006). Örgütsel İletişimin Örgütsel Bağlılık Üzerine Etkisi, Dumlupınar Üniversitesi (DPÜ), SBE, YYLT, Kütahya.
- Bayansalduz, M., Can, Y., Toros, T. ve Soyer F. (2010). Spor federasyonlarının sponsorluk ilişkileri ve kurumsal yeterlilik düzeylerinin verimlilik üzerindeki etkisi. Dünya verimlilik ve Avrupa Verimlilik Konferansı Bildiri Kitabı, Antalya.
- Bogdan, R. C. ve Biklen, K. (1992). Qualitative Research for Education-An Introduction to Theory and Methods-. Allyn and Bacon Inc. Boston. Aktaran: Şişman M. Eğitim Yönetiminde Kuram Ve Araştırmada Alternatif Paradigma Ve Yaklaşımlar, Selçuk Üniversitesince düzenlenen VII . Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi. Konya.
- Bursalıoğlu, Z. (1999). Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış. Onbirinci Basım. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem Yayınları.
- Can, H., Azizoğlu, Ö.A. ve Aydın, E.M. (2011). Organizasyon ve yönetim. Ankara: Desen Ofset.
- Can, H. (1994). Organizasyon ve yönetim. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çeki, G. (1972). Türk Sporunun Temel Sorunları, Bayrak Dergisi.
- Demirci, N. (1986). Spor Yönetimi ve Organizasyonu. İstanbul:Milli Eğitim Basımevi.
- Erbay, Y. (1997). Bürokrasi, Bürokratism ve Ülkemizde Bürokrat. Siyasetçi İlişkileri, Yeni Türkiye, 13, 405- 412.

- Eren, E. (2001). Yönetim ve organizasyon (Çağdaş ve Küresel yaklaşımlar). 5. Baskı. Kırklareli: Beta Basım.
- Erkan, E. (1989). Spor Tesislerinin Planlanmasında Kullanıcı Gereksinimlerin Gözetilmesi, Hijyenik ve Ergonomik Yaklaşımlar. Türkiye’de Spor Tesislerinde Güncel Planlama Sorunları Sempozyumu, Yıldız Üniversitesi.
- Eryılmaz, B. (1995). Bürokrasi, İzmir.
- Fişek, K. (1985). Türk Spor Tarihi, Gerçek Yayınevi, İstanbul. GS GM, (1996) Kanun Tasarıları, Ankara: GSG M Yayınevi.
- Fişek, K. (1998). Devlet Politikası ve Toplumsal Yapıyla İlişkileri Açısından Dünya’da ve Türkiye’de Spor Yönetimi. Ankara: Bağırhan Yayınevi.
- Glesne, C. (2013). Nitel Araştırmaya Giriş. (A. Ersoy ve P. Yalçınoğlu, Çev. Ed.), Anı Yayıncılık: Ankara.
- Gökbunar, R. ve Kayalı, C. A. (2002). Kamu Yönetiminde Toplam Kalite Uygulamasının Olanakları.
- Hodgetts, R. M. (1999). Yönetim (teori süreç ve uygulama). Çev: Çetin, C., Mutlu, E. C., 2.Baskı. İstanbul:Beta Basım Yayım Dağıtım.
- İnternet: Türkozan, T. (2016). Meydan. Web: <http://www.meydan.com.tr/makale-turkozan/spor-yonetimi-ve-yoneticisi/29.html>, adresinden 28 Eylül 2016’da alınmıştır.
- İnternet: Web: [http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.4157 & MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=SPOR](http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.4157&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=SPOR) adresinden 08 Şubat 2017’de alınmıştır.
- Karagözoğlu, C. (1994). Spor Yöneticilerinin Yeterlikleri İstanbul Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, İstanbul.
- Kirk, J. & Miller, M.L. (1986). Reliability and validity in qualitative research. Beverly Hills, CA: Sage: Aktaran: Yıldırım, A. Şimşek, H. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayınevi..
- Koçel, T. (2011). İşletme Yöneticiliği: Yönetim ve Organizasyon, İstanbul.
- Kotan, E. (2012). Türkiye’de Spor Kulüplerinin İdari Yapısı, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Mirzeoğlu, N.(2003). Spor bilimlerine giriş. Ankara: Bağırhan Yayınevi.
- Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(1), 323- 343.
- Robbins, S. P., David, A. and De Cenzo. (1998). Fundamentals of management essential concepts and applications. 8nd ed., New Jersey: Prentice Hall, 21, 80, 106. Çeviren Öğüt. A. (2013). 8.b.
- Şimşek, M.Ş. (2013). Yönetim ve Organizasyon. 12. Baskı. Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.
- T.C. Resmi Gazete, (2005). Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Gençlik ve Spor Kulüpleri Yönetmeliği (08.007.2005), 25869.

Yaman, Ç., Türkmen M., Hergüner H. (2012). Gençlik ve Spor İl Müdürlerinin Zaman Kullanım Olanak ve Tutumlarının Belirlenmesi, Uluslararası Hakemli Akademik Sosyal Bilimler Dergisi, 3(2), 164-182.

Yazıcıoğlu, R. (1995). Bu Sistem Değişmeli: Alternatif Bir Yaklaşım. 2. Baskı. Ankara: Birey Yayıncılık.

Yetim, A. (2014). Sosyoloji ve spor. 6. Baskı. Ankara: Berikan Yayınevi.

Yılmaz, A. (1997). Türkiye’de Yönetimde Yetersizlik ve Sorunları. Yeni Türkiye, 13, 394-404.

Yılmaz, K. (2009). Özel dersane öğretmenlerinin örgütsel güven düzeyleri ile örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişki. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 15(59), 471-490.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yin, (1984). Aktaran. Yıldırım ve Şimşek 2008 :279). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Field : Sport Sciences

Type : Review Article

Received: 09.06.2017 - *Corrected*: 25.10.2017 - *Accepted*: 30.10.2017

Kocaeli İli Belediyelerinin Stratejik Planlarının Spor Boyutu ile İncelenmesi

Fuat Orkun TAPŞIN, Levent ATALI

Kocaeli Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Kocaeli, TÜRKİYE

E-Posta: leventatali@gmail.com

Öz

Bu çalışmanın amacı Kocaeli İlinde yer alan belediyelerin stratejik planlarının amaçlar ve hedefler boyutunda spora yönelik incelenmesidir. Çalışmada nitel araştırma tasarımı altında yazılı veri kaynaklarının analizini kapsayan doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman taraması Kocaeli İli sınırlarında bulunan 11 ilçe belediyesi ve bir büyükşehir belediyesinin 2015-2019 yıllarını kapsayan stratejik planlarını kapsamaktadır. Doküman incelemesi sürecinde aşamalarına göre dokümana ulaşma, dokümanların orijinalliğinin kontrol edilmesi, kullanım izninin alınması, dokümanların anlaşılması ve analiz edilmesi, son aşama olarak verilerin kullanılması yolu izlenmiştir. Stratejik planların tam metinlerine ilgili belediyelerin web sitelerinden ulaşılmıştır. Ulaşılan stratejik planların spor boyutu ile incelenmesi amaçlar ve hedefler başlıkları altında gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak elde edilen verilere göre; tüm belediyelerin stratejik planlarında spor ile ilgili amaç ve hedeflere yer verildiği görülmüş fakat yer verilme oranlarında bir standart olmadığı tespit edilmiştir. Tüm Belediyelerin stratejik planlarında spor etkinlikleri ve tesislerine yönelik amaç ve hedeflerin yer aldığı ve bunun yanında rekreasyon faaliyetlerine belli oranda yer verdikleri görülmüştür. Bu çalışma belediyelerin stratejik planlama boyutunda spor ve rekreasyon alanına yönelik ifadelerle yer vermesi ve planlama sürecinde amaçlar ve hedefler başlıkları altında belediye yönetim süreçlerine dahil edilmesini vurgulaması açısından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Stratejik Plan, Belediye, Kocaeli, Spor

Investigation of Strategic Plans of Kocaeli Provincial Municipalities with Sport Dimension

Abstract

The aim of this study is to examine the strategic plans of the municipalities in Kocaeli province in terms of goals and objectives. In the study, a document review method was used which included analysis of written data sources under qualitative research design.

The document covers the strategic plans of 11 metropolitan municipalities and a metropolitan municipality within the boundaries of Kocaeli Province covering the years 2015-2019. According to the stages of document review process, the way of reaching the document, controlling the authenticity of the documents, getting the use permit, understanding and analyzing the documents, using the data as the last stage has been followed. The full texts of the strategic plans are available from the web sites of the relevant municipalities. Strategic plans are examined under the headings of goals and objectives. According to the result obtained; it has been found that all the municipalities' strategic plans include sports related purposes and targets, but it has been determined that there is no standard in the placement rates. It has been seen that all the municipalities' strategic plans include objectives and targets for sporting events and facilities, as well as recreational activities. This study is important in terms of emphasizing that municipalities should include expressions in the field of sport and recreation in the strategic planning dimension and include them in municipal administration processes under the headings of goals and targets in the planning process.

Keywords: Strategic Plan, Municipality, Sports

Giriş

Ülkemizde halkın büyük bir çoğunluğunun yaşamını sürdürdüğü büyükşehir belediyeleri ve ilçe belediyeleri boyutunda sunulan hizmet ve yatırımlar önem arz etmektedir. Belediyeler sundukları birçok hizmetin yanında spor ve rekreasyon hizmet ve yatırımları ile son yıllarda farkındalık oluşturmaktadırlar. Atalı (2015) spor hizmetlerinin ve yatırımlarının çeşitlilik göstermesi ve bu hizmetlere olan yoğun talep karşısında özel ve kamu sektörünün planlama yapma gereği doğurduğunu ve bu aşamada belediyelerin hizmet ettiği nüfus büyüklüğü önem arz ettiğini belirtmiştir.

Avrupa Kentsel Şartı, Kentli Hakları Bildirgesine göre kentte yaşayanların spor ve rekreatif etkinliklerle ilgili hizmet alma hakkı vardır. Özellikle kent sakinlerinin, spor ve dinlenme hakkı, spor yapabilme ortamının artırılması uluslararası nitelik taşıyan bu belgede vurgulanmıştır (Karakılçık, 2013).

Belediyeler spor, sağlık, eğitim, çevre, sosyal hizmet gibi kadın ve çocuklara yönelik bir çok hizmetin yapılmasında etkin rol almaktadır (Ekici, 2012). Kanunlarda spor bir devlet politikası olarak bahsedilmekte ve yerel yönetimlere spor tesisi inşaat etme ve halkın spor yapmasını sağlama görevi verilmektedir (Akt:Ekici, 2012, www.sayıstaygov.tr). Ayrıca Zengin ve Öztaş (2008) sporun belediyeler için daha sağlıklı bir toplum, mümkün olduğunca çok kişiye çok spor yaptırma ve spor alanları oluşturma açısından önemli olduğunu ortaya koymuşlardır.

İnsan sağlığı açısından birçok olumlu etkisi nedeniyle beden eğitimi ve spor için uygun şartları oluşturmak belediyelerin önemli görevlerinden sayılmakta ve yerel yönetimlerin en önemli amaçlarından bir tanesinin de kent halkının talep ve beklentilerini karşılamaktır (Akkurt, 2013).

Yukarıda bahsedilen belediyelerin sporla ilgili hizmet ve yatırımların planlanması ve halka en ekonomik ve verimli şekilde ulaşılması önem arz etmektedir. Bu aşamada Atalı'nın (2015) belirttiği üzere kent sakinlerine amacına uygun olarak bu hizmetlerin sunulmasında stratejik planlamanın ve performans, bütçe planlarının uygunluğunun sağlanması stratejik planlama açısından gereklidir. Sözen ve Sunay'ın (2010) belirttiği üzere sportif uygulamaların geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasında stratejik planlama ile doğrudan ilişkili olduğu ve Türkiye'de sportif hedeflerin belirlenmesinde stratejik planlamanın önem taşıdığıdır.

Stratejik plan örgütün amaç ve hedeflerin belirlenmesinde, hizmetlerin arasında bir sıralama yapılmasına ve kaynakların etkili kullanılmasına yardımcı olmaktadır (Gürer,2006). Stratejik planlama geleceğe yön verme geleceği bugünden planlamada ve kamusal hizmetlerin özellikle yerel yönetimlerde sunulmasında stratejik planlama yaygınlaşmaktadır (Lamba, 2014).

Kent sakinlerine sunulacak sportif hizmetlerin daha etkin ve verimli olmasını sağlanması boyutunda stratejik planlama çalışmaları önem arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı Kocaeli İlinde yer alan belediyelerin stratejik planlarının amaçlar ve hedefler boyutunda spora yönelik incelenmesidir.

Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma tasarımı altında yazılı veri kaynaklarının analizini kapsayan doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman taraması Kocaeli İli sınırlarında

bulunan 11 ilçe belediyesi ve bir büyükşehir belediyesinin 2015-2019 yıllarını kapsayan stratejik planlarını kapsamaktadır. Bir ilçe belediyesinin stratejik planlama yapma zorunluluğu olmadığı için ilgili belediye çalışma dışı tutulmuştur. Yıldırım ve Şimşek'in (2004) belirttiği üzere doküman incelemesi süreci aşamalarına göre dokümana ulaşma, dokümanların orijinalliğinin kontrol edilmesi, kullanım izninin alınması, dokümanların anlaşılması ve analiz edilmesi, son aşama olarak verilerin kullanılması yolu izlenmiştir.

Stratejik planların tam metinlerine ilgili belediyelerin web sitelerinden ulaşılmıştır. Araştırma problemine ilişkin olarak yazılı ve görsel dokümanların incelenmesi daha zengin ve kapsamlı bir çıkarım sağlanması açısından oldukça önemlidir (Baş ve Turan, 2008).

Bulgular

Ulaşılan stratejik planların spor boyutu ile incelenmesi amaçlar ve hedefler başlıkları altında gerçekleştirilerek aşağıda tablolar halinde belirtilen bulgular elde edilmiştir.

Tablo 1. A BELEDİYESİ Stratejik Amaçlar ve Hedefler

AMAÇLAR	HEDEFLER
Belediye İlçe sınırları içindeki nefes alacağımız yeşil alan miktarını modernleştirmek artırmak ve korumak	- İlçemize yeşil alanlar, çocuk parkları, spor alanları oluşturmak ve rekreasyon alanları oluşturmak - Mevcut alanlarının bakımı, onarımı, korunması ve rehabilitasyon sağlamak
İlçemizde yaşayan vatandaşlarının sosyal, kültürel ve sportif alanda gelişmesini sağlamak	- Sportif etkinlikler düzenlemek
İlçe sınırları içerisinde Vatandaşlarımızın eğitim kalitesini artırmak	- Öğrencilerimizin eğitim ve sosyal yaşamlarında destek olmak
İlçe Belediyesinin Kurumsal yapısının verimliliğini ve kalitesini artırmak	- Sivil toplum kuruluşları, Yurt içi ve yurt dışı ilişkiler kurmak
İhtiyaç duyulan kamulaştırmaları gerçekleştirerek veya mevcudu en iyi şekilde değerlendirerek daha fazla modern sosyal yaşam alanı kazanmak	- Yeni Sosyal donatı alanları kazandırmak - Mevcut tesis kadrosunu ve yapısını modernleştirmek

Tablo 1 İncelendiğinde amaçların yeşil alanlar, sportif alanlar, eğitim kalitesi, verimlilik ve modern sosyal yaşam alanlarına yönelik olduğu görülmektedir. Hedefler başlığı altında bu amaçları gerçekleştirmek üzere rekreasyon alanları oluşturmak, sportif etkinlikler düzenlemek, sivil toplum kuruluşları ile ilişkiler ve yeni sosyal donatılar, mevcut tesis kadrosunu güçlendirmek üzerine olduğu görülmektedir.

Tablo 2. B BELEDİYESİ Stratejik Amaçlar ve Hedefler

AMAÇLAR	HEDEFLER
Kent içi yol, cadde, sokak ve tretuarların yaya ve araçlar tarafından konforlu, emniyetli ve akıcı kullanılmasını için her türlü ulaşım yapıları ve ilgili donatılarını ve ihtiyaç duyulan hizmet binalarının, sosyal ve kültürel tesislerin yüksek standartta ve engelli vatandaşlarımız da göz önünde bulundurularak yapımını sağlamak	- Gölün Kıyısı Kenarı – Yürüyüş Yolu- Dağ Altı Yürüyüş ve Bisiklet Yolu
Tüm İlçenin gittiğinde huzur bulduğu, rahatladığı, stresini boşalttığı parklar ve yeşil alanlar oluşturmak ve bu alanların korunup bakımını sağlamak.	- 2015 -2019 yılları sonuna kadar mevcut tüm parkların bakımları yapılarak donanım eksikleri tamamlanacaktır.
İlçeyi dünya ölçeğinde tanınan bir turizm, kültür, sanat ve eğitim merkezi haline getirmek	- 2015-2019 yılında, Belediyeye kapalı spor salonu, halı saha, kapalı yüzme havuzu kazandırma- Yaz spor okulu faaliyetleri ve sportif etkinlikler düzenlenmesi- Spor Kulüplerine yapılacak yardım faaliyetleri- İlçeye çok amaçlı spor salonu yapılması

Tablo 2 incelendiğinde sosyal donatıların yüksek standartlarda yapılmasını sağlamak, parklar, yeşil alanlar oluşturmak ve dünya ölçeğinde tanınan turizm, kültür merkezi haline gelmek belediyenin amaçları arasındadır. Hedefler başlığı altında ise yürüyüş yolu, bisiklet yolu, parkların yapımı, spor salonları, yüzme havuzu inşaa etme ve spor kulüplerine yardım konularında olduğu görülmüştür.

Tablo 3. C BELEDİYESİ Stratejik Amaçlar ve Hedefler

AMAÇLAR	HEDEFLER
Sosyal ve Sportif çalışmaların desteklenmesi	- Sosyal Destek- Gençlere, Çocuklara ve Kadınlara Yönelik Etkinlikler- Amatör Spor Kulüplerine Yardım
Rekreasyon alanlarının geliştirilmesi	- Yeni Rekreasyon Alanları Yapma- Mevcut Rekreasyon Alanlarının İyileştirilmesi
Kent vizyonunun oluşturulması	- Açık ve Kapalı Yüzme Havuzu- Spor Sahası

Tablo 3 incelendiğinde amaçların sosyal ve sportif çalışmaların desteklenmesi, rekreasyon alanlarının geliştirilmesi ve kent vizyonu oluşturulması olduğu görülmektedir. Hedeflerin ise

sosyal destek, tüm kesime yönelik etkinlikler, amatör spor kulüplerine yardım, rekreasyon alanları inşaa etme, yüzme havuzu ve spor sahası yapma üzerine olduğudur.

Tablo 4. D BELEDİYESİ Stratejik Amaçlar ve Hedefler

AMAÇLAR	HEDEFLER
İlçe halkının sosyal, kültürel ve spor ihtiyaçlarını karşılamak üzere rahatlatıcı yeni kentsel mekanlar oluşturmak	- İlçe Belediyesi sınırları içerisinde muhtelif yerlerde sosyal, kültürel ve spor etkinliklerinin gerçekleştirilebileceği alan sayısını artırarak kentsel gelişime katkı sağlanması- Aqua Park – Açık Yüzme Havuzu ve Sosyal Tesislerin Yapım- Kapalı Yüzme Havuzu ve Spor ve Sosyal Tesislerinin Yapımı- Buz Pateni Spor ve Sosyal Tesislerinin Yapımı- Dereköy Spor Tesislerinin Yapımı- Çocuk Oyun Alanları Yapımı- İlçe Belediyesi sınırları içerisindeki muhtelif yerlerde mesire alanları, kent parkları ve yeşil alan sayısını artırarak sosyal yaşam ve sürdürülebilir yaşamın desteklenmesi- Mesire Alanları Yapımı- Milli Mücadele Parkı Yapımı ve Peyzaj Alanı Düzenlemesi
İlçeyi Kocaeli'nin kültür, sanat ve spor etkinliklerinde önde gelen merkezi haline getirmek ve örnek faaliyetler ile Kocaeli'nde ilklere imza atmak.	- Halkın spor ve kültürel faaliyetlere olan katılımını arttırmak ve sportif, kültürel faaliyetlerini desteklemek.- Kültürel ve sanatsal amacıyla her yıl ulusal etkinlikler düzenlemek.- Halka yönelik kültürel, sanatsal ve sosyal etkinlikler düzenlemek ve önemli gün ve haftaları kutlamak.

Tablo 4 incelendiğinde amaçların sosyal, kültürel ve spor ihtiyaçlarına yönelik yeni kentsel mekanların oluşturulması ve spor etkinliklerinde önde gelen merkez haline gelmek olduğu görülmektedir. Hedefler boyutunda ise birçok sportif ve kültürel yatırım ve hizmetlerin olduğu belirtilmiştir.

Tablo 5. E BELEDİYESİ Stratejik Amaçlar ve Hedefler

AMAÇLAR	HEDEFLER
İlçe halkının kültürel, sosyal ve ekonomik yönden gelişimine destek vererek yaşam standartlarını arttırmak	- İlçe halkının kültürel, sosyal ve ekonomik yönden gelişimine destek vererek yaşam seviyelerini arttırmak ve korunmaya muhtaç insanların hayatlarını kolaylaştırıcı faaliyetler düzenlemek- Hedef kitlelere yönelik yöresel, kültürel ve sosyal gösteri ve sanatsal ve sportif etkinlikler, ulusal ve uluslar arası festivaller belirli gün ve haftalara yönelik etkinlikler, söyleşiler ve tiyatrolar düzenlenmesi- Yaz spor okulu faaliyeti düzenlenmesi
Vatandaş odaklı hizmet yönetimiyle vatandaş belediyemizin hizmetleri hakkında bilinçlendirmek ve etkin şekilde yararlanmasına teşvik etmek	- Sosyal Belediyecilik gereği sosyalleştirmeyi arttırıcı faaliyetler düzenlenmek- İlçe halkının kültür sanat ve spor açısından tanıtım çalışmaları belirli gün ve haftalara yönelik etkinlikler okullara yönelik genel ve çeşitli organizasyonlar düzenlenmek
İlçemizi marka şehir haline getirmek için vizyon projeler üretmek	- Yüzme havuzunun yapılması
İlçe halkına sosyalleşme imkanı sağlayıp çevre bilincini geliştirecek mevcut yeşil alan, park ve bahçelerin rezive edilmesi	- İlçe sınırlar içerisinde kalan parkların etkin kullanılabilirliğini arttırmak ve yeni park ve spor alanları oluşturarak sosyal alanlar kazandırmak- Mahallelere mini futbol ve basketbol sahalarının yapılması, parklara spor kondisyon aletlerinin konulması ve kauçuk zemin yapılması- Mevcut mesire alanı genişletip farklı bölgelerde yeni mesire alanları oluşturulması

Tablo 5 incelendiğinde amaçların vatandaş odaklı hizmet yönetimiyle vatandaş belediyelerin hizmetleri hakkında bilinçlendirmek, marka şehir olmak ve etkin şekilde yararlanmasına teşvik etmektir. Hedefleri ise ilçe halkının kültür sanat ve spor açısından tanıtım çalışmaları belirli gün ve haftalara yönelik etkinlikler okullara yönelik genel ve çeşitli organizasyonlar düzenlenmek olduğuna yöneliktir.

Tablo 6. F BELEDİYESİ Stratejik Amaçlar ve Hedefler

AMAÇLAR	HEDEFLER
İlçe halkının sosyal, kültürel ve spor ihtiyaçlarını karşılamak üzere rahatlatıcı yeni kentsel mekanlar oluşturmak	- Muhtelif yerlerde kent meydanı, kent parkları yapımı ve yeşil alan sayısının artırılması- Mesire alanlarının ve kent ormanlarının düzenlenmesi bakımı ve yeni alanlar oluşturulması- Çocuk park yapımı ve bakımı- Sahillere plaj yapımı
İlçede Kocaeli'nin kültür, sanat, eğitim ve spor etkinliklerinde önde gelen merkezi haline getirmek ve örnek faaliyetler ile Kocaeli'de ilklere imza atmak	- Halkın spor ve kültürel faaliyetlere olan katılımını arttırmak ve sportif, kültürel faaliyetlerini desteklemek- Kültürel ve sanatsal faaliyetleri desteklemek amacıyla etkinlik düzenlemek- Halka yönelik kültürel, sanatsal ve sosyal etkinlikler düzenlemek ve önemli gün ve haftaları kutlamak- Öğrencilere yönelik, sosyal ve kültürel etkinlikler düzenlenecek ve eğitime destek verilecektir.- Halkın spor ve kültürel faaliyetlere olan katılımını arttırmak ve faaliyetleri desteklemek- Spor alanları ve kültür merkezi yapımı- Ulusal düzeyde derece alacak sporcular ile ekipler yetiştirilmesi ve desteklenmesi- At Yarışları düzenlemek- Sportif etkinlikler düzenleyip halkımıza spor yapma alışkanlığını sağlamak

Tablo 6 incelendiğinde amaçların spor etkinliklerinde ilçeyi önde gelen merkezi haline getirmek ve yeni kentsel mekanlar oluşturmak olduğu görülmektedir. Hedefler başlığı altında sportif etkinlikler düzenleyip halkımıza spor yapma alışkanlığını sağlamak, yeni rekreasyon mekanları oluşturmak ve sportif etkinlikleri desteklemek olduğu görülmektedir.

Tablo 7. G BELEDİYESİ Stratejik Amaçlar ve Hedefler

AMAÇLAR	HEDEFLER
Yaşanabilir. Çevreye saygılı bir ilçenin sürdürülebilirliğinin sağlanması	- Sosyal donatı alanları oluşturularak, kent estetiğine katkı sağlanması ve nefes alınabilir, spor yapılabilir alanların yaşatılarak sürekliliğinin sağlanması- Yeni parklar, spor alanları, ağaçlandırma çalışmaları yapılacaktır- Rekreasyon projeleri gerçekleştirmek
	- İlçede yaşayan her kesim için sosyal,

Kültürel ve sosyal hayat alanında vatandaşları ve misafirlerinin hayatına değer katan ilçenin hayata geçirilmesi	kültürel ve sportif etkinliklerin hayata geçirilmesi ve bunların kamuoyunda takip edilebilirliğinin her türlü iletişim aracından faydalanılarak artırılması ve söz konusu uygulama ve çalışmaların sürdürülebilirliğinin sağlanması - Çocuklar, gençler ve kadınlar başta olmak üzere tüm İlçe halkı ve misafirleri için sportif etkinliklere ve sağlıklı yaşama vesile olacak alanlar tasarlanması ve ilgili kamu kurumlarıyla işbirliği çerçevesinde hayata geçirilmesi, ilave eğitim imkânları sağlanması

Tablo 7 incelendiğinde amaçlarının, kültürel ve sosyal hayat alanında vatandaşlarının hayatına değer katan faaliyetler yapmak olduğu belirtilmiştir. Hedef başlığında ise sosyal, kültürel ve sportif etkinliklerin hayata geçirilmesi ve bunların kamuoyunda takip edilebilirliğinin her türlü iletişim aracından faydalanılarak artırılması gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca yeni alanların tasarlanması ve işbirliği yapılması belirtilmiştir.

Tablo 8. H BELEDİYESİ Stratejik Amaçlar ve Hedefler

AMAÇLAR	HEDEFLER
İlçede yeşil alan ve parkları koruyup bakımını yaparak ve yeşil alan miktarını arttırarak, kentteki yaşam kalitesini yükseltmek	- Mevcut park alanlarına her yıl %6 ilave park yapılmak suretiyle, 2019 yılına kadar yeşil alan miktarı % 30 oranında arttırılacaktır.- Yeşil Alanların Korunması Faaliyeti- Belirlenen park ve yeşil alanların inşası projesi- 2019 yılına kadar, mevcut parkların deforme olan bozulmuş alanların tamamı yenilenerek, yeşil ve fonksiyonel olanların eksikleri tamamlanacaktır- Park, yürüyüş yolu, trafik eğitim alanı ve mesire alanı bakımı Faaliyet- Otomatik Sulama Sistemi Kurulması Faaliyeti- Yeşil alanlar için gerekli olan bank, spor grubu, bariyer, oyun grubu ve aydınlatma direği gibi malzemelerin satın alınması ve montajı faaliyetleri
	- Kültürel ve sanatsal faaliyetler, sürekli ve vatandaş memnuniyetini esas alacak şekilde yürütülecektir

Kültür, sanat, spor ve yaygın eğitim alanlarında etkin hizmetler yürüterek toplumsal gelişmeye katkı yapmak	- Kültürel faaliyetler- Sosyal faaliyetler- Yaz Okulları ve belediyenin düzenlediği spor etkinliklerinin sürekli hale getirilmesi sağlanacaktır.- Spor faaliyetleri- Uluslararası Satranç Turnuvası Projesi

Tablo 8 incelendiği amaçlarının kültür, sanat, spor alanlarında etkin hizmetler yürüterek toplumsal gelişmeye katkı sağlamaktır. Hedefler incelendiğinde kültürel ve sanatsal faaliyetler, sürekli ve vatandaş memnuniyetini esas alacak şekilde yürütülmesi olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca yeni sportif ve rekreatif alanların yapılacağı belirtilmiştir.

Tablo 9. I BELEDİYESİ Stratejik Amaçlar ve Hedefler

AMAÇLAR	HEDEFLER
Kentsel donatı alanlarının niteliksel ve niceliksel gelişimini sağlayarak kentlilerin memnuniyetinin artırılmasıdır.	- Yeni Rekreasyon Alanları Oluşturmak- Gökaypark Sukayağı 2.Etap Düzenleme – Paşasuyu Mevkii Mesire Alanı ve Doğa Yürüyüş Alanı Yapılması- Aqua Park Yapılması- Park Yapılması Sanatsal Eserlere Yer Verilmesi- Rekreasyon Alanlarının Bakım ve Temizliğini Yapmak- Park Yapımı ve Revizyon Çalışmalar- Tüm Parkların Bakımı
Sosyal faaliyetlerin geliştirilmesi	- Sosyal refahın ve toplumsal dayanışmanın geliştirilmesini sağlamak.- Madde Bağımlılığıyla Mücadele Merkezi Oluşturulması- Olimpik Havuz Yapımı

Tablo 9 incelendiğinde amaçlarının kentsel donatı alanlarının niteliksel ve niceliksel gelişimini sağlayarak kentlilerin memnuniyetinin artırılması olduğu görülmektedir. Hedefler boyutunda ise rekreasyon alanlarının bakımını yapmak, yeni rekreasyon alanları oluşturmak ve olimpik havuz yapımı olduğu hedeflenmiştir.

Tablo 10. J BELEDİYESİ Stratejik Amaçlar ve Hedefler

AMAÇLAR	HEDEFLER
Kurumumuzun yetkileri dâhilinde şehir ve çevre planlaması yaparak, sağlıklı, planlı ve müreffeh bir kentleşme sağlamak.	- Su sporları ve eğitim merkezi açılması- Kapalı yüzme havuzu yapımı

Bölgemizde kültürel zenginliği arttırmak ve tarihi mirası korumak	- Geleneksel hale gelecek sosyal faaliyetler düzenlemek- Her yıl geleneksel yağlı pehlivan güreşleri kültür sanat festivali düzenlemesi- İlçe belediyesi meslek edindirme kurslarının açılması
İlçenin çevreye duyarlı ve sürdürülebilir bir turizm bölgesi olmasına katkıda bulunmak	- Turizm alanlarındaki üst yapı eksiklerinin giderilmesi- Her yıl 1 tane bisiklet, yürüyüş ya da oryantiring parkuru oluşturmak- 5 adet C tipi mesire alanının bölgeye kazandırılması- İlçenin turizm haritasının oluşturulması ve internette yayınlanması

Tablo 10 incelendiğinde amaçlarının çevreye duyarlı, turizm bölgesi olması ve kültürel zenginliklerinin geliştirilmesinin amaçlandığı görülmektedir. Hedef olarak turizm alanlarındaki üst yapı eksiklerinin giderilmesi, her yıl geleneksel pehlivan güreşlerinin yapılması ve yürüyüş alanlarının yapılması belirtilmiştir.

Tablo 11. K BELEDİYESİ Stratejik Amaçlar ve Hedefler

AMAÇLAR	HEDEFLER
Kentsel Gelişim	- Rekreasyon alanlarının geliştirilmesi ve bakımı- Yeni park yapımı ve parklarda büyük çapta bakım onarımı- Parkların bakım ve temizliği
Toplumsal gelişim	- Sportif faaliyetlerin geliştirilmesi- Çeşitli branşlarda düzenlenen yerel sportif etkinlikler- Amatör spor kulüplerine aynı yardım- Spor tesislerine malzeme yardımı

Tablo 11 incelendiğinde amaçlarının kentin ve toplumun gelişimi gösterilmiştir. Hedef olarak rekreasyon alanlarının geliştirilmesi, spor faaliyetlerinin geliştirilmesi, amatör spor kulüplerine yardım edilmesi hedeflenmiştir.

Tablo 12. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Stratejik Amaçlar ve Hedefler

AMAÇLAR	HEDEFLER
Kentlinin ihtiyacına karşılık verecek konforlu, ekonomik, çevre ve engelli dostu	- Kent genelinde bisiklet kullanımı yaygınlaştırılacak ve 2019 yılı sonuna

bir ulaşım ağı oluşturmak, güvenli bir toplu taşıma sistemi için gerekli tedbirleri almak.	kadar 30 km bisiklet yolu projelendirilecektir.
Yaşanabilir, temiz, sağlıklı ve yeşil bir çevre oluşturmak.	- Kişi başına düşen yeşil alan miktarı 2,7 m² arttırılacaktır. Açık yeşil alandaki artış miktarı Doğal yaşam parkı Arberatum düzenlemesi Spor alanlarının yapılması Park alanı düzenlemesi Mesire alanlarının düzenlenmesi Rekreasyon alanları düzenlemesi- Büyükşehir Belediyesi sorumluluk alanı sınırlarında yaşayan insanların sağlıklı kalabilmeleri adına, park ve rekreasyon alanlarında çocuk oyun grupları, spor aletleri grupları ve donatı elemanları sayıları % 35 arttırılacaktır.
Şehrin coğrafi yapısına, tarihi, kültürel ve doğal değerlerine uygun; Kent kimliğine ve estetiğine katkı sağlayan, birey ve toplum ihtiyaçlarına cevap veren, ortak kullanım alanlarına sahip, yaşam kalitesini yükseltecek altyapıyı hazırlamak, kentsel dönüşüm uygulamaları ile yeni yaşam alanları oluşturmak.	- Kentsel dönüşüm çalışmaları kapsamında yapılması gereken istimlâk çalışmaları tamamlanacaktır- Park ve rekreasyon alanları kamulaştırma projeleri
Şehrimizin kültür, sanat ve spor alanında markalaşmasına katkı sağlamak.	- Gençlerin bilgi, beceri ve yeteneklerini geliştirmeleri amacıyla 17 adet Gençlik Merkezi kurulacaktır.- Spora yönelik hizmetlerin kalitesini ve çeşitliliğini arttırarak sporun tabana yayılması sağlanacak ve 2019 yılı sonuna kadar 83 adet spor organizasyonu düzenlenecektir. Büyükşehir Spor Şenliği Seka Park Altın Kemer Yağlı Güreşleri Yaz Spor Okulları Kampı Amatör Spor Kulüplerine Malzeme Yardımı Uluslararası ve Ulusal Açık Deniz Yüzme Yarışları Okul Spor Ligleri Buz Sporları Şenliği Seka Park Spor Şenliği Doğa Yürüyüşleri Atıcılık ve Avcılık Günü Şenlikleri Cumhuriyet Koşusu

	Kerpe ve Cebeci Plaj Voleybol Şenlikleri Spor Okulları Doğru Hamlede Buluşalım Satranç Projesi - Kentteki spor alanlarını arttırmak amacıyla 2019 yılı sonuna kadar 31 Adet spor tesisinin yapımı tamamlanacaktır.
Sağlıklı yaşam kalitesinin artırılmasına katkı sağlamak.	- Koruyucu ve önleyici sağlık hizmetlerinin etkinliği artırılarak 2019 yılı sonuna kadar 90 adet etkinlik/proje gerçekleştirilecektir. Obezite ile mücadele ve sağlıklı yaşam projesi
Kapsayıcı, katılımcı bir sosyal hizmet ağı oluşturmak.	- Dezavantajlı gruplara yönelik toplumsal kabul, bütünleşme ve farkındalığının sağlanması için çalışmalar yapılacaktır. - Dezavantajlı gruplara yönelik toplumsal kabul, bütünleşme ve farkındalığının sağlanması için çalışmalar yapılacaktır Spor eğitimi alan engelli öğrencilerimizin Milli Takım'da yer alma oranı

Tablo 12 incelendiğinde amaçlarının şehrin kültür, sanat ve spor alanında markalaşmasına katkı sağlamak ve yaşam kalitesinin artırılması amaçlanmıştır. Hedef olarak spor organizasyonları düzenlemek, spor tesislerinin yapılması, rekreasyon alanlarının yapılması ve birçok sportif ve rekreatif alana yönelik yatırım ve hizmetler hedeflenmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Kocaeli ilinde yer alan belediyelerin stratejik planlarının amaçlar ve hedefler boyutunda spora yönelik incelenmesi amacı ile genel olarak aşağıda belirtilen amaçlar ve hedefler ile ilgili sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Yeşil alanların artırılması, sportif gelişimin sağlanması, eğitim kalitesi, modern sosyal yaşam alanları, engelli vatandaşlar için hizmetler, parklar, turizm eğitimi, rekreasyon alanların geliştirilmesi, kent vizyonu, yeni kentsel mekanlar ve spor, sportif etkinlikler, yaşam standartlarını arttırmak, halkı bilinçlendirmek, vizyon projeler, yaşanabilir çevre, hayata değer katmak, yaşam kalitesi, toplumsal gelişmeye katkı, kentlilerin memnuniyeti, planlı kentleşme, kültürel zenginlik, sürdürülebilir turizm, kentsel gelişim, toplumsal gelişim, konforlu çevre, yeni yaşam alanları, kent markalaşması, sağlıklı yaşam ve sosyal hizmet gibi amaçların stratejik planda yer aldığı görülmüştür. Lamba (2014) amaçların kuruluşun vizyon, misyon ve temel değerleri ile uyumlu olması, iddialı, gerçekçi ve ulaşılabilir olması gerektiğini belirtmektedir. Bu çalışmada belirtilen amaçların bu yönü ile özellikle spor ile ilgili hizmet ve yatırımların stratejik planda yer alması önem arz etmektedir.

Hedefler boyutunda ise; yeşil alan ve park yapımı, spor alanları oluşturmak, rekreasyon alanları oluşturmak, öğrencilerin sosyal yaşamlarını desteklemek, sportif etkinlikler düzenlemek, yürüyüş yolu yapmak, bisiklet yolu yapmak, spor salonu inşaa etmek, yüzme

havuzu yapmak, spor kulüplerine yardım, çocuk oyun alanları oluşturmak, halkın sportif etkinliklere katılımını sağlamak, yaz spor okulları düzenlemek, engellilere spor eğitimi verilmesi stratejik planda yer almıştır.

Atalı'nın (2015) belirttiği gibi stratejik planların büyükşehir belediyeleri için hizmetlerin ve yatırımların planlı bir şekilde gerçekleşmesi için anahtar rolde olması yukarıda belirtilen amaç ve hedeflerin belediyeler yönü gerçekleştirilmesini kolaylaştıracaktır. Anayasanın 59. Maddesinde devletin her yaştaki vatandaşların beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alması, sporun kitlelere yayılmasını teşvik etmesi ve başarılı sporcuları koruması görevi verilmiştir (Akkurt, 2013). Bu yönü ile anayasa'da belirtilen beden ve ruh sağlığına yönelik hizmetlerin stratejik planda yer aldığı söylenebilir.

Akkurt'un (2013) belirttiğine göre sporun yaygınlaştırılmasında özellikle belediyelerin rolünün büyük olduğu ve spor hizmetlerinin belediyeler kanalı ile tüm halka ulaşması halinde, kültürel ve sosyo-ekonomik farklılıklara göre sportif hizmetlerin çeşitlendirilmesi gerekmektedir. Demir ve Yılmaz (2010) stratejik amaçların belirlenmesinin sağlanması kurumun kaynaklarını doğru, etkin ve verimli kullanması açısından kritik bir öneme sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Belediyelerin stratejik planlarında yer alan spor ile ilgili stratejik amaçların en azından planda yer alması etkin ve verimli bir yol izleneceği söylenebilir.

Kentsel açık ve yeşil alanlar kenti yaşanır kılan, kentin imajına olumlu katkıda bulunan rekreasyon kullanım potansiyeline olan işlevsel ve yaşam kalitesine olumlu etki eden alanlardır (Aydemir, 2004). Ersoy,(2015) kentlerde oluşturulan yeşil alanların kent içinde ve kentsel gelişme alanlarında konumlarına göre farklı tip ve özelliklerde olabileceğini ve yeşil alanlar, rekreasyon ve spor etkinliklerinin gerçekleştirilmesi yolu ile kişilerin psikolojik ve fiziksel sağlık gelişimlerine katkı sağlanacağını belirtmiştir. Belediyelerin stratejik planlarında halka bu türde hizmetlerin sunulacağı yönde ifadelerin yer aldığı görülmüştür.

Çoban ve Karakaya (2010) Stratejik bir yönetim yaklaşımının spor yöneticilerinin vizyon sahibi olmaları yanı sıra karar vermelerine ve değişime açık olmalarına katkı verebileceğini belirtmişlerdir. Ayrıca stratejik yönetim yaklaşımını spor ile kurum ve kuruluşları uygulaması gerektiğini dile getirerek bunun önemini ortaya koymuşlardır.

Sonuç olarak elde edilen verilere göre; tüm belediyelerin stratejik planlarında spor ile ilgili amaç ve hedeflere yer verildiği görülmüş fakat yer verme oranlarında bir standart olmadığı tespit edilmiştir. Tüm Belediyelerin stratejik planlarında spor etkinlikleri ve tesislerine yönelik amaç ve hedeflerin yer aldığı ve bunun yanında rekreasyon faaliyetlerine belli oranda yer verdikleri görülmüştür. Bu çalışma belediyelerin stratejik planlama boyutunda spor ve rekreasyon alanına yönelik ifadelerle yer vermesi ve planlama sürecinde amaçlar ve hedefler başlıkları altında belediye yönetim süreçlerine dahil edilmesini vurgulaması açısından önem arz etmektedir. Stratejik planlarda amaç ve hedeflerin yeterliliği üzerine ayrıca çalışmalar yapılmalıdır. Stratejik amaç ve hedeflerin belediyelerin planlarında yer almasında spor uzmanlarından katkısı sağlanmalı ve ortak bir dil için çalışmalar yapılmalıdır. Yapılacak çalışmalarda stratejik planların uygulama süreci ve sonuçları ile ilgili çalışmaların yapılması ayrıca yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akkurt, K. (2013). Yerel Yönetimler ve Spor. Ed. Tacar Çağlar. Ankara Barosu Yayınları.s: 44-58
- Atalı, L. (2015). Büyükşehir Belediyeleri Stratejik Planlarında Spor ile İlgili Amaç ve Hedeflerin Analizi. Spor Yönetimi ve Bilgi Teknolojileri Dergisi. 10(1), 48-56.
- Aydemir, Ş.,ve ark. (2004). Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı. Akademi Yayınevi. Trabzon.
- Baş, T. ve Akturan, L. (2008). Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Demir, C., Yılmaz Kemal, M. (2010). Stratejik Planlama Süreci ve Örgütler Açısından Önemi Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:25, Sayı:1, Yıl:2010, ss.69-88.
- Çoban, B. ve Karakaya, EY. (2010). Spor Kurum ve Kuruluşları İçin Stratejik Yönetimin Önemi. e-Journal of New World Science Academy. V:5, N:2, s:143-156.
- Ekici, H. (2012). “Halkın Sporla İlgili Belediyelerden Beklentileri: Gaziantep’te Bir Uygulama”. Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 1(3).
- Ersoy, M. (2015). Kentsel Planlamada Standartlar. Ninova Yayınları. Ankara
- Gürer, H. (2006). Stratejik Planlamanın Temelleri ve Türk Kamu Yönetiminde Uygulanmasına Yönelik Öneriler. Sayıştay Dergisi, (63), 91-105.
- Karakılçık, Y. (2013). Yerel yönetimler. İstanbul: Seçkin Yayınları.
- Lamba, M. (2014). Büyükşehir Belediyelerinde Geleceğe Bakış: Stratejik Planlar Üzerinden Bir İnceleme. Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi.6(2),83-96
- Sözen, T., Sunay, H. (2010). Spor Federasyonları Yöneticilerinin Stratejik Planlama Uygulamalarına İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi.VIII,(3),119-129.
- Yıldırım A ve Şimşek H (2004). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayınları, Ankara.
- Zengin E, Öztaş C (2008). Yerel yönetimler ve Spor. İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi. (55),49-78.

Field : Sport Sciences

Type : Research Article

Received: 09.06.2017 - *Corrected*: 29.10.2017 - *Accepted*: 04.11.2017

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nda Öğrenim Gören Kadın Sporcuların Spora Katılım Motivasyonlarının Bazı Değişkenlere Göre Araştırılması

İlimdar YALÇIN¹, Mine TURĞUT², Atalay GACAR³, Fehmi ÇALIK¹

¹Sakarya Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Sakarya, TÜRKİYE

²Bartın Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Bartın, TÜRKİYE

³Fırat Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Elazığ, TÜRKİYE

E-Posta: ilimdaryalcin@gmail.com

Öz

Bu araştırma; sağlıklı, sosyal ve kültürel alanda çağdaş bir toplum yaratmada kadınların spor yapmasının öneminden yola çıkarak, beden eğitimi ve spor yüksekokulunda öğrenim gören kadın sporcuların spora katılım motivasyonlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırma grubunu, Bartın Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nda öğrenim gören 136 kadın sporcu oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak, Gill ve ark. (1983) tarafından geliştirilen, Çelebi (1991) tarafından Türkçe'ye çevrilen ve Oyar ve ark. (2001) tarafından 11-17 yaş grubu öğrencileri üzerinde geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılan "Spora Katılım Güdüsü Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma için elde edilen veriler öncelikle bilgisayar ortamına aktarılıp daha sonra SPSS 22 paket programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Araştırmada hata payı düzeyi $p < 0.05$ olarak alınmıştır. Çalışmanın cronbach alpha sayısı ise 0,73 olarak bulunmuştur. Sonuç olarak; araştırmaya katılan kadın sporcuların aylık gelir değişkeni ile spora katılım motivasyonu alt boyutlarından olan başarı ile arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($p=0,03$). Aylık gelir yükseldikçe başarı düzeyinin de arttığı gözlenmiştir. Aynı zamanda sporcuların yaş değişkeni ile başarı ($p=0,00$) ve takım ruhu (0,01) alt boyu arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Yaş yükseldikçe başarı ve takım ruhu düzeyinin de orantılı bir şekilde arttığı tespit edilmiştir. Spor kategorisi değişkenine bakıldığında, yarışma alt boyutu ile arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmiştir ($p=0,00$). Bireysel sporcuların takım sporcularına göre yarışma alt boyutu düzeyinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sporcu, Kadın, Spora Katılım, Motivasyon

Investigation of Sport Participation Motivation of Female Sportsmen Who Study at School of Physical Education and Sports According to Some Variables

Abstract

This research was conducted in order to examine the motivations of female athletes participating in physical education and sports college according to some variables, in order to create a contemporary society in a healthy, social and cultural environment. The research group formed 136 women athletes who study at Bartın University in School of Physical Education and Sports. In the study, "Sport Participation Motivation Scale" was used which is developed by Gill et al. (1983), translated into Turkish by Çelebi (1991) and examined the validity and reliability of the 11-17 age group students by Oyar et al. (2001). The data which was obtained for the study was first transferred to the computer and then analyzed by using the SPSS 22 program packet. The margin of error in the study was taken as $p < 0.05$. The Cronbach's alpha value of the study was found as 0,73. As a result; a statistically significant difference was found between the monthly income variable and the achievement of the sport participation motivation sub-dimensions of the female athletes who participated in the research ($p=0,03$). It was observed that the level of success increased when the monthly income increased. At the same time, a statistically significant difference was also found between the age variable of the athletes achievement ($p=0.00$) and the team spirit ($p=0,01$) subscale. As the age increases, the level of achievement and team spirit increases proportionally. When looking at the sport category variable, there was a statistically significant difference between the competition sub-dimension ($p=0.00$). It was found that individual athletes have higher level of competition sub-dimension than team athletes.

Keywords: Athlete, Woman, Participation in Sports, Motivation

Giriş

Son yıllarda spor psikolojisi alanında, kadınları spora katılmaya yönlendiren temel nedenlerin araştırılması çalışmaların esas noktasını oluşturmuştur. Spora yönlendirme, bir bireyin rekabet düzeyinin kazanmaya yönelmesinin ve hedefe yönelmesinin birleşiminden oluşur (Gill & Deeter, 1988). Spora katılım bireylere kendi performanslarını değerlendirme, yeteneklerini gösterme ve bireysel hedeflerini değerlendirme fırsatı sunar (Duda & Hall, 2001). Sporcular bu faktörleri gerçekleştirmek istediği zaman bazı psikolojik durumlarla karşı karşıya kalmaktadır. Sporunun fiziksel yeterliliğinin yanında psikolojik yeterliliğin de başarının gerçekleştirmesinde önemli rolü vardır. Psikolojik etkenlerden en önemlisi de kişinin motivasyonudur.

Motive teriminin türkçe karşılığı güdü veya harekete geçirici olarak tanımlanmaktadır (Soyer, 2010). Başka bir tanımla motivasyon, insanların belirli bir hedefe ulaşmak için kendi istekleri ile davranmaları şeklinde tanımlanmaktadır. (Genç, 2004). Motivasyonun temelindeki güdü, harekete geçirici olarak tanımlanan motiv kavramı, harekete geçirici, hareketi sürdürücü, olumlu yöne yönlendirici üç ana özelliğe sahip bir güçtür (Eren, 2004).

Günümüzün modern ve hızlı yaşam koşullarında sporsuz hayat sağlıklı hayat ile eşdeğer olarak değerlendirilmektedir. Yaşam standartlarının yükselmesi, bireylerin boş zamanlarının artması, tüm dünyada spora olan ilginin ve katılımın artmasına katkı sağlamıştır. Spor çok sayıda insanı aynı anda bir araya getirebilen büyük bir güce sahip olmuştur. Bu özelliği ile sosyal yaşam üzerinde büyük bir etki oluşturarak, popüler bir kavram haline gelmiştir (Altunbaş, 2007). Toplumsal cinsiyet kavramı sporun toplumsal analiziyle ilgili yapılan çalışmalarda yer alması gereken toplumsal/kültürel/tarihsel bir kavramdır ve spor ortamındaki iktidar ilişkilerini anlayabilmek için, spor da toplumsal cinsiyete dayalı bir kültürel pratik olarak incelenmelidir (Hall, 1988).

Toplumsal cinsiyet oldukça farklı yaklaşımları veya açılımları içeren bir kavramdır. Toplumsal cinsiyet farklılığı, tarih boyunca sportif faaliyetler aracılığıyla da inşa edilmiş, özellikle mücadeleye dayanan faaliyetler erkeğin kontrolünde olmuştur (Sage,1997). 1960'lı yılların sonuna kadar, sporun veya oyunların erkek çocukların sosyalleşmesi ve erkeklik inşası için önemli bir araç olduğu düşüncesi geniş bir oranda kabul görmekte iken, 70'lerden itibaren bu düşünceye olan eleştirilerin arttığı görülmektedir (Collins, 2013).

Kadınlar daha çok kendini geliştirme ve sanatsal aktivitelerle ilgilenirken genç erkekler kendi başarı düzeylerini arttıran ve sosyal statülerini geliştiren rekabetçi aktivitelere yönelmektedirler (Mota & Esculcas, 2002). Öğrenciler üzerine yapılan bir çalışmada da kadın öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla boş zaman faaliyetlerine yönelik daha olumlu bir tutum benimsedikleri belirlenmiştir (Akyüz ve Türkmen, 2016).

Günümüzde son zamanlarda spor ortamında erkekler kadar olmazsa da kadınların da aktif olarak spora katılım gösterdikleri görülmektedir. Spora katılımı yönlendirmede gerek ailevi gerekse çevresel durumlar önemli bir etken olmaktadır. Aynı zamanda spora yönlendikten sonra bu sporcularda spor fakültelerinde okuma güdüsü ortaya çıkmaktadır. Bu bilgiler kapsamında bu çalışmada, beden eğitimi ve spor yüksek okulunda öğrenim gören kadın sporcuların spora katılım motivasyonlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır.

Materyal ve Yöntem

Bu bölümde; Araştırmanın grubu, protokol, veri toplama araçları ve verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Araştırma Grubu

Araştırma grubunu, 2017-2018 eğitim öğretim yılında Bartın Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nda öğrenim gören 136 gönüllü kadın sporcu oluşturmaktadır.

Protokol

Araştırma konusu dâhilinde özelliklerin belirlenmesi için gerekli olan kişisel bilgi formu araştırmacı oluşturuldu ve araştırmaya uygun "Spora Katılım Motivasyonu" envanteri ilgili bilgi verildi. Anketlerin doğru bilgilerle ve sağlıklı bir şekilde doldurulmasının çalışma bitiminde bizleri doğru sonuca ulaştıracağı anlatıldı. Uygulama esnasında herhangi bir problemle karşılaşılma. Anketlerin doldurulması için sporculara yeterli zaman tanındı ve anketler en geç 25 dakika içerisinde sporcular tarafından teslim edildi.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, veri toplama aracı olarak Gill ve ark. (1983) tarafından geliştirilen, Çelebi (1991) tarafından Türkçe'ye çevrilen ve Oyar ve ark. (2001) tarafından 11-17 yaş grubu öğrencileri üzerinde geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılan "Spora Katılım Güdüsü Ölçeği" kullanılmıştır. Bu ölçek 8 alt boyuttan (Beceri gelişimi, (3 madde), Takım Üyeliği/Ruhu (4 madde), Eğlence (4 madde), Arkadaşlık (3 madde), Başarı/Statü (5 madde), Fiziksel Uygunluk/Enerji Harcama (5 madde), Yarışma (3 madde), Hareket/Aktif Olma) (3 madde) oluşmaktadır. Katılım nedenleri 3'lü likert tipi ölçekte "1 (Çok önemli)", "2 (Az önemli)" ve "3 (Hiç Önemli Değil)" şeklinde değerlendirilmektedir.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizi için SPSS 22 paket programından faydalanılmış ve değişkenlerin frekans (f) ve yüzde (%) dağılımları hesaplanmıştır. Verilerin normal dağılımını sağlamak için çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerlendirilerek kontrol edilmiştir. Kontrol sonucunda araştırma verileri parametrik olduğu tespit edilmiştir. Bundan dolayı t testi ve varyans analizi (Anova) testinden yararlanılmıştır. Anlamlı farklılık çıkan sonuçlarda ise farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Tukey test sonuçlarından faydalanılmıştır. Çalışmada hata düzeyi $p < 0.05$ olarak alınmıştır. Çalışmada cronbach alpha sayısı 0,73 olarak bulunmuştur.

Bulgular

Bu bölümde, çalışmanın değişkenlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Araştırmamıza katılan kadın öğrencilerin özlük niteliklerine göre dağılımlarını gösteren bulgular incelenip yorumlanmıştır.

Tablo 1. Öğrencilerin Aylık Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Spora Katılım Motivasyonu Alt Boyutlarına İlişkin İstatistiksel Dağılım Değerleri

	Aylık Gelir Düzeyi	N	\bar{X}	Ss	F	p	Tukey
Başarı	^A 1.000 TL'den az	26	6.23	1.17	2.91	0.03	A-D
	^B 1.001-2.000 TL	53	6.67	1.05			
	^C 2.001-3.000 TL	27	6.77	1.67			
	^D 3.001 TL ve üstü	30	7.30	1.68			
	Toplam	136	6.75	1.39			
Fiziksel Uygunluk	^A 1.000 TL'den az	26	6.88	1.42	1.93	0.12	-
	^B 1.001-2.000 TL	53	6.39	1.27			
	^C 2.001-3.000 TL	27	6.74	1.28			
	^D 3.001 TL ve üstü	30	7.06	1.25			
	Toplam	136	6.70	1.31			
Takım Ruhu	^A 1.000 TL'den az	26	5.19	1.26	0.71	0.54	-
	^B 1.001-2.000 TL	53	5.62	1.33			
	^C 2.001-3.000 TL	27	5.48	1.45			
	^D 3.001 TL ve üstü	30	5.33	1.24			
	Toplam	136	5.44	1.32			
Arkadaş	^A 1.000 TL'den az	26	4.07	0.89	0.91	0.43	-
	^B 1.001-2.000 TL	53	4.16	1.03			
	^C 2.001-3.000 TL	27	4.51	1.34			
	^D 3.001 TL ve üstü	30	4.40	1.37			
	Toplam	136	4.27	1.15			
Eğlence	^A 1.000 TL'den az	26	5.34	1.12	1.19	0.31	-
	^B 1.001-2.000 TL	53	5.24	1.07			
	^C 2.001-3.000 TL	27	5.48	1.50			
	^D 3.001 TL ve üstü	30	5.76	1.33			
	Toplam	136	5.42	1.23			
Yarışma	^A 1.000 TL'den az	26	3.92	0.89	1.13	0.33	-
	^B 1.001-2.000 TL	53	4.09	1.02			
	^C 2.001-3.000 TL	27	4.14	0.81			
	^D 3.001 TL ve üstü	30	4.40	1.16			
	Toplam	136	4.13	0.99			
Beceri Gelişimi	^A 1.000 TL'den az	26	3.57	0.70	0.84	0.47	-
	^B 1.001-2.000 TL	53	3.75	0.75			
	^C 2.001-3.000 TL	27	3.48	0.70			
	^D 3.001 TL ve üstü	30	3.70	0.95			
	Toplam	136	3.65	0.78			
Hareket	^A 1.000 TL'den az	26	4.00	0.93	0.79	0.50	-
	^B 1.001-2.000 TL	53	3.67	0.95			
	^C 2.001-3.000 TL	27	3.70	1.03			
	^D 3.001 TL ve üstü	30	3.86	0.89			
	Toplam	136	3.78	0.95			

Tablo 1'de araştırmaya katılan kadın öğrencilerin spora katılım motivasyonu alt boyutları ile aylık gelir düzeyi değişkeni incelendiğinde, başarı alt boyutunda aylık geliri 1.000 TL'den az olanlar ile aylık geliri 3.001 TL ve üstünde olanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Diğer alt boyutlarda herhangi bir istatistiksel farklılık bulunmamıştır ($p > 0.05$).

Tablo 2. Öğrencilerin Yaş Değişkenine Göre Spora Katılım Motivasyonu Alt Boyutlarına İlişkin İstatistiksel Dağılım Değerleri

	Yaş	N	\bar{X}	Ss	F	p	Tukey
Başarı	^A 18-20 yaş	45	6.40	1.35	4.48	0.00	D-A,B
	^B 21-23 yaş	33	6.48	1.20			
	^C 24-26 yaş	36	6.91	1.29			
	^D 27 yaş ve üstü	22	7.59	1.59			
	Toplam	136	6.75	1.39			
Fiziksel Uygunluk	^A 18-20 yaş	45	6.44	1.35	1.98	0.11	-
	^B 21-23 yaş	33	6.54	0.90			
	^C 24-26 yaş	36	6.88	1.23			
	^D 27 yaş ve üstü	22	7.18	1.73			
	Toplam	136	6.70	1.31			
Takım Ruhu	^A 18-20 yaş	45	5.02	1.25	3.78	0.01	A-D
	^B 21-23 yaş	33	5.39	1.19			
	^C 24-26 yaş	36	5.63	1.31			
	^D 27 yaş ve üstü	22	6.09	1.41			
	Toplam	136	5.44	1.32			
Arkadaş	^A 18-20 yaş	45	4.37	1.19	1.01	0.39	-
	^B 21-23 yaş	33	3.96	1.04			
	^C 24-26 yaş	36	4.33	1.17			
	^D 27 yaş ve üstü	22	4.40	1.22			
	Toplam	136	4.27	1.15			
Eğlence	^A 18-20 yaş	45	5.20	1.17	0.88	0.45	-
	^B 21-23 yaş	33	5.51	1.14			
	^C 24-26 yaş	36	5.47	1.29			
	^D 27 yaş ve üstü	22	5.68	1.39			
	Toplam	136	5.42	1.23			
Yarışma	^A 18-20 yaş	45	3.95	0.87	0.96	0.41	-
	^B 21-23 yaş	33	4.15	1.14			
	^C 24-26 yaş	36	4.22	0.95			
	^D 27 yaş ve üstü	22	3.36	1.04			
	Toplam	136	4.13	0.99			
Beceri Gelişimi	^A 18-20 yaş	45	3.55	0.75	0.59	0.62	-
	^B 21-23 yaş	33	3.69	0.88			
	^C 24-26 yaş	36	3.63	0.76			
	^D 27 yaş ve üstü	22	3.81	0.73			
	Toplam	136	3.65	0.78			
Hareket	^A 18-20 yaş	45	3.77	0.99	0.60	0.61	-
	^B 21-23 yaş	33	3.96	1.01			
	^C 24-26 yaş	36	3.69	0.88			
	^D 27 yaş ve üstü	22	3.68	0.89			
	Toplam	136	3.78	0.95			

Tablo 2’de araştırmaya katılan kadın öğrencilerin spora katılım motivasyonu alt boyutları ile yaş değişkeni incelendiğinde, başarı alt boyutunda 27 yaş ve üstünde olanlar ile 18-20 ve 21-23 yaş arasında olan öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($p < 0.05$). Takım ruhu alt boyutunda ise 18-20 yaş arasında olan öğrenciler ile 27 yaş ve üstünden olan öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu

gözlenmiştir ($p < 0.05$). Diğer alt boyutlarda herhangi bir istatistiksel farklılık bulunmamıştır ($p > 0.05$).

Tablo 3. Öğrencilerin Spor Kategorisi Değişkenine Göre Spora Katılım Motivasyonu Alt Boyutlarına İlişkin İstatistiksel Dağılım Değerleri

	Spor Kategorisi	N	\bar{x}	Ss	t	p
Başarı	Bireysel Sporlar	59	6.76	1.33	-0.09	0.92
	Takım Sporları	77	6.74	1.45		
Fiziksel Uygunluk	Bireysel Sporlar	59	6.62	1.27	0.60	0.54
	Takım Sporları	77	6.76	1.35		
Takım Ruhu	Bireysel Sporlar	59	5.49	1.26	-0.33	0.74
	Takım Sporları	77	5.41	1.37		
Arkadaş	Bireysel Sporlar	59	4.35	1.26	-0.73	0.46
	Takım Sporları	77	4.20	1.06		
Eğlence	Bireysel Sporlar	59	5.42	1.20	0.02	0.98
	Takım Sporları	77	5.42	1.27		
Yarışma	Bireysel Sporlar	59	4.44	1.08	-3.18	0.00
	Takım Sporları	77	3.90	0.86		
Beceri Gelişimi	Bireysel Sporlar	59	3.72	0.86	-0.97	0.33
	Takım Sporları	77	3.59	0.71		
Hareket	Bireysel Sporlar	59	3.66	0.90	1.35	0.17
	Takım Sporları	77	3.88	0.98		

Tablo 3'te araştırmaya katılan kadın öğrencilerin spora katılım motivasyonu alt boyutları ile spor kategorisi değişkeni incelendiğinde, yarışma alt boyutunda bireysel sporcular ile takım sporcuları arasında bireysel sporcular lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Diğer alt boyutlarda herhangi bir istatistiksel farklılık bulunmamıştır ($p > 0.05$).

Tartışma ve Sonuç

Bu bölümde, araştırmaya katılan Bartın Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nda öğrenim gören kadın sporcuların spora katılım motivasyonlarının bazı değişkenlere göre farklılaşma gösterip göstermediği ile ilgili bulgular tartışılmış ve yorumlanmıştır.

Sporcuların aylık gelir durumu değişkeni ile spora katılım motivasyonu alt boyutları arasındaki sonuçlar incelendiğinde; başarı alt boyutunda aylık geliri 1.000 TL'den az olanlar ile aylık geliri 3.001 TL ve üstünde olanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Aylık gelir durumu arttıkça başarı alt boyutu düzeyinin de arttığı gözlenmiştir. Bu da maddiyatın başarı durumunu doğrudan etkilediği söylenebilir. Farklı çalışmalar incelendiğinde, Artut (2016) tarafından sualtı hokeyi sporcularının spora katılım motivasyonlarının belirlenmesine yönelik yapılan yüksek lisans tez çalışmasında, araştırmaya katılan sporcuların beceri gelişimi ile aylık gelir değişkeni arasında istatistiksel

olarak farklılık olduğu ancak başarı alt boyutu arasında herhangi bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuç çalışmamızın sonucuna benzerlik göstermemektedir.

Sporcuların yaş değişkeni ile spora katılım motivasyonu alt boyutları arasındaki sonuçlar incelendiğinde; başarı alt boyutunda 27 yaş ve üstünde olanlar ile 18-20 ve 21-23 yaş arasında olan öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($p < 0.05$). Yaş yükseldikçe başarı alt boyutu düzeyinin de arttığı gözlenmiştir. Bu durum da başarı ve yaş arasında bir etkileşimin olduğunu ortaya koyabilir. Takım ruhu alt boyutunda ise 18-20 yaş arasında olan öğrenciler ile 27 yaş ve üstünden olan öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu gözlenmiştir ($p < 0.05$). Yaş yükseldikçe takım ruhu düzeyinin orantılı bir şekilde arttığı tespit edilmiştir. Takım ruhunun yaş ile doğrudan bir bağlantısı olduğu söylenebilir. Farklı çalışmalar incelendiğinde, Şirin (2008) tarafından futbolcu kızların spora katılım motivasyonlarının belirlenmesine yönelik yapılan çalışmada, yaş değişkeni ile başarı ve takım ruhu alt boyutu arasında istatistiksel olarak herhangi bir farklılık olmadığı gözlenmiştir. Bu sonuç da çalışmamızın sonucuna benzerlik göstermemektedir.

Sporcuların spor kategorisi değişkeni ile spora katılım motivasyonu alt boyutları arasındaki sonuçlar incelendiğinde; yarışma alt boyutunda bireysel sporcular ile takım sporcuları arasında bireysel sporcular lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Farklı çalışmalara bakıldığında, Erdoğan ve ark (2014) tarafından farklı branşlarda okul takımlarında yer alan ortaöğretim öğrencilerinin spora katılım motivasyonlarının incelemeye yönelik yapılan bir çalışmada, başarı, arkadaş ve eğlence alt boyutu ile spor kategorisi değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunurken yarışma değişkeni arasında herhangi bir farklılık tespit edilmemiştir. Bu sonuç da çalışmamızın sonucu ile örtüşmemektedir.

Sonuç olarak; araştırmaya katılan kadın sporcuların aylık durumları ile başarı alt boyutu arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Aylık gelir düzeyi arttıkça başarı düzeyinin de arttığı tespit edilmiştir. Yaş değişkeni ile başarı ve takım ruhu alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmiştir. Yaş arttıkça hem başarı düzeyi hem de takım ruhu düzeyinin orantılı bir şekilde arttığı bulunmuştur. Spor kategorisi değişkende bireysel sporlarla uğraşan sporcuların yarışma düzeyi takım sporu yapan sporculara göre daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Durak (1993); Öztürk (1997); Gürvardar (2011); Tekin ve Filiz (2008) ise motivasyon kaybı açısından erkek bireylerin kadınlara oranla daha fazla orana sahip olduğu, bunun da ülkemizde yoğun çalışma yükü ve zorlu hayat şartlarına kadınlara oranla daha fazla maruz kalan erkeklerin bu olumsuz etkiyi azaltmak amacıyla katılmış olduğu sportif rekreasyon aktivitelerinin yeterli olmadığı sonucunu yorumlamışlardır.

Bu konuda yapılmış birçok çalışmada sosyal/eğlence ihtiyacı sebebiyle bireyleri rekreatif spora katılımındaki en önemli gerekçe olduğunu ele alınmaktadır. Erkeklerin, kadınlara göre bu gerekçe ile rekreatif spora katılımı erkeklerin sosyal dünyalarında kadınlara göre daha yalnız oldukları ve bu ihtiyacı da bu şekilde giderdikleri söylenebilir (Koivula 1999; Weinberg ve Gould 2007; Bora ve Cengiz 2016).

“Yaş” değişkeninin YEMM alt boyutları üzerinde etkisinin anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. (Tablo 2). Tercih edilen rekreatif etkinlikler incelendiğinde yaş arttıkça bireylerin etkinliklere olan katılma düzeylerinin de değiştiği görülmektedir. Özellikle gençler daha çok güce dayalı ve aktif katılımı gerektiren etkinlikleri tercih ederken, ileri yaştaki bireyler ise daha çok pasif katılımlı etkinlikleri tercih etmektedirler (Aslan ve Aslan Cansever, 2012). Alanyazın incelendiğinde, yapılan çalışmalarda yaş değişkeninin serbest zaman katılımı üzerinde

belirleyici olduğu ortaya konmuştur (Howar, 1992; Emir, 2015). Barber ve diğeri (1999) genç bireylerin rekreasyonel etkinliklere yönelik “eğlence, yeni beceriler öğrenme, heyecan” gibi beklentilerle diğeri yaş gruplarına göre daha yüksek katılım gösterdiklerini sonucuna ulaşmışlardır.

“Günlük Etkinlik Süresi” değışkeninin YEMM alt boyutları üzerinde etkisinin anlamlı olmadığı tespit edilmiştir (Tablo 3). Serbest zamanlarını sportif amaçlı olarak yerine getiren bireylerin bu tür etkinliklere daha fazla katılmak istedikleri görülmektedir (Wiley ve diğeri, 2000; Yetim, 2014; Brey ve Lehto, 2007). Fiziksel rekreasyonel etkinliklerde geçirilen sürenin artmasıyla birlikte bireylerin etkinliğe ilişkin tecrübelerinin artacağı, bunun da etkinlikten elde edilen zevki artıracığı, bu nedenle uzun süreli etkinliğe katılma arzusu gösteren bireylerin yeni başlayanlara göre daha yüksek düzeyde katılım sergileyeceğı (Taniguchi ve Shupe 2014) ve bu durumda daha yüksek bir motive kaynağı oluşturacağı şeklinde yorumlanabilir.

Farklı değışkenlere göre serbest zaman motivasyon düzeylerinde ortaya çıkan farklılıkların ortaya konulmaya çalışıldığı bu çalışmanın temel kısıtlılığı sınırlı bir katılımcı grubu ile yapılmış olmasıdır. Ancak çalışmanın bu kapsamda yapılan ilk araştırmalar arasında olması ve ileride daha fazla katılımcı sayısı ile yapılacak çalışmalara yol gösterebileceğı düşüncesi güçlü yönünü sergilemektedir. Ayrıca, bu yönde yapılacak çalışmaların rekreasyon literatürüne katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Akyüz H., Türkmen M. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Boş Zaman Falliyetlerine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi: Bartın Üniversitesi Örneği. *International Journal of Science Culture and Sport*, Vol 4, Special Issue, 340-357

Artut, V. (2016). Avrupa'daki Sualtı Hokeyi Sporcularının Spora Katılım Motivasyonlarının Belirlenmesi. Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Collins, T. (2013). *Sport in Capitalist Society: A ShortHistory*. Routledge, Abingdon, Oxon.

Çelebi, M. (1993). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fiziksel Aktivite Kulüplerinde Bulunan Lider Tipleri. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Duda, J.L. & Hall, H.K. (2001). Achievement goal theory in sport: Recent extensions and future directions. In R. N. Singer, H. A. Hausenblas, & C. M. Janelle (Eds). *Handbook of Research in Sport Psychology*, 2nd Ed., 417-434, New York: John Wiley & Sons. Inc.,

Erdoğan, M. Şirin, E.F., İnce, A. & Öçalan, M. (2014). A Study into the Sports Participation Motivation of the Secondary School-Students in School Teams in Different Types of Sports. *Niğde University Journal of Physical Education And Sport Sciences* Vol 8, No 1, s.157-166.

Eren, E. (2004). *Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi*. Genişletilmiş 8. Bası, Beta Basım Yayım, İstanbul, 369 CAN, s.250.

Genç, N. (2004). *Yönetim ve Organizasyon, Çağdaş Sistemler ve Yaklaşımlar*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Gill D.L., Gross J.B. & Huddleston, S. (1983). Participation Motivation In Young Sports. *International Journal of Sport Psychology*, 1-14,

Gill, D.L., Deeter, T.E. (1988). Development of the sport orientation questionnaire. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 59(3), pp.191-202,

Hall, M.A. (1988). The discourse of gender and sport: From femininity to feminism. *Sociology of Sport Journal*, 5, 330-340

Mota, J., Esculcas, C. (2002). Leisure-time physical activity behavior: structured and unstructured choices according to sex, age, and level of physical activity. *International Journal of Behavioral Medicine*, 9(2) pp. 111-122.

Oyar, Z.B., Aşçı H.F., Çelebi M. & Mülazımoğlu Ö. (2001). Spora Katılım Güdüsü Ölçeği'nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 12(2), s.21-23.

Sage, G.H. (1997). Sociocultural Aspects of Human Movement: The Heritage of Modernism, the Need for a Post modernism. In: *Critical Post modernism in Human Movement, Physical Education, and Sport* (Ed.: JM Fernandez-Balboa). State University of New York Press, Albany.

Soyer, F., Can, Y., Güven, H., Hergüner, G., Bayansalduz, M. & Tetik, B. (2010). Sporculardaki Başarı Motivasyonu İle Takım Birlikteliği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, cilt.7, sayı.1: 225-239.

Şirin, E.F. (2008). Futbolcu Kızların (12-15 Yaş) Spora Katılım Motivasyonlarının Belirlenmesi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, VI (1), s.1-7.

Field : Sport Sciences

Type : Review Article

Received: 12.06.2017 - *Corrected*: 30.10.2017 - *Accepted*: 04.11.2017

Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti Dönemi Yenileşme Hareketlerinin Türk Spor Kültürüne Etkileri “Tanzimattan Cumhuriyete Spor”

Adem BAYAZİT, Emre BOZ

Bartın Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, Bartın, TÜRKİYE

E-Posta: emreboz94@hotmail.com

Öz

Bu araştırmada Osmanlı’da yenileşme dönemi Tanzimat’tan, Türkiye Cumhuriyeti dönemi yapılan yenileşme hareketlerinin spor ve kültürü alanına etkilerini ve dönemin spor anlayışının incelenmesi amaçlanmıştır Tarama modeline dayalı bir literatür araştırması seçildi. Milli Kü-tüphane, Atatürk Araştırma Merkezi, Türk Tarih Kurumu, üniversitelerin veri tabanı, internet kaynakları seçilip burada elde edilen veriler araştırmada kullanılmıştır. Tanzimat anayasal bir gelişmenin temelidir. Bu gelişmenin devamında da Islahat fermanı, meş-rutiyet gibi demokratik adımların atılması spor kültür ve eğitimi alanında etkisini göstermek-teydi. 1863’te jimnastik etkinliklerinin Riyazat-ı Bedeniye adıyla ders programına dâhil edil-mesi ve 1909 Cemiyetler Kanununun çıkması Türk gençlerine kulüp kurma serbestliğinin gel-mesi, toplumun spor yapmaya özendirilmesinde ilk çaba olarak gözükmektedir. Türk sporunun teşkilatlanması ve bütün memleket genelinde sağlıklı ve güçlü bir spor altyapısı oluşturmak amacıyla spor faaliyetleriyle uğraşan kurum ve kuruluşlara, devletin imkânlarının seferber edil-diği görülmektedir. Türk sporunun çağdaş anlamda teşkilatlanması konusunda 1921’de örgüt-lenen İ.İ.H.M. Önemli bir aşama meydana getirmiştir. Bu heyet, Cumhuriyetin ilk yılları itibari ile ülkedeki ilk merkezi spor teşkilatı durumunda olan 1922’de T.İ.C.İ.’nin temelini oluştur-muştur. Sporun Tanzimat’tan cumhuriyetin kuruluş yıllarındaki yenileşme sürecinde yaşadığı toplumsal dönüşüm ve tarihsel süreç içerisindeki analizi değerlendirilmiştir. Kadim Türk Sporları ile çağ-daş sporlar bu dönemde aynı hedefler doğrultusunda entegre edilmiş, Spor kültürü yeni Türki-ye Devleti ve Cumhuriyetinin yenilikçi felsefelerinden biri olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yenileşme, Tanzimat Dönemi, Spor Kültürü, Cumhuriyet

The Effects of the Ottoman Empire and Turkish Republic Innovation Movements on the Turkish Sports Culture "Sport from Reorganisations (Tanzimat Reform Era) to Republic"

Abstract

In this research, it was aimed to examine the modernization movements the effects on sports and sports culture and the understanding of the sport in the period that tried to be realized within the framework of the revolutions (changes) of the Ottoman Empire period of Tanzimat, Turkish Republican period. The National Library, the Atatürk Research Center, the Turkish Historical Society, universities' databases and internet resources were selected as domestic resources and the data obtained here were used in the research. The Tanzimat is the foundation of a constitutional development. In the continuation of this development, Edict of Reform had been influenced by democratic steps such as constitutiona-lism, culture and education. The inclusion of gymnastics events in 1863 in the curriculum with the name of Riyazat-i Bedeniye and the introduction of the 1909 Law of Associations, the arrival of the freedom to establish clubs for Turkish youth appear to be the first effort in soci-ety to encourage sports. It is seen that the possibilities of the state are mobilized to institutions and organizations dealing with sport activities in order to organize Turkish sports and to estab-lish a healthy and strong sports infrastructure throughout the whole country. Organized in 1921 on the organization of Turkish sports in contemporary sense, İ.İ.H.M. has brought to an important stage. This delegation formed the basis of T.I.C.I. in 1922, which was the first cen-tral sports organization in the country as of the first years of the Republic. The sport was assessed in the social transformation and historical analysis of the time from the Tanzimat during the renovation process in its founding years. Archaic Turkish Sports and con-temporary sports have been integrated in this period in line with the same targets and Sports culture has become one of the innovative philosophies of the new Turkish State and Republic.

Keywords: Innovation, Tanzimat Reform Era, Sports Culture, Republic

Giriş

İnsan, varlığını sürdürme çabası dışına taşıdığına, toplumsallık boyutunu öne çıkarmış ve insanlar arası ilişkisi başlamıştır. Bu süreçteki ilişkinin birikim karşımıza kültür kavramını çıkar-maktadır. Kültür, bir toplumun üyesi olarak, insanoğlunun öğrendiği bilgi, sanat, gelenek- görenek ve benzeri yetenek, beceri ve alışkanlıkları içine alan bir karmaşık bütündür. Bir toplumun ortak değerleri anlamını gelen kültür aynı zamanda da içinde bulunduğu toplum tara-fında şekillenen bir olgudur (Demirhan, 2003). Spor ve benzeri bedensel faaliyetler toplumların kültürel pratiklerinden soyutlanamaz. Kültürün tamamlayıcı unsurları arasında yer alan spor içinde bulunduğu ve yapıldığı toplumun özelliklerine göre şekillenmektedir. Kültür bütünü tamamlayan parçalardan birisi olan spor, toplumda kültürden etkilenirken popülerliği ve sosyal-liği nedeniyle onu etkilemektedir. Spor, kültürün bir unsuru olarak, kişilerin ve toplumların düşünce ve davranışlarını şekillendirmekte ve diğer kültür unsurlarını da etkileyerek milli özerklikler kazandırmaktadır. Sporun, kültürel unsurların taşınmasındaki rolü ancak gelecek kuşaklara aktarılan uygulamalar dikkate alındığında görülecektir (Karahüseyinoğlu, 2008).

Modern toplumların bir olgusu olarak spor, doğal olarak bir toplum biçiminin temel özellikleri taşımaktadır. Spor kültürü, bireylerin kültürel ve eğlenceli etkinlikleri olarak tanımlanan popüler kültürün bir parçası olarak değerlendirilir. Popüler kültürün bir ürünü olarak sporun kitlelerin onayına almalıdır ve o günün şartlarında etkilenir bir yenileşmede kendini bulmalıdır (Kaplan & Akkaya, 2014). Değişme ve yenileşme kavramlarına verilen anlamlar çeşitli bilim alanlarında birbirinden farklı yorumlanırken, bu kavramların bazı bilim alanlarında başka kavramlarla açıklandığı, her iki kavramın taşıdığı anlamın farklı yazarlarca birbiri yerine kullanıldığı da görülmektedir. Örneğin Başaran (1982, s.170-171). Yenileşmeyi daha bütüncül, köklü, kasıtlı olumlu yöndeki değişimler şeklinde ele almakta, buna karşın değişmeyi yönü belirgin olmayabilen ve kasıtlı olmayabilen her türlü farklılaşmalar için kullanmaktadır. Buna göre örgütlerde yöneticiler eliyle gerçekleştirilmeye çalışılan değişimler yenileşme kavramı içinde yer almaktadır (Başaran, 1982).

Topkapı Sarayının Gülhane has bahçesinde okunduğu için “ Gülhâne Hatt-ı Hümayûnu” ve Avrupalılar’ca “Hatt-ı Şerif” denen Tanzimat fermanı Abdülmecid yönetiminde, 2 Kasım 1839’da ilan edilen vatandaşın temel haklarını belirten bir anayasa metnidir. Fermana göre, devletin kurumlarının 150 yıldan beri bozulmaya yüz tuttuğu söyleniyordu. Devletin millete var olduğu, millet olmazsa var olamayacağı belirtiliyordu. Devletin millete temel haklarını garanti etmesi gerektiği, Bu hakların son yıllarda ihlal edildiği, teminat altına alınmadığı, bu sebeple de hakların refahını ve ülkenin bayındırlığını kaybettiği kaydediliyordu. (Öztuna, 1998). Osmanlı devletinin 16.yüzyıl sonlarından itibaren Avrupa karşısında üstünlüğüne kaybetmesi, devletin gücünü gösteren askeri teşkilatın çökmesi, mevcut hukukun ve idari teşkilatın hayatiyetini kaybetmesi, padişahların otorite ve nüfuzlarını kaybetmeleri, askeri, mülki ve mali meseleleri layıkıyla yürütecek müesseselerin kurulamaması tanzimatı zaruri kılan iç sebepler; devletin siyasi ve askeri olarak savunulamaması dış sebepler olarak görülmekteydi.(Yalçın; Turan; Ekincikli; Aksoy; Gedikli, 2005). Bu sebepler göz önünde bulundurulursa tanzimat tamamen devleti düşüğü zor durumdan kurtarmak eski gücüne kavuşturmak adına alınan bir karardı çağdaşlaşma yani yenileşme adına olumlu adımların atıldığı Tanzimat dönemi ile birlikte Osmanlı devletinde askeri alan dışında edebiyat, siyasal sosyal yaşantı eğitim ve devlet hukuku ve devlet kuruluşlarında olduğu gibi “Spor ve Spor Eğitimi” adı altında batıdakine benzer reformlar yapıldığı gözükmekteydi (Çelik & Bulgu, 2010). Bu çalışmada iki temel

varsayımdan hareket edilecek bunlarda birincisi, spor kültürü-nün Osmanlı dönemi Tanzimat ile yapılan değişimler içinde incelenmesi gerektiği ve cumhuriyet dönemi eğitim alanında yapılan inkılaplar içinde incelenmesi gerektiğidir. Bu çalışmada Türkiye'nin spor kültürü tarihinin Osmanlı dönemi Tanzimat'tan itibaren cumhuriyetin ilk kuruluş yıllarındaki değişim hareketleriyle sınırlı kalındı. Bu çalışma yer bakımında sadece Ankara ilinde kütüphanelerde yapılacak araştırmalarla sınırlandırıldı. Çalışmanın önemi, sporun kurumsal olarak yenileşme çabası, spor kültürü ve etkinliğinde fark oluşturma, demokratik, anayasal ve politik gelişmelerin doğrudan ve dolaylı sporun etki alanına ilişkisi, spor kültürü-nün Tanzimattan cumhuriyetin ilk kuruluş yıllarındaki yenileşme sürecinde yaşadığı toplumsal dönüşüm ve tarihsel süreç içerisindeki analizidir.

Araştırma Yöntemi

Yöntem, en genel anlamda problemi çözmek için izlenen düzenli yoldur. Araştırma yöntemi, problem çözümü için gerekli verilerin toplanması, analizi(çözümü) ve yorumlanması işlemini içerir (Karasar, 2014).

Veri Toplama Aracı

Yayınlanma Durumlarına Göre: Yayınlanmış kaynaklar, lügat, ansiklopedi, kitap, süreli ve süresiz broşürler, gazete, dergi, bilimsel makale ve derleme, internet vb. gibi yayınlar Yayınlanmamış Durumda Olan Kaynaklar Belge, bulgu, dosya, dokümanlar ve arşiv evrakları veri kaynağı niteliğinde araştırma yönteminde tarama modeli olarak seçildi.

Araştırma Modeli

Veri Toplama yöntemi Olarak; Tarama modeline dayalı bir literatür araştırması seçildi. Veri toplama yeri kaynaklar olarak; Milli Kütüphane, Atatürk Araştırma Merkezi, Türk Tarih Kurumu, Üniversitelerin Veri Tabanı, İnternet Kaynakları seçilip veriler toplandı (Arıkan, 2007).

Bulgular ve Yorum

Tanzimat Dönemi ve Değişim Hareketleri

Dönemin Eğitim ve Spor Kültüründeki Gelişmeler

Osmanlı Devletinde reform hareketini ve ihtiyacını iki safhada mütalaa etmek gerekir. Birinci safha, devletin kendi içinde reformudur. İkinci safha batıya dönüktür (Öztuna, 1988). Abdülmecit 1839'da tahta çıkınca, Reşit Paşanın çalışmaları etkisiyle "Tanzimat Fermanı" denen bir ferman yayınlamış siyasal ve sosyal bazı düzenlemeler yapılacağını duyurmuştur. Bu dönemde yapılan düzenlemeler ve yenileşmeler birçoğu askeri alanda olmuştur. Bu alandaki problemler çözüldükten sonra sosyal, ekonomi, idari ve kültürel anlamda birçok değişikliklere de gidilmiştir. Tanzimat Dönemi eğitimde, sporda ve başka alanlarda etkisini bu güne kadar çok önemli bir dönemdir. Osmanlı toplumu Tanzimat ile birlikte sosyal, idari ve kültürel anlamda bir yenileşme "Değişim" sürecine girmiş oluyordu. Tanzimat dönemi ortalarında sonra gazetelerin hızla ortaya çıktığı ve batıya özgü bir edebi tür olan "Roman"ın

ülkeye giriş yaptı-ğı bir dönemde toplumsal hayatın bir başka bağlamı olan fiziksel hareket kültürü olan “Spor Kültürü” bu dönemde Değişime uğraması kaçınılmaz olacaktı (Zelyurt, 2013).

Yenileşme yani diğer bir isimle değişim, Tanzimat dönemi devleti düştüğü zor durumdan kurtarmak ve bir nevi eski gücüne kavuşturmak amacıyla bir reformlar dizisi olarak ifade edilmek-tydi. Yenileşme adına adımların atıldığı Tanzimat dönemi ile birlikte “Spor ve Spor Eğitimi” ilk kez batıdakine benzer reformların gerçekleştirdiği görülmektedir. Bu dönemde ilk kez 1863’te Mekteb-i Harbiye’de Avrupai tarzda gerçekleştirilen jimnastik etkinlikleri Riyazat-ı Bedeniye adı altında ders programına dâhil edilmiştir.(Çelik & Bulgu, 2010). Modern Beden terbiyesi Osmanlı topraklarında ilk kez Askeri okullar bünyesinde uygulanmıştır. 1860 yıllarından ilk yarısından itibaren, basit fiziki hareketler ve mücadele sporları Öğretimi, askeri okulların müfredatına girilmiş jimnastik dersleri 1869’daki Maarifi Umumiye Nizamnamesi’ nin. Maddesiyle bütün rüştiyeler için zorunlu kılınmıştır (Yarar, 2014).

Osmanlıda spor teşkilatlanmasını oluşturan geleneksel kurumlar Tanzimat yenileşmesiyle yerle-rini 19 yy. sonlarına doğru kulüpleşmeye bırakmıştır. Tanzimat döneminde her alanda olduğu gibi, spor alanında da yenileşme kendini göstermiş ve geleneksel kurumlar ve uygulanan spor-lar bir yere bırakılarak ve evrensel olarak uygulanan sporlara ve teşkilatlanmaya geçiş hızlan-mıştır. Ve modern anlamda sporun Türkiye’ye girişi eğitim kurumlarımızın vasıtasıyla gerçek-leşmiştir. Tanzimat dönemi ile birlikte beden eğitimi ve spor batıda olduğu gibi hayata dönük bir ders olarak görülüp ve okulların ders programlarında yer almaya başlamıştır (Kıyıcı; Konca; Burmaoğlu, 2010).

Tanzimat ile beraber gelen bir batılı spor olan jimnastik branşının, batı tarzı eğitim veren bir okulun kuruluşuyla beraber girmesi, yeni spor anlayışının Osmanlı eğitim atılımlarının bir par-çasının olduğunu da göstermektedir. 1868’de eğitimde batıya açılmanın simgesi haline gelen ve öğretmenlerin tümü Fransa’dan getirilen Mekteb-i Sultani’nin öğretmen kadrosundaki Fran-sız beden eğitimi Öğretmeni M.Curel’in, modern sporları ülkemize sokan ilk kişi olması ve jimnastiği mecburi ders olarak koydurtması batılı sporların ülkeye girişiyle sporun modern eği-tim programına bağlanarak başladığının göstergesidir (Zelyurt, 2013).

Tanzimat ve Meşrutiyet Dönemi Spor Alanında Kurumsallaşmanın Spor Kültürü-ne Yansımaları

İdman İttifakı Heyetti Muvakkatesi (İ.İ.H.M.1920 – 1922)

İ.İ.H.M. kuruluşun amacı; Türkiye’deki spor ve beden terbiyesi cemiyetlerinin mesaisine yardım, aralarındaki münasebeti tayin ve tanzim, iştilgal edilen ve edilecek olan her türlü spor, beden terbiyesi ve idman faaliyetlerini idare, teşvik, himaye ve tensip, Türki-ye idmancılığını dahilde ve hariçte tam salâhiyetle temsil; yeni idmancı yetişmesine ve yeni spor kulüplerinin tesisine müzaheret etmektir (Fişek, 1983). Türkiye’de ikinci Meşruti-yet döneminden itibaren devlet, beden eğitimi ve sporu bir program çerçevesinde ele almış ve beden eğitimi ve spor sadece okullarda sınırlı kalmayıp, gündelik yaşam pratikleri arasına da girmeye başlamıştır (Türkmen, 2013). II. Meşrutiyetin ilanından sonra 1909 cemiyetler Kanu-nunun çıkması ve bundan dolayı da Türk gençlerine kulüp kurma serbestliğinin gelmesi, Türk spor tarihinde Türk gençlerinin spor yapmaya özendirilmesindeki ilk çaba olarak gözükebilir (Özmaden,2009). Dolayısıyla futbolla uğraşana

birkaç kişi kendi aralarında örgütsel düzenle-melere girmiş ve doğal olarak birbirleriyle çelişki içinde olmuşlardır. Süregelen bu karışıklıkla-ra son vermek için “Cuma Birliği” kurucularının çabalarıyla, Türkiye’nin ilk çok kulüplü ve çok sporlu ulusal spor yönetimi örgütlenmesini kurma çalışmalarına başlanmıştır. Kuruluş ça-lışmalarına katılan kulüpler, bir yandan kurumun yönetmenliğine son şeklini verirken diğer yandan Fenerbahçe, Galatasaray, Altınordu, Anadolu, Süleymaniye ve Anadolu Hisarı ara-sında 1920 – 1921 mevsimi lig maçlarının başlatılması için Dört kişilik bir yan kurul görevlen-dirilmiş. Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı (T.İ.C.İ.) örgütsel Önceli olan bu geçici yapı, İd-man İttifakı Heyetti Muvakkatesi adını almıştır (Özmaden, 1999).

Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı’ndan Türk Spor Kurumu’na Geçiş (T.İ.C.İ.1922 - 1936)

Ülkemizdeki ilk spor teşkilatı Türkiye İdman Cemiyeti İttifakıdır. İstanbul’da faaliyette bulunan ve aralarında Fenerbahçe, Galatasaray ve Beşiktaş kulüplerinin yöneticilerinin de bulunduğu on üç kulüp yöneticisi Türk sporunu belli bir düzene koyabilmek amacıyla 26 Haziran 1920’de Kadıköy UNION Kulüpte, ilk toplantıyı yaptılar. 1921 yılı nisan ayında kulüp delegelerinden oluşan geçici komisyon Ali Sami YEN başkanlığında İsviçre Federasyonu ve Spor Birliği Yönetmeliği’ni tercüme ederek ülkemizde uygulamak için çalışmalara başladı. 7 Eylül 1921 günü çalışmanın tamamlanması ile T.İ.C.İ.’nin kurulması için hükümete başvuru yapıldı. 14 Temmuz 1922 günü toplanan yöneticiler, İdman İttifakının ilk merkez kurulunu seçtiler. Çalışmaları İstanbul’la sınırlı kalan cemiyeti, İstanbul’un millî hükümet tarafından kurtarılma-sına kadar önemli bir faaliyette bulunamadı. İstanbul’un kurtarılmasıyla birlikte spor ittifakı, sporu ülke geneline yaymak için çalışmalara başladı. Cumhuriyet Hükümetinin ülkede yapılan spor çalışmalarını düzenleme ve destekleme kararıyla beraber 1923 yılı nisan ayında yapılan genel kurulda İdman Cemiyeti İttifakı başkanlığına Ali Sami Yen yeniden seçildi.1923 yılından 1936 yılına kadar geçen sürede ülke sporuna önemli hizmetlerde bulundular (M.E.B., 2017). Türkiye’de ilk çok sporlu ve kulüplü birliği olmasının yanında, T.İ.C.İ. kurduğu orga-nizasyon amaçlarına bakıldığında, tamamen milli kaygılarla hareket eden bir kuruluş görümün-dedir. Nizamnamede bahsedilen amaçlar, milletin ve gençliğin içine düştüğü bunalımından kurtuluşunun büyük ölçüde sportif aktivitelere ve bunların yerine getireceği fonksiyonlara bağ-lı olduğu düşüncesi ortaya koymaktır. Devlet sporu T.İ.C.İ. vasıtasıyla sevk ve idare etmeye çalışarak, ittifakı kamu yararı gözeten dernek statüsünde, ülkeye yurt dışında temsil etmeye yetkili tek spor örgütü olarak kabul etmiş ve mali yardımda bulunmuştur (Aykın, 2013).

1923 yılından itibaren bağımsız bir kuruluş olarak faaliyetlerini sürdüren Türkiye İdman Cemi-yeti İttifakı 1936 yılı nisan ayında yapılan son genel kurulun ardından Türk Spor Kurumu adı-nı almıştır. Merkezi Ankara olan Türk Spor Kurumu, Cumhuriyet Halk Partisine bağlı yarı resmî bir kuruluş olarak çalışmalarını sürdürmüştür. Türk Spor Kurumu Başkanlık görevine getirilen Ali Hikmet Ayerdem aynı zamanda Türkiye Millî Olimpiyat Başkanlığını da üstlen-mişti. 1938 yılına kadar ülke sporuna hizmet eden Türk Spor Kurumu yerini Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğüne bırakmıştır (M.E.B., 2017).

Osmanlı Milli Olimpiyat Cemiyeti (O.M.O.C.) ve Türkiye Milli Olimpiyat Cemiyeti (T.M.O.C.)

İkinci Meşrutiyet İlanıyla Türkiye’de cemiyet kurulması Serbest olunca, Selim sırrı Tarcan Derhal “ Osmanlı Milli Olimpiyat Cemiyeti” (O.M.O.C.) kurmuş ve durumu modern olimpiyatların kurucusu Baron Pierre de Coubertin’ bildirmiş. Maddi güçlükler içinde ku-rulan Osmanlı Milli Olimpiyat Cemiyeti ilk kez Uluslararası Olimpiyat Komitesinin (C.I.O) 15 Aralık 1909 tarihinde yapılan toplantısına Selim Sırrı Bey Tarafından Temsil Edilmiştir. Ulus-lararası Olimpiyat Komitesi, 23 – 28 Mayıs 1911 günleri arasında Budapeşte’de yapılan Türki-ye’yi resmen üyeliğe kabul etmiştir. Osmanlı Milli Olimpiyat Cemiyeti Kurulduktan sonra da resmi başlıklı yazıyla ilk kez 1912 Stockholm Olimpiyat oyunlarına katılmıştır. Daha sonrada 29 Ekim 1923 Cumhuriyet kurulmuş ve T.İ.C.İ. yöneticilerinin bir araya gelerek yeni nizam-namesini hazırladıkları Milli Olimpiyat Cemiyetinin başına özellikle “Türkiye” ibaresi konul-muş ve adını “Türkiye Mili Olimpiyat Cemiyeti” Olarak ilan etmiştir. Bunun nedeni ise CIO temsilcilerini devlet nezdinde kabul etmekteydi. Bu suretle 1922 yılında nizamnamesinin ha-zırlandığı, 1924’te kuruluşunu gerçekleştirdiği TMOC-K, 1926 yılına kadar tüzüğündeki esas-lara göre yönetilmişti (Özmaden, 1999). Yine 29 Ekim 1923 yılında Osmanlı devleti yerine “Türkiye Cumhuriyetine bırakıp tarih sahnesinden çekilen T.İ.C.İ. yöneticilerinin bir araya ge-lerek yeni nizamnamesini hazırladıkları Milli Olimpiyat Cemiyetinin başına özellikle “Türkiye” ibaresi konulmuş ve adı da ”Türkiye Milli Olimpiyat Cemiyeti” olarak ilan edilmiştir. Çünkü Uluslararası Olimpiyat komitesi (CIO), temsilcileri devlet nezdinde kabul etmekteydi, bu su-retle 1922 yılında nizamnamesi hazırlandığı, 1924’te de kuruluşunun gerçekleştirdiği Türkiye Milli Olimpiyat Cemiyeti, 1926 yılına kadar tüzüğündeki esaslara göre yönetilmiştir (Kaçmaz, 2000).

Tanzimat Dönemi Sonlarında Sporun Topluma Akışı

1909 yılında cemiyetler kanunun çıkması ve bundan dolayı Türk gençlerine kulüp kurma serbestliğinin gelmesi, Osmanlı dönemi gençlerinin spor yapmaya özendirilmesinde ilk çaba olarak görülür (Şefik, 1929). Fakat yine de 1920’li yılların sonlarına gelindiğinde hala Türkiye’de tam anlamıyla yayılmamış ve hala spor milletin ruhuna, felsefe alanına hitap edilmemişti. Spor yapmaya özendirilmede en önemli faktörlerden olan spor sahaları yaygınlaştırılmamış ve aile-ler, okullar bu konuda tam olarak bilinçlendirilmemişti (Yıldız, 1979). T.İ.C.İ. son kongresi – 7.kongre – gençleri spora teşvik amacıyla sporcuların demir yolları seyahatinde %50 indirimle seyahat etmeleri ve sporcuların(binicilik, atletizm, yüzücülük) askerlik süreleri altı aya kısaltıl-ması çalışmaları yapılmış ve bu konunun hükümete rapor halinde bildirilmesi kararı alınmıştır. T.İ.C.İ.’nin kurulmasıyla beraber çok sporlu yapıya kavuşan Türk sporunun ilk yıllarında insan-ları spor faaliyetlerine izlemeye teşvik etmek için değişik ve ilginç spor dallarında müsabakalar tertip edilmekteydi. Bunun içinde 1923’de Dersaadet boks spor salonunu müdürü, aynı za-manda İstanbul faal organizatörü olan Kemal Bey Paris yarım ağır siklet şampiyonu Dorta ile İstanbul’un en kuvvetli boksörlerinde Core Kirpitin’in maç yapmaları için İstanbul’da maç organize etmiştir. Uzun zamandır ağır sıklık yabancı boksörleri görmek isteyen ve maçın so-nuncunu nakavt olarak tahmin yürütenler salonu tamamen doldurmuşlardı (Spor Alemi Dergi-si, 1923).

Dönemin Kültürel Açısından Sporda Amatör ve Profesyonellik

T.İ.C.İ.'nin kuruluş amacı ve nizamnamesinde amatörlüğü teşvik ve profesyonelliğin men edilmesine rağmen, 1930 yıllarına gelindiğinde profesyonellik düşünceleri ortaya atılmaktaydı. Nitekim Altın ordu ve İttihat kulüplerinin meydana gelişlerinde profesyonel amaçların etkisi görülmüştü. Aynı şekilde güneş kulübünün kuruluşunda da bu sezindiler mevcuttu. 1930'lu yıllarda basının açmış olduğu kampanya profesyonellik kavramının iyiden iyiye halka ulaşmasını sağlamıştır. O yıllarda ünlü futbolcuların, çalışmadıkları işlerde çalışıyor görünerek büyük para aldıklarını açıklayan basın bunu büyük ifşaat olarak tanımlamıştı. Konuyu ciddi bir şekilde ele alan posta gazetesi, bunu bir anketle okuyucularına duyurmuş ve başlık olarak “Profesyonel Olalım mı?” diye okuyucularına duyurmuş ünlü futbolcular genellikle bu ankete olumlu cevap vermişlerdir (Hiçyılmaz, 1974). T.İ.C.İ. Nizamnamesinde amatörlüğün açık olarak belirtilmesi ve profesyonelliğin açık olarak men edilmesi karşısında bu girişimler büyük tepkiler yol almış ve daha sonra bu fikirden vazgeçilmiştir. Ancak 1934 – 1935'li yıllara gelindiğinde, kulüpler el altından gizlice profesyonel takım kurma çabaları, içine girmişlerdir. Kulüplerin bu çabaları, spor camiasında çok büyük tepki görmekteydi ve tepkilerini spor makalelerine yazdığı tepkilerle dile getirmişlerdi (Özmaden, 1999).

Fair - Play Gelişmelerin Spor Kültürüne Yansımaları

Türk sporunda cumhuriyet öncesi başlayan rekabet, sporcu ve seyirciye de yansımıştır. Bu dönemde centilmenlik dışı hareketleri önlemek yani sporcuyu ve sporseveri bir nizam ve intizam içine almak için spor teşkilatları çaba göstermekteydiler. Fakat bu konuda pek başarılı olamadıklarından dolayı, bu başıbozukluk T.İ.C.İ.'nin kuruluşuna kadar devam etmekteydi. T.İ.C.İ kurulduğunda kulüpler arası rekabetten dolayı maçlardaki centilmenlik dışı hareketleri önlemek için nizamnamenin 138. Maddesinde; “Gerek sporun asaleti, gerekse temaşigirlere karşı gösterilmesi gereken hürmet noktaî nazarında sporcuların müsabaka esnasında her türlü kaba, terbiye dışı, münasebetsiz hal ve sözlerden uzak durmaları, temiz, muntazam, ahlaka ve kural-lara uygun şekilde giyinmiş olmaları lazımdır. Bu maddeye uygun hareket etmeyen kulüp veya sporcu hakkında ittifakın ilgili heyetlerince, harekete göre ceza kısmında yazılı cezalardan biri uygulanır. Hüküm bu gibileri, sahadan çıkarmak ve müsabakadan men eylemek yetkisine haiz-dir (T.İ.C.İ. Yayınları, 1923).

Her kurumda olduğu gibi, sporunda bir nizamnamesi ve talimatnamesi olmasına rağmen bunun hepsini okumuş, maddelerin ruhunu ve manasını anlayabilmiş sporcu sayısı ciddi pek az bulunmaktaydı. Çünkü maçlarda centilmence hareket eden sporcu pek azdı. Hakeme itaat edilmiyor, sahada misafir oyuncu dövülmeye kalkışılıyor, oyun esnasında sporcular birbirini dövüp tekmelemeye çalışılıyor. Koşularda arkadaşına çarparak yolunu kesiyor ve nihayet tribünde bulunan taraftarlar takımı lehine ve karşı takım aleyhine çirkin tezahüratlar yapıyorlardı (Remzi, 1934). Bu konuda “Atatürk: Müspet bilimlerin temelinde dayanan, güzel sanatları seven, fikir terbiyesinde olduğu kadar beden terbiyesinde de kabiliyeti artmış ve yükselmiş olan erdemli, bir nesil yetiştirmek ana siyasetimizin açık dileğidir.” diyerek spor yöneticilerine ve sporculara sporda olması gereken düsturu işaret etmiştir (Yetim, 1991). 1934 yılında oynanan Galatasaray – Fenerbahçe maçında çıkan olaylar bardağı taşıran son damlalar olmuştur. Futbol federasyonu çıkan bu olaylardan dolayı, 17 futbolcuya 2 yıl ile 6 ay bazılarında da ta-mamen kulüplerinde futbol oynamaya men cezası vermiştir. Bu cezalar tamamen yıllarca ce-vapsiz kalan bütün sporlardaki centilmenlik dışı hareketleri tokatlayacak kadar büyük ve ibret verici olmuş ve futbolun ilerisi en kıymetli teminat olarak kabul

edilmiştir (Mitat, 1934). T.İ.C.İ. dönemi sporun genellikle centilmenlik dışı hareketlerle geçmesine rağmen, boksör Me-lîh'in kendisine verilen haksız yere galibiyeti kabul etmemesi, Beşiktaşlı Şükrü'nün ise gayri nizami şekilde yaptığı sayıyı, hakemin vermesine rağmen kendisinin de bunu itiraf ederek sa-yıyı kabul etmemesi, bu dönemin spora şeref kazandıran büyük centilmenlik ve erdemlik örne-ğidir (Mitat, 1931).

Cumhuriyette Spor Gelişmelerinin Temeli

Osmanlı Devleti, dünyada spor konusunda önemli gelişmelerin ve profesyonelleşmenin yaşan-dığı 19. yüzyılın ikinci yarısında içinde bulunduğu siyasî, iktisadî, askerî ve sosyal sorunlar nedeniyle birçok alanda olduğu gibi beden eğitimi ve spor faaliyetleri ile de yeterince ilgilenememiş, netice olarak Türk topraklarındaki sportif çalışmalar çağdaş dünyanın gerisinde kalmış-tır. Bu münasebetle Türkiye Cumhuriyeti'nin devraldığı spor mirası genel anlamıyla geçmişten gelen basit bilgilerle yürütülmeye çalışılan; geleneksel halk kültürü içine sıkışmış, çeşitlilikten, çağdaş gelişmelerden, bilimsel metodolojiden uzak kalmış ve profesyonel anlamda altyapısı oluşmamış bir yapı arz etmekte idi (Ünver, 2004). Sportif örgütlenmenin temelini “spor tekke-leri” oluşturuyordu. Basit tarzda yürütülen spor faaliyetleri güreş, okçuluk, cirit ve binicilik faaliyetleri ile kısıtlı kalmış, bunlar da askerî ve dinî eğitim ile içi içe geçmişti (Bilge, 1986). Halk arasında icra edilen spor etkinlikleri ise daha çok eğlenceye dayalı seyirlik gösteriler şek-linde idi. Cumhuriyet kuruluşu sonrasında spor, devletin gözetimi altına alınmıştır. Prof. Dr. Kurthan Fişek'e göre Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında spor ve beden terbiyesinin dört basama-ğı vardı: 1922-1936 arası Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı dönemi. Bu dönemde Türkiye ilk kez uluslararası müsabakalara katılmıştı, 1936-1938 arası Türkiye Spor Kurumu Dönemi. Bu kurum ilk kurultayda CHP'ne örgütsel olarak bağlanmış ve böylece spor, devletin denetimi altına alınmıştır. 1946 sonrası Gençlik ve Spor Bakanlığı dönemi. Bu dönemde spor yönetimi günümüzdeki biçimini almıştır.

Türkiye'de sporun örgütlenmesi yolunda ilk adım, Yusuf Ziya Öniş'in İsviçre'deki eğitiminden dönerken, beraberinde getirdiği İsviçre Spor Teşkilatı Tüzüğü'nün Ali Sami Yen, Burhan Felek ve Nasuhi Esat Baydar ile birlikte tercüme, edilmesiyle atılmıştır. Ali Sami Yen, Burhan Felek ve Nasuhi Esat Baydar'ın öncülüğünde bir araya gelen spor kulüplerinin temsilcileri, Türk spo-runun ilk örgütü olan Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nın ortaya çıkarılması yolunda çalış-malara başlarlar. Bu kuruluş, İstanbul'daki spor kulüplerinin temsilcilerinden oluşmuştur. Ku-rumun örgütlenmesinde İsviçre Federasyonu örnek alınmıştır. 1922'de kurulan Türkiye İdman Cemiyetleri ittifakı, Kurtuluş Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte spordan sorumlu tek yetkili organ olmuştur (Canşen, 2015).Ülkedeki spor faaliyetleri İstanbul, İzmir ve Yunan kuvvetleri tarafından işgale uğradığı 1912'ye kadar Selanik gibi belli başlı birkaç merkezin dışında yay-gınlık gösterememiş ve halka mal edilememiştir. Bu şehirlerde çağdaş anlamdaki ilk spor kulüp-lerinin de genel itibariyle ya bir vesileyle Osmanlı topraklarında bulunan yabancılar, ya da dev-letten aldıkları imtiyazlar neticesinde refah seviyelerini oldukça artırmış olan azınlıklar tarafın-dan açılmış olduğu dikkat çekmektedir (Kahraman, 1995). Bunları takiben Türklerin kurdukla-rı kulüpler ise maddi ve idari sıkıntılar içinde faaliyet gösterebilmişlerdir. Diğer yandan Anadolu'da zaten yetersiz olan spor faaliyetlerine Birinci Dünya Savaşı'nın yarattığı olumsuz koşullar ile Mondros Mütarekesi sonrasında İtilaf Devletleri'nin Anadolu'daki işgalleri büyük bir darbe daha vurmuş, bu süreç içinde birçok genç ve güzide sporcu vatan savunması sırasın-da hayatını kaybetmiştir (Evcin,2015).

Cumhuriyet Dönemi Spor Kulüpleri, Teşkilatlanmaları ve Destek – Altyapı Çalışmaları

Türk sporunun köklü kulüplerinden biri olan Fenerbahçe Spor Kulübü Atatürk'ün ilk olarak temas kurduğu kulüpler arasında yer almaktadır. Halka ait her şeyi seven ve tutan Atatürk halkın içinden çıkan bir takım olarak gördüğü Fenerbahçe'yi takdir ettiğini çeşitli vesilelerle dile getirmiştir. Mustafa Kemal, Birinci Dünya Savaşı'nın son dönemlerinde Yıldırım Orduları Kumandanlığı'na atanmadan önce bir süre İstanbul'da bulunmuş ve bu sırada Fenerbahçe Spor Kulübü'nü ziyaret etmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın yarattığı olumsuz etkilerin bütün şiddetiyle devam ettiği bir dönemde Atatürk'ün Fenerbahçe Spor Kulübü'nün çalışmalarını takip ediyor olması, bu kulübü ziyaret etmeyi kendine vazife edinmesi ve kulüp mensuplarına takdir ve tebrik duygularını dile getirmesi oldukça önemlidir. Atatürk'ün söz konusu dönem itibarıyla ziyaret ettiği Fenerbahçe Spor Kulübü'nün ahşap binası 1932'de çıkan bir yangın sonucu tah-rip olmuştur. Bu nedenle düzenlenen yardım kampanyasına Atatürk de katılma gereği hissetmiş ve 1.000 lira gibi dönem için önem arz eden büyük bir meblağı kulübe bağış olarak vermiş-tir. Ayrıca kulüpten gelen talep üzerine, su sporlarında kullanılan mendireğin tamir için öde-nek ayrılması konusunda yine bizzat Atatürk tarafından yetkililere talimat verilmesi de burada belirtilmesi gereken önemli bir husustur. Hazineye ait olan ve kiralama müddeti 1930 yılı itiba-riyle dolmuş olan “Kadıköy’ü İttihat Spor Sahası’nın” etrafındaki duvarların tamir ettirilmesi ve iki oyun oynanabilecek şekilde futbol, atletizm pisti, voleybol ve basketbol sahaları yapıl-ması gibi şartlarla 10 seneliğine söz konusu kulübe kiralanması konusundaki kararname de Cumhurbaşkanı sıfatıyla Atatürk tarafından imzalanmıştır. Ayrıca “menâfi’-i umûmiyyeye hâdim müessesât meyanına dâhil bulunan” söz konusu kulübe kiralanın sahanın bedelinin ödenmesi konusunda taksitlendirmeye gidilerek kulübe büyük bir kolaylık sağlanmıştır. (So-malı, 1978).

Atatürk 1925'teki İzmir seyahati sırasında, söz konusu dönemin önemli spor kulüpleri arasında yer alan Karşıyaka ve Altay Kulüpleri'ni de ziyaret etmiştir. 13 Ekim itibarıyla ilk ziyaret Kar-şıyaka Spor Kulübü'ne yapılmış, burada Karşıyakalı futbolcuların ve tenisçilerin antrenmanları izlenmiş ve ziyaret birer hatıra fotoğrafı çekilmek suretiyle tamamlanmıştır (Aksoy, 1988). İz-mir'de ikinci ziyaret edilen kulüp 14 Ekim itibarıyla Altay Spor Kulübü olmuştur. Ziyaretlerin akabinde bu iki güzide kulübün hatıra defterlerine yazdığı satırlarda Atatürk: “bu kulüplerin gençleriyle iftihar duyduğunu, bu gençlerin sayesinde geleceğe güvenle bakılabileceğini” ifade etmiştir. Atatürk'ün 24 Haziran 1926 tarihi itibarıyla Karşıyaka Spor Kulübü'nü bir kez daha ziyaret ettiği ve kulübün yaptığı sportif çalışmalar konusunda memnuniyetini dile getirdiği görülmektedir.

Atatürk döneminde Türk sporunun teşkilatlanması ve bütün memleket sathında sağlıklı ve güç-lü bir spor altyapısı oluşturmak amacıyla spor faaliyetleriyle iş-tigal eden kurum ve kuruluşlara, spor kulüplerine ve sporculara devletin imkânlarının seferber edildiği görülmektedir. Türk spo-runun çağdaş anlamda teşkilatlanması konusunda 1921'de teşkil edilen “İdman İttifakı Hey'et-i Muvakkatesi” önemli bir merhale teşkil etmiştir. Bu heyet, Cumhuriyet'in ilk yılları itibarıyla ülkedeki ilk merkezi spor teşkilatı durumunda olan “Türkiye İdman Cemiyetleri İtti-fakı”nın temelini oluşturmuştur (Sümer, 1990). Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı spor kulüp-lerinin mutabakatıyla birinci toplantısını Ali Sami (Yen) Bey'in başkanlığında 11 Temmuz 1922'de yapmış ve Bakanlar Kurulu'nun 16 Ocak 1924 tarihli kararıyla resmîyet kazan-mıştı. Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı sekizinci ve son kongresinde adını “Türk Spor Ku-rumu” olarak değiştirmiş ve bu kurum tek partili söz konusu dönemde Hükümet ile bağlantılı olarak ülkedeki spor yönetiminde etkinliğini artırmış olan Cumhuriyet Halk Fırkası'na 18 Ni-san 1936 tarihi itibarıyla bağlanmıştır. Böylelikle,

Türk sporunun yönetiminde hâlihazırda var olan Cumhuriyet Halk Fırkası etkinliğinin bu gelişmeler neticesinde alenileştiğini ifade edebiliriz. (Özmaden, 1999).

Yenileşmede Sporun Yeri

Cumhuriyet Dönemi'nden önce ülkemizde spor, özel teşebbüsler aracılığıyla yapılmaktaydı. Büyük şehirlerde, özellikle İstanbul'da birkaç spor kulübü kendi aralarında ve ara sıra Avrupa'dan getirttikleri takımlarla futbol maçları yapmışlardır. Futbolla beraber güreş, tenis, eskrim, yüzme, bisiklet ve hokey faaliyetleri ferdi olarak yapılmıştır. Sporun belli bir merkeze bağlanması ve spor branşlarının federasyonlar altında toplanması Cumhuriyet Dönemi'nde başlamıştır (M.E.B.,2017). Atatürk, henüz kurulma aşamasından başlamak üzere, Cumhuriyet Türki-ye'sinde beden eğitimi ve spora gerekli önemin verilmesi için pek çok girişimin bizzat içerisinde yer almıştır. O, ülkede izlenecek siyasetin ana unsurlarından bir tanesinin de beden terbiyesi olduğunun altını çizerek, beden terbiyesini diğer bilim, sanat ve ahlak eğitimleri ile birlikte ele almaktadır (Türkmen, 2013). Atatürk, Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilen bütün inkılaplarda olduğu gibi spor konusunda da halka örnek ve öncü olmuştur. Çağdaş dünyada spor hayatının mühim bir yer işgal ettiğini bildiğinden bu konuya hassasiyetle eğilmiş, Türk milleti-nin de bu meseleye dünyanın gelişmiş devletleri gibi önem vermesi konusundaki gerekliliği çeşitli vesilelerle dile getirmişti (Evcin,2015). Spor alanında yapılan çalışmaları Türk inkılap hareketinin önemli unsurlarından biri olarak gören Atatürk, bu inkılabın millete mal edilerek, milletin ilgi ve desteği ile yapılmasından ve yürütülmesinden yana olmuştur. Bu nedenle Türk kültürünü çağdaş medeniyet seviyesinin üzerine çıkarma hedefi doğrultusunda spor alanında da çağı yakalamak ve çağdaş insanlık ailesi içinde yer almak Türkiye Cumhuriyeti'nin esaslı hedeflerinden birini teşkil etmiştir. Bu bağlamda: “Muvaffak olmak için her türlü muavenetten ziyade bütün milletçe sporun niteliği, kıymeti anlaşılmalı ve ona kalpten sevgi göstermek, onu vatanî vazife saymak lâzımdır.” diyerek Türk milletinin medeniyet yolunda mesafe kat edebilmesi için spora ilgi göstermesini ve bunu vatanî bir görev olarak algılamasını istemiştir.

Bu amacı gerçekleştirmeye yönelik olarak, halkın hayatın olağan akışı içinde yaptığı bedenî çalışmaları ve hareketleri profesyonel anlamda ilmî usul ve esaslara göre şekillendirmek ve düzenlemek görevini de sporculara ve spor eğitimcilerine vermiştir. Atatürk'e göre, spor alanında elde edilecek başarılar sadece sporcuların, kulüplerin ya da bunları destekleyen devletin değil; esasen bütün milletin başarısının bir göstergesi olacaktır (Atatürk'ün Söylev Demeçleri). Bu anlamda Türk sporculuğunun layık olduğu yeri en kısa zamanda alacağına dair inancını çeşitli vesilelerle vurgulamıştır. Bunun için gerekli olan sportif faaliyetlerin sıhhi, sosyal ve medenî unsurlarla bir bütün oluşturduğunu belirtmiş, bunların hayata geçirilebilmesi için de gereken tedbirlerin alınması konusunda ilgili ve yetkililerin dikkatini çekmiştir (Süslü,1986).

1932-33 öğretim yılında ise Ankara'daki “Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü” bünyesinde ortaokullara beden eğitimi öğretmeni yetiştirmek üzere üç yıllık bir eğitim programına sahip “Beden Terbiyesi Şubesi”nin açıldığı (Özalp & Ataunal, 1977). 22 erkek öğrenci ile eğitime başlayan bu şubenin spor kısmı şefliği için Berlin Üniversitesi spor öğretmenlerinden Kurt Dainas'ın görevlendirildiği görülmektedir. Söz konusu şubede, beden eğitimi konusun-daki yüksek tahsilini İsveç'te tamamlayan Zehra Alagöz ile Alman Lisesi'nden Margaret Kor-ge adlı öğretmenlerin gözetiminde 1937'den itibaren bayan öğrenciler de eğitim görmeye başlamış (Özbay, 1996). Bu ilk grup bayan öğrenciler 1938 yılı

itibariyle mezun olmuşlardır. Mil-leti bir bütün olarak inkılâp hareketine dâhil eden Atatürk bu icraattan da anlaşılacağı üzere kadınları da sportif faaliyetlerin içinde görmek istemiş ve bu konudaki eğitim faaliyetlerini desteklemiştir.

Bu dönemde kadınların spora teşvik edilmesi ve bu konuda halka rehberlik edilmesi yönünde basın da dâhil olmak üzere birçok unsur bir arada harekete geçirilmiştir (Cantek & Yazar, 2009). Bu konudaki esas çalışmaların da Cumhuriyet döneminde gerçekleştirildiği görülmektedir. Millî Mücadele yıllarında özellikle İstanbul'da azınlıkların ve işgal güçlerinin birer izci topluluğuna sahip oldukları dikkat çekmektedir. Bunların spor kisvesi altında ülke içindeki birlik ve beraberliği zedeleyebilecek menfi etkileri göz önünde bulundurulmuş (Fişek, 2009). Nihayetinde 1928 yılı itibariyle Türkiye Cumhuriyeti'nde okullarda izcilik, keşşafılık, boyscoutluk veya diğer herhangi bir isim ve unvan altında izcilik teşkilatı oluşturulması hakkı yalnızca Türk vatandaşlarına verilmiştir. Bu süreç içinde 1 Mart 1923 tarihi itibariyle Atatürk'ün himayesi ile "İstanbul Vilâyeti Türk İziciler Ocağı"nın teşkil edildiği görülmektedir. Atatürk "vatana yüksek seciyeli ve metin ruhlu gençler yetiştireceğine inandığı" bu teşkilatın "başbuğluk" teklifini "iftihar hissiyle" kabul etmiştir. Söz konusu dönemde düzenlenen "Hey'et-i İlmiye Toplantısı" kararları gereği izciliğin ilk kez yasal eğitim kurumları içinde ele alınması mümkün olmuş, sonraki dönemlerde İstanbul ve Anadolu'daki okullarda izcilik şube-leri oluşturulmuştur. 1935'te Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde "Beden Eğitimi ve İzcilik Müdürlüğü" teşkil edilerek izcilik faaliyetleri bir idarî birim tarafından yönetilmeye başlanmış-tır (Evcin, 2015).

Millî Kültür ve Spor Kültürü

Atatürk'ün sporu kültürel hayatın ayrılmaz bir parçası olarak görmesi hususu çalışmamızda değinmemiz gereken noktalardan birini teşkil etmektedir. Bu konuda Atatürk: "Beden hareketlerinde esâs, nesilden nesile intikal eden âdetlerdir. Yirminci asırda bütün dünya milletleri için spor esâslarının tekniği buradan doğmuştur." diyerek sporun kültürel bir unsur olarak orta-ya çıktığına ve geliştiğine işaret etmiştir. Türk çocuklarının da her milletin çocukları gibi doğdukları andan itibaren bu kültürel unsurla yoğrulduğunu ve bu nedenle spor ile Türk kültür hayatı arasında sıkı bir bağ olduğunu vurgulamıştır. Bu bağlamda Atatürk yiğitlik, mertlik, alçakgönüllülük duygularını içinde barındıran güreş; çeviklik ve atikliğin sergilendiği binicilik ve cirit ile beceriyi, kabiliyeti ve hâkimiyeti temsil eden okçuluk gibi Türk ata sporlarına özel bir önem vermiştir. Bunların yaşanarak, yaşatılarak devam ettirilmesine ve Türk sporcularının bu sporlardaki kabiliyetlerini ulusal ve uluslararası alanda sergilemelerine ayrı bir özen göstermiştir (Yıldız, 2008). Türk milletinin doğuştan gelen bir içgüdüyle spora yatkınlığına atıfta bulunan Atatürk, henüz yürümeye başlayan çocukları bile harman yerlerinde güreşirken gör-menin mümkün olduğunu beyan ederek güreş ile millî kültür arasındaki bağa işaret etmiştir. Bu sporla uğraşanları güven ve mutluluk aşıl原因an birer abide olarak görmüştür (Güven, 1939). Müsabakalar sırasında güreşçilerin hatalarını ve taktiklerini sezecek kadar güreşten iyi anlayan Atatürk 1933'teki Türkiye-İtalya millî güreş karşılaşmaları sırasında Türk güreşçileri arasında yer alan Arabacı İsmail'i, İtalyanların ünlü güreşçisi Fidere Lombardi'yi yenen Saim Arıkan'ı ve ağır sıklet şampiyonu olan Çoban Mehmet'i müsabakaların yapıldığı Maksim Salonu'na giderek bizzat desteklemiş ve onlar için tezahüratta bulunmuştur (Güven, 1992).

Millî Eğitim Bakanı Saffet Arıkan tarafından 17 Nisan 1936'da Başbakanlık makamına gönderilen bir yazıda: memleket gençliğinin bilhassa millî sporlara karşı alâka ve heveslerini uyan-dırmak suretiyle millî benliği kuvvetlendirmek amacını güden Kültür Bakanlığı'nın, İstanbul Hazine-i Evrâkı'nda bulunduğu öğrenilen millî sporlara ait kıymetli vesâike büyük önem atfet-tiğinin belirtilmesi ve bunların birer suretlerinin Vekâlet'e alınması için girişimde bulunulması-da (Evcin, 2015). Atatürk döneminde spor faaliyetleri ile millî kültür arasında kurulan yakın ilişkiye temas etmesi bakımından önemlidir. Bu minvalde Celâl Bayar Hükümeti'nin 1 Kasım 1937 tarihli programında sporun millî kültürün bir parçası olarak görüldüğü yönünde ifadeler yer almıştır.

Halkevlerinin Spor İçin Önemi

Halkevleri, toplum içerisinde eğitimin yaygınlaştırılması için inşa edilmiş bir kurumdur. Türk Ocaklarının yerine kurulan halkevleri, Atatürk'ün emir ve direktifleri ile çeşitli kültürel faaliyetleri ile birlikte önemli spor merkezleri hâlini almıştır. 19 Şubat 1932 günü kurulan ilk on dört halkevini zamanla diğerleri izlemiştir. Halkevleri örgütü içinde sportif alanda en büyük faaliyeti başta İstanbul olmak üzere Ankara ve İzmir'deki halkevleri gösterdi. Halkevleri buldukları çevrelerin şartlarına göre spor programı yaparak olumlu çalışmalarda bulundular. Gençlerin spor yapabilme imkânı bulduğu halkevlerinde beden eğitimi öğretmenleri ve kendi alanlarında ün yapmış birçok yönetici ve sporculardan da yararlandı. (M.E.B., 2017). Halkevleri, eğitim, aydınlanma, sanat ve kültür örgütleri olarak inşa edilmişler ve ülkenin her tarafına yüzlerce kütüphane, tiyatro, salonu götürmüştür. İlk kurulduğu yıllarda halkevleri, dil, tarih ve edebi-yattan güzel sanatlara, spordan müze koluna kadar her alanda hizmet vermiş, kurulduğu 1932 yılından ilk kez kapatıldığı 1951 yılına kadar, 78 şube, 4322 halk odası olarak yapılanmış ve yaklaşık 11 milyon kişinin okuma yazma öğrenmesine olanak sağlamıştır (Tekeli, 1983). Hal-kevleri, Mustafa Kemal Atatürk'ün önerileri doğrultusunda hazırlanan eğitim programları içeri-sinde spor da yer almıştır. İtalyan faşizmi ve Alman Nasyonal Sosyalizminin sağlam bedene sahip bir nesil yaratma çabası içerisinde olduğu 1930 ve 1940'lı yıllarda, cumhuriyetin halkev-lerinde de beden ruh beyin gelişiminin hızla gerçekleşmesi yönünde programlar hazırlanmış ve uygulanmaya çalışılmıştır. Bu programlarda, çevre şartlarına uygunluk gösteren spor faaliyetle-ri, eski Türk sporları, at gezileri, yürüyüşler, uzun bisiklet turları, dağcılık, yüzme, tenis, eskrim yer almıştır (Cantek & Yazar, 2009).

Kadın Sporcular ve Spor Kültürü

Osmanlı İmparatorluğu'nun kamusal yaşamında kadınlara yönelik oldukça fazla sınırlamalar mevcuttu. Türk devrimi, doğuyu batıdan ayıran en önemli farklılık olan kadınların kamusal alandan dışlanması durumunu ortadan kaldırmayı hedeflemiştir. Cumhuriyetin kadınların kamusal yaşamda var olmaları, kendilerini göstermeleri devrimin bir başka deyişle uygarlık deği-şiminin sembolü olacaktı (Tunçkol & Yaşar, 2010). Tanzimat ile birlikte yeni bir uygarlık, yeni bir toplum oluşturulmasına yönelik değişim başladı diyebiliriz. Fakat Türk devrimi ile filizlenen yeni modernleşme hareketleri ile Osmanlı Tanzimat modernleşme hareketleri arasında ciddi farklılıklar söz konusudur. Cumhuriyet'in yöneticileri, devletin temelini sağlamlaştırmak için başlattıkları modernleştirici düzenlemeleri bunu bir devrim projesi haline dönüştürmüşlerdir. Bu devrimci proje, toplumdaki bireylerin kıyafetinden, şapkasına, dinlediği müzikten, kullan-dığı takvime, uzunluk ölçüsü birimlerine, yazdığı,

okuduğu alfabetesine, soyadına, haftalık çalışma günlerinin düzenlenmesine, ibadetini anadilinde yapmasına kadar baştan aşağı tüm toplumsal yaşantıyı kapsamaktaydı. Bu yeni uygarlık projesi, sadece devleti değil toplumsal yaşam şeklini ve günlük hayatı da etkisi altına alıyordu.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş aşamasında genel olarak spor, özellikle de kadınların spora dâhil edilmeleri çağdaşlaşma projesinin önemli bir adımı olarak görülebilir. 1936, Türk kadının spor tarihinde önemli bir yıldır. Gazi Terbiye Enstitüsü'nün kız öğrencileri kabul etmesiyle bir-likte 1936 yılında Almanya'da gerçekleştirilen Berlin Olimpiyat Oyunları'na iki kadın sporcu eskrim dalında ülkelerini temsil etme hakkı kazanırlar. Halet Çambel ve Suat Aşeri (Tarı) adlı bu iki kadın sporcu 1936 Berlin Olimpiyat Oyunları'nda dereceye girememelerine rağmen bü-yük bir deneyim yaşama şansına sahip olmuşlardır. Cumhuriyetin ilk yıllarında sportif faaliyetlere katılan bireylerin özellikle de kadınların kendilerini göstermelerinin sebebi, ailelerinin ve içinde yaşadıkları çevrenin rejime yakın, batılılaşma düşüncesini destekleyen ve yaşam standartlarının yüksek olmasıdır.

Tartışma ve Sonuç

Tanzimat esas itibari ile anayasal ve hukuki anlamda bir yenileşmenin başlangıcıydı. Tanzimat ile beraber farklı bir yenileşme de askeri alanda bir reformu zorunlu kılıyordu. Bunun gösterge-lerinden biri de Mekteb-i Harbiye'de ki jimnastik etkinliklerinin Riyazat-ı Bedeniye adıyla ders programına dâhil edilmesi ve bir eğitime başlanmasıydı. Spor olgusu da bu dönemde ge-lişmeye başlamıştır. 1860'larda Osmanlı İmparatorluğu'nda beden terbiyesine öncelikle askeri okullarda başlandığını, askeri okulların ders programlarına beden eğitimi ve kültürfizik dersleri konulduğu kaynaklarda belirtilmektedir. 1869'da, Osmanlı Devleti'nin İdadi Mektebi adıyla, rüştiyelerden sonra gelen bir orta öğretim kurumu kurulmasını sağlayan yasa olan Maarif-i Umûmiye Nizamnamesi ile bütün rüştiyelerde beden eğitimi zorunlu ders kapsamına alınmıştır. Yine de spor eğitimi, nitelikli devlet adamı ve asker yetiştiren okullar ile sınırlı kalmış, sporun halk arasına yaygınlaşmasına yönelik bir girişimde bulunulmamıştır. Tanzimat'ın devamında gelen meşrutiyet dönemleriyle birlikte yaşanan özgürlükçü yaklaşımlar, spor alanında da ken-dini göstermiş, Cemiyetler Kanunu hükümlerine doğrultusunda spor alanında ki örgütlenmeler de hızlanmıştır. Ayrıca, bu dönemde Osmanlı Devleti ilk kez olimpiyat oyunlarında temsil edilmiştir. Devletin olimpiyat oyunlarına temsili Osmanlı topraklarında yaşayan azınlıklar tara-fından gerçekleştirilebilmiştir. Denilebilir ki tanzimatın ve meşrutiyetin getirdiği özgürlükçü, yenilikçi ortama karşın, Devletin baskıcı, gelenekselci yapısından kurtulup, Osmanlı toplumu-nun tamamı ile kucaklaşmamış, futbol dışında kendini gösterecek uygun bir alan bulamamış-tır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş aşamasında hızla gerçekleştirilen çağdaşlaşma hamleleri-nin kökünün Osmanlı Devletinde Tanzimat dönemine uzandığını söyleyebiliriz.

Cumhuriyet döneminde yapılan inkılaplarla birlikte eğitim, sosyal-kültürel yapı ve kurumsal yapılanmada spor önemli bir yer tutmuş; 1932-33 öğretim yılında Ankara'daki "Gazi Orta Mu-allim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü" bünyesinde ortaokullara beden eğitimi öğretmeni yetiştirme üzere üç yıllık bir eğitim programına sahip "Beden Terbiyesi Şubesi"nin açılması, Halk Evlerinin Atatürk'ün emir ve direktifleri ile çeşitli kültürel faaliyetleri ile birlikte önemli spor merkezleri hâlini alması, kurumsal olarak Türk Spor Kurumunun oluşturulması ve 1936 yılında Almanya'da gerçekleştirilen Berlin Olimpiyat Oyunları'na iki kadın sporcu eskrim dalında ülkelerini temsil etme hakkı kazanmaları bu göstergelerden

kabul edilebilir. Denilebilir ki gele-neksel kadim Türk Sporları ile çağdaş sporlar bu dönemde aynı hedefler doğrultusunda enteg-re edilmiştir. Spor kültürü Yeni Türkiye Devleti ve Cumhuriyetinin yenilikçi felsefelerinden biri olmuştur.

KAYNAKÇA

- Arıkan, R. (2007) "Araştırma Teknikleri ve Rapor Hazırlama." Asil Yayın Dağıtım, 6. Baskı, S. 114, ANKARA.
- Aykın, Gazi, A. (2013) Meşrutiyetten Günümüze Türkiye’de Spor Politikaları ve 1980 Parti ve Hükümet Programları İle Kalkınma Planlarında Sporun Yeri. Akademik Bakış Dergisi, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E – Dergisi, Sayı:3
- Azmi, S. (1986). "Atatürk ve Gençlik", Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, S.12, s.17-18
- Başaran, İ., E., (1982). Örgütsel Davranışın Yönetimi. A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayını, No: 111. Ankara.
- Canşen, E. (2015). Türkiye Cumhuriyetinin Spor Politikaları, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Haziran 2015 Cilt:17 Sayı:1 (33–48). Erişim Tarihi: 12.12.2015, <http://www.arastirmax.com/tr/system/files/dergiler/309/makaleler/17/undefined/arastirmax-turkiye-cumhuriyetinin-spor-politikalari.pdf>
- Çelik, O., V., Bulgu, N. (2010) "Genç Osmanlı Dönemide Batılılaşma Ekseninde Beden Eğitimi ve Spor." Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S.137 – 147.
- Dağlaroğlu R., (Fenerbahçe Spor Kulübü Tarihi (1907-1957), 1957, s.578; "Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin Dört Sene Evvel Fenerbahçe Kulübünü Ziyareti", Spor Âlemi, S.68/6, 09/11/1922, s.8.
- Demirhan, G. (2003). Kültür, Eğitim, Felsefe ve Spor Eğitimi İlişkisi. Spor Bilimleri Dergisi, 14(2), 92-103.
- Deniz Ü. (2004) "Atatürk ve Spor", Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi Türklük Bilgisi Dergisi, S.1, Prizren, s.167.
- Doğan, Y. (2008) Zeki, Çevik ve Ahlaklı Bir Sporcu; Atatürk ve Spor, Telebasım Yayıncılık, İstanbul, s.146-147
- Evcin, E. (2015) "Atatürk’ün Spora ve Sporculara Bakışı", Dr./Kültür ve Turizm Uzmanı, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü. Erişim Tarihi: 10 Aralık 2015 <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/1900/19971.pdf>
- Ferit, C.G. (1939) "Atatürk ve Türk Eri", Beden Terbiyesi ve Spor, 10/11/1939, s.9; Ferit Celâl Güven, "Gömlek", Yücel, Atatürk ve Cumhuriyet Sayısı, C.X, S.57, Kasım 1939, s.130.
- Fişek, K. (1983). Devlet Politikası ve Toplumsal Yapıyla İlişkiler Açısından spor Yönetimi: Dünyada ve Türkiye’de Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, Ankara.
- Fişek, K. (2009). Millî Mücadele Dönemi Doğu Cephesi’nde Kurulan Eğitim Kurumlarında Uygulanan Beden Eğitimi ve Spor Faaliyetleri", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C.2/8, Yaz 2009, 447-450).
- Cantek, F., Ş., Yarar, B. (2009) "Erken Cumhuriyet Dönemi Dergi ve Gazetelerinde Spor ve Kadın (1928-1960)", İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, , s.217
- Hiçyılmaz, E. (1974). Türk Spor Tarihi, Demet Ofset, İstanbul. Kaçmaz, İ., (2000). Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakının Kuruluşu ve Gelişiminde Rol Oynayan Siyasi, İdari ve Sosyal Faktörler. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Malatya.

- Kahraman, A. (1995). Osmanlı Devletinde Spor,
- Kaplan, Y., Akkaya, C. (2014). “ Spor Kültürü ve Türkiye’de Spor.” International Journal Of Science Cullture and Sport,” ISSN (2148 – 1148).
- Karahüseyinoğlu, M.F. (2008). Geleneksel Türk Sporlarında Modern Spor Yansımaları. E-Journal Of New World Science Academy, Volume 3, Number 3, Article Number B0023.
- Karasar, N. (2014). Araştırmalarda Rapor Hazırlama. 18. Basım, Nobel Yayınları, AN-KARA
- Kıyıcı, F., Konca, M., Y., Burmaoğlu, G.E. (2010) Türkiye’de Beden Eğitiminin Tarihi ve Beden Eğitimi ve Sporun Gelişimi. Beden Eğitimi ve spor Dergisi, Atabesd ; 12(3): 24 – 30.
- Kurt T., ve Diğ. (2017). Türk Spor Tarihi. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Devlet Kitapları 2. Baskı.
- Tunçkol, M., Şahin Y. (2015) "Carl Diem and the Olympics", Ovidius University Annuals, series Principal Education and Sport/Science, Movement and Health, Issue 2, <http://www.analefefs.ro/analefefs/2010/issue-2-supplement/files/141..pdf>,
- Mitat, T. (1931). “Melih Gibi Olalım”, Türk Spor Dergisi, Yıl: 2, No: 46/98, s.3.
- Mitat, T. (1934) “ Verilen Cezalar Karşısında”, Türk Spor Dergisi, Yıl 5, no 23/230, s.5.
- Bilge, N., (1986) “Spor Tekkeleri”, X. Türk Tarih Kurumu Kongresi, Ankara: Kongreye Sunulan Bildiriler, C.V, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları
- Güven, Ö., (1996) “Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni Yetiştiren Okulların Eğitimini Hazırlayıcı Çalışmalar”, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, C.1, ss.70-82.
- Özmaden, M., T.İ.C.İ. Dönemi Sporla İlgili Gelişmeler ve Dönemin Spor Anlayışı, Ankara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. Sayfa:11 – 25.
- Özmaden, H., (1999) Cumhuriyet Dönemi İlk Spor Teşkilatı Türkiye İdman Cemi-yetleri İttifakı (1922 – 1936)’nın Yapılanma sürecinde Beden Eğitimi ve Sporun Fonksiyonları, Fonksiyonlarındaki Değişmeler ve Toplumsal Hayata Etkileri. Marmara Üniversitesi Sağlık bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve spor Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.
- Öztuna Y., (1998). Osmanlı Devleti Tarihi, T.C. Kültür Bakanlığı Tarih Dizisi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Remzi, D., (1934) “Bugünkü Spor” Spor Postası Dergisi, Yıl 1, Sayı 16, Sayfa 2, 28 Temmuz 1934.
- Özalp R., Ataünal, A. (1977). Türk Millî Eğitim Sisteminde Düzenleme Teşkilatı, MEB Yayınları, İstanbul, s.98.
- Soyer F. (2004). Osmanlı Devletinde (1839 – 1908) Tanzimat Dönemi Beden Eğitimi ve Spor Alanındaki Kurumsal Yapılanmalar ve Okul Programlarındaki Yeri Konusunda Bir İnceleme. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 24, Sayı 1, 209 – 225.
- Sümer R. (1990). Sporda Demokrasi, Türkiye’de Spor Federasyonlarının Tarihsel Gelişimi, Şafak Matbaacılık, Ankara.
- Şefik, E. (12 Aralık 1929). Son Çare. Türk Spor Dergisi, Yıl 1, No:11, S-3, Milli Kütüphane.

Şehrimizde Boks (Haziran) . Spor Alemi Dergisi, Yıl:4, No:39 – 101, s.13

Tekeli, Ş. (1983). "Kadın", Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, Cilt 5, İletişim Yayınları, İstanbul, s.208- 209.

T.İ.C.İ. (1923). Teşkilât ve Nizamât - ı Umumîye. Tici Yayınları, Ahmet İhsan Matbaa-sı, İstanbul 1923

Türkmen, M. (2013). Erken Cumhuriyette Beden Eğitimi ve Sporun İdeolojik Temelleri. International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/6 Spring , p. 729-740, Ankara

Vâlâ Somalı,(1978). Türk Sporunda 75 Yıl-Beşiktaş Spor Tarihi (1903-1978), Be-ka Basımevi, İstanbul, s.439.

Yalçı E.S., Turan M., Ekincikli M., Aksoy İ., Gedikli Ş. (2005). Türk İnkılap Tarihi ve Atatürk İlkeleri. Siyasal Kitabevi. Ankara.

Yarar, B., (2014) Osmanlıdan Cumhuriyet Geçiş Süreci ve Erken Cumhuriyet Dönemi Türkiye 'sinde Modern sporun Kuruluşu. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmalar Dergisi, Güz (21), 301 – 317.

Yenileşme ve Yenilik nedir? (2015) Erişim Tarihi <http://www.edebiyatfatihi.net/2014/09/yenilesme-ve-yenilik-nedir.html>

Yetim, A. (1991). Atatürk'ün Spor Politikası. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, C.7, S.1, s. 19.

Yıldız, D. (1979). Türk Spor Tarihi, Eko Matbaası, İstanbul.

Zelyurt, M., K. (2013). Türk Modernleşmesinde Spor : Tanzimattan Erken Cumhuriyete. Turkish Studies – International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, volume 8/12 Fall 2013, p. 1461-1478, Ankara/TURKEY.

Field : Sport Sciences

Type : Research Article

Received: 12.06.2017 - *Corrected*: 30.10.2017 - *Accepted*: 04.11.2017

Integrated Football: A New Frontier of Sport for All to Change the Attitudes

Angela MAGNANINI

University of Rome Foro Italico, ITALY

E-Mail: angela.magnanini@uniroma4.it

Abstract

Every person has the right to express their full potential in life. Thus, sport too must provide an occasion for personal and social development. Sport is a source of values as well as of counter-values as is the case with lack of respect, abuse of power towards competitors, breaking rules, success at all costs. People with disability often have no access to sport practice which, instead, is very important especially for children, due to its high educational value. Also, in their daily lives, people with disability encounter barriers that limit and influence their possibilities of dealing with and of relating to people without disabilities on an equal basis. In this direction, this paper present a new integrated sport, created by a team of researchers through the European project “Integrated football. A new Frontier of Sport for All” co-funded by the Erasmus+ Sport Program (2016-17), in wich Univerity of Rome Foro Italico is involved. The paper will, still, show the results of a qualitative analysis of a focus group, organized at the end of the project with the referents of Country involved. The aim is check the change in perception of sport and disability. The change of attitude shows trends of validity of the inclusive sport model, especially in countries where there is no long inclusive tradition.

Keywords: Inclusion, Sport, Football, Qualitative Research

Introduction and Aim

This study presents a new integrated sport, created by a team of researchers through the European project “Integrated football. The new Frontier of Sport for All” co-funded by the Erasmus+ Sport Program (2016-17), in which the University of Rome Foro Italico is involved.

Furthermore, the paper will unfold the results of the analysis of a focus group which was held on 29th September 2017 at the end of the project itself and that it was led by myself through a structured grid, in which the referents of the countries involved, have taken part.

The aim is to check at the end of the project the change in perception of sport and disability to shows the positives trends about the validity of the inclusive sports model, above all in countries where there is no long inclusive tradition. The countries involved was: Italy, Germany, Portugal, Lithuania, Slovakia and Bulgaria¹.

The choice of the Focus Group responds to the need to provide a qualitative analysis of the change in the referents involved. Through their voice it is easier to understand the phenomenon investigated, which has a transformational and social improvement effect.

The integrated Football model was studied and conceived by the Italian team thanks to the experience and tradition of the integration that our country has been developing since the 1970s. The special pedagogical research in the field of sport tried to highlight the educational side of the sport itself, which becomes an important way of equality and integration especially when it is designed as integrated (de anna, 2009; Moliterni, 2013; Magnanini, 2016).

Unlike other countries, Italy has developed an innovative model of integrated sport. An emblematic example is Baskin (Integrated Basketball) created in 2003 (Magnanini, 2010). The peculiarity is offered by an inclusive sport transformation, not an adaptation on disability. At international level, apart from the Special Olympics Unified sports program, there are few sports events where everyone can participate and express themselves. Everyone means everyone, no one excluded.

Many international programs declare inclusive, but then investigating better, it turns out they are sports activities for disabled people (Ronald W. Davis, 2011), where inclusion is an external purpose, such as the (Leeds Program for disabled children, young people and adults; <http://active.leeds.gov.uk/communitysport/Documents/Leeds%20Inclusive%20Sport%20Programme%202017.pdf>), or the London program RISE (Disability and inclusive sport – promoting sports and exercise for disabled people of all ages; [www.richmond.gov.uk/disabilitysports and activites](http://www.richmond.gov.uk/disabilitysports_and_activites)). The United Kingdom experiences are

¹The European Agency for Development in Special Needs Education (2003) has divided Countries can into three categories according to their policy on including pupils with special educational needs: The first category (one-track approach) includes countries that develop policy and practices geared towards the inclusion of almost all pupils within mainstream education (Italy, Spain, Portugal). The countries belonging to the second category (multi-track approach) have a multiplicity of approaches to inclusion. They offer a variety of services between the two systems, i.e. mainstream and special needs education systems (France, Lithuania, Slovakia). In the third category (two-track approach), there are two distinct education systems. Pupils with SEN are usually placed in special schools or special classes. Generally, a vast majority of pupils officially registered as having special educational needs do not follow the mainstream curriculum among their non-disabled peers. These systems are (or at least were until very recently) under separate legislation, with different laws for mainstream and special needs education (Belgium, Germany). European Agency for Development in Special Needs Education, *Special needs education in Europe*, Cor Meijer, Victoria Soriano, Amanda Watkins Editors, Brussels, 2003, p. 7.

very interesting, as inspired by the Australian sport model, which since 2000 works for the creation and diffusion of an inclusive sport culture. In this direction, “Sport Ability” is a national program designed to increase the participation levels in sport and physical activity of people with a disability in a structured, safe, inclusive and fun environment (. Sports Ability consists of inclusive games that can be delivered in a variety of settings including schools, clubs and disability and aged care facilities (Stevenson, 2009). Sports Ability is appropriate for everyone and had two main aims: - to provide teachers, sport and community leaders with more ways of including people with a disability in physical activity and sport; - to create a medium for the integration of people with and without a disability in inclusive games (<https://dte.nt.gov.au/sport-and-recreation/sport-programs/inclusive-sport>). However, Italy has moved further because it has packaged an accessible sport *ab imis*, according to inclusive pedagogical literature (Magnanini, 2015).

From School to Sport-Inclusion: The Italian Specificity

The key of this successful Italian experience has to be found in the school integration and in the changes that the educational system has implemented in order to respond to everyone educational needs: the common school. Since 1971, indeed, different laws have opened the way:

- Law 118/1971: compulsory education had to take place in regular classes, except in the case of mental deficiencies or physical impairments so severe as to prevent learning or integration in common classes. The same Law also places an onus on municipalities to make school buildings accessible for everyone, according to national standards;
- Law 517/1977: legislated to implement procedures to integrate handicapped pupils by providing special teachers, both in primary and middle schools;
- Law 104/1992: is the main framework for all disability issues: it guarantees specific rights for people with disabilities and their families, provides assistance, stipulates full integration and the adoption of measures for prevention and functional recovery, and also ensures social, economic and legal protection. The principle of integration and the right of pupils with disabilities to receive specific support are also included in all the subsequent legislation that regulates general aspects of the educational system, such as enrolment, class size and pupil assessment, as well as curricular teacher training and support teacher training;
- Law 328/2000: states that families, together with municipalities and social services, may agree upon an individualized life project for their children, aimed at full integration ‘within the family and social life’;
- Law 170/2010: recognizes dyslexia, dysgraphia, dysorthographia and dyscalculia as specific learning disorders (de anna, 2014).

Special Pedagogy reflects on an inclusive school (school for all, of all) has been able to develop inclusive sports models as sharing models.

The integrated sport has been promoted by a set of convergent paths which have been backed at international level by the:

- a)International Movement for sport for all (European Sports Charter, 1992, for example),

- b) International Movement for inclusion of people with disability (United Nations Convention of the Rights of the Persons with Disabilities, 2006);
- c) The Scientific research: University of Rome of Foro Italico: Document of sport of all, 2006, de Anna; editorial publications, workshops, conference...);
- d) School experiences: Ministerial Notes (2006) about the need to promote sports together such as integrated sports, (Note n. 5049/ A5, 23.10.2007, Education Ministry),
- e) Projects of sports associations and promotion agencies of sport.

Through the lenses of Special Pedagogy, the inclusive sport can be defined as a series of gymnastic, game, exercise or movement activities practised together by able-bodied people and people with disabilities (of various degrees), whether recreationally or professionally, for the purpose of competitive challenge, where each player, through relatively intense physical effort, improves their own potential, based on equal opportunities and active participation, through flexible rules that allow for individual characteristics (Magnanini, 2015).

This definition clearly reflects the three elements of special education that ensure the inclusiveness of sport: accessibility (to places, but especially to activities), active participation and equal opportunities (ensured by the rules).

The Integrated Football: Educational and Sporting Principles

In this direction, the Integrated Football is a new sports discipline which allows a sports competition of disabled and non-disabled athletes jointly, made possible by a set of rules, and on the basis of active participation, accessibility and equal opportunities. Instead, Integrated Football aims for full gender inclusion through mixed teams and by praising the physical capacities and aptitudes of each player. Integrated Football is not at all a form of charity, nor is it a sport inferior to regular football, rather it is a distinct sports discipline in which all players must express their potential and capacities at their best in order to contribute to the final outcome. Once the logic of winning at all costs is abandoned, everyone feels a winner after playing Integrated Football, where, by the way, one competes first with oneself before competing against competitors.

Integrated Football was inspired by regular football, basketball and handball, and because of this, it has innovative and specific characteristics. The Charter of Values and the Laws of the Game govern Integrated Football and make it a dynamic and quicksilver game. This discipline was designed to allow people with and without disabilities to play in the same team, enabling the active participation of players, both male and female, with any kind of ability and disability (physical and/or mental, as well as with psychiatric disorders). The Integrated Football Laws of the Game are built upon four fundamental pillars: 1) The roles: Every player has a role defined by his/her motor skills and consequently he/she faces a sports confrontation with an opponent of the same level. Roles are numbered from 1 to 5 and each one has its own rules; 2) The space: Two side goals in addition to the 2 traditional goals located at the shorter lines of the pitch; protected zones for shooting at the side goals; 3) The material: Under particular conditions, the regular ball can be substituted with a smaller and/or lighter ball; 4) The tasks assigned: Within the team a player might play the role of a tutor who can help the actions of a mate with a disability.

A match is played by two teams with players of both genders and with and without a disability; each team displays 8 players on the field. Each player has a role defined by a number from 5 to 1; two of the players displayed by a team on the pitch play as goalkeepers and one as a penalty kicker (role 2). The match may start provided both teams have at least 6 players on the pitch but if a team has less than 6 players on the pitch the match cannot go on. One of the players of a team is the captain and, as a distinctive sign, he/she must wear a bracelet of a different color from that of the shirt. After the start, a match is stopped if either of the teams does not have: at least two players with role 3, at least one player with role 5, both genders among players with role 4 and 5. If a match has to be stopped for lack of required roles or genders in a team, the referees write a note and attach it to the match report which is given in to the Disciplinary Commission.

The Roles are assigned depending on the abilities of a player in executing aimed motor-coordinated acts, thus depending on his/her balance, walk, running and use of feet. Following a functional assessment based on balance, walk, running as well as the use of feet, each player is assigned a role from 1 to 5. The total of the sum of all roles of players a team deploys in the field must not exceed 20. The two goalkeepers and the penalty kicker are not included in this sum. If the referees or the opposing team realize that a team overcomes the limit of 20, the infringement is sanctioned with a penalty kick.

A Functional Classification System was developed to establish roles. This System and Game Rules can be consulted at www.sfofliami.it/sfofliabili/142/553/libro_inglese_ALTA.pdf.

Definition of the roles:

Role 5: A player with or without disability who can perform all fundamental actions of football and can also have the role of a tutor for a mate player with a disability. When in possession of the ball, a role 5 player can execute all football actions towards anybody in accordance with the Laws of the Game; in each period of the game and in each team, the role 5 players can shoot at the opponents' goal three times maximum. The return kick is considered as a single action. When the ball is in play, in order to gain its possession, he/she can counter and intercept the ball from an opposing player having the same role only. A role 5 player can be countered and his/her ball intercepted by any other players.

Role 4: A player with or without disability who can correctly execute aimed motor coordinated acts (he/she has full or partial use of feet, thus can kick, walk, run agilely and has regular ball control); he/she can perform all fundamental actions of football at medium speed. When in possession of the ball, a role 4 player can execute all football actions towards anybody; he/she can shoot only at the shorter line goal. When the ball is in play and in order to gain possession of the ball, he/she can counter and intercept the ball from an opponent player having the same role (4) or a higher one (5) only. He/she can be countered by players having the same or a lower role (4 and 3 respectively); when he/she passes the ball, this can be intercepted by all other players, regardless of their roles.

Role 3: A player with a disability who has the total or partial use of his/her feet, thus he/she can kick also at the shorter line goal, can walk, can run although his/her control of the ball is not regular. He/she can run, but he/she is slow, clumsy, he/she lacks coordination and/or balance. Every role 3 player in a team list must play at least one period as a side goalkeeper and at least one period on the pitch as a player. If a team has more than four players with role 3 in its list, each of them must play as a goalkeeper for at least 4 minutes in whatever period and for not more than 8 minutes in total in the match. Role 3 player as a goalkeeper When

playing as a goalkeeper, the role 3 player is at the side goal on the left of his/her team's half of the pitch. Inside the penalty area he/she is allowed to touch the ball with his/her hands. He can intercept a free ball and also parry when the ball is kicked at his/her goal. However, he/she is not allowed countering an opponent who enters the penalty area to give the ball to the penalty kicker. When the penalty kicker shoots, the role 3 player must stand on the side goal line and may not be replaced by another player as long as the ball is in play. Role 3 player on the pitch as a player He/she is allowed to do all actions towards anyone: he/she is also allowed to kick at the side goal but from outside the penalty area. A goal made by role 3 player in the side goal counts as one goal, a goal made by role 3 player in the shorter line goal is worth double. When the ball is in play, he/she can counter and intercept each role in order to get the ball. Only players with the same role can mark him/her and intercept the ball from him/her.

Role 2: A player with a disability who has the total or partial use of his/her feet or hands for shooting/throwing at the side goal; he/she might be a wheelchair user. He or she cannot run or cannot use running in the game. A role 2 player is called "penalty kicker". He/she is positioned in the right side of his/her team attacking direction, on the touch line and next to the side goal (he/she avoids positions in which he/she hinders others or which might endanger himself/herself or others) till a mate delivers the ball. When he/she receives the ball, he/she must move outside of the side goal area and shoot the penalty kick (he/she might move either autonomously or with the help of the mate who has brought the ball). A wheelchair user takes the penalty kick by throwing the ball with one or both hands. In this case the ball must suit his/her characteristics and capabilities. The Commission which assigns the roles also establishes for each role 2 player the distance of the ball from the goal, depending on the player's strength in kicking/throwing. The ball used in the game can also be replaced by the own one of the role 2 player, as he/she wishes. This ball might be lighter and/or smaller, and must have been authorized by the Commission in advance. When it is not used, the ball of the role 2 player will be outside the pitch, next to the side goal. Role 2 players may not be marked; they must look in direction of the ball and for safety reasons they must be on the touch line till the player who is bringing them the ball enters the penalty area. Role 2 players can only get the ball inside the side goal area. The pass to the role 2 player is considered as accomplished only when the ball is stopped inside the penalty area of the side goal by a mate player with whatever role. When the role 2 player is taking the penalty kick, he/she must have 5 free meters on his/her sides. When the goalkeeper fists the ball away, the action is considered as concluded and the referees stop the play so that the role 2 player can exit the pitch. The play is resumed by a goal clearance taken by the goal keeper. If the penalty kicker kicks the ball out of the pitch or if the goal keeper deviates it and the ball exits the pitch, the play is restarted with the goalkeeper taking goal clearance.

Role 1: A player with or without disability who plays as a goalkeeper at the shorter line goal (traditional goal). He/she has number 1 on the shirt. Role 1 player shall not exit the penalty area, since this would actually result in an increased number of players for his/her team. If the goalkeeper exits the penalty area, the infringement is sanctioned with an indirect free kick to the opponent team. The free kick is taken on the penalty area line, where the goalkeeper has crossed it. The goalkeeper shall not act against a role 3 player. Players lined up on the pitch. Each team must line up a role 1 goalkeeper, a role 3 goalkeeper, a penalty kicker (role 2), a role 5 player as well as two players having role 3. Among role 4 and 5 players lined up on the field there must be players of both genders.

Qualitative Analysis of Changes Attitudes in Sport and Disability

This model has been reviewed by the partners and, after a training course, it has been applied in their respective countries. Each country has its own story regarding the integration. Italy, Portugal and Bulgaria (since 2005) have opted for inclusive education, Slovakia and Lithuania have a multiplicity of approaches to inclusion, and Germany has historically chosen the path of separation. Germany was recently positioned within the two-track system but are now moving towards the multi-track system, but the experience in the inclusion field must be developed (de Anna, 2007).

The complexity of the game takes into account the complexity of the human being. The impact in countries where inclusion has a recent history is crucial.

However, the most important thing to us, anyways, is to show how the application of this new way of living and conceiving the sport has brought important changes in the behaviours of the involved operators.

To this regard the Focus Group, thanks to which we have conducted our research, is an important way to operationalize inter-subjectivity. Thanks to that it is possible to empirically study the ordinary description of the realities shared by several actors. According to Albanesi (2004), the focus groups allow to collect the involved actors speeches and perceptions in order to highlight some trend lines that an intervention has produced into a certain reality and into the people beliefs. After having designed the context, all sat around in a circle and with a structured grid, everyone had a chance to express himself based on the questions submitted. We decided to conduct a qualitative analysis by reporting the key elements of the speeches and by grouping them based on the questions submitted. We will reply the aggregate answers according to the questions. Reflections of the Focus group are not generalizable, but photograph a given situation and show very interesting perspectives.

At the focus group, two referents for each institution have participated (Bulgaria, Portugal, Slovakia, Germany, Lithuania) and 5 for Italy (1 person for Foro Italico University, 2 for CSEN- Centro Educativo Sportivo Nazionale, and 2 for an Italian Sports Association).

Five questions have been addressed: 4 of which have tried to follow up the effects of the application of football in different Countries while the last one concerned the potential steps to carry out in order to ease/facilitate the processes of inclusion in several countries.

To the first question (Has the application of this model contributed to change the disabled people behaviours. All the actors responded positively.

One of the most important changes has occurred in the sphere of relations, and so not only in the phase of play. This is a crucial passage because in the educational process that the project would reserve to every country's coaches, the educational dimension has played an important role.

The integrated football does not only take into account the game but as well the relations between the people and it becomes itself an essential locations where to build lasting relationships. This raises the concept of education as a relationship that is the foundation of the inclusive sport itself.

To the second question (it did change something with people with no disabilities), everyone responded positively. Germany highlights the increase of motivation, while both Portugal and

Slovakia highlight that the usage of a new instrument in the field of sport has led people to be better aware of their behaviour/actions/conduct.

Bulgaria brings up an important point: interests towards an unknown area.

To the third question (did your idea of sport change?) only Lithuania says that they change their ideas of sport, widening their perspectives. However according to the other countries, sport is simply sport. The only point which is highlighted and which finds an answer in the Moliterni words is the one to consider this model in its sense of game, emphasizing the purpose: integration.

The fourth question tried to understand the partners' ideas regarding the equal opportunities offered by the game, given that in the field we can find different abilities.

All the partners highlight the hardships in finding a solutions for some pathologies, however the most important aspect is that - for these activities – people who would have never had a single chance to play sports in their lives, can actually participate. This is extremely important because it ensure that- through specific roles and rules- everyone can have the same chance of success.

The assessment test- in this specific context- cannot be a diagnostic and categorisation tool but it works as an initial tool of orientation. This test has this educational function and only in that way we can think that the education be the cornerstone of the integrated sport. This must lead to an education, which is the guarantor/guarantee of the integrated sport in a context of mutual respect. This element can be built only if we do not label and homologate, if not for mere aims functional to the game.

Regarding to that, Italians speak in favour of not organising tournaments but simply some games in the spirit of the fair play which has to be at the base of any sport, regardless of who (the person) is practising the sport.

In the wake of these answers, to the last question “ What can be done to implement the processes of inclusion through the sport?” everyone agrees that events and training (and information) days must be organized – even at international level- in order to make as many people as possible know about this Italian way of playing sport.

Short Conclusion

The focus group stresses the success of the model, emphasizing a change in the trend towards a new way of conceiving the sport and so to promote the inclusion. If this is a multidirectional process and a mutual change, the answers show that this process has begun and even those countries whose “background” is not inclusive have pointed out the additional benefit) of the sport. For this reason, we do always need to go back to the Charter and Code of Sports Ethics, which must guide our actions.

Integrated Football provides an opportunity to challenge oneself, where a limit becomes a possibility, a lack becomes a potential, and the body becomes a resource. Integration of abilities, communication, openness to others, socialization, trust, recognition of others and self-assertion, as well as a more stable emotional balance are favored. All of them contribute to the well-being of the individual. Thus, the sports result in Integrated Football is the natural output of this process: sport is a way and not an aim. This is possible only when sport is

underpinned by an educational intentionality and planning where individuals are considered in their entirety and as bearers of worth and resources for all.

REFERENCES

- Albanesi, C. (2004). *I focus group*. Roma: Carocci.
- Bodini, A., Capellini, F., Magnanini, A. (2010). *Baskin. Sport per tutti*. Milano: FrancoAngeli.
- De Anna L. (2007). *Le politiche di inclusione in Europa e in Italia, dalla scuola di base all'Università*, in A. Canevaro, *L'integrazione scolastica degli alunni con disabilità*. Trento: Erickson.
- De Anna L. (2009). *Processi formativi e percorsi di integrazione nelle scienze motorie*. Milano: FrancoAngeli.
- De Anna L. (2014). *Pedagogia special. Interazione e inclusione*. Roma: Carocci
- Magnanini, A. (2016). *Sport per tutti: principi pedagogici inclusivi e principi sportivi tra teorie e pratiche*, in L. de Anna, *Le esperienze di integrazione e inclusione nelle università tra passato e presente*. Milano: FrancoAngeli: 247-260.
- Magnanini, A. (2015). *Sport for all. Italian Model*. *International Journal of Science Culture and Sport*, 3(2): 114-126, <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/intjcss/article/view/5000130199>.
- Moliterni, P. (2013). *Didattica e scienze motorie*. Roma: Armando.
- Ronands, WD. (2011). *Teaching disability Sport. A Guide for Physical Educators: Usa*, Wikgreen
- Stevenson, P. (2009). *Pedagogy of inclusive youth sport*, in H. Fitzgerald, *Disability and youth sport*, Routledge, New York, 2009.

Field : Sport Sciences

Type : Research Article

Received: 18.06.2017 - *Corrected*: 30.10.2017 - *Accepted*: 04.11.2017

Rekreatif Etkinliklere Katılan Üniversite Öğrencilerinin Serbest Zamanda Sıkılma Algısı İle Yaşam Doyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Fatih YAŞARTÜRK, Hayri AKYÜZ, İsmail KARATAŞ

Bartın Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Bartın, TÜRKİYE

E-Posta: fatihyasarturk@gmail.com

Öz

Bu araştırmanın amacı; Rekreatif etkinliklere katılan üniversite öğrencilerinin serbest zamanlarındaki sıkılma algısı ile yaşam doyum düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesidir. Araştırmaya, Bartın Üniversitesinde öğrenim gören 639 (426 erkek ve 213 kadın) kişi katılmıştır. Araştırmada, araştırmacılar tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu”, Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Köker (1991) ve Yetim (1991) tarafından yapılan “Yaşam Doyum Ölçeği: YDÖ (The Satisfaction with Life Scale: SWLS)” ve Iso-Ahola ve Weissinger (1990) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Kara, Gürbüz ve Öncü (2014) tarafından yapılan “Serbest Zamanda Sıkılma Algısı Ölçeği: SZSAÖ (Leisure Boredom Scale: LBS)” kullanılmıştır. Verilerin analizinde; katılımcıların demografik özelliklerine göre, serbest zamanda sıkılma algısı ve yaşam doyum düzeyleri arasındaki farklılıkları incelemek amacıyla t-Testi ve ANOVA; değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesi için ise Pearson Korelasyon testi uygulanmıştır. Araştırmanın bulgularında; t-Testi sonuçlarında “cinsiyet” değişkenine göre YDÖ puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık bulunurken, SZSAÖ puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. ANOVA testi sonuçlarında “bölüm” değişkenine göre SZSAÖ alt boyutları toplam puan ortalamaları arasında anlamlı farklılığa rastlanmazken, YDÖ puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Ayrıca “Aile geliri” değişkenine göre sadece SZSAÖ’nin doyum alt boyunda anlamlı farklılık bulunmuştur. Korelasyon testine göre “Serbest zaman süresi” değişkenine göre SZSAÖ toplam puanı ve sıkılma alt boyutunda pozitif yönde ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunurken, diğer alt boyutlar arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Ayrıca YDÖ ile SZSAÖ ve “sıkılma” alt boyutu arasında negatif yönde ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki, “doyum” alt boyutu arasında ise pozitif yönde ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Sonuç olarak; Serbest zamanda Rekreatif etkinliklere katılan üniversite öğrencilerinin çeşitli faktörlere bağlı olarak “sıkılma” düzeyleri azaldıkça, yaşam doyum düzeyleri artmaktadır. Ayrıca rekreatif etkinliklerde yer alan üniversite öğrencilerinin serbest zamanda algıladığı “doyum” düzeyi arttıkça da, eş zamanlı olarak yaşam doyumunu da artış göstermekte ve bu tür faaliyetler içerisinde daha verimli zaman geçirdikleri söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Rekreatif Etkinlikler, Serbest Zamanda Sıkılma Algısı, Yaşam doyum

Examination of University Students' Levels of Leisure Boredom Perception and Life Satisfaction towards Recreative Activities

Abstract

The purpose of this research is to examine according to various variables levels of life satisfaction with in leisure boredom perception of university students participating in recreative activities. 639 (426 men and 213 women) people studying at Bartın University participated in the research. In the research, "Personal Information Form" prepared by researchers, developed by Diener, Emmons, Larsen and Griffin (1985) and Turkish adaptation was made by Köker (1991) and Yetim (1991): (The Satisfaction with Life Scale: SWLS)" and developed by Iso-Ahola and Weissinger (1990) and The Turkish adaptation was made by Kara, Gürbüz and Öncü (2014) "Leisure Boredom Scale (LBS)" was used. In the analysis of the data; according to the demographic characteristics of the participants, t-test and ANOVA to investigate the differences between levels of life satisfaction with in leisure boredom perception; Pearson Correlation test was applied to examine relations between variables. In the findings of the research; There was a significant difference between the average of points SWLS according to the "gender" variable in the t-Test results, but no significant difference was found between the LBS average of points. While the ANOVA test results did not show any significant difference between the total score mean of the LBS subscales according to the "department" variable, significant differences were found between the mean scores of SWLS. Moreover, according to the variable "family income", only significant difference was found in satisfaction sub-dimension of LBS. As a result of the correlation test, according to the variable "Leisure time" no significant relationship was found between the other sub-dimensions while there was a significant positive relationship positive and low level in the boredom sub-dimension and LBS total score. On the other hand, there is a significant low level negative relationship between the "boredom" sub-dimension the SWLS and LBS subscales, also a meaningful relationship positive and medium-level was found between the "satisfaction" sub-dimension. As a result, as the level of "boredom" of universities students participating in recreational activities in their leisure time decreases depending on various factors, life satisfaction levels increases. In addition, as the level of "satisfaction" perceived of university students participating in recreational activities in their leisure time increases, life satisfaction increases simultaneously and it can be said that they have spent more efficient time in such activities.

Keywords: Recreative Activities, Leisure Boredom Perception, Life Satisfaction

Giriş

Günümüzde zaman yönetimindeki önemin artmasıyla birlikte serbest zaman kavramında gelişmeler yaşanmış ve bu alan içerisinde yapılan aktiviteler ve değerlendirme yöntemleri önem kazanmıştır.

Serbest zaman kavramı, kişilerin buldukları sosyal yapı içerisinde, yaşamını sürdürebilmek ve daha yüksek bir düzeye ulaştırabilmek için zorunlu olarak yaptıkları çaba ve eylemler dışında, kendi isteklerine göre değerlendirmede serbest oldukları süre (Mansuroğlu, 2002) özgürce geçirilen çalışma dışı zaman (Tanır, 2009) olarak tanımlanmaktadır. Serbest zaman kavramının değerli olmasının nedenlerinden birisi de, bu zaman dilimi içerisinde yapılan aktivitelerin kapsamlı ve bireye katkı sağlanmasından kaynaklanmaktadır. Çünkü serbest zaman aktivitelerine katılım sağlayan kişilerde eğlenme, dinlenme, rahatlama vb. birçok yönden kişisel haz veya doyum sağlanmaktadır.

Serbest zaman aktivitelerine katılım ve aktiviteye karşı sürdürülebilirliği azalttığı düşünülen bir konu olarak serbest zamanda sıkılma algısı, Iso-Ahola ve Weissinger (1990) tarafından “mevcut serbest zaman deneyimlerine yönelik yetersiz motivasyon, düşük uyarılmışlık, güdülenmeme ya da bunların yeterli olmadığının öznel olarak algılanması” olarak tanımlanmıştır. Başka bir ifadeyle, kişinin ilgisini karşılayacak bir aktivite bulamama sonucunda yaşadığı mutsuzluk veya tatminsizlik durumudur. Serbest zamanda sıkılma algısının sebebi, mevcut aktivitelerin çok az veya çok fazla zaman içerisinde monoton olarak değerlendirmesinin sonucu olarak tanımlanmaktadır (Shaw, Caldwell ve Kleiber, 1996).

Serbest zamanda sıkılma algısının serbest zaman aktiviteleri içerisinde yeterli oranda kişisel haz ve tatmin elde edememe, farklı serbest zaman aktiviteleri konusunda yeterli farkındalık düzeyine erişmeme, başka bir ifade ile düşük uyarılmışlık düzeyine sahip olmanın, bireylerin serbest zaman engellerini algılamalarına neden olduğu düşünülmektedir (Kara ve Özdedeolu, 2015). Ayrıca bireyin, yaşayamadığı bir olgu veya ulaşamadığı hedeften oluşabilecek sıkılma hissi gibi hedefine ulaştığı durumlarda da fazla doyuma eriştiği için sıkılma algısı ortaya çıkabilir (Mert, 2012).

Serbest zaman aktivitelerinde sıkılma algısı, bireylerin ilgisini çekecek ya da tek başına yapabileceği herhangi bir şey bulamadığı bireysel deneyimdeki memnuniyetsizlik (Shuta, 1993) gibi algılanmakla birlikte, kişisel olarak doyum elde edilen faaliyetler olup, diğer yandan da ortak ilgi ve heyecanların paylaşıldığı ortamlar oluşturularak kişileri yabancılaşmaktan kurtarmakta ve bu katılım, bireyler arasında hoşgörü, gelişmiş sosyal ilişkiler ve sosyal uyum meydana getirmektedir (Erkan, 1995).

Serbest zaman aktivitelerine katılan bireyler güçlü, karakterli ve iradeli kişiliklere sahip olacaktır. Dolayısıyla bu etkinlikler, bireyin serbest zamanda algıladığı doyuma ve yaşam doyumuna pozitif yönde etki sağlayacaktır (Huang ve Carleton, 2003). Pearson (1998) serbest zaman kullanımının ve serbest zaman aktiviteleri olgusunun akademik çalışmalar ile olduğu kadar psikolojik sağlıkla ve yaşam doyumuyla da ilişkili olduğunu savunmaktadır.

İnsan hayatındaki beklenti, gereksinim, istek ve dileklerin karşılanması durumu doyum kavramı olarak tanımlanabilir. Ayrıca insanların mutlu olabilmeleri ve yaşamlarının bir anlam kazanabilmesi için sahip olmaları gereken temel unsurların başında yaşam doyumunu görmektedir. Yaşam doyumunu, kişinin yaşamıyla ilgili bilişsel yargıları ve yaşamından duyduğu memnuniyeti içermektedir.

Yaşam doyumu, kişinin kendi hayatını bütünsel olarak ele aldığında ne şekilde değerlendirdiğini belirtmektedir. Mutlu kimseler, genel olarak pozitif duygular hisseder ve karşılaştıkları olayları da pozitif bir ruh haliyle değerlendirirler ve minnet duyguları fazla olur. Mutsuz kimseler yaşadıkları ve karşılaştıkları şeyler karşısında panik, nefret, korku gibi duygulara kapılırlar (Sönmez, 2016).

Yaşam doyumu, kişinin serbest zaman, sportif aktiviteler, iş ve diğer iş dışı zaman olarak kavramlar içerisinde yaşam gösterdiği duygusal tepkilerden bazıları şeklinde tanımlanmaktadır (Hong ve Giannakopoulos, 1994). Yaşam doyumunu açıklamanın ekonomik, ailevi, sağlık ve işle ilgili faktörlerle değil, serbest zaman aktiviteleri ve serbest zaman doyumu ile mümkün olmaktadır (Wang, et al., 2008).

Kişilerin serbest zaman tutumu, hem serbest zaman etkinliklerine katılım derecesini, hem de bu katılımdan elde edilen yaşam doyum derecesini önemli ölçüde ve olumlu yönde etkilemektedir. Serbest zaman etkinliklerinden alınan doyum, serbest zaman etkinliklerine katılımdan daha fazla kişinin yaşam doyumunu etkilemektedir (Lloyd ve Auld, 2002). Bu yüzden serbest zaman etkinliklerine sadece eğlenmek ya da dinlemek için değil yaşam doyumuna etkisi olduğu için katılım sağlamak gerekmektedir.

Bireylerin yaşam kalite düzeyi toplum içinde sağlanan serbest zaman etkinlikleriyle birlikte olumlu olarak gelişim ve doyum sağlar. Bu etkinlikler vesilesiyle yaşam doyumunu da artırır. Yaşam doyumunu arttıran bireyler rekreatif etkinlikleri daha dolu, anlamlı ve verimli bir yaşam için araç olarak kullanacaktır. Bu sebeple bireysel gelişim ve ilerleme, insanların yaşamla ve yaşam doyumunu ile olan mücadelelerinde artış sağladığı gibi serbest zaman aktivitelerinin sağladığı katkı göz ardı edilemeyecek bir gerçektir (Benson, 1975; Hemingway, 1996).

Materyal ve Yöntem

Araştırmada mevcut durumu ortaya çıkarmak amacıyla betimsel tarama ve ilişkisel taramaya yönelik araştırma modeli kullanılmıştır. Araştırma grubunu, 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Bartın Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda öğrenim gören 639 (426 erkek ve 213 kadın) kişiden oluşmaktadır.

Çalışmada veri toplama aracı olarak; araştırmacılar tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Köker (1991) ve Yetim (1991) tarafından yapılan “Yaşam Doyum Ölçeği: YDÖ” kullanılmıştır. Ölçeğin madde sayısı az olmakla birlikte, orijinalini geliştiren Diener ve arkadaşları (1985: 72) ölçeğin güvenirlik katsayısını .87, bulmuştur (Pavot et al., 1991: 149-161). Köker (1991) ölçeğin üç hafta arayla uygulanan test tekrar test tutarlılık katsayısının .85 olduğunu belirlemiştir. Toplam beş maddeden oluşan “Yaşam Doyum Ölçeği” 7’li Likert tipinde derecelendirilmiş, (1) “Kesinlikle Katılmıyorum” ve (5) “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde puanlanmaktadır (Yetim, 1991). Iso-Ahola ve Weissinger (1990) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Kara, Gürbüz ve Öncü (2014) tarafından yapılan “Serbest Zamanda Sıkılma Algısı Ölçeği: SZSAÖ” kullanılmıştır. Toplam 10 madde ve iki alt boyuttan oluşan ölçeğin iç tutarlılık katsayıları sıkılma boyutu .72, doyum boyutu .72 olduğu tespit edilmiştir. Ayverdi ve Kara (2015) tarafından lisans eğitimini beden eğitimi ve spor alanında gören toplam 406 öğrenciye yapmış oldukları çalışmada iç tutarlılık kat sayısı sıkılma alt boyutu için .51 doyum alt boyutu için .75 olduğu tespit edilmiştir. Gücal ve Kara (2015)

tarafından Ankara ilinde bulunan ve dört farklı üniversitede öğrenim gören 406 üniversite öğrencisine yapmış oldukları çalışmada iç tutarlılık kat sayısı sıkılma alt boyutu için .72 doyum alt boyutu için .65 olduğu tespit edilmiştir. Ölçekteki seçenekler “1= kesinlikle katılmıyorum ve 5=kesinlikle katılıyorum” şeklinde puanlanmaktadır.

Verilerin analizinde; SPSS 22.0 paket programından yararlanılmıştır. Değişkenlerin normal dağılım sergileyip sergilemedikleri Kolmogorov Smirnov Z istatistik yöntemiyle belirlenmiş olup verilerin normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Elde edilen verilerin analizinde; aritmetik ortalama, standart sapma, ölçekler arasındaki farklılığı değerlendirmek için t-testi ve tek yönlü varyans analizinden (ANOVA) yararlanılmış, anlamlı fark görülen değişkenlerde farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için Tukey testi kullanılmıştır. Ayrıca Serbest Zamanda Sıkılma Algısı ile Yaşam Doyum düzeylerinin arasındaki ilişkiyi belirlemek için Pearson Korelasyon testi kullanılmıştır. Cronbach Alpha iç tutarlık katsayıları hesaplanmıştır. Analizlerde anlamlılık düzeyi $\alpha=0,05$ olarak alınmıştır.

Tablo 1. Serbest Zamanda Sıkılma Algısı ve Yaşam Doyum Ölçeğinin İç Tutarlılık Kat Sayıları

Alt Boyutlar	Madde Sayısı	İç Tutarlılık Kat Sayısı
Sıkılma	5 madde	,768
Doyum	5 madde	,817
Serbest Zamanda Sıkılma Algısı Toplam	10 madde	,650
Yaşam Doyum	5 madde	,882

Hesaplanan bu değerleri genel anlamda istatistiksel olarak kabul edilebilir sınırlar içerisinde yer almaktadır (Can, 2014).

Bulgular

Tablo 2. Katılımcılara İlişkin Demografik Değişkenlerin Sıklık ve Yüzelik Dağılımları

Cinsiyet	N	%
Kadın	213	33,3
Erkek	426	66,7
Toplam	639	100,0
Bölüm	N	%
Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği	167	26,1
Spor Yöneticiliği	90	14,1
Antrenörlük Eğitimi	201	31,5
Rekreasyon	181	28,3
Toplam	639	100,0
Aile Geliri	N	%
0-1500 TL	187	29,3
1501-2500 TL	224	35,1

2501-3500 TL	125	19,6
3501 ve üzeri TL	103	16,1
Toplam	639	100,0
Kişisel Gelir	N	%
0-400 TL	135	21,1
401-500 TL	160	25,0
501-600 TL	76	11,9
601-700 TL	52	8,1
701-800 TL	35	5,5
801-1100 TL	85	13,3
1101 ve üzeri TL	96	15,0
Toplam	639	100,0

Tabloda katılımcıların %33,3'ü kadın, %66,7'si erkeklerden oluşmaktadır. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği bölümünde öğrenim gören 167, Spor Yöneticiliği bölümünde 90, Antrenörlük Eğitimi bölümünde 201 ve Rekreasyon bölümünde 181 öğrenci mevcuttur. Öğrencilerin aile gelir durumlarına bakıldığında 0-1500 TL arası 187, 1501-2500 TL arası 224, 2501-3500 TL arası 125 ve 3501 TL ve üzeri 103 kişi bulunmaktadır. Öğrencilerin kişisel gelir durumları incelendiğinde ise, %21,1'i 0-400 TL, %25'i 401-500 TL, %11,9'u 501-600 TL, %8,1'i 601-700 TL, %5,5'i 701-800 TL, %13,3'ü 801-1100 TL ve %15'i 1101 TL ve üzeri kişisel gelire sahiptir.

Tablo 3. Katılımcıların Yaş, Aile Geliri, Kişisel Gelir ve Günlük Serbest Zaman Süresi Değişkenlerine Yönelik Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Değişkenler	Ortalama	Standart Sapma
Yaş	20,563	1,989
Aile Geliri	2537,230	1320,6651
Kişisel Gelir	715,618	368,8001
Serbest Zaman Süresi	5,498	2,473

Tabloya göre, katılımcıların yaş ortalama değeri $20,5 \pm 1,989$ 'dur. Aile geliri ortalama değeri $2537,2 \pm 1320,6651$ 'dir. Kişisel gelir ortalama değeri $715,6 \pm 368,8001$ 'dir. Katılımcıların günlük sahip oldukları serbest zaman süresi ortalama $5,4 \pm 2,4730$ 'dur.

Tablo 4. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre SZSAÖ ve YDÖ T-testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma	Serbestlik Derecesi	t	p
Sıkılma	Kadın	213	2,600	,854	637	-,211	,833
	Erkek	426	2,616	,885			
Doyum	Kadın	213	3,470	,832	637	,267	,789
	Erkek	426	3,451	,871			

SZSAÖ	Kadın	213	3,035	,562	637	,039	,969
	Erkek	426	3,033	,582			
YDÖ	Kadın	213	4,783	2,391	637	1,388	,037*
	Erkek	426	4,657	2,572			

Tabloya göre, katılımcıların YDÖ faktör puan ortalamaları cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur [T(637)= 1,388 p<0,05]. Ayrıca katılımcıların SZSAÖ faktör puan ortalamaları cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır [T(637)= ,833: ,789: ,969 p>0,05].

Tablo 5. Katılımcıların Bölüm Değişkenine Göre SZSAÖ ve YDÖ ANOVA Testi Sonuçları

Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı Fark
Sıkılma	Gruplar Arası	3,635	3	1,212	1,587	,191	-
	Gruplar İçi	484,764	635	,763			
	Toplam	488,399	638				
Doyum	Gruplar Arası	3,685	3	1,228	1,674	,171	-
	Gruplar İçi	465,876	635	,734			
	Toplam	469,561	638				
SZSAÖ	Gruplar Arası	,379	3	,126	,380	,767	-
	Gruplar İçi	211,123	635	,332			
	Toplam	211,503	638				
YDÖ	Gruplar Arası	41,808	3	13,936	6,895	,000*	Öğrt. > Sp. Yön. Ant. > Sp. Yön. Ant. > Rek.
	Gruplar İçi	1283,446	635	2,021			
	Toplam	1325,253	638				

Bölüm değişkenine göre; yaşam doyum puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gözlenmiştir. Bu anlamlı farklılıklar öğretmenlik bölümü ve spor yöneticiliği bölümü arasında olup öğretmenlik bölümü lehinedir. Ayrıca antrenörlük eğitimi bölümü ile spor yöneticiliği ve rekreasyon bölümü arasında da anlamlı farklılık antrenörlük eğitimi bölümü lehinedir. SZSAÖ toplam ve alt boyutları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Tablo 6. Katılımcıların Aile Geliri Değişkenine Göre SZSAÖ ve YDÖ ANOVA Testi Sonuçları

Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı Fark
Sıkılma	Gruplar Arası	,791	3	1,212	,343	,794	-
	Gruplar İçi	487,608	635	,763			
	Toplam	488,399	638				
Doyum	Gruplar Arası	5,781	3	1,228	2,638	,049	3501 ve üzeri

	Gruplar İçi	463,780	635	,734			> 0-1500
	Toplam	469,561	638				
SZSAÖ	Gruplar Arası	2,465	3	,126	2,496	,059	-
	Gruplar İçi	209,038	635	,332			
	Toplam	211,503	638				
YDÖ	Gruplar Arası	10,632	3	13,936	1,712	,163	-
	Gruplar İçi	1314,621	635	2,021			
	Toplam	1325,253	638				

Aile geliri değişkenine göre; SZSAÖ doyum alt boyutu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmiştir ($F(3-638)=2,63$, $p<,05$). Bu anlamlı farklılık 3501 TL ve üzeri ile 0-1500 TL arasında olup, 3501 TL ve üzeri aile gelirine sahip olanların lehinedir. YDÖ, SZSAÖ toplam puan ortalamaları ve SZSAÖ sıklık alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Tablo 7. Katılımcıların Kişisel Gelir Değişkenine Göre SZSAÖ ve YDÖ ANOVA Testi Sonuçları

Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı Fark
Sıklık	Gruplar Arası	11,103	6	1,851	2,450	,024	1101 ve üzeri > 0-400
	Gruplar İçi	477,296	632	,755			
	Toplam	488,399	638				
Doyum	Gruplar Arası	7,348	6	1,225	1,675	,125	-
	Gruplar İçi	462,212	632	,731			
	Toplam	469,561	638				
SZSAÖ	Gruplar Arası	1,370	6	,228	,687	,660	-
	Gruplar İçi	210,132	632	,332			
	Toplam	211,503	638				
YDÖ	Gruplar Arası	17,916	6	2,986	1,444	,196	-
	Gruplar İçi	1307,337	632	2,069			
	Toplam	1325,253	638				

Kişisel gelir değişkenine göre; SZSAÖ sıklık alt boyutu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmiştir ($F(6-638)=2,45$, $p<,05$). Bu anlamlı farklılık 1101 TL ve üzeri ile 0-400 TL arasında olup, 1101 TL ve üzeri kişisel gelire sahip olanların lehinedir. YDÖ, SZSAÖ toplam puan ortalamaları ve SZSAÖ doyum alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Tablo 8. Katılımcıların Günlük Serbest Zaman Süresi Değişkenine Göre Korelasyon Testi Sonuçları

	Sıkılma	Doyum	SZSAÖ	YDÖ	
Serbest Zaman Süresi	r	,131**	-,011	,091*	-,015
	p	,001	,778	,021	,714
	N	639	639	639	639

Tabloya göre, araştırma grubunun günlük serbest zaman süresi değişkeni ile YDÖ, SZSAÖ ve alt boyutları arasındaki ilişki incelendiğinde, SZSAÖ sıkılma [$r = ,131$; $p < 0,05$] alt boyutu ve SZSAÖ [$r = ,091$; $p < 0,05$] toplam puan ortalamalarında istatistiksel olarak düşük düzeyde ve pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Tablo 9. SZSAÖ ve YDÖ Arasındaki Korelasyon Testi Sonuçları

	Sıkılma	Doyum	SZSAÖ	
YDÖ	r	-,168**	,573**	-,299**
	p	,000	,000	,000
	N	639	639	639

Tabloya göre, araştırma grubunun YDÖ ile SZSAÖ ve alt boyutları arasındaki ilişki incelendiğinde, SZSAÖ sıkılma [$r = -,168$; $p < 0,05$] alt boyutu ve SZSAÖ toplam [$r = -,299$; $p < 0,05$] puan ortalamalarında düşük düzeyde ve negatif yönde; SZSAÖ doyum [$r = ,573$; $p < 0,05$] alt boyutunda istatistiksel olarak orta düzeyde ve pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Bu bölümde, rekreatif etkinliklere katılan üniversite öğrencilerinin serbest zamanda sıkılma algısı ile yaşam doyum düzeyi arasındaki ilişkiye yönelik yorumlara, tartışmaya ve sonuca yer verilmiştir.

Cinsiyet değişkenine göre, serbest zamanda sıkılma algısı alt boyutları arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Bunun nedeni olarak katılımcıların sıkılma ve doyum düzeyleri arasında belirgin bir şekilde haz seviyesine ulaşmadıkları için cinsiyet açısından bir farklılık tespit edilmediği söylenebilir. Katılımcıların yaşam doyum boyutunun t-testi sonuçları incelendiğinde, cinsiyete göre anlamlı farklılık görülmekte ($t(637) = 1,388$, $p < 0,05$) kadınların yaşam doyum puan ortalamaları erkeklerden daha yüksektir. Bu duruma göre kadınların yaşamdan aldıkları doyum, erkek katılımcılardan daha fazla olduğu söylenebilir. Dolayısıyla iletişim becerileri, genel başarıları, aile ve sosyal ilişkileri vb. farklı yönlerden daha memnun olduklarını da söylenebiliriz. Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde, üniversitelerdeki kadın öğrencilerin rekreatif faaliyetlere katılım tutumlarının erkek öğrencilerden daha olumlu olduğu (Akyüz ve Türkmen, 2016) ve buna paralel olarak da kadın öğrencilerin yaşam doyum düzeyinin erkeklerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Dost, 2007). Aynı şekilde Cenkseven ve Akbaş (2007) üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada kadınların yaşam doyum düzeyi erkeklere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Köker (1991) ergenlerde yaptığı çalışmada kadınların erkeklere göre daha yüksek yaşam doyumuna

ulaştığını bu yüzden çıkan sonuçların çalışmamız ile paralellik gösterdiği söylenebilir. Fakat yaşam doyumunun cinsiyete göre farklılık göstermediğini belirten çalışmalar da bulunmaktadır (Gündoğar ve diğerleri, 2007; Hintikka, 2001).

Aile gelir düzeyi değişkenine göre, yaşam doyumunu ve serbest zamanda sıkılma ölçeği sıkılma alt boyutunda anlamlı farklılık bulunmazken, doyum alt boyutunda istatistiksel açıdan anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($F(3-638)=2,68, p<,05$). Aile gelir düzeyindeki farklılık 3501 TL ve üzeri gelir düzeyine sahip olanlar ile 1500 TL ve altı gelire sahip olan katılımcılar arasında olduğu bulunmuştur. Dolayısıyla gelir düzeyi arttığında katılımcıların serbest zaman etkinliklerinden aldığı doyum da artmakta ve serbest zaman dilimindeki etkinlikler çeşitlilik ve daha fazla anlam kazanmakta olduğu için doyum düzeylerini etkilemektedir. Bireylerin rekreatif etkinliklere katılım sağlanmasında gelir düzeyinin yüksek olması etkili bir faktör oluşturmakta ve doyum seviyesine ulaştırmaktadır. Bu neticeyle serbest zaman dilimi içerisinde sportif, eğlence, rahatlama vb. aktivitelere yönelmeleriyle sonuçlanabilmektedir (Sevil, 2012; Jun et al., 2012).

Kişisel gelir düzeyi değişkenine göre, yaşam doyumunu ve serbest zamanda sıkılma algısının doyum boyutunda anlamlı farklılık bulunmazken, sıkılma boyutunda istatistiksel açıdan anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($F(6-638)=2,45, p<,05$). Kişisel gelir düzeyindeki farklılık 1101 TL ve üzeri gelir düzeyine sahip olanlar ile 400 TL ve altı gelire sahip olan katılımcılar arasında olduğu bulunmuştur. Kişisel geliri yüksek olan öğrencilerin öğrenim gördüğü çevre değişkeni itibarıyla sürekli olarak aynı faaliyetler içerisinde bulunmaları gelir düzeyinin yüksek olmasının tatminsizlik veya motivasyon düşüklüğünü değiştirmediği söylenebilir. Çünkü gelir düzeyindeki artış etkinliklerdeki çeşitliliği değil, sürekliliği oluşturduğunu ve sıkılma algısını tetiklediğini söyleyebiliriz.

Serbest zaman süresi değişkenine göre, yaşam doyum ve SZSAÖ doyum alt boyutunda anlamlı ilişki bulunmazken, sıkılma boyutu ve SZSAÖ arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde bir ilişki tespit edilmiştir ($r=,131, p<,05$; $r=,091, p<,05$). Katılımcıların, gün içerisinde serbest zaman süresinin fazla olması nedeniyle kendilerini farklı etkinliklere değil, sürekli olarak benzer faaliyetlerin yer aldığı zaman dilimine yönlendirdiği ve neticesinde sıkılma algısını arttığını söyleyebiliriz. Bunun nedeni olarak üniversite öğrencilerinin gelir düzeyinin sınırlı miktarda olması faaliyetlerdeki kısıtlılıkları da oluşturmakta ve sıkılma algısının artmasını tetiklemektedir. Bireylerin, serbest zaman etkinliklerine kendileri kaptırdıklarında kontrol sağlama eğilimi oluşacağı gibi bir süre sonra stres ile birlikte sıkılma durumunun da ortaya çıkabileceğini belirtmektedirler (Lu ve Argyle, 1994). Gücal ve Kara (2015) üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada katılımcıların büyük bir çoğunluğu düzenli olarak sportif etkinliklere katıldığını ve serbest zaman aktivitelerinin silkinip bir şeyler yapmak için önemli araç olduğunu doyum düzeyini de arttırdığını belirtmişlerdir.

Katılımcıların yaşam doyumunu ve serbest zamanda sıkılma algısının doyum alt boyutunda orta düzeyde ve pozitif yönde ($r=,573, p<,05$), SZSAÖ ve sıkılma alt boyutunda düşük düzeyde ve negatif yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r= -,299, p<,05$; $r= -,168, p<,05$). Serbest zamanda katıldıkları çeşitli aktivitelerden doyum elde eden katılımcıların yaşam doyumlarını da pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Serbest zaman etkinliklerinin mutluluk, eğlence, başarı ve keyif gibi hisleri arttırdığı dolayısıyla bu tür etkinliklerde serbest zamandaki doyum arttıkça yaşam doyumunun da artacağı söylenebilir. Ayrıca katılımcıların yaşam doyumunu arttıkça sıkılma düzeyi ve sıkılma algısı azalmakta, sıkılma düzeyi veya algısı arttıkça yaşam doyumunu azalmakta olup negatif yönlü ilişki söz konusudur. Bu yüzden serbest zaman etkinliklerine katılım sağlayan bireylerin sıkılma durumu azaldığı, tatmin duygusu olduğu

ve yaşam doyumunu olumlu yönde arttırarak haz almasına yol açtığı söylenebilir. Benzer araştırmalar incelendiğinde üniversite öğrencileri, sedanter bireyler ve sporcuların serbest zaman sıkılma algısındaki ilişkiyi incelemeye yönelik paralel sonuçlar içeren çalışma bulunmaktadır (Yaşartürk, 2016; Kara ve Özdedeoğlu, 2015; Kara ve Gücal, 2015; Ayverdi ve Kara, 2015; Gücal ve Kara, 2015).

Sonuç olarak; Serbest zamanda Rekreatif etkinliklere katılan üniversite öğrencilerinin çeşitli faktörlere bağlı olarak “sıkılma” düzeyleri azaldıkça, yaşam doyum düzeyleri artmaktadır. Ayrıca rekreatif etkinliklerde yer alan üniversite öğrencilerinin serbest zamanda algıladığı “doyum” düzeyi arttıkça da, eş zamanlı olarak yaşam doyumunu da artış göstermekte ve bu tür faaliyetler içerisinde daha verimli zaman geçirdikleri söylenebilir.

KAYNAKÇA

Akyüz H., Türkmen M. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Boş Zaman Falliyetlerine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi: Bartın Üniversitesi Örneği. *International Journal of Science Culture and Sport*, Vol 4, Special Issue, 340-357

Ayverdi, B., Kara, F. (14-16 Mayıs 2015). Serbest Zamanda Sıkılma Algısının Alkol Kullanma Nedenlerini Belirlemedeki Rolünün İncelenmesi. 8. Ulusal Spor Bilimleri Öğrenci Kongresi, Mersin.

Barbalet, J. (1999). Boredom and Social Meaning. *British Journal of Sociology*, 50(4), 629-44.

Benson, H. (1975). *The Relaxation Response*. New York: Morrow.

Can, A. (2014). *Spss ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi*. (3.Baskı). Ankara: Pegem Akademisi.

Cenkseven, F., Akbaş, T. (2007). Üniversite Öğrencilerinde Öznel ve Psikolojik İyi Olmanın Yordayıcılarının İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(27), 43-65.

Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 95, 542–575.

Diener, E., Emmons, RA., Larsen, RJ. ve Griffin, S. (1985). The Satisfaction with Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 49, 71-75.

Dost, TM. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumunun Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(22), 132-143.

Erkan, N. (1995). *Boş Zamanı Değerlendirme*. Ankara: 19 Mayıs Gençlik ve Spor Akademisi Ders Notları.

Gücal, A, Kara F. (14-16 Mayıs 2015). Serbest Zamanda Sıkılma Algısının Serbest Zamana Yüklenen Anlamı Belirlemedeki Rolünün İncelenmesi. 8. Ulusal Spor Bilimleri Öğrenci Kongresi, Mersin.

Gündoğar, D., Gül, SS., Uskun, E., Demirci, S. ve Keçeci, D. (2007). Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumunu Yordayan Etkenlerin İncelenmesi. *Klinik Psikiyatri*, 10, 14-27.

Hemingway, JL. (1996). Emancipating Leisure: the Recovery the Freedom in Leisure. *Journal of Leisure Research*, 28(1), 27-43.

Hintikka, J. (2001). Religious attendance and life satisfaction in the Finnish general population. *Journal of Psychology and Theology*, 29 (2): 158.

Hong, SM, Giannakopoulos, E. (1994). The Relationship of Satisfaction with Life to Personality Characteristics. *Journal of Psychology Interdisciplinary & Applied*, 128(5), 547-558.

Huang, CY, Carleton, B. (2003). The Relationships Among Leisure Participation, Leisure Satisfaction and Life Satisfaction of College Students in Taiwan. *Journal of Exercise Science and Fitness*, 1(2), 129-132.

Iso-Ahola, SE., Weissinger, E. (1990). Perceptions of Boredom in Leisure: Conceptualization, Reliability and Validity of The Leisure Boredom Scale. *Journal of Leisure Research*, 22(1), 1–17.

- Jun, J., Kyle, GT., Vlachopoulos, SP, Theodorakis N D, Absher J D ve Hammitt W E. (2012). Reassessing the Structure of Enduring Leisure Involvement. *Leisure Sciences: an Interdisciplinary Journal*, 34(1), 1-18.
- Kara, F., Gücal, A. (05-07 Kasım 2015). Serbest Zamanda Sıkılma Algısı ile İşkoliklik Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. 3. Rekreasyon Araştırmaları Kongresi, Eskişehir.
- Kara, FM., Gürbüz, B., Öncü, E. (2014). Leisure Boredom Scale: the Factor Structure and the Demographic Differences. *The Turkish Journal of Sport and Exercise*, 16(2), 28-35.
- Kara, F., Özdedeoğlu, B. (05-07 Kasım 2015). Serbest Zamanda Sıkılma Algısı ve Boş Zaman Engelleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. 3. Rekreasyon Araştırmaları Kongresi, Eskişehir.
- Köker, S. (1991). Normal ve Sorunlu Ergenlerin Yaşam Doyumu Düzeyinin Karşılaştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Lloyd, KM., Auld, CJ. (2002). The Role of Leisure in Determining Quality of Life: Issues of Content and Measurement. *Social Indicators Research*, 57, 43-71.
- Lu, L., Argyle, M. (1994). Leisure Satisfaction and Happiness as a Function of Leisure Activity. *Kauhsung Journal of Medical Sciences*, 10, 89-86.
- Mansuroğlu, S. (2002). Akdeniz Üniversitesi Öğrencilerinin Serbest Zaman Özellikleri ve Dış Mekân Rekreasyon Eğilimlerinin Belirlenmesi. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 15(2), 53-62.
- Mert, G. (2012). İnternet Üzerindeki Alışverişlerde, Alıcının Duygu ve Beklentilerinin Satış Üzerine Etkileri. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(2), 81-94.
- Özdevecioğlu, M. ve Aktaş, A. (2007). Kariyer bağlılığı, mesleki bağlılık ve örgütsel bağlılığın yaşam tatmini üzerindeki etkisi: İş-Aile Çatışmasının Rolü. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 28, 1-20.
- Pavot, W., Diener, E., Colvin, C. R. ve Sandvik, E. (1991). Further Validation of the Satisfaction with Life Scale: Evidence for the Cross-Method Convergence of Wellbeing Measures. *Journal of Personality and Assessment*, 57(1), 149-161.
- Pearson, Q. (1998). Job Satisfaction. *Leisure Satisfaction and Psychological Health. The Career Development Quarterly*, 46, 416-426.
- Sevil, T. (2012). “Boş Zaman ve Rekreasyon: Kavram ve Özellikler”, *Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi İçinde* (Ed: Serdar Kocaekşi), 2-26, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset.
- Shaw, SM., Caldwell, LL and Kleiber, DK. (1996). Boredom, stress and social control in the daily activities of adolescents. *Journal of Leisure Research*, 28(4), 274-292.
- Shuta, VJ. (1993). The Definition of Boredom, As Well As Boredom Being Doomed. <http://www.pdv-systeme.de/users/martinv/pgg/02R/02R048.html>.15.01.2017 tarihinde alınmıştır.
- Sönmez, M. (2016). İletişim ve Mutluluk İlişkisi, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Tanır, Z. (2009). İstanbul İli Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Serbest Zaman Faaliyetlerinin Dağılımı ve Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Wang, EST., Chen, LS., Lwin, JYC. ve Wang, MCH. (2008). The Relationship between Leisure Satisfaction and Life Satisfaction of Adolescents Concerning Online Games. Libra Publishers, 43-69.

Yaşartürk, F. (2016). Elit Düzeydeki Sporcuların Rekreatif Etkinlik Tercihlerinde Tutum, Sıkılma Algısı ile Yaşam Doyumlarının İncelenmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Yetim, Ü. (1991). Kişisel Projelerin Organizasyonu ve Örüntüsü Açısından Yaşam Doyumu, Yayınlanmamış doktora tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Field : Sport Sciences

Type : Research Article

Received: 18.06.2017 - *Corrected*: 05.11.2017 - *Accepted*: 14.11.2017

Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Kalitesi ve Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Hayri AKYÜZ¹, Fatih YAŞARTÜRK¹, İsmail AYDIN¹,
Erdal ZORBA², Mutlu TÜRKMEN¹

Bartın Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Bartın, TÜRKİYE
Gazi Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Ankara, TÜRKİYE

E-Posta: akyuz61@live.com

Öz

Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin yaşam kalitesi ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırma grubunu Bartın Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda öğrenim gören ve tesadüfi yolla seçilen 439 gönüllü öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma durum tespitine yönelik betimsel bir çalışmadır. Veri toplama aracı olarak adaylara ait kişisel bilgi formu, “Whoqol-Bref(TR) Yaşam Kalitesi Ölçeği” ve “Oxford Mutluluk Ölçeği Kısa Formu” uygulanmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistiksel tekniklerden; frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma değerleri elde edilmiştir. Ayrıca istatistiksel tekniklerden Korelasyon testi ve t-Testi kullanılmıştır. Bulgulara göre katılımcıların 155’i kadın, 284’ü erkektir. Üniversite öğrencilerinin yaşam kalitesi ve mutluluk düzeyleri karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır $p>0,05$. Buna karşılık Korelasyon testi sonuçlarına göre araştırma grubunun yaşam kalitesi alt boyutları ile mutluluk arasındaki ilişkisi incelendiğinde bedensel sağlık [$r=,260$; $p<0,00$], genel sağlık [$r=,327$; $p<0,00$], psikolojik [$r=,315$; $p<0,00$] ve çevresel [$r=,327$; $p<0,00$] alt boyutlarında düşük düzeyde pozitif bir ilişki; sosyal ilişkiler [$r=,381$; $p<0,00$] alt boyutunda istatistiksel olarak orta düzeyde pozitif anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Sonuç olarak; katılımcıların yaşam kalite düzeyleri arttıkça mutluluk seviyesinin de arttığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yaşam Kalitesi, Mutluluk, Üniversite Öğrencileri

The Investigation of the Relationship between University Students' Levels of Life Quality and Happiness

Abstract

The purpose of this study is to examine the relationship between university students' levels of life quality and happiness. The research group is composed of 439 volunteer students randomly selected at Bartın University School of Physical Education and Sports. It is a descriptive study about the research case. As a data collection tool, the personal information form of candidates, "Whoqol-Bref (TR) Quality of Life Scale" and "Short Form of Oxford Happiness Scale" were applied. In the analysis of the data, descriptive statistical techniques; frequency, percentage, mean and standard deviation values were obtained. In addition, Correlation test and t-Test were used for statistical techniques. According to findings, 155 of the participants are women, 284 are men. When the quality of life and happiness levels of university students were compared, no significant difference was found $p > 0,05$. In contrast, when the relationship between happiness with quality of life sub-dimensions of research group is examined according to the results of correlation test, in the subscales of physical health [$r = ,260$; $p < 0,00$], general health [$r = ,327$; $p < 0,00$], psychological [$r = ,315$; $p < 0,00$] and environmental [$r = ,327$; $p < 0,00$] a low level of positive relationship; in the social relations subscale [$r = ,381$; $p < 0,00$] an intermediate level positive meaningful relationship was found. As a result; it was determined that as the level of quality of life of participants increased, happiness level also increased.

Keywords: Quality of Life, Happiness, University Students

Giriş

İnsanlar, amaçlarını gerçekleştirebilmek için bir işbirliği içerisinde. Ortaklaşa bir amacın eyleminin gerçekleştirilmesi, birkaç bazı bireylerin kuvvet ve eylemlerinin bir araya toplanmasını, tek çerçevede toplanmasını zorunlu hale getirmiştir (Aydın, 1998; Aktaran: Aydın ve diğerleri, 2016). Bu noktadan hareketle yaşam kalitesinde asıl amaç kişilerin kendi fiziksel, psikolojik ve sosyal işlevlerinden ne ölçüde memnun olduklarının ve yaşamlarının bu yönleri ile ilgili özelliklerinin varlığı veya yokluğunun hangi ölçüde onları rahatsız ettiğinin belirlenmesidir (Zorba, 2008). Bireysel mutluluğun oluşmasını sağlayan unsurlar ise kişilerin kendini tanıması, kendini sevmesi, olumlu düşünmesi ve kendi sahip olduğu yeteneklerin farkında olması ile ilgilidir (Sönmez, 2016).

Gerek mutluluk gerekse yaşam kalitesi kavramı ile ilgili literatürde birçok tanım mevcuttur. Literatürde mutluluk ve yaşam kalitesi ile ilgili tanımlara bakıldığında;

İnsanın beklediği veya beklemediği iyi bir şeyin olması, sıkıntılı bir durumdan kurtulma, birçok olayın lehinde gerçekleşmesi, isteklerinin karşılık bulması, çevresinde iyi ve üstün bir duruma gelme gibi nedenlerden dolayı ortaya çıkan olumlu duygu mutluluktur (Çetinkaya, 2006).

Arapçada saadet olarak tanımlanan kelimenin İngilizce karşılığı olarak "Happiness" kavramı kullanılır. "Happiness" zengin olma talihi anlamına gelir. Türkçede ise mutluluk sözcüğü bütün isteklerin yerine getirilmesi anlamında kullanılır (Gülcan ve Bal, 2014). İyi, sevinçli ve halinden memnun olma durumu olarak da belirtilmektedir. Mutluluk, en yoğun olarak ağız ve göz bölgesinde izlenir. Mutluluğun en iyi göstergesi gülümsemedir (Akpınar, 2004). Mutluluk, kişinin hissettiği olumlu duyguların olumsuz duygulardan çok olması ve genel olarak yaşamdan alınan doyum olarak tanımlanmaktadır (Özdemir ve Koruklu, 2011).

Yaşam kalitesi (Quality of life, QOL) kavramı ise; kişinin yaşadığı kültür ve değer sistemleri çerçevesinde, amaçları, beklentileri, standartları ve ilgileri ile ilişkili olarak yaşamdaki pozisyonunu algılaması şeklinde tanımlanır. Kişinin fiziksel sağlığı, psikolojik durumu, inançları, sosyal ilişkileri ve çevresiyle ilişkisinden karmaşık bir yolla etkilenen geniş bir kavramdır (WHO, 1997).

Bir diğer tanımda yaşam kalitesi yaşam koşulları içinde elde edilebilecek kişisel doyumun düzeyini etkileyen hastalıklara ve günlük fiziksel, ruhsal ve toplumsal etkilerine verilen kişisel tepkileri gösteren bir kavramdır. İçinde kültür, değer yargıları, kişinin konumu, amaçları bulunur (Güler, 2006).

Mevcut tanımlar ile birlikte yaşam kalitesini etkileyen pek çok neden bulunmaktadır. Bu nedenleri şu şekilde gruplandırabiliriz;

Bireysel Özellikler: Cinsiyet, yaş ve doğuştan getirilen bazı kalıtsal özellikler.

Sosyal Değişkenler: Toplumun sosyal desteğini gösteren değişkenlerdir. Kişinin kendini güvende hissetmesi, yaşadığı toplumda izolasyona maruz kalmaması, saygınlığının sağlanması gibi çok geniş değişkenleri içermektedir.

Ekonomik Değişkenler: Kişinin emeklilik döneminde insani koşullarda yaşamını sürdüreceği düzeyde geçimini sağlayacak bir gelir varlığı ve bu gelirin sürekliliğidir.

Psikolojik Değişkenler: Kişinin genel mutluluk ve doyum duygularının yer aldığı değişkenlerdendir.

Sağlık Durumu Değişkenleri,

Çevresel Değişkenler: Kişini yaşadığı fiziksel çevrenin, kişinin hareket kabiliyetini ve sağlık durumunu iyileştirici şekilde düzenlenmesi yaşam kalitesini olumlu derecede etkilemektedir (Keskinoglu, 2010).

Buradan da anlaşılacağı üzere yaşam kalitesini etkileyen psikolojik değişkenlerden biri de kişinin mutluluğu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple araştırmamızın amacı, üniversite öğrencilerinin yaşam kalitesi ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

Materyal ve Yöntem

Araştırma Grubu

Araştırma grubunu Bartın Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda öğrenim gören ve tesadüfi yolla seçilen 439 gönüllü öğrenci oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu: Çalışmada katılımcıların cinsiyet, yaş, aile geliri, kişisel gelir ve günlük boş zaman süresi gibi bilgileri tespit etmek amacıyla kişisel bilgi formu geliştirilmiştir.

Oxford Mutluluk Ölçeği: Oxford Mutluluk Envanteri (OME), Argyle, Martin ve Crossland (1989) tarafından 29 maddelik 4'lü Likert tipi (0-3) bir envanter olarak geliştirilmiştir. Onlar mutluluğun üç temel bileşeni içerdiğini ileri sürmüşlerdir: Olumlu duygulanım veya neşenin sıklığı, belirli bir yaşam sürecinde yaşanan yüksek yaşam doyumu düzeyi ve öfke, kaygı, korku gibi olumsuz duyguların azlığı. Argyle, Martin ve Crossland (1989), ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısını .90 olarak, 7 haftalık arayla uygulama sonucu elde edilen test tekrar test güvenilirlik katsayısını ise .78 olarak rapor etmişlerdir. Aynı çalışmada OME ile Beck Depresyon Ölçeği arasında -.52 ($p < .001$) korelasyon elde edilmiştir. Daha sonra OME, Hills ve Argyle (2002) tarafından revize edilerek Oxford Mutluluk Ölçeği-OMÖ (Oxford Happiness Questionnaire) olarak 6'lı Likert tipinde yeniden geliştirilmiştir. OMÖ'nün iç tutarlık katsayısı .92 olarak bulunmuştur. Ayrıca Hills ve Argyle (2002) tarafından yapılan bu çalışmada OMÖ'nin 8 maddelik kısa formu da (OMÖ-K) geliştirilmiştir. OMÖ ile kısa formu arasında .93, $p < .001$ korelasyon elde edilmiştir. Oxford Mutluluk Ölçeği Kısa Formu (OMÖ-K) Hills ve Argyle, 2002 tarafından geliştirilmiş bir formdur. Bireylerin mutluluk düzeyini değerlendirebilmek amacıyla geliştirilmiş 8 maddelik bir ölçektir (Doğan ve Akıncı Çötök, 2011). Madde analizi sonucu 4. maddenin (Çekici göründüğümü düşünmüyorum.) madde toplam korelasyonu değerinin .30'dan düşük olduğu (.17) gözlenerek ölçekten çıkarılmasına karar verilmiştir. Bu aşamadan sonraki analizler geriye kalan 7 madde üzerinden yapılmıştır. OMÖ-K, bu haliyle 7 maddelik beşli Likert tipi (1-Hiç Katılmıyorum, 5-Tamamen Katılıyorum) özbildirim tarzı bir ölçek haline gelmiştir. Ölçeğin kısa ve kolay uygulanabilir oluşu nedeniyle Türk toplumunda pozitif psikolojiye yönelik araştırmalarda önemli bir ihtiyacı karşılayacağı umulmaktadır (Doğan ve Akıncı Çötök, 2011).

Yaşam Kalitesi Ölçeği: Dünya Sağlık Örgütü Yaşam Kalitesi Ölçeği Kısa Formu (WHOQOL-BREF-TR) Dünya Sağlık Örgütü tarafından geliştirilmiş bir formdur. Amaç, kişinin iyilik halini ölçmek ve kültürler arası kıyaslamalar yapabilmektir (Fidaner ve arkadaşları, 1999a; Fidaner ve arkadaşları, 1999b). 100 sorudan oluşan, WHOQOL-100 ölçeğinin kısa formudur. WHOQOL-100'den 24 bölümün her biri için birer soru alınmış,

genel sağlık ve yaşam kalitesine ilişkin iki soru eklenmiştir. Türk Toplumuna uyarlanması adına 1 soru daha eklenmiştir. 27. soru ulusal sorudur. Ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları 1999 yılında Eser ve arkadaşları tarafından gerçekleştirilmiştir. 4 farklı boyutta yaşam kalitesini sorgulamayı sağlar. Boyutların birbirinden bağımsız yaşam kalitesini ifade ettiği düşünülerek ayrıştırılmıştır. Bu boyutlar;

1.Boyut:Bedensel sağlık

2.Boyut:Psikolojik sağlık

3.Boyut:Sosyal ilişkiler

4.Boyut: Çevresel sağlık alanıdır.

Alan puanları 4-20 arasında hesaplanmaktadır. Puan arttıkça yaşam kalitesi de artmaktadır (Oliver, 1997).

Verilerin Toplanması

“Kişisel Bilgi Formu”, “Oxford Mutluluk Ölçeği” ve “Yaşam Kalitesi Ölçeği” gönüllülük ilkesine göre Bartın Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda üniversite öğrencilerine 2016-2017 eğitim öğretim yılında okul ortamında uygulanmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde kişisel bilgiler için betimsel istatistik yöntemleri frekans (n), yüzde (%), aritmetik ortalama (\bar{X}) ve standart sapma (Ss) değerleri elde edilmiştir. Ayrıca katılımcıların demografik özelliklerine göre yaşam kalitesi ve mutluluk düzeyleri arasındaki farklılıkları belirlemek için t-Testi, yaşam kalitesi ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişki belirlemek amacıyla ise Korelasyon analizi kullanılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde üniversite öğrencilerine uygulatılmış olan anket sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. SPSS analizinden elde edilen veriler tablo haline getirilerek yorumlanmıştır.

Tablo 1. Araştırma Grubunun Cinsiyet Değişkenine Göre Mutluluk ve Yaşam Kalitesi Arasındaki Bağımsız İki Örnek T Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	X	Ss	t	sd	p
Mutluluk Toplam	Kadın	155	3,5733	,67262	1,242	437	,982
	Erkek	284	3,4899	,67165			
Genel Sağlık	Kadın	155	3,5516	,73231	-,104	437	,650
	Erkek	284	3,5599	,82685			
Bedensel Sağlık	Kadın	155	3,1946	,56210	,727	437	,382

	Erkek	284	3,1526	,58763			
Psikolojik	Kadın	155	3,4477	,60478	,672	437	,258
	Erkek	284	3,4056	,63998			
Çevresel	Kadın	155	3,3498	,56991	-,527	437	,730
	Erkek	284	3,3803	,58308			
Sosyal İlişkiler	Kadın	155	3,5613	,90434	,727	437	,262
	Erkek	284	3,4930	,96073			

Tabloya göre; araştırma grubunun mutluluk ve yaşam kalitesi faktör puan ortalamaları cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır [T(437)= ,982: ,650: ,382: ,258: ,730: ,262; p>0.05].

Tablo 2. Araştırma Grubunun Yaş Değişkeni ve Yaşam Kalitesi Faktörleri Arasındaki İlişki Sonuçları

	Genel Sağlık	Bedensel Sağlık	Psikolojik	Çevresel	Sosyal İlişkiler
Yaş	-,058	-,055	-,033	-,033	-,043

Tabloya göre; araştırma grubunun yaş değişkeni ile yaşam kalitesi faktörleri arasındaki ilişki incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir [r = -,058: -,055: -,033: -,033: -,043; p>0,00].

Tablo 3. Araştırma Grubunun Aile Geliri Değişkeni ve Yaşam Kalitesi Faktörleri Arasındaki İlişki Sonuçları

	Genel Sağlık	Bedensel Sağlık	Psikolojik	Çevresel	Sosyal İlişkiler	Aile Geliri
Genel Sağlık	1					
Bedensel Sağlık	-,443**	1				
Psikolojik	-,483**	-,571**	1			
Çevresel	-,545**	-,641**	-,638**	1		
Sosyal İlişkiler	-,228**	-,172**	-,225**	-,195**	1	
Aile Geliri	-,118*	-,008	-,029	-,052	-,016	1

Tabloya göre; araştırma grubunun aile geliri değişkeni ile yaşam kalitesi faktörleri arasındaki ilişki incelendiğinde sadece genel sağlık [r = ,118; p<0,00] alt boyutunda istatistiksel olarak düşük düzeyde pozitif bir anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

Tablo 4. Araştırma Grubunun Kişisel Gelir Değişkeni ve Yaşam Kalitesi Faktörleri Arasındaki İlişki Sonuçları

	Genel Sağlık	Bedensel Sağlık	Psikolojik	Çevresel	Sosyal İlişkiler	Kişisel Gelir
Genel Sağlık	1					
Bedensel Sağlık	-,443**	1				
Psikolojik	-,483**	-,571**	1			
Çevresel	-,545**	-,641**	-,638**	1		
Sosyal İlişkiler	-,228**	-,172**	-,225**	-,195**	1	
Kişisel Gelir	-,067	-,013	-,074	-,056	-,023	1

Tabloya göre; araştırma grubunun kişisel gelir değişkeni ile yaşam kalitesi faktörleri arasındaki ilişki incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir [$r = -.067$; $-.013$; $-.074$; $-.056$; $-.023$; $p > 0,00$].

Tablo 5. Araştırma Grubunun Yaş, Aile Geliri, Kişisel Gelir ve Boş Zaman Süresi Değişkenleri ile Mutluluk Arasındaki İlişki Sonuçları

	Mutluluk Toplam
Yaş	-,061
Aile Geliri	-,041
Kişisel Gelir	-,071
Boş Zaman Süresi	-,039

Tabloya göre; araştırma grubunun yaş, aile geliri, kişisel gelir ve boş zaman süresi değişkeni ile mutluluk arasındaki ilişki incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir [$r = -.061$; $-.041$; $-.071$; $-.039$; $p > 0,00$].

Tablo 6. Yaşam Kalitesi Faktörleri ile Mutluluk Arasındaki İlişki Sonuçları

	Mutluluk Toplam	Genel Sağlık	Bedensel Sağlık	Psikolojik	Çevresel	Sosyal İlişkiler
Mutluluk Toplam	1					
Genel Sağlık	-,327**	1				
Bedensel Sağlık	-,260**	-,443**	1			
Psikolojik	-,315**	-,483**	-,571**	1		
Çevresel	-,327**	-,545**	-,641**	-,638**	1	
Sosyal İlişkiler	-,381**	-,228**	-,172**	-,225**	-,195**	1

Tabloya göre; araştırma grubunun yaşam kalitesi alt boyutları ile mutluluk arasındaki ilişki incelendiğinde bedensel sağlık [$r = ,260$; $p < 0,00$] alt boyutunda düşük düzeyde pozitif bir ilişki; genel sağlık [$r = ,327$; $p < 0,00$], psikolojik [$r = ,315$; $p < 0,00$], çevresel [$r = ,327$; $p < 0,00$] ve sosyal ilişkiler [$r = ,381$; $p < 0,00$] alt boyutlarında istatistiksel olarak orta düzeyde pozitif anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Bu bölümde, üniversite öğrencilerinin yaşam kalitesi ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkiye yönelik yorumlara, tartışmaya ve sonuca yer verilmiştir.

Araştırma grubundan elde edilen frekans ve yüzde ile ilgili bulgulara göre; katılımcıların 155'ini kadın, 284'ünü erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Katılımcıların aile gelir ortalamaları 2618 TL, kişisel gelir ortalamaları 814 TL ve son olarak yaş ortalamaları 20'dir.

Yaşam kalitesi alt faktörleri ve mutluluk puan ortalamaları cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Mahon, A. Yarcheski ve T. Yarcheski (2005) 7. ve 8. sınıfta okuyan 151 öğrenci üzerinde yaptıkları çalışma sonucunda; kız ve erkek öğrencilerin mutluluk düzeyleri arasında anlamlı fark olmadığını bulmuştur. Ayrıca yapılan çalışmada mutluluk, sağlık durumu ve iyilik arasında pozitif yönde ilişki tespit edilmiştir. Bütün bu bulgular çalışmamız bulguları ile paralellik göstermektedir.

Araştırma grubunun yaş ve kişisel gelir değişkenleri ile yaşam kalitesi faktörleri arasındaki ilişki incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Gülmez (2013) tarafından üniversitede çalışanlar üzerinde gerçekleştirilen araştırmada ise, yaş, öğrenim durumu, medeni durum, çocuk sayısı ile yaşam kalitesi arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Araştırmamızın bu çalışmayla aynı yönde sonuçlar verdiği söylenilebilir.

Buna karşılık aile geliri değişkeni ile yaşam kalitesi faktörleri arasındaki ilişki incelendiğinde genel sağlık alt faktöründe istatistiksel olarak düşük düzeyde pozitif anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Tuzgöl-Dost (2004) üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeylerini incelemiştir. Araştırma Hacettepe Üniversitesinde öğrenim gören 700 üniversite öğrencisi ile yapılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre; algılanan ekonomik durumu orta ve üst olan öğrencilerin öznel iyi oluş düzeyleri ile algılanan ekonomik durumu alt olan öğrencilerin öznel iyi oluş düzeyleri arasında algılanan ekonomik durumu orta ve üst olan öğrenciler lehine anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Çalışmamız bulguları ile Tuzgöl-Dost (2004)'un bu bulguları benzerlik göstermektedir.

Katılımcıların yaş, aile geliri, kişisel gelir ve boş zaman süresi değişkeni ile mutluluk arasındaki ilişki incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Son olarak, yaşam kalitesi ölçeği alt faktörleri ile mutluluk ölçeği arasındaki ilişki incelendiğinde bedensel sağlık alt boyutunda düşük düzeyde pozitif bir ilişki; genel sağlık, psikolojik, çevresel ve sosyal ilişkiler alt boyutlarında istatistiksel olarak orta düzeyde pozitif anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Gülcan ve Bal'ın (2014) "Genç Yetişkinlerde İyimserliğin Mutluluk ve Yaşam Doyumu Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi" çalışmasında, iyimserliğin mutluluk ve yaşam doyumuna etkilerini incelemek amaçlanmıştır. Araştırmaya üniversitede öğrenim gören 225 kadın 169 erkek olmak üzere toplamda 324 genç yetişkin birey katılım göstermiştir. Çalışma sonunda iyimser olmanın, yaşam doyumunu ve mutlulukla pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur (Gülcan ve Bal, 2014). Bütün bu bulgular çalışmamız bulguları ile örtüşmektedir.

Sonuç olarak, Bartın Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerin katılımı ile gerçekleştirilen bu çalışmada yaşam kalitesi ile mutluluk kavramlarının birbirleriyle ilişkili olduğu ve katılımcıların yaşam kalite düzeyleri arttıkça mutluluk düzeylerinin de arttığı tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Akpınar, RB. (2004). Duygusal yüz ifadelerini anlama becerisini geliştirmeye yönelik örnek bir öğretim programı. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, ISSN:1303-5134.
- Argyle, M., Martin, M. and Crossland, J. (1989). Happiness as a function of personality and social encounters. In J. P. Forgas and J. M. Innes (Eds.), *Recent Advances in Social Psychology: an international perspective*, 189–203, North-Holland: Elsevier.
- Aydın, M. (1998). *Eğitim Yönetimi*, Ankara: Hatiboğlu Basım ve Yayımları.
- Aydın, R., Bozkuş, T. ve Kul, M. (2016). Beden eğitimi ve spor yüksekokullarındaki öğrencilerin liderlik özelliklerinin cinsiyet değişkenine göre incelenmesi. *International Journal of Science Culture and Sport*, 4(1), 122-131.
- Çetinkaya, B. (2006). *Türkiye Türkçesinde Mutluluk ve Üzüntü Göstergeleri*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Doğan, F. ve Akıncı Çötök, N. (2011). Oxford mutluluk ölçeği kısa formunun Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(36), 165-172.
- Fidaner, H., Elbi, H., Fidaner, C., Eser, S. Y., Eser, E. ve Göker, E. (1999a). Psychometric properties of WHOQOL-100 and WHOQOL-BREF. *3P Dergisi*, 7(Ek 2), 23-40.
- Fidaner, H., Elbi, H., Fidaner, C., Eser, S. Y., Eser, E. ve Göker, E. (1999b). Measure of quality of life WHOQOL-100 and WHOQOL-Bref. *3P Dergisi*, 7(Ek 2), 5-13.
- Gülcan, A. ve Bal, P. (2014). Genç yetişkinlerde iyimserliğin mutluluk ve yaşam doyumu üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Asian Journal of Instruction*, 2(1), 41-52.
- Güler, D. (2006). *Mastalji, Yaşam Kalitesi ve Depresyon*, Uzmanlık Tezi, Sağlık Bakanlığı Şişli Etfal ve Araştırma Hastanesi, Aile Hekimliği, İstanbul, 64-65.
- Gülmez, H. (2013). Çalışanların yaşam kalitesini etkileyen faktörler. *TJFMPC*, 7(4), 74-82.
- Hills, P. and Argyle, M. (2002). The oxford happiness questionnaire: A compact scale for the measurement of psychological well-being. *Personality and Individual Differences*, 33, 1073-1082.
- Keskinoğlu, P. (2010, 25-27 Mart). Yaşam kalitesini etkileyen nedenler. 3. Ulusal Sağlıkta Yaşam Kalitesi Kongresinde sunuldu, İzmir.
- Mahon, N. E., Yarcheski, A. and Yarcheski T. J. (2005). Happiness as related to gender and health in early adolescents. *Clinical Nursing Research*, 14(2), 175–190.
- Oliver, M. (1997). WHOQOL-Bref. University of Washington Seattle, United States of America, U.S. Version, 5-31.
- Özdemir, Y. ve Koruklu, N. (2011). Üniversite öğrencilerinde değerler ve mutluluk arasındaki ilişkinin incelenmesi. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 190-210.
- Sönmez, M. (2016). *İletişim ve Mutluluk İlişkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tuzgöl-Dost, M. (2004). *Üniversite Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş Düzeyleri*, Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

World Health Organization. (1997). The world health organization quality of life instruments (The whoqol-100 and the whoqol-bref). Whoqol Measuring Quality of Life, Programme on Mental Health Division of Mental Health and Prevention of Substance Abuse.

Zorba, E. (2008, 23-25 Ekim). Yaşam kalitesi ve fiziksel aktivite. 10. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresinde sunuldu, Bolu.

Field : Sport Sciences

Type : Research Article

Received: 21.06.2017 - *Corrected*: 08.11.2017 - *Accepted*: 14.11.2017

Beden Eğitimi ve Spor Dersinin Down Sendromlu Çocukların Ruhsal Uyum Düzeylerine Etkisi

Zeynel Abidin ŞENLİK¹, Murat KUL², İsmail KARATAŞ², Mustafa Alper MÜLHİM²

¹Adıyaman Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü, Adıyaman, TÜRKİYE

²Bartın Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Bartın, TÜRKİYE

E-Posta: zeynel.senlik@hotmail.com

Öz

Bu çalışmada, beden eğitimi ve spor aktivitelerinin down sendromlu çocukların ruhsal uyum düzeylerine etkisinin olup olmadığını araştırmak amaçlanmıştır. Yaşları 07–18 yıl arası değişen katılımcılar, zihinsel engel düzeyi açısından eşit dağılım göstermesi koşulu ile rastgele örneklem tekniğine göre deney grubu ve kontrol grubu olmak üzere iki eşit gruba ayrılmışlardır ve deney grubu 16 hafta süre ile haftada 2 gün ve günde 1 saat olmak üzere fiziksel aktivite programına katılırken, kontrol grubu bu süreçte hiçbir aktiviteye katılmamıştır. Araştırmada beden eğitimi ve spor aktiviteleri için “Günlük Program İlkeleri Örneği”nden faydalanılmıştır. Katılımcılardan deney grubunu oluşturan 10 down sendromlu çocuğun 7’si erkek 3’ü kadın, aynı şekilde kontrol grubunu oluşturan 10 down sendromlu çocuğunda 7’si erkek 3’ü kadındır. Deney grubunu oluşturan 10 down sendromlu çocuğun yaş ortalamaları $13,20 \pm 2,251$ iken, kontrol grubunu oluşturan 10 down sendromlu çocuğun yaş ortalamaları $12,30 \pm 2,710$ olarak tespit edilmiştir. Katılımcılara 16 haftalık beden eğitimi ve spor aktiviteleri öncesinde ve sonrasında Hacettepe Ruhsal Uyum Ölçeği uygulanmıştır. Grupların beden eğitimi ve spor aktiviteleri öncesinde Hacettepe Ruhsal Uyum Düzeyi alt başlıklarından “Nevrotik Sorun, Davranış Sorunları, Diğer davranış sorunları” ve toplam ölçek puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma yoktur ($p > 0,05$). 16 haftalık süreç sonunda deney grubunun Hacettepe Ruhsal Uyum Düzeylerin alt başlıklarından “Nevrotik Sorunlar, Davranış Sorunları, Diğer Davranış Sorunları” ve toplam ölçek puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir düşüş tespit edilmiştir. Sonuç olarak, 16 hafta uygulanan beden eğitimi aktivitelerinin, 07-18 yaş aralığındaki down sendromlu çocuklarda ruhsal uyum ölçeği alt başlıklarından “nevrotik sorun, davranış sorunları, diğer davranış sorunları” ve toplam ölçek puanlarında anlamlı bir düşüş meydana getirdiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Down Sendromu, Beden Eğitimi ve Spor, Ruhsal Uyum

The Effect of Physical Education and Sports Lesson on Psychological Adaptation Levels of Children with Down Syndrome

Abstract

In this study, it was aimed to investigate whether physical education and sports activities affected psychological adaptation levels of children with Down syndrome. Participants aged between 07 and 18 years were randomly assigned to the experimental group and the control group with the condition of equal distribution in terms of mental retardation level and while the experimental group participated in the physical activity program for 2 weeks and 1 hour per day for 16 weeks, the control group did not participate in any activity during this period. In the study physical education and sport activities were used as examples of “daily program principles”. In the experimental group there were 7 boys and 3 girls and in the same way there were 7 boys and 3 girls in control group. The age mean of 10 children with down syndrome in experimental group were determined as $13,20 \pm 2,251$, the age mean of 10 children with down syndrome in control group were determined as $12,30 \pm 2,710$. There are no significant differences in the subscales of Hacettepe Psychological Adjustment Levels of the groups (Neurotic Problem, Behavior Problems, Other behavior problems) and total scale score means ($p < 0,05$). It was determined a significant difference in Hacettepe Psychological Adjustment Level subheadings (Neurotic Issues, Behavioral Problems, Other Behavioral Problems) and total scale scores after the physical education and sport activities in experimental group. In conclusion, it can be said that, 16 weeks of physical education and sport activities that applied to children with down syndrome, made a significant decrease in “Neurotic problems, behavioral problems, other problems” and total scale scores.

Keywords: Down Syndrome, Physical Education and Sport, Psychological Adaptation

Giriş

Dünya Sağlık Örgütü'nün belirlediği kriterlere göre bir bireyin zihinsel engelli (ZE) sayılabilmesi için; zihinsel fonksiyonlarının işleyişinde önemli bir sınırlama olması, iki veya daha fazla uyum sağlama alanında (iletişim, kişisel bakım, ev yaşantısı, sosyal uyum, sağlık ve güvenlik, kendi kendini yönlendirme, fonksiyonel faaliyetler, boş zamanlar ve çalışma alanları) yetersizlik olması ve bu engellerin 18 yaşından önce edinilmiş olması gerekmektedir (Sarı, 2010, 145-155).

Dünya Sağlık Örgütü'nün verilerine göre dünya nüfusunun %3'ü Zihinsel Engellidir. Bu oran, yaklaşık 170 milyon kişi anlamına gelmektedir (Yazalan, 2010, 60-89). Eğitim ve sağlık sistemlerini yeterince geliştirememiş ülkelerde özürlü veya engelli insanlar savaş vermek zorunda kalırlar. İnsan gibi yaşamak dahası ayakta kalabilmek için bu savaşı vermek zorundadırlar. Görme, işitme ve ortopedik engele sahip olan bireylere göre, zihinsel ve ruhsal engelliler için yaşam ne yazık ki çok daha zordur. Çünkü akılları ve fikirleriyle kendi yaşamlarını kurabilecek güçte değildirler. Onların haklarını aramak ve korumak için tek şans ailelerinin gücüdür (Başar, 1995, 5). Zihinsel Engellilerin Amerika Birleşik Devletlerinde görülme sıklığı %1-3, İsveç'te okul çağındaki çocuklarda %1'in altında ve ülkemizde ise %3 olarak bildirilmiştir. Dünya genelinde özel eğitime gerek duyan her 10 çocuktan 1'inin Zihinsel Engelli olduğu belirlenmiştir. Zihinsel Engellinin prevalansı ve insidansı; Zihinsel Engellinin tanımına, tıp ve teknolojiadaki ilerlemelere, Zihinsel Engelli bireyin toplum içerisindeki kabulü ve ilerlemesine göre değişiklik göstermektedir (Fırat, 2006, 22).

Zihinsel Engele neden olacak faktörler, sayıca fazla olup değişkenlik göstermektedir. Zihinsel Engelin önemli bir oranında etiyolojik neden bilinmese de, bilinen nedenler beyin gelişiminin olumsuz yönde etkilenmesine göre sınıflandırılır. Down Sendromu genellikle kalp anomalisi ve Zihinsel Engele yol açmaktadır (Acarlar, 2006, 1-13). Zihinsel Engel türleri arasında, fenotipik görünümleri nedeni ile en çabuk fark edilen ve en etkin sosyal iletişim becerilerine sahip olan grubu Down Sendromlu bireyler oluşturmaktadır (Keskin vd., 2010, 37). Down Sendromu tanısının doğumla birlikte konması, tüm alanlardaki gelişim düzeylerinin erken dönemden itibaren izlenebilmesine ve erken dönem müdahalelerinin uygulanabilmesine olanak tanımaktadır (Nalbant, 2011, 1).

Zihinsel engelli çocuklar, zihin ve fizik faaliyetleri açısından toplumun beklentileri seviyesinde performans gösteremedikleri için, yaşadıkları çevreye uyumda güçlük çekerler. Çeşitli şekillerde gösterdikleri uyum bozuklukları, üzerinde uğraştıkları sosyal ve akademik ödevlerde çeşitli başarısızlıklar yaşamalarına sebep olur. Gerçekte ise, zihinsel engellilerin sahip oldukları potansiyelin tamamını kullanabilmeleri için başarıyı tatmaları yararlı olur. Dikkatlice planlanmış fizik egzersizleri veya spor programları bu kimselerin başarıyı tatmalarına yardımcı olur. Aynı zamanda bu tür programların sahip olduğu birçok tabii özellik, zihinsel engelli çocukların çevreye olan uyumlarının sağlanmasında daha gerçekçi tedavi veya rehabilitasyon stratejileri olarak kullanılabilir (Kınalı, 2003, 244).

Down sendromu, vücut hücresinde fazladan bir (+1) kromozom bulunması sebebiyle olan genetik bir durumdur. Down sendromu bir hastalık değildir ve kalıtsal değildir. Hamilelikte tesadüfen meydana gelir (www.ulusaldown.com).

Down sendromlu herkes, farklı derecelerde öğrenme güçlüğüne sahiptir. Bazı fiziksel özellikler down sendromlular arasında yaygındır ve onlar bazı tıbbi problemlere yatkın olabilirler. Fakat unutulmaması gereken şey down sendromluların her biri bireyseldir, onların

kim olduğunu onların kendi güçlü ve zayıf yönleri ve kişisel davranışları belirler (www.ulusaldown.com).

Genellikle, her bir hücrenin çekirdeği 23 çift kromozom içerir-23 tanesini annemizden 23 tanesini babamızdan kalıtsal miras alırız. 21. kromozomun fazladan bir kromozoma sahip olması ile down sendromlu insanların hücreleri 47 kromozom içerir. Bu +1 fazlalık down sendromu ile sonuçlanır (www.ulusaldown.com).

Down Sendromlu bireylerin kaba ve ince motor becerilerinin sağlıklı bireylere kıyasla geri olduğu ve gelişimlerinin yavaş olduğu bilinmektedir. İlk aylarda ince motor gelişim, kaba motor gelişime paralel gelişir. İlerleyen yaşla birlikte ince motor becerilerdeki gerilik daha belirginleşir (Altın, 2011, 1).

İnce motor beceri gelişim için, stabilizasyon, koordinasyon ve duyu algılarının koordineli bir şekilde gelişmesi gerekmektedir. Down Sendromluların tipik özelliklerinden olan mental gerilik, öğrenme bozuklukları ve bilgi kullanma bozuklukları gibi durumlar ince motor becerilerin gelişimini olumsuz etkiler (Altın, 2011, 1).

Motor gelişimin geri olması, bireylerin eğitimini, sosyal ilişkilerini olumsuz etkiler. Down Sendromlu bireylerin kaba ve ince motor becerilerinde gelişim sağlanması, günlük yaşamda bağımsızlık kazanmaları açısından önem taşır. İnce motor becerilerin gelişmesi, kişisel bakım, akademik beceriler, beslenme gibi alanlarda çocukların bağımsızlığının artmasına ve ailelere olan ihtiyacın azalmasına katkıda bulunması açısından önem taşımaktadır (Altın, 2011, 1).

Fiziksel etkinlik, özellikle 0-21 yaş arasındaki kas büyümesi, kemikleşme, kalp ve karaciğerler gibi iç organların fonksiyonlarını yerine getirebilmeleri için gerekli görülmektedir. Araştırmalar, egzersizlerin kemik genişliği ve minerilizasyonunu artırdığını, buna karşın hareketsizliğin kemikleşme minerilizasyonunu azalttığını ve kemiklerin daha kolay kırıldığını, daha zayıf bir iskelet sisteminin oluştuğunu ortaya koymaktadır. Engelli olmayan çocuklar normal büyüme ve gelişimi sürdürmek için günlük oyun aktivitelerine katılarak yeterli fiziksel aktivite gereksinimini karşılamaktadırlar. Ancak engelli çocuklar, yeterli fiziksel egzersizleri yapmamaktadırlar. Birçok ağır engelli bireyin büyümesinin duraklaması yetersiz fiziksel aktivitelere katılmasına bağlanabilmektedir (Özer, 2001, 89).

Problem Durumu

Verilen bilgiler doğrultusunda bu araştırmanın konusunu, down sendromlu çocukların beden eğitimi ve spor aktiviteleri öncesinde ruhsal uyum düzeylerini belirlemek, uygulanan beden eğitimi ve spor aktivitelerinin down sendromlu çocukların ruhsal uyum düzeylerine ne gibi etkilerinin olduğunu ortaya koymaya çalışmak ve araştırma hipotezi doğrultusunda bu aktivitelerin ruhsal uyum düzeylerinde olumlu yönde etkiler yaratacağı düşünüldüğünden beden eğitimi ve spor aktivitelerinin eğitim programlarında daha çok yer almasının önemini vurgulamak oluşturmaktadır.

Araştırmanın Alt Problemleri:

1. Araştırma grubunu oluşturan down sendromlu çocukların nevrotik sorun düzeyleri nasıldır ve gruplar arasında farklılıklar var mıdır?
2. Araştırma grubunu oluşturan down sendromlu çocukların davranış sorunları düzeyleri nasıldır ve gruplar arasında farklılıklar var mıdır?

3. Araştırma grubunu oluşturan down sendromlu çocukların diğer davranış sorunları düzeyleri nasıldır ve gruplar arasında farklılıklar var mıdır?
4. Araştırma grubunu oluşturan down sendromlu çocukların toplam ölçek puan düzeyleri nasıldır ve gruplar arasında farklılıklar var mıdır?
5. Özel beden eğitimi ve spor programının deney grubundaki down sendromlu çocukların nevroitik sorunları üzerinde bir etkisi var mıdır?
6. Özel beden eğitimi ve spor programının deney grubundaki down sendromlu çocukların davranış sorunları üzerinde bir etkisi var mıdır?
7. Özel beden eğitimi ve spor programının deney grubundaki down sendromlu çocukların diğer davranış sorunları üzerinde bir etkisi var mıdır?
8. Özel beden eğitimi ve spor programının deney grubundaki down sendromlu çocukların toplam ölçek puan düzeyleri üzerinde bir etkisi var mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Konusu

Bu araştırma konusu, 7-18 yaş grubu down sendromlu çocuklarda 16 haftalık beden eğitimi ve spor aktivitelerinin ruhsal uyum düzeylerine etkisini derleyerek ve tartışarak ortaya koymaktır.

Araştırma Modeli

Beden Eğitimi ve spor aktivitelerinin down sendromlu çocukların ruhsal uyum düzeylerini inceleyen bu çalışma, “öntest-sontest kontrol gruplu deneme modelinde” desenlenmiştir. Araştırmada beden eğitimi ve spor aktiviteleri için “Günlük Program İlkeleri Örneği”nden faydalanılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırma Adıyaman’da Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Adıyaman Özel Eğitim ve Uygulama Okulu’nda eğitim alan Down Sendrom (DS)’lu çocukların aileleri ile yapılmıştır. Uygulama Okulu Merkezinde eğitim gören değişik yaş gruplarından 40 DS’li çocuk bulunmaktadır. Bunlardan uygun olan 20 DS’li çocuk araştırmaya dâhil edilmiştir. Ailelerin okula çocuklarını servis ile göndermekte, bazı aileler de kendileri ve getirmektedir.

Araştırmaya 07-18 yaşları arasında, özel eğitim uygulama okuluna giden ve özel eğitim alan toplam 20 DS’li çocuk katılmıştır. Bunlardan 10’u uygulama, 10’u kontrol grubunu oluşturmuştur. Araştırmada deney gurubu il kontrol gurubunun fiziksel özellikleri, yaşları, cinsiyetleri ve engel durumları eşitlenmeye çalışılmıştır. Uygulama grubuna haftada 2 gün birer saat, özel beden eğitimi dersi programı, 16 hafta boyunca uygulanmış, kontrol grubuna bu ders uygulanmamıştır.

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması sürecinde; gözlem ve görüşme olmak üzere iki yöntem esas alınmıştır. Araştırmada birden çok veri toplama yönteminin kullanılması ile araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğinin artırılması hedeflenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanması aşamasında iki farklı görüşme formu kullanılmıştır. Bu görüşme formları literatüre dayalı olarak ve nicel veri toplamaya uygun olacak şekilde hazırlanmıştır. Görüşme sorulan hakkında daha sonra uzman görüşü alınarak gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Görüşmenin ön uygulaması 8 aileyle yapılarak soruların anlaşılabilirliği değerlendirilmiştir. Ayrıca bu ön uygulama ile soru sorma tekniği açısından araştırmacının kendini değerlendirmesi sağlanmıştır. Ön uygulama sonrasında gerek soru sorma tekniği gerekse anlaşılabilirlik açısından gerekli düzenlemeler tekrar yapılmıştır.

Evren Çerçevesinin Oluşturulması ve Örneklem

Adıyaman Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğüne bağlı olan Gençlik Merkezindeki serbest zaman aktivitelerine katılan bireyler araştırmanın evrenini oluştururken örneklemi ise Adıyaman Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğüne bağlı olan gençlik merkezindeki serbest zaman etkinliklerine katılan bireylerden tesadüfi yolla seçilen 300 gönüllü katılımcı (\bar{X} yaş=23,81±7,2056) oluşturmaktadır.

Hacettepe Ruhsal Uyum Ölçeği

Hacettepe Ruhsal Uyum Ölçeği, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı tarafından, ruhsal uyumu değerlendirmek amacıyla uygulanan çeşitli ölçeklerden ülkemizde geçerli olacak sorular seçilerek geliştirilen, geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmış olan bir ölçektir. Gökler ve Öktem tarafından 1985 yılında geliştirilmiştir (Gökler ve Öktem, 1985). Ölçek, her çocukta olabilecek ruhsal belirtileri içeren 32 maddeden oluşmaktadır. Her madde için "Yok", "Biraz", "Çok" seçenekleri bulunmakta; puanlama, bu seçeneklerin karşılıkları olan 0, 1, 2 puanlar toplanarak yapılmaktadır. Ölçekte uyum saptamak amacıyla 24 sorunun yanı sıra, kekemelik, tik, tırnak yeme, parmak emme, kaka kaçırma, yatağa işeme ya da okul başarısızlığı gibi 7 ruhsal belirti bulunmakta ve en kaygı verici sorunla birlikte en olumlu özelliğinin belirtilmesi istenmektedir. Tek rakamlı maddeler nevrotik problemleri, çift rakamlı maddeler davranış sorunlarını göstermektedir. Toplam ölçek üzerinden 25. Maddeye kadar olan puanlar toplanmaktadır 13 ve yukarısında puan alınması durumunda "ruhsal bir sorun varlığından söz edilebilir" denilmektedir. Ruhsal Uyum Ölçeği çocukların ruhsal uyum düzeylerini belirlemek için,

1-Nevrotik sorunlar

2- Davranış sorunları

3- Diğer davranış sorunları olmak üzere üç faktör içermektedir (Gökler ve Öktem, 1985).

Nevrotik özellik olarak: 12 soruda, Sıkılganlık çekingenlik ve güvensizlik, korkaklık ve ürkeklik, bencillik ve paylaşmama, kendi başına bir şey yapamama, gece korkmak ve yalnız yatamama, kaygılı ve kuruntulu olma, arkadaşsız olma ve yalnız oynama, okula isteksiz gitme, durgun ve içine kapalı olma, neşesiz ve mutsuz olma, dikkatsizlik gibi özellikler yer almaktadır (Gökler ve Öktem, 1985).

Davranış bozukluğu olarak: 12 soruda, hareketlilik ve yerinde duramama, sinirlilik ve çabuk kızma, kıskançlık, inatçılık ve söz dinlememe, yalan söyleme, kendine ait olmayan şeyleri izinsiz alma, yaşlıları ile geçinememe, cezadan etkilenmeme ve uslanmama, kavgacı ve saldırgan olma, kırıcı ve zararlı olma, sorumsuzluk ve kendi işini yapamama, gereksiz titizliğe sahip olmak gibi özellikler yer almaktadır (Gökler ve Öktem, 1985).

Diğer problemler olarak: 7 soruda kekemelik, tik, tırnak yeme, parmak emme, kaka kaçıрма, yatağa işeme, okul başarısızlığı gibi maddeler yer almaktadır (Gökler ve Öktem, 1985).

Verilerin Çözümlemesi

Araştırmanın genel amacına yönelik olarak toplanan veriler bilgisayar ortamına aktarıldıktan sonra istatistiksel analizlerin yapılması için SPSS 17.0 (Statistical Packet for the Social Science) programı kullanılmıştır. Çocuklar ve aileleri hakkındaki genel bilgilerin değerlendirmesinde frekans (f), yüzde (%), ortalama (X) değerleri hesaplanmıştır. Uygulama ve kontrol grupların araştırmanı evrelerindeki puanlarının bağımsız olarak karşılaştırılmasında “Mann Whitney U” testine, bağımlı karşılaştırmalarda ise ilişkili iki ölçüm setine ait puanlar arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla kullanılan “wilcoxon testine” başvurulmuştur ve 0,05 anlamlılık düzeylerinde test edilerek elde edilen bilgiler tablolastırılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde katılımcılara uygulatılmış olan ölçek formu sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. SPSS analizinden elde edilen veriler tablo haline getirilerek yorumlanmıştır.

Tablo 1. Araştırma Grubunun Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	f	%	f	%
Kadın	3	30	3	30
Erkek	7	70	7	70
Toplam	10	100	10	100

Araştırma grubunu oluşturan toplam 20 Down Sendromlu çocuğun 10 tanesi deney grubuna 10 tanesi ise kontrol grubuna dâhildir. Hem deney hem de kontrol grubunda 3 (%30) kadın ve 7 (%70) erkek down sendromlu çocuk bulunmaktadır.

Tablo 2. Araştırma Grubunun Yaş Dağılımı

Yaş	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	f	%	f	%
8	0	0	1	10
9	1	10	1	10
11	1	10	2	20
12	1	10	1	10
13	3	30	2	20
14	1	10	1	10
15	2	20	1	10
17	1	10	1	10
Toplam	10	100	10	100

Araştırma grubunu oluşturan toplam 20 down sendromlu çocuğun yaşlarının yüzde ve frekans dağılımları tabloda görülmektedir. Deney grubunu oluşturan 10 down sendromlu çocuğun yaş ortalamaları $13,20 \pm 2,251$ iken, kontrol grubunu oluşturan 10 down sendromlu çocuğun yaş ortalamaları $12,30 \pm 2,710$ olarak tespit edilmiştir.

Tablo 3. Araştırma Grubunun Anne-Baba Özellikleri

ÖZELLİKLER	Deney Grubu		Kontrol Grubu		
	f	%	f	%	
Anne-Baba	Birlikte	9	90	8	80
	Ayrı	1	10	2	20
Anne	Vefat Etmiş	-	-	-	-
	Hayatta	10	100	10	100
Baba	Vefat Etmiş	-	-	-	-
	Hayatta	10	100	10	100
Annenin Eğitim Durumu	Okur Yazar Değil	3	30	1	10
	İlkokul	5	50	8	80
	Ortaokul	1	10	-	-
	Lise	1	10	1	10
	Yüksekokul	-	-	-	-
Babanın Eğitim Durumu	Okur Yazar Değil	-	-	-	-
	İlkokul	5	50	6	60
	Ortaokul	-	-	-	-
	Lise	1	10	4	40
	Yüksekokul	4	40	-	-
Annenin Mesleği	Ev hanımı	10	100	10	100

	Vasıfsız	-	-	-	-
Babanın Mesleği	Serbest Meslek	4	40	8	80
	Memur	6	60	2	20

Araştırma grubunu oluşturan down sendromlu çocukların anne-baba özelliklerini gösteren tablo incelendiğinde, deney grubundaki 9 (%90) ve kontrol grubundaki 8 (%80) down sendromlu çocuğun anne ve babaların birlikte yaşadığı, deney grubundaki 1 (%10) ve kontrol grubundaki 2 (%20) down sendromlu çocuğun anne ve babalarının ayrı yaşadıkları görülmektedir. Deney ve kontrol grubunu oluşturan down sendromlu çocukların hepsinin anne ve babalarının hayatta olduğu görülmektedir. Anne eğitim durumları incelendiğinde, deney grubundan 3 (%30) down sendromlu çocuğun annelerinin okur yazar olmadığı, 5 (%50)'inin ilkököl ve 1 (%10)'inin ise ilkököl mezunu olduğu, kontrol grubundan 1 (%10) down sendromlu çocuğun annesinin okur yazar olmadığı, 8 (%80)'nin annelerinin ilkököl mezunu olduğu ve 1 (%10) çocuğun annesinin lise mezunu olduğu görülmektedir. Baba eğitim durumları incelendiğinde, deney grubundan 5 (%50) çocuğun babasının ilkököl, 1 (%10)'inin lise ve 4 (%40)'ünün yükseköğretim mezunu olduğu, kontrol grubundan ise 6 (%60) çocuğun babasının ilkököl ve 4 (%40) çocuğun babasının lise mezunu olduğu görülmektedir. Anne meslek durumları incelendiğinde araştırma grubundaki 20 down sendromlu çocuğun annelerinin hepsinin ev hanımı olduğu görülmektedir. Baba meslek durumları incelendiğinde, deney grubundan 4 (%40) çocuğun babasının serbest meslek sahibi olduğu ve 6 (%60) çocuğun babasının memur olduğu, kontrol grubundan ise 8 (%80) çocuğun babasının serbest meslek sahibi olduğu ve 2 (%20) çocuğun babasının memur olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Araştırma Grubunun Ön Test Nevrotik Sorun Düzeylerinin Karşılaştırılması

Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Deney	10	8,25	82,50	27,50	0,087
Kontrol	10	12,75	127,50		

Deney grubundaki Down Sendromlu çocuklarla, kontrol grubundaki Down Sendromlu çocukların velilerine ön test olarak uygulanan Hacettepe Ruhsal Uyum Ölçeğinin, “Nevrotik Sorunlar” alt başlığındaki maddelerden aldıkları puanlar Mann Whitney U testi sonuçları bakımından karşılaştırıldığında beden eğitimi dersi programına başlamadan önce deney grubuyla, kontrol gruplarının nevroitik sorun düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($U= 27,50$, $p<0,05$).

Tablo 5. Araştırma Grubunun Ön Test Davranış Sorun Düzeylerinin Karşılaştırılması

Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Deney	10	8,45	84,50	29,50	0,120
Kontrol	10	12,45	125,50		

Deney grubundaki Down Sendromlu çocuklarla, kontrol grubundaki Down Sendromlu çocukların velilerine ön test olarak uygulanan Hacettepe Ruhsal Uyum Ölçeğinin, “Davranış

Sorunları” alt başlığındaki maddelerden aldıkları puanlar Mann Whitney U testi sonuçları bakımından karşılaştırıldığında beden eğitimi dersi programına başlamadan önce deney grubuyla, kontrol gruplarının davranış sorun düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($U= 29,50, p<0,05$).

Tablo 6. Araştırma Grubunun Ön Test Diğer Davranış Sorun Düzeylerinin Karşılaştırılması

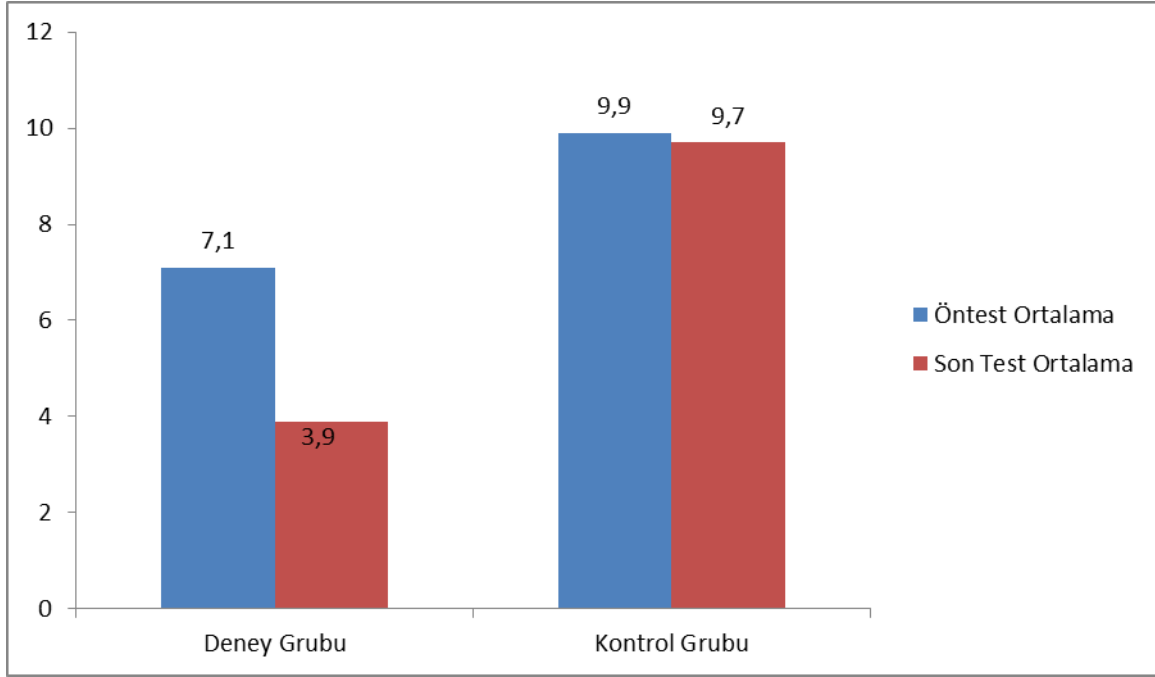
Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Deney	10	10,00	100,00	45,00	0,696
Kontrol	10	11,00	110,00		

Deney grubundaki Down Sendromlu çocuklarla, kontrol grubundaki Down Sendromlu çocukların velilerine ön test olarak uygulanan Hacettepe Ruhsal Uyum Ölçeğinin, “Diğer Davranış Sorunları” alt başlığındaki maddelerden aldıkları puanlar Mann Whitney U testi sonuçları bakımından karşılaştırıldığında beden eğitimi dersi programına başlamadan önce deney grubuyla, kontrol gruplarının diğer davranış sorun düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($U= 45,00, p<0,05$).

Tablo 7. Araştırma Grubunun Ön Test Toplam Ölçek Puan Düzeylerinin Karşılaştırılması

Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Deney	10	8,30	83,00	28,000	0,091
Kontrol	10	12,70	127,00		

Deney grubundaki Down Sendromlu çocuklarla, kontrol grubundaki Down Sendromlu çocukların velilerine ön test olarak uygulanan Hacettepe Ruhsal Uyum Ölçeğinden aldıkları toplam puanlar Mann Whitney U testi sonuçları bakımından karşılaştırıldığında beden eğitimi dersi programına başlamadan önce deney grubuyla, kontrol gruplarının toplam ölçek puan düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($U= 27,50, p<0,05$).

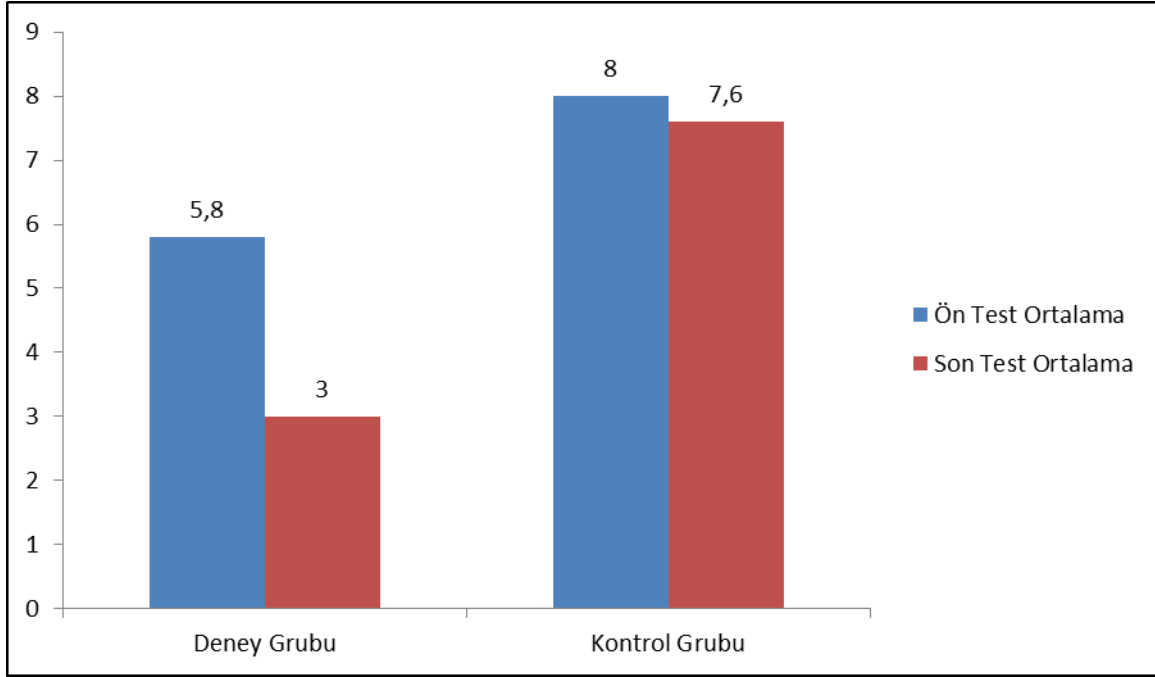
Grafik 1. Araştırma Grubunun Ön Test ve Son Test Nevrotik Sorun Düzeyleri

Araştırma grubundaki down sendromlu çocukların annelerine program öncesinde ve sonrasında uygulanan Hacettepe Ruhsal Uyum Ölçeğinin, “Nevrotik Sorunlar” alt başlığındaki maddelerden aldıkları puanlara göre deney grubunun nevroitik sorun puan ortalamasının, 7,1’den 3,9’a, kontrol grubunda ise 9,9’dan 9,7’ye düştüğü görülmektedir.

Tablo 8. Araştırma Grubunun Ön Test ve Son Test Nevrotik Sorun Düzeylerinin Karşılaştırılması

		n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Deney Grubu	Negatif Sıra	8	5,50	44,00	2,610*	0,010**
	Pozitif Sıra	1	1	1		
	Eşit	1	-	-		
Kontrol Grubu	Negatif Sıra	3	3,33	10,00	0,707*	0,480
	Pozitif Sıra	2	2,50	5,00		
	Eşit	5	-	-		

Araştırma grubundaki Down Sendromlu çocukların annelerine beden eğitimi dersleri öncesinde ve sonrasında uygulanan Hacettepe Ruhsal Uyum Ölçeğinin, “Nevrotik Sorunlar” alt başlığındaki maddelerden aldıkları puanlar, Wilcoxon işaretli sıralar testi analiz sonuçları bakımından karşılaştırıldığında, deney grubunun ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark vardır ($z=2,610$, $p<0,05$). Fark puanlarının sıra ortalaması ve toplamı dikkate alındığında, gözlenen bu farklılığın negatif sıralar, yani son test lehine olduğu görülmektedir. Kontrol grubunun ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark yoktur ($z=0,707$, $p<0,05$).

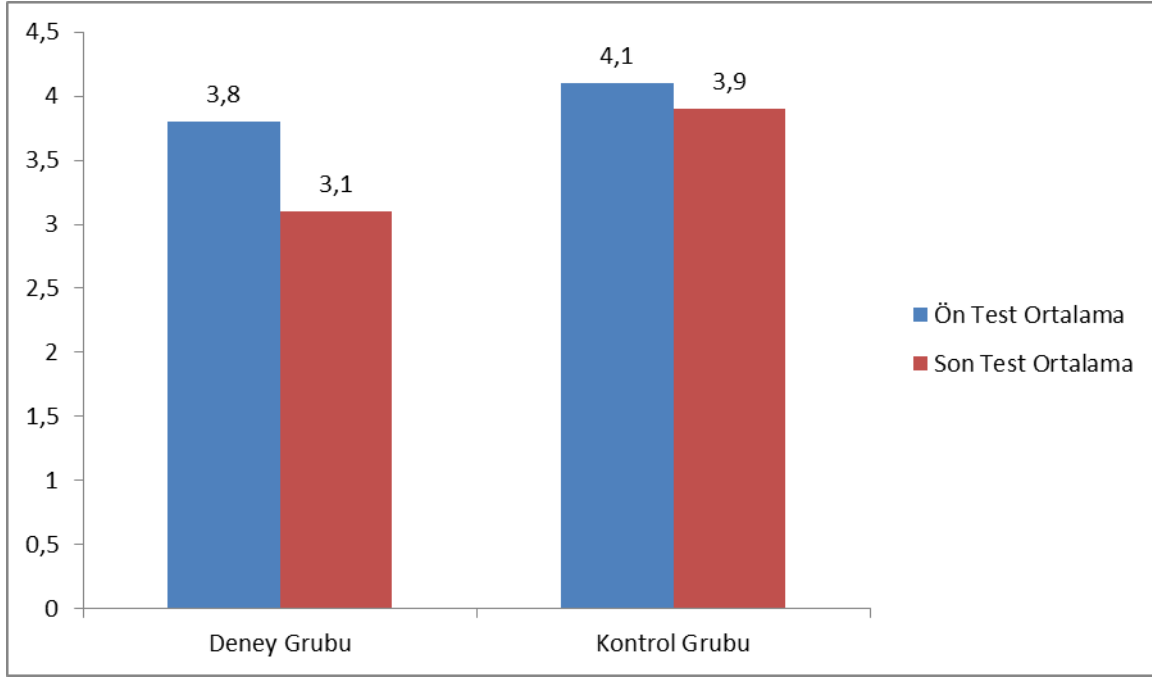
Grafik 2. Araştırma Grubunun Ön Test ve Son Test Davranış Sorun Düzeyleri

Araştırma grubundaki down sendromlu çocukların annelerine program öncesinde ve sonrasında uygulanan Hacettepe Ruhsal Uyum Ölçeğinin, “Davranış Sorunları” alt başlığındaki maddelerden aldıkları puanlara göre deney grubunun davranış sorunları puan ortalamasının, 5,8’den 3,0’a, kontrol grubunda ise 8,0’dan 7,6’ya düştüğü görülmektedir.

Tablo 9. Araştırma Grubunun Ön Test ve Son Test Davranış Sorun Düzeylerinin Karşılaştırılması

		n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Deney Grubu	Negatif Sıra	7	4,79	33,50	2,176*	0,030**
	Pozitif Sıra	1	2,50	2,50		
	Eşit	2	-	-		
Kontrol Grubu	Negatif Sıra	4	2,50	10,00	1,420*	0,076
	Pozitif Sıra	0	0	0		
	Eşit	6	-	-		

Araştırma grubundaki Down Sendromlu çocukların annelerine beden eğitimi dersleri öncesinde ve sonrasında uygulanan Hacettepe Ruhsal Uyum Ölçeğinin, “Davranış Sorunları” alt başlığındaki maddelerden aldıkları puanlar, Wilcoxon işaretli sıralar testi analiz sonuçları bakımından karşılaştırıldığında, deney grubunun ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark vardır ($z=2,176$, $p<0,05$). Fark puanlarının sıra ortalaması ve toplamları dikkate alındığında, gözlenen bu farklılığın negatif sıralar, yani son test lehine olduğu görülmektedir. Kontrol grubunun ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark yoktur ($z=1,420$, $p<0,05$).

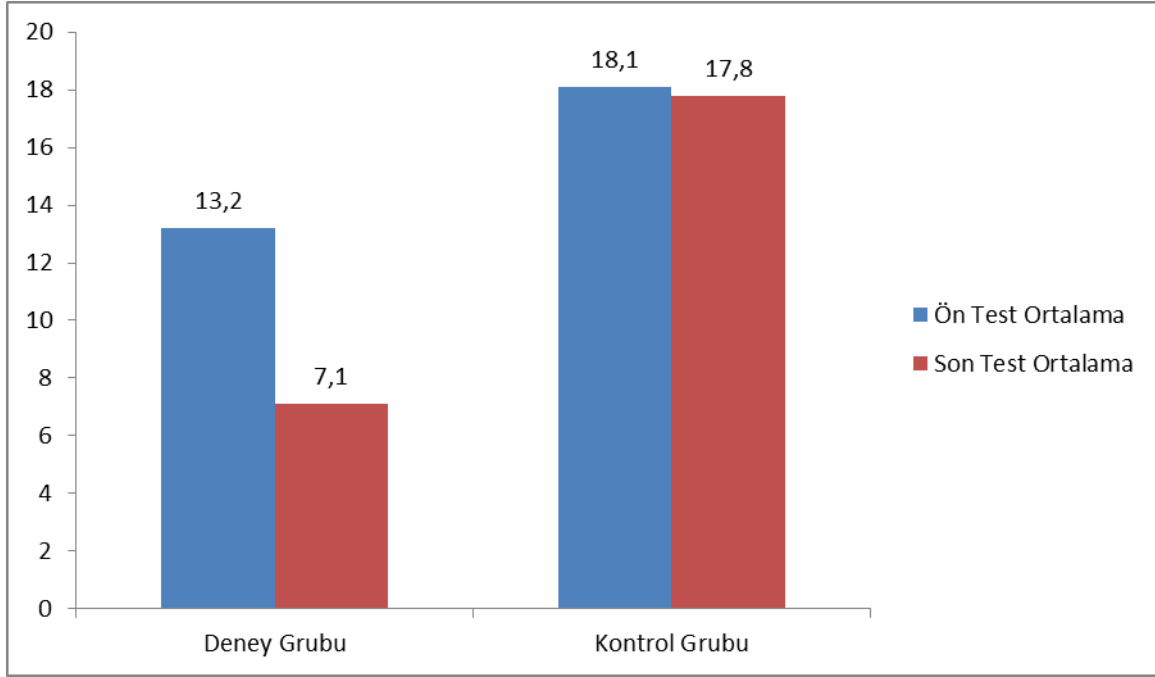
Grafik 3. Araştırma Grubunun Ön Test ve Son Test Diğer Davranış Sorun Düzeyleri

Araştırma grubundaki down sendromlu çocukların annelerine program öncesinde ve sonrasında uygulanan Hacettepe Ruhsal Uyum Ölçeğinin, “Diğer Davranış Sorunları” alt başlığındaki maddelerden aldıkları puanlara göre deney grubunun diğer davranış sorunları puan ortalamasının, 3,8’den 3,1’e, kontrol grubunda ise 4,1’den 3,9’a düştüğü görülmüştür.

Tablo 10. Araştırma Grubunun Ön Test ve Son Test Diğer Davranış Sorun Düzeylerinin Karşılaştırılması

		n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Deney Grubu	Negatif Sıra	6	3,50	21,00	2,333*	0,020**
	Pozitif Sıra	0	0	0		
	Eşit	4	-	-		
Kontrol Grubu	Negatif Sıra	2	1,50	3,00	1,414*	0,157
	Pozitif Sıra	0	0	0		
	Eşit	8	-	-		

Araştırma grubundaki Down Sendromlu çocukların annelerine beden eğitimi dersleri öncesinde ve sonrasında uygulanan Hacettepe Ruhsal Uyum Ölçeğinin, “Diğer Davranış Sorunları” alt başlığındaki maddelerden aldıkları puanlar, Wilcoxon işaretli sıralar testi analiz sonuçları bakımından karşılaştırıldığında, deney grubunun ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark vardır ($z=2,333$, $p<0,05$). Fark puanlarının sıra ortalaması ve toplamı dikkate alındığında, gözlenen bu farklılığın negatif sıralar, yani son test lehine olduğu görülmektedir. Kontrol grubunun ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark yoktur ($z=1,414$, $p>0,05$).

Grafik 4. Araştırma Grubunun Ön Test ve Son Test Toplam Ölçek Puan Düzeyleri

Araştırma grubundaki down sendromlu çocukların annelerine program öncesinde ve sonrasında uygulanan Hacettepe Ruhsal Uyum Ölçeğinden aldıkları puanlara göre deney grubunun toplam ölçek puan ortalamasının, 13,2'den 7,1'e, kontrol grubunda ise 18,1'den 17,8'e düştüğü görülmektedir.

Tablo 11. Araştırma Grubunun Ön Test ve Son Test Toplam Ölçek Puan Düzeylerinin Karşılaştırılması

		n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Deney Grubu	Negatif Sıra	8	5,50	44,00	2,558*	0,011**
	Pozitif Sıra	1	1	1		
	Eşit	1	-	-		
Kontrol Grubu	Negatif Sıra	4	4,38	17,50	0,632*	0,527
	Pozitif Sıra	3	3,50	10,50		
	Eşit	3	-	-		

Araştırma grubundaki Down Sendromlu çocukların annelerine beden eğitimi dersleri öncesinde ve sonrasında uygulanan Hacettepe Ruhsal Uyum Ölçeğinden aldıkları toplam puanlar, Wilcoxon işaretli sıralar testi analiz sonuçları bakımından karşılaştırıldığında, deney grubunun ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark vardır ($z=2,558$, $p<0,05$). Fark puanlarının sıra ortalaması ve toplamı dikkate alındığında, gözlenen bu farklılığın negatif sıralar, yani son test lehine olduğu görülmektedir. Kontrol grubunun ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark yoktur ($z=0,527$, $p>0,05$).

Tartışma ve Sonuç

Araştırma grubunu oluşturan toplam 20 down Sendromlu çocuğun 10 tanesi deney grubuna 10 tanesi ise kontrol grubuna dahildir. Hem deney hem de kontrol grubunda 3 (%30) kadın ve 7 (%70) erkek down sendromlu çocuk bulunmaktadır. Araştırma grubunu oluşturan toplam 20 down sendromlu çocuğun yaşlarının yüzde ve frekans dağılımları tabloda gösterildiği gibidir. Deney grubunu oluşturan 10 down sendromlu çocuğun yaş ortalamaları $13,20 \pm 2,251$ iken, kontrol grubunu oluşturan 10 down sendromlu çocuğun yaş ortalamaları $12,30 \pm 2,710$ olarak tespit edilmiştir.

Deney grubundaki Down Sendromlu çocuklarla, kontrol grubundaki Down Sendromlu çocukların velilerine ön test olarak uygulanan Hacettepe Ruhsal Uyum Ölçeğinin, “Nevrotik Sorunlar, Davranış Sorunları, Diğer Davranış sorunları” alt başlığındaki maddelerden aldıkları puanlar ve toplam ölçek puan ortalamaları Mann Whitney U testi sonuçları bakımından karşılaştırıldığında beden eğitimi dersi programına başlamadan önce deney grubuyla, kontrol gruplarının nevroitik sorun, davranış sorunları, diğer davranış sorunları ve toplam ölçek puan düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Araştırma grubundaki down sendromlu çocukların annelerine program öncesinde ve sonrasında uygulanan Hacettepe Ruhsal Uyum Ölçeğinin, “Nevrotik Sorunlar” alt başlığındaki maddelerden aldıkları puanlara göre deney grubunun nevroitik sorun puan ortalamasının, 7,1’den 3,9’a, kontrol grubunda ise 9,9’dan 9,7’ye düştüğü görülmektedir.

Araştırma grubundaki Down Sendromlu çocukların velilerine beden eğitimi dersleri öncesinde ve sonrasında uygulanan Hacettepe Ruhsal Uyum Ölçeğinin, “Nevrotik Sorunlar” alt başlığındaki maddelerden aldıkları puanlar, Wilcoxon işaretli sıralar testi analiz sonuçları bakımından karşılaştırıldığında, deney grubunun ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark vardır ($z=2,610$, $p<0,05$). Fark puanlarının sıra ortalaması ve toplamları dikkate alındığında, gözlenen bu farklılığın negatif sıralar, yani son test lehine olduğu görülmektedir. Kontrol grubunun ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark yoktur ($z=0,707$, $p>0,05$).

Araştırma grubundaki down sendromlu çocukların annelerine program öncesinde ve sonrasında uygulanan Hacettepe Ruhsal Uyum Ölçeğinin, “Davranış Sorunları” alt başlığındaki maddelerden aldıkları puanlara göre deney grubunun davranış sorunları puan ortalamasının, 5,8’den 3,0’a, kontrol grubunda ise 8,0’dan 7,6’ya düştüğü görülmüştür.

Araştırma grubundaki down sendromlu çocukların velilerine beden eğitimi dersleri öncesinde ve sonrasında uygulanan Hacettepe Ruhsal Uyum Ölçeğinin, “Davranış Sorunları” alt başlığındaki maddelerden aldıkları puanlar, Wilcoxon işaretli sıralar testi analiz sonuçları bakımından karşılaştırıldığında, deney grubunun ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark vardır ($z=2,176$, $p<0,05$). Fark puanlarının sıra ortalaması ve toplamları dikkate alındığında, gözlenen bu farklılığın negatif sıralar, yani son test lehine olduğu görülmektedir. Kontrol grubunun ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark yoktur ($z=1,420$, $p>0,05$).

Araştırma grubundaki down sendromlu çocukların annelerine program öncesinde ve sonrasında uygulanan Hacettepe Ruhsal Uyum Ölçeğinin, “Diğer Davranış Sorunları” alt başlığındaki maddelerden aldıkları puanlara göre deney grubunun diğer davranış sorunları puan ortalamasının, 3,8’den 3,1’e, kontrol grubunda ise 4,1’dan 3,9’a düştüğü görülmüştür.

Araştırma grubundaki down Sendromlu çocukların velilerine beden eğitimi dersleri öncesinde ve sonrasında uygulanan Hacettepe Ruhsal Uyum Ölçeğinin, “Diğer Davranış Sorunları” alt başlığındaki maddelerden aldıkları puanlar, Wilcoxon işaretli sıralar testi analiz sonuçları bakımından karşılaştırıldığında, deney grubunun ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark vardır ($z=2,333$, $p<0,05$). Fark puanlarının sıra ortalaması ve toplamları dikkate alındığında, gözlenen bu farklılığın negatif sıralar, yani son test lehine olduğu görülmektedir. Kontrol grubunun ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark yoktur ($z=1,414$, $p>0,05$).

Araştırma grubundaki down sendromlu çocukların annelerine program öncesinde ve sonrasında uygulanan Hacettepe Ruhsal Uyum Ölçeğinden aldıkları puanlara göre deney grubunun toplam ölçek puan ortalamasının, 13,2’den 7,1’e, kontrol grubunda ise 18,1’den 17,8’e düştüğü görülmüştür.

Araştırma grubundaki down Sendromlu çocukların velilerine beden eğitimi dersleri öncesinde ve sonrasında uygulanan Hacettepe Ruhsal Uyum Ölçeğinden aldıkları toplam puanlar, Wilcoxon işaretli sıralar testi analiz sonuçları bakımından karşılaştırıldığında, deney grubunun ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark vardır ($z=2,558$, $p<0,05$). Fark puanlarının sıra ortalaması ve toplamları dikkate alındığında, gözlenen bu farklılığın negatif sıralar, yani son test lehine olduğu görülmektedir. Kontrol grubunun ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark yoktur ($z=0,527$, $p>0,05$).

Elde edilen bu bulgular doğrultusunda deney grubu ve kontrol grubu arasında oluşan ve deney grubu lehine olan bu anlamlı farklılaşmanın uygulanan özel beden eğitimi programından kaynaklandığı düşünülebilir. Zaman değişkeni üzerinde çalışan Taylor ve ark. (1985), egzersiz programının süresi ne kadar uzun ise anti sosyal eğilimlerin tedavi edilmesindeki başarı o derece artmaktadır şeklinde sonuca ulaşmıştır. Bu görüşünde çalışmamızla egzersizin olumlu etkileri açısından paralellik gösterdiği söylenebilir.

İlhan (2007)’ın “Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Beden Eğitimi ve Spor Aktivitelerinin Ruhsal Uyum Düzeylerine Etkisi” başlıklı çalışma sonuçlarıyla (Ön Test: $10,25\pm 3,535$ Son Test $7,125\pm 2,416$) benzer olarak araştırmamızda, ruhsal uyum alt boyutlarından, nevrotik sorunlarının (Sıkılganlık çekingenlik ve güvensizlik, korkaklık ve ürkeklik, bencillik ve paylaşmama, kendi başına bir şey yapamama, gece korkmak ve yalnız yatamama, kaygılı ve kuruntulu olma, arkadaşsız olma ve yalnız oynama, okula isteksiz gitme, durgun ve içine kapalı olma, neşesiz ve mutsuz olma, dikkatsizlik) ön teste göre anlamlı şekilde azaldığı tespit edilmiştir.

Yancı-Ataman (2010)’ın yapmış olduğu çalışmaya paralel olarak araştırmamızda, diğer bir alt boyut olan davranış sorunlarının (hareketlilik ve yerinde duramama, sinirlilik ve çabuk kızma, kıskançlık, inatçılık ve söz dinlememe, yalan söyleme, kendine ait olmayan şeyleri izinsiz alma, yaşlıları ile geçinememe, cezadan etkilenmeme ve uslanmama, kavgacı ve saldırgan olma, kırıcı ve zararlı olma, sorumsuzluk ve kendi işini yapamama, gereksiz titizliğe sahip olmak) deney grubu üzerinde ön teste göre azalarak farklılaştığı belirlenmiştir.

Aynı çalışma sonuçlarından, ruhsal uyumun son alt boyutu olan diğer davranış sorunları (kekemelik, tik, tırnak yeme, parmak emme, kaka kaçırma, yatağa işeme, okul başarısızlığı) deney grubu ön test ve son teste anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Bu sonuç çalışmamızla zıt yöndedir (Yancı-Ataman, 2011).

Stainback (1983), ileri derecede zihinsel engelli bireylerin gelişim özelliklerini araştırmak amacıyla yaptığı çalışmada öz-bakım becerilerinin kazanılması, sosyal davranışların olgunlaşması ile birlikte motor yeteneklerdeki gelişmenin, davranış bozukluklarının azaltılmasında ve öğrenme yeteneklerinin artırılmasında olumlu etkisinin olduğunu savunmaktadır. Bu görüşte yaptığımız çalışma sonuçlarında beden eğitimi spor aktivitelerinin ruhsal uyum düzeyleri üzerine olan olumlu etkileri ile örtüşmektedir.

Rippe ve ark. (1998), Egzersizin biliş, algılama, iş davranışı, uyku, sosyal davranış, duygulanım, kişilik ve benlik kavramı üzerindeki etkilerini gözden geçirmişlerdir. Bu araştırma sonunda, egzersizin kişilik dışında bu özellikler üzerinde etkili olduğunu, bu etkinin hem egzersiz esnasında hem de sonrasında meydana geldiği, sonucuna ulaşmışlardır. Elde edilen bu sonuçlar da bizim çalışmamız ile egzersizin olumlu etkileri açısından paralellik göstermektedir.

Suveren ve İlhan'ın (2006) yılında yaptıkları araştırmada, engelli çocukların, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde katıldıkları paralel aktiviteler arasında, beden eğitimi ve spor % 9,9 oranıyla dördüncü sırada yer aldığı belirtilerek, çocuklara özel eğitimleri dahilinde sunulan bu tür paralel aktivitelerin, kapsamı ve çeşitliliği itibariyle özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin, eğitim kadrosu, fiziki koşulları gibi etmenlere de bağlı olabileceği şeklinde yorumlanmıştır.

Cowell ve İsmail (1970), sosyalleşme, sosyal yapı ve gelişim, sosyal bütünleşme, anti-sosyal davranış ve saldırganlık, aktivite tercihi, kişilik, gibi özellikleri test ettikleri araştırmada rekreasyon, spor, oyun gibi aktivitelerin söz edilen özellikler üzerinde olumlu değişimlere neden olduğunu tespit etmişlerdir. Elde edilen bu sonuçlara göre Cowell ve İsmail (1970)'in yapmış oldukları çalışmanın bizim çalışmamızla egzersizin meydana getirdiği olumlu değişimler açısından örtüştüğü söylenebilir.

Literatürde var olan çalışmalar zihinsel engelli çocuklardaki gelişimlerin hareket eğitimi ile daha etkili şekilde oluşabileceğine yönelik bulgular ortaya koymuşlardır. Bizim çalışmamızın da down sendromlu çocuklarda ki gelişimi beden eğitimi dersleri ile etkili şekilde ortaya koymaya yönelik bulgular sunduğu söylenebilir.

Sonuç olarak; 07-18 yaş aralığındaki down sendromlu çocuklara uygulanan 16 haftalık beden eğitimi derslerinin ruhsal uyum ölçeği alt başlıklarından “nevrotik sorun, davranış sorunları, diğer davranış sorunları” ve toplam ölçek puanlarında anlamlı bir düşüş meydana getirdiği düşünülebilir. Özellikle ölçekten alınan toplam puanların 13 ve üzerinde olmasının davranış bozukluklarının varlığına gösterge oluşu ve çalışmamızdaki deney grubunun toplam puan ortalamalarının 13'ün altına düşmüş olması beden eğitimi derslerinin down sendromlu çocukların ruhsal uyum düzeyinde olumlu etkileri olduğunu doğrular niteliktedir.

Araştırmamızdan elde edilen bulgular ışığında bazı önerilerde bulunulursa:

1. Beden eğitimi ve spor aktivitelerinin down sendromlu çocukların ruhsal uyum düzeylerine etkisinin olduğu yönünde bulgulara ulaştığımız çalışma sonuçlarına göre, özel eğitim alan çocukların bu tür aktivitelere katılımlarının artırılması, beden eğitimi dersine daha fazla önem verilebilir.
2. Çocuklarının fiziksel aktivite ile zihinsel gelişiminin sağlanacağı fikrine anne-babaların seminer ve toplantılarla sıcak bakmaları sağlanabilir.

3. Kamu ve gönüllü kuruluşlar engelli çocukların bedensel, ruhsal ve sosyal gelişimini sağlayan sportif etkinlikler, sportif organizasyonlar düzenlenebilir.
4. Düzenli yapılan sportif etkinlikler ve egzersizler engellilerin sağlığının düzelmesine katkıda bulunmasının yanında onlara yaşama umudu ve cesaret kazandırmaktadır. Bu sebeple kamu kuruluşlarının desteği ile engelli çocukların bu tür faaliyetlere düzenli olarak katılmaları teşvik edilebilir.
5. Zihinsel engelli bireylere sahip olan aileler çocuklarını fiziksel aktivite yapmaya yönlendirebilir böylece çocuklarının ruhsal uyum düzeylerine katkı sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Acarlar, F. (2006). Baş Makale: Down Sendromlu Çocuklar ve Yetişkinlerde Dil Gelişimi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi 7 (1), 1-13.
- Altın, E. (2011). Down Sendromlu Çocuklarda İnce Motor Beceri Gelişimi ve Eğitimin Etkisi. İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Pediatrik Temel Bilimler Anabilim Dalı, Gelişim Nörolojisi Programı, İstanbul.
- Başar, EN. (1995). Bir Otistikle Yaşamak. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Cowell, Cc. ve İsmail, A. (1970). Relationships between social and physical factors :In Morgan, W.P. (Ed.), Contemporary readings in sport psychology p.357-361.
- Fırat, B. (2006). Zihinsel Özürlü Çocuklarda Postür ve El Becerilerinin Değerlendirilmesi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Programı Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Gökler, B. ve F. Öktem (1985). Bir Gecekondu İlkokulu Öğrencilerinde Ruhsal Uyum Taraması. Toplum ve Hekim, 36: 24-27.
- [Http://www.ulusaldown.com.tr](http://www.ulusaldown.com.tr). İndirme Tarihi: 22.12.2016.
- İlhan, EL. (2007). Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda beden eğitimi ve spor aktivitelerinin ruhsal uyum düzeylerine etkisi.. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor öğretmenliği Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.
- Keskin, G., Bilge, A., Engin, E. ve Dülgerler, Ş. (2010). Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Anne-Babaların Kaygı, Anne-Baba Tutumları ve Başa Çıkma Stratejileri Açısından Değerlendirilmesi. Anadolu Psikiyatri Dergisi 11, 30-37.
- Kınalı, G. (2003). Zihin Engellilerde Beden - Resim - Müzik Eğitimi. Farklı Gelişen Çocuklar. (Ed: A. Kulaksızoğlu), İstanbul: Epsilon Yayınları,244.
- Nalbant, S. (2011). 14 Haftalık Fiziksel Aktivite Programının Down Sendromlu Çocukların Motor Gelişimleri ve Günlük Yaşam Aktiviteleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi. Akdeniz Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Spor Bilimleri Anabilim Dalı Doktora Tezi, Antalya.
- Özer, D. (2001). Engelliler İçin Beden Eğitimi ve Spor. Ankara: Nobel Yayınları.
- Rippe, J. M., Ward, A., Porcari, J. P. ve Freedson, P. S. (1998). Walking forhealth and fitness .Journal of the American Medical Association, 259, 2720-2724.
- Sarı, H. Y. (2010). Zihinsel Yetersiz Bireylerin Sağlık Sorunları. TAF Preventive Medicine Bulletin 9(2), 145-50.
- Stainback, S. (1983). A Review of Researh on the Educability of Profoundly Retarded Persons Education and Training of the Mentally Retarded, Sports Medicine, V.IS, N.2, P.90-100.
- Suveren, S. ve İlhan, L. (2006). Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Anne-Babaların Çocuklarının Özel Eğitimi Sürecinde Beden Eğitimi ve Spor Etkinliklerine Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi. 9. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi Bildiri Kitabı, Muğla.
- Taylor C. B., Sallis, J. F. ve Needle, R. (1985). The relation of physical activity and exercise to mental health. Public Health Reports, 100, 195-202.

Yancı-Ataman, H. B. (2011). Öğretilebilir zihinsel engeli olan çocukların ruhsal ve sosyal uyumunda sportif rekreasyonun önemi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Yazalan, İC. (2010). Dünya Sağlık Örgütü Zihinsel Özürlü Çocuklar Gençler Ve Aileleri, Avrupa Bildirgesi Taslağı Hazırlık Toplantısı Raporu.

Field : Sport Sciences

Type : Research Article

Received: 25.06.2017 - *Corrected*: 09.11.2017 - *Accepted*: 14.11.2017

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Medya Okuryazarlık Düzeylerinin Bazı Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi¹

Yılmaz ÜNLÜ¹, Serdar USLU¹, Murat KUL¹, Adem SOLAKUMUR¹, Çetin YAMAN²

¹Bartın Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Bartın, TÜRKİYE

²Sakarya Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, TÜRKİYE

E-Posta: yunlu@bartin.edu.tr

Öz

Bu araştırmanın amacı beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin medya okuryazarlık düzeylerini cinsiyet, yaş, medeni hal, eğitim durumu, meslek kıdemi, eğitim kademesi ve görev yeri değişkenlerine göre incelemektir. Araştırmada beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin medya okuryazarlık düzeylerini belirlemek amacıyla Korkmaz ve Yeşil (2011) tarafından geliştirilen “Medya ve Televizyon Okuryazarlık Düzeyleri Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma modeli, genel tarama modellerinden betimsel-tarama modelidir. Bu araştırmada genel tarama modeli, “Tesadüfi Örneklem” yöntemiyle örneklem grubuna uygulanmıştır. Araştırmanın evrenini, Sakarya ve Bartın ilinde farklı eğitim kademelerinde görev yapan 628 beden eğitimi ve spor öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini, Sakarya ve Bartın ilindeki beden eğitimi ve spor öğretmenleri arasından tesadüfi yolla seçilen 244 gönüllü beden eğitimi ve spor öğretmeni oluşturmaktadır. Katılımcıların demografik özelliklerine göre medya okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi amacıyla MANOVA testi ile veriler analiz edilmiştir. Gruplar arasındaki farklılığı belirlemek amacıyla TUKEY testi kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularında “medeni hal” değişkeninin “Medya ve Televizyon Okuryazarlık Düzeyleri Ölçeği” nin alt boyutları üzerindeki etkisinin anlamlı farklılık içerdiği tespit edilmiştir. Diğer değişkenler “Medya ve Televizyon Okuryazarlık Düzeyleri Ölçeği” nin alt boyutları üzerinde anlamlı farklılık içermemesine rağmen, faktörler boyutunda ortalama puanların farklılaştığı tespit edilmiştir. Bu çalışma ilgili literatür taranarak ve çalışmaya ilişkin önerilerde bulunularak tamamlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni, Medya, Okuryazarlık, Medya Okuryazarlığı

¹ Bu çalışma Yılmaz ÜNLÜ'nün yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Analysis of Media Literacy of Physical Education and Sports Teachers According to Some Demographic Variables

Abstract

The purpose of this study is to investigate media literacy levels of physical education and sport teachers according to gender, age, marital status, educational status, occupational seniority, education level and duty place variables. The "Media and Television Literacy Levels" scale developed by Korkmaz and Yeşil (2011) was used to determine the media literacy levels of physical education and sports teachers in the study. The research model is a descriptive-scan model of general screening models. In this study, the general screening model was applied to the sampling group by the "Random Sampling" method. The researcher's universe constitutes 628 physical education and sports teachers working in different educational levels in the provinces of Sakarya and Bartın. The sample of the research is composed of 244 voluntary physical education and sports teachers selected randomly from among the physical education and sports teachers in Sakarya and Bartın provinces. Data were analyzed by MANOVA test to examine media literacy levels according to the demographic characteristics of the participants. To determine the differences between the groups, the TUKEY test was used. It was found that the effect of the "marital status" variable on the subscales of "Media and Television Literacy Levels Scale" was significantly different in the findings of the research. Although the other variables did not differ significantly on the subscales of the "Media and Television Literacy Levels Scale", it was found that the mean scores differed in factor dimension. This study has been completed by searching the relevant literature and making proposals for the study.

Keywords: Physical Education and Sports Teacher, Media, Literacy, Media Literacy

Giriş

Günümüzde medya, teknolojinin gelişimiyle, çeşitli yollarla toplumun bütününe ulaşabilen, verilen mesajlarla çoğunluğu etkisi altına alabilen ve yönlendirebilen bir durumdadır (Gömleksiz ve Duman; 2013). Medyayla iç içe yaşıyoruz ve medyasız bir hayat artık mümkün görünmüyor. Bu nedenle eğer bir medya kullanıcısıysak, birçoğumuz iyi bir medya okuryazarı olamaya da ihtiyaç duyarız (Şahin, 2014). Medya okuryazarlığı, görsel, işitsel medya ve çoklu medyanın çeşitlilik gösteren mesajlarına ulaşma, bunları çözebilme, değerlendirme ve iletme yetisi olarak tanımlanmaktadır (Arslan, 2014).

Eğitimin eleştirel bir yaklaşımla tekrar yapılandırılmasında öğrenci, öğretmen ve vatandaşların medya kültürünü ve etkilerini anlamalarını sağlayacak ve medya okuryazarlığını içerecek pedagojilerin dikkate alınması gereklidir. Bu bakımdan medya kültürü bir pedagoji aracı olarak incelenirse olumlu ve olumsuz davranışları, cinsiyet rollerini, değerleri ve yaşadığımız dünya ile ilgili bilgileri öğretmektedir. Bireyler, medya kültürü tarafından böyle bir eğitim sürecine dâhil edildiklerinin farkında olamamaktadırlar. Bu durum, medyanın izleyicileri nasıl eğittiğini, etkilediği, anlamlandırdığı ve kendi mesaj ve değerlerini nasıl dayattığını fark etmek amacıyla eleştirel yaklaşımları zorunlu kılmaktadır (Kellner ve Share, 2007).

Medya Kavramı

Medyayı kitle iletişim araçları olarak tanımlamak mümkündür (RTÜK, 2007: 24). Bozkurt (2012) çalışmasında medya kelimesinin, genellikle belli bir teknoloji biçimini kullanarak uzakta bulunan kitlesel izleyiciler için üretilmiş olan görseller, dil ve ses ile iletilen kitle iletişim mesajlarını vurguladığını öne sürmüştür.

Okuryazarlık Kavramı

İngilizce “literacy” olarak tanımlanan, Türkçe’de; “okuryazarlık” olarak adlandırılan kavram sadece okuma ve yazma becerisinin toplamı anlamına gelmemektedir. Geçirdiği gelişim aşamaları göz önünde alındığında okuryazarlığın ilk okuma ve yazmayı da içine alan çok daha kapsamlı bir kavram olduğu bilinmektedir. Okuryazarlık, çağın şartlarına ve ihtiyaçlarına, okuma ortamının niteliğine ve amacına göre değişen bir işleve sahiptir (Çakmak, 2010).

Medya Okuryazarlığı Kavramı

Medya okuryazarlığı, yazılı olan ve yazılı olmayan, büyük farklılık gösteren durumlardaki medya mesajlarına ulaşma bunları çözümlenme, değerlendirme ve iletme becerisi olarak tanımlanabilir. Bunun yanı sıra medya okuryazarlığı izleyicinin medyayı bilinçli okumasına fayda sağlamanın yanında, etki alanını, insanın özgürce kendini ifade etmesi, toplumsal hayata daha aktif ve yapıcı katılım, yerel, ulusal ve kamusal medyanın iyileştirilmesiyle ilgili aktiviteleri desteklemek için bilinç oluşturma gibi farklı konulara kadar genişletilebilir (RTÜK, 2007b: 15).

Medya okuryazarlığı kavramını tanımlarken ifade edilen *ulaşma, beğenme, yorumlama, analiz etme, değerlendirme gibi beceriler* bir medya okuryazar bireyin sahip olması gereken önemli yeteneklerdir (NCA, 1998).

Türkiye’de Medya Okuryazarlığı süreci

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından medya okuryazarlığı konusu ilk kez 20–21 Şubat 2003 tarihlerinde düzenlenen İletişim Şurasında dile getirilmiş ve şuranın sonuç bildirgesinde yer vererek, Türkiye’de medya okuryazarlığı konusunda ilk kurumsal vurgulama bu tarihte yapılmıştır (Altun, 2009). 2004–2006 yılları arasında çeşitli ülkelerdeki programlar ve çalışmaların sonuçları araştırılıp, incelenmiştir. 2006 yılında Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından gerçekleştirilen “İlköğretim Çağındaki Çocukların” Televizyon İzleme Alışkanlıkları Kamuoyu Araştırması” gerçekleştirilmiştir. Araştırma neticesinde öğrencilerin günde üç saate yakın televizyon seyrettiklerini göstermiştir. Aynı araştırma öğrencilerin internet kullanma ve radyo dinleme alışkanlıkları ile ilgili de önemli bulgular ortaya koymuş ve medya okuryazarlığı dersinin ne kadar zorunlu olduğu açıkça ortaya çıkmıştır (RTÜK, 2006).

Tüm Dünyada olduğu gibi Türkiye’de medyanın ve özellikle televizyonun çocuklar üzerindeki etkileri konusundaki kaygılar, akademisyenleri ve ilgili kurumları medya okuryazarlığı çalışmalarına yöneltmiştir. 2004 yılında Devlet Bakanlığı tarafından kurulan, ülkemizin önde gelen kamu kurumlarının, sivil toplum örgütlerinin ve üniversitelerinin temsil edildiği Şiddet Önleme Platformu’nda, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ilk kez ilköğretim okullarında medya okuryazarlığı derslerinin okutulmasını önermiştir. Üst Kurulun bu önerisi geniş kabul görmüş ve hem Medya Alt Komisyonu raporuna hem de eylem planına alınmıştır. Aynı yıl Üst Kurul tarafından Milli Eğitim Bakanlığına yazı yazılarak, okullarda medya okuryazarlığı dersleri verilmesinin önemine dikkat çekilmiştir. 2005 yılında Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi tarafından Türkiye “de ilk defa düzenlenen Uluslararası Medya okuryazarlığı Konferansı’nda Radyo ve Televizyon Üst Kurulu medya okuryazarlığının neden gerekli olduğuyula ilgili resmi bir bildiri sunmuştur (Türkoğlu, N. ve Şimşek, M. Akt: Aktı, 2011).

Amaç

Bu araştırmanın amacı beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin medya okuryazarlık düzeylerini cinsiyet, yaş, medeni hal, eğitim durumu, meslek kıdemi, eğitim kademesi ve görev yeri değişkenlerine göre incelemektir.

Yöntem

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Sakarya ve Bartın ilinde çeşitli eğitim kurumlarında görev yapan beden eğitimi ve spor öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini beden eğitimi ve spor öğretmenleri arasından tesadüfi örneklem yöntemiyle seçilen 244 gönüllü beden eğitimi ve spor öğretmeni oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin medya okuryazarlık düzeylerini incelemek amacıyla Korkmaz ve Yeşil (2011) tarafından geliştirilen “Medya ve Televizyon Okuryazarlık Düzeyleri Ölçeği” kullanılmıştır. Bu ölçek 17 madde 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin alt boyutları: (1) Bilgi sahibi olma (2) Tepki oluşturabilme (3) Örtük mesajları görebilme şeklindedir. 5’li Likert tipindeki ölçekte ifadeler; (1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Ara sıra (4) Sıklıkla (5) Her zaman şeklindedir. Verilerin analizi bilgisayar ortamında SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 23.0 paket programında yapılmıştır. Analizlerde verilerin normal dağılım gösterdiği varsayılarak uygun testler seçilmiştir. Araştırmaya katılan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin medya okuryazarlık düzeylerini “cinsiyet, yaş, medeni hal, eğitim durumu, mesleki kıdem, eğitim kademesi, görev yeri” değişkenlerine göre incelemek amacıyla “Çok Değişkenli Varyans Analizi (Multiple Analysis Of Variance) MANOVA” uygulanmıştır. Tespit edilen anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için TUKEY testi kullanılmıştır.

Bulgular

Tablo 1. MTODÖ Alt Boyutları Puan Ortalamaları

Alt Boyular	Madde Sayısı	N	X	SS.	Çarpıklık	Basıklık
Bilgi Sahibi olma	7	244	4,11	,550	-,588	,266
Tepki oluşturabilme	6	244	3,91	,571	-,768	1,14
Örtük mesajlara görebilme	4	244	3,96	,608	-,556	,071

Medya ve televizyon okuryazarlık düzeyleri ölçeği alt boyutlarından “Bilgi sahibi olma” puan ortalaması 4,11 \mp 0,550, “Tepki oluşturabilme” 3,91 \mp 0,571, “Örtük mesajları görebilme” 3,96 \mp 0,608 olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgulara göre Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin “Medya ve Televizyon Okuryazarlık Düzeyleri Ölçeği” alt boyutları puan ortalamalarının orta düzeyin üzerinde olduğu söylenebilir.

Tablo 2. MTODÖ Alt Boyutları Alfa Güvenirlik Katsayıları

Bilgi Sahibi Olma	7 madde	0,85
Tepki Oluşturabilme	6 madde	0,80
Örtük Mesajları Görebilme	4 madde	0,80

Hesaplanan bu değerlerin tüm alt boyutlar için istatistiksel olarak yüksek düzeyde güvenilir değerler aralığında olduğu söylenebilir (Can, 2014).

Tablo 3. MTODÖ Alt Boyutları Cinsiyete Göre Farklılığı İçin MANOVA Testi

Bağımlı Değişken	Cinsiyet	N	\bar{x}	Ss	Sd	F	p
Bilgi sahibi olma	Erkek	161	4,08	,043	1-242	1,38	0,24
	Kadın	83	4,17	,060			
Tepki oluşturabilme	Erkek	161	3,88	,045	1-242	1,70	0,19
	Kadın	83	3,98	,063			
Örtük mesajları görebilme	Erkek	161	3,94	,048	1-242	0,36	0,54
	Kadın	83	3,99	,067			

Tablo 3 değerlendirildiğinde, “cinsiyet” değişkeninin MODBÖ alt faktörleri üzerindeki temel etkisinin anlamlı olmadığı [λ 0,990 $F_{(3,240)} = ,848$, $p > 0,05$, $\pi^2 = ,01$] tespit edilmiştir. Puan ortalamalarına bakıldığında tüm alt boyutlarda “kadın” grubunun “erkek” grubuna göre daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 4. MTODÖ Alt Boyutları Yaşa Göre Farklılığı İçin MANOVA Testi

Bağımlı Değişken	Yaş	N	\bar{x}	Ss	Sd	F	p
Bilgi sahibi olma	22-30 yaş	64	4,21	,551			
	31-39 yaş	91	4,11	,507			
	40-48 yaş	72	4,10	,547	3-240	2,73	,04*
	49 yaş ve üzeri	17	3,78	,692			
Tepki oluşturabilme	22-30 yaş	64	3,95	,565			
	31-39 yaş	91	3,92	,516			
	40-48 yaş	72	3,96	,610	3-240	2,95	,03*
	49 yaş ve üzeri	17	3,52	,610			
Örtük mesajları görebilme	22-30 yaş	64	3,96	,626			
	31-39 yaş	91	3,95	,586			
	40-48 yaş	72	4,04	,604	3-240	1,99	,11
	49 yaş ve üzeri	17	3,64	,619			

Tablo 4 değerlendirildiğinde, “yaş” değişkeninin MODBÖ alt faktörleri üzerindeki temel etkisinin anlamlı olmadığı [λ 0,935 $F_{(9,579)} = 2,996$, $p > 0,05$] ancak faktörler düzeyinde “bilgi sahibi olma” [$F_{(3-240)} 2,73$, $p < 0,05$, $\pi^2 = ,03$], “tepki oluşturabilme” [$F_{(3-240)} 2,95$, $p < 0,05$, $\pi^2 = ,03$] boyutunda puanların anlamlı olarak farklılaştığı tespit edilmiştir. Anlamlı farklılığın elde edilmesinden sonra bu farklılığın hangi gruplar arasında kaynaklandığını belirlemek amacıyla TUKEY testi kullanılmış; bu farklılığın 22-30 yaş grubu ile 49 yaş ve üstü grupları arasında olduğu tespit edilmiştir. Ortalama değerler incelendiğinde farklılığın 22-30 yaş grubunun lehine olduğu görülmektedir.

Tablo 5. MTODÖ Alt Boyutları Medeni Hale Göre Farklılığı İçin MANOVA Testi

Bağımlı Değişken	Medeni Hal	N	\bar{x}	Ss	Sd	F	p
Bilgi sahibi olma	Evli	172	4,01	,557			
	Bekâr	72	4,35	,454	1-242	21,1	,00*
Tepki oluşturabilme	Evli	172	3,87	,597			
	Bekâr	72	4,02	,490	1-242	3,65	,05*
Örtük mesajları görebilme	Evli	172	3,90	,609			
	Bekâr	72	4,11	,582	1-242	6,38	,01*

Tablo 5 değerlendirildiğinde, “medeni hal” değişkeninin MODBÖ alt faktörleri üzerindeki temel etkisinin anlamlı olduğu tespit edilmiştir [λ 0,913 $F_{(3,240)} = ,7,65$, $p < 0,05$, $\pi^2 = ,08$]. Faktörler düzeyinde “bilgi sahibi olma” [$F_{(1-242)} 21,1$, $p < 0,05$, $\pi^2 = ,08$], “tepki oluşturabilme” [$F_{(1-242)} 3,65$, $p < 0,05$, $\pi^2 = ,01$], “örtük mesajları görebilme” [$F_{(1-242)} 6,38$, $p < 0,05$, $\pi^2 = ,02$] boyut puanlarında anlamlı olarak farklılaştığı tespit edilmiştir. Ortalama değerler incelendiğinde; “bilgi sahibi olma”, “tepki oluşturabilme”, “örtük mesajları görebilme” alt boyutlarında “Bekâr” grubunun daha yüksek ortalamaya sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 6. MTODÖ Alt Boyutları Meslek Kıdemine Göre Farklılığı İçin MANOVA Testi

Bağımlı Değişken	Meslek Kıdemi	N	\bar{x}	Ss	Sd	F	p
Bilgi sahibi olma	1-10 yıl	114	4,16	,523	2-241	1,97	,14
	11-20 yıl	93	4,11	,553			
	21 yıl ve üstü	37	3,96	,608			
Tepki oluşturabilme	1-10 yıl	114	3,91	,541	2-241	,387	,67
	11-20 yıl	93	3,94	,569			
	21 yıl ve üstü	37	3,85	,668			
Örtük mesajları görebilme	1-10 yıl	114	3,92	,607	2-241	1,90	,15
	11-20 yıl	93	4,05	,570			
	21 yıl ve üstü	37	3,85	,683			

Tablo 6 değerlendirildiğinde, “meslek kıdemi” değişkeninin MODBÖ alt faktörleri üzerindeki temel etkisinin anlamlı olmadığı [λ 0,946 $F_{(6,478)} = 2,26$, $p > 0,05$, $\pi^2 = ,02$] tespit edilmiştir. Ortalama puanlara bakıldığında “ Bilgi sahibi olma” boyutunda “1-10 yıl” grubunun, “Tepki oluşturabilme” boyutunda “11-20 yıl” grubunun, “Örtük mesajları görebilme” boyutunda “11-20” yıl grubunun daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 7: MTODÖ Alt Boyutları Eğitim Durumuna Göre Farklılığı İçin MANOVA Testi

Bağımlı Değişken	Eğitim Durumu	N	\bar{x}	Ss	Sd	F	p
Bilgi sahibi olma	Lisans	198	4,17	,556	1-242	,004	,95
	Lisans-üstü	46	4,11	,531			
Tepki oluşturabilme	Lisans	198	3,89	,579	1-242	1,17	,27
	Lisans-üstü	46	3,99	,532			
Örtük mesajları görebilme	Lisans	198	3,96	,593	1-242	,087	,76
	Lisans-üstü	46	3,94	,675			

Tablo 7 değerlendirildiğinde, “eğitim durum” değişkeninin MODBÖ alt faktörleri üzerindeki temel etkisinin anlamlı olmadığı [λ 0,984 $F_{(3,240)} = 1,28$, $p > 0,05$, $\pi^2 = ,01$] tespit edilmiştir. Ortalama puanlara bakıldığında “Bilgi sahibi olma” boyutunda “lisans” grubunun, “Tepki oluşturabilme” boyutunda “lisansüstü” grubunun, “Örtük mesajları görebilme” boyutunda “lisans” grubunun daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 8. MTODÖ Alt Boyutları Eğitim Kademesine Göre Farklılığı İçin MANOVA Testi

Bağımlı Değişken	Eğitim Kademesi	N	\bar{x}	Ss	Sd	F	p
Bilgi sahibi olma	Ortaokul	217	4,21	,559	1-242	1,06	,30
	Lise	27	4,01	,465			
Tepki oluşturabilme	Ortaokul	217	3,93	,553	1-242	2,47	,11
	Lise	27	3,75	,687			
Örtük mesajları görebilme	Ortaokul	217	3,97	,609	1-242	,357	,55
	Lise	27	3,89	,601			

Tablo 8 değerlendirildiğinde, “eğitim kademesi” değişkeninin MODBÖ alt faktörleri üzerindeki temel etkisinin anlamlı olmadığı [λ 0,986 $F_{(3,240)} = 1,11$, $p > 0,05$, $\pi^2 = ,01$] tespit edilmiştir. Ortalama değerlere bakıldığında “Bilgi sahibi olma, Tepki oluşturabilme, Örtük mesajları görebilme” boyutlarında “Ortaokul” grubunun daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 9. MTODÖ Alt Boyutları Görev Yeri Göre Farklılığı İçin MANOVA Testi

Bağımlı Değişken	Görev Yeri	N	\bar{x}	Ss	Sd	F	p
Bilgi sahibi olma	Köy-belde	25	3,96	,547	2-241	3,03	,05*
	İlçe	58	4,25	,583			
	Şehir	161	4,09	,531			
Tepki oluşturabilme	Köy-belde	25	3,69	,503	2-241	2,74	,06
	İlçe	58	4,01	,516			
	Şehir	161	3,91	,593			
Örtük mesajları görebilme	Köy-belde	25	3,75	,535	2-241	3,08	,04*
	İlçe	58	4,09	,610			
	Şehir	161	3,94	,609			

Tablo 9 değerlendirildiğinde, “görev yeri” değişkeninin MODBÖ alt faktörleri üzerindeki temel etkisinin anlamlı olmadığı [λ 0,965 $F_{(6-480)} = 1,424$, $p > 0,05$, $\pi^2 = ,01$] ancak faktörler düzeyinde “bilgi sahibi olma” [$F_{(2-241)} 3,03$, $p < 0,05$, $\pi^2 = ,02$], “örtük mesajları görebilme” [$F_{(2-241)} 3,08$, $p < 0,05$, $\pi^2 = ,02$] boyutunda puanların anlamlı olarak farklılaştığı tespit edilmiştir. Anlamlı farklılığın elde edilmesinden sonra bu farklılığın hangi gruplar arasında kaynaklandığını belirlemek amacıyla TUKEY testi kullanılmış; bu farklılığın Köy-belde ile

İlçe grupları arasında olduğu tespit edilmiştir. Ortalama değerler incelendiğinde farklılığın ilçe grubunun lehine olduğu görülmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin medya okuryazarlık düzeylerinin “medeni hal” değişkenine göre “bekar” grubun daha yüksek düzeyde medya okuryazarı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer değişkenler arasında anlamlı farklılık bulunamamasına rağmen “Medya ve Televizyon Okuryazarlık Düzeyleri Ölçeği” alt boyutlarından bilgi sahibi olma boyutunda “22-30 yaş” grubunun, tepki oluşturabilme boyutunda “40-48 yaş” grubunun daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğu, “görev yeri” değişkenine göre bilgi sahibi olma ve örtük mesajları görebilme alt boyutlarında “ilçe” grubunun daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yılmaz (2013) tarafından yapılan çalışmada elde edilen sonuçlara göre sınıf öğretmeni adaylarının medya okuryazarlığı alt boyutunda cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık bulunamaması, Tatar (2016) tarafından yapılan çalışmada öğretmen adaylarının MTODÖ puanlarının cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı sonucuna varması araştırmamızı destekler niteliktedir. Karataş (2008) tarafından yapılan çalışmada cinsiyete göre öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunamaması, Tuğlu (2017) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin sosyal medyayı kullanma sıklıklarının “cinsiyet” değişkeni üzerinde anlamlı farklılık bulunamaması çalışmamızı desteklemektedir. Yiğit (2015) tarafından yapılan çalışmada sınıf öğretmenlerinin medya ve televizyon okuryazarlık düzeylerinin “yaş” değişkenine göre anlamlı farklılık bulunamaması, bununla birlikte sınıf öğretmenlerinin medya ve televizyon okuryazarlık düzeylerinin “mesleki kıdem” değişkenine göre anlamlı fark bulunamaması, araştırmamızı desteklemektedir. Karaman (2016) yaptığı çalışmada öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin “sınıf” değişkenine göre sınıf seviyesinin yükselmesi ya da düşmesi arasında anlamlı bir farklılık bulunamaması yaptığımız çalışmayı desteklemektedir. Bu bağlamda; medya okuryazarı olmanın cinsiyet, yaş, mesleki kıdem, eğitim durumu, eğitim kademesi, görev yeri gibi değişkenlere göre anlamlı farklılık içermediği sonucu ortaya çıkmıştır. Medya okuryazarlık becerileri gazete ve dergi takip edebilme, televizyon izleme, bilgisayar, internet, akıllı telefon gibi dijital medya araçlarını kullanmak ve bunlarla vakit geçirmek, kişisel istek ve bu yönde eğitim alıp almamak medya okuryazarlık becerilerini desteklemektedir. Bu nedenle medya okuryazarlığı yaşam boyu geliştirilmesi gereken bir beceri olduğu için okul öncesi dönemden başlayarak yetişkin eğitime uzanan bir süreci kapsamalıdır.

KAYNAKÇA

Aktı, S. (2011). İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Medya Okuryazarlığı İle Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Elazığ.

Altun, A. (2009). Eğitim bilim açısından seçmeli medya okuryazarlığı dersi programına eleştirel bir yaklaşım. Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10(3).

Arslan, H. (2014). Eleştirel Medya Okuryazarlığı Kapsamında Çocuk Odaklı Haber ve Programlar Üzerine Bir Değerlendirme. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(2), 71-79.

Bozkurt, İ. (2012). Medya Okuryazarlığı Dersini Alan Öğrencilerin Medyaya Bakışı: Kayseri Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı.

Çakmak, E. (2010). İngiltere ve Türkiye'deki İlköğretim Medya Okuryazarlığı Eğitimi Program ve Uygulamalarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi (Abant İzzet Baysal Üniversitesi). (Tez Nu: 278585) (<https://tez.yok.gov.tr/> adresinden elde edilmiştir.)

Gömlüksiz, M. N. ve Duman, B. (2013). Medya okuryazarlığı dersi kazanımlarının gerçekleşme düzeyine ilişkin öğrenci ve okul yöneticilerinin görüşleri. Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 8(9), 265-278.

Karataş, A. (2008). Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlık Düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Afyon

Kellner, D. Share, J. (2007). Critical media literacy is not an option. Learning Inquiry, 1(1), 59-69.

NCA, (1998). The speaking, listening, and media literacy standards and competency statements for K-12 education. Annandale, VA: National Communication Association from http://www.eric.ed.gov:80/ERICDocs/data/ericd_ocs2sql/content_storage_01/0000019b/80/15/cf/1f.pdf adresinden 15 Şubat 2014'de alınmıştır.

RTÜK, (2006). "İlköğretim Çağındaki Çocukların Televizyon İzleme Alışkanlıkları" (http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=57ce5022-fd71-442a-94e7-6567ae4a9e9b) 20.04. 2008 tarihinde erişildi.

RTÜK, (2007). İlköğretim medya okuryazarlığı dersi öğretmen el kitabı. <http://www.medyaokuryazarligi.org.tr> adresinden 18 Temmuz 2013'de alınmıştır.

Şahin, A. (2014). Öğretmenler, öğretmen adayları ve medya ile bağlı olan herkes için eleştirel medya okuryazarlığı. Ankara: Anı Yayıncılık

Tatar, İ. (2016). Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlığı İle Çevrimiçi Bilgi Arama Stratejileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Eskişehir.

Tuğlu, B. (2017). Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Medyayı Kullanım Amaçları ve Sosyal Medya Kullanımlarına İlişkin Tutumları. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Sakarya

Yılmaz, E. (2013). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Gazete Ve Dergi Takip Etme Alışkanlıkları ile Eleştirel Ve Medya Okuryazarlık Düzeyleri Arasındaki İlişkisi. Yüksek Lisans Çalışması. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Aydın.

Yiğit, Z. (2015). Sınıf Öğretmenlerinin Medya ve Televizyon Okuryazarlık Düzeyleri İle Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Çanakkale.

Field : Sport Sciences

Type : Research Article

Received: 29.06.2017 - *Corrected*: 14.11.2017 - *Accepted*: 19.11.2017

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Yansıtıcı Düşünme Eğilimlerinin ve Yansıtma Yeteneklerinin Bazı Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi¹

Adem SOLAKUMUR, Murat KUL, Yılmaz ÜNLÜ, M. Alper MÜLHİM

¹Bartın Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Bartın, TÜRKİYE

E-Posta: asolakumur@bartin.edu.tr

Öz

Bu çalışmada, beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme eğilimlerinin ve yansıtma yeteneklerinin eğitim kademesi, görev yeri, medeni durum ve eğitim durumu değişkenleri bakımından anlamlı farklılık oluşturup oluşturmadığı araştırılmıştır. Araştırmanın önemi; ölçekten elde edilen bulgular başka araştırmalara kaynak teşkil edecek olaması bakımından önemlidir. Araştırma 2015-2016 eğitim-öğretim yılı güz döneminde yapıldı. Araştırmaya Sakarya İlindeki 460 beden eğitimi ve spor öğretmeni arasından tesadüfi yolla seçilen 256 gönüllü öğretmen katıldı. Araştırmada betimsel-tarama modeli basit rassal örnekleme yöntemiyle seçilen örneklem grubuna uygulandı. Veri toplama aracı olarak Semerci (2007) tarafından geliştirilen, Öğretmen ve Öğretmen Adaylarının Yansıtıcı Düşünme Eğilimi ölçeği (YANDE) ile Aukes ve arkadaşları (2007) tarafından geliştirilen ve Elaldı (2013) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Groningen Yansıtma Yeteneği ölçeği kullanıldı. Araştırma bulguları eğitim kademesi değişkenine göre incelendiğinde araştırma grubunun YANDE, YANDE alt boyutları ve Yansıtma Yeteneği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı ($p>0.05$) görülmektedir. Ayrıca elde edilen bulgular görev yeri, medeni durum ve eğitim durumu değişkenlerine göre incelendiğinde de araştırma grubunun YANDE, YANDE alt boyutları ve Yansıtma Yeteneği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı ($p>0.05$) görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni, Spor, Yansıtıcı Düşünme, Yansıtma Yeteneği

¹ Bu çalışma Adem SOLAKUMUR'un yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Analysis of Reflective Thinking Trends and Reflective Abilities of Physical Education and Sports Teachers According to Some Demographic Variables

Abstract

In this study, it was researched whether the reflective thinking tendencies and reflective ability of physical education and sport teachers make meaningful difference in terms of education level, occupation, marital status and educational status variables. The prospect of research; Findings from the scale are important in that they can be used as examples for further research and for obtaining better quality education. The research was carried out in the fall semester of 2015-2016 academic year. 256 volunteer teachers randomly selected from 460 physical education and sports teachers in Sakarya province participated in the research. The 'YANDE', "Reflective Thinking Tendency Scale for Teachers and Teachers Candidates " Scale, improved by Semerci (2007) and the Groningen Reflection Ability Scale which is developed by Aukes and his friends (2007) and later adapted to Turkish by Elaldı (2013) has been used as a data collection tool in order to determine the participants reflective thinking tendencies and reflecting abilities. When the research findings were examined according to the educational stage variable, it was seen that there was no statistically significant difference ($p>0.05$) between the YANDE, YANDE subscales of the research group and the average of Reflective Ability points. Furthermore, when the findings were examined according to the variables such as occupational position, marital status and educational status, it was seen that there was no statistically significant difference ($p>0.05$) between the YANDE, YANDE sub-dimensions and Reflection Ability point average of the research group.

Keywords: Physical Education and Sports Teacher, Sport, Reflective Thinking, Reflecting Ability

Giriş

Eğitimin tüm zamanlar için çağların bir zorunluluğu olduğu göz ardı edilemez bir gerçektir. Eğitim meselesi hem evrensel hem de milli bir meseledir. İnsanlık içinde bulunduğu buhrandan kurtulması ve dünya barışını kurabilmesi ortak değer ve paydalarda buluşabilmesi evrensel eğitim ilkelerinin ülkelerin milli ve ulusal eğitim ilkeleriyle dengelenmesine ve bu yolda atılan samimi çabalara, buna samimiyetle inanılmasına bağlıdır. Bireylerin ve toplumların ihtiyaç ve gereksinimleri gün geçtikçe farklılaşmaktadır. Bu durum yeni problemleri doğurmakta buda beraberinde yeni çözüm yolları geliştirecek unsurları öne çıkarmaktadır. Eğitim, insanoğlunun hayatını belirli standartlarda sürdürebilmesi, karşılaştığı durumlara etkili, doğru tepkiler verebilmesi ve çevresiyle sağlıklı bir etkileşimde bulunabilmesi için elzem vaz geçilemez bir araç olarak karşımızda durmaktadır. Tanrıören, (2006) eğitimi “Çocuğa toplumsal yaşamda kolaylıkla ve etkili bir vatandaş olarak yaşayabilmesi için gereksinim duyduğu bilgileri, becerileri, tutumları ve değerleri kazandırmak” olarak tanımlarken bu gerekliliğini belirtmiştir. Türkmen, (2002) eğitimin, toplumu kurucu, koruyucu, geliştirici, denetleyici ve ona kimlik kazandırıcı bir role sahip olduğunu vurgulayarak eğitimin önem ve amacını gündelik hayatla bağını ifade etmiştir. Varış'ta (1998) eğitimin insanın kalıtsal güçlerinin geliştirilip istenen özelliklere yoğunlaşmış bir kişiliğe kavuşması için kullanılacak en önemli bir araç olduğunu, insanlara bilgi ve beceri kazandırmanın ötesinde eğitimin amacının toplumun yaşamasını ve kalkınmasını devam ettirebilecek ölçüde ve nitelikte değer üretmek, mevcut değerlerin dağılmasını önlemek, yeni ve eski değerleri bağdaştırmak olarak belirtmiştir.

Eğitimle bireyin çok yönlü gelişimi hedeflenir. Beden eğitimi ve spor dersleri de bireyin fiziksel, ruhsal ve zihinsel yeteneklerinin gereksinimlerini karşılayacak şekilde eğitimde yerini almıştır. TD. (1988)'de beden eğitimi kişilik eğitimi olarak geçmektedir. Diğer bir ifadeyle beden eğitimi, kişilerin gelişim hususiyetlerinin dikkate alınarak onların, kişi ve cemiyet açısından sıhhatli, mutlu, güzel ahlaklı ve dengeli bir şahsiyet sahibi; olumlu ve üretken; ulusal kültür normlarını ve demokratik hayatın zorunlu kıldığı edimleri kazanmış kişiler olarak yetiştirilmeleri için en mühim vasıtalarından biri olarak yer almıştır. Beden eğitimi ve spor öğretmenleri bu tanımlarda ifade edilen eğitim işlerini yerine getirmekle yükümlü pedagojik formasyon almış uzman kişilerdir. TEDP Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlilikleri Ulusal Çalışma Grubu çalışma raporlarında öğretmeni, öğrencileri birey olarak gören, değer veren, öğrencilerin sosyal ve kültürel farklılıklarını, yaptıklarını ve ilgilerini dikkate alarak en yüksek düzeyde öğrenmeleri ve gelişmeleri için çaba harcayan, öğrencilerinde geliştirmek istediği kişilik özelliklerini kendi davranışlarında gösteren, diğer öğretmen, yönetici ve uzmanların başarılı deneyimlerinden yararlanan kişi olarak ele almıştır. Harmandar (2004), “öğretmenlerin mesleki yeterlilikleri, davranışları, değerleri, dünya görüşleri ve sosyal eğilimleri öğrencilerin davranışları ve bilgilerini etkilediğini” belirtmektedir. Bir birey olarak beden eğitimi öğretmeni de yetişmiş olduğu toplumun değer yargılarının, inanışlarının, bilgi birikiminin, gelenek ve göreneklerin, eğitimsel birikiminin bir taşıyıcısıdır ve bunları etkileşimde bulunduğu kişilere belirli ölçülerde aktarmaktadır. Nebioğlu, (2004, 56) Beden eğitimi Öğretmeninin kişisel özellikleri dikkate alınması gereken önemli bir konudur. Öğretmen tarafından ortaya koyulan kişilik ve öğrencilerle olan ilişki konu ile öğrenci arasında önemli bir bağ oluşturur. Beden eğitimi öğretmenin fiziksel, ruhsal ve zihinsel özellikleri, gelişen genç öğrencilerin yönlendirilmesi ve onlara örnek olunması bakımından önemlidir. Bu bakımdan eğitimcilerin yansıtıcı düşünme eğilimleri ve yansıtma yeteneklerinin çeşitli değişkenlerle incelendiğinde bir farklılığın olup olmadığı ve

bu durumun eğitim-öğretim üzerine nedenli etki ettiği bu çalışmaya konu olmuştur. Gagnon and Collay, (2001,29-50), Akt.Semerci'e, (2007) göre Yansıtma, öğretmenlerin bir konuyu açıklarken kendi düşüncelerini, tutumlarını ve yeteneklerini ortaya koymasındır. Semerci, (2007) çalışmasında Yansıtıcı düşünme kavramının oluşmasına ve gelişmesine Dewey'in öncülük ettiğini ve Dewey'in "Nasıl Düşünürüz" adlı kitabında yansıtıcı düşünmeyi, "Herhangi bir inanç ya da bilgiyi ve onun amaçladığı sonuçlara ulaşmayı destekleyen bir bilgi yapısını aktif, kararlı ve dikkatli bir şekilde düşünmenin oluşturulmasıdır" şeklinde tanımladığını belirtmiştir.

Doğan-Dolapçioğlu, (2007) çalışmasında Dewey'in, yansıtıcı düşünmenin ve öğrenmenin gerçekleşebilmesi için bireylerin açık fikirlilik, samimilik ve sorumluluk gibi duyuşsal alan özelliklerine sahip olması gerektiğini ifade ettiğini belirtmiştir. Lipman, (2003), yansıtıcı düşünmeyi kendi düşünce ve hareketlerinin farkında olma, uygulamaların neden ve sonuçlarını düşünebilme özelliği olarak tanımlamaktadır. Ayrıca yansıtıcı düşünceyi kişinin bazı konularda kendi yöntemlerini ve bakış açılarını dikkate alması olarak belirtmiştir. Gür'e, (2008) göre yansıtıcı düşünme becerilerine sahip ve karşılaştığı sorunları çözebilen bireylerin yetiştirilebilmesinde yansıtıcı öğrenme ve dolayısıyla yansıtıcı öğretim büyük öneme sahiptir. Yansıtıcı öğrenme, yaptığı uygulamayı değerlendirme, öğretim deneyimlerinden dersler çıkarma, sorun çözme ve gelecekteki öğretim için edindiği bilgi ve deneyimleri kullanarak mesleki yaşamını anlamlı kılma olarak ifade edilmektedir. Bilgiye ulaşmanın artık bir sorun teşkil etmediği günümüzde eğitimin en önemli amaçlarından biri, bilgiyi olduğu gibi depolayan bireyler yerine; bilgiyi kullanabilen, sorgulayabilen, yeni bilgi üretebilen ve karşılaştığı problemlere çözüm getirebilen bireyler yetiştirmektir.

Graham, Holt ve Parker, (2001)' göre yansıtıcı düşünen öğretmen farklı durumlara özgü eğitim programları tasarlar ve uygular. Öğretmenler için yansıtıcı düşünmeyi gerekli kılan durumlar altı maddede sıralanabilir:

1.Öğretmenlik değerleri; ideal olarak her beden eğitimi öğretmeni öğrencilerine beden eğitiminin önemini vurgulamalı ve onların gelişimlerine uygun, etkin programlar tasarlamalıdır.

2.Sınıf mevcudu; beden eğitimi öğretmenin uygun gözlem yapmasını, öğrencilerine geribildirimde bulunmasını zorlaştıran sınıf mevcutlarının olumsuz etkisi yansıtıcı düşünmeyle azaltılabilir.

3.Haftalık ders sayısı; beden eğitimi öğretmenleri haftalık ders saatine göre öğrencilerine öğretebilecekleri, müfredattan maksimum düzeyde nasıl faydalanabilecekleri konusunda çaba harcamalıdır. Bunun yanında beden eğitimi öğretmenleri, diğer derslerin öğretmenleri ve sınıf öğretmenleriyle yakın bir şekilde işbirliğinde bulunmalı, programını interdisipliner bir bakış açısı ile hazırlamalıdır.

4.Sahip olunan imkânlar; beden eğitimi öğretmeni spor salonu olmayan, her çocuğa bir top yerine her sınıfa bir top düşen bir okulda görev yapmak durumunda kalabilir, bu nedenle şartlar dâhilinde hayal güçlerini kullanarak öğrencileri için eğlenceli, ilgi çekici etkinlikler düzenlemelidir. Her farklı okul ve sınıf atmosferinin farklı bir öğretim becerisi kazandırabileceği unutulmamalıdır. Öğretmenler materyal tasarımı dersinde çeşitli malzemelerden (kâğıt, plastik, atık malzemeler vb.) ürettikleri materyalleri öğretmenlik uygulamalarında kullanabilirler.

5. Disiplin; sınıftaki öğrencilerin etkin bir şekilde yönetilmesi önemli öğretmenlik becerilerinden biridir. Öğretmenler öğrencilerinin öğrenmeleri için uygun atmosferi oluşturmalı ve bu atmosferin sürekliliğini sağlamalıdır.

6. Okulun koşulları; okul bulunduğu sosyo-ekonomik çevreden etkilenen, yaşayan bir organizmadır. Okullar iyi bir eğitim için koşulları ne olursa olsun öğrencilerinin gelişimi için kendilerini adayan öğretmenlere gereksinim duyarlar.

Bu açıklamalar doğrultusunda; bu araştırma, beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme eğilimleri ve yansıtma yeteneklerinde Eğitim kademesi, Görev yeri, Medeni durum, Eğitim durumu demografik değişkenlerine göre bir farklılık olup olmadığını incelemektedir.

Belirtilen durumlar ile ilgili hipotezler aşağıdaki şekilde kurulmuştur.

H1: Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin Eğitim kademesi değişkenine göre Yansıtma Yetenekleri puan ortalamaları ve Yansıtıcı Düşünme Eğilimi (YANDE) puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H2: Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin Görev yeri değişkenine göre Yansıtma Yetenekleri puan ortalamaları ve Yansıtıcı Düşünme Eğilimi (YANDE) puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H3: Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin Medeni durum değişkenine göre Yansıtma Yetenekleri puan ortalamaları ve Yansıtıcı Düşünme Eğilimi (YANDE) puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H4: Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin Eğitim durumu değişkenine göre Yansıtma Yetenekleri puan ortalamaları ve Yansıtıcı Düşünme Eğilimi (YANDE) puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Yöntem

Araştırmanın Konusu

Bu çalışmanın konusu, Sakarya ilinde çeşitli eğitim kurumlarında görev yapan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin Yansıtıcı Düşünme Eğilimleri ile Yansıtma Yeteneklerinin demografik değişkenlere göre farklılık oluşturup oluşturmadığını konuyla ilgili ölçekler kullanarak ortaya koymaktır.

Araştırma Modeli

Sakarya ilinde çeşitli eğitim kurumlarında görev yapan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin Yansıtıcı Düşünme Eğilimleri ile Yansıtma Yetenekleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bu araştırmada betimsel tarama modellerinden tarama yöntemi modeli uygulanmıştır.

Ölçek Formunun Hazırlanması ve Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak ölçek kullanılmıştır. Ölçek formu üç bölümden oluşmaktadır. Ölçek formunun birinci bölümünde; demografik değişkenlerinin olduğu "Kişisel Bilgi Formu" yer almaktadır. Ölçek formunun ikinci bölümünde; beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin Yansıtıcı Düşünme Eğilimlerini belirlemeye yönelik ifadelerin yer aldığı

“Öğretmen ve Öğretmen Adayları İçin Yansıtıcı Düşünme Eğilimi Ölçeği (YANDE)” bulunmaktadır. Ölçek formunun üçüncü bölümünde; beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin Yansıtma Yeteneklerini belirlemeye yönelik ifadelerin yer aldığı “Groningen Yansıtma Yeteneği Ölçeği” bulunmaktadır.

Öğretmen ve Öğretmen Adayları Yansıtıcı Düşünme Eğilimi (YANDE) Ölçeği

Araştırmada tarama yöntemi doğrultusunda, Sakarya ilindeki beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin Yansıtıcı Düşünme (YD) becerilerine ilişkin görüşleri, veri toplama aracı olarak Semerci (2007) tarafından geliştirilen “Öğretmen ve Öğretmen Adayları İçin Yansıtıcı Düşünme Eğilimi (YANDE) Ölçeği” kullanılarak belirlenmiştir. Ölçek kullanımı için gerekli izinler alınmıştır. Ölçek, 20'si olumsuz ve 15'i olumlu olmak üzere 35 maddeden oluşmuştur. Bu çalışmada kullanmış olduğumuz YANDE ölçeğinin Cronbach Alpha ile ölçülen iç tutarlılığı 0.916 olarak hesaplanmıştır. Ölçekteki olumsuz maddeler 1, 4, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 22, 26, 28, 31, 34 ve olumlu maddeler 2, 3, 5, 7, 19, 21, 23, 24, 25, 27, 29, 30, 32,33, 35 olarak belirlenmiştir. Sürekli ve Amaçlı Düşünme, Açık Fikirlilik, Sorgulayıcı ve Etkili Öğretim, Öğretim Sorumluluğu ve Bilimsellik, Araştırmacı, Öngörülü ve İçten olma, Mesleğe bakış boyutu olarak 7 alt boyutlu 35 madde ölçek kapsamında yer almıştır. Likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin derecelendirilmesi, “Tamamen katılıyorum (5), Çoğunlukla katılıyorum (4), Kısmen katılıyorum (3), Çoğunlukla katılmıyorum (2), Hiç katılmıyorum (1)” şeklindedir.

Groningen Yansıtma Yeteneği Ölçeği (The Groningen Reflection AbilityScale (GRAS))

Aukes ve arkadaşları (2007) tarafından geliştirilen ve orijinali Hollandaca olan Groningen Yansıtma Yeteneği Ölçeğinin bu çalışmadaki Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0.795 olarak hesaplanmıştır. Groningen Yansıtma Yeteneği Ölçeği 10 olumlu (1,2,3,4,5,6,7,8,10,11) ve 1 (9) olumsuz 11 madde olarak Elaldı (2013), tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Tamamen katılıyorum (5), Çoğunlukla katılıyorum (4), Kısmen katılıyorum (3), Çoğunlukla katılmıyorum (2), Hiç katılmıyorum (1) şeklinde derecelendirilmiş 5'li Likert tipi bir ölçektir. Bu ölçekte ana vurgu; öz-yansıtma (Kendi düşünme alışkanlıklarımı iyi bilirim), empatik yansıtma (Başkalarıyla ilgili düşüncelerimde geliştirebilecek duygusal etkilerin farkındayım) ve yansıtıcı iletişim (Kendi fikirlerimi tartışmaya açığım) üzerinedir.

Evren Çerçevesinin Oluşturulması ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, 2015 – 2016 eğitim öğretim yılında Sakarya ilinde çeşitli eğitim kurumlarında görev yapan 460 beden eğitimi ve spor öğretmeni oluşturmaktadır. Evrenin tamamına ulaşmak mümkün olmadığından beden eğitimi ve spor öğretmenleri basit rassal örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Bu çalışmada Sakarya ilindeki görev yapan 176'si erkek, 80'i kadın toplam 256 beden eğitimi ve spor öğretmenine “YANDE” ölçeği ile “Groningen Yansıtma Yeteneği” ölçeği uygulanmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Sakarya Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alındıktan sonra ölçek formu, araştırmacı eşliğinde öğretmenler tarafından doldurulması sağlanmıştır. Verilerin analizi bilgisayar ortamında SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 24.0 paket programında yapılmıştır. Analizlerde verilerin normal dağılım gösterdiği varsayılarak uygun testler seçilmiştir. Betimsel veri analizi olarak; frekans, yüzde, ortalama, standart sapma hesaplamalarından yararlanılmıştır. Öğretmenlerin “Yansıtıcı düşünme eğilimleri” ve “Yansıtma yetenekleri” bazı demografik değişkenlere göre düzeylerini incelemek amacıyla verilerin normal dağılımları dikkate alınarak, parametrik testlerden T testi ve ANOVA testi kullanılmıştır. Ayrıca ölçekler arasındaki ilişkinin yönü ve büyüklüğü ile ilgili araştırmada ise Korelasyon analizinden yararlanılmıştır. Analiz ve bulgular $p < 0.05$ anlamlılık düzeyine göre yorumlanmıştır.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın bulguları ile ilgili bilgilere ve açıklamalara yer verilmektedir. Araştırmada; “Eğitim Kademesi, Görev Yeri, Medeni Durum ve Eğitim Durumu” değişkenlerine göre öğretmenlerin “Yansıtma Yetenekleri” ve Yansıtıcı Düşünme Eğilimleri” ile ilgili bulgu ve yorumlar yer almaktadır.

Tablo 1. Araştırma Grubunun Eğitim Kademesi, Görev Yeri, Medeni Durum ve Eğitim Durumu Değişkenlerine Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları Sonuçları

Değişkenler	Değişkenlere Ait Gruplar	n	Toplam (n)	%	Toplam (%)
Eğitim Kademesi	Ortaokul	151	256	59	100,0
	Lise	105		41	
Görev Yeri	Mahalle	18	256	7	100,0
	İlçe	82		32	
	Büyükşehir	156		61	
Medeni Durum	Evli	175	256	68	100,0
	Bekar	81		32	
Eğitim Durum	Lisans	214	256	83	100,0
	Yüksek Lisans	42		17	

Tablo 1 incelendiğinde, Eğitim Kademesi değişkenine göre araştırma grubunu oluşturan toplam 256 katılımcının 151’si ortaokul, 105’i lisede görev yapmaktadır. Görev Yeri değişkenine göre araştırma grubunu oluşturan toplam 256 katılımcının 18’si mahalle, 82’si ilçe ve 156’sı büyükşehirde. Medeni Durum değişkenine göre araştırma grubunu oluşturan toplam 256 katılımcının 175’i evli, 81’i bekar. Eğitim Durumu değişkenine göre araştırma

grubunu oluşturan toplam 256 katılımcının 214'ü lisans, 42'si Yüksek Lisans/Doktora eğitimine sahiptir.

Tablo 2. Araştırma Grubunun Eğitim Kademesi Değişkenine Göre Yansıtma Yeteneğine ve Yansıtıcı Düşünme Eğilimi Alt Boyutlarına İlişkin T-Testi Sonucu

	Eğitim Kademesi	n	Ortalama	Ss	Sd.	t	p
Sürekli ve Amaçlı Düşünme	Ortaokul	151	3,6982	,67	254	-,821	,412
	Lise	105	3,7687	,68			
Açık Fikirlilik	Ortaokul	151	4,2362	,70	254	,085	,932
	Lise	105	4,2286	,70			
Sorgulayıcı ve Etkili Öğretim	Ortaokul	151	4,3536	,63	254	-,200	,842
	Lise	105	4,3695	,62			
Öğretim Sorumluluğu ve Bilimsellik	Ortaokul	151	3,8040	,89	254	-,799	,425
	Lise	105	3,8933	,86			
Araştırmacı	Ortaokul	151	3,7494	,81	254	-,499	,618
	Lise	105	3,8016	,82			
Öngörülü ve İçten Olma	Ortaokul	151	3,7881	,92	254	-1,148	,252
	Lise	105	3,9238	,93			
Mesleğe Bakış	Ortaokul	151	4,0861	,92	254	-1,452	,148
	Lise	105	4,2524	,86			
YANDE Ortalama	Ortaokul	151	3,9404	,55	254	-,884	,378
	Lise	105	4,0022	,54			
Yansıtma Yeteneği	Ortaokul	151	3,9988	,49	254	-1,908	,058
	Lise	105	4,1117	,41			

Tablo 2 incelendiğinde, Eğitim Kademesi değişkenine göre “Yansıtma Yetenekleri” puan ortalamaları, YANDE ve YANDE alt boyutları puan ortalamaları karşılaştırılmasına ilişkin yapılan t-testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$). Bu sonuç H1 Hipotezini desteklememektedir.

Tablo 3. Araştırma Grubunun Görev Yeri Değişkenine Göre Yansıtma Yeteneği ve Yansıtıcı Düşünme Eğilimi Alt Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonucu

Alt Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Sürekli ve Amaçlı Düşünme	Gruplar Arası	2,653	2	1,326	2,954	,054	
	Gruplar İçi	113,611	253	,449			
	Toplam	116,264	255				
Açık Fikirlilik	Gruplar Arası	2,539	2	1,270	2,603	,076	
	Gruplar İçi	123,388	253	,488			
	Toplam	125,927	255				
Sorgulayıcı ve Etkili Öğretim	Gruplar Arası	,267	2	,133	,341	,712	
	Gruplar İçi	98,967	253	,391			
	Toplam	99,234	255				
Öğretim Sorumluluğu Bilimsellik	Gruplar Arası	2,741	2	1,371	1,781	,171	-
	Gruplar İçi	194,756	253	,770			
	Toplam	197,498	255				
Araştırmacı	Gruplar Arası	1,089	2	,545	,807	,447	-
	Gruplar İçi	170,744	253	,675			
	Toplam	171,833	255				
Öngörülü ve İçten olma	Gruplar Arası	1,178	2	,589	,677	,509	-
	Gruplar İçi	219,947	253	,869			
	Toplam	221,125	255				
Mesleğe Bakış	Gruplar Arası	1,309	2	,655	,801	,450	-
	Gruplar İçi	206,846	253	,818			
	Toplam	208,155	255				
YANDE Ortalama	Gruplar Arası	1,136	2	,568	1,891	,153	
	Gruplar İçi	76,009	253	,300			
	Toplam	77,145	255				
Yansıtma Yeteneği	Gruplar Arası	,246	2	,123	,560	,572	
	Gruplar İçi	55,621	253	,220			
	Toplam	55,868	255				

Tablo 3 Görev Yeri değişkenine göre “Yansıtma Yetenekleri” puan ortalamaları, YANDE ve YANDE alt boyutları puan ortalamaları karşılaştırılmasına ilişkin yapılan ANOVA testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$). Bu sonuç H_2 Hipotezini desteklememektedir.

Tablo 4. Araştırma Grubunun Medeni Durum Değişkenine Göre Yansıtma Yeteneğine ve Yansıtıcı Düşünme Eğilimi Alt Boyutlarına İlişkin T-Testi Sonucu

	Medeni Durum	n	Ortalama	Ss	Sd.	t	p
Sürekli ve Amaçlı Düşünme	Evli	175	3,7567	,66642	254	1,032	,303
	Bekar	81	3,6631	,69374			
Açık Fikirlilik	Evli	175	4,2362	,70694	254	,104	,917
	Bekar	81	4,2263	,69787			
Sorgulayıcı ve Etkili Öğretim	Evli	175	4,3783	,61531	254	,683	,495
	Bekar	81	4,3210	,64396			
Öğretim Sorumluluğu ve Bilimsellik	Evli	175	3,8720	,89009	254	,838	,403
	Bekar	81	3,7720	,85951			
Araştırmacı	Evli	175	3,7324	,86027	254	-1,102	,271
	Bekar	81	3,8539	,72667			
Öngörülü ve İçten Olma	Evli	175	3,8100	,97156	254	-,852	,395
	Bekar	81	3,9167	,83853			
Mesleğe Bakış	Evli	175	4,1571	,89355	254	,074	,941
	Bekar	81	4,1481	,93020			
YANDE Ortalama	Evli	175	3,9690	,55190	254	,138	,890
	Bekar	81	3,9587	,54932			
Yansıtma Yeteneği	Evli	175	4,0551	,43847	254	,500	,618
	Bekar	81	4,0236	,52868			

Tablo 4 incelendiğinde, Medeni Durum değişkenine göre “Yansıtma Yetenekleri” puan ortalamaları, YANDE ve YANDE alt boyutları puan ortalamaları karşılaştırılmasına ilişkin yapılan t-testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$). Bu sonuç H_3 Hipotezini desteklememektedir.

Tablo 5. Araştırma Grubunun Eğitim Durumu Değişkenine Göre Yansıtma Yeteneğine ve Yansıtıcı Düşünme Eğilimi Alt Boyutlarına İlişkin T-Testi Sonucu

	Eğitim Durumu	n	Ortalama	Ss	Sd.	t	p
Sürekli ve Amaçlı Düşünme	Lisans	214	3,6943	,67659	254	-,1,765	,079
	Yüksek Lisans	42	3,8946	,65050			
Açık Fikirlilik	Lisans	214	4,2235	,69839	254	-,490	,624
	Yüksek Lisans	42	4,2817	,73112			
Sorgulayıcı ve Etkili Öğretim	Lisans	214	4,3692	,61559	254	,520	,603
	Yüksek Lisans	42	4,3143	,67012			
Öğretim Sorumluluğu ve Bilimsellik	Lisans	214	3,8794	,83730	254	1,598	,111
	Yüksek Lisans	42	3,6429	1,06155			
Araştırmacı	Lisans	214	3,7944	,80640	254	1,037	,301
	Yüksek Lisans	42	3,6508	,89170			
Öngörülü ve İçten Olma	Lisans	214	3,8364	,93359	254	-,283	,778
	Yüksek Lisans	42	3,8810	,92926			
Mesleğe Bakış	Lisans	214	4,1799	,88499	254	1,024	,307
	Yüksek Lisans	42	4,0238	,99359			
YANDE Ortalama	Lisans	214	3,9690	,53661	254	,216	,830
	Yüksek Lisans	42	3,9490	,62075			
Yansıtma Yeteneği	Lisans	214	4,0272	,47662	254	-1,385	,167
	Yüksek Lisans	42	4,1364	,41502			

Tablo 5 incelendiğinde, Eğitim Kademesi değişkenine göre “Yansıtma Yetenekleri” puan ortalamaları, YANDE ve YANDE alt boyutları puan ortalamaları karşılaştırılmasına ilişkin yapılan t-testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$). Bu sonuç H_4 Hipotezini desteklememektedir.

Sonuç ve Öneriler

Sonuç ve önerilerin yer aldığı bu bölümde araştırmanın alt problemlerine ait verilerin analiz sonuçları açıklanmıştır. Araştırma grubunun Eğitim Kademesi, Görev Yeri, Medeni Durum ve Eğitim Durumu değişkenlerine göre; “Yansıtma Yetenekleri” ve YANDE ile YANDE alt boyutları puan ortalamalarına ilişkin t-testi ve ANOVA sonucunda düşük düzeyde bir farklılık olmakla birlikte istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Durdukoca ve Demir (2012), Şahin (2011), Ergüven (2011) ve Dolapçioğlu'nun (2007) çalışmalarına göre, erkek öğretmenlerle kadın öğretmenler arasında yansıtıcı düşünme eğilimi boyutlarına verilmiş cevaplarda anlamlı farklılıklar bulunmadığı, cinsiyete göre yansıtıcı düşünme eğilimlerinin değişmediği ortaya çıkmıştır. Saygılı, Tehnedere, (2014) eğitim çalışanlarının cinsiyet, eğitim düzeyleri ve medeni durumlarına göre YANDE ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Yine Gedik, Akhan ve Kılıçoğlu'nun (2014) çalışmalarında cinsiyet, aile gelir durumu ve mezun olunan lise türüne göre sosyal bilgiler öğretmenliği 3. ve 4. Sınıf öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme eğilimlerinde anlamlı bir ilişkinin olmadığını ortaya koymuştur. Bu sonuçlar araştırmamızın Eğitim Kademesi, Görev Yeri, Medeni Durum ve Eğitim Durumu değişkenlerinin öğretmenlerin Yansıtma Yetenekleri” ve YANDE ile YANDE alt boyutları puan ortalamaları arasında anlamlı farklılığın olmadığı sonucuyla örtüşmektedir.

Araştırmamızın Eğitim Kademesi, Görev Yeri, Medeni Durum ve Eğitim Durumu değişkenlerine göre; “Yansıtma Yetenekleri” ve YANDE ile YANDE alt boyutları ortalamaları bakımından incelendiğinde Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur. Karadağ (2010) da çalışmasında, sosyal bilgiler öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme düzeylerinin oldukça yüksek olduğunu, yansıtıcı düşünme becerileri ile ilgili en olumlu algılarının ise “Açık Fikirlilik” boyutunda olduğunu bulmuştur. Benzer başka bir çalışmada Meral ve Semerci (2009), ilköğretim İngilizce programını uygulayan öğretmenlerin eleştirel ve yansıtıcı düşüncelerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırma bulguları, İngilizce öğretmenlerinin genel olarak yansıtıcı düşünmekle beraber mesleğe bakış ve sürekli ve amaçlı düşünme alt boyutlarında kısmen yansıtıcı düşündüklerini göstermiştir. Beden Eğitimi ve Spor alanında yansıtıcı düşünme uygulamalarının uygulanabilirliği ve yansıtıcı düşünme çalışmalarının beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin mesleki gelişimlerine etkisini araştıran Ballard (2006), yansıtıcı düşünme çalışmalarında kullanılan günlük yazma ve görüşme tekniklerinin beden eğitimi öğretmen adaylarına yansıtıcı düşünme becerisi kazandırdığını belirtmektedir.

Bu alanda çalışmalar yapan Crawford, O'Reilly ve Luttrell, (2012) altı beden eğitimi öğretmen adayıyla gözlemler, video analizleri ve yansıtıcı bloglar kullanılarak yapılan ve on iki hafta süren bir çalışmada, yansıtıcı düşünme temelli beden eğitimi ve spor programlarının, öğretmen adaylarına analitik tepkiler geliştirme konusunda katkı sağladığını ortaya konulmuştur. Kendi ders uygulamalarının kaydedildiği video çekimlerini izlerken öğrencileriyle etkileşimleri, öğrencilerin kendi yönergelerine nasıl tepkide buldukları ve öğrenciler üzerindeki etkileri konusunda daha geniş bir bakış açısı kazanırlar. Öğretmen adayları rehberlik sürecinde kazandıkları yansıtma becerilerini öğretmenlik kariyerlerinde öğrencilerine etkili öğretim fırsatları sunma konusunda kullanabilirler.

Bu çalışma ve önerilere ek olarak beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin Yansıtıcı düşünme eğilimleri ile Yansıtma Yeteneklerinin gelişimine katkıda bulunması için; hizmet içi eğitim kursları ile hazırlayıcı, geliştirici ve uygulayıcı eğitimler verilebilir.

KAYNAKÇA

Aukes, LC., Geertsma, J., Cohen-Schotanus, J., Zwierstra, RP, Slaets J.P.J. (2007). The development of a scale to measure Personal Reflection in Medical Practice and Education. *Medical Teacher*, 29, 177–82. <https://scholar.google.com.tr/adresinden> 26 Ekim 2016 tarihinde indirildi.

Ballard, KK. (2006). Using Van Manen’s Model To Assess Levels Of Reflectivity Among Preservice Physical Education Teachers. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Texas A&M University.

Crawford ,S., O’Reilly, R. & Luttrell, S. (2012) Assessing the effects of integrating the reflective framework for teaching in physical education (RFTPE) on the teaching and learning of undergraduate sport studies and physical education students, *Reflective Practice*, 13:1, 115-129, DOI: 10.1080/14623943.2011.626025

<https://doi.org/10.1080/14623943.2011.626025>

Dewey, J. (1933). How we think: A restatement of the relation of reflective thinking to the educative process. Boston: D. D. Heath.

http://www.naturalthinker.net/trl/texts/Dewey,John/Dewey,_John_Democracy_And_Education.pdf adresinden 2 Eylül 2016 tarihinde indirildi.

Dolapçioğlu, SD. (2007). Sınıf öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme düzeylerinin değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.

Durdukoca, Ğ. ve Demir, M. (2012). İlköğretim öğretmenlerin bazı değişkenlere göre yansıtıcı düşünme düzeyleri ve düşüncelerindeki öğretmen niteliklerinin yansıtıcı öğretmen niteliklerine uygunluğu. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20, 357-374.

Elaldı, ğ. (2013). Yansıtıcı düşünme etkinlikleri ile destekli tam öğrenme modelinin tıp fakültesi öğrencilerinin üstbilgi becerileri, öz-düzenleme stratejileri, öz-yansıtma becerileri, öz-yeterlik inançları, eleştirel düşünme becerileri ve akademik başarılarına etkisi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi, Elazığ.

Ergüven, S. (2011). Öğretmenlerin yansıtıcı düşünme becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Gagnon, WG.,& Collay, JM. (2001). *Designing for learning: six elements in constructivist classrooms*. Thousand Oaks, California, USA: Corwin Press.

Gedik, H., Akhan, N. ve Kılıçoğlu, G. (2014). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme eğilimleri. *Mediterranean Journal of Humanities*, IV/2, 113- 130.

Graham, G., Holt, S.A., Parker, M. (2001). *Children Moving: A Reflective Approach To Teaching Physical Education*. California: Mayfield Publishing Company.

Gür, H. (2008). Öğretmen eğitiminde yansıtıcı düşünme. Aday Öğretmenler İçin Okul Deneyimi Ve Öğretmenlik Uygulaması. Ed: İ. H. Demircioğlu. Ankara: Anı Yayıncılık

- Harmandar, İH. (2004, sy, III.). *Beden Eğitimi Ve Spor'da Özel Öğretim Yöntemleri* (1. Basım) Ankara: Nobel Basımevi,
- Karadağ, M. (2010). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme düzeylerinin incelenmesi (Şanlıurfa ili örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Lipman, M. (2003). *Thinking in Education*. Cambridge University Press. New York.
<https://books.google.com.tr/> web adresinden 14 Ekim 2016 tarihinde indirildi.
- Meral, E. ve Semerci, Ç. (2009). *Yeni (2006) İlköğretim İngilizce Programını Uygulayan Öğretmenlerin Eleştirel ve Yansıtıcı Düşünceleri, Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 8(1), 50–54.
- Nebioğlu, D. (2004). *Beden eğitimi dersi genel esasları planlaması ve denetimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Saygılı, G. ve Tehnedere, S. (2014) *Eğitim Çalışanlarının Yansıtıcı Düşünme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelemesi*, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl: 6 Sayı:11 2014 Güz (s. 192-202)
- Semerci, Ç., (1999). “Öğrencilerin Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutum Ölçeği”, *Eğitim ve Bilim*, 23(111), 51-55.
- Semerci, Ç., 2007. *Öğretmen ve öğretmen adayları için yansıtıcı düşünme eğilimi (YANDE) ölçeğinin geliştirilmesi*. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* 7 (3), 1351-1377.
- Semerci, Ç. (2007). *Developing A Reflective Thinking Tendency Scale for Teachers and Student Teachers*. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 7(3), 1369-1376.
- Şahin, A. (2011). *Türkçe öğretmeni adaylarının yansıtıcı düşünme eğilimlerinin çeşitli değişkenlere göre değerlendirilmesi*. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(37), 108-119.
- Tanrıöğen, A. (2006). *Eğitim Bilimine Giriş*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- TEDP. (2006). *MEB, TEDP öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri*, Ankara.
- TD. (Tebliğler Dergisi) (1988). *Lise beden eğitimi dersi öğretim programı*. *Tebliğler Dergisi*, 51.
- Türkmen, F. (2002). *Eğitimin Ekonomik ve Sosyal Faydaları ve Türkiye’de Eğitim Ekonomik Büyüme İlişkisinin Araştırılması*. DPT, Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Varış, F. (1978). *Eğitim Bilimine Giriş*, Alkım Yayınları, İstanbul

Field : Sport Sciences

Type : Research Article

Received: 29.06.2017 - *Corrected*: 16.11.2017 - *Accepted*: 19.11.2017

Sporcularda Yükseklik Antrenman Maskesinin Anaerobik Performans ve Solunum Parametrelerine Etkisinin İncelenmesi

Oğuzhan YÜKSEL, Yağmur AKKOYUNLU, Harun KOÇ

Dumlupınar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Kütahya, TÜRKİYE

E-Posta: oguzhan.yuksel@dpu.edu.tr

Öz

Amaç: Takım sporlarıyla uğraşan erkek sporcuların (hipoksik maske) yükseklik antrenman maskesinin anaerobik performans ve solunum parametrelerine etkisinin belirlenmesidir. **Materyal ve Yöntem:** Araştırmamıza yükseklik simülasyon edici maske (hipoksik maske) kullanarak antrenman yapan deney (n=14; boy 178,87 ± 6,21 cm, vücut ağırlığı 78,77 ± 9,04 kg, yaş 21,42 ± 1,78 yıl) grubu yer alırken yükseklik simülasyon edici maske kullanmadan antrenman uygulayan kontrol (n=14, boy 178,23 ± 7,4 cm, vücut ağırlığı 74,25 ± 7,92 kg, yaş 20,71 ± 1,43 yıl) grubunda çalışmaya katılmıştır. Katılımcılar ilk dört haftada maksimum kalp atım sayılarının %70 'i ile 45 dakikalık koşu ve daha sonra ikinci dört haftalık antrenman periyodunda maksimum kalp atım sayılarının %85 'i ile 15 dakikalık 3 seri halinde koşu programı uygulanmıştır. Her iki haftada bir maskelerde yer alan sanal yükseklik hava ayarları değiştirilerek farklı yükselti etkisi oluşturulmuştur. Anaerobik güç bisiklet ergometresinde (Monark 894E, Peak Bike, Sweden) Wingate Testi ile tespit edilirken akciğer solunum kapasiteleri spirometre ile zorlu vital kapasite (FVC), zorlu ekspirasyon hacmi bir saniye (FEV) ve (VC) vital kapasite değerlendirilmiştir. Anaerobik güç ve akciğer solunum kapasiteleri için iki yönlü varyans analizi (two-way repeated measures of ANOVA) yapıldı. **Bulgular:** Anaerobik güç ve akciğer solunum kapasitelerinde her iki grupta ön-son test dereceleri sonucunda; power-mass (Watt/kg)(grup×zaman) değerlerinde etkin artış görülmektedir(p < 0,05). Grup farkı gözardı edildiğinde yükseklik simülasyon edici maske kullanarak antrenman yapanlarda (VC; lt) vital kapasite değerlerinde anlamlı değişim gözlenmiştir (P < 0,05). **Sonuçlar:** Sonuç olarak yükseklik simülasyon edici maske kullanan sporcularda vital kapasitelerinde artış olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Anaerobik Güç, Yükseklik Antrenman Maskesi, Vital Kapasite

Investigation of the Effects of Elevation Training Mask on Aerobic and Anaerobic Performance in Athletes

Abstract

The aim of this study was to determine effects of elevation training mask on respiratory parameters and anaerobic performance in team sports players. While 14 participants in test group used elevation training mask in trainings, 14 participants in control group not used elevation training mask in trainings. All participants run 45 minutes with 70% of their maximum heart rate at first four- week training periods and then all participants run 15 minutes with three sets with 85% of their maximum heart rate at seconds four-week training periods. Every 2 weeks masks elevation adjust different levels. All participants anaerobic power and capacity values was measured by Wingate test. Participants' respiratory capacity, forced vital capacity (FVC), forced expiration volume (FEV), and vital capacity (VC) was measured with spirometer. Two-way repeated measures of ANOVA was used anaerobic power and respiratory capacity. Efficient increase was found in power-mass (Watt/kg) values groupXtime interaction in first-last tests of anaerobic power and respiratory capacity ($p < 0,05$). Increase was not found in power peak (Watt), power average (Watt), FVC (liter), FEV (liter), VC (liter) values groupXtime interaction in first-last tests of anaerobic power and respiratory capacity ($p > 0,05$). But, when group differences were neglected, elevation training mask group's VC values increased significantly ($p < 0,05$). As a result, there is an increase in the vital capacities of the athletes using elevation training masks.

Keywords: Anaerobic Power, Elevation Training Mask, Vital Capacity

Giriş

Organizmanın ideal bir kardiyopulmoner dayanıklılık özelliği, oksijen alımı, taşınması ve tüketilmesi yeteneklerinin gelişmişliği ile ilişkilidir. Bu fizyolojik özelliklerin geliştirilmesinde uygulanan antrenman ya da egzersiz yöntemleri ile birlikte seçilen makro çevresel koşullar oldukça önemlidir (Altan ve ark.,2008). Çoğu zaman göz ardı edilse de sporcular ve sedanter bireylerde solunum sistemin dayanıklılık performansı üzerinde kısıtlayıcı bir faktör olduğu bildirilmiştir (Boutellier ve ark.,1992a, Boutellier ve ark.,1992). Bu doğrultuda atletik performansın artırılması için çeşitli antrenman metotları farklı çalışmalarda değerlendirilmiştir. Yükselti antrenmanları ve solunum kas çalışmaları (respiratory muscle training (RMT)), atletik performansın artırılmasında etkili olduğu düşünülen iki metottur (Porcari ve ark.,2016). Yükseklik antrenmanları genel olarak üç farklı yöntem tercih edilir. Bunlar, yüksekte yaşa-yüksekte antrenman, yüksekte yaşa-düşük yükseltide antrenman ve düşük yükseltide yaşa-yüksekte antrenman formlarıdır (Millet ve ark., 2010). 1990'lı yıllardan itibaren yükseltide yaşa-düşük yükseltide antrenman ("Living high-training low" LHTL) yap yaklaşımı sportif performansın gelişiminde daha etkili olduğu ileri sürülmüştür (Levine ve ark., 2006). Genel olarak üç farklı yükselti antrenman yönteminden bahsedilse de genel olarak "yüksekte yaşam-alçakta antrenman" ("Living high-training low" LHTL) yaklaşımının diğer yükselti antrenmanlarından daha üstün olduğu bildirilmiştir (Levine, & Stray-Gundersen,1997; Stray-Gundersen ve ark.,2001). Son yıllarda ise fiziksel performans üzerindeki etkilerinden dolayı yükselti antrenmanlarının simüle edilmesini içeren farklı cihazlar ya da yöntemler kullanılmaya başlanmış ve bu sayede yüksek irtifa antrenmanlarının etkisi yaratılmaya çalışılmıştır (Biggs ve ark.,2017).

Yüksek irtifanın (altitude) etkilerini simüle (simulate) ettiği ileri sürülen hava akışını valfler yoluyla kısıtlayan antrenman maskeleri (Elevation Training Mask 2.0 (ETM)) son dönemde sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır (Motoyama ve ark.,2016). ETM burun ve ağız bölgesini kapatan ve farklı boyutlarda hava akışını sınırlayan valflere sahiptir. Bu valfler solunum direncini artırmak amacıyla ayarlanabilir ve böylece maske solunumu zorlaştırır. Bu ise ETM ile 914m ile 5486 m arasında değişen yükseltilerin simüle edilebileceği anlamına gelir. Ayrıca maskenin dayanıklılık ve VO₂maks özelliklerini geliştireceği ve akciğer fonksiyonlarını geliştirebileceği öne sürülmüştür (Porcari ve ark.,2016).Sonuç olarak, 10.000 metreye kadar yükseltinin yapay olarak sağlanabildiği yükselti odalarının oluşturulması, farklı branşlardaki sporculara bu tür uygulamaların yapılabilmesine olanak tanımakta ve doğal yükseltide oluşan hava şartlarının (sıcak, kuru, soğuk vb.) olumsuz etkisi en aza indirilebilmektedir (Cerrah,2010). Bu kapsamda ticari olarak üretilen ve kullanımı yaygınlaşan "yükseklik antrenman maskeleri" (ETM) ile sporcuların fiziksel ve fizyolojik performans üzerine etkisi değerlendirilmeye çalışılmıştır (Granados,2014). Kullanılan yükseklik antrenman maskelerinin inspirasyon esnasında belirli bir hava direnci sağlayarak akciğerleri ve diyaframı güçlendirdiği ileri sürülmüştür (Springer,2014,Training Mask,2015). Ancak literatürde konu ile ilgili sınırlı sayıda çalışma bulunması (Granados, 2014) bu maskelerin kullanımının sportif performans üzerine olası etkilerinin değerlendirilmesini zorlaştırmaktadır. Yükseklik antrenman maskesi kullanımının sporcuların fiziksel ve fizyolojik performansları üzerine etkisinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Materyal ve Yöntem

Bu çalışmaya erkek sporculardan 18 yaş ve üzeri takım sporuyla uğraşan 28 gönüllü katılımcı (14 kontrol, 14 deney) yer almıştır. Deney grubunda yer alan katılımcıların 14'ü yükseklik simülasyon edici maske kullanarak antrenman uygularken kontrol grubunda yer alan katılımcılar ise deney grubunun uyguladığı antrenman programını yükseklik simülasyon edici maske kullanmadan gerçekleştirmişlerdir. Katılımcılara uygulanan testlerin sağlık açısından her hangi bir sakıncasının bulunmadığı dair bilgi verilerek ve asgari bilgilendirilmiş gönüllü olur form onamları alınarak uzman hekim gözetiminde testlere gönüllü katılım sağlanmıştır. Ölçümlerden önce 10 dakika ısınma uygulanmıştır. Ölçümler sürecinde katılımcılar test aralarında tam dinlenme sağlanmıştır. Ayrıca çalışmanın tüm aşamalarında 'Helsinki Deklarasyonuna' itina ile uyulmuştur. Bu çalışma üniversite destekli 2015-17 nolu bilimsel araştırma projesi olarak tamamlanmıştır.

Katılımcılar

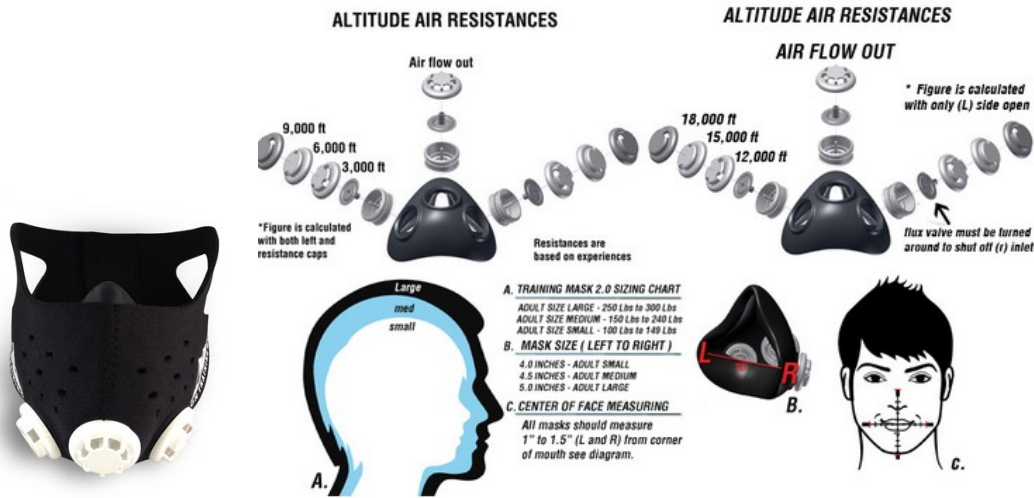
Deney grubunda yer alan katılımcıların 14'ü yükseklik simülasyon edici maske kullanarak antrenman yapan deney (boy değerleri (n=14) $178,87 \pm 6,21$ cm, vücut ağırlığı (n=14) $78,77 \pm 9,04$ kg, yaş (n=14) $21,42 \pm 1,78$ yıl) grubunda yer alırken, diğer 14 katılımcı ise yükseklik simülasyon edici maske kullanmadan antrenman uygulayan kontrol (boy değerleri (n=14) $178,23 \pm 7,4$ cm, vücut ağırlığı (n=14) $74,25 \pm 7,92$ kg, yaş (n=14) $20,71 \pm 1,43$ yıl) grubunda çalışmaya katılmıştır.

Ölçüm Yöntemleri

Vücut Ağırlığı: Katılımcıların standart spor kıyafetleri içerisinde (şort ve atlet), çıplak ayakla, dik pozisyonda ± 100 gr hata ile baskülde (Tanita TBF 401 A Japan) vücut ağırlığı ölçülmüştür.

Boy: Boy uzunluğu ölçümünde Holtain Limited marka boy ölçü aleti ile denekler çıplak ayak ve minimal giysi ile ayakta dik pozisyonda dururken, ayak topukları bitişik, baş dik ve gözler karşıya bakar durumda skalanın üzerinde kayan kaliper deneğin kafasının üzerine dokunacak şekilde ayarlanıp ve okunup kaydedildi.

Anaerobik Güç Ölçümü: Anaerobik güç ve kapasite bilgisayar bağlantılı bisiklet ergometresinde (Monark 894E, Peak Bike, Sweden) Wingate Testi ile belirlenmiştir. Wingate testi belirli bir dış dirence karşı 30 sn süre ile mümkün olan en yüksek hızda pedal çevirmekten ibarettir. Gönüllü katılımcılara test hakkında bilgi verildikten sonra teste başlamadan önce, bisiklet 60-70 W iş yükünde, 60-70 devir/dk pedal hızında 5 dakika ısınma protokolü uygulanmıştır. Isınma protokolü sonrasında 5 dakikalık pasif dinlenme verilmiştir. Isınma sonrasında her katılımcı için sele ve gidon ayarı yapıp, ayaklar klipsler yardımıyla pedala sabitlenmiştir. Katılımcıların vücut ağırlığının %7,5'ine karşılık gelen ağırlık test sırasında uygulanacak dış direnç olarak bisiklet ergometresinin kefesine yerleştirildikten sonra test başlatılmıştır. Gönüllü katılımcıların dirençsiz olarak mümkün olan en kısa zamanda en yüksek pedal hızına ulaşmaları ve pedal hızı 150 devir/dk'ye ulaştığında kefe otomatik olarak inerek test başlamıştır. Bu protokol testin yazılımından programlanmıştır. Gönüllü katılımcılar dış dirence karşı 30 saniye boyunca en yüksek hızda pedal çevirmişlerdir. Katılımcılar test boyunca sözel olarak motive edilmiştir. Test sırasındaki güç parametrelerine ait bilgi RS 232 bağlantısıyla bilgisayardaki yazılım programına aktarıldı. Tüm güç parametreleri yazılım programı tarafından hesaplanmıştır (Coppin.ve ark., 2012).

Şekil 1. Yükselti Antrenman Maskesi

Akciğer Kapasitelerinin Ölçümü: Akciğer fonksiyonlar taşınabilir spirometre . (MIR - Medical International Research Minispir- Italy) ile uzman kişi tarafından ölçülmüştür. Katılımcılar maksimum ekspirasyon yaparak testi gerçekleştirmişlerdir. Bu protokol üç defa tekrar edilerek gerçekleştirilecektir. Testin sonunda maksimum inspirasyon ve ekspirasyon yapıp yapılmadığı sorulmuştur. Bu testlerden sonra sırasıyla zorlu vital kapasite (FVC) zorlu ekspirasyon hacmi bir saniye (FEV) ayrıca (VC) vital kapasite değerlendirilmiştir. Her bir parametre üç defa ölçülerek en iyi sonucun seçilerek kayıt altına alınmıştır. Katılımcılardan ilk antrenman öncesi anaerobik güç değerleri ve akciğer kapasiteleri tespit edilmiştir. 8 hafta sonrasında yukarıda belirtilen ölçümler tekrar değerlendirilmiştir (Marangoz ve ark.,2016).

Deney ve kontrol grubunda yer alan gönüllü katılımcılar ilk dört haftalık periyotta maksimum kalp atım sayılarının %70 'i ile 45 dakikalık koşu ve daha sonra ikinci dört haftalık antrenman periyodunda maksimum kalp atım sayılarının %85 'i ile 15 dakikalık 3 seri halinde koşu programı uygulanmıştır. Deney ve kontrol grubunda yer alan katılımcılar sekiz haftada 24 antrenman birimi yapılmıştır. Antrenmanın uygulandığı yükseklik (rakım) 970 metredir. Antrenmanın yapıldığı yükseklik göz önünde bulundurularak ilk iki haftada maskede yer alan sanal yükseklik hava ayarları 3000 ft'e (914 metre yüksekli seviyesi) ayarlandı (rakım; 970 m + hipoksi maskesinin yükselti seviyesi; 914 m = toplam 1884 m). İkinci haftanın sonundan itibaren altı haftalık süreçte maskede yer alan sanal yükseklik hava ayarları 6000 ft'e (1828 metre yüksekli seviyesi) ayarlandı (rakım; 970 m + hipoksi maskesinin yükselti seviyesi; 1828 m = toplam 2798 m). Hipoksi maskelerini deney grubu sekiz hafta boyunca yukarıda belirtilen antrenman protokolünde kullanmışlardır. Sekiz haftalık antrenman sürecinin başında ön test, antrenman sonrasında son test ölçümleri alınmıştır.

İstatistik Analiz

Anaerobik güç ve akciğer solunum kapasiteleri için iki yönlü varyans analizi (two-way repeated measures of ANOVA) yapıldı. Tüm istatistiksel analizler SPSS programı ile 0,05 seviyesinde hesaplanmıştır.

Bulgular

Deney (yükseklik simülör edici maske kullanan antrenman grubu) ve kontrol (yükseklik simülör edici maske kullanılmayan antrenman grubu) grubunda yer alan katılımcıların akciğer fonksiyon kapasite sonuçlarına ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri tablo 1’de gösterilmiştir. Yapılan tekrarlı ölçümler için iki yönlü varyans analizi (two-way repeated measures of ANOVA) sonucunda, deney (antrenman maskesi kullanan) ve kontrol (antrenman maskesi kullanmayan) grubunda yer alan katılımcıların VC (Vital Kapasite) ($F=3,056$; $p > 0,05$) ön test ve son test değerleri arasında Grup \times Zaman etkileşimi anlamsız bulunmuştur. Grup farkı gözardı edildiğinde sporcuların ön test-son test değerleri arasında ise anlamlı farka rastlanmıştır ($F=6,265$; $p < 0,05$). Maske kullanan antrenman grubunun VC değerlerinde anlamlı değişim gözlenmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Akciğer Fonksiyon Kapasite Değerlerine Ait Tekrarlı Ölçümlerde İki Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

Değişkenler	Deney Grubu	N	Ön test (Ortalama \pm Ss)	Son test (Ortalama \pm Ss)	Grup \times Zaman (F)	Ölçümler Ön Test – Son Test (F)
VC Vital Kapasite;lt	Antrenman Maskesi Kullananlar	14	5,41 \pm 0,743 lt	5,93 \pm 0,821 lt	3,056	6,265*
	Antrenman Maskesi Kullanmayanlar	14	5,94 \pm 0,508 lt	6,03 \pm 0,769 lt		
FVC Zorlu Vital Kapasite;lt	Antrenman Maskesi Kullananlar	14	5,76 \pm 0,649 lt	5,85 \pm 0,800 lt	3,190	0,485
	Antrenman Maskesi Kullanmayanlar	14	5,61 \pm 0,643 lt	5,80 \pm 0,604 lt		
FEV ₁ Zorlu ekspirasyonun 1. saniyesinde atılan volüm;lt	Antrenman Maskesi Kullananlar	14	5,00 \pm 0,520 lt	4,94 \pm 0,597 lt	0,008	0,678
	Antrenman Maskesi Kullanmayanlar	14	4,80 \pm 0,368 lt	4,87 \pm 0,420 lt		

Yapılan tekrarlı ölçümler için iki yönlü varyans analizi (two-way repeated measures of ANOVA) sonucunda, deney (Antrenman Maskesi Kullanan) ve kontrol (Antrenman Maskesi Kullanmayan) grubunda yer alan katılımcıların FVC (Zorlu Vital Kapasite) ($F=3,190$; $p > 0,05$) ; FEV₁ (Zorlu ekspirasyonun 1. saniyesinde atılan volüm) ($F=0,008$; $p > 0,05$) ön test ve son test değerleri arasında Grup \times Zaman etkileşimi anlamsız bulunmuştur. Aynı zamanda grup farkı gözardı edildiğinde sporcuların FVC (Zorlu Vital Kapasite & $F=0,485$; $p > 0,05$) ; FEV₁ (Zorlu ekspirasyonun 1. saniyesinde atılan volüm;lt & $F=0,678$; $p > 0,05$) ön test-son test değerleri arasında anlamlı farka rastlanmamıştır.

Tablo 2. Katılımcıların Anaerobik Güç Kapasite Değerlerine Ait Tekrarlı Ölçümlerde İki Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

Değişkenler	Deney Grubu	N	Ön test (Ortalama ± Ss)	Son test (Ortalama ± Ss)	Grup × Zaman (F)	Ölçümler Ön Test – Son Test (F)
Power/mass- Watt/kg	Antrenman Maskesi Kullananlar	14	7,37 ± 0,699	7,76 ± 0,633	8,504*	2,314
	Antrenman Maskesi Kullanmayanlar	14	8,18 ± 0,611	8,06 ± 0,552		
Power peak- Watt	Antrenman Maskesi Kullananlar	14	866,5 ± 147,87	945,78 ± 154,16	0,054	14,773*
	Antrenman Maskesi Kullanmayanlar	14	840,07 ± 119,78	910,28 ± 106,1		
Power Average-Watt	Antrenman Maskesi Kullananlar	14	584,64 ± 69,67	601 ± 64,74	2,098	0,864
	Antrenman Maskesi Kullanmayanlar	14	588,92 ±61,68	592,5 ± 48,09		

Deney (Yükseklik simülör edici maske kullananılan antrenman grubu) ve Kontrol (Yükseklik simülör edici maske kullanılmayan antrenman grubu) grubunda yer alan katılımcıların anaerobik güç kapasite değerlerine ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri tablo 2’de gösterilmiştir. Yapılan tekrarlı ölçümler için iki yönlü varyans analizi (two-way repeated measures of ANOVA) sonucunda, deney (Antrenman Maskesi Kullanan) ve kontrol (Antrenman Maskesi Kullanmayan) grubunda yer alan katılımcıların power/mass (watt/kg) (F=8,504; p < 0,05) ön test ve son test değerleri arasında Grup×Zaman etkileşimi anlamlı bulunmuştur. Grup farkı gözardı edildiğinde sporcuların ön test-son test değerleri arasında ise anlamlı farka rastlanmamıştır (F=62,314; p > 0,05). Anaerobik güç power/mass değeri antrenman periyodu sonunda zamana bağlı olarak değişim göstermiştir. Katılımcıların power peak (watt) (F=0,054; p > 0,05); power average (watt) (F=2,098; p > 0,05) ön test ve son test değerleri arasında Grup×Zaman etkileşimi anlamsız bulunmuştur. Grup farkı gözardı edildiğinde sporcuların ön test-son test değerleri arasında anlamlı farka rastlanmıştır (F=14,773; p < 0,05). Maske kullanan antrenman grubunun anaerobik güç çıktılarından power peak değerinde anlamlı değişim gözlenmiştir. Ancak grup farkı gözardı edildiğinde sporcuların power average (watt) ön test-son test değerleri arasında ise anlamlı farka rastlanmamıştır (F=0,864; p > 0,05).

Tartışma ve Sonuç

Hipoksik antrenman uygulamalarının düşük maliyetlerle sporculara sunulması amacıyla üretilen yükseklik antrenman maskelerinin (hipoksik maske) etkisine yönelik araştırmamızda Maske kullanan antrenman grubunun VC değerlerinde anlamlı değişim gözlenirken FVC (Zorlu Vital Kapasite) ve FEV1 (Zorlu ekspirasyonun 1. saniyesinde atılan volüm) sonuçlarında anlamlı değişime rastlanmamıştır. Anaerobik güç ele alındığında, yükseklik antrenman maskesi kullananlarda (hipoksik maske) power-mass (watt/kg) değerleri antrenman sürecine bağlı olarak artış tespit edilmiştir. Her iki grubun peak power (watt) sonuçları başlangıca göre anlamlı artış sergilemiştir.

Meeuwsen ve arkadaşlarının deniz seviyesinde hypoxia grubu 2500 m simüle ederek maksimum kalp atım sayısının %60-70 ile 10 gün boyunca her gün iki saat boyunca erkek atletlere bisiklet ergometresi üzerinde antrenman uygulayarak yapmış olduğu çalışmada W max absolute (W;p < 0,05) ve W max relative (W.kg-1; p < 0,01) değerlerinde anlamlı artış tespit etmişlerdir(Meeuwsen ve ark., 2001). Hamlin ve arkadaşlarının aşağıda yaşa-yukarıda antrenman uygulamaya yönelik dayanıklılık ve anaerobik bisiklet performansına yönelik yapmış olduğu çalışmada maksimum kalp atım sayısının %60-70 ile 10 gün boyunca her gün 90 dakika dayanıklılık antrenmanını takiben 30 saniye wingate testi uygulanmıştır. Yedi sporcu kontrol grubu olarak normal gaz karışımı ile antrenmana katılırken dokuz sporcu aralıklı hipoxia antrenmanı uygulamışlardır. Hipoxia antrenmanına dahil olan sporcularda 30 s wingate değerlerinde artış görülmüştür (Hamlin ve ark.,2010). Hendriksen ve meewsun'un deniz seviyesinde hipobarik chamberon aralıklı yüklenmelerle 10 gün boyunca 2500 m simüle edildiği antrenman programı sonunda maksimal power output(W max) %5,2, anaerobik mean power %4,1 ve anaerobik peak power da ise %3,8 lik bir artış gerçekleştiğini belirtmiştir (Hendriksen ve ark.,2003). Yukarıda belirtilen literatür çalışmalarına göre hipoksik ortamlarda uygulanan antrenmanlarda anaerobik güç değerlerinde anlamlı değişimler olduğu görülmektedir. Bu değişimler çalışmamızla paralellik arz etmektedir.

Alvarez-Herms ve arkadaşlarının farklı hipoksi seviyelerinde maksimal anaerobik kapasitelere yönelik sekiz birey üzerinde uyguladıkları çalışmada normal ve orta düzeyde hipoksi seviyelerinde ortalama anaerobik güç değerlerinde benzer sonuçlar elde ederken yüksek hipoksi durumunda ortalama güç çıktıkları daha yüksek değerlere sahiptir(p < 0,05)(Álvarez-Herms ve ark.,2015). Seller ve arkadaşlarının ventilatör antrenman maskeleri ile (2750 m) yükseklik simüle edilerek yapmış olduğu çalışmada 19,47 ± 1,22 yaş, 73,2 ± 9,94 kg, 174,79 ± 6,5 cm boy ortalamasına sahip (n=9 maskeli; n=8 kontrol) 17 kişi üzerinde yapmış olduğu çalışmada gruplar arasında anaerobik kapasite, peak power (watt) değerlerinde anlamlı bir değişim elde edememişlerdir(p> 0,05)(Sellers ve ark., 2016). Yukarıda belirtilen literatürle çalışmamız paralellik göstermemektedir. Çalışmamızda peak power (watt) değerlerinde artış görülürken seller ve arkadaşlarının çalışmasında anlamlı değişim olmamaktadır.

Porcari ve arkadaşlarının (n=12 Kontrol; n=12 Yükseklik simüle edici maske) 24 sporcu üzerinde yapmış olduğu çalışmada yükseklik simüle edici maske kullanılan ve maske kullanmayan sporculara 6 hafta boyunca yüksek yoğunlukta interval bisiklet ergometresi antrenmanı uygulamışlardır. Kontrol grubu ile yükseklik simüle edici maske kullananların FVC (Zorlu Vital Kapasite), FEV1 (Zorlu ekspirasyonun 1. saniyesinde atılan volüm) ve hemoglobin değerlerinde anlamlı bir değişim gözlenmemiştir(Porcari ve ark., 2016). Debevec ve arkadaşlarının 18 erkek (n=9 kontrol; n=9 deney) sporcu üzerinde normoxic ve hypoxic dayanıklılık performansları üzerine yapmış oldukları çalışmada FEV1 (Zorlu ekspirasyonun 1. saniyesinde atılan volüm) ve FVC (Zorlu Vital Kapasite) değerlerinde anlamlı gelişme olmadığını belirtmektedir(Debevec ve ark.,2010). Yukarıda belirtilen literatürle çalışmamız paralellik göstermektedir. Çalışmamızda FVC (Zorlu Vital Kapasite), FEV1 (Zorlu ekspirasyonun 1. saniyesinde atılan volüm) değerlerinde anlamlı artış olmamakla birlikte VC (vital kapasite) 'de sonuç değer kazanmaktadır. VC kapasitedeki artış antrenman programının etkisinden kaynaklandığı düşünülebilir.

Sonuç olarak yükseklik simüle edici maskelerle yapılan antrenmanda akciğer ekspirasyon ve inspirasyon kaslarında mekanik gelişim sağladığı düşünülebilir. Yükseklik simüle edici maskelerle yapılan antrenmanın kan gazlarına etkisi konusunda daha kapsamlı bir planlama

yapılarak araştırma bir üst seviyeye taşınabilir. Yükseklik simüle edici maskelerle yapılan farklı antrenman protokollerinin etkisine yönelik çalışmalar tercih edilebilir.

KAYNAKÇA

- Altan, M., Gülyaşar, T., Mengi, M., Metin, G., Yiğit, G., & Çakar, L. (2008). Sıçanlarda Aralıklı Hipobarik Maruziyet ve Normobarik Antrenman Sürecinin Bazı Kan Parametreleri ve Doku Eser Element Düzeyleri Üzerine Etkisi. *Cerrahpaşa Tıp Dergisi*, 39(1), 15-21.
- Álvarez-Herms, J., Julià-Sánchez, S., Gatterer, H., Viscor, G., & Burtscher, M. (2015). Differing levels of acute hypoxia do not influence maximal anaerobic power capacity. *Wilderness & environmental medicine*, 26(1), 78-82.
- Biggs, NC., England, BS., Turcotte, NJ., Cook, MR., & Williams, AL. (2017). Effects of Simulated Altitude on Maximal Oxygen Uptake and Inspiratory Fitness. *International Journal of Exercise Science*, 10(1), 127.
- Boutellier, U., Büchel, R., Kundert, A., & Spengler, C. (1992a). The respiratory system as an exercise limiting factor in normal trained subjects. *European journal of applied physiology and occupational physiology*, 65(4), 347-353.
- Boutellier, U., & Piwko, P. (1992). The respiratory system as an exercise limiting factor in normal sedentary subjects. *European journal of applied physiology and occupational physiology*, 64(2), 145-152.
- Cerrah, AO.(2010). Physiologic Responses Of Different Aerobic Level Athletes To Altitude Training And Optimum Altitude And Exposing Time. *Pamukkale Journal of Sport Sciences*, 1(3): 24-38.
- Coppin, E., Heath, EM., Bressel, E., & Wagner, DR. (2012). Wingate anaerobic test reference values for male power athletes. *International journal of sports physiology and performance*, 7(3), 232-236.
- Debevec, T., Amon, M., Keramidas, ME., Kounalakis, SN., Pišot, R., & Mekjavic, IB. (2010). Normoxic and hypoxic performance following 4 weeks of normobaric hypoxic training. *Aviation, space, and environmental medicine*, 81(4), 387-393.
- Granados, J., Jansen, L., Harton, H., Kuennen, M. (2014). Elevation Training Mask” Induces Hypoxemia But Utilizes A Novel Feedback Signaling Mechanism. In *International Journal of Exercise Science: Conference Proceedings,USA*.
- Hamlin, MJ., Marshall, HC., Hellemans, J., Ainslie, PN., & Anglem, N. (2010). Effect of intermittent hypoxic training on 20 km time trial and 30 s anaerobic performance. *Scandinavian journal of medicine & science in sports*, 20(4), 651-661.
- Hendriksen, II., Meeuwssen, T. (2003). The effect of intermittent training in hypobaric hypoxia on sea-level exercise: a cross-over study in humans. *European journal of applied physiology*, 88(4-5), 396-403.
- Levine, BD., Stray-Gundersen, J.(1997). "Living high-training low": effect of moderate-altitude acclimatization with low-altitude training on performance. *J Appl Physiol* (1985), Jul;83(1):102-112.
- Levine, BD., & Stray-Gundersen, J. (2006). Dose-response of altitude training: how much altitude is enough?, In *Hypoxia and Exercise*, Springer US, 233-247.

- Marangoz, I., Aktug, ZB., Top, E., seyin Eroglu, H., & Akil, M. (2016). The comparison of the pulmonary functions of the individuals having regular exercises and sedentary individuals. *Biomedical Research*, 27(2).
- Meeuwssen, T., Hendriksen, IJ., & Holewijn, M. (2001). Training-induced increases in sea-level performance are enhanced by acute intermittent hypobaric hypoxia. *European journal of applied physiology*, 84(4), 283-290.
- Millet, GP., Roels, B., Schmitt, L., Woorons, X., Richalet, JP. (2010). Combining Hypoxic Methods For Peak Performance. *Sports Med*, Jan 1;40(1):1-25.
- Motoyama, YL., Joel, GB., Pereira, PE., Esteves, GJ., & Azevedo, PH. (2016). Airflow-Restricting Mask Reduces Acute Performance in Resistance Exercise. *Sports*, 4(4), 46.
- Porcari, JP., Probst, L., Forrester, K., Doberstein, S., Foster, C., Cress, ML., Schmidt, K. (2016). Effect of Wearing the Elevation Training Mask on Aerobic Capacity, Lung Function, and Hematological Variables. *Journal of sports science & medicine*, 15(2), 379.
- Sellers, JH., Monaghan, TP., Schnaiter, JA., Jacobson, BH., Pope, ZK. (2016). Efficacy of a Ventilatory Training Mask to Improve Anaerobic and Aerobic Capacity in Reserve Officers' Training Corps Cadets. *The Journal of Strength & Conditioning Research*, 30(4), 1155-1160.
- Springer, A. (2014). Simulated elevation training increases cardiovascular efficiency. Massachusetts Institute of Technology, Department of Mechanical Engineering Cambridge, MA, United States, 1-7.
- Stray-Gundersen, J., Chapman, RF., Levine, BD.(2001). "Living High-Training Low" Altitude Training Improves Sea Level Performance in Male and Female Elite Runners. *J Appl Physiol* (1985), Sep; 91(3): 1113-20.
- Training Mask.(2015). "Featured Products" Elevation Training Mask. Training Mask web sitesinden 15 Nisan 2015 tarihinde. <http://www.trainingmask.com> adresinden erişildi.

Field : Sport Sciences

Type : Research Article

Received: 04.07.2017 - *Corrected*: 18.11.2017 - *Accepted*: 19.11.2017

10-12 Yaş Grubu Tenisçilerin Bazı Kinantropometrik Değişkenlerinin ve Forehand-Backhand Vuruş Tekniklerinin İncelenmesi¹

Recep AYDIN¹, Akif ÇİFTÇİOĞLU¹, Serhat ALTINEL², Ali ÖZKAN¹

¹Bartın Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Bartın, TÜRKİYE

²Türkiye Tenis Federasyonu, Ankara, TÜRKİYE

E-Posta: g.recep.aydin@gmail.com

Öz

Giriş ve Amaç: Dünya genelinde popülerleşen tenis; anaerobik güç-kapasite, dayanıklılık, denge ve kuvvetin hâkim olduğu bir spor branşı olarak kabul edilmektedir. Ayrıca tenis sporcularının fiziksel özellikleri de bu spor için önemlidir. Bazı çalışmalarda tenisçilerde bazı kinantropometrik değişkenlerin, tenis vuruş performansını etkilediği ifade edilmektedir. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı 10-12 yaş grubu tenisçilerin bazı kinantropometrik değişkenlerinin ve forehand-backhand vuruş tekniklerinin incelenmesidir. Yöntem: Çalışmaya toplam 10-12 yaş grubu 12 gönüllü erkek tenisçi katılmıştır. Çalışmaya katılan deneklerin boy uzunluğu, vücut ağırlığı ve bazı kinantropometrik ölçümleri yapılmıştır (kulaç uzunluğu, arka omuz çap, tam omuz çap, biceps çevresi, dirsek çevresi, bilek çevresi, el uzunluğu, el genişliği, el içi uzunlukları ve baş parmak uzunlukları). Tenise özgü becerilerin belirlenmesinde ise Broer-Miller backhand ve forehand testi kullanılmıştır. Bulgular: Yapılan Correlations analiz sonuçlarına göre forehand puanları ile boy ($p=0,021$), kilo ($p=0,020$), kulaç ($p=0,022$), tam omuz ($p=0,49$), biceps çevresi ($p=0,029$), dirsek çevresi ($p=0,20$), el uzunluğu ($p=0,026$) ve başparmak uzunluğu ($p=0,045$) arasında anlamlı bir ilişki bulunurken, backhand vuruş puanları ile diğer değişkenler arasında herhangi bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$). Tartışma-Sonuç: Tenis oyuncusunun, oyun sırasında göstermiş olduğu performansı bazı antropometrik özelliklerden etkilenmektedir. Bu çerçevede tenis topuna aktarılan yeteneklerin, puana dönüştürmesi önem arz etmektedir. Sporunun file önünde veya baseline da gerçekleştirdiği forehand ve backhand vuruşları ile kinantropometrik değişkenlerdeki avantajların kuvvet ve enerji salınımını etkilemektedir. Literatürde, antropometrik özellikler ile tenis vuruş teknikleri arasında yüksek ilişki olduğu ifade edilmektedir. Sonuç olarak çalışmadaki bulgular boy, kilo, tam omuz çap, biceps çevre, dirsek çevre, el uzunluğu, başparmak uzunluğunun tenise özgü becerilerin belirlenmesinde önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tenis, Tenise Özgü Beceri, Antropometrik Özellikler

¹ Bu çalışma Bartın Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Antrenörlük Eğitimi Bölümü Antrenörlük Eğitiminde Araştırma ve Proje I-II Dersi Kapsamında ele alınmıştır.

Investigation of Some Kantropometric Variables of 10-12 Age Group Tennis Players and Forehand-Backhand Strike Techniques

Abstract

Introduction and Aim: Tennis, which is popular throughout the world, is regarded as a sport in which anaerobic power-capacity, durability, balance and strength dominate. Also physical characteristics of tennis athletes are important for this sport. Some kinantropometric factors of the athletes are known to have an effect on tennis stroke performances. In this context, the aim of this study is to examine some kinantropometric variables and forehand-backhand techniques of 10-12 age group tennis players. Method: A total of 12 volunteer male tennis players participated in the study. Body length, body weight and some kinantropometric measurements were taken (femur length, back shoulder diameter, full shoulder diameter, biceps circumference, elbow circumference, wrist circumference, hand length, hand width, hand lengths and thumb length). Brother-Miller backhand and forehand test were used to identify tenancy-specific skills. Findings: Correlations analysis showed that there was a significant relationship between forehand scores and height ($p=0,021$), weight ($p=0,020$), arm span ($p=0,022$), full shoulder ($p=0,049$), biceps circumference ($p=0,029$), elbow circumference($p=0,020$), hand length($p=0,026$), and thumb length($p=0,045$). while no relation was found between backhand stroke scores and other variables ($p > 0,05$). Discussion-Conclusion: The anthropometric features of the tennis player play a decisive role during the game. In this context, it is also important to transform the talents transferred to the tennis ball. The forehand and backhand strokes performed by the athlete in front of the net or on the baseline and the kinantropetric advantages play an important role in the release of force and energy. There have been many studies in the literature showing situations where there may be a high correlation between anthropometric features and tennis stroke techniques. The results of this study; height, weight, full shoulder diameter, biceps circumference, elbow circumference, hand length, thumb length are important factors in determining the quality of tenion-specific skills.

Keywords: Tennis, Tennis related skills, Anthropometric Characteristics

Giriş

Sporun her dalında efor sarf eden her oyuncu için kendi fiziki yapılarının durumu o branç için önem arz etmektedir. Becerilerini puana dönüştürmede, maçın sonucundaki etkisine ve sporcunun en yüksek verim alma konusunda fiziksel ve fizyolojik özellikler performans değişkenleri oluşturmaktadır. Öyle ki gelişen ve hala gelişmekte olan performans sporunda yapılan çalışmalar somatotip özelliklerin üzerine yoğunlaşmıştır. Branşlar içerisinde elit kategorilerdeki sporcuların hangi fiziksel ve fizyolojik unsurlara sahip olduğu da merak konusu olup, çeşitli antrenman programlarıyla entegre olarak geçmişten günümüze kadar “yetenek seçimi” modellemesi içerisinde de yer almaktadır.

Raket sporlarından olan tenis sporu, günümüzde en yaygın sporların başında gelmektedir. Bu bağlamda tenis içerisinde önem arz eden raket, top, zemin farklılıkları ne tür performans sonuçlarını doğurmaktadır? Tüm bunların yanından tenis sporcusunun antropometrik-somatotip özellikleri de bu tür soruların hedefinde kalmış ve araştırmacıların odağına girmiştir.

Ayrıca popüler sporlar içerisinde bulunması yanı sıra, en popüler boş zaman aktiviteleri arasında da yer almaktadır. Öyle ki; boş zaman, yerinde ve verimli kullanılabilirse, insana kendi kendine kalmak, kendi isteğini, zevkini, yeteneğini, kendi sorumluluğunu, özgürlüğünü sezme, vaktini kullanmada, iş yapmada kendi isteğine göre bir seçim yapma ve böylece kendi kendini bulmak olanağı verir (Akyüz, 2015). Bu da tenis sporunda yeteneklerin farkına varılmasında becerilerin aktarılmasında değerli bir değişken haline gelmektedir. Birey, kendi fiziksel özelliklerinin bilincine vararak, o branşa özgü teknikleri sergilemede ne tür yollara başvuracağını anlar.

Her bireyin kendine ait bir beden algısı vardır. Beden algısı, bedenin öznel ve bireysel algısı olarak tanımlanır ve bireyden bireye farklılık gösterir (Dökmen,1996 Aktaran: Yaşartürk ve diğerleri, 2014).Antropometrik özelliklerin performansa etkisi beden yapısı, kompozisyonu, ağırlık ve boy motor işlevlerde ve performansta önemli faktörler olarak kabul edilmektedir. Beden ölçüsünün göstergesi olan ağırlık, boy, yaş ve cinsiyet gibi değişkenler kombine edilerek normlar geliştirilmiştir. Bu normlar birçok bedensel aktivitede rol alan çocuk ve gençlerin hangi gruba uygunluk gösterdiğinin bilinmesi açısından yararlı olmuştur. Antropometrik ölçülerin motorik performansla ilişkisi olduğu ve performans düzeylerindeki potansiyel etkinliği fark edilmiştir (Akça ve Müniroğlu, 2006).

İnsan vücudunun değişik bölümlerinin farklı hızlarda büyümesi allometrik büyüme, aynı hızda büyümesine ise izometrik büyüme denilmektedir. Büyüme ve gelişme dönemi boyunca genetik ve çevresel etmenler veya her ikisinin karşılıklı etkileşimiyle kişinin vücut yapısı oluşur (Thomson ve Duncan, 1954). Tenis sporcularının fiziksel özellikleri de bu spor için önemlidir. Bazı çalışmalarda tenisçilerde bazı kinantropometrik değişkenlerin, tenis vuruş performansını etkilediği ifade edilmektedir(Söğüt ve ark., 2004. Yavuz, 1990). Çalışmanın amacı 10-12 yaş grubu tenisçilerin bazı kinantropometrik değişkenlerinin ve forehand-backhand vuruş tekniklerinin incelenmesidir.

Yöntem

Çalışmaya toplam 10-12 yaş grubu 12 gönüllü erkek tenisçi katılmıştır. Çalışmaya katılan deneklerin boy uzunluğu, vücut ağırlığı ve bazı kinantropometrik ölçümleri yapılmıştır.

Tenise özgü becerilerin belirlenmesinde ise Broer-Miller backhand ve forehand testi kullanılmıştır.

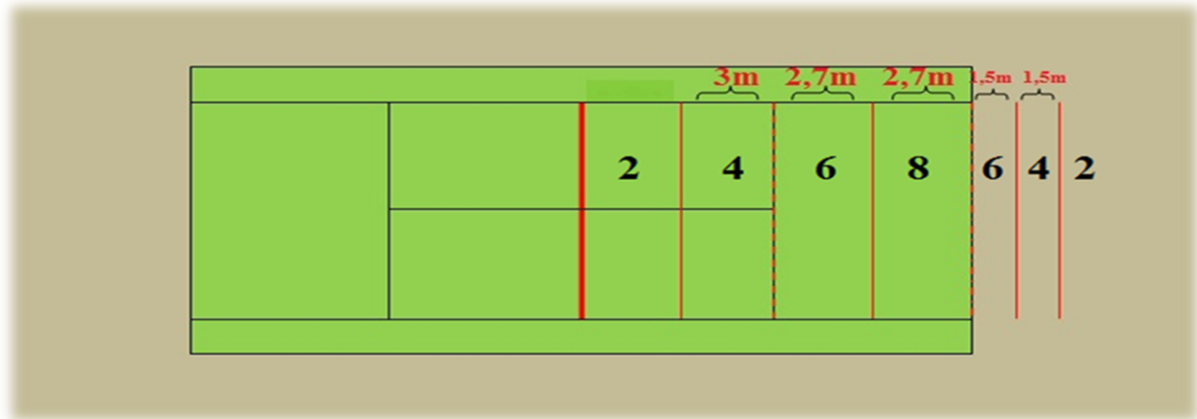
Broer-Miller Tenis Testi

Gruplara uygulanan Broer-Miller forehand ve backhand beceri testi puanları 2, 4, 6 ve 8 puandır. En yüksek puan 8' dir.

Görsel 1. Broer-Miller Tenis Testinin Sahaya Uygulanışı

Bu test yapılırken belirlenen çizginin gerisinden karşı kortun 2.70 metre gerisine atış yapmaya çalışılır. Forehand ve backhand vuruşları ile 14'er kez atış yapılır. Her top, alanda düştüğü noktaya göre puan alır (Kamar, 2008).

Görsel 2. Broer-Miller Tenis Tes Sahasının Ölçüm ve Uygulanışı

Kinantropometrik Ölçümler

Sporculardan alınan ölçümler;

Kulaç uzunluğu, omuz çevresi, biceps çevresi, dirsek çevresi, bilek çevresi, el uzunluğu, el genişliği, el içi uzunlukları ve baş parmak uzunlukları alınmıştır. Ölçümler, ‘Antropometri ve Spor’ adlı kitaptan referans alınmıştır (Akin ve ark., 2013).

Veri Analizi

Antropometrik ölçümler alınırken, uzunluk ölçümleri için kaliper, çevre ölçümleri için de mezura ile ölçümler alınmıştır. Toplanan veriler SPSS programında (16.0) korelasyon analizi ile değişkenler arasındaki ilişkiye bakılmıştır.

Bulgular

Tablo 1. Kinantropometrik Değişkenler ile Forehand Tekniği Arasındaki Korelasyon Analizi

FOREHAND TEKNİĞİ	Boy	Kilo	Kulaç	Omuz Ç.	Biceps Ç.	Dirsek Ç.	Bilek Ç.	El uzun	El genişliği	El içi uzunluk	Başparmak uzun
P	0,021	0,020	0,022	0,049	0,029	0,020	0,058	0,026	0,363	0,467	0,045
N	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12

Analiz sonuçlarına göre; forehand puanları ile boy ($p=0,021$), kilo ($p=0,020$), kulaç ($p=0,022$), tam omuz ($p=0,49$), biceps çevresi ($p=0,029$), dirsek çevresi ($p=0,20$), el uzunluğu ($p=0,026$) ve başparmak uzunluğu ($p=0,045$) arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p>0,05$).

Tablo 2. Kinantropometrik Değişkenler ile Backhand Tekniği Arasındaki Korelasyon Analizi

BACKHAND TEKNİĞİ	Boy	Kilo	Kulaç	Omuz Ç.	Biceps Ç.	Dirsek Ç.	Bilek Ç.	El uzunluğu	El genişliği	El içi uzunluk	Başparmak uzun
P	0,139	0,327	0,131	0,425	0,267	0,309	0,256	0,074	0,216	0,510	0,151
N	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12

Analiz sonuçlarına göre; backhand vuruş puanları ile diğer değişkenler arasında herhangi bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tartışma ve Sonuç

Araştırmamızın el önu (forehand) değerlerine baktığımızda, forehand atış puanları ile boy ($p=0,021$), kilo ($p=0,020$), kulaç ($p=0,022$), omuz çevresi ($p=0,49$), biceps çevresi ($p=0,029$), dirsek çevresi ($p=0,020$), el uzunluğu ($p=0,026$) ve başparmak uzunluğu ($p=0,045$) arasında anlamlı bir ilişki bulunurken ($p>0,05$), bilek çevresi ($p=0,058$), el genişliği ($p=0,363$), el içi uzunluğu ($p=0,467$) arasında herhangi bir anlamlı ilişki bulunamamıştır ($p>0,05$).

El arkası (backhand) değerlerine baktığımızda ise, backhand atış puanları ile boy ($p=0,139$), kilo ($p=0,327$), kulaç ($p=0,131$), omuz çevresi ($p=0,425$), biceps çevresi ($p=0,267$), dirsek çevresi ($p=0,309$), bilek çevresi ($p=0,256$), el uzunluğu ($p=0,074$), el genişliği ($p=0,216$), el içi uzunluğu ($p=0,510$) ve başparmak uzunluğu ($p=0,151$) arasında herhangi bir anlamlı ilişki bulunamamıştır ($p>0,05$).

Literatürde, antropometrik özellikler ile tenis vuruş teknikleri arasında yüksek ilişki olduğu ifade edilen bir çok araştırma vardır.

Teniste, klasmanlar arasında (12-14 yaş) istatistiksel olarak anlamlı bulunan ölçümler, A kategorisinden C katagorisine doğru, tenisçiler üzerinde antropometrik ölçümlerin önemli olduğu dikkatini çekmektedir (Söğüt ve ark., 2004).

Başka bir çalışmada, genç tenis oyuncularının gelişim durumlarını tespit etmek ve teniste uzun dönem planlama ve periyotlama ile ilgili önerilerde bulunmak amacı ile bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Teknik olarak daha üstün olan sporcuların düşük katagorideki tenis oyuncularına nazaran antropometrik oranlarının daha iyi olduklarını tespit etmiştir (Unierzyski, 2002).

Diğer bir çalışmada, önemli tekniklerden olan minik erkek ve kadın tenisçilerin boy uzunlukları ve vücut ağırlıkları ile servis performansları arasında bir ilişki bulunmuştur (Avar ve Akça, 2013).

Tenis oyuncusunun, oyun sırasında göstermiş olduğu performansı puana dönüştürme anlamında bazı antropometrik özelliklerden etkilenmektedir. Bu çerçevede tenis topuna aktarılan yeteneklerin, puana dönüştürmesi önem arz etmektedir. Sporcunun file önünde veya baseline da gerçekleştirdiği forehand ve backhand vuruşları ile kinantropometrik değişkenlerdeki avantajların kuvvet ve enerji salınımını etkilemektedir. Literatürde, antropometrik özellikler ile tenis vuruş teknikleri arasında yüksek ilişki olduğu ifade edilmektedir. Sonuç olarak çalışmadaki bulgular boy, kilo, tam omuz çap, biceps çevre, dirsek çevre, el uzunluğu, başparmak uzunluğunun tenise özgü becerilerin belirlenmesinde önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

Akça F, ve Müniroğlu S. (2006). Türk Erkek Kano Milli Takımı Durgunsu Kayakçılarının Somatotip Özelliklerinin İncelenmesi. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*; 4(2): 43-47.

Akın G, Tekdemir İ, Gültekin T, Erol E, Bektaş Y. (2013). *Antropometri ve Spor*. Ankara: Bil Ofset Matbacılık.

Akyüz H, (2015). Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulu Bölümünde Öğrenim Gören Üniversite Öğrencilerinin Boş Zaman Faaliyetlerini Değerlendirilme Biçimlerinin İncelenmesi. *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*. Special Issue 3.

Avar P. ve Akça F. (2013). 10-12 Yaş Grubu Tenisçilerin Türkiye Klasman Sıralamalarına Göre Antropometrik Özellikleri Ve Servis Hızlarının İncelenmesi. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. XI (35-40).

Kamar A. (2008). *Sporda Yetenek Beceri ve Performans Testleri*, Ankara: Nobel Yayıncılık

Söğüt M., Müniroğlu RS, ve Deliceoğlu G. (2004). Farklı Kategorilerdeki Genç Erkek Tenis Oyuncularının Antropometrik Ve Somatotip Özelliklerinin İncelenmesi, *Sportmetre*, Ankara.

Thomson AM ve Duncan, DL. (1954). The diagnosis of malnutrition in man. *Nutr Abstr Rev*: 24:1-18.

Unierzyski P. (2002). In Search of Data For A Long Term Planning and Periodisation In Tennis: Development vs. Results. Antalya: 7. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi. Kongre Kitabı. s.: 132-141

Yaşartürk F, Çalık F, Kul M, Türkmen M, Akyüz H, (2014). Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulunda Okuyan öğrencilerin Sosyal Fiziki Kaygı Durumlarının İncelenmesi. *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*. Special Issue 1.

Yavuz B. (1990). 12-14 Elit Kız ve Erkek Tenis Oyuncularının Morfolojik Özellikleri İle Motor Performansları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Field : Sport Sciences

Type : Research Article

Received: 07.07.2017 - *Corrected*: 18.11.2017 - *Accepted*: 19.11.2017

Farklı Fakültelerde Görev Yapan Akademisyenlerin Fiziksel Aktiviteye Katılım Durumlarının İncelenmesi

Eren ULUÖZ, Cem Yoksuler YILMAZ, Zeynep Filiz DİNÇ

Çukurova Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Adana, TÜRKİYE

E-Posta: erenuluoz_333@hotmail.com

Öz

Bu çalışmanın amacı Çukurova Üniversitesi'nin farklı fakültelerinde görev yapan akademisyenlerin fiziksel aktivite yapma durumlarının ve fiziksel aktiviteye katılımlarını engelleyen faktörlerin incelenmesidir. Çalışmaya Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ziraat Fakültesi, İlahiyat Fakültesi ve Eğitim Fakültesi'nden 40'ar öğretim elemanı olmak üzere toplam 160 akademisyen katılmıştır. Araştırmaya katılan akademisyenlerin fiziksel aktiviteye katılım durumlarını belirlemek amacı ile araştırmacı tarafından literatürdeki örneklerden faydalanılarak hazırlanan bir anket uygulanmıştır. Araştırma bulgularına göre; İlahiyat Fakültesi ve Eğitim Fakültesi öğretim elemanlarının %57.5'inin (n:23) gün içerisinde sportif egzersiz anlamında hiç fiziksel aktivite yapmadıkları saptanırken, Tıp Fakültesi akademisyenlerinin %55'i (n:22) fiziksel aktivitede bulunmadıklarını ve benzer şekilde Ziraat Fakültesi akademisyenlerinin de %22.5'i (n:9) gün içerisinde fiziksel aktivitede bulunmadıklarını ifade etmişlerdir. Araştırmanın bir diğer sonucuna göre; günlük fiziksel aktiviteye katılmama nedenlerinin en başında "Aşırı ders yükü ve akademik faaliyetlerin yoğunluğu" etkeni gelmektedir. Sonuç olarak akademisyenlerin fiziksel aktiviteye katılımlarını engelleyen faktörlerin giderilerek fiziksel aktiviteye katılım oranlarının artırılmasının akademisyenlerin fiziksel ve ruhsal sağlıklarını olumlu yönde etkileyeceği ve mesleki performanslarını yükseltebileceği düşünülebilir.

Anahtar Kelimeler: Akademisyen, Fiziksel Aktivite, Egzersiz

An Investigation of Participation Status of Academicians in Different Faculties in Physical Activity

Abstract

The purpose of this study is to examine the factors that prevent academicians from participating in physical activity and participating in physical activity in different faculties of Çukurova University. A total of 160 academicians participated in the study, 40 of which were teaching staff from Çukurova University Faculty of Medicine, Faculty of Agriculture, Faculty of Theology and Faculty of Education. A questionnaire prepared by the researcher using the examples in the literature was applied to determine the participation status of the academicians participating in the research into physical activity. According to research findings; It was determined that 57.5% (n: 23) of the Faculty of Theology and Faculty of Education had no physical activity in the sense of sportive exercise during the day, 55% (n: 22) of the Faculty of Medicine academicians did not have any physical activity and similarly, 22.5 (n: 9) days of physical activity. According to another result of the research; The reason for not participating in daily physical activity is "overloaded course and the intensity of academic activities" at the beginning. As a result, it can be considered that increasing the participation rates of physical activity by eliminating the factors that prevent the participation of academicians in physical activity can positively affect the physical and mental health of academicians and increase their occupational performance.

Keywords: Academicians, Physical activity, Exercise

Giriş

Çağımızda yaşam koşulları insanları daha az hareket eder duruma getirmektedir. Çoğu kişi gün boyu oturarak çalışmakta, zamanlarının büyük çoğunluğunu saatlerce televizyon seyrederek ve bilgisayar başında geçirmekte ve bununla beraber düzensiz beslenmektedir. (Yıldırım ve ark.,2008)

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2002 yılı raporuna göre hareketsiz yaşam dünya çapında yılda ortalama 1.9 milyon kişinin ölümüne neden olmaktadır. Günümüzde sağlıklı yaşlanmak ve yaşam kalitesini arttırmak ve yaşa bağlı sağlık risklerini en aza indirebilmek için gerekli olan temel iki etmen sağlıklı beslenme ve fiziksel aktivitedir.(WHO,2002 Report). Fiziksel aktivite eksikliği, hareketsiz yaşam ve kötü beslenme alışkanlıkları insanların fazla kilolu ya da obez olmasına sebep olmaktadır.

Obezite, aşırı ve yanlış yeme alışkanlıklarına bağlı olarak dengesiz beslenme durumu ile karakterize edilen kronik bir hastalık olarak bilinmekte ve aşırı kilolu ve obez bireylerin karşı karşıya kaldıkları birçok risk faktörü bildirilmiştir. Başlıca riskler ve etkileyen faktörler “yaş”, “cinsiyet”, “genetik faktörler”, “yetersiz fiziksel aktivite”, “sosyo-kültürel faktörler”, “aşırı ve hatalı beslenme alışkanlıkları”, “eğitim seviyesi”, “finansal durum”, “hormonal faktörler”, “metabolik faktörler”, “bazı ilaçların kullanılması (antidepresanlar, vb.)”, “tekrarlayan çok düşük enerji tüketen diyetler”, “doğum sayısı ve doğumlar arasındaki süre”, “alkol kullanımı” ve psikolojik problemler olarak bildirilmiştir (Avenell ve ark. 2004, Fogelholm ve ark. 2010, Mokdad ve ark. 2003, Moreno ve Rodriguez).

Obezite ayrıca vücudun tüm organlarını ve sistemlerini, özellikle kardiyovasküler ve endokrin sistemi etkileyerek çeşitli hastalıklara ve hatta ölüme neden olabilen önemli bir sağlık problemi olarak görülmektedir (WHO, 1998). Buna bağlı olarak obezite çeşitli sağlık sorunlarına neden olur. Aşırı kiloluluk ve obezite ile ilgili hastalıkların araştırılması son yıllarda en çok bilinen araştırma konularından birisidir (Canello ve Clement, 2006; Cheung ve Wong, 2007; Eckel ve ark., 2002; Hersoug ve Linneberg, 2007; Kalan ve Yeşil, 2010; Must ve ark., 1999; Özdel ve ark. , 2011). Bilinen hastalıkların çoğunda obezite ile güçlü bir ilişki vardır. Obezite ile ilişkili olarak en sık rastlanan hastalıklar aşağıda verilmektedir (NIH, 2012);

- Tip 2 diyabet
- Adet düzensizliği
- Anormal kan yağları
- Doğurganlığın azalması
- Duygusal stres
- İnflamatuvar hastalıklar
- İnme
- Kanda yağ ve kolesterol artışı
- Kanseri (kolon, uterus, prostat, göğüs, endometriyal ve safra kesesi kanseri)
- Kas iskelet bozuklukları
- Koroner kalp hastalığı

- Metabolik sendrom
- Obezite hipoventilasyon sendromu
- Osteoartrit
- Safra taşları
- Solunum problemleri
- Sosyal takıntı
- Toplumdan dışlanma
- Uyku apnesi
- Üreme sorunları
- Yüksek tansiyon (NIH, 2012)

DSÖ 2017 yılında güncellenen bülteninde dünya genelinde her yıl 2.8 milyon insanın obezite veya fazla kilolu olmayla ilişkili nedenlerle öldüğünü bildirmiştir. DSÖ geçmiş yıllarda obezitenin yüksek gelirli ülkelerde sık rastlanan bir problemken son yıllarda düşük ve orta gelirli ülkelerde de yaygınlaştığını rapor etmektedir. Bu bağlamda hükümetlerin, uluslararası ortakların, sivil toplumun, sivil toplum örgütlerinin ve özel sektörün obezitenin önlenmesine katkıda bulunmak için hayati rolleri olduğunu belirtmektedir. (WHO report, 2017)

DSÖ verilerine ve konu ile ilgili yapılan bilimsel araştırmalar incelendiğinde düzenli fiziksel aktivite ve spor yapmanın fazla kiloluk ve obeziteyi engelleme konusunda alınabilecek en önemli önlemlerden birisi olduğu görülmektedir. Amerika Birleşik Devletlerinde yapılan bir çalışmada fiziksel aktivite ve egzersiz ile ölüm oranı arasında bir ilişki olduğu belirtilmiştir. Çok düşük seviyede fiziksel aktivite yapan bireylerde ölüm oranı yükselirken orta düzeyde bir egzersiz ve fiziksel aktiviteye sahip bireylerin ölüm risklerini düşürdüğü söylenmektedir. Aynı çalışmada Amerika Birleşik Devletlerinde her yıl 250.000 ölümün yaklaşık %12'lik bir kısmının düşük seviyede veya hiç fiziksel aktivite yapmaktan kaynaklandığı vurgulanmaktadır (Pate ve ark., 1995). Aynı çalışmada; fiziksel aktivite ve egzersizin kalp dolaşım sistemi risk faktörünü, diğer bazı sağlık problemlerini, insülin hassasiyetini ve glukoz toleransını olumlu yönde etkilediğine değinilmiştir. (Pate ve ark., 1995). Başka bir çalışmada (Haase ve ark., 2004) Kuzey ve Batı Avrupa ile Amerika Birleşik Devletlerinde araştırmaya katılan deneklerin % 23'ü, Orta ve Doğu Avrupa'dakilerin %30'u, Akdeniz'dekilerin %39'u, Pasifik ve Asya'dakilerin % 42'si ve gelişmekte olan ülkelerdeki deneklerin de %44'ü boş zamanlarını fiziksel aktivitesiz geçirmelerine neden olarak kültürel ve ekonomik gelişim yetersizliğini belirtmişlerdir. Aynı çalışmada; fiziksel aktivite yetersizliği ve inaktif yaşam tarzının kalp dolaşım hastalıklarına, çeşitli kanser türlerine, obeziteye ve diğer bazı sağlık problemlerine davetiye çıkardığı vurgulanmıştır. Tüm toplum kesimlerinde olduğu gibi akademik personeller de fiziksel aktivite ve spora zaman ayırma konusunda sıkıntılar çekmektedirler. Akademisyenlerin çalışma koşulları incelendiğinde, sürekli derse girme, ders dışındaki zamanlarda akademik çalışmalar için kitap, dergi veya bilgisayar karşısında hareketsiz zaman geçirdikleri görülmektedir. Son yıllarda özellikle DSÖ tarafından yaşam kalitesini iyileştirme çabalarına paralel olarak fiziksel aktiviteyi güçlendirici ve özendirici çalışmalar ve politikalar hız kazanmıştır (Tekkanat, 2008). Bununla ilgili politikalar geliştirebilmek için ise toplumun değişik kesimlerini kapsayacak şekilde fiziksel aktivitelere katılım durumlarının belirlenmesi ve fiziksel aktiviteye katılımı engelleyen faktörlerin ortaya konmasının önemli olduğunu düşünmekteyiz. Akademik personellerinde fiziksel aktiviteye

katılım durumlarının incelenmesi fiziksel aktiviteye katılımlarını engelleyen faktörlerin ortaya konması bakımından önemli kabul edilebilir. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı Çukurova Üniversitesinin farklı fakültelerindeki akademisyenlerin fiziksel aktivite yapma durumlarının ve fiziksel aktiviteye katılımlarını engelleyen faktörlerin incelenmesidir.

Materyal ve Yöntem

Katılımcılar: Araştırmanın evrenini 2015-2016 eğitim öğretim yılında, Çukurova Üniversitesi'ndeki akademik birimlerde görev yapan tüm akademisyenler oluşturmuştur. Bu evren aynı zamanda ulaşılabilen çalışma evreni olarak kabul edilmiştir. Kura yöntemi ile çalışma evreninden 4 fakülte seçilmiş ve araştırmaya dahil edilmiştir. Çalışmaya Çukurova Üniversitesinin 4 farklı fakültesinden toplam 160 akademisyen bu çalışmaya katılmıştır (70 kadın ve 90 erkek). Bunlardan; 21 kadın-19 erkek akademisyen Tıp Fakültesi, 11 kadın-29 erkek akademisyen Ziraat Fakültesi, 11 kadın-29 erkek akademisyen İlahiyat fakültesi ve 27 kadın-13 erkek akademisyen de Eğitim fakültesi akademik kadrosunda yer almaktadır. Araştırmaya katılımda gönüllük ilkesine uyularak veri toplama aşamasında ilgili birimlerdeki akademisyenlere veri toplama aracı dağıtılmıştır. Araştırmaya katılan kadın katılımcıların yaş ortalaması 43.81 ± 9.80 , erkek katılımcıların yaş ortalaması ise 44.11 ± 9.50 olarak bulunurken katılımcıların genel yaş ortalaması 43.98 ± 9.60 olarak bulunmuştur.

Araştırmanın deseni: Bu araştırma kapsamında Çukurova Üniversitesi'nin 4 farklı fakültesinden 160 akademisyen ile anket çalışması yapılmıştır. Araştırmada mevcut durumu kesitsel olarak belirlemeyi amaçlayan kesitsel araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırma katılımcıların fiziksel aktivite yapma durumlarını ve fiziksel aktiviteye katılımlarını engelleyen faktörleri ilgili zaman diliminde belirlemeyi amaçlayacak şekilde betimleyici tarzda dizayn edilmiştir (Karasar, 2004).

Veri toplama araçları: Araştırmada katılımcılara ait demografik özelliklerin belirlenmesi amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulan kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Katılımcıların fiziksel aktiviteye katılım durumlarını ve fiziksel aktiviteye katılımlarını engelleyen faktörleri belirlemek amacıyla literatürdeki örneklerden de yararlanarak araştırmacılar tarafından hazırlanan anket formu kullanılmıştır.

Veri toplama süreci: Araştırmacılar tarafından çalışma ortamında katılımcılara araştırmanın amacı ve önemi konusunda gerekli açıklamalar yapılmıştır. Araştırmada elde edilecek bulguların istatistiksel yöntemlerle işlendikten sonra sadece sayısal sonuç olarak sunulacağı, kişisel bilgilere kesinliklere yer verilmeyeceği ve araştırma sonuçlarının belirtilen amaçlar dışında kullanılmayacağı konusunda gerekli açıklamalar yapılmıştır. Bu açıklamalar sonucunda çalışmaya katılmak istemediğini belirten akademisyenler çalışmaya dahil edilmemiştir. Çalışmaya katılma konusunda gönüllü olan akademisyenlere uygulanmıştır. Katılımcılar veri toplama araçlarını doldurmaya başlamadan önce bilimsel araştırmaların önemi konusunda gerekli açıklamalar yapılmış ve soruları dikkatli şekilde okuyarak olabildiğince doğru yanıtlar vermeleri rica edilmiştir.

Verilerin analizi: Çalışmada elde edilen tüm bulgular ortalama, standart sapma, frekans, yüzde vb. istatistiksel yöntemlerle özetlenmiştir. Verilerin analizinde SPSS 20.0 (SPSS Inc, 2011) istatistiksel analiz programı kullanılmıştır. Elde edilen bulgular betimleyici tablolar aracılığı ile sunulmuştur.

Bulgular

Araştırma bulguları incelendiğinde katılımcıların fiziksel aktiviteye katılım oranlarının farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların %48.12'si hiç fiziksel aktivite yapmadıklarını belirtmiştir. Tablo 1'de fakültelere göre akademisyenlerin günlük fiziksel aktivite yapma durumları verilmiştir.

Tablo 1. Fakültelere Göre Akademisyenlerin Günlük Fiziksel Aktivite Yapma Durumları

Fakülteler	Günlük fiziksel aktivite / Spor yapma durumları			
	Hiç Yapmayanlar	1 Saatten Az	1-2 Saat Arası	2 Saatten Fazla
İlahiyat Fakültesi (n=40)	23 (%57,5)	3 (%7,5)	13 (%32,5)	1 (%2,5)
Eğitim Fakültesi (n=40)	23 (%57,5)	7 (%17,5)	10 (%25)	0 (%0)
Ziraat Fakültesi	9 (%22,5)	17 (%42,5)	10 (%25)	4 (%10)
Tıp Fakültesi (n=40)	22 (%55)	12 (%30)	6 (%15)	0 (%0)

Tablo 1'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan İlahiyat Fakültesi akademik personelinden (n:40) 3'ü (%7.5) günde 1 saatten az, 13 tanesi (%32.5) günde 1-2 saat arası, 1 tanesi (%2.5) ise fiziksel aktiviteye günde 2 saatten fazla zaman ayırırken, 23 tanesi (%57.5) hiç fiziksel aktivite yapmadığını belirtmişlerdir. Benzer şekilde Eğitim Fakültesi akademik personelinden (N:40) 7 tanesi (%17.5) günde 1 saatten az, 10 tanesi (%25) günde 1-2 saat arası fiziksel aktiviteye zaman ayırdığını belirtirken, 23 tanesi (%57.5) hiç fiziksel aktivitede bulunmadığını belirtmişlerdir. Tıp Fakültesi akademik personelinden (n:40) 12 tanesi (%30) fiziksel aktiviteye günde 1 saatten az, 6 tanesi (%15) günde 1-2 saat arası zaman ayırdıklarını belirtirken 22 tanesi (%55) fiziksel aktivite yapmadıklarını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan Ziraat Fakültesi akademik personelinden (N:40) 17 tanesi (%42.5) fiziksel aktivite için günde 1 saatten az zaman ayırdıklarını, 10 tanesi (%25) günde 1-2 saat zaman ayırdıklarını, 4 tanesi (%10) de günde 2 saatten fazla zaman ayırdıklarını belirtirken, 9 tanesi (%22.5) ise fiziksel aktivite için zaman ayırmadıklarını belirtmişlerdir (bkz. Tablo 1).

Tablo 2'de katılımcılardan hiç fiziksel aktivite yapmadığını belirten kişilerin fiziksel aktiviteye katılamama nedenlerine ilişkin bulgular verilmiştir.

Tablo 2. Fakültelerine Göre Akademisyenlerin Fiziksel Aktivite Yapmama Nedenleri

Fakülteler	Günlük fiziksel aktivite / Spor yapmama (yapamama) nedenleri			
	Aşırı ders /iş yükü, Akademik faaliyetler	Fiziksel Aktiviteyi sevmemek, İsteksizlik	Sağlık sorunları	Diğer
İlahiyat Fakültesi (n=23)	5 (%21,7)	15 (%65,2)	1 (%4,4)	2 (%8,7)
Eğitim Fakültesi (n=23)	17 (%73,8)	3 (%13,0)	2 (%8,8)	1 (%4,4)
Ziraat Fakültesi (n=9)	3 (%33,3)	4 (%44,5)	1 (%11,1)	1 (%11,1)
Tıp Fakültesi (n=22)	16 (%72,7)	3 (%13,8)	1 (%4,5)	2 (%9,0)

Tablo 2’de görüldüğü üzere; Araştırmaya katılan akademisyenlerden İlahiyat Fakültesinde görev yapan ve günlük fiziksel aktiviteye hiç katılmayan 23 akademisyenden 5 (%21,7) tanesi katılmama nedeni olarak aşırı ders yükü ve akademik faaliyetlerin yoğunluğunu belirtmişlerdir. Geri kalan 18 akademisyenden 15 (%65,2) tanesi fiziksel aktiviteyi sevmemeyi sebep gösterirken, 1 (%4,4) akademisyen fiziksel aktivite yapmama sebebi olarak sağlık problemlerini işaret etmiştir. Akademisyenlerden 2 (%8,7) tanesi ise diğer sebeplerden dolayı katılmadıklarını belirtmişlerdir. Eğitim Fakültesinde görevli ve günlük fiziksel aktiviteye hiç katılmayan 23 akademisyenden 17 (%73,8) tanesi katılmama nedeni olarak aşırı ders yükü ve akademik faaliyetlerin yoğunluğunu belirtmişlerdir. Eğitim Fakültesinin aktiviteye katılmayan diğer 6 öğretim elemanından 3 (%13) tanesi fiziksel aktiviteyi sevmeme, 2 (%8,8) tanesi sağlık sorunları ve 1 tanesi de diğer sebepler nedeni ile günlük fiziksel aktiviteye hiç katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Ziraat Fakültesinde görevli ve günlük fiziksel aktiviteye hiç katılmayan 9 akademisyenden 3 (%33,3) tanesi katılmama nedeni olarak aşırı ders yükü ve akademik faaliyetlerin yoğunluğunu belirtmişlerdir. Ziraat Fakültesinin aktiviteye katılmayan diğer 6 öğretim elemanından 4 tanesi (%44,5) fiziksel aktiviteyi sevmeme, 1 (%11,1) tanesi sağlık sorunları ve 1 (%11,1) tanesi de diğer sebepler nedeni ile günlük fiziksel aktiviteye hiç katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Tıp Fakültesinde görevli ve günlük fiziksel aktiviteye hiç katılmayan 22 akademisyenden 16 (%72,7) tanesi katılmama nedeni olarak aşırı ders yükü ve akademik faaliyetlerin yoğunluğunu belirtmişlerdir. Tıp Fakültesinin aktiviteye katılmayan diğer 6 öğretim elemanından 3 (%13,8) tanesi fiziksel aktiviteyi sevmeme, 1 (%4,5) tanesi sağlık sorunları ve 1 (%4,5) tanesi de diğer sebepler nedeni ile günlük fiziksel aktiviteye hiç katılmadıklarını ifade etmişlerdir.

Tartışma

Çalışma sonuçlarına göre Çukurova Üniversitesinin farklı 4 fakültesinde görev yapan akademik personelin (n:160) fiziksel aktiviteye katılım oranı %51.88 katılmayanların ortanı ise %48.12 olarak bulunmuştur. Kalkavan ve ark. (2016) tarafından Türkiye’de akademisyenlerin fiziksel aktivite yapma durumları ve obezite varlığı üzerinde yaptıkları çalışmada akademisyenlerin fiziksel aktiviteye katılım oranlarının cinsiyet, yaş, medeni durum, çalışma yılı ve akademik unvan gibi değişkenlere göre $\alpha = 0.05$ düzeyinde anlamlı farklılıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır. Elde edilen verilere göre akademisyenlerin % 39 hiç fiziksel aktivite yapmadıklarını belirtmişlerdir. Gül, Keleş ve Uzun (2016)’un Süleyman Demirel Üniversitesi öğretim elemanları ve öğrencilerinin yerleşke içindeki rekreasyonel talep ve eğilimleri üzerine yaptıkları araştırmada ise akademisyenlerin sadece %14.7’sinin boş zaman etkinliği olarak sporu tercih ettikleri görülmektedir. Tel ve Köksalan (2008)’in Öğretim Üyelerinin Spor Etkinliklerinin Sosyolojik Olarak İncelenmesi üzerine yaptıkları çalışmada ise katılımcıların %35,90’ının hiç fiziksel aktivite yapmadıkları ya da çok seyrek yaptıkları görülmektedir. Yine benzeri bir araştırmada Bartın Üniversitesinde görevli akademisyenlerin minimal aktif düzeyde oldukları belirlenmiştir (Türkmen ve ark., 2015). Korkmaz (2008) yetişkin çalışanlar üzerine yaptığı çalışmada çalışmaya katılan akademisyenlerin fiziksel aktiviteye katılım oranlarının düşük olduğunu ve farklı özelliklerdeki akademisyenleri %51,7’i ile 95,7’i arasında fiziksel aktiviteye katılmama oranları olduğunu bildirmiştir. Literatürde fiziksel aktiviteye katılım oranları ile ilgili ülkemizde yapılmış bu çalışmalar incelendiğinde genel olarak bizim çalışmamızda elde edilen sonuçlara benzer şekilde akademisyenler arasında fiziksel aktivitelere katılım oranlarının düşük olduğu görülmektedir. Araştırmaların yapıldığı bölgeler arasındaki iklim koşulları, fiziksel aktivite yapma imkânları, tesisleşme, sosyo-ekonomik faktörler gibi değişkenlerin bu çalışmalar arasındaki oransal farklılıkları açıklayabileceğini düşünmekteyiz.

Araştırma sonuçlarına göre fiziksel aktiviteye katılmayı engelleyen en temel faktör aşırı ders yükü ve akademik faaliyetlerin yoğunluğunu olarak bildirilmiştir. Fiziksel aktiviteye katılmama nedenleri arasında ikinci sırayı ise fiziksel aktiviteyi sevmemeyi, diğer bir gerekçe ise sağlık sorunları olarak gösterilmiştir. Literatürde fiziksel aktiviteye katılımı engelleyen faktörler incelendiğinde çalışmamızdaki engelleyici faktörlere benzer gerekçeler olduğu görülmektedir (Gül, Keleş ve Uzun, 2016; Kalkavan ve ark., 2016; Korkmaz, 2008; Tel ve Köksalan, 2008). Fiziksel aktiviteye katılım oranlarını arttırmak için bazı çözüm önerileri geliştirilebilir. Genel olarak bakıldığında;

- Akademisyenlerin ders yüklerinin fiziksel aktivite yapmalarına olanak sağlayacak şekilde düzenlenmesi,
- Haftalık ders programları yapılırken fiziksel aktivitelere zaman ayırabilecekleri şekilde ders yerleşimlerinin yapılması,
- Fiziksel aktivite ve sportif faaliyetleri gerçekleştirebilecekleri fiziksel şartların sağlanması,
- Üniversitelerdeki Sağlık kültür ve Spor Daire Başkanlıkları ve Beden Eğitimi ve Spor Bölümlerinin öncülüğünde fiziksel aktivite ve sportif faaliyetleri teşvik edici etkinlikler düzenlenmesi ve tüm akademik birimlerden öğretim elemanlarının bu aktivitelere katılımlarının sağlanması,

- Beden Eğitimi ve Spor Bölümleri tarafından belirli aralıklarla fiziksel aktivitenin yararları konusunda tüm akademik birimlerdeki öğretim elemanlarına seminerler verilmesi,
- Tıp Fakülteleri tarafından sağlıklı ve dengeli beslenme konusunda ve obezite ile mücadele konusunda seminerler verilmesi vb. gibi uygulamaların akademisyenlerin fiziksel aktiviteye katılımlarını ve sağlıklı yaşam davranışlarını geliştirebileceği düşünülebilir.

Sonuç olarak akademisyenlerin fiziksel aktiviteye katılımlarını engelleyen faktörlerin giderilerek fiziksel aktiviteye katılım oranlarının artırılmasının akademisyenlerin fiziksel ve ruhsal sağlıklarını olumlu yönde etkileyeceği düşünülebilir. Fiziksel aktivite ve sportif faaliyetlerin tüm yaş grubundaki insanların akademik başarısını arttırdığı düşünüldüğünde fiziksel aktivitelere katılım oranlarını arttıracak uygulamalar yapılmasını akademisyenlerin mesleki başarılarına da olumlu katkılar sağlayabileceği düşünülebilir. Akademisyenlerin fiziksel aktivitelere katılım oranlarının artırılmasının onları örnek alan öğrencilerinin de fiziksel aktivitelere katılmalarına katkı sağlayabileceği düşünülebilir.

KAYNAKÇA

- Avenell, A., Broom, J., Brown, T. J., Poobalan, A., Aucott, L., Stearns, S. C., ... & Grant, A. M. (2004). Systematic review of the long-term effects and economic consequences of treatments for obesity and implications for health improvement. *Health technology assessment (Winchester, England)*, 8(21), iii-iv.
- Cancello, R., & Clement, K. (2006). Review article: Is obesity an inflammatory illness? Role of low-grade inflammation and macrophage infiltration in human white adipose tissue. *BJOG: An International Journal of Obstetrics & Gynaecology*, 113(10), 1141-1147.
- Cheung, N., & Wong, T. Y. (2007). Obesity and eye diseases. *Survey of Ophthalmology*, 52(2), 180-195.
- Eckel, R.H., Barouch, W.W., & Ershow, A. G. (2002). Report of the National Heart, Lung, and Blood Institute-National Institute of Diabetes and Digestive and Kidney Diseases Working Group on the pathophysiology of obesity-associated cardiovascular disease. *Circulation*, 105(24), 2923-2928.
- Fogelholm, M. (2010). Physical activity, fitness and fatness: relations to mortality, morbidity and disease risk factors. A systematic review. *Obesity Reviews*, 11(3), 202-221.
- Gül, A., Keleş, E., & Uzun, Ö. F. (2016). Süleyman Demirel Üniversitesi Öğretim Elemanları ve Öğrencilerinin Yerleşke İçindeki Rekreatif Talep ve Eğilimleri. *Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi*, 26.
- Haase, A., Steptoe, A., Sallis, J.F., & Wardle, J. (2004). Leisure-time physical activity in university students from 23 countries: associations with health beliefs, risk awareness, and national economic development. *Preventive medicine*, 39(1), 182-190.
- Hersoug, L.G., & Linneberg, A. (2007). The link between the epidemics of obesity and allergic diseases: does obesity induce decreased immune tolerance?. *Allergy*, 62(10), 1205-1213.
- Kalan, I., & Yeşil, Y. (2010). Obezite ile ilişkili kronik hastalıklar. *Diyabet ve Obezite*, 78.
- Kalkavan, A., Özkara, A.B., Alemdağ, C., & Çavdar, S. (2016). Akademisyenlerin Fiziksel Aktiviteye Katılım Düzeyleri ve Obezite Durumlarının İncelenmesi. *International Journal of Science Culture and Sport (IntJCSS)*, 4(3), 329-339.
- Karasar, N. (2004). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Korkmaz, N.H., & Deniz, M. (2013). Yetişkinlerin Fiziksel Aktivite Düzeyleri İle Sosyo-Ekonomik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi Özet. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 94.
- Mokdad, A.H., Ford, E.S., Bowman, B. A., Dietz, W. H., Vinicor, F., Bales, V. S., & Marks, J. S. (2003). Prevalence of obesity, diabetes, and obesity-related health risk factors, 2001. *Jama*, 289(1), 76-79.
- Moreno, L.A., & Rodríguez, G. (2007). Dietary risk factors for development of childhood obesity. *Current Opinion in Clinical Nutrition & Metabolic Care*, 10(3), 336-341.
- Must, A., Spadano, J., Coakley, E.H., Field, A.E., Colditz, G., Dietz, W.H. (1999). The disease burden associated with overweight and obesity. *Jama*, 282(16), 1523-1529.

NIH (National Institutes of Health). What Are the Health Risks of Overweight and Obesity? <https://www.nhlbi.nih.gov/health/health-topics/topics/obe/risks> Updated: July 13, 2012) (Erişim Tarihi: 01.11.2017)

Özdel, O., Sözeri-Varma, G., Fenkçi, S., Değirmenci, T., Karadağ, F., Kalkan-Oğuzhanoğlu, N., Ateşçi, F. (2011). Obez Kadınlarda Psikiyatrik Tanı Sıklığı. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 14(4).

Pate, RR., Pratt, M., Blair, SN., Haskell, WL., Macera, CA., Bouchard, C., ... & Kriska, A. (1995). Physical activity and public health: a recommendation from the Centers for Disease Control and Prevention and the American College of Sports Medicine. *Jama*, 273(5), 402-407.

SPSS Inc. (2011). *SPSS for Windows. Version 20.0*, Chicago: SPSS Inc.,.

Tekkanat, Ç. (2008). Öğretmenlik bölümünde okuyan öğrencilerde yaşam kalitesi ve fiziksel aktivite düzeyleri (Master's thesis, Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü).

Tel, M., Köksalan, B. (2008). Öğretim Üyelerinin Spor Etkinliklerinin Sosyolojik Olarak İncelenmesi (Doğu Anadolu Örneği). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1), 261-278.

Türkmen, M., Ozkan, A., Kul, M., Bozkus, T. (2015). Investigation of the Relationship between Physical Activity Level and Healthy Life-style Behaviors of Academic Staff, *Educational Research and Reviews*, 10(5), 577-581.

WHO report (2017) . Erişim linki: <http://www.who.int/features/factfiles/obesity/en/> Erişim Tarihi: 01.11.2017

WHO -The World Health Report 2002 "Reducing Risks, Promoting Healthy Life"

Erişim Linki: <http://www.who.int/whr/2002/en/> Erişim Tarihi: 01.11.2017

Yıldırım, A. G. M., Akyol, A. G. A., & Ersoy, G. (2008). Şişmanlık (Obezite) ve Fiziksel Aktivite. Sağlık Bakanlığı Yayınları, Klasmat Matbaacılık, 978-975-590-245-6.

Erişim linki: http://caneml.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/17/06/216075/dosyalar/2017_06/20133028_obezte.pdf Erişim Tarihi: 01.11.2017

Field : Sport Sciences

Type : Research Article

Received: 14.07.2017 - *Corrected*: 19.11.2017 - *Accepted*: 26.11.2017

Futbolda Dripling ile Sprint Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Cem Sinan ASLAN¹, Ender EYUBOĞLU², İzzet KARAKULAK³

¹Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Burdur, TÜRKİYE

²Bartın Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Bartın, TÜRKİYE

³Ankara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Ankara, TÜRKİYE

E-Posta: izzetkarakulak2003@yahoo.com

Öz

Sporda gerek duyulan en önemli biyomotor yetilerden birisi de sürat ya da çok hızlı bir biçimde yol alma, hareket etme niteliğidir (Bompa, 2001). Futbolda teknik ise en zorlu maç koşulları altında topa sahip olmak ve korumak için, hareket becerileri ve pozisyon olanakları ile donatılarak hazır hale gelmeyi ifade eder (TFF, 1991). Bu çalışmada amaç; futbolcuların süratleri ile top sürme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Çalışmaya; yaş ortalaması 21,56 yıl, boy ortalaması 179,17 cm, vücut ağırlığı ortalaması 73,98 kg ve antrenman geçmişi ortalama 6 yıl olan 22 amatör futbolcu katılmıştır. Ölçümler hazırlık sezonunun sonunda yapılmıştır. 10 m ve 30 m sprint testleri ile iki farklı dripling testi uygulanmış, dereceler Newtest 300 test bataryasında yer alan fotoseller ile belirlenmiştir. Her bir test iki kez tekrar ettirilip, en iyi sonuç kaydedilmiştir. Elde edilen verilerin analizinde SPSS (Ver.14) programında yer alan korelasyon analizi kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi 0,05 olarak kabul edilmiştir. Sonuç olarak; amatör futbolcuların 10 m ve 30 m sprint süreleri ile dripling süreleri arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu durumda; futbolcuların dripling süreleri sürat özelliklerinden ziyade teknik, beceri ve koordinasyon gibi farklı özelliklerden etkileniyor olabilir.

Anahtar Kelimeler: Top sürme, Sprint, Futbol

Analysis of Relationship between Dripling and Sprint in Soccer

Abstract

One of the most important motor abilities that is needed in sports is the speed, or moving very quickly (Bompa, 2001). Technique in soccer refers to be ready with being equipped with movement skills and position possibilities to possess and maintain the ball under the toughest match conditions (TFF, 1991). The aim of this study was examine the relationship between the speed and dribbling abilities of soccer players. 22 amateur soccer players with an average age of 21.56 years, a height average of 179.17 cm, a body weight average of 73.98 kg and an average of 6 years of training voluntarily participated to this study. Measurements were made at the end of the pre-season. Two different dribbling tests and with 10 m and 30 m sprint tests were performed, and determined by photocells (Newtest 300 test battery). Each test was repeated twice and the best results were recorded. Correlation analysis in SPSS (Ver.14) program was used in the analysis of the obtained data. The level of significance was accepted as 0.05. As a result; the relationship between the sprint times of 10 m and 30 m of amateur footballers and the duration of dribbling was not statistically significant. In this case; soccer players' dribbling times may be influenced by different features such as technical, skill and coordination rather than speed characteristics.

Keywords: Dribbling, Sprints, Soccer

Giriş

Futbol, muhtemelen, değişken beceri düzeylerinde, pratik olarak her ulusta oynanan dünyanın en popüler sporu (Reeves ve diğ. 1999) olup; genel olarak, fiziki yapının ön plana çıktığı (Özer, 1993), anaerobik ve aerobik sistemlerin yüksek düzeyde devreye girdiği bir spor branşdır (Akgün,1989).

Futbol oyununun fiziksel gereksinimleri ve oyuncuların oyun içinde gerçekleştirdikleri hareketler son yıllarda spor bilimciler tarafından sıklıkla araştırılmaktadır (Castagna ve diğ., 2006, Krstrup ve diğ., 2003; 2006). Yapılan çalışmalar futbolun sıçrama, dönüşler, kayarak müdahaleler gibi 3-5 saniyede sonlanan yüksek şiddetli hareketlerin yer aldığı aralıklı bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymuştur (Castagna ve diğ., 2006, Krstrup ve diğ., 2006; 2003).

Futbol oyunu, analiz edildiğinde durma, yürüme, joking, normal ve tempolu koşular ve değişik mesafelerde sprintler gibi hareket şekillerini içermektedir (Eniseler, 1994). Matwejew (1981)'e göre, antrenman bilimi açısından motorik öğrenme amaçlı etkinliklere sportif antrenman denmekte; motorik öğrenme araçları olarak da sürat, kuvvet, dayanıklılık gibi kondisyonel özellikleri belirtmektedir. Dolayısıyla, teknik öğrenmeyle motorik öğrenme yakın ilişki içerisinde (Özkara, 2004). Futbolda da bu özellikler önemli olup, teknik öğrenmeyle birlikte koordineli şekilde yapılmalıdır.(Güler ve diğ., 2010)

Sporda gerek duyulan en önemli biyomotor yetilerden birisi de sürat ya da çok hızlı bir biçimde yol alma, hareket etme niteliğidir (Bompa, 2001). Futbolda teknik ise en zorlu maç koşulları altında topa sahip olmak ve korumak için, hareket becerileri ve pozisyon olanakları ile donatılarak hazır hale gelmeyi ifade eder (TFF, 1991). Örneğin; psikolojik-bilişsel sürat, bir oyun konumunun çabuk kavranmasında (algılama ve önceleme yetisi) çabuk “değiştirilmesinde” ya da etkin bir oyun/karşılaşma eylemi için karar verme sırasında gerçekleşmektedir (Weineck, 2011).

Sürat, literatürde çeşitli tanımlamalar ile açıklanmakta olup, insanın kendisini en yüksek hızda bir yerden bir yere hareket ettirmesi, hareketlerin mümkün olduğu kadar büyük bir hızda yapılması ve vücudu veya onun bir kısmını hızlı bir şekilde hareket ettirme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Günay ve Yüce, 2001).

Futbol oyunu içerisindeki sürat, maç içerisindeki olayları sezmeyi, değerlendirmeyi ve hızlı karar vermeyi içerir. Özellikle futbolcu için, kısa mesafeli sürati gerektiren eylemlerinde, olayların daha önceden sezilmesi, onlara rakipten daha önce hareketlenmeleri için avantaj sağlayan koordinasyonu da oluşturur (Eniseler, 1995).

Her spor dalında kondisyonel koşulların dışında tekno-motor unsurlar da performans sonucunu belirler. Spor tekniği, örneğin belli bir kompozisyona göre icra edilen spor dallarında olduğu gibi, çoğu zaman bir disiplinde performansı etkileyen en önemli faktördür (Çetin, 1997). Diğer taraftan teknik, hedeflenen ideal hareketin gerçekleştirilmesi yani optimal hareket fiilinin sporcu tarafından uygulanmasını sağlayan çözüm yöntemidir. Futbol tekniği pratik açıdan ele alındığında, topla yapılan hareketler ve topsuz yapılan hareketler olmak üzere ikiye ayrılır (Ferah, 1991). Topla yapılan hareketler; her türlü topa vuruş, top kontrolü, top sürme ve aldatma-çalım türlerini kapsar. Top sürme teknikleri; ayak içi, ayak üstü ve ayak dışı ile top sürmedir. Teknik, birçok faktörden etkilenir. Merkezi sinir sistemi (Beyin) ve uygulama organları (Hareket aparatı) arasındaki etkileşimin niteliği, bir tekniğin ne kadar iyi uygulanabileceğini kesin olarak belirler (Çetin, 1997). Çok iyi oynayan

futbolcular sadece üst düzeyde teknik–taktik özellikler göstermekle kalmamakta, aynı zamanda çok gelişmiş sürat özellikleri de taşımaktadırlar.

Çeviklik birçok takım sporunda olduğu gibi futbolun da vazgeçilmez bir parçasıdır. Birçok spor bilimci çevikliği, bütün bir vücut hareketiyle hızlı bir yön değişikliği veya bir uyarana verilen tepki hızı olarak tanımlamaktadır. Buna göre çeviklik, iki ana bileşenden etkilenir: birincisi, algılama ve karar verme faktörleri, ikincisi ise yön hızının değiştirilmesidir. Bu yüzden oyuncuların kalitesini değerlendirmek için çeviklik önemli bir parametredir (Sheppard ve Young, 2006).

Yapılan hareket analizlerinde futbolcuların bir maç esnasında yaklaşık 1350 hareket yaptıkları, 9-12 km arasında mesafe kat ettikleri ve defansif baskı esnasında topu kontrol etmek için güçlü dönüş hareketleri yaptıkları ortaya konmuştur (Örs ve diğ., 2017).

Başarılı bir performans ortaya koymak için maç içinde oyuncuların sürekli uyanık durumda olmaları çok önemlidir. Futbolcular, toptan, rakipten veya kendi takım arkadaşlarından gelen uyarıları doğru okumalıdır. Topun ayağına ulaştığı ilk anda çok yüksek bir teknik beceri ve çabuklukla kontrol etmeli ve sonrasında topla hareket edeceği yöne karar vermelidir. Karar verdikten sonra da topla birlikte süratli bir şekilde o noktaya hareket etmelidir. Yani süratli bir şekilde topla dripling yapmalıdır (Young ve Rogers, 2014).

Buradan hareketle bu çalışmada amaç; futbolcuların süratleri ile top sürme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

Metod

Çalışmaya; yaş ortalaması 21,56 yıl, boy ortalaması 179,17 cm, vücut ağırlığı ortalaması 73,98 kg ve antrenman geçmişi ortalama 6 yıl olan 22 amatör futbolcu katılmıştır. Ölçümler hazırlık sezonunun sonunda yapılmıştır. Her bir test uygulanmadan önce katılımcılara gösterilerek açıklanmıştır. Testler uygulanmadan hemen önce, katılımcılar 10 dakikalık bir süre boyunca ısınmışlardır. 10 m ve 30 m sprint testleri ile iki farklı dripling testindeki dereceler Newtest 300 (Finlandiya) test bataryasında yer alan fotoseller ile belirlenmiştir. Her bir test iki kez tekrar ettirilip, en iyi sonuç kaydedilmiştir.

10 m/30 m Sürat Testi

Katılımcıların süratlerini belirlemek için 10 metre ve 30 metre sprint testleri uygulanmıştır. Newtest 300 (Finlandiya) test bataryasında yer alan fotoseller 0, 10 ve 30 metrelik mesafelere yerleştirilmiştir. 10. ve 30. metreler geçildiği anda, Newtest yazılımı aracılığıyla değerler bilgisayara aktarılarak kaydedilmiştir. Özkara (2002), sürat testinin güvenilirlik katsayısını 0,74 – 0,97 olarak bildirmiştir.

Dripling Testleri

Futbolcuların dripling becerilerini belirlemek için; Malina ve ark. (2005) tarafından geliştirilen “bir pas ile top sürme” ve “dripling yapma” testleri kullanılmıştır. Teknik testlerin güvenilir ve doğru ölçüm yapabilen testler olduğu araştırmalarla gösterilmiştir (Malina ve ark., 2005; Malina ve ark., 2007).

Bir pas ile top sürme testinde; 9x9 metrekarelik bir alan içerisine her 2,25 metreye 1 huni olmak üzere toplam 4 huni doğrusal olarak dizilirken, beşinci bir huni de kare alanın 1,2 m dışına aynı doğrultuda yerleştirilmiştir. Oyuncular teste başladıktan sonra sırasıyla ilk 4 hunin

etrafında top ile birer tur atıp slalom yaptıktan sonra beşinci huniye doğru pas atıp aynı huniye doğru koşarak, attıkları topu yakalamışlardır. Topu yakaladıktan sonra geri dönerek tekrardan 4 huninin etrafında top ile birer tur atıp, slalom yapmışlardır. Test, oyuncunun başlangıç çizgisine tekrar ulaşmasıyla sona ermiştir. Test esnasında, oyunculardan hunileri düşürmemeleri, parkur alanı dışına çıkmamaları, topu sadece ayakları ile kontrol etmeleri ve test parkurunu en kısa sürede tamamlamaları istenmiştir.

Dripling testinde ise; 9x9 metre karelik bir alanın dört köşesine birer tane huni yerleştirilmiştir. Beşinci bir huni de testin başlayacağı çizginin tam ortasına (4,5 m) yerleştirilmiştir. Böylece testin başlayacağı çizgide üç huni (yakın köşelerde iki huni ve ortada bir huni) varken, başlangıç çizgisinin karşısında yer alan çizginin köşelerinde ise iki huni vardır. Testin başlamasıyla birlikte oyuncular; başlangıç çizgisinin ortasındaki huninin, başlangıç hunisinin tam karşısındaki huninin ve başlangıç hunisinin tam çaprazında bulunan huninin etrafından top sürerek dolaşmışlardır. Daha sonra, oyuncular beşinci huniye dripling yaparak testi sonlandırmışlardır. Test sırasında oyuncular yaklaşık 40 metre mesafe kat etmişlerdir. Testi uygularken, oyunculardan topu kontrolleri altında tutmaları istenmiştir. Ayrıca; test sırasında oyunculardan, hunilerin etrafından geçerken hunileri düşürmeleri halinde düşen huniyi kaldırdıktan sonra teste devam etmeleri istenmiştir.

İstatistiksel Analiz

Elde edilen verilerin analizinde SPSS (Ver.14) programında yer alan tanımlayıcı istatistikler ve korelasyon analizi kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi 0,05 olarak kabul edilmiştir.

Bulgular

Katılımcıların ölçümlerinden elde edilen ortalama değerler ve bu değerler arasındaki ilişki katsayısı tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 1. Ölçümlerden Elde Edilen Minimum, Maksimum ve Ortalama Değerler (n=22)

	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std. Sapma
Yaş (yıl)	19,00	27,00	21,18	2,13
Boy (cm)	170,00	188,00	179,04	5,49
Vücut Ağırlığı (kg)	53,50	96,70	73,58	12,10
10 m Sprint (sn)	1,56	2,02	1,77	0,12
30 m Sprint (sn)	3,95	4,75	4,42	0,18
Bir Pas ile Top Sürme Testi (sn)	8,85	13,12	10,48	1,01
Dripling Testi (sn)	12,65	15,46	13,67	0,67

Tablo 2. Dripling ile Sürat Arasındaki İlişki Katsayıları (Korelasyon Analizi)

		10 m Sprint	30 sn Sprint	Dripling Testi-1	Dripling Testi-2
10 m Sprint (sn)	Pearson Correlation	1	,547(**)	-,310	,019
	Sig. (2-tailed)		,008	,160	,935
30 m Sprint (sn)	Pearson Correlation	,547(**)	1	-,117	-,076
	Sig. (2-tailed)	,008		,606	,738
Bir Pas ile Top Sürme Testi (sn)	Pearson Correlation	-,310	-,117	1	,297
	Sig. (2-tailed)	,160	,606		,179
Dripling Testi (sn)	Pearson Correlation	,019	-,076	,297	1
	Sig. (2-tailed)	,935	,738	,179	

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Korelasyon analizi sonuçlarına göre; sürat ile top sürme arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada yer alan amatör erkek futbolcuların yaş, boy ve vücut ağırlığı özellikleri benzer çalışmalarda (Aslan ve Koç, 2015; Cerrah ve ark., 2011; Kumartaşlı ve ark., 2011; Alemdaroğlu, 2008) elde edilen bir çok sonuçla paralellik taşımaktadır.

Bu çalışmada 10 m ve 30 m sürat testinden elde edilen değerler literatürde yer alan benzer çalışmalarla (Aslan, 2015; Cerrah ve ark., 2011; Ek ve ark., 2007) genel olarak uyumludur.

Literatürde, amatör futbolculara uygulanan teknik testlerle ilgili çok fazla çalışmaya rastlanmamıştır. Köklü (2011) 32 elit genç futbolcu ile gerçekleştirdiği çalışmasında bir pas ile top sürme test ortalamasını 7,32 sn, dripling testi ortalamasını ise 12,36 sn olarak bulmuştur. Bu çalışmada elde edilen dripling süreleri Köklü (2011)'nün çalışma sonuçları ile benzerdir.

Tokgöz ve Dalkıran (2015) amatör futbolcularla yaptıkları çalışmalarında sürat ile dripling arasında anlamlı bir ilişkiye rastlayamadıklarını bildirirken, Deliceoğlu ve ark. (2005) ise süratin, dripling yetisinin anlamlı bir yordayıcısı olduğunu söylemişlerdir. Bu çalışma sonucunda da sürat ile dripling arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Young ve ark. (1996) Avustralya futbolu oyuncuları üzerine yaptıkları çalışmada sürat ile çeviklik testleri arasında düşük bir korelasyon bulmuşlardır. Yine Buttifant ve ark. (2002) yaptıkları çalışmada futbolcularda 4 yönlü hız değişim testleri ile 20 m sürat testi performansları arasında düşük bir korelasyon bulmuştur. ($r = 0.33$).

Sheppard ve ark. (2006) her ne kadar literatürde lineer sürat ile yön değiştirmeli çeviklik testleri arasında güçlü bir ilişki olduğuna inanılsa da çoğu çalışmanın buna ters sonuçlar ortaya koyduğunu, yine illinois yön değiştirmeli çeviklik testi ile 20 m sürat testi arasında da düşük ilişki ($r=0,472$) olduğunu belirtmişlerdir.

Tsitskarsis ve ark (2003) komplike yeterlilik isteyen topla koşma, dripling vbz hareketlerin görev karmaşıklığını artırdığını ve bu karmaşıklığın da performansı etkilediğini belirtmişlerdir.

Örs ve ark (2017) yaptıkları çalışmada içerisinde topla yn değiştirmeli dripling içeren USRAT testi ile hiçbir doğrusal sprint testi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulamamışlardır.

Sonuç olarak; amatör futbolcuların 10 m ve 30 m sprint süreleri ile dripling süreleri arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu durumda; futbolcuların dripling süreleri sürat özelliklerinden ziyade teknik, beceri ve koordinasyon gibi farklı özelliklerden etkileniyor olabilir.

KAYNAKÇA

- Akgün, N. (1989) Egzersiz Fizyolojisi, Gökçe Ofset Matbaacılık, Ankara
- Alemdaroğlu, U. (2008). Aerobik Kapasitenin Belirlenmesinde Kullanılan Saha ve Laboratuvar Testlerinin Karşılaştırması. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniv. Sağlık Bil. Enstitüsü, Denizli.
- Aslan, A. (2015). Comparing Selected Physical, Physiological and Technical Characteristics of a Group of Turkish Amateur Soccer Players According to Playing Positions. *Journal of Athletic Performance and Nutrition*, 2(2):1-13.
- Aslan, CS., Koç, H. (2015). Amatör Futbolcuların Seçilmiş Fiziksel, Fizyolojik ve Motorik Özelliklerinin Mevkilerine Göre Karşılaştırılması. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 10(1):56-65.
- Bompa, TO. (2001). Antrenman Kuramı ve Yönetimi (Çev: İ. Keskin ve A.B. Tuner) Ankara: Bağırğan Yay.
- Buttifant D, Graham K, Cross K. (2002). Agility and speed in soccer players are two different performance parameters. In: Spinks W, Reilly T, Murphy A, eds. *Science and Football IV: Eldridge Royalty Plays*. Routledge, London: Psychology Press; p.433. *Science and football IV*, 4, 329
- Castagna, C., Impellizzeri, FM., Chamari, K., Carlomagno, D., Rampinini, E. (2006). Aerobic fitness and yo-yo continuous and intermittent tests performances in soccer players: A correlation study. *Journal of Strength and Conditioning Research*, 20, 320-325.
- Cerrah, AO., Polat, C., Ertan, E. (2011). Süper Amatör Lig Futbolcularının Mevkilerine Göre Bazı Fiziksel ve Teknik Parametrelerinin İncelenmesi. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(1):1-6
- Çetin, HN. (1997) Teknik Analizi ve Teknik Antrenmanı. Ankara: Spor Bilimi II.
- Deliceoğlu, G., Yalçın, B., Doğru, D. (2005). Gençlerbirliği Alt Yapı Futbolcularının Fiziksel ve Teknik Yetilerinin İncelenmesi, *Spor Bilimleri Dergisi*, 3 (1):27-34.
- Ek, RO., Temoçin, S., Tekin, TA., Yıldız, Y. (2007). Futbolculara Uygulanan Bazı Motorsal Egzersizlerin Birbirlerine Etkilerinin İncelenmesi. *ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 8:19-22.
- Eniseler, N. (1994). Futbolda Futbolu Etkileyen Fizyolojik Faktörler, *Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 1, 10-12.
- Eniseler, N. (1995). Futbolda Süratin Görünümü, *Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 1, 3-5
- Ferah, A. (1991). Futbol Eğitim Öğretim. Ankara: Martı Yayınları.
- Güler, D., Kayapınar, F., Pepe, K., Yalçın, M., (2010). Futbol şampiyonasına katılan çocukların fiziksel, fizyolojik, teknik özellikleri ve performanslarını etkileyen faktörler. *Genel Tıp Derg.* - geneltip.org
- Günay, M., Yüce, A. (2001). Futbol Antrenmanının Bilimsel Temelleri. Ankara: Gazi Kitabevi.

- Köklü, Y. (2011). Genç Futbolcularda Farklı Gruplama Yöntemlerinin 4x4 Küçük Alan Oyunu Performansı Üzerindeki Etkisi. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bil. Enstitüsü, Ankara.
- Krustrup, P., Mohr, M., Amstrup, T., Rysgaard, T., Johansen, J., Steensberg, A., ve diğ. (2003). The yoyo intermittent recovery test: Physiological response, reliability, and validity. *Medicine and Science in Sports and Exercise*, 35, 697-705
- Krustrup, P., Mohr, M., Nybo, L., Majgaard, JJ., Nielsen JJ., Bangsbo, J. (2006). The yo-yo ir2 test: physiological response, reliability, and application to elite soccer. *Medicine and Science in Sports and Exercise*, 38, 1666- 1673.
- Kumartaşlı, M., Suna, G., Çalışkan, İ.V., Işıldak, K., Demir, M. (2011). Tenis ve Futbol
- Malina, RM., Cumming, SP., Kontos, AP., Eisenmann, JC., Ribeiro, B., Aroso, J. (2005). Maturity-associated Variation in Sport-Specific Skills of Youth Soccer Players Aged 13-15 Years. *Journal of Sports Sciences*, 23(5):515–522.
- Malina, RM., Ribeiro, B., Aroso, J., Cumming, SP. (2007). Characteristics of youth soccer players aged 13–15 years classified by skill level. *British Journal of Sports Medicine*. 41:290-295.
- Matwejew, LP. (1981). *Grundlagen des Sportlich Trainings*, Berlin. Oyuncularının Antropometrik Özelliklerinin Karşılaştırılması. Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi, 13(3):372–377.
- Örs, BS., Cerrah, AO., Ertan, H., Yücel, SB. (2017). The Relationship Between Anthropometric, Physical, Technique Components and Three Different Agility Tasks in Soccer Players. *Turkiye Klinikleri J Sports Sci* ;9(1):21-31
- Özer, K. (1993). *Antropometri Sporda Morfolojik Planlama*, Kazan Matbaacılık, İstanbul,
- Özkara, A. (2002). *Futbolda Testler*. Ankara: İlksan Matbaacılık.
- Özkara, A. (2004). *Futbolda Testler ve Özel Çalışmalar*, Kuşçu Etiket ve Matbaacılık, Ankara
- Reeves, SL., Poh, BK., Brown, M., Tizzard, NH., Ismail, MN. (1999). Anthropometric Measurements and Body Composition of English and Malaysian Footballers, *Mal. J. Nutr.* 5, 79-86.
- Sheppard, JM., Young, WB., Doyle, TL., Sheppard, TA., Newton, RU. (2006). An evaluation of a new test of reactive agility and its relationship to sprint speed and change of direction speed. *J Sci Med Sport*;9(4):342-9.
- Sheppard, JM., Young, WB. (2006). Agility literature review: classifications, training and testing. *J Sports Sci* ;24(9):919-32
- TFF. (1991). *Futbol A Lisans El Kitabı*. (Çev. Öner Özmen), Ankara: TFF Eğitim Müd. Yay.
- Tokgöz, M., Dalkıran, O. (2015). Üniversiteli Erkek Futbol Takımı Oyuncularında Bazı Motorik ve Koordinatif Özelliklerin Futbol Teknik Becerisi Üzerine Etkilerinin İncelenmesi. *Uluslararası Multidisipliner Akademik Araştırmalar Dergisi*, 2(1):1-20.
- Tsitskarsis, G., Theoharopoulos, A., Garefis, A. (2003). Speed, speed dribble and agility of male basketball players playing in different positions. *J Hum Mov Stud* ;45(1):21-30.

- Weineck, J. (2011). *Futbolda Kondisyon Antrenmanı*. (Çev: T. Bağırhan), Ankara: Spor Yay.
- Young, W, Rogers, N. (2014). Effects of small-sided game and change-of-direction training on reactive agility and change-of-direction speed. *J Sports Sci*;32(4):307-14
- Young, WB., Hawken, M., McDonald, L. (1999). Relationship between speed, agility, and strength qualities in Australian Rules football. *Strength and Conditioning Coach* 1996;4(4):3-6.

Field : Sport Sciences

Type : Research Article

Received: 19.07.2017 - *Corrected*: 19.11.2017 - *Accepted*: 26.11.2017

Kadın Basketbolcularda Bazı Kan Parametrelerinin ve Morfolojik Değişkenlerin Üst Ekstrimideden Elde Edilen Bazı Performans Değerlerine Etkisi

Recep SOSLU¹, Ender EYUBOĞLU², İsmail Can CUVALCIOĞLU³, Ali ÖZKAN²

¹Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Karaman, TÜRKİYE

²Bartın Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Bartın, TÜRKİYE

³Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın, TÜRKİYE

E-Posta: receptosli@gmail.com

Öz

Bu çalışmanın amacı, kadın basketbolcularda bazı morfolojik değişkenler ve kan parametreleri ile üst ekstrimideden elde edilen bazı performans değerleri arasındaki ilişkilerin belirlenmesi ve değerlendirilmesidir. Çalışmaya Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda öğrenim gören ve üniliğ de basketbol oynayan toplam 12 öğrenci gönüllü olarak katılmıştır. Çalışmaya katılan deneklerin boy uzunluğu, vücut ağırlığı, tanita ölçümleri yapılmıştır. Anaerobik performans Wingate anaerobik güç ve kapasite testi (WAnT) ile belirlenmiştir. Bacak, sırt, pençe ve parmak kuvvetleri belirlemede izometrik kuvveti dinamometresi kullanılmıştır. Esnekliğin belirlenmesinde otur-uzan, boyun ve kol testi kullanılırken biyokimyasal kan değerlerinin belirlenmesinde WBC, RBC, HGB, PLT, HCT, MCV, MCH, MCHC, RDW, NE%, LY%, BA%, MO%, EO%, NE#, BA#, LY#, MO#, EO#, MPV, PCT, PDW değişkenleri ile belirlenmiştir. Bazı morfolojik değişkenlerin ve kan parametrelerinin üst ekstrimideden elde edilen bazı performans değerleri ile arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla Pearson Product Moment Korelasyon Katsayısı yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen NE% ile sol başparmak ($r=-.656$, $p<.05$), sol işaret parmak ($r=-.759$, $p<.01$), anlık anaerobik güç ($r=-.702$, $p<.05$), anaerobik güç ($r=-.721$, $p<.05$) ve anaerobik kapasite ($r=-.802$, $p<.01$) değerleri arasında ilişki bulunurken LY% ile sol başparmak ($r=.716$, $p<.05$), sol işaret parmak ($r=.805$, $p<.05$), anlık anaerobik güç ($r=.719$, $p<.05$), anaerobik güç ($r=.746$, $p<.01$) ve anaerobik kapasite ($r=.809$, $p<.01$) değerleri arasında, BA% ile anlık peak ($r=.667$, $p<.05$), anaerobik güç ($r=.636$, $p<.05$) ve anaerobik kapasite ($r=.764$, $p<.01$) değerleri arasında, NEY ile anlık anaerobik güç ($r=-.713$, $p<.05$), anaerobik güç ($r=-.723$, $p<.05$) ve anaerobik kapasite ($r=-.620$, $p<.05$) değerleri arasında, LY ile sağ orta parmak ($r=.629$, $p<.05$), sağ yüzük ($r=.757$, $p<.01$), sağ serçe ($r=.670$, $p<.05$), sol başparmak ($r=.656$, $p<.05$), sol işaret parmak ($r=.624$, $p<.05$), anaerobik kapasite ($r=.627$, $p<.05$) değerleri arasında bulunmuştur. Buna benzer bir ilişkide sağ kol kas ile sağ el kuvveti ($r=.756$, $p<.01$) ve sol el kuvveti ($r=.844$, $p<.01$) arasında, sol kol kas ile sağ el kuvveti ($r=.687$, $p<.05$) ve sol el kuvveti ($r=.822$, $p<.01$) arasında da pozitif bir ilişki bulunmuştur. Bu çalışmanın sonucunda, kadın basketbolcularda bazı morfolojik değişkenler ve kan parametreleri ile üst ekstrimideden elde edilen bazı performans değerleri arasında ilişki bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kan Parametreleri, Anaerobik Güç, Kuvvet, Üst Ekstrimite

Effects of Blood Parameters and Some Morphological Variables on Some Upper Extremity Physical Fitness Performance in Female Basketball Players

Abstract

The purpose of this study was to examine to determine the effects of some morphological variables and blood parameters on some upper extremity physical fitness performance in female basketball players. 12 female basketball players participated in this study voluntarily. Subjects' height, body weight, BMI and body fat percentage were determined. The Wingate Anaerobic Power Test (WanT) was used for the determination of anaerobic performance. Isometric Dynamometer was used for the determination of knee, back, grip and pinch strength. Sit and reach, neck and arm test was used to determine flexibility. WBC, RBC, HGB, PLT, HCT, MCV, MCH, MCHC, RDW, NE%, LY%, BA%, MO%, EO%, NE#, BA#, LY#, MO#, EO#, MPV, PCT, PDW variables were used for determination of biochemical blood parameters of subjects. Pearson Product Moment Correlation was used to determine the relationships between some morphological variables and blood parameters on some upper body physical fitness performance. Results indicated significant positive correlations between NE% and left thumb ($r=-.656, p<.05$), left index finger ($r=-.759, p<.01$), instantaneous anaerobic power ($r=-.702, p<.05$), anaerobic power ($r=-.721, p<.05$) and anaerobic capacity ($r=-.802, p<.01$). Similarly LY% was significantly correlated with left thumb ($r=.716, p<.05$), left index finger ($r=.805, p<.05$), instantaneous anaerobic power ($r=.719, p<.05$), anaerobic power ($r=.746, p<.01$) and anaerobic capacity ($r=.809, p<.01$). BA% was significantly correlated with instantaneous anaerobic power ($r=.667, p<.05$), anaerobic power ($r=.636, p<.05$) and anaerobic capacity ($r=.764, p<.01$). On the other hand NEY was significantly correlated with instantaneous anaerobic power ($r=-.713, p<.05$), anaerobic power ($r=-.723, p<.05$) and anaerobic capacity ($r=-.620, p<.05$). LY was significantly correlated with right middle finger ($r=.629, p<.05$), right ring finger ($r=.757, p<.01$), right little finger ($r=.670, p<.05$), left thumb ($r=.656, p<.05$), left index finger ($r=.624, p<.05$), anaerobic capacity ($r=.627, p<.05$). Similarly right arm muscle was significantly correlated with right arm strength ($r=.756, p<.01$) and left arm strength ($r=.844, p<.01$) while left arm muscle was found to be correlated with right arm strength ($r=.687, p<.05$) and left arm muscle. As a conclusion, the findings of the present study indicated significant correlation between some morphological variables and blood parameters on some upper body physical fitness performance in female basketball players.

Keywords: Blood Parameters, Anaerobic Power, Strength, Upper Extremity

Giriş

Birçok spor branşında olduğu gibi futbolcunun, basketbolcunun ve voleybolcunun performansını oluşturan temel özellikler kuvvet, dayanıklılık, sürat ve vücut kompozisyonudur. Vücudun yağsız kitlesi ile dayanıklılık ve kuvvet arasındaki yüksek ilişki ve performans farklılıklarında kısmen de olsa vücut yağ oranına bağlı olması doğal olarak; futbolcuların, basketbolcuların ve voleybolcuların vücut yapılarının ve performanslarının sınırlarının araştırılması gereğini ortaya koymaktadır. Bu anlamda futbol, basketbol ve voleybol takımlarında oyuncuların seçimi büyük ölçüde fiziksel görüntüleri (boy uzunluğu, vücut ağırlığı, kas kitlesi, kas tipi, kas hacmi ve kütleleri) ile orantılı olmaktadır ve bu da oyuncuların fiziksel kapasitelerine ve biomotor yetilerine ne derece uygun mevkilerde oynadıklarıyla bağlantılı olmaktadır (Günay, Erol ve Savaş, 1994). Ayrıca unutmamak gerekir ki; egzersiz, antrenman, fiziksel aktivite insan organizması üzerinde stres oluşturan etkenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu streste vücutta bazı fizyolojik ve metabolik etki yaratmakta ve vücutta bir fizyolojik ve metabolik bir dizi değişime sebep olduğu görülmektedir. Bu değişimlerden birisi de kanda meydana gelen değişimlerdir. Düzenli olarak yapılan antrenman ve egzersizlerin en önemli etkileri kan hücresi üzerinde ortaya çıkmaktadır. Kan hücresi incelendiğinde, düzenli yapılan antrenman ve egzersizlerin kan hücreleri düzeyleri üzerinde farklı etkiler gösterdiği bilinmektedir (Koç ve ark., 2010). Bu farklılıkların da antrenman ve egzersizin tipine, şiddetine, süresine, sıklığına, yoğunluğuna, çalışmaya katılan deneklerin fiziksel, fizyolojik ve kondisyon durumuna göre değiştiği ifade edilmektedir. Spor Bilimleri alanında farklı branşlarda kuvvet, anaerobik performans gibi özellikleri tanımlayan ve ilişkilerinin belirlenmesi gibi çalışmalar olmasına rağmen üst ekstremitelerde kuvvet, anaerobik performans, hacmi-kütle ve morfolojik değişkenler gibi özelliklerini tanımlayan ve ilişkilerinin belirlenmesi ile ilgili çalışmalar çok azdır. Ayrıca bu değişkenlerin yanı sıra bu çalışmalarda kanla birleştirilen çalışma oldukça azdır. Bu çalışma bu yönleriyle diğer çalışmalardan ayrılmaktadır. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı, kadın basketbolcularda bazı morfolojik değişkenler ve kan parametreleri ile üst ekstremiteden elde edilen bazı performans değerleri arasındaki ilişkilerin belirlenmesi ve değerlendirilmesidir.

Materyal ve Metod

Çalışmaya Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda öğrenim gören ve üniversite de basketbol oynayan toplam 12 öğrenci gönüllü olarak katılmıştır. Çalışmaya katılan deneklerin boy uzunluğu, vücut ağırlığı, tanita ölçümleri yapılmıştır. Anaerobik performans Wingate anaerobik güç ve kapasite testi (WAnT) ile belirlenmiştir. Bacak, sırt, pençe ve parmak kuvvetleri belirlemede izometrik kuvveti dinamometresi kullanılmıştır. Esnekliğin belirlenmesinde otur-uzan, boyun ve kol testi kullanılırken biyokimyasal kan değerlerinin belirlenmesinde WBC, RBC, HGB, PLT, HCT, MCV, MCH, MCHC, RDW, NE%, LY%, BA%, MO%, EO%, NE#, BA#, LY#, MO#, EO#, MPV, PCT, PDW değişkenleri ile belirlenmiştir.

Verilerin Analizi

Bazı morfolojik değişkenlerin ve kan parametrelerinin üst ekstremiteden elde edilen bazı performans değerleri ile arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla Pearson Product Moment Korelasyon Katsayısı yöntemi kullanılmıştır.

Bulgular

Otur-Uzan	Kol Esneklik	Boyun Esneklik	Sağ El Kuvveti	Sol El Kuvveti	Bacak Kuvveti	Sırt Kuvveti
33,91(8,11)	38,16(5,07)	44,33(6,81)	27,13(4,75)	26,11(4,59)	76,95(9,20)	75,70(10,8)
Sağ Başparmak	Sağ İşaret	Sağ Orta	Sağ Yüzük	Sağ Serçe	Sol Başparmak	Sol İşaret
15(4,24)	9,33(3,08)	8,6(3,72)	7,66(2,49)	4,58(3,08)	14(5,22)	8,5(3,39)
Sol Orta	Sol Yüzük	Sol Serçe	Zirve Güç	Ortalama Güç	WBC	RBC
8,33(3,39)	5,75(2,37)	4,16(2,03)	198,04(44,56)	135,30(17,48)	6,85(1,40)	4,27(0,24)
HGB	PLT	HCT	MCV	MCH	MCHC	RDW
12,04(1,63)	286,09(47,60)	36,70(4)	85,79(7,76)	28,10(3,37)	32,68(1,15)	16,05(1,83)
NE%, ,	LY%,	BA%,	MO%,	EO%,	NE#,	BA#,
52,35(11,32)	34,83(9,11)	2,13(0,59)	8,02(44,56)	2,61(2,39)	3,6(1,18)	0,13(0,50)
LY#,	MO#,	EO#,	MPV,	PCT	PDW	
2,39(0,77)	0,54(0,09)	0,19(0,18)	8,11(0,79)	0,23(0,05)	17(0,47)	

Elde edilen NE% ile sol başparmak ($r=-.656$, $p<.05$), sol işaret parmak ($r=-.759$, $p<.01$), anlık anaerobik güç ($r=-.702$, $p<.05$), anaerobik güç ($r=-.721$, $p<.05$) ve anaerobik kapasite ($r=-.802$, $p<.01$) değerleri arasında ilişki bulunurken LY% ile sol başparmak ($r=.716$, $p<.05$), sol işaret parmak ($r=.805$, $p<.05$), anlık anaerobik güç ($r=.719$, $p<.05$), anaerobik güç ($r=.746$, $p<.01$) ve anaerobik kapasite ($r=.809$, $p<.01$) değerleri arasında, BA% ile anlık peak ($r=.667$, $p<.05$), anaerobik güç ($r=.636$, $p<.05$) ve anaerobik kapasite ($r=.764$, $p<.01$) değerleri arasında, NEY ile anlık anaerobik güç ($r=-.713$, $p<.05$), anaerobik güç ($r=-.723$, $p<.05$) ve anaerobik kapasite ($r=-.620$, $p<.05$) değerleri arasında, LY ile sağ orta parmak ($r=.629$, $p<.05$), sağ yüzük ($r=.757$, $p<.01$), sağ serçe ($r=.670$, $p<.05$), sol başparmak ($r=.656$, $p<.05$), sol işaret parmak ($r=.624$, $p<.05$), anaerobik kapasite ($r=.627$, $p<.05$) değerleri arasında bulunmuştur. Buna benzer bir ilişkide sağ kol kas ile sağ el kuvveti ($r=.756$, $p<.01$) ve sol el kuvveti ($r=.844$, $p<.01$) arasında, sol kol kas ile sağ el kuvveti ($r=.687$, $p<.05$) ve sol el kuvveti ($r=.822$, $p<.01$) arasında da pozitif bir ilişki bulunmuştur.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmanın amacı, kadın basketbolcularda bazı morfolojik değişkenler ve kan parametreleri ile üst ekstremiteden elde edilen bazı performans değerleri arasındaki ilişkilerin belirlenmesi ve değerlendirilmesidir. Egzersizlere bağlı olarak hematolojik ve biyokimyasal

parametrelerde meydana gelen değişikliklerin sık sık tekrarlanması zamanla sınırlı kalıcılığı olan değişikliklere yol açabilmektedir. Bu parametreler üzerine egzersizin etkilerini araştıran çalışmalar daha çok erkek ve erişkin sporcular ve/veya bireyler üzerinde yoğunlaşmakta, aynı zamanda da akut bir egzersizi takiben bahsedilen parametrelerdeki değişiklikleri konu almaktadır. Sporcu genç kızlar üzerinde bu tip araştırmaların azlığı da dikkat çekicidir. Uzun süreli spor yapan genç kızlardaki hematolojik ve biyokimyasal parametrelerin normal düzeylerinin belirlenmesi, bu değerlerin sedanterlerle mukayese edilerek ortaya konulması konuyla ilgili tartışmalara daha değişik yorumlar getirebilecektir (Baltacı ve ark., 2010).

Baltacı ve ark. tarafından yapılan çalışmada eritrositer parametrelerin değerlendirilmesinde kontrol grubuna oranla sadece basketbol grubunda önemli seviyede eritrosit ve hematokrit değerlerinde artış gözlenirken, hemogloblin düzeyleri gruplar arasında farklılık göstermedi. MCV ve MCHC oranları spor gruplarının tamamında kontrol grubundan yüksek bulunurken, MCH parametresi sadece basketbol grubunda anlamlılık göstermiştir (Baltacı ve ark., 2010). Literatürlerde konuyla ilgili yapılan araştırmaların çoğunda, akut bir maksimal egzersizi takiben kan parametrelerindeki değişikliklerin ele alınmasına karşın, sporculardaki normal hematolojik parametrelerle ilgili olarak yapılan çalışmaların azlığı dikkat çekicidir. Ayrıca bu araştırmamızda eritrosit, hematokrit, 27 MCH parametreleri kontrol grubuna oranla sadece basketbol sporu yapanlarda yüksek olarak bulunurken MCV ve MCHC parametreleri her iki spor grubunda da sedan terlerden farklılık göstermiştir. Elde edilen bulgular, aktif ve düzenli olarak yapılan basketbol ve atletizm sporunun genç kızlarda eritrositer parametreleri spor yapmayanlara oranla önemli ölçüde artırabileceğini ortaya koymaktadır. Kara ve arkadaşlarının yaptığı araştırmaya katılan sporcu gruplarının hemoglobin, hematokrit, eritrosit, lökosit, trombosit ve trigliserit değerleri arasında istatistik açısından anlamlı bir fark bulunamamıştır. Araştırmaya katılan grupların Creatinin değerleri birleriyle karşılaştırılmış ve istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. Güreşçi grubunun creatinin değerleri, basketbolcuların değerlerinde daha yüksek bulunmuştur (Kara ve ark., 2010).

Literatürlerde egzersizin eritrositer parametrelerle kan volümü üzerinde nasıl bir etki oluşturduğuna dair fikir birliği bulunmamaktadır. Yapılan birçok araştırmada akut maksimal bir egzersizin hemen sonrasında eritrositer parametrelerde belirgin artışlar olduğu ileri sürülmektedir. Aynı araştırmalarda bu parametrelerde görülen artışın, bu tip bir egzersizden 4-6 saat sonra, normal değerlerin altına indiği de ortaya konulmaktadır. Bahsedilen araştırmalarda eritrositer parametrelerin artışı hemokonsantrasyon mekanizması ile açıklanmaktadır. Buna karşın akut bir egzersizi takiben eritrositer parametrelerin azaldığını veya değişmediğini ifade eden araştırmalar da söz konusudur. Kız çocuklardan oluşan spor gruplarının her ikisinde de eritrosit değerlerinin yüksek bulunması, ayrıca Hct değerinin voleybolcularda, MCV parametresinin atletizm grubunda kontrol grubuna oranla önemli ölçüde yüksek olduğunun belirlenmesi, sporun çocuklarda her iki cinste de eritrosit parametreleri önemli ölçüde yükselttiğini göstermektedir. Genel olarak kız çocuk sporculardaki eritrosit parametrelerle gözlenen artışın sporcularda daha fazla O₂ sağlama yönelik çok önemli bir fizyolojik uyum mekanizması olarak ortaya çıktığı söylenebilir (Arslan ve ark., 1997).

Genel olarak bu araştırma ile elde edilen bulgulardan, yetişkinlerde görülen spora bağlı hematüri-proteinürisinin basketbolcu kadınlarda da meydana geldiğini göstermektedir. Bu çalışmanın sonucunda; değişik spor tiplerinin kadın basketbolcularda hematolojik ve biyokimyasal parametreleri artırıcı yönde etkilediği kanısına varılmaktadır. Ayrıca akut antrenman programları ile uzun süreli programlar arasında da literatürlerde farklılıklar olduğu

görülmektedir. Ancak genel olarak yüklenme karakteristiği, cinsiyet ve benzer parametreler açısından literatürle bulgular arasında uyumun normal sınırlar içerisinde olduğu görülmektedir. Ancak yüklenme karakteristiğinin değişik varyasyonlarında oluşabilecek, deneklerin özellikleri ile ilgili, ortamla ilgili vb. farklılıkların, insan sağlığına ve sporcu performansına etki edebileceği düşünülerek bu ve benzeri çalışmaların yapılmasının yararlı olacağı önerilmektedir. Bu şekilde sporcuların performanslarının önündeki engeller azaltılabilir ve performans artışları sağlanabilir (Bezci ve ark., 2010). Bu çalışmada ele alınan performans değişkenleriyle ilgili olarak literatürde çalışma bulunmamaktadır. Bu kapsamda bu çalışmada bu uzun özet haliyle ele alınmış fakat ileride yapılacak makale çalışmasında ayrıntılarıyla ele alınacaktır.

KAYNAKÇA

Arslan, C., Bingölbali, A., Kutlu, M., Baltacı, A. (1997). Voleybol Ve Atletizm Sporunun Kız Çocukların Hematolojik Ve Biyokimyasal Parametrelerine Etkisi. *Bed. Eğt. Spor Bil. Der. II*, 3: 28 – 34.

Bezci, Ş., Kaya, Y. (2010). The Analyze of Hematological Parameters of Elite Women Taekwondoers before and after Training. *Pamukkale J. Sport Sci*, 1(2), 1-16.

Baltacı, A., Moğulkoç, R., Koç, S., Özmerdivenli, R. (1998). Sporcu Genç Kızlarda Bazı Hematolojik Parametreler İle Plazma Proteinleri Ve Serum Çinko, Kalsiyum, Fosfor Düzeyleri. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3 (2): 21-30. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/gbesbd/issue/27956/305103>

Kara, E., Özal, M., Yavuz, HU. (2010). Elit güreşçi ve basketbolcuların kan ve solunum parametrelerinin karşılaştırılması. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 12(1), 36-41.

Koç, H., Sarıtaş, N., Büyükepekci, S. (2010). Sporcular İle Sedanterlerin Kan Hematolojik Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Sağlık Bilimleri Dergisi (Journal of Health Sciences)*, 19(3): 196-201.

Field : Sport Sciences

Type : Research Article

Received: 21.07.2017 - *Corrected*: 20.11.2017 - *Accepted*: 26.11.2017

Bartın Üniversitesi Badminton Takımında Yer Alan Kadın Sporculara Uygulanan 8 Haftalık Klasik Badminton Antrenmanlarının Bazı Fiziksel Performans Parametreleri Üzerine Etkileri

Mine TURĞUT, Recep AYDIN, Ali Ozan ERKİLİÇ

Bartın Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Bartın/TÜRKİYE

E-Posta: minetrgt@gmail.com

Öz

Bu çalışmada, Bartın Üniversitesi badminton takımında yer alan badmintonculara uygulanan 8 haftalık klasik badminton antrenmanlarının bazı fiziksel performans parametreleri üzerine etkilerinin araştırılması amaçlanmıştır. Araştırmaya yaş ortalaması $20,78 \pm 0,71$, boy ortalaması $165,26 \pm 6,11$, kilo ortalaması $60,54 \pm 7,23$ olan toplam 20 kadın badminton oyuncusu katılmıştır. Kadın sporculardan , vücut ağırlığı, boy, esneklik, sırt kuvveti, bacak kuvveti, el pençe kuvveti ölçümleri alınarak illionis çeviklik testi uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediğine Shapiro-Wilk normallik testi ile bakılmış ve verilerin normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir. Araştırma grubunun yaş, boy, vücut ağırlığı ortalamalarının ortalama ve standart sapma değerleri verilerek; diğer fiziksel özelliklerinin ön test-son test ölçüm karşılaştırılmaları nonparametrik testlerden olan bağımlı gruplar t testi (Wilcoxon Ranks Testi) uygulanmıştır. Yapılan çalışmada tüm ön ve son testler arası fark için anlamlılık seviyesi $p < 0.05$ olarak belirlenerek ve istatistiksel işlemler SPSS 22.0 paket programında yapılmıştır. Sonuç olarak; çalışmada uygulanan klasik badminton antrenmanlarının kadın sporcuların fiziksel performans parametreleri üzerine olumlu yönde etkileri olabileceği, kadın sporcuların fiziksel uygunluğunu geliştirmede faydalanabilecek bir program olabileceği, uygulama sıklığı ve süresinin yeterli kabul edilebileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Badminton, Sporcu, Fiziksel Performans, Esneklik

Effects on Some Physical Performance Parameters of 8 Weekly Classical Badminton Studies in Bartın University Female Athletes Playing in Badminton Team

Abstract

In this study, it was aimed to investigate the effects of classical badminton training for 8 weeks on female badminton team athletes at on some physical performance parameters. A total of 20 female badminton players participated in the study with a mean age of $20,78 \pm 0,71$, a height average of $165,26 \pm 6,11$ and a weight average of $60,54 \pm 7,23$. Body weight, height, flexibility, back strength, leg strength, hand paw strength measurements were taken from female athletes and illionis agility test was applied. The Shapiro-Wilk normality test was used to determine whether the data obtained in the study had a normal distribution and that the data showed a normal distribution. Mean and standard deviation values of average age, height, body weight of the study group were given. Comparisons of pre-test and post-test measurements of other physical characteristics were made by t-test (Wilcoxon Ranks Test) of dependent groups from nonparametric tests. In the study performed, significance level was determined as $p < 0.05$ for the difference between all pre- and post-tests and statistical procedures were performed in the SPSS 22.0 package program. As a result; classical badminton training practiced in practice may have positive effects on the physical performance parameters of female athletes and we think that the program frequency and duration can be accepted enough that there can be a program that can benefit women's athletes by improving their physical fitness.

Keywords: Badminton, Athlete, Physical Performance, Flexibility

Giriş

Dünyada diğer alanlarda olduğu gibi spor alanında da gelişmeler çok hızlı bir şekilde devam etmektedir. Ülkeler, katıldıkları uluslararası sportif müsabakalarda en iyi dereceyi elde etmeyi amaçlamaktadırlar. Bir sportif yarışmada en üst seviyeye ulaşabilmek için çok uzun ve yorucu çalışmalar yapmanın yanı sıra çağın getirdiği bilimsel ve teknolojik gelişmelerin de en iyi şekilde takip edilmesi gerektiği bilinmektedir. Bunun için ülkeler, tüm sportif yarışmalarda kıyasıya bir rekabet içindedirler. Uluslararası yarışmalar hızla çeşitlenmekte ve hemen hemen her ülke çok çeşitli sportif oyunlarda yarışmalara katılmaktadır. Bu sportif oyunlardan biri de badmintondur (Yıldırım, 1985). Badminton, iki veya dört kişinin tüy topu yere düşürmeden, raketle karşılıklı vuruş esasına dayalı olarak file üzerinde oynanan olimpiik bir spor dalıdır. Bu spor dalında yetenek, akılcılık, zarafet, dayanıklılık, çabukluk, hareketlilik ve reaksiyon çabukluğu gibi faktörlerin ön plana çıkmasına bağlı olarak oyun ve oyunun seyri çok zevkli hale gelmektedir (Güçlüöver, 2012).

Badminton sporu, oyun yapısının gerektirdiği özellikler bakımından çok yönlü bir spor dalı olup organizmada üst düzeyde fizyolojik ve psikolojik stres yaratır. Badminton sporunda başarı, diğer spor dallarında olduğu gibi fizyolojik ve psikolojik özelliklerin yanı sıra üst düzeyde teknik ve taktik düşüncenin bir birleşimi olarak ortaya çıkar (Reilly, 1990). Reaksiyon çabukluğu, yönelim, denge, dayanıklılık, çabukluk gibi motorik özellikleri de en iyi şekilde geliştiren bir spor dalı olan badminton, ilerleyen yaşla azalan reaksiyon çabukluğuna da bir frenleme görevi üstlenmektedir. Bu bağlamda badminton sporu jet pilotları ve hatta astronotların egzersiz programlarına dahil edilmektedir. Badminton çabuk karar vermeyi sağlayan, saniyeler içerisinde insan beyninin taktik açıdan karar mekanizmasını en iyi ve olumlu şekilde sokan ender sporlardan biridir (Shaw, 1989).

Literatür incelendiğinde badminton spor dalında elit ve amatör seviyede çeşitli yaş gruplarında antrenmanın bazı fiziksel, fizyolojik ve antropometrik parametreler üzerine etkileri ile ilgili incelemeler yapıldığı (Alcock ve Cable 2009, Özbarış, 2009), temel badminton antrenmanlarının ve kuvvet çalışmalarının motorik özellikler üzerinde ne gibi etkilerinin görüldüğü (Aygül, 2010, Taşkın, 2010), müsabakalar ve oyun kazandıran vuruşlar üzerine analizlerin yapıldığı (Salman, M. ve Salman, S. 2009) ve badminton spor dalında oluşan akut ve kronik spor yaralanmaları ile ilgili yararlı çalışmalar göze çarpmaktadır (Hensley ve Paup 1979). Ancak toplu veya topsuz ayak çalışmalarına yönelik araştırmaların kısıtlı olduğu görülmektedir. Gölge badmintonu adımlama çalışmaları, ayak çalışmalarında sıklıkla kullanılmakta ve önemli bir bölümünü oluşturmakta olduğu bazı kaynaklarca (Yousif ve Yeh, 2011, Badminton Association of England. 2002) da belirtilse de, özel ayak antrenmanları ile ilgili çalışmaların ise oldukça az olduğu görülmektedir (Hazar, 2005).

Bu çalışmanın amacı da, Bartın Üniversitesi badminton takımında yer alan sporculara uygulanan 8 haftalık klasik badminton antrenmanlarının bazı fiziksel performans parametreleri üzerine etkilerinin araştırılmasıdır. Ayrıca badminton antrenman uygulamalarının badminton sporuna gerek yeni başlayan bireylerde gerekse takımların performanslarını arttırmaya yönelik badminton antrenmanlarının uygulama sıklığı ve süresinin belirlenmesine katkıda bulunmaktadır.

Materyal ve Metod

Araştırma Grubu

Araştırma, Bartın Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulun'da öğrenim gören ve aynı zamanda Bartın Üniversitesi Badminton Takımında yer alan kadın öğrenciler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya klasik badminton antrenman grubu (n=20) kadın öğrenci katılmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Çalışma, haftada 3 gün ve 8 hafta olmak üzere hazırlık ve temel antrenmanlar döneminden oluşmaktadır. Öğrencilere (n=20) öncelikle antrenmanlara başlamadan önce ön-test ölçümleri alınıp 8 hafta sonunda ise son testler uygulanmıştır. Tüm deneklerin ölçüm ve testleri Bartın Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulu Spor Salonunda yapılmıştır. Deneklere çalışmanın amacı ve önemi hakkında tekraren bilgi verilmiştir. Daha sonra deneklere tek tek testleri nasıl uygulamaları gerektiği gösterilmiştir. Deneklerin ölçüm ve testlere spor kıyafeti ile (şort, tişört, spor ayakkabısı vb) katılmaları sağlanmıştır. Sporcuların boy ve kilo ölçümlerinden sonra, otur-eriş testi, sırt kuvveti testi, bacak kuvveti testi , el pençe kuvveti testi ve illionus testleri 2 ölçüm halinde yapılmış ve en iyi dereceleri kaydedilmiştir. Ön test, ve son testlerin günün aynı saatlerinde yapılmasına dikkat edilmiştir.

Yaş

Sporcuların yaş tespiti nüfus cüzdanlarından sağlanmıştır.

Boy uzunluğu

Boy ölçümü holtair marka stadiometre ile 0,1 cm duyarlılıkta çıplak ayakla yapılmıştır.

Vücut Ağırlığı

Vücut ağırlığı ölçümleri hassaslık derecesi 0,1 kg olan elektronik baskülle (SECA) yapılmıştır. Vücut ağırlığı (VA) ölçümleri denekler standart spor kıyafeti (şort, tişört) içerisinde, ayakkabısız olarak standart tekniklere göre ölçülmüştür (Zorba ve Ziyagil 1995).

Otur-Eriş Testi

Uzunluğu 35 cm, genişliği 45 cm, yüksekliği 32 cm olan sehpanın üst yüzey ölçüleri ise; uzunluk 55 cm, genişlik 45 cm' dir. Otur-uzan testinde, sporcudan yere oturması ve çıplak ayak tabanını düz bir şekilde test sehпасına dayaması istendi. Daha sonra sporcudan gövdesinden ileri doğru eğilerek ve dizlerini bükmeden elleri vücudunun önünde olacak şekilde uzanabildiği yere kadar uzanması istendi. Sporcunun uzandığı en son noktada 1-2 saniye beklemesini takiben kayıt altına alındı. Bu uygulama iki defa tekrarlandı ve en iyi derece esneklik değeri kabul edildi (Kamar , 2003).

Sırt Kuvveti Testi

Sırt kuvvetinin ölçülmesinde Takkei Grip-D ve „SportExpert“ marka bacak-sırt dinamometresi kullanılmıştır. Sırt dinamometresi kullanılarak ölçümler yapılmıştır. Denekler dizleri gergin pozisyonda dinamometre sehпасının üzerinde ayaklarını tespit ettikten sonra, kollar gergin, sırt düz ve gövde hafif öne doğru eğikken, elleri ile kavradığı dinamometre barını dikey olarak maksimum oranda yukarıya çekmişlerdir. Çekiş üç kez tekrar edilmiş ve en iyi sonuç kaydedilmiştir (Ateş ve Ateşoğlu 2007).

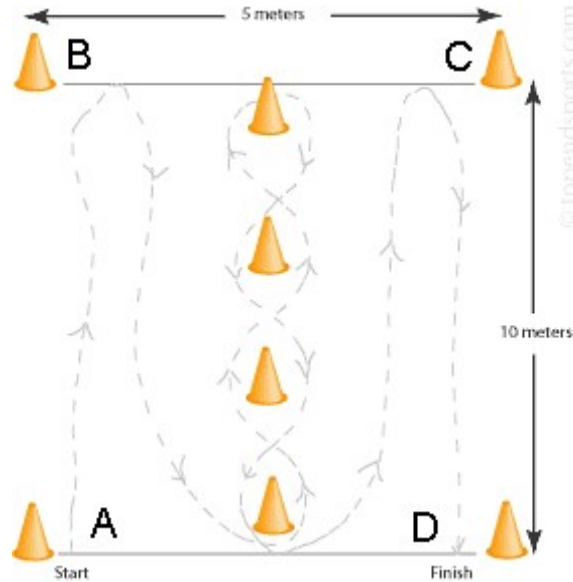
Bacak Kuvveti Testi

Bacak kuvvetinin ölçülmesinde (Takkei Grip-D) ve („SportExpert“) marka bacak dinamometresi kullanılmıştır. Denekler sırtı düz bir şekilde ayakta dinamometrenin üzerine çıkarıldı, dizleri 130–140 derecelik açı yapacak şekilde bükülü konuma getirildi. Denekler sırt kaslarını kullanmadan yavaş yavaş fakat güçlü bir şekilde dinamometreyi germeleri istendi. İki deneme sonunda en iyi derece alındı ve ölçümler kg cinsinden kaydedildi (Biçer, 2003).

El-Pençe Kuvveti Testi

El Kavrama Kuvveti, (Takkei Grip-D) marka el dinamometresi (Hand Grip), Load Cell teknolojisi ile çalışan bilgisayar destekli kuvvet ölçüm yöntemi olan (SportExpert“) cihazı ve (Bessline“) marka üç farklı el dinamometreler ile ayrı ayrı ölçüm gerçekleştirilmiştir. Beş dakika ısınmadan sonra, denek ayakta iken ölçüm yapılan kolu bükmeden ve vücuda temas etmeden kol vücuda yaklaşık 45°'lik açı yaparken ölçüm alınmıştır. Bu durum sağ ve sol el için ikişer defa tekrar edildi ve en yüksek olan değer (kg) cinsinden kaydedilmiştir (Özer, 2001).

İllinois Çeviklik Testi

Şekil 1. Illinois Çeviklik Testi (Mackenzie, 2005)

- Test çeviklik alanı oluşturmak için dört koni yerleştirilerek ayarlanır.
- A konisi başlama noktasını gösterir.
- B ve C konileri dönüş noktalarını gösterir.
- D noktası bitiş gösterir.
- 3,3 m. arayla test alanı merkezine 4 koni yerleştirilir.
- Eller omuz seviyesinde yüz yere dönük şekilde başlanır.
- Komutla sporcu başlar ve fotoseli geçtiğinde süre başlatılır.

- B ve C noktalarında konilere mutlaka elle dokunulur.
- Sporcu süratli bir şekilde fotoselden bitiriş çizgisini geçer
- İki test sonucunda en iyi derece sn cinsinden kaydedilir.

Uygulanan 8 Haftalık Badminton Antrenmanı Programı

	Pazartesi	Çarşamba	Cuma
1.hafta	Süre:60-65 dakika Amaç: TeknikÇalışma Isınmakoşusuve starching, Clear teknik Çalışmaları +Maç,oyun Soğumaegzersizleri	Süre:60-65 dakika Amaç: TeknikÇalışma Isınmakoşusuve starching, Lob,Clearteknik Çalışmaları +Maç,oyun Soğumaegzersizleri	Süre:60-65 dakika Amaç: TeknikÇalışma Isınmakoşusuve starching, Lob,Clearteknik Çalışmaları +Maç,oyun Soğumaegzersizleri
2. hafta	Süre:60-65 dakika Amaç: TeknikÇalışma Isınmakoşusuve starching, Drop veSmaçteknik Çalışmaları +Maç,oyun Soğumaegzersizleri	Süre:60-65 dakika Amaç: TeknikÇalışma Isınmakoşusuve starching, Clear teknik Çalışmaları +Maç,oyun Soğumaegzersizleri	Süre:60-65 dakika Amaç: TeknikÇalışma Isınmakoşusuve starching, Net Drop teknik Çalışmaları +Maç,oyun Soğumaegzersizleri
3. hafta	Süre:60-65 dakika Amaç: TeknikÇalışma Isınmakoşusuve starching, Lob,Clearteknik Çalışmaları +Maç,oyun Soğumaegzersizleri	Süre:60-65 dakika Amaç: TeknikÇalışma Isınmakoşusuve starching, Smaçteknik Çalışmaları +Maç,oyun Soğumaegzersizleri	Süre:60-65 dakika Amaç: TeknikÇalışma Isınmakoşusuve starching, Clear ve drive teknik Çalışmaları +Maç,oyun Soğumaegzersizleri
4. hafta	Süre:60-65 dakika Amaç: TeknikÇalışma Isınmakoşusuve starching, Drive teknik Çalışmaları +Maç,oyun Soğumaegzersizleri	Süre:60-65 dakika Amaç: TeknikÇalışma Isınmakoşusuve starching, Clear ve drive teknikÇalışmaları +Maç,oyun Soğumaegzersizleri	Süre:60-65 dakika Amaç: TeknikÇalışma Isınmakoşusuve starching, Clear teknik Çalışmaları +Maç,oyun Soğumaegzersizleri
5.hafta	Süre:60-65 dakika Amaç: TeknikÇalışma Isınmakoşusuve starching, Net Drop teknik Çalışmaları +Maç,oyun Soğumaegzersizleri	Süre:60-65 dakika Amaç: TeknikÇalışma Isınmakoşusuve starching, Clear teknik Çalışmaları +Maç,oyun Soğumaegzersizleri	Süre:60-65 dakika Amaç: TeknikÇalışma Isınmakoşusuve starching, Drop veSmaçteknik Çalışmaları +Maç,oyun Soğumaegzersizleri
6.hafta	Süre:60-65 dakika Amaç: TeknikÇalışma Isınmakoşusuve starching, Smaçteknik Çalışmaları +Maç,oyun Soğumaegzersizleri	Süre:60-65 dakika Amaç: TeknikÇalışma Isınmakoşusuve starching, Drop veSmaçteknik Çalışmaları +Maç,oyun Soğumaegzersizleri	Süre:60-65 dakika Amaç: TeknikÇalışma Isınmakoşusuve starching, Clear ve drive teknik Çalışmaları +Maç,oyun Soğumaegzersizleri
7. hafta	Süre:60-65 dakika Amaç: TeknikÇalışma Isınmakoşusuve starching, Clear ve drive teknik Çalışmaları +Maç,oyun Soğumaegzersizleri	Süre:60-65 dakika Amaç: TeknikÇalışma Isınmakoşusuve starching, Clear ve drive teknik Çalışmaları +Maç,oyun Soğumaegzersizleri	Süre:60-65 dakika Amaç: TeknikÇalışma Isınmakoşusuve starching, Drive teknik Çalışmaları +Maç,oyun Soğumaegzersizleri

8. hafta	Süre:60-65 dakika Amaç: TeknikÇalışma Isınmakoşusuve starching, Clear teknik Çalışmaları +Maç,oyun Soğumaegzersizleri	Süre:60-65 dakika Amaç: TeknikÇalışma Isınmakoşusuve starching, Net Drop teknik Çalışmaları +Maç,oyun Soğumaegzersizleri	Süre:60-65 dakika Amaç: TeknikÇalışma Isınmakoşusuve starching, Drive teknik Çalışmaları +Maç,oyun Soğumaegzersizleri

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin değerlendirilmesinde SPSS 22.0 istatistik paket programı kullanılmıştır. Aritmetik ortalamalar ve standart sapmalar hesaplanarak verilmiştir.. deneklerin cinsiyetine göre ön test, ve son test ölçüm sonuçları arasında anlamlı bir fark olup olmadığınonparametrik testlerden olanBağımlı Gruplar T Testi (Wilcoxon Ranks Test) ile belirlenmiştir. Anlamlılık seviyesi $p<0,05$ olarak alınmıştır.

Bulgular

Tablo 1. Araştırma Grubunun Fiziksel Özellikleri

	N	Yaş (yıl) (Mean±SD)	Boy Uzunluğu (cm) (Mean±SD)	Vücut Ağırlığı (kg) (Mean±SD)
Kadın	20	20,80±0,69	165,10±5,99	61,86±7,25

Tablo 1 'de araştırma grubunun fiziksel özellikleri incelendiğinde; kadın sporcuların yaş, boy, vücut ağırlığı, sırasıyla: 20,80±0,69 yıl, 165,10±5,99cm, 61,86±7,25 kgdır.

Tablo 2. Sporculara Ait Motorik Özelliklerin Ön Test-Son Test Ölçüm Sonuçları

Ölçümler (cm/kg)	Ortalama	ss	Min	Maks.	Z	p
Kilo 1	61,86	7,25	51,00	79,60	-3,83** ^a	0,000
Kilo 2	60,21	7,19	50,00	77,30		
Esneklik 1	32,60	3,77	27,00	41,00	-3,74** ^b	0,000
Esneklik 2	35,20	3,87	29,00	43,00		
Sırt Kuvveti 1	87,96	10,22	70,50	104,00	-3,92** ^b	0,000
Sırt Kuvveti 2	99,36	19,43	78,80	141,30		
Bacak Kuvveti 1	81,38	7,50	70,00	97,10	-3,82** ^b	0,000
Bacak Kuvveti 2	91,74	17,04	76,00	139,10		
El-Kavrama Kuvveti 1	38,41	8,04	31,00	56,80	-3,85** ^b	0,000
El-Kavrama Kuvveti 2	41,59	7,92	34,00	57,30		

Tablo 2'ye bakıldığı zaman araştırmaya katılan kadın sporcuların esneklik,sırt kuvveti, bacak kuvveti ve el kavrama kuvveti ön test-son test ölçüm sonuçlarında ön test sonucuna göre istatistiksel açıdan anlamlı bir artış olduğu belirlenmiştir ($p<0,01$).Elde ettiğimiz bu anlamlı

farkın kadın sporculara uygulanan klasik badminton antrenman programının sporcuların kuvvet ölçümleri üzerinde önemli derecede etkili olduğunu göstermektedir.

Tablo 3. İllionis Çeviklik Testi Ön Test-Son Test Ölçüm Sonuçları

Ölçümler (cm)	Ortalama	ss	Min	Maks.	Z	p
İllionis Çeviklik Testi 1	21,05	0,84	20,00	22,88		
İllionis Çeviklik Testi 2	20,21	0,71	19,24	21,64	-3,92** ^a	0,000

Tablo 3 incelendiği zamanaraştırmaya katılan kadın sporcuların illionis çeviklik testi sonucunda istatistiksel açıdan anlamlı bir fark gözlemlenmiştir ($p < 0,01$). Belirlenen bu anlamlı fark puanlarının pozitif sıralar (başlangıç ölçümü) lehine olması kadın sporculara uygulanan klasik badminton antrenman programının sporcuların çeviklik becerileri üzerinde anlamlı etkisinin olduğunu göstermektedir.

Tartışma

Kafkas ve ark. (2009)'nın yapmış olduğu bir çalışmada Milli sporcular ile amatör sporcular arasında yapılan fiziksel ve fizyolojik testlerde, 30 m, 60 m, zik-zak (4x10m), pençe kuvveti, dikey sıçrama, ve reaksiyon zamanı testlerinden sağ el ve sol el ışık, sol el ve sol ayak ses testi parametrelerinde anlamlı fark bulunmuştur. Bu çalışma sonuçlarına göre pençe kuvveti ölçümünde kendi çalışmamız ile benzerlik göstermektedir.

Uğraş ve ark. (2002) tarafından, 18 amatör futbolcu üzerinde yapılan çalışmada 30 m, 60 m, dikey sıçrama ve esneklik parametreleri üzerine yapılan ön test ile 10 haftalık antrenman periyodundan sonra alınan son test ortalamaları arasında anlamlı fark saptamıştır. Eler (1996) tarafından yapılan araştırmada 15 üst düzey hentbolcunun antrenman öncesi ve 12 haftalık antrenman sonrası yapılan 30 m, pençe kuvveti, dikey sıçrama, esneklik otur-uzan, vücut yağ ölçümleri testleri arasında 12 haftalık antrenman sonrası son testler lehine anlamlı fark bulunmuştur.

Özgür (2010), “10-14 Yaş Kız ve Erkek Türk Badmintoncularının Fiziki Gelişim ve Fiziki Uygunluk Parametrelerinin Değerlendirilmesi” başlıklı çalışmada; 10 – 14 yaş grubu kız ve erkek Türk badmintoncuların fiziki gelişim ve fiziki uygunluk parametrelerinin incelenmesi amacıyla araştırma yapmıştır. Araştırmanın örneklemini, yıldızlar ve küçükler okulları arası Türkiye Şampiyonası ve 9-11-13 yaş altı Türkiye Şampiyonalarına katılan 171 erkek ve 139 kız sporcu olmak üzere toplam 310 sporcu oluşturmuştur. Sporculara, boy uzunluğu, kulaç uzunluğu, vücut ağırlığı ölçümleri, 20 m sürat koşu, durarak uzun atlama, dikey sıçrama, esneklik (derin eğilme), 2 kg sağlık topu atma, sırt kuvveti testlerini uygulamış ve ayrıca sporcuların beden kitle indeksi ve anaerobik güç değerlerini hesaplamıştır. Araştırma sonucunda, badminton oyuncularının, sürat, durarak uzun atlama, dikey sıçrama ve sırt kuvveti değerlerinin düşük, anaerobik güç değerlerinin yüksek olduğunu belirtmiştir .

Güçlüöver (2012), “Genç Milli Badmintoncular ile Amatör Badmintoncuların Bazı Güç, Kuvvet ve Çeviklik Özelliklerinin Analizi” başlıklı araştırmasında; genç milli badmintoncular ile amatör badmintoncuların bazı güç, kuvvet ve çeviklik özelliklerinin

analizini yapmıştır. Çalışmanın örneklemini, 2010-2011 yılında Ankara Büyük Şehir Belediyesi ve Bursa Osmangazi Spor Kulübüne bağlı genç milli erkek (n= 16) ve bayan (n= 14) badmintoncular ile Güzel Sanatlar ve Spor Lisesindeki amatör erkek (n= 15) ve bayan (n= 15) badmintoncular oluşturmuştur. Sporculara fiziksel sportif performans testlerinden, dört farklı çeviklik testi (illinois çeviklik testi, 505 çeviklik testi, t-drill testi, badminton çeviklik testi), 30 m sürat, otur-eriş esneklik, el kavrama, sırt kuvveti, bacak kuvveti, reaksiyon zamanı ve wingate anaerobik güç testleri uygulanmıştır. İstatistiksel analizler için SPSS 17 paket programı, bağımsız gruplar arası karşılaştırmalarda Independent T testi, parametreler arası ilişki düzeyinin belirlenmesinde Pearson Korelasyon analizi, ayrıca farklı cihazlarla yapılan pençe kuvveti testlerinin karşılaştırmasında One-Way ANOVA analizi uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, erkeklerde elit badminton sporcularının amatör badmintonculardan boy, el kavrama kuvveti, daha düşük vücut yağ % seviyesi, daha yüksek reaksiyon hızı ve çeviklik becerisi gibi fiziksel, fizyolojik özelliklerde sportif performans başarısı açısından daha iyi olduklarını, bayanlarda da elit badminton sporcularının vücut yağ % düzeyi hariç sportif performans başarısı açısından amatör badminton sporcularından daha iyi olduklarını, anaerobik güç özelliğinin ise elit sporcular ile amatör sporcular arasında benzer düzeylerde olduğunu belirtmiştir.

Yaptığımız araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre; kondisyon-kuvvet antrenmanlarının yanı sıra klasik badminton antrenmanlarının da sporcuların bazı fiziksel parametreleri ve çeviklikleri üzerine etki ettiği sonucuna varılmıştır. Bu nedenle teknik taktik antrenmanlarının da kuvvet antrenmanları kadar ön plana çıkarılması gerektiği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Alcock, A. and Cable NT. (2009). A comparison of singles and doubles badminton heart rate response, player profiles and game characteristics. *International Journal of Performance Analysis in Sport*, 9(2), 228-237.

Aygül, MH. (2010). 14-16 yaş grubu bayan badminton sporcularına uygulanan pliometrik antrenman programının motorik özellikler üzerine etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Ateş, M. & Ateşoğlu, U. (2007). Pliometrik Antrenmanın 16–18 Yaş Grubu Erkek Futbolcuların Üst ve Alt Ekstremitte Kuvvet Parametreleri Üzerine Etkisi. *Sportmetre / Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(1), 21.

Badminton Association of England. (2002). *Fitness training in badminton*. England: 6- 8.

Biçer, M. (2003). *Futbolcularda Hazırlık Dönemi Çalışmalarının Bazı Fiziksel ve Fizyolojik Parametreler Üzerine Etkisi*. (Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi / Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Eler, S. (1996). Bir Sezonluk Antrenman Periyotlaması Boyunca Üst Düzey Erkek Hentbolcülerin Bazı Motorik Ve Fizyolojik Parametrelerinin İncelenmesi, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi) Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Güçlüöver, A. (2012). Genç Milli Badmintoncular ile Amatör Badmintoncuların Bazı Güç, Kuvvet ve Çeviklik Özelliklerinin Araştırılması, Kırıkkale Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale

Güçlüöver, A. (2012). *Genç milli badmintoncular ile amatör badmintoncuların bazı güç, kuvvet ve çeviklik özelliklerinin analizi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kırıkkale.

Hazar, F. (2005). Badmintonda çevikliğin performansa etkisi ve geliştirilmesine yönelik antrenman uygulamaları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Hensley, LD., Paup, DC. (1979). A survey of badminton injuries. *British Journal Sports Medicine*, 13(4), 156-160.

Kafkas, ME., Taşkiran, C., Arslan, C., Mahmut, ACAK. (2009). Yıldız Erkek Milli Ve Amatör Badmintoncuların Bazı Fiziksel, Fizyolojik Ve Antropometrik Parametrelerinin Karşılaştırılması. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1).

Kamar, A. (2003). *Sporda Yetenek, Beceri ve Performans Testleri*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara:

Mackenzie B. (2005). *101 Performance Evaluation Tests* ISBN :1-905096-18-6

Özbarış, B. (2009). Lise Düzeyinde Lisanslı Badminton Oyuncularının 1997 Yılı Balkan Şampiyonası Türkiye Badminton Milli Takım Oyuncularıyla Bazı Fiziksel ve Spormotorik Özellikler Bakımından Karşılaştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Trabzon

Özgür, B. (2010). *10-14 yaş kız ve erkek Türk badmintoncularının fiziki gelişim ve fiziki uygunluk parametrelerinin değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

- Özer, K. (2001). *Fiziksel Uygunluk* (2. Baskı). Ankara: Nobel.
- Reilly, T. (1990). The Racquet Sports: Badminton. In: Reilly T, Secher N, Snell P, Williams C. editors. *Physiology of Sports*. London: E&FN Spon; 1990. p. 350-354. .
- Salman, MN., ve Salman, S. (2009). Badminton sporunda oyun kazandıran vuruşların bölgesel dağılımının cinsiyet faktörü açısından karşılaştırması. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 11(2), 7-12.
- Shaw, M. (1989). *How to Play Badminton: A Step-By-Step Guide*. Great Britain: Jarrod Colour Publications
- Taşkın, C. (2010). Trakya üniversitesi kırkpınar beden eğitimi ve spor yüksekokulunda badminton dersi alan erkek öğrencilerin patlayıcılık özelliklerinin incelenmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Edirne.
- Uğraş, A. Özkan, H ve Savaş, S. (2002). Bilkent Üniversitesi Futbol Takımının 10 Haftalık Ön Hazırlık Sonrasındaki Fiziksel Ve Fizyolojik Karakteristikleri, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 241-251.
- Yıldırım, İ. (1985). *Badminton, Badminton Federasyon Yayınları*, Ankara
- Yousif, B. F., and Yeh, K. S. (2011). Badminton training machine with impact mechanism. *Journal of Engineering Science and Technology*, 6(1), 61 – 68.
- Zorba, E., Ziyagil, M. A. (1995). *Vücut Kompozisyonu ve Ölçüm Metotları*. Gen Matbaacılık, Trabzon: 1995, ss.5-6,301.

Field : Sport Sciences

Type : Research Article

Received: 11.07.2017 - *Corrected*: 21.11.2017 - *Accepted*: 26.11.2017

Farklı Branşlardaki Müsabık Sporcuların Fiziksel Özellikleri ile Fonksiyonel Hareket Analizleri Arasındaki İlişki

Özgür CENGİZHAN, Ender EYUBOĞLU

Bartın Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Bartın, TÜRKİYE

E-Posta: enderyuboğlu@hotmail.com

Öz

Bu araştırmanın amacı, müsabık sporcuların fonksiyonel hareket analizi (FMS) skorları ile fiziksel özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmaya farklı branşlardaki (ragbi, atletizm, güreş, judo, basketbol, tekvando, futbol, badminton) 22 erkek sporcu ($X_{\text{yaş}}=21,41\pm 1,56$ yıl, $X_{\text{boy}}=175,55\pm 6,00$ cm, $X_{\text{vücutağırlığı}}=74,86\pm 11,18$ kg) gönüllü olarak katılmıştır. Katılımcılara sırasıyla boy uzunluğu, vücut ağırlığı, vücut yağ yüzdesi, vücut kitle indeksi, yağsız vücut ağırlığı ve FMS testleri uygulanmıştır. Verilerin analizinde değişkenlerin korelasyon katsayıları ve istatistiksel anlamlılıkları Spearman testi ile hesaplanmıştır. Katılımcıların FMS skorları ile vücut ağırlığı ($r=-0.519$; $p<0.05$), vücut yağ yüzdesi ($r=-0.473$; $p<0.05$) ve vücut kitle indeksi ($r=-0.515$; $p<0.05$) değerleri arasında orta derecede negatif yönde anlamlı ilişki, FMS skorları ile yağsız vücut ağırlığı arasında anlamlı ilişki olmadığı bulunmuştur ($p<0.05$). Sonuç olarak sporcuların iyi bir vücut yapısına sahip olmalarının sportif performanslarını olumlu yönde etkileyeceği ve sakatlık riskinin azalacağı düşünülmektedir. Araştırma grubunun sayısı artırılarak değerlendirilmesi önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Fonksiyonel Hareket Analizi, Vücut Kitle İndeksi, Vücut Ağırlığı

The Relationship between Physical Characteristics and Functional Movement Analysis of Athletes of Various Sports

Abstract

The aim of this study was investigate the relationship between functional movement analyse (FMS) scores and physical characteristics of contestant athletes. 22 male athletes ($X_{age}=21,41\pm 1,56$ years, $X_{height}=175,55\pm 6,00$ cm, $X_{bodymass}=74,86\pm 11,18$ kg) from various branches of sports (rugby, track and field, wrestling, judo, basketball, taekwondo, football, badminton) voluntarily participated to this study. Height, body mass, body fat percentage, body mass index, fat free mass and FMS test measurements were made. Correlation coefficients of the variables in the analysis of the data and the statistical significance was calculated with Spearman test. Katılımcıların FMS skorları ile vücut ağırlığı ($r=-0.519$; $p<0.05$), vücut yağ yüzdesi ($r=-0.473$; $p<0.05$) ve vücut kitle indeksi ($r=-0.515$; $p<0.05$) değerleri arasında By this analysis moderately significant negative correlation were found between FMS scores and body mass ($r=-0.519$; $p<0.05$), body fat percentage ($r=-0.473$; $p<0.05$) and body mass index ($r=-0.515$; $p<0.05$). There were no significant correlations between FMS scores and fat free mass ($p<0.05$). As a result, having a high level of physical fitness athletes are thought to reduce the risk of sport injuries and affects their sport performance positively. It may be suggested to increase the number of research group.

Keywords: Functional Movement Analysis, Body Mass Index, Body Weight

Giriş

Günümüzde antrenörler ve sporcular daha başarılı olabilmek adına performanslarını her geçen gün arttırabilmek için yoğun bir çalışma içerisine girmiştir. Bu yoğunluk, en fazla, spor branşının gerektirdiği fiziksel uygunluk antrenmanlarında görülmektedir. Çünkü sporcunun teknik ve taktik becerilerini sahada en iyi şekilde kullanabilmesi için iyi bir fiziksel uygunluğa ihtiyacı vardır. (Özer, 2005)

Fiziksel aktivite kapsamında değerlendirilmesi gereken Fonksiyonel Hareket Analizi (FHA) ise temel fonksiyonel hareket kalıplarında mevcut olan asimetri ve zayıf bağlantıların tanımlanması dolayısıyla olası yaralanmaların önceden tahmin edilebilmesi için kullanılan bir test bataryasıdır. Bu testi oluşturulan yedi farklı fonksiyonel hareket söz konusudur. Testin değerlendirmesinde; eklem hareket açıklığı, hareket asimetrisi, gövde gücü ve stabilizasyonu, denge, nöromusküler koordinasyon, esneklik ve dinamik esneklik özelliklerinin girişimsel olmayan, kolay ve ekonomik şekilde tespitleri sağlanmaktadır. (Cook, 2003)

Fonksiyonel hareket analizi maliyeti düşük, girişimsel olmayan, temel fiziksel hareketlerin seri halinde uygulanmasına olanak tanıyan bir yöntem olması açısından kolayca uygulanabilmektedir.(Perry vd. 2012) Fonksiyonel hareket analizi, simetrik hareket uygulamalarını hareketin doğru ve etkili olarak uygulanma derecesini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla hareketler sırasında uygulanabilecek en yüksek kuvvet doğru bir şekilde uygulanabilmektedir. Yapılan antrenmanlarda vücudun sağ ve sol tarafının birlikte kullanılması ve bu sayede postür duruşunun sağlıklı gelişimi söz konusudur. Vücudun sağ ve sol tarafının dengeli olmadan yaptığı hareketler ise vücudun simetrisini bozar ve uzun vadede omurga üzerinde rahatsızlıklara sebep olabilmektedir. (Boyas&Guevel, 2011)

Sporculara uygulanan bu test, sporcuların kısıtlılıklarını ortaya koyarak düzeltici egzersiz programları vasıtasıyla ortadan kaldırmak amacıyla uygulanmaktadır. Bilindiği gibi sporcuların, kas ve iskelet sistemindeki mevcut sıkıntıların giderilmesi, sporcuların daha az sakatlanmalarına ve bununla birlikte performanslarının artışına sebep olmaktadır. Buna göre, FHA yönteminin diğer bir amacı, sporcuların asimetrik yapılarının belirlenmesi, temel hareket kalıplarının kalitesinin değerlendirilmesi ve hareketi oluşturan yapıların stabilizasyon ve mobilizasyon durumlarının ortaya çıkarılmasıdır. (Cook vd. 2006)

Fonksiyonel hareket kavramı mümkün olduğunca çok eklem hareketine katılması prensibine odaklanmıştır. Çoklu eklem hareketleri içerisinde bütünleşen kas grupları hareket kalıplarını çok fonksiyonlu hale getirir. Uzmanlar, ayakların yere temas ettiği pozisyonda, makine yardımı olmadan yapılan hareketlerin karakteristik fonksiyonel hareketler olduğunu bildirmişlerdir. Ayrıca bu yöntem bireyin sakatlıklardan korunmasına, güç, kuvvet, denge özelliklerini geliştirmeye yardımcı olmaktadır. Fonksiyonel hareket eğitimi bireylerin denge ve propriosepsiyon (vücut farkındalığı) yetilerini geliştirerek kendi vücut ağırlıklarını kullanmayı öğretmektedir. Sporcudaki fonksiyonel eksiklikler ışığında hazırlanan fonksiyonel antrenman ile kişi spor branşının gerekliliğine göre fonksiyonel yeterliliğe ulaşabilmektedir. Branşın gerektirdiği fonksiyonel yeterlilik kişinin performansını olumlu yönde etkilemektedir (Cowen, 2010)

Materyal ve Metod

Araştırmaya farklı branşlarda müsabık 22 erkek sporcu ($X_{yaş}=21,41±1,56$ yıl, $X_{boy}=175,55±6,00$ cm, $X_{vücutağırlığı}=74,86±11,18$ kg) gönüllü olarak katılmıştır. Başlangıçta

sporcuların vücut ağırlığı, boy uzunluğu, vücut yağ yüzdesi ve vücut kitle indeksleri hesaplanmış ve Fonksiyonel Hareket Analizi (FMS) Testleri uygulanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Boy ve Kilo Ölçümü: Deneklerin vücut ağırlıkları Tanita (Type BC-418 MA) marka cihaz ile kilogram cinsinden, boyları ise 0.01cm hassasiyetinde portatif Seca 216 marka boy ölçer yardımıyla ölçülmüştür.

Beden Kitle İndeksi (BMI) ve Vücut Yağ Yüzdesi Hesaplama (VYY%): Sporcuların beden kitle indeksleri ve vücut yağ düzleri Tanita (Type BC-418 MA) marka cihaz ile ölçülmüştür.

Fonksiyonel Hareket Analizi (FMS) Ölçümü: Sporcuların Fonksiyonel hareket analizleri engel ve ölçüm çubuğu içeren FMS Test Kiti yardımıyla değerlendirilmiştir.

Verilerin Toplanması

Boy Uzunluğu Ölçümü: Sporcuların boy uzunlukları; anatomik duruşta, çıplak ayak, ayak topukları birleşik, nefesini tutmuş, baş frontal düzlemde, baş üstü tablası verteks noktasına değecek şekilde pozisyon alındıktan sonra, 0.1 hassasiyetle cm olarak ölçülmüştür.

Vücut Ağırlığı, Ölçümü, Vücut Yağ Yüzdesi ve Vücut Kitle İndeksi Ölçümü: Sporcular şort ve t-shirt giyili, çıplak ayak ve anatomik duruş pozisyonunda iken 0.1 kg hassasiyete Tanita cihazıyla ölçülmüştür.

Fonksiyonel Hareket Analizi: Bu test ile toplamda 7 hareket yapılarak elde edilen toplam puan kişinin fonksiyonel kapasitesi ölçülebilir. Her bir hareket 0-3 puan arasında puanlandırılır. Dolayısıyla değerlendirmeye katılan kişi 0-21 arasında bir puan alabilir. Her bir hareketten elde edilen puanlar toplanarak kişinin toplam FMS puanı hesaplanır. (Cook vd. 2006). Yapılan hareketler sırasıyla; tam skuat, engel geçişi, doğrusal öne hamle adımı (lunge), omuz hareketliliği, aktif düz bacak kaldırma, gövde stabilizasyonu ve dönüş stabilitesi olarak gerçekleştirilir. Her hareket için norm tablosundan kriterlere göre puanlama yapılır. (Okada vd., 2011)

Bulgular

Tablo 1. Tanımlayıcı İstatistik

	N	Min	Max	X	SD
Yaş (Yıl)	22	19	25	21,41	1,56
Boy (cm)	22	162	190	175,55	6,00
Vücut Ağırlığı (kg)	22	55	100	74,86	11,18
Vücut Kitle İndeksi (kg/m ²)	22	18,60	30,60	24,26	3,14
Vücut Yağ Yüzdesi (%)	22	3,00	19,60	10,05	4,66
Yağsız Vücut Kütlesi (kg)	22	53,2	82,9	66,96	7,77
FMS	22	12	21	18,73	2,05

Tablo 2. Korelasyon

		Boy Uzunluğu (cm)	Vücut Ağırlığı (kg)	Vücut Yağ Yüzdesi (%)	Vücut Kitle İndeksi (kg/m ²)	Yağsız Vücut Kütlesi (kg)	FMS
Boy Uzunluğu (cm)	r	1	0.519*	0.017	0.105	0.744*	-0.076
	p		0.13	0.941	0.641	0.000	0.737
Vücut Ağırlığı (kg)	r	0.519*	1,000	0.738**	0.855**	0.889*	-0.519*
	p	0.013		0.000	0.000	0.000	0.013
Vücut Yağ Yüzdesi (%)	r	0.017	0.738**	1	0.817**	0.403	-0.473*
	p	0.941	0.000		0.000	0.063	0.026
Vücut Kitle İndeksi (kg/m ²)	r	0.105	0.855**	0.817**	1	0.653**	-0.515*
	p	0.641	0.000	0.000		0.001	0.014
Yağsız Vücut Kütlesi (kg)	r	0.744**	0.889**	0.403	0.653**	1	-0.372
	p	0.000	0.000	0.063	0.001		0.088
FMS	r	-0.076	0.519*	-0.473*	-0.515*	-0.372	1
	p	0.737	0.013	0.026	0.014	0.088	

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada katılımcılardan elde edilen yaş ve vücut kompozisyonu özellikleri, literatürde yer alan erkek sporcularla yapılmış birçok çalışma (Aslan ve Koç, 2015; Karakollukçu ve ark., 2015; Pienaar ve Coetzee, 2013; Aslan ve ark., 2013; Atan ve ark., 2012;) sonucu ile genel olarak uyumludur. Bu durumda; bu çalışmada yer alan sporcu grubun, evrendeki diğer örneklerle ile benzer özellikler taşıdığı söylenebilir.

Yıldız (2013) yaptığı çalışmada, tenisçilerde fonksiyonel antrenmanın fonksiyonel hareket analizi skorlarına etkisine bakmıştır. Bu çalışmasında sezon öncesi FMS skorları kontrol grubu ve iki çalışma grubunda $13,00 \pm 2,49$ ile $14,00 \pm 1,83$ arasında bulunmuştur.

Yüksek vücut kütle indeksi (VKİ) düşük FMS skoru ile paralel görünmektedir (Beardsley vd. 2014). Bu konuda en az dört çalışma vücut kütle indeksinin FMS skorlarını etkilediğini göstermektedir (Duncan vd. 2012) Tüm bu çalışmalar yüksek VKİ değerlerinin Düşük FMS skorlarıyla ilişkili olduğunu göstermektedir. Ancak bu ilişkinin kaynağı tam olarak belli değildir. Yüksek VKİ ölçümlerinin fiziksel aktivite düzeyleri ve egzersiz katılımı ilişkisinden kaynaklanıyor olabilir.(Perry vd. 2012) çalışmalarında FMS skorlarının egzersize katılım ve fiziksel aktiviteyle pozitif korelasyonunu ortaya koymuşlardır, bu da obez bireylerin spora katılım oranlarının düşüklüğüne bağlanabilir. Ayrıca obezite normal hareketlerin biyomekaniğini bozuyor olabilir. Sonuç olarak sporcuların iyi bir vücut yapısına sahip olmalarının sportif performanslarını olumlu yönde etkileyeceği ve sakatlık riskinin azalacağı düşünülmektedir. Araştırma grubunun sayısı artırılarak değerlendirilmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

Aslan, CS., Karakollukçu, Özer, U. (2013). Profesyonel futbolcuların seçilmiş fiziksel ve fizyolojik özelliklerinin profesyonellik yılı açısından karşılaştırılması. *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)* 1(3):78-87.

Aslan, CS., Koç, H. (2015). Amatör futbolcuların seçilmiş fiziksel, fizyolojik ve motorik özelliklerinin mevkilerine göre karşılaştırılması. *CBÜ BedEğt Spor Bil Dergisi* 10(1):56-65.

Atan, T., Akyol, P., İmamoğlu, O. (2012). Comparison of jumping performance with different methods off volleyball and wrestling athletes. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* 6(2):145-151.

Boyas, S., Guevel, A. (2011). Neuromuscular fatigue in healthy muscle: underlying factors and adaptation mechanisms. [Review]. *Ann Phys Rehabil Med*, 54(2), 88-108.

Beardsley, C., Hons, MA., Contreras, B. (2014). The Functional Movement Screen: A Review. *National Strength and Conditioning Association*. 36-5

Duncan, MJ., Stanley (2012). M. Functional movement is negatively associated with weight status and positively associated with physical activity in British primary school children. *J Obes*

Cook, G. (2003). *Athletic Body in Balance*. USA: Human Kinetics.

Cook, G., Burton, L., Hoogenboom, B. (2006). Pre-participation screening: the use of fundamental movements as an assessment of function - part 1. *N Am J Sports Phys Ther*, 1(2), 62-72.

Cowen, VS. (2010). Functional fitness improvements after a worksite-based yoga initiative. [Clinical Trial]. *J Bodyw Mov Ther*, 14(1), 50-54.

Karakollukçu, M., Aslan, CS., Paoli, A., Bianco, A., Şahin, FN. (2015) Effects of mini trampoline exercise on male gymnasts' physiological parameters: A pilot study. *The Journal of Sports Medicine and Physical Fitness* 55:730-734.

Perry F, Koehle M (2012) Normative data for the functional movement screen in middle-aged adults, *J Strength Cond Res*

Okada T, Huxel K C, Nesser T W (2011). Relationship between core stability, functional movement, and performance. [Randomized Controlled Trial]. *J Strength Cond Res*, 25(1), 252-261.

Özer K M (2005). *Fiziksel Uygunluk* (2. ed.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Yıldız S (2013) Çocuk Tenisçilerde Fonksiyonel Antrenman Yaklaşımı. Marmara Üniversitesin Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul

Field : Sport Sciences

Type : Research Article

Received: 14.07.2017 - *Corrected*: 24.11.2017 - *Accepted*: 26.11.2017

Yüzücülerde Eşik Dayanıklılık Antrenmanı (End-2) Sonucunda Oluşan Dehidrasyonun Performans Üzerine Etkileri ve Vücut Hidrasyon Düzeyinin İncelenmesi

Ayşegül YAPICI, Hülya KAVRUK, Eylem ÇELİK

Pamukkale Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Denizli, TÜRKİYE

E-Posta: ayapici@msn.com

Öz

Bu çalışmanın amacı; yüzücülerde eşik dayanıklılık antrenmanı sonucu oluşan dehidrasyonun değerlendirilmesi ve performans üzerindeki etkilerinin incelenmesidir. Çalışmaya 12 erkek yüzücü katılmıştır. Rastgele belirlenen 6 sporcu sıvı takviyesi alarak, 6 sporcu sıvı takviyesi almaksızın antrenmana devam etmişlerdir. Aynı protokol 48 saat sonra tekrarlanmıştır. Çalışmada tanita ölçümleri, idrar özgül ağırlığı, kalp atım sayısı, kan basıncı, vücut sıcaklığı, yüzme performansı ölçümleri uygulanmıştır. İstatistiksel analizde grup içi öntest sontest farkına bağımlı gruplarda t-test, gruplar arasındaki farklar için bağımsız gruplarda t-test analizi yapılmıştır. Yüzücülerin sıvı takviyeli antrenman öncesi ve sonrası bulgularında; vücut sıcaklığı, toplam vücut sıvı yüzdesi, vücut yağ yüzdesi, yağ dışı ağırlık yüzdesi, kalp atım sayısı, diastolik kan basıncı, 100m serbest yüzme performansı ölçümleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$). Yüzücülerin sıvı takviyesiz antrenman öncesi ve sonrası bulgularında; vücut ağırlığı, beden kütle indeksi, idrar yoğunluğu, toplam vücut sıvı yüzdesi, vücut yağ yüzdesi, yağ dışı ağırlık yüzdesi, kalp atım sayısı, 100m serbest yüzme performansı ölçümleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$). Yüzücülerin sıvı takviyeli ve sıvı takviyesiz ön test değerlerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmazken ($p>0.05$), sıvı takviyeli ve sıvı takviyesiz son test değerlerinde idrar yoğunluğunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$). Sonuç olarak sıvı takviyesiz antrenmanda dehidrasyon görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Dehidrasyon, Sıvı kaybı, Yüzme, İdrar dansitesi, Hidrasyon

The Effects of Dehydration Resulting from Threshold Endurance Training (End-2) on Performance and Examination of Body Hydration Level on Swimmers

Abstract

The purpose of this study, threshold endurance training in swimming is the evaluation of the resulting dehydration and its effects on performance. 12 male swimmers participated in study. 6 athletes took liquid fortification and 6 athletes continued to practice without liquid fortification and the same protocol were repeated after 48hours. Tanita, urine specific weight, heart rate(HR), blood pressure(BP), body temperature, swimming performance measurements were applied. T-test was used for the difference between the pre-test and post-test values in the group, and t-test analysis was used for the differences between the groups in the independent groups. In the pre-and post-training findings of the liquid-filled training of the players; there was a significant difference ($p<0.05$) between body temperature, fluid percentage, percentage of body fat and non-fat weight, HR, diastolic BP, and 100m swimming. Pre-and post-training findings of the players without fluid reinforcement; there was significant difference ($p<0.05$) between BMI, urine density, total body fluid percentage, body fat percentage, percent FFM, HR, 100m swimming. There was no significant difference ($p>0.05$) between the pretension values of the liquids and liquids without, there was a significant difference in the urine concentrations between the liquid and the non-liquid($p<0.05$). Consequently, dehydration was observed in the training without liquid reinforcement.

Keywords: Dehydration, Fluid loss, Swimming, Urinary densities, Hydration

Giriş

Vücutta sıvının egzersiz öncesi, egzersiz sırası ve egzersiz sonrasında yerine konması önemlidir. Amaç, egzersize hidrasyon durumunda başlamak, egzersiz esnasında dehidrasyondan kaçınmak ve bir sonraki antrenman öncesi, vücutta kaybedilen sıvının yerine konmasını sağlamaktır (Demirkan, 2007). Egzersize bağlı sıvı kaybı, sıvı alımından fazla ise oluşmaktadır. Sıvı kaybı ile birlikte kan yoğunluğunda bir artış oluşmakta, kanın akışkanlığı azalmaktadır. Sıvı kaybı ile meydana gelen etkiler kalbin normalden daha fazla çalışmasına, soluk alıp vermenin güçleşmesine yol açmakta, yorulma ve çalışma süresi kısaltılmakta, refleksler yavaşlamaktadır (Ertaş, 2010).

Vücuttan su kaybı vücut fonksiyonlarının sürdürülme yeteneğini ortadan kaldırmaktadır. Su eksikliğinin tehlikesi, besinlerin kaslara gidiş gelişinin daha uzun sürede gerçekleşmesi sonucu performansın olumsuz yönde etkilenmesidir. Devam eden su eksikliği sonucu hücreler su kaybederek dehidrasyon oluşmaktadır (Maughan, 2003). Dehidrasyon müsabakalarda ve antrenmanlarda sıklıkla görülen bir durumdur. Bu durum toparlanma periyodu sürecinde besin ve sıvı alımı ile karşılanmaya çalışılır. Vücutta oluşan sıvı kaybının yeterli düzeyde yerine koyulmaması sadece performansı düşürmekle kalmaz bununla birlikte sporcularda ciddi düzeyde sağlık problemlerine ve hatta ölümlere yol açmaktadır (Hawley ve Burke, 1998).

Egzersiz için enerji oluşumu sırasında enerjinin % 75'i, ısı olarak açığa çıkmakta ve % 25'i de mekanik iş için kullanılmaktadır (yoğun egzersizlerde ısı üretimi dinlenik durumundan 20 kat fazladır). Aktiviteye devam edebilmek için oluşan ısının dağıtılması gerekmektedir (Güneş, 1998). Vücut ısısının dağıtılmasında başlıca mekanizma terlemedir. Egzersizde oluşan vücut ısısı dolaşım kanıyla deriye taşınmaktadır. Beyin, özellikle hipotalamus kanda artan ısıyı belirler ve daha fazla ter oluşturmak için ter bezlerini uyarır. Kas hücrelerinden kaybolan suyun yerine kandaki su geçer (Öcal, 2007). Dışarıdan sıvı alınmadığı takdirde dehidrasyon gerçekleşir.

Yüzme; üst düzey aerobik ve anaerobik dayanıklılık, kuvvet, esneklik, sürat, çabukluk, ritim, koordinasyon gibi sportif performans ve teknik beceri gibi birçok faktörü içinde bulunduran bir spor branşıdır (Yapıcı ve Cengiz, 2015). Sıvı dengesi de, yüzücülerin performanslarını etkileyen birçok faktörün arasında önemli bir sırada yer almaktadır. Özellikle yarışma öncesinde yapılan antrenmanlar sırasında tüketilen sıvı, yarışma performansını doğrudan etkileyeceğinden, yarışmada alınacak sonuçlar açısından büyük önem taşımaktadır. Su içerisinde yapıldığı için, sıvı kaybının göz ardı edildiği yüzme sporunda, sporcularda antrenman sonrası sıvı kayıplarının değerlendirilmesi; sıvı alımının ve sıvı kayıplarının performans etkilerinin ortaya çıkartılması önemlidir. Bu araştırmanın amacı yüzücülerde eşik dayanıklılık antrenmanı sonucu oluşan dehidrasyonun değerlendirilmesi ve performans üzerindeki etkilerinin incelenmesidir.

Materyal ve Metod

Denek Grubu

Çalışmaya Pamukkale Üniversitesi Yüzme Spor Kulübü Derneği'nde lisanslı sporcu olan, 13-16 yaş grubu toplam 12 erkek yüzücü (ortalama yaş:13,67 ± 1.30 yıl, ortalama boy:163,17 ± 12,32 cm, ortalama antrenman yaş:7,25 ± 1,86 yıl) katılmıştır. Yüzücüler 1 hafta öncesinde su tüketimi ve egzersizdeki sıvı kayıpları ile ilgili bilgilendirilmiştir. Ölçümlerden önce 5 gün boyunca besin, sıvı ve ilaç tüketimlerini not etmeleri söylenmiştir. Bu kayıtlarda ilaç kullanan

ve vücut sıvısı optimal düzeyde (1.020 g/cm^3 ve alt değeri) olmayan yüzücüler çalışmaya dahil edilmemiştir.

Antropometrik Ölçümler

Deneklerin boy uzunlukları ve vücut ağırlığı ölçümleri hassaslık derecesi 0.01 m olan stadiometre (Seca, Almanya) ile ölçülmüştür. Ölçümler, anatomik duruşta ayak topukları birleşik, nefesini tutarak, baş frontal düzlemde, baş üstü tablası verteks noktasına degecek şekilde pozisyon alındıktan sonra yapılmıştır, ölçüm 'cm' ve 'kg' olarak kayıt edilmiştir.

Kalp Atım Sayısı, Sistolik ve Diyastolik Kan Basıncı Ölçümü: Her sporcu için dijital tansiyon aleti (Microlife) sol kola bağlanarak cihazın gösterdiği yönergelere göre kan basıncı ve kalp atım sayıları ölçümleri yapılmış ve kaydedilmiştir.

Vücut Sıcaklığı Ölçümü: Yüzücülerin kulaklarından (Braun Thermo Scan IRT 4520) ateş ölçer cihazı ile ölçüm alınmıştır.

Vücut Sıvısı Yüzdesi, Vücut Ağırlığı, Vücut Yağ Yüzdesi, Yağ Dışı Ağırlık Yüzdesi Ölçümü: Deneklerden, üzerlerinde mayoları ile çıplak ayak cihazda (Tanita SC 330-S Gövdesiz Profesyonel Vücut Analiz Monitörü) ölçümler alınmış ve kaydedilmiştir.

100 m ve 400 m Serbest Yüzme Dereceleri Ölçümü: 100 m ve 400 m serbest yüzme dereceleri Casio marka kronometre ile alınmıştır. Her iki ölçüm günü için de havuz ortamı 28°C sıcaklık ve % 52 nem olarak sabitlenmiştir. Yüzme performansı ön ölçümleri kara ısınması sonrasında alınmıştır. Son ölçümler ise antrenman bitiminden 10 dk sonra alınmıştır.

İdrar Yoğunluğu Ölçümü: Deneklerden alınan idrar örneği cihazın içinde (ATAGO™ dijital idrar refraktometresi) 2 sn bekletilmiş ve ekranda çıkan değer g/cm^3 olarak kaydedilmiştir. Cihaz her ölçüm arasında saf su ile kalibre edilmiştir. Ölçümler antrenman başlangıcından 15 dk önce ve antrenman bitiminden 5 dk sonra alınmıştır.

Ölçüm Basamakları

Sporculara (END 2) Eşik Dayanıklılık Antrenmanı (3000 m mesafe) yaptırıldı. Tüm ölçümler denekler mayolu iken yapılmıştır. 1.gün antrenman yapıp ölçümler alındıktan sonra 2.antrenman ve ölçümler 48 saat sonra alınmıştır. Sporculardan, her iki ölçüm günü için de antrenman öncesinde ACSM' in (American Collage of Sports Medicine) egzersiz ve su tüketimi stratejisi doğrultusunda yeterli olarak (vücut ağırlıkları başına, antrenmandan 4saat önce 5-7mL ve antrenmandan 2 saat önce 3-5mL) su almış durumda antrenmana gelmeleri istenmiştir. 1. ölçüm günü antrenman öncesi rastgele belirlenen 6 sporcu sıvı takviyesi alarak, 6 sporcu sıvı takviyesi almaksızın antrenmana devam etmişlerdir. 2. ölçüm günü ise ilk gün sıvı takviyesi alan grup sıvı takviyesiz, sıvı takviyesi almayan grup ise sıvı takviyesi alarak antrenmana devam etmiştir. Sıvı takviyesi olarak ($14-15^\circ\text{C}$) su tercih edilmiştir. Sıvı takviyesi antrenman boyunca her bir saatin sonunda yarım L, toplamda 1 L olarak uygulanmıştır. Her iki günde de antrenman öncesinde ve sonrasında tüm ölçümler tekrarlanmıştır. Yüklenmenin zorluk derecesini ölçebilmek için; deneklerin yaptığı antrenman ardından Borg skalası (1-10) kullanılmıştır (Borg, 1982).

Eşik Dayanıklılık Antrenmanı (END-2)

Bu antrenmanın amacı yüzücüyü aşırı strese sokmadan mümkün olan en hızlı oranda aerobik kapasiteyi geliştirmektir. Bu yüzücünün performansı artırılabilceği en etkili dayanıklılık

antrenman tipidir. Yüzücülere yüksek yoğunluklu 3000 metre mesafeli eşik dayanıklılık antrenman programı uygulanmıştır. Isınmada 1000 m serbest yüzme, 400 m karışık yüzdüler. Ana sette, 10x300 m, setler arası 30 sn dinlenme, soğumada ise 200 m yavaş tempo serbest yüzme yaptırıldı.

Verilerin Analizi

Grubun kendi içinde ön-test ve son-test değerleri arasındaki farka bağımlı gruplarda t-test analizi, gruplar arasındaki farklar için bağımsız gruplarda t-test analizi ile bakılmıştır. Verilerin analizi SPSS 17.0 paket programında yapılmış ve anlamlılık düzeyi 0.05 alınmıştır.

Bulgular

Tablo 1. Yüzücülerin Sıvı Takviyeli ve Sıvı Takviyesiz Alınan Ön test Değerlerinin Analizi

Ön Testler	Sıvı Alımı	X±SS	t	p
Vücut Ağırlığı (kg)	Sıvı Takviyeli	49,53 ±9,99	-0,07	0,95
	Sıvı Takviyesiz	49,80 ±10,01		
Vücut Kütle İndeksi (kg/m ²)	Sıvı Takviyeli	18,42 ±1,46	-0,21	0,84
	Sıvı Takviyesiz	18,54 ±1,47		
Toplam Vücut Sıvı Yüzdesi (%)	Sıvı Takviyeli	65,78 ±3,34	0,26	0,79
	Sıvı Takviyesiz	65,42±3,31		
Vücut Yağ Yüzdesi (%)	Sıvı Takviyeli	10,20±4,53	-0,25	0,81
	Sıvı Takviyesiz	10,66±4,52		
Yağ Dışı Ağırlık Yüzdesi (%)	Sıvı Takviyeli	89,80±4,53	0,25	0,81
	Sıvı Takviyesiz	89,34±4,52		
İdrar Yoğunluğu (g/ml)	Sıvı Takviyeli	1,017±0,002	-0,65	0,52
	Sıvı Takviyesiz	1,018±0,002		
Kalp Atım Sayısı (atım/dak)	Sıvı Takviyeli	88,50±10,71	0,59	0,56
	Sıvı Takviyesiz	85,83±11,37		
Sistolik Kan Basıncı (mmHg)	Sıvı Takviyeli	121,83±14,29	-0,20	0,85
	Sıvı Takviyesiz	122,92±12,77		
Diastolik Kan Basıncı (mmHg)	Sıvı Takviyeli	71,17±10,37	0,56	0,58
	Sıvı Takviyesiz	69,08±7,79		
Vücut Sıcaklığı (°C)	Sıvı Takviyeli	36,31±0,40	0,30	0,76
	Sıvı Takviyesiz	36,26±0,41		
100 m Serbest Yüzme Performansı (sn)	Sıvı Takviyeli	66,16±5,69	0,00	1,00
	Sıvı Takviyesiz	66,16±5,69		
400 m Serbest Yüzme Performansı (sn)	Sıvı Takviyeli	300,47±27,00	0,00	1,00
	Sıvı Takviyesiz	300,47±27,00		

*p<0.05

Yüzücülerin sıvı takviyeli ve sıvı takviyesiz ön test değerlerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır (p>0.05).

Tablo 2.Yüzücülerin Sıvı Takviyeli ve Sıvı Takviyesiz Alınan Son test Değerlerinin Analizi

Son Testler	Sıvı Alımı	X±SS	t	p
Vücut Ağırlığı (kg)	Sıvı Takviyeli	49,49 ±9,98	0,08	0,94
	Sıvı Takviyesiz	49,17 ±9,83		
Vücut Kütle İndeksi (kg/m ²)	Sıvı Takviyeli	18,41 ±1,46	0,17	0,87
	Sıvı Takviyesiz	18,31 ±1,45		
Toplam Vücut Sıvı Yüzdesi (%)	Sıvı Takviyeli	63,55 ±3,85	-0,22	0,83
	Sıvı Takviyesiz	63,88±3,46		
Vücut Yağ Yüzdesi (%)	Sıvı Takviyeli	13,20±5,23	0,26	0,8
	Sıvı Takviyesiz	12,67±4,77		
Yağ Dışı Ağırlık Yüzdesi (%)	Sıvı Takviyeli	86,79±5,23	-0,26	0,8
	Sıvı Takviyesiz	87,32±4,77		
İdrar Yoğunluğu (g/ml)	Sıvı Takviyeli	1,017±0,003	-2,16	0,04*
	Sıvı Takviyesiz	1,020±0,003		
Kalp Atım Sayısı (atım/dak)	Sıvı Takviyeli	108,5±14,9	0,43	0,67
	Sıvı Takviyesiz	106,16±11,51		
Sistolik Kan Basıncı (mmHg)	Sıvı Takviyeli	123,75±10,55	0,22	0,83
	Sıvı Takviyesiz	122,66±13,28		
Diastolik Kan Basıncı (mmHg)	Sıvı Takviyeli	78,16±5,28	0,29	0,77
	Sıvı Takviyesiz	76,91±13,93		
Vücut Sıcaklığı (°C)	Sıvı Takviyeli	35,59±0,35	-1,79	0,09
	Sıvı Takviyesiz	35,90±0,5		
100 m Serbest Yüzme Performansı (sn)	Sıvı Takviyeli	67,34±6,05	-0,3	0,77
	Sıvı Takviyesiz	68,11±6,56		
400 m Serbest Yüzme Performansı (sn)	Sıvı Takviyeli	305,62±24,16	0,12	0,91
	Sıvı Takviyesiz	304,42±25,68		
Borg Skalası	Sıvı Takviyeli	7,58±1,83	-0,33	0,74
	Sıvı Takviyesiz	7,83±1,85		

*p<0.05

Yüzücülerin sıvı takviyeli ve sıvı takviyesiz son test değerleri arasında idrar yoğunluğunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0.05).

Tablo 3. Sıvı Takviyesi Alarak Antrenman Yapan Grubun Ön test ve Son test Değerlerinin Analizi

Testler		X±SS	t	p
Vücut Ağırlığı (kg)	Ön test	49,53±9,99	0,57	0,58
	Son test	49,49±9,99		
Vücut Kütle İndeksi (kg/m ²)	Ön test	18,42±1,46	0,00	1,00
	Son test	18,42±1,46		
Toplam Vücut Sıvı Yüzdesi (%)	Ön test	65,78±3,34	10,18	0,00*
	Son test	63,56±3,85		
Vücut Yağ Yüzdesi (%)	Ön test	10,20±4,53	-10,87	0,00*
	Son test	13,21±5,24		
Yağ Dışı Ağırlık Yüzdesi (%)	Ön test	89,80±4,53	10,87	0,00*
	Son test	86,79±5,24		
İdrar Yoğunluğu (g/ml)	Ön test	1,017±0,002	0,15	0,88
	Son test	1,020±0,003		
Kalp Atım Sayısı (atım/dak)	Ön test	88,50±10,71	-5,41	0,00*
	Son test	108,50±14,91		
Sistolik Kan Basıncı (mmHg)	Ön test	121,83±10,55	-0,40	0,70
	Son test	123,75±12,77		
Diastolik Kan Basıncı (mmHg)	Ön test	71,17±10,37	-2,57	0,03*
	Son test	78,17±5,29		
Vücut Sıcaklığı (°C)	Ön test	36,31±0,40	7,02	0,00*
	Son test	35,59±0,34		
100 m Serbest Yüzme Performansı (sn)	Ön test	66,16±5,69	-2,31	0,04*
	Son test	67,34±6,05		
400 m Serbest Yüzme Performansı (sn)	Ön test	300,47±27,00	-2,18	0,05
	Son test	305,63±24,00		

*p<0.05

Sıvı takviyesi alarak antrenman yapan grubun ön test ve son test değerleri arasında vücut sıcaklığı, toplam vücut sıvı yüzdesi, vücut yağ yüzdesi, yağ dışı ağırlık yüzdesi, kalp atım sayısı, diastolik kan basıncı, 100 m serbest yüzme performansı ölçümleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0.05).

Tablo 4. Sıvı Takviyesi Almaksızın Antrenman Yapan Grubun Ön test ve Son test Değerlerinin Analizi

Testler		X±SS	t	p
Vücut Ağırlığı (kg)	Ön test	49,53±9,99	6,84	0,00*
	Son test	49,49±9,99		
Vücut Kütle İndeksi (kg/m ²)	Ön test	18,54±1,47	8,07	0,00*
	Son test	18,32±1,46		
Toplam Vücut Sıvı Yüzdesi (%)	Ön test	65,42±3,31	13,41	0,00*
	Son test	63,88±3,47		
Vücut Yağ Yüzdesi (%)	Ön test	10,66±4,52	-12,65	0,00*
	Son test	12,68±4,77		
Yağ Dışı Ağırlık Yüzdesi (%)	Ön test	89,34±4,52	12,65	0,00*
	Son test	87,33±4,77		
İdrar Yoğunluğu (g/ml)	Ön test	1,000±0,000	-16,25	0,00*
	Son test	1,020±0,000		
Kalp Atım Sayısı (atım/dak)	Ön test	85,83±11,37	-5,27	0,00*
	Son test	106,17±11,51		
Sistolik Kan Basıncı (mmHg)	Ön test	122,92±12,77	0,06	0,95
	Son test	122,67±13,28		
Diastolik Kan Basıncı (mmHg)	Ön test	69,08±7,79	-1,95	0,08
	Son test	76,92±13,93		
Vücut Sıcaklığı (°C)	Ön test	36,26±0,41	2,07	0,06
	Son test	35,91±0,50		
100 m Serbest Yüzme Performansı (sn)	Ön test	66,16±5,69	-4,43	0,00*
	Son test	68,11±6,57		
400 m Serbest Yüzme Performansı (sn)	Ön test	300,47±27,00	-1,50	0,16
	Son test	304,42±25,68		

*p<0.05

Sıvı takviyesi almaksızın antrenman yapan grubun ön test ve son test değerleri arasında vücut ağırlığı, vücut kütle indeksi, idrar yoğunluğu, toplam vücut sıvı yüzdesi, vücut yağ yüzdesi, yağ dışı ağırlık yüzdesi, kalp atım sayısı, 100 m serbest yüzme performansı ölçümleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0.05).

Tartışma ve Sonuç

Sıvı dengesi, yüzücülerin performanslarını etkileyen birçok faktörün arasında önemli bir sırada yer almaktadır. Su içerisinde yapıldığı için sıvı kaybının göz ardı edildiği yüzme sporunda, antrenman sırasında sıvı tüketiminin önemini ortaya çıkarmak için sıvı takviyeli ve sıvı takviyesiz antrenman yapan yüzücülerin vücut hidrasyon düzeyleri, vücut kompozisyonları ve bazı fizyolojik parametrelerinin değişimleri gözlemlenmiş ve aynı zamanda performans üzerindeki etkileri incelenmiştir. Vücut sıvı dengesindeki değişimleri gözlemlenmek amacıyla vücut ağırlığı, beden kitle indeksi, toplam vücut sıvı yüzdesi, vücut yağ yüzdesi, yağ dışı ağırlık yüzdesi, idrar yoğunluğu, kalp atım sayısı, sistolik ve diastolik kan basıncı, vücut sıcaklığı, 100 m ve 400 m serbest yüzme performansı, borg skala test parametreleri ölçülmüştür.

Çalışmamızda vücut ağırlıkları sıvı takviyeli antrenman sonrasında yaklaşık 0.04 kg, sıvı takviyesiz antrenman sonrasında yaklaşık 0.63 kg azalmıştır. Craig ve Cammings (1966) yaptıkları çalışmada, egzersiz sırasında vücut ağırlığındaki %2 azalmanın egzersiz kapasitesinde %4 düşüşe ve vücut ağırlığındaki %4 azalmanın ise performansta %45 azalmaya neden olduğunu bulmuşlardır. Maughan ve Nadel'in (2005) yaptıkları çalışmada egzersiz sırasında vücut ağırlığının % 1,8 i kaybedildiğinde egzersize tolerans azalmakta, % 2 si kaybedildiğinde performans azalmakta, % 2,5 i kaybedildiğinde çalışma kapasitesi % 30 azalmakta ve vücut ağırlığının % 5 i azaldığında ise çalışma kapasitesi % 45 düşmektedir. Çalışmamızdaki egzersize bağlı ağırlık kaybı bulguları, literatürdeki diğer çalışmaların sonuçlarına benzerlik göstermektedir.

Çalışmamızda, yüzücülere ait toplam vücut sıvı yüzdesi, sıvı takviyeli antrenman sonrasında düşüş %2,23, sıvı takviyesiz antrenmanda, antrenman sonrası toplam vücut sıvısındaki düşüş %1,54 tür. Sonuçlar, su dışında olduğu gibi, su içi egzersizlerinin de vücut sıvı kaybına yol açtığına işaret etmekte, su içi egzersizler öncesi yapılan sıvı takviyesinin ise, kaybı asgari düzeye indirdiğini göstermektedir. Çalışmamızda sıvı takviyesiz antrenman sonrası sıcaklık farkı istatistiksel olarak anlamlı bulunmazken, sıvı takviyeli antrenmandaki sıcaklık farkının anlamlı bulunmasının nedeni; sıvı takviyeli antrenmana cevabın daha kaliteli olmasındandır.

Stover ve ark. (2006) da Amerikan futbolcularında düzenli sıvı tüketiminde idrar yoğunluğunu incelemişler ve antrenman sırasındaki düzenli sıvı tüketiminin antrenman sonrası idrar yoğunluğunu azalttığını gözlemlemişlerdir. Ertaş'ın (2010) yüzücülerde yaptığı bir çalışmada hem kızlarda hem de erkeklerde sıvı takviyeli antrenman sonrasında idrar yoğunluğu artmazken, sıvı takviyesiz antrenmanda her iki cinsiyette de idrar yoğunluğunun arttığı saptanmıştır. Çalışmamızda yüzücülerde sıvı takviyeli antrenman sonrasında idrar yoğunluğu artmazken (sıvı takviyeli antrenman öncesi 1,017g/ml, sıvı takviyeli antrenman sonrası 1,018g/ml), sıvı takviyesiz antrenmanda (antrenman öncesi 1,018g/ml, antrenman sonrası 1,020g/ml) arttığı gözlemlenmiştir. Antrenman sırasındaki düzenli sıvı tüketiminin antrenman sonrası idrar yoğunluğu üzerinde olumlu etkisi olduğu söylenebilir. Kan basıncı, kanın kalpten pompalanmasına, ara damarcıkların direncine ve atardamar çeperlerinin esnekliğine bağlıdır. Çalışmamızda sistolik kan basıncında antrenman öncesi ve sonrası bir fark çıkmamıştır. Diastolik kan basıncında olan yükseliş kanın hacimsel olarak yaptığı basınçtır. Sıvı takviyesi verilen gruptaki diastolik kan basıncında bulunan farkın nedeni antrenman esnasında sıvı tüketiminden kaynaklanabilir.

Çalışmamızda 100 m serbest yüzme performansına baktığımızda sıvı takviyeli antrenman öncesi ve sonrası karşılaştırıldığında performansta 1,18sn kötüleşme olmuşken, sıvı takviyesiz antrenmanda performansta 1,95sn'lik kötüleşme olmuştur. 400 m serbest yüzme performansında ise anlamlı bir fark bulunamamıştır. Çeşitli çalışmalarda, performansta, dehidrasyonun etkisi ile azalma görülürken, bazılarında değişiklik bulunamamıştır. Vücut ağırlığının %5 ve üzerinde azalması sonucu gelişen dehidrasyonlarda kas kuvveti azalması görüldüğü bildirilmektedir (Yıldız ve Arzuman, 2009). Sıvı takviyeli antrenmanda, sıvı takviyesiz antrenmana göre performansın artış sebebi, vücuttan sıvı kaybı olmadığı için kaslardaki uyarı iletim hızının düşmemesiyle ve vücudun antrenman sonrasında yeterince ısınmış olmasıyla açıklanabilir.

Sonuç olarak, sıvı takviyesi alınmayan antrenmanda vücut ağırlığının düştüğü ve dehidrasyonun arttığı gözlemlenmiş, performansta ise sıvı takviyeli antrenmana göre daha fazla düşüş olmuştur. Egzersiz öncesi, sırası ve sonrasında düzenli ve doğru sıvı alımı ile kan

hacmi artmakta, dehidrasyon riski azalmakta, termoregülasyon iyileşmekte, ekstrasellüler sıvı hacmi ve atletik performansın devamı sağlanmaktadır.

KAYNAKÇA

Borg, G. (1982). Clinical applications of perceived exertion. *Medicine and Science in Sports and Exercise*, 14(5): 377-379.

Craig, FV., Cammings, EG. (1966). Dehydration and Muscular Work. *Journal of Applied Physiology*, 21: 670-674.

Demirkan, E. (2007). Yıldız Milli Takım Güreşçilerinin (15-17 Yaş) Kamp Süresi Vücut Kompozisyonu Değişimleri ve Hidrasyon Statülerinin Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kırıkkale.

Ertaş, B. (2010). Yüzmenin Neden Olduğu Vücut Sıvı Dengesindeki Değişimlerin Yüzme Performansına Etkileri, Gazi Üniversitesi, Sağlık Enstitüsü, Ankara s;1-3.

Güneş, Z. (1998). Spor ve Beslenme, 1. Baskı, Ankara, Bağırhan Yayınevi, 60-71.

Hawley, J., Burke, L. (1998). Peak Performance Training And Nutritional Strategies For Sport, 3: 283-291.

Maughan, RJ., Nadel, ER. (2005). Temperature Regulation and Fluid and Elektrolyte Balance. In: Maughan, R.J., Editors. Nutrition in Sport. Massachusetts: Blackwell Publishing Company; Chapter 15.

Maughan, RJ. (2003). Impact of Mild Dehydration on Wellness and on Exercise Performance. *European Journal of Clinical Nutrition*, 57: 19-23.

Öcal, D. (2007). Yüzücülerde Antrenman Sonucunda Oluşan Dehidrasyonun Kan Parametreleri Üzerine Etkisinin Araştırılması, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ankara.

Stover, EA., Zachwieja J, Stofan J, Murray R, Horswill C .(2006). Consistently High Urine Specific Gravity in Adolescent American Football Players and The Impact of an Acute Drinking Strategy. *International Journal of Sports Medicine*; 27: 330-335.

Yapıcı, A., Cengiz, C. (2015). 50m Serbest Yüzme Performansının Alt Ekstremitte Wingate Anaerobik Güç ve Kapasite Testi İle İlişkisi. *International Journal of Science Culture and Sport*, Special Issue 3, s: 46.

Yıldız, SA., Arzuman, P. (2009). Sıcak Ortamda Egzersiz. *İstanbul Tabip Odası Klinik Gelişim Dergisi*, 22: 10-15.

Field : Educational Sciences

Type : Research Article

Received: 28.06.2017 - *Corrected*: 25.11.2017 - *Accepted*: 26.11.2017

Exploring Teachers' Awareness of the Implementation the Teamwork towards Development Communicative Competencies in the Preschool Groups

Teodora VALOVA

Medical University, Pleven, BULGARIA

E-Mail: valova.teodora@gmail.com

Abstract

The aim of this study is to research teachers' awareness of the benefits of using the team work towards development communicative competencies in the preschool groups. A pedagogical qualitative research was conducted through a questionnaire, according some variables such as gender, age, composition of the team, frequency of using teamwork, the use of teamwork in the frame of school schedule, the frequency of working in a team, developing teacher's competencies for teamwork. The target population of the study was composed of 410 teachers from 12 different regions in Bulgaria attending into face-to-face training and seminars at national level in 2014-2016 academic years. The next methods of research are being used: 1) A theoretical analysis of pedagogical, methodological and psychological analysis of the literature on the studied problem. 2) Sociological Methods – Survey research of collecting information about teachers' awareness. 3) Mathematical-statistic methods. 4) Quantitative and qualitative analyses of the results obtained from research, in relation to the teachers' awareness of the implementation the teamwork towards development communicative competencies. In order to collect data a non-standardized anonymous survey were applied to the teachers. A seven-point scale of agreement is being used including a choice from 'agree strongly' to 'disagree strongly'. In order to analyze the collected data, descriptive statistics (frequency and percentage), IBM SPSS 19.0 software were used. According to the findings of teachers' attitude the research found that almost half of the respondents have no experience in using the teamwork. Two-third of respondents does not apply team interaction in the development of communicative skills of 5- to 6-year-old preschoolers. Various general and specialised literary sources on the topic are being studied and analysed. Researching the literature it is understood that there has been very limited interest in researches on the attitudes of teachers' awareness towards development communicative competencies in the preschool groups in the context of teamwork. Therefore, this kind of studies is important in order to understand the thoughts and practices of teachers' community on interaction in the teamwork.

Keywords: Teamwork, Teachers' Awareness, Communicative Competencies, Preschoolers

Introduction

Competence can be defined as ‘a complex combination of knowledge, skills, understanding, values, attitudes and desire which lead to effective, embodied human action in the world in a particular domain’ (Hoskins, Deakin, 2010). The term ‘competence’ is being used for the first time in the professional context in the 1970s to refer to what employees need beyond qualifications to act effectively in a range of work situations (Legendre, 2008).

The definition of competence given in the context of European Reference Framework of key competences for Lifelong learning determines *key competences as knowledge, skills, and attitudes that will help learners find personal fulfilment and, later in life, find work and take part in society*. The document describes that key competences emphasise not only knowledge but also skills and attitudes in relation to contexts intended as preparation for lifelong learning (Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on Key Competences for Lifelong Learning).

According to the *Definition and selection of key competencies* given by Thematic Working Group 'Assessment of Key Competences', ‘the assessment of key competences or similar learning outcomes that emphasise not only knowledge but also skills and attitudes in relation to contexts intended as preparation for lifelong learning’. In this point of view the competence is the ability to do something well or effectively but ‘more than just knowledge and skills’ (Education and Training 2020 Work programme, 2012: 4).

In order to better indicate the focus of the literature review, a working definition of competence is necessary. For the purposes of this study we accept the thesis of A. Gilleran and C. Kearney that “being competent therefore means being able to effectively apply a combination of knowledge, skills and attitudes to successfully react to a situation or solve a problem in the real world” (Gilleran, Kearney, 2014: 5)

Conforming to the TALIS study, teachers’ co-operation implies teachers working together in groups or teams to improve educational processes and outcomes, but such professional collaboration¹ is still relatively rare (OECD, 2009).

Observing the communicative competence is a competence placed number one on the list of key competencies and a result from the acquisition of the mother tongue. We may discuss as an ability to interact, relate, explain and describe the world around us because it underlies all other learning and knowledge acquisition. In addition to the way this competence heightened its level is the interaction between preschoolers and adults.

Based on exploring the existing literature, one can conclude that there has been very limited interest in researches on the attitudes of teachers’ awareness towards development communicative competencies in the preschool groups in the context of teamwork. Therefore, this kind of study is important in order to understand the thoughts and practices of teachers’ community on interaction in the teamwork.

The objective of the study is to identify teachers’ awareness of the benefits of using the teamwork towards development communicative competencies in the preschool groups.

The object of this study are teachers from 12 different regions in Bulgaria attending into ‘face to face’ learning events in 2014-2016 academic years.

Materials and Methods

The present report shows the results of a survey concerning teachers from 12 different regions in Bulgaria.

The study was carried out using a questionnaire created according to the guidelines from scientific literature (Gillera et al, 2012), and administered by a face-to-face interview. The questionnaire contained a total of 10 items, including multiple-choice questions. The survey is been conducted in the period from October 2014 to December 2016 and in it participated totally 410 teachers.

Data was collected in twelve separate days and, thanks to the availability of Human Resource development center (HRDC) – the coordinating body in Bulgaria of the Erasmus+ Programme, it has been possible to monitor the teachers during the learning events.

The data analysis imposes reconsideration of the teachers' identification and interest of using teamwork towards development communicative competencies in the preschool groups. The results give a short overall analysis of the findings on the inherent interest and encouraging pedagogues to use the interaction of a team work whereby to develop engaging and motivating environment towards development communicative competencies of 5- to 6-year-old preschoolers.

In this study, we focus on subgroups of factors described in the above-mentioned study which are being divided into 2 main fields: (1) what is the level of pedagogical competency to apply teamwork; (2) what are the teachers' needs of professional development with the aim for better understand the different characteristics of the teams and the conditions in which they work.

Each of these main fields is described according to the same schema and focuses on the following factors:

- Institutional factors;
- The organisational climate of the institution;
- Human factors;
- Impact of the school team.

The primary teachers' profile is based on the following control factors:

- gender;
- educational-qualification degree;
- practice teaching;
- professional qualification.

After summarizing, without claims of completeness, we present the processed and analyzed results of the conducted survey. It was attended by 402 women constituting 98% and 2 men (2%) (Figure 1).

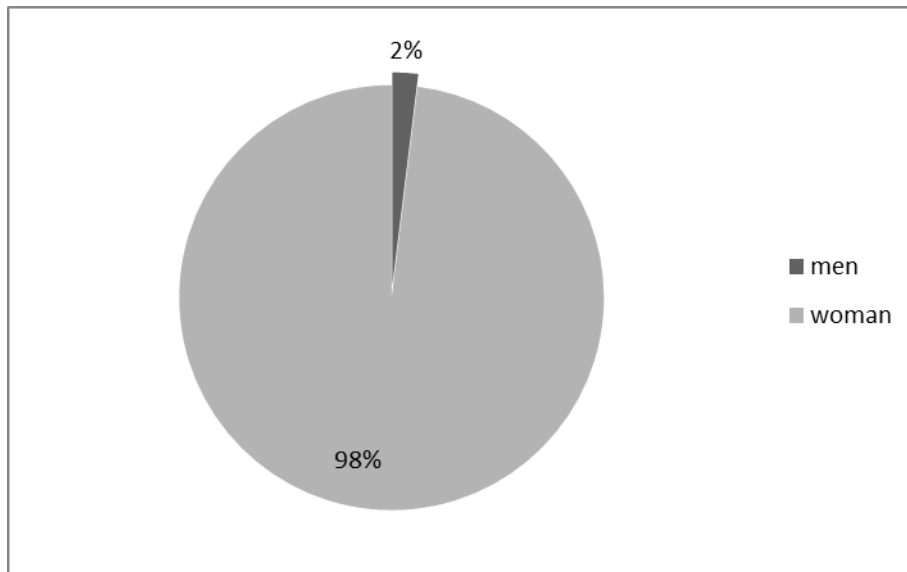

Figure 1. A distribution by gender (in %)

Results and Discussion

More than a quarter of the surveyed teachers – 106, constituting 25.9%, stated that team in the preparatory group is *determined by the pedagogical council*. A *large percentage* - 33.3%, which are 137 teachers stated that the team is indicated by the head teacher. 23.2% stated that the team construction is depends of *informal interaction*. A *low percentage*, 2.4% of all respondents indicate that the team is elected by the Head of the educational institution. 5.4% said that there are no pedagogical teams in the kindergarten, and only for 1.5% (23 surveyed teachers) *the common interests* are important for its creation. 44 of all respondents (10.7%) answer that they *cannot decide* (Figure 2).

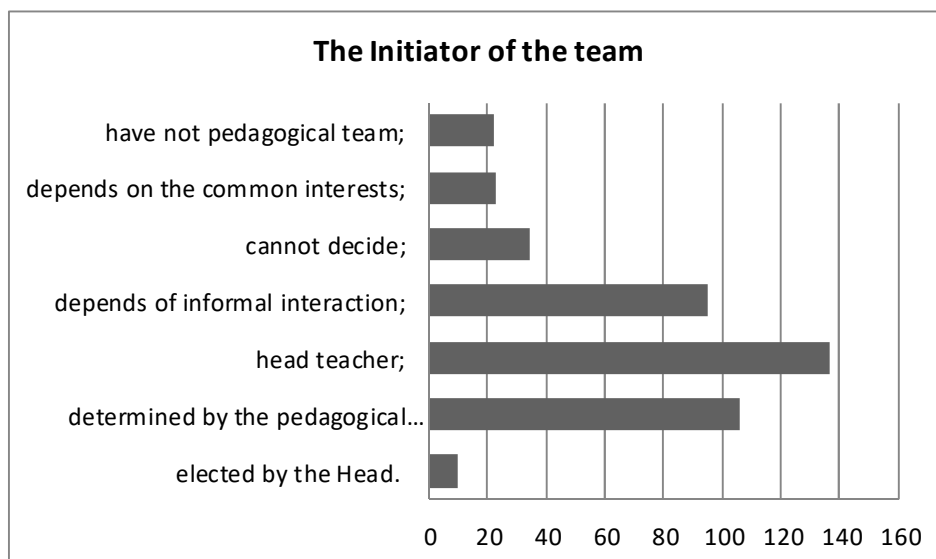

Figure 2. The initiator of the team

The data highlight that the major factors influencing the choice of the way of the team formation are: the pedagogical council and the head teacher. Informal factors are sociocultural and personally determined, as well as situationally predestined. These factors are related with the formal organization of the team, the build trust between the participants, the individual and mutual responsibility of the members, the attitude for their Information sharing attitudes, etc.

Teachers are being defined as the largest category of *teachers* working together in a team and build up the team capacity from 106 of all respondents, being 25.8%. Such a response indicates 99 individuals, constituting 24.1%, which noted that the team includes members of the *auxiliary staff*. One fifth of the surveyed teachers – 91 being 22.3 %, point as a members of a team *teachers' assistants*. Approximately such a percentage – 19.7%, stated that the other members of a team are parents. *Administrative staff* is the response given by 23 individuals (5.6%) and *Head authority* is pointed by 1.5%, which are 6 respondents (Figure 3).

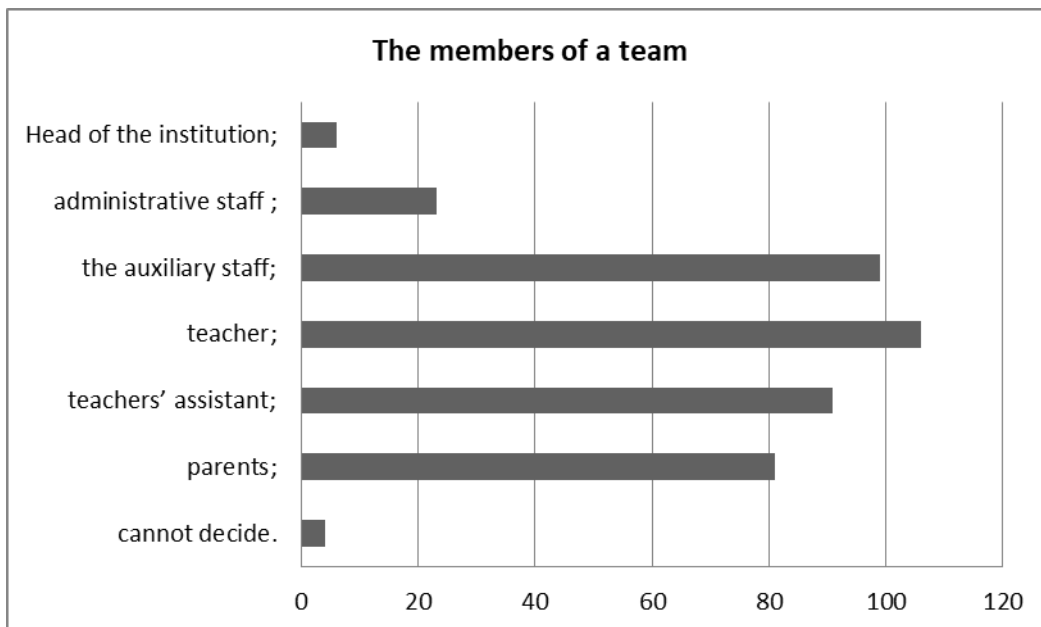

Figure 3. The members of a team

The data collected by the survey divides school team members into several categories. The teachers are being pointed as the largest category of team members. The second largest category of the participations in the school team is from the auxiliary staff.

The frequency of using the teamwork is dynamically expressed of surveyed teachers. *Monthly*, *weekly* and *several times a year* are the most common responses. *Weekly* and *several times a year* are the preferences of 18.6% for the each response (76 surveyed teachers). *Monthly* is the response with the greatest teamwork frequency given by 84 individuals (20.5%). Considerably less – only 13.4% of the respondents state a response – *almost never*. Those who *never* work in a team on a yearly basis are only 9 respondents (2.2%). *Daily* are working on a team only 5 persons (1,2%). In conclusion, teachers who *cannot decide* are about 25.4% – 104 individuals, and if these are added by those working in a

team several times a year (18.6%), the number of occasionally teachers not actively working together in groups or teams rises to 44.0% (Figure 4).

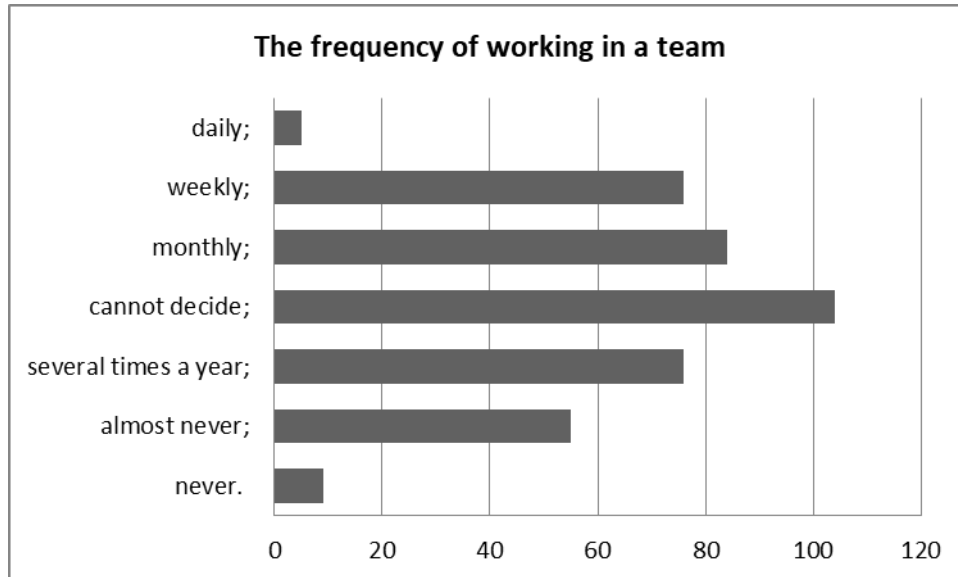

Figure 4. The frequency of working in a team

One of the common explanations of the non actively working together in groups or teams are teachers' needs of more relevant information about how to initiate the team and what the leadership structure is; what size the team is and how long it has been functioning; and last, that the nature of the team's work is a professional development. The data, however, show a much lower intensity of this kind of the organisational climate than expected (Vuorikari, 2012: 6).

Related to the official support in general, an interesting remark can be made about difficulty of involving and some uneasy relationships with authorities.

Only 15 (3.7%) of the respondents circle *agree strongly* about the statement '*The Local Authorities support teamwork in terms of institutional organization*'. *Agree moderately* and *agree slightly* are the answers respectively of 107 surveyed teachers being 26.1% and 134 individuals (32.7%). The preferences *cannot decide*, *disagree slightly*, *disagree moderately* and *Disagree Strongly* are raised to 37.5% given by 154 individuals (Table 1).

Table 1. The Local Authorities support teamwork in terms of institutional organization

Scale	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid agree strongly	15	3,7	3,7	3,7
agree moderately	107	26,1	26,1	29,8
agree slightly	134	32,7	32,7	62,5
cannot decide	44	10,7	10,7	73,2
disagree slightly	70	17,1	17,1	90,3
disagree moderately	30	7,3	7,3	97,6
disagree strongly	10	2,4	2,4	100,0
Total	410	100,0	100,0	

Lack of official support was mentioned in relation to a lack of proactive support and recognition from the Local Authority, from the Head or in terms of institutional recognition.

The study shows that the majority of teachers prefer traditional activities in the formation of communicative competence in 5- to 6-year-old preschoolers. About 78.0% indicated that answer. In second place – 90 teachers constituting 22.0% share that they apply the teamwork as a different model of the organization of pedagogical interaction (Figure 5).

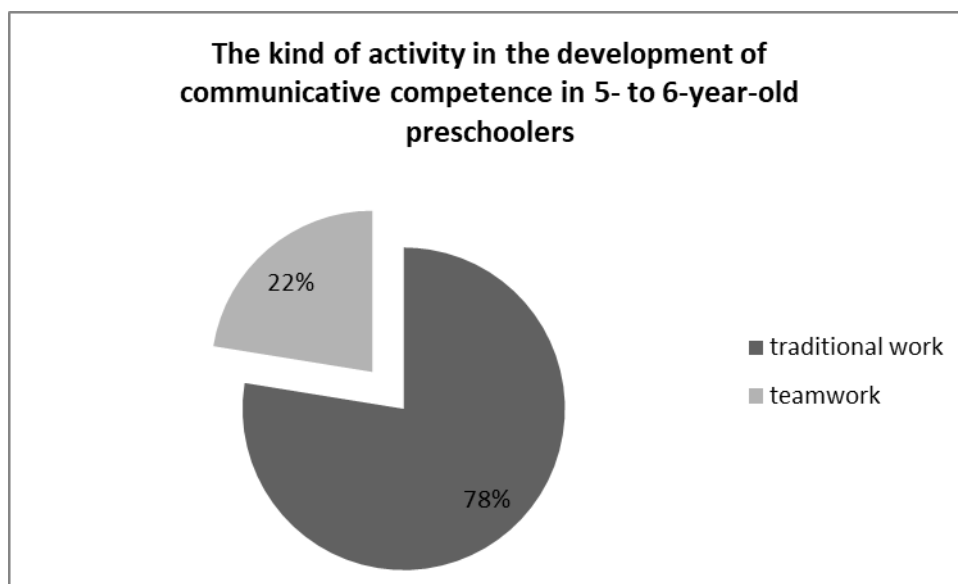

Figure 5. Comparative analysis of the preferred activity in the development of communicative competence in 5- to 6-year-old preschoolers (in %)

Many of the interviewed teachers relate information and professional development with access to different kind of qualification forms and activities. A relatively small proportion of individuals prefer *self-study literary sources (including Internet)* (a total of 92 persons, constituting 22.43%). The chance to participate in *face-to-face training (seminars, workshops)*

at national and European level was greatly appreciated by 106 of the respondents (25.85%). The *webinars* are used as a type of training of 99 surveyed teachers with a share of 24.14%. *Mentoring program* as a kind of support and guidance of the in-school methodological unit was often mentioned as a facilitating factor by 23 individuals constituting 5.6%. Other forms of professional development are elected: 81(19.75%) of the respondents state a response - *teacher-teacher observations* of good pedagogical practices. A relatively small proportion of individuals prefer to take extra consultations from tutors (a total of 4 persons, constituting 1.0%) (Figure 6).

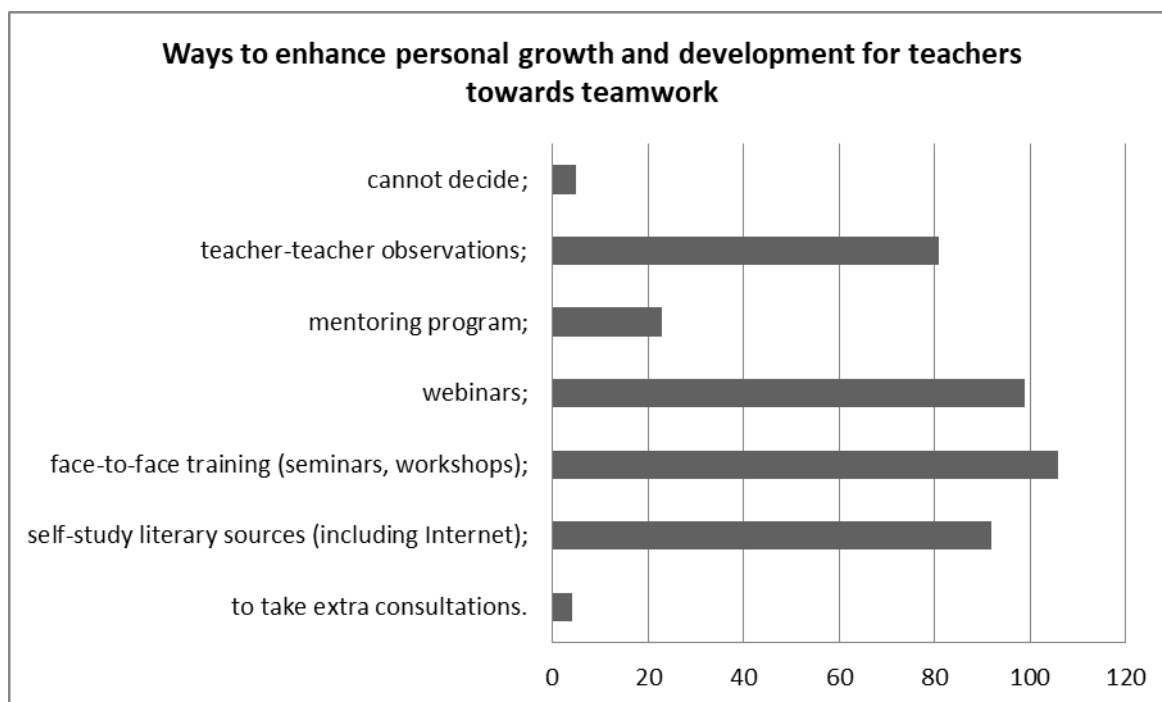

Figure 6. Ways to enhance personal growth and development for teachers towards teamwork

The preparation of proactive teachers which are working together in the school teams is an extremely important part of general pedagogical, psychological and methodological qualification. The analyzed pedagogical training opportunities have a heterogeneous structure, because they are built from different basic skills: cognitive and practical skills. The practical trainings of teachers upgrade the developed cognitive skills. The mentoring program provides teachers with a natural support system where they are able to educate on a veteran teacher's experience and knowledge, seek feedback and guidance, exchange ideas.

The study examined whether teachers feel ready to work in a team. A low percentage of all respondents stated *disagree moderately* (5.4%) and *disagree strongly* (2,2%) about their relevant professional qualifications of teamwork and readiness to co-operate after trainings. Many of the interviewed teachers stated that *agree moderately* – 123, constituting 30.0%. Almost identical results give the respondents stated *agree slightly* – 114 surveyed teachers (27.8%). Those who express opinion *cannot decide* are 76 individuals (18.53%) Strongly agree are 27 surveyed teachers (6.6%) (Table 3).

Table 3. Readiness for working in a team

Scale	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid agree strongly	27	6,6	6,6	6,6
agree moderately	123	30,0	30,0	36,6
agree slightly	114	27,8	27,8	64,4
cannot decide	76	18,5	18,5	82,9
disagree slightly	39	9,5	9,5	92,4
disagree moderately	22	5,4	5,4	97,8
disagree strongly	9	2,2	2,2	100,0
Total	410	100,0	100,0	

The results clearly show that almost two-thirds of all respondents defining positively their skills of teamwork as a pedagogical competence. Training needs are being mentioned, in general, and, in particular, with teaching opportunities for professional development.

Many of the interviewed teachers consider that curriculum content of *Bulgarian language and literature* give opportunities for using teamwork in practice. The majority of respondents put in first place - *agree slightly*. About 41.9% indicated that answer. As a second preference – 123 teachers constituting 30.0% share that they *cannot decide*. Almost identical results give the respondents who indicate *agree strongly* (11.7%) and *agree moderately* (10.5%). As the chart shows, the last three places in teachers' preferences on the topic related to *disagree slightly disagree moderately* and *disagree strongly*. Such is the opinion of 24 persons in total with a share of 5.9%. The results are visible in Table 4.

Table 4. Opportunities for using teamwork in the situation of Bulgarian language and literature

Scale	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid agree strongly	48	11,7	11,7	11,7
agree moderately	43	10,5	10,5	22,2
agree slightly	172	41,9	41,9	64,1
cannot decide	123	30,0	30,0	94,1
disagree slightly	12	2,9	2,9	97,0
disagree moderately	8	2,0	2,0	99,0
disagree strongly	4	1,0	1,0	100,0
Total	410	100,0	100,0	

The teamwork is being included in the annual school plan or otherwise made part of the curriculum. Teachers also appreciated that they were able to co-operate during teaching hours. The results in figure 7 show that almost identical results give the respondents about non-planned teaching situations (84 persons, 22.5%) and games and other preschool daily activities (83 persons, 22.2%) as a kind of teaching shedule. We see a similar trend in the answers in the next case: 22.4% stated that they find the situations out-of-preschool activities as more flexible and varied forms for working in a team. Those who cannot decide are 45 teachers, consisting 11.0%. A relatively small proportion of individuals (a total of 9 persons,

constituting 2.2%), consider that teamwork can be used in all range of teaching and non-teaching situations. We see a similar trend in the answers in case of planned teaching situation – only 2 persons circle this answer (Figure 7).

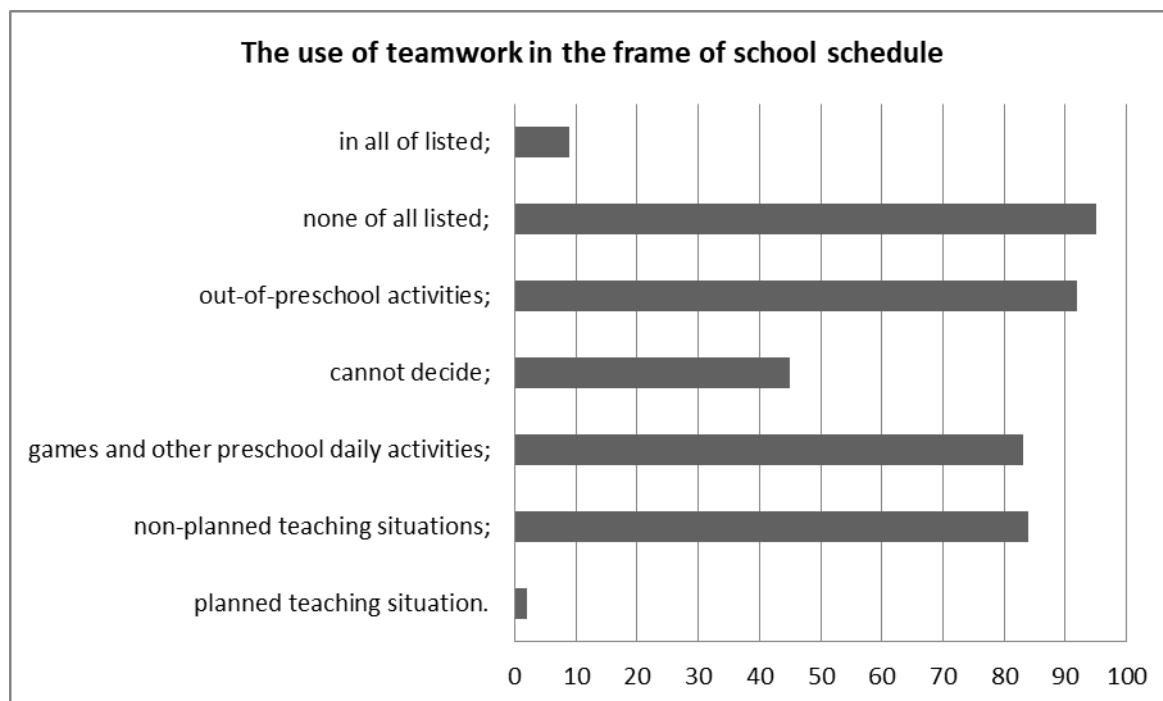

Figure 7. The use of teamwork in the frame of school schedule

Only 13.17% and 22.92% of the teachers, respectively 54 and 94 persons, express *agree moderately* and *agree slightly* with the statement: *Teamwork has a positive impact towards development communicative competencies in 5- to 6-year-old preschoolers*. 63 persons (15.36%) circle *cannot decide*. A quarter of all respondents (104 individuals, 25.36%) indicate *disagree slightly*. As a third preference for the impact of teamwork towards development communicative competencies in 5- to 6-year-old preschoolers is the statement *disagree moderately*. This answer is given by 74 surveyed teachers constituting 18,1%. In contrast to other five answers at the both ends of the scale are being presented these respondents who are *disagree strongly* and *agree strongly*, respectively – 1.2% and 3.9% (Table 5).

Table 5. The impact on the development of communication skills of teamwork

Scale	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
agree strongly	16	3,9	3,9	11,7
agree moderately	54	13,2	13,2	17,1
agree slightly	94	22,9	22,9	40,0
cannot decide	63	15,4	15,4	55,4
disagree slightly	104	25,4	25,4	80,8
disagree moderately	74	18,0	18,0	98,8
disagree strongly	5	1,2	1,2	100,0
Total	410	100,0	100,0	

Conclusion

The Results and their analysis provide grounds for the following conclusions:

1. There is insufficient awareness of the teachers about the characteristics of teamwork: Leadership structure and the initiators of teams; the timespan and size of the team, etc.
2. The results and their analysis highlight the willingness of the respondents to participate in different qualification forms related to raising the competencies for work in pedagogical teams.
3. Teachers' attitudes towards development communicative competencies in 5- to 6-year-old preschoolers in the context of teamwork are being raised as a result of the qualification.
4. The curriculum content of *Bulgarian language and literature* give opportunities for using teamwork in practice.

In conclusion, the survey of the implementation of teamwork towards development communicative competencies in the preschool groups provoked different perspectives on the studied issues. Their understanding, interpretation and development is extremely important for the theory and practice of pre-school language preparation. It is important to clarify that we consider teams as part of a pedagogical innovation process that takes place in the preschool environment. Pedagogical innovation is comprised of many interactions among different factors of varying levels and is a complex and gradual process. Finally, this research is important to show that the major role in the process of enriching teacher's teamwork experience is carried out by co-operation with colleagues of the same institution, sharing existing practices, participating in offline and online forms of continuous professional development.

REFERENCES

Education and Training 2020 Work programme (2012). Thematic Working Group 'Assessment of Key Competencies'; Literature review, Glossary and examples. http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/policy/school/doc/keyreview_en.pdf.

Gillera, A., Kearney C. (2014). *Developing pupil competencies through eTwinning*. Central Support Service for eTwinning. http://www.cmepius.si/wp-content/uploads/2014/02/EN_Developing-pupil-competences-through-eTwinning.pdf.

Hoskins, B. & Deakin Crick, R., (2010). Competences for Learning to Learn and Active Citizenship: different currencies or two sides of the same coin? *European Journal of Education*, Vol. 45, Number 1, March.

Legendre Marie-Francoise (2008). *La notion de competence au coeur des reformes curriculaires: Effet demode ou moteur de changements en profondeur?*

OECD (2009). Creating Effective Teaching and Learning Environments: First results from TALIS. <https://www.oecd.org/edu/school/43023606.pdf>.

Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on KeyCompetences for Lifelong Learning (2006/962/EC). <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006H0962&from=EN>

The definition and selection of key competencies (2005). Executive Summary. OECD. <https://www.oecd.org/pisa/35070367.pdf>.

Vuorikari, R. (2012). *eTwinning School Teams. Case studies on teacher collaboration through eTwinning*. Central Support Service for eTwinning (CSS), Brussels.

The author would like to thank all the teachers participating in the survey and all the people who were involved in making the study happen. Especially I would like to thank to Milena Karaangova, an Expert of eTwinning Project Bulgaria, Human Resource Development Centre – Sofia.

Field : Educational Sciences

Type : Review Article

Received: 25.06.2017 - *Corrected*: 12.11.2017 - *Accepted*: 26.11.2017

Türkiye'nin Kalkınma Planlarında Eğitim Politikalarının Değerlendirilmesi

Yaşar AKÇA¹, Gülsün ŞAHAN², Ayşegül TURAL²

¹Bartın Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Bartın, TÜRKİYE

²Bartın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Bartın, TÜRKİYE

E-Posta: yakca@bartin.edu.tr

Öz

Eski adıyla Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), yeni adıyla Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan Beş Yıllık Kalkınma Planları, Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda, uzun dönemde gerçekleştireceği büyümeyi ortaya koyan temel politika dokümanlarıdır. 1963 yılından itibaren 2018 yılını da kapsayacak biçimde on tane kalkınma planı hazırlanmıştır. Kalkınma planları sadece kamu kesimi için değil aynı zamanda toplumun geneli için hedef birliği sağlar. Söz konusu tüm kalkınma planlarının temel hedefi; Türk insanının mesut ve müreffeh hale gelmesidir. Eğitim, ülke kalkınmasında dikkate alınması gereken önemli faktörlerden biridir. Eğitim politikası denildiğinde kamu kesimi tarafından eğitimin yaygınlaştırılmasına ve geliştirilmesine yönelik alınan tedbirler anlaşılır. Ülkenin eğitim politikası öncelikle kalkınma planlarında tespit edilir. Tüm eğitim kurumları ülkedeki genç nüfusu bedeni, zihni, ahlâki, manevi, sosyal, kültürel niteliklerle geliştirmeyi, çağın gerektirdiği bilgi ve becerilerle donatarak geleceğe hazırlamayı hedef edinmiştir. Öğrencilerin mezuniyetten sonra karşılaştıkları sorunları çözebilmesi, fırsatları değerlendirebilmesi, işe girmesi, alanında ilerlemesi, değişime uyum sağlaması başlıca amaçtır. Eğitime hem devlet hem de aileler olağanüstü miktarlarda para, zaman, insan, araç-gereç gibi kaynakları harcamaktadır. Eğitimin ülke kalkınmasına katkı sağlayabilmesi için çeşitlendirmeye gidilmesine ve eğitim altyapısının sürekli geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Bu çalışmanın amacı kalkınma planlarında yer alan eğitim politikaları konusunda gelecek dönemler için yapılan hazırlıkları ortaya koymak, mevcut ve muhtemel problemlere dikkati çekmek, tespit edilen sorunlara çözüm yolları geliştirmek ve önerilerde bulunmaktır. Bu çalışmada nitel desenli doküman analizi tekniği kullanılmış olup 10 kalkınma planının eğitim bölümleri incelenmiştir. Çalışmanın sonunda araştırmanın bulgularına, sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kalkınma Planları, Eğitim Politikası, Türk Eğitim Sistemi, Öğretmen, Öğrenci

Evaluation of Education Policies in Turkey's Development Plans

Abstract

Five Years Development Plans, which are prepared by the Ministry of Development, which was previously named State Planning Organization, are the basic policy documents that include plans for Turkey's economic, social and cultural development issues in the long term. Ten different special development plans for the years between 1963 and 2018 are prepared. Development plans have the same basic goal both for government and for the society in general. The basic goal of all these different plans are the same: Enabling Turkish society has a happy and prosperous life. Education is one of the most significant factors while determining a nation's development. Educational policy means the steps taken in order to enable more individuals get education and develop the quality of education. Educational policy of a nation is firstly determined in development plans. All of the educational institutions aim at developing young population in terms of physical, mental, moral, spiritual, social and cultural features, and preparing them for the future by giving sufficient and quality information and abilities as much as possible. The basic goal of education in Turkey is to ensure students solve problems that they meet after graduation, to find and use opportunities, to find proper work and to keep pace with changes. Both governments and families spend a lot of money, give extraordinary amount of effort and use resources on education. Diversification of education and development of education substructure are the two important factors that are crucial in order to enable education contribute to a nation's development. The goal of this study is to present the preparations made for the future in terms of educational policies in the above mentioned development plans, to attract attention to present and potential problems in the field, to develop ways to solve the determined problems and make suggestions. Qualitative design document analysis technique is used in this study and educational sections of 10 development plans are analyzed. Research findings, results and suggestions are presented at the end of the study.

Keywords: Development Plans, Education Policy, Turkish Education System, Teacher, Student

Giriş

Bilimsel ve teknolojik ilerlemeler ışığında, her toplumun belirlemiş olduğu gelişim hedefleri vardır. Bu hedefler ülkelerin toplumsal yapılanması içindeki belirleyici öğelerdir. Ülkemizde de çağa ve gelişmelere en iyi şekilde uyum sağlayabilmek adına belirli dönemleri kapsayan Kalkınma Planları hazırlanmıştır. Her Kalkınma Planı içinde toplumsal yaşama yön verebilecek değerlendirmeler ve çözüm önerileri bulunmaktadır. Türkiye'nin kalkınmasını yönlendirecek sayısal hedefler beş yıllık plan dönemi çerçevesinde çözümlenmektedir. İstihdam edilecek insan gücünün gerekli üretimi yapabilmesi için meslekî seviye ve vasıfları belirlenir. Beş Yıllık Plan dönemindeki insan gücü ihtiyacı tespit edilir. Ayrıca toplumun ihtiyaç duyduğu hizmet dalları için hedefler ortaya konulur.

Türkiye'de yapılan ilk planlama ihtiyacı Dünya ekonomik bunalımının etkisiyle ortaya çıkmış olup hızlı bir sanayileşme amacıyla düzenlenmiştir. Birinci ve İkinci Sanayi Planları 1930'larda diğer ülkelerden bağımsız bir şekilde var olma ve saygın bir ülke olma hedeflerine yönelik olarak hazırlanmıştır. II.Dünya savaşının başlamasıyla ara verilen planlardan sonra İvedili Sanayi Planı 1946 yılında hazırlanmıştır. Yapılan planlar değişen dönemlere uyumlu olamadığından uygulama dışı kalmıştır. 1947 yılında değişen koşullara göre Vaner Planı hazırlanmıştır. 1950'li yıllarda ise yeni planlar hazırlanmamıştır. 1960'lı yıllarda Anayasa'da yer alan planlamaya yeniden başlanarak günümüze gelinmiştir (Erat ve Arap, 2017: 151). Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1963-1967 yılları arasında kapsamaktadır. Şimdiye kadar on tane Kalkınma Planı hazırlanmıştır ve 10. Plan halen uygulanmaya devam etmektedir.

Kalkınma planları içinde önemli bir boyutu eğitim oluşturmaktadır. Eğitim toplumların ilerlemesinde önemli bir odak noktası olan dinamik, devam eden bir süreç olarak bilinmektedir. Eğitimde sağlanacak her ilerleme ve gelişim, toplumsal refah düzeyi açısından önemi büyüktür. Eğitim süreci içinde hem donanım eksikliklerinin giderilmesi ve hem de personel desteğinin sağlanması, kalkınma planları içerisinde belirlenen hedefler ışığında gerçekleştirilmektedir. Eğitimin planlanması sürecinde benimsenen politikalar ile sosyal devlet olma ve fırsat eşitliği ilkesinin uygulanmasına çalışılmaktadır. Böylelikle her vatandaşın eğitim sürecine aktif katılımını sağlamak ve nitelikli iş gücüne dönüştürmek hedeftir. Belirlenen politikalarla planlar arasında uyum sağlanmalıdır. Eğitim hedeflerinin gerçekleştirilmesinde toplumun ve kurumların yetki ve görevleri açıkça tanımlanmalıdır (Küçük, 2010: 156). Eğitim politikalarının doğru şekilde uygulanması ve devlet tarafından takibiyle planlar başarıya ulaşabilecektir.

Eğitimle ilgili 10 kalkınma planında eğitime ilişkin politikaların değerlendirildiği bu çalışma özellikle eğitim alanına ilgi duyan araştırmacıların çalışmalarına katkı sağlayacaktır. Kalkınma planları kapsamında ele alınan eğitim öğretim süreçleri, öğrenci - öğretmen açısından genel durum, önceki yılların analizi, gelecekte beklenenler ve öne çıkan sorunlar temelinde çözüm önerileri geliştirilmektedir. Bu çalışma nitel araştırma yöntemine göre yapılmıştır. Veriler doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Doküman incelemesi araştırılacak konu ile ilgili yazılı kaynakların analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 187).

Burdan itibaren 1963-2018 yılları arasında kapsayan on tane kalkınma planında yer alan eğitim politikaları özetlenmiştir.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)

Birinci 5 yıllık Kalkınma planı içinde eğitimle ilgili olarak, nitelikli iş gücü eksikliklerinin tespiti, yetişen insanların sayısı ve niteliği üzerinde durulmuştur (DPT, 1963: 441). Bunun yanı sıra her bir okula giriş sistemiyle ilgili düzenlemeler yapılmış, öğrenci seçim usulleri belirlenmiştir. Okuma imkânı bulamayan, maddi gücü yetersiz olan öğrencilere devlet desteği kapsamında burslu eğitime vurgu yapılmıştır (DPT, 1963: 442).

Sosyal devlet anlayışına uygun olarak okul çağına gelen her bireyin eğitim-öğretim sürecine dahil edilmesi hedeflenmiş ve öğretmen konusu ele alınmıştır (DPT, 1963: 442). Kalifiye eleman ihtiyacı nedeniyle orta öğretim çağındaki bireylerin teknik ve mesleki eğitime yönlendirilmesine önem verilmiştir (DPT, 1963: 457-458). Ayrıca bu okulları bitirdikten sonra isteğe göre üst öğrenim kurumlarına devam etmeye imkân tanınmıştır Birinci 5 yıllık kalkınma planı içinde ortaokul ve liselerin temel görevinin üst öğrenim kurumuna öğrenci yetiştirmek olduğu vurgulanmıştır (DPT, 1963: 458). Eğitim süreci içinde öğretmenin yeri ve önemi dolayısıyla, o günün şartlarında öğretmen eksikliği göz önüne alınarak öğretmen yetiştiren kurumlara öncelik verilmiştir (DPT, 1963: 458). Ayrıca yükseköğretim düzeyinde gelişimin hızlandırılması ve çağdaş gelişmeleri yerinde görüp uygulayabilmek için yurt dışına öğrenci gönderilmesinin önü açılmıştır (DPT, 1963: 467).

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)

İkinci beş yıllık kalkınma planında, ilk plandaki hedefler ve gerçekleşme oranları dikkate alınmakla beraber, toplumun eğitim alma ve fırsat eşitliğinden yararlanma isteği ön planda tutulmuştur (DPT, 1968: 58). Yine gelişmiş, uygar bir toplum olmak için eğitimin ve daha da özelden yükseköğretimin önemine değinilmiştir (DPT, 1968: 59). Eğitimle ilgi bu plan içinde düzenlemelere gidilirken yalnızca öğrenci basamağı değil çalışan kesime de uygun olacak yeniliklere odaklanılmıştır. Bu kapsamda hizmet içi eğitim ile iş hayatına niteliksel katkı sağlanması ön görülmüştür (DPT, 1968: 157). Bütünsel bir eğitim anlayışı ile tüm eğitim kurumlarının Milli Eğitim Bakanlığı çatısı altında toplanmasına karar verilmiştir (DPT, 1968: 159). Ayrıca öğrenme güçlüğü yaşayan özel öğrenciler için özel eğitim verilmesi hedeflenmiştir (DPT, 1968: 160). Hizmet içi eğitimler ile öğretmenlerin mesleki yeterliğinin artırılması, öğrencilerin kaliteli ve nitelikli bir eğitim sürecine dahil olması amacıyla öğrenci mevcut sayılarında düzenlemelere gidilmesine işaret edilmiştir (DPT, 1968: 160).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)

Üçüncü kalkınma planında öncelikle ilk iki plandaki eğitim hedeflerinin gerçekleşme durumlarına ilişkin bir değerlendirme yapılmıştır. İlk iki planda dikkat çeken yükseköğretim kurumunun önemi ve orta öğretimin bu yöndeki hazırlık basamağı oluşuna ilişkin eksiklikler belirlenmiştir (DPT, 1973: 86). Yurdun çeşitli yörelerine öğretmen ve ders materyallerinin dağılımındaki eşitsizlikler vurgulanmıştır. Bu eksikliklerin giderilmesi, burs ve yurtlardan faydalanma imkanlarının artırılmasına yönelik hedefler temel öğelerdir (DPT, 1973: 88). Eğitim sisteminin tam bir dönüşümüne girilmesi için eğitim kurumlarının yurt geneline eşit dağılımı gözetilmek istenmiştir. Aynı şekilde eğitim-sanayi işbirliği için nitelikli ve kalifiye iş gücünün gelişimi hedeflenmiştir (DPT, 1973: 717). Yükseköğretime hazırlık süreci başta olmak üzere ihtiyaç duyan öğrenciler için rehberlik hizmetleri verilmesi öngörülmüştür (DPT, 1973: 744). Yükseköğretimin çağdaş bir toplumdaki yeri açısından öğretim üyesi

yetiştirilmesi amacıyla yurtdışına öğrenci gönderilmesi, kredi, burs ve yurt hizmetleri desteklerine işaret edilmiştir (DPT, 1973: 770). Yaygın eğitim, teknik ve mesleki eğitim işbirliği içinde tamamlanması planlanmıştır (DPT, 1973: 775).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)

Dördüncü kalkınma planı içerisinde özellikle eğitim sisteminin hem niceliksel hem de niteliksel açıdan insan gücü yetiştirmedeki eksikliklerine vurgu yapılmıştır (DPT, 1979: 148). Öğretmen sayısının yanı sıra öğretmen yetiştirmeye odaklı kurumlarında yapısal eksikliklerine dikkat çekilmiştir (DPT, 1979: 149). Toplumun geneline hitap etmesi hedeflenen yaygın eğitim hizmetlerinden yeterince faydalanılamamış olduğu belirtilmiştir (DPT, 1979: 150). İlgili plan dahilinde ilk olarak ilkokul düzeyinden başlanmak üzere bütün öğrencilere ders araç gereçleri ve kırtasiye materyali desteği sağlanacaktır (DPT, 1979: 456). Yükseköğretim kurumları teşvik edilmekle birlikte öğretim üyesi ihtiyacı bakımından yurt içinde doktora programlarının geliştirilmesine işaret edilmiştir (DPT, 1979: 459). Öğrencilerin yaparak yaşayarak uygulamalı biçimde öğrenmelerinin önünün açılması istenmiştir (DPT, 1979: 670). Her yerde her zaman eğitim anlayışı ile yetişkin kursları ve mesleki kursların düzenlenmesi benimsenmiştir (DPT, 1979: 671).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985–1989)

Beşinci beş yıllık kalkınma planında temel hedef 15-64 yaş grubunun yaygın eğitim ve hizmet içi eğitimlerle istihdam edilmesidir (DPT, 1985: 127). Teknik eğitim konusunda çalışmalara önem verilecektir (DPT, 1985: 120). Aile ve çocuk sağlığının korunması konusunda eğitim ve uygulama önlemleri alınacaktır (DPT, 1985: 125). Niteliksiz iş gücünün toplumun ihtiyaçları çerçevesinde nitelikli hale dönüştürülmesine çalışılacaktır (DPT, 1985: 128). Gençlerin eğitimi konusunda özellikle beceri eğitimine vurgu yapılmıştır. Bunların okul mezuniyeti sonrası mesleğe yönlendirilmelerinde rehberlik hizmetlerine ağırlık verilecektir (DPT, 1985: 133). Bu plan döneminde mevcut eğitim kurum ve donanımının potansiyeli korunacak, kontenjan artırımına gidilmeyecek, teknik personel yetiştirilmesine dönük eğitime önem verilecek, mevcut kurumların eksikleri tamamlanacaktır. Her kademedeki eğitimin kalitesinin artırılması için eğitim programları içerik ve yöntemler bakımından gözden geçirilecektir (DPT, 1985: 139). Özel okulların teşvik edilmesine başlanacaktır (DPT, 1985: 144).

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990–1994)

Bu plan kapsamında eğitimin kalitesinin artırılması esas alınacak (DPT, 1990: 3) ve verimliliğin artırılmasına çalışılacaktır (DPT, 1990: 257). Kadınların eğitimi konusuna bu plan döneminde dikkat çekilmiştir. Kadınların mesleki eğitim imkânlarından faydalanması için tedbirlerin alınması istenmiştir (DPT, 1990: 287). Okul öncesi eğitim kapsamında ana sınıfı ve anaokulların yaygınlaştırılması gerektiği vurgulanmıştır (DPT, 1990: 291). Toplumun ve çağın ihtiyaç ve koşullarına göre eğitim programları revize edilecek, alt yapı çalışmaları geliştirilecek, eğitimde teknoloji kullanılacak, görsel-ışitsel araçlar eğitim ortamlarında yaygınlaştırılacak, bilgisayar destekli eğitim öğretim süreci oluşturulacaktır (DPT, 1990: 293). Özel okulların ve özel vakıf üniversitelerin açılması desteklenecektir (DPT, 1990: 294). Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine odaklanarak mesleğe yönlentilmeleri için mesleki rehberlik

hizmetleri sistemi oluşturulacaktır (DPT, 1990: 295). Girişimcilik becerisi eğitim programları açılacaktır (DPT, 1990: 295).

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996–2000)

Mesleki rehberlik hizmetlerinin kısıtlı olması nedeniyle, meslek liselerine talep desteklenmelidir (DPT, 1996: 12). Bireylerin yetenek ve ilgilerine göre eğitim verilmesine çalışılacaktır (DPT, 1996: 19). Her kademede eğitim uygulamaları gözden geçirilecek, okul öncesinden emeklilik sonrasına kadar her kademede eğitim hizmetleri ihtiyaçlar doğrultusunda geliştirilecektir (DPT, 1996: 22). Bu planda işgücünün eğitim seviyesinin istenilen seviyeye getirilemediği belirtilmiştir (DPT, 1996: 23). Yine öğretim programlarının bilimsel esas ve usullere göre düzenlenmesinde de eksiklikler bulunmuştur (DPT, 1996: 24). Özellikle yaygın eğitim hizmetlerinin istenilen noktaya taşınmadığına işaret edilmiş olup mesleki rehberlik ihtiyacının önemi vurgulanmıştır (DPT, 1996: 25). Doğrudan yabancı dille eğitim vermek yerine, öncelikle eğitim öğretim süreci içinde iyi ve nitelikli bir yabancı dil öğretilmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir (DPT, 1996: 28).

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001–2005)

Fiziki alt yapı, donanımsal eksiklikler devam etmekte ve bu da eğitimin kalitesini düşürmektedir. Eğitime ayrılan bütçenin artırılması istenmiştir. Tüm desteğe rağmen mesleki eğitimde istenilen ilerlemenin sağlanamadığı tespitinde bulunulmuştur (DPT, 2001: 14). Yaygın eğitim ve mesleki eğitim hizmetleri arasında uyum sürecinin desteklenmesi ihtiyacı dikkat çekmektedir (DPT, 2001: 15). İş hayatına atılan insanların eğitim seviyesinin düşük olması işin niteliğini ve verimliliğini etkilemektedir. Bu da eğitimin önemini göstermektedir (DPT, 2001: 17). Halkın eğitimi için radyo ve televizyonda eğitici yayınlara başlanacaktır (DPT, 2001: 64). Taşınabilir eğitim geliştirilecek, mesleki ve beceri eğitimine yönelik kurslar yaygınlaştırılacaktır (DPT, 2001: 70). Toplumun eğitim seviyesini yükseltebilmek adına bu dönemde zorunlu temel eğitim 8 yıla çıkarılmıştır. Fiziki alt yapı eksiklikleri ve personel eksikliğinin giderilmesi için çalışmalar yapılacaktır (DPT, 2001: 74). Sosyal, bilişsel, zihinsel ve ahlaki gelişimin şekillenmesinde önem arz eden bir dönem olması bakımında okul öncesi eğitime önem verilecektir (DPT, 2001: 82).

Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007–2013)

Eğitimde işgücünün niteliğine yönelik duyarlılığın artırılması amaçlanmaktadır (DPT, 2007: 4). Yetenekleri ölçüsünde bireylerin mesleğe yönlendirilmesine çalışılacaktır (DPT, 2007: 39). Eğitimde kalite sorunu devam etmektedir (DPT, 2007: 40). Bu plan döneminde sektörler arası işbirliğinin geliştirilmesine vurgu yapılmıştır. Eğitim ve sağlık hizmetlerinin niteliğinin artırılması için bütçe artırımına gidilecektir (DPT, 2007: 58). Bilgiye ve rekabete dayalı ekonomi desteklenecek, işgücü eğitimi devam ettirilecektir (DPT, 2007: 58). Dershanelerin özel eğitim kurumlarına dönüşümü desteklenecektir. Eğitim sistemi süreç odaklı olacak, sınav odaklı sistem dönüştürülecektir. Eğitim kurumlarının kalitesi desteklenecektir. Performans odaklı bir sistem oluşturulacaktır (DPT, 2007: 87). Bu plan içinde özel eğitim programları yardımıyla girişimcilik desteklenecektir (DPT, 2007: 92).

Onuncu Kalkınma Planı (2014–2018)

Okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması başlıca hedefler içerisine katılmıştır. Gelişen çağa uyum açısından bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin takip edilmesi istenmiş, iş ve eğitim ile iç içe bilgi beceri kazanımı sürecinde kullanılmasına vurgu yapılmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 31). Bireylerin gelişimi bakımından sporun ve sanatın eğitim süreci içindeki önemine dikkat çekilmiştir. Her bireyin farklı ve değerli olduğu anlayışından hareketle bireylerin farklılıklarının eğitim sürecine olumlu yansıtılmasına dikkat çekilmek istenmiştir. Erken dil eğitimine başlamanın önemli olduğu anlayışı benimsenmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 32). Hayat boyu öğrenme ve rehberlik hizmetlerinin geliştirilmesi için bütçeden pay ayrılmasına işaret edilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 33). Uzaktan eğitim ve mobil öğrenme uygulamalarının son yıllara yükselişine dikkat çekilmiş ve son plan içerisinde hedeflere dahil edilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 124).

Sonuç

Türk Eğitim Sistemi'nde eğitim politikalarının özünü; demokrasiyi özümsemiş, düşünme, algılama ve problem çözme yeteneği gelişmiş, dış dünyaya, evrensel değerlere ve yeni düşüncelere açık, kişisel sorumluluk duygusu ve toplumsal duyarlılığı gelişmiş, bilim ve teknoloji üretimine yatkın, beceri düzeyi yüksek insan gücünün yetiştirilmesi oluşturmaktadır. Her ülkenin en değerli varlığı insandır. Kalkınmanın sürükleyici faktörlerinden en önemlisi de beşeri kaynaklardır. Dolayısıyla insanın eğitim yoluyla ülke kalkınmasının hizmetine verilmesi üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. Türkiye, son yıllarda özellikle eğitim alanında beşeri ve fiziki altyapısını dünya standartlarına göre oldukça iyileştirmiştir. Tüm kademelerdeki okullaşma oranlarında %100'e ulaşan büyük artışlar gerçekleştirmiştir. Derslik başına düşen öğrenci sayısı önemli ölçüde azaltılmıştır. Kız çocukları ile yoksul öğrencilerin eğitiminde devamlılık gerçekleştirilmiştir. Taşınabilir eğitim güçlendirilmiştir. Zorunlu eğitim süresi uzatılarak 12 yıla çıkarılmıştır. Ortaöğretim sistemi yeniden yapılandırılmış ve 4+4+4 şeklinde bir organizasyona geçilmiştir. İlkokul ve ortaokulların ayrılması, fiziki mekânın çocukların gelişim özelliklerine göre sağlıklı bir şekilde yapılandırılması sağlanmıştır. Bu durum fiziki ortamın çocukların daha rahat hareket etmesine; yöneticiler açısından da disiplin sorunlarının daha az yaşanması bakımından olumlu bulunmuştur (Doğan, Uğurlu, Demir, 2014: 132). Kalkınma Planlarında işaret edilen eğitim politikalarına istinaden öğretmenlerin hizmet içi eğitimleri artırılmıştır. Öğrencilerin ders kitapları ücretsiz olarak verilmektedir. Eğitime ayrılan kamu kaynakları önceki dönemlere göre daha fazla artırılmıştır. Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi (FATİH) Projesi kapsamında lise öğrencilerine tablet bilgisayarlar dağıtılmıştır. Tüm okullarda akıllı tahta uygulamasına gidilmiştir. Bu konuda öğretmen ve öğrencilere yönelik eğitimler vermeye devam etmektedir (Keser, Çetinkaya, 2013: 377-403). Yükseköğretim ülke genelinde her ilde yaygınlaştırılmış ve kontenjanlar önemli ölçüde artırılmıştır. Bütün bu çalışmalar, ülkenin geleceği açısından yararlı olacağı düşünülen uygulamalardır.

Eğitim kalitesinin yükseltilmesi, bölgeler ve okul türleri arasındaki başarı düzeyi farklılıklarının azaltılması önemini korumaktadır. Öğrenme ortamlarının niteliğinin eşitlik ve hakkaniyet çerçevesinde artırılması, öğretmen yetiştirme ve geliştirme sisteminin yeniden yapılandırılması, kariyer gelişim ve performans değerlendirme sisteminin oluşturulması, akademik personelin nicelik ve niteliğinin artırılması, bilgi teknolojilerinin müfredatla entegrasyonunun sağlanması ve eğitim ile istihdam ilişkisinin güçlendirilmesi ihtiyacı devam

etmektedir. Sosyal, coğrafi, ekonomik vb. alanlarda sorunlu olan bölgelerde eğitime erişim tam olarak sağlanmalıdır.

Kalkınma planlarının incelendiği bir çalışmada planların eğitim bölümünün eğitimin iç ve dış sorunlarını çözme becerisinden uzak olduğu ortaya konulmuştur. Eğitimin planlanması, vatandaşın eğitim ihtiyaçlarını “halkın ihtiyaçları doğrultusunda”, hak ve eşitlik anlayışı çerçevesinde karşılanmasına yönelik olarak yapılamamıştır. Halkın öncelikli ihtiyacı yerine eğitim öncelikle, “karma” ya da “liberal” ekonomi politikalarının egemen olduğu bir sistemin kurulmasına yönelmiştir (Küçüker, 2012: 22). Eğitim sisteminin, giderek artan sorunlardan dolayı, toplumu 21.yüzyıla hazırlama konusunda yetersiz kaldığı söylenebilir (Özyılmaz, 2013). Eğitimin tüm kademeleri içinde altyapı ve insan gücü eksiklikleri, öğretmen dağılımında karşılaşılan dengesizlikler, sınıf mevcutlarının bölgelere göre farklı oluşu, öğrencilerin mesleki yönlendirilmelerinde yaşanan sıkıntılar, finansman gibi birçok çözüm bekleyen sorun bulunmaktadır. Planlı bir eğitim sisteminin oluşturulabilmesi için; somut projelere, ek finansal kaynaklara, kurumlar arası sağlıklı bir eşgüdümüne ihtiyaç devam etmektedir (Altundemir, 2012: 102-103). Sonuç olarak kalkınma planları bir ülkenin geleceğine yönelik olarak yapılması düşünülen politikaları içerir. Kalkınma planlarını uygulama süreçlerinin sağlıklı işlemesi ülkenin geleceği açısından önemlidir.

KAYNAKÇA

Altundemir, ME. (2012). Kalkınma planlarından eğitime bakış: Kamusal mallar teorisi perspektifinden, *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 7(1): 94-105

Doğan, S., Uğurlu, T., Demir, A. (2014). 4+4+4 Eğitim sisteminin okul paydaşlarına olumlu ve olumsuz etkilerinin yönetici görüşlerine göre incelenmesi, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 13(1): 115-138. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/223231> (7 Ekim 2017 tarihinde erişim sağlanmıştır).

Erat, V., Arap, İ. (2017). Kalkınmadan rekabete Türkiye’de planlamanın dönüşümü, *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 18: 137-156. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/261289> (22 Eylül 2017 tarihinde erişim sağlanmıştır)

Keser, H., Çetinkaya, L. (2013). Öğretmen ve öğrencilerin etkileşimli tahta kullanımına yönelik yaşamış oldukları sorunlar ve çözüm önerileri, *Turkish Studies*, 8(6): 377-403. https://www.researchgate.net/profile/Levent_Cetinkaya/publication/286214420_Ogretmen_ve_ogrencilerin_etkilesimli_tahta_kullanimina_yonelik_yasamis_olduklari_sorunlar_ve_cozum_onerileri/links/56d18aad08ae4d8d64a5c213.pdf (7 Ekim 2017 tarihinde erişim sağlanmıştır).

Küçükler, E. (2010). Türkiye’de eğitim planlaması neyi hedefliyor?, International Conference on New Trends in Education and Their Implications, 11-13 Kasım, Antalya. <http://www.iconte.org/FileUpload/ks59689/File/33.pdf> (15 Eylül 2017 tarihinde erişim sağlanmıştır).

Küçükler, E. (2012). Türkiye’de kalkınma planları kapsamında yapılan eğitim planlarının Analizi, (Kastamonu Eğitim Dergisi, 20(1): 9-26. http://www.kefdergi.com/pdf/20_1/20_1_2.pdf (11 Eylül 2017 tarihinde erişim sağlanmıştır).

Özyılmaz, Ö. (2013). Türk milli eğitim sisteminin sorunları ve çözüm arayışları, 4.Baskı, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1963). Birinci beş yıllık kalkınma planı (1963-1967), Ankara: Başbakanlık Devlet Matbaası. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan1.pdf> (10.09.2017 tarihinde erişim sağlanmıştır).

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1968). İkinci beş yıllık kalkınma planı (1968-1972), Ankara: Başbakanlık Devlet Matbaası. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan2.pdf> (10.09.2017 tarihinde erişim sağlanmıştır)

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1972). Üçüncü beş yıllık kalkınma planı (1973-1977), Ankara: DPT Yayın No: 1272. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan3.pdf> (10.09.2017 tarihinde erişim sağlanmıştır)

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (1978). Dördüncü beş yıllık kalkınma planı (1979-1983), Ankara: DPT Yayın No: 1664. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan4.pdf> (10.09.2017 tarihinde erişim sağlanmıştır).

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (1984). Beşinci beş yıllık kalkınma planı (1985–1989), Ankara: DPT Yayın No: 1974. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan5.pdf> (10.09.2017 tarihinde erişim sağlanmıştır).

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (1989). Altıncı beş yıllık kalkınma planı (1990–1994), Ankara: DPT Yayın No: 2174. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan6.pdf> (12.09.2017 tarihinde erişim sağlanmıştır).

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (1995). Yedinci beş yıllık kalkınma planı (1996–2000), Ankara: 25 Temmuz 1995 Sayılı Resmi Gazete No: 22554. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/vii/plan7.pdf> (13.09.2017 tarihinde erişim sağlanmıştır)

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (2000). Sekizinci beş yıllık kalkınma planı (2001–2005), Ankara: DPT Yayınları. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/viii/plan8str.pdf> (14.09.2017 tarihinde erişim sağlanmıştır).

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (2006). Dokuzuncu kalkınma planı (2007–2013), Ankara: DPT Yayınları. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan9.pdf> (15.09.2017 tarihinde erişim sağlanmıştır).

T.C. Kalkınma Bakanlığı (2013). Onuncu Kalkınma Planı (2014–2018), Ankara. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan10.pdf> (16 Eylül 2017 tarihinde erişim sağlanmıştır).

Yıldırım A, Şimşek H (2008). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Field : Islamic Sciences

Type : Review Article

Received: 15.06.2017 - *Corrected*: 10.11.2017 - *Accepted*: 19.11.2017

Hadislerin Hz. Peygambere (s.a.s.) Âidiyetini Tespitte Hz. Ömer'in Kullandığı İstişhad Metodunun Hadis İlmine Katkısı

Erdoğan KÖYÇÜ

Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Bartın, TÜRKİYE

E-Posta: ekoycu@bartin.edu.tr

Öz

Ömer b. el-Hattâb, hem Hadis İlmî'nde hem de İslâm Tarihi'nde üzerinde en çok mesâi harcanan bir sahâbî olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira Hadis İlmî'nde rivayet ettiği hadislerin kıymeti ve hadislerin nakillerinde zapt yönünden eleştiriye tabi tutulması dikkate değer hususlardandır. İslam Tarihi'nde ise ilk olarak Emîru'l-Mü'minîn sıfatının kendisine verilmesi yanında Peygamberimizin (s.a.s.) Mekke'den Medine'ye hicret ettiği milâdî 622 yılını hicri yılı takvim başı ilan etmesi, devlet yönetimini tanzim etmesi ve ordu komutanı olarak Şam, Irak, Mısır ve Kudüs'ün fethi gerçekleştirmek için sarf ettiği emek ve gayret önemli hâdiseler olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırmamızda Hz. Ömer'in hadis rivayet eden sahâbîlerin rivayetleri kendisine ulaştığında ceddenin mirastan pay alıp alamayacağı konusunda olduğu gibi Hz. Ebû Bekir'in ceddeye miras vermediği ancak, Peygamberimizin (s.a.s.) ceddeye 1/6 hisse verdiğine dair hâdiseyi istişhad eden başka bir sahâbînin istişhadını kabul edip yanlış olan icraatından dönmesi Sahâbî Döneminde Hz. Ali'nin ve Tâbiûn Döneminde ise Şu'be b. el-Haccâc'ın Sahâbe ve Tabiûn'un hadis rivayetlerinin doğruluğuna dair yemin istemesi ve ravinin rivayet ettiği 3 defa kapıyı çalıp izin isteme hâdisesinde olduğu gibi istişhad için başka bir sahâbî ravi tarafından işitilip işitilmediğinin araştırılması rivayet ettiği hadislerin rivayet değeri ve bu rivayetlerin diğer sahabîlerden özellikle eksik ezberlenmesi neticesinde Hz. Âişe tarafından hadisın tashihi yapıldığına dair bazı örnekler zikredilmiştir. Hz. Ömer'in kullandığı istişhad metodu hadislerin sahih bir şekilde nakledilmesi yanında hadisın başka ravileri var mı? yok mu? şeklinde bir araştırma ile de hadis ravilerinin mevsûkiyetinin tasdiki yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Râvîler, Hz. Ömer, İstişhâd, Âidiyet

Testimony of Hadiths by the Prophet (p.b.u.h.) the Contribution of Omer's Method of Witnessing to the Hadith of Knowledge

Abstract

Omer b. al-Hattâb emerges as a companion who has been the most wasted on both Hadith Sciences and İslamic History because it is worth noting that the hadiths narrated in the Hadith Science are subject to criticism in terms of capturing the values and hadiths in transit. Prophet Muhammad (p.b.u.h.) declared the year of 622 when he had emigrated from Mecca to Medina as the beginning of the calendar and the army commander, Damascus, Iraq, Egypt, and Jerusalem, have come to the conclusion that the labor and effort to realize the conquest is important. As the narrators of Umar's hadith narrated to him, he was not able to take the inheritance share of the grandma Abu Bakir didn't inherit to grandma however, accepting the consultation of another companion who has complained about the fact that the Prophet (p.b.u.h.) gave a 1/6 share to the grandma In the period of Companios for example Ali and Tabiun Periods just as Şuba b. al-Hacca'c is in the process of stealing the door three times and asking for permission which narrated, as the request of the Companions and Tabiun for the correctness of the hadith narrations and to hear whether it was heard by another companion narrator some examples have been cited for the proofreading hadiths by Aisa. The witness method that Umar used to convey the hadiths safely and are there other narrators in the hadith? no? a study of the history of the hadith narrators is done.

Keywords: Hadiths, Narrators, Omar, Witnesses, Belonging

Giriş

Ömer b. el-Hattâb'ın Hayatı

Künyesi: Ömer b. el-Hattâb b. Nufeyl b. Abdiluzza b. Riyâd b. Abdillâh b. Kurt b. Rezah b. Adıyy b. Ka'b b. Lueyy b. Ğâlib el-Kuraşî el-Adevî Ebû Hafs¹

Annesi Hanteme binti Hâşim Zi'rrumahayn b. el-Muğîre b. Abdillâh b. Ömer Mahzûm² (Hanteme binti Hişâm da denilir ancak 1. rivayet daha doğrudur.)³

Hayatı

Hız. Ömer, Fil Vâkıası'ndan 13 sene sonra doğmuş, Usâme b. Zeyd b. Eslem'in babasından onun da dedesinden rivayet ettiğine göre Ömer: "Büyük Ficâr'dan 4 yıl sonra doğdum." dedi.⁴

Hilal b. Yisâf'ın rivayetine göre Ömer b. el-Hattâb (r.a.) 40 erkek, 11 kadının Müslüman olmasından sonra⁵ Mekke'de Müslüman olmuştur.⁶ Oğlu Abdullâh'ın rivayetine göre babası Müslüman olurken Peygamberimiz onun göğsüne 3 defa vurarak: "Allah'ım onun göğsündeki kını çıkar onu imanla değiştir!" diye dua etmiş, bunu 3 defa tekrar etmiştir.⁷

Peygamberimizin (s.a.s.) Mekke'den Medine'ye hicretin yılı olan 622 yılını Hicrî Takvim başı kabul etmiş⁸, Allah kendisine Şâm, Irâk ve Mısır'ın fethini müyesser kılmıştır.⁹

Ukbe b. Âmir'in Ebû Hureyre'den rivayete ettiği bir hadise göre Peygamberimiz (s.a.s.): "Benden sonra bir Nebî olsaydı Ömer olurdu." buyurmuştur."¹⁰

Rasûlullâh'ın (s.a.s.) hicretinden önce hicret etmiş¹¹, Bedir Savaşı başta olmak üzere Hız. Peygamberle beraber bütün savaflara¹² ve Rıdvan Biati'na katılmıştır.¹³ İlk olarak "Emîru'l-Mü'minîn" olarak isimlendirilmiş¹⁴, 10 yıl 5 ay halifelik yapmıştır.¹⁵

Ebû Hanîfe, Hız. Peygamberin (s.a.s.), Hız. Ebû Bekir ve Hız. Ömer'in 63 yaşında vefat ettiklerini kaydetmiştir.¹⁶ 23 Senesi Zilhicce ayında el-Muğîre b. Şu'benin (ö. 50/670) kölesi Feyrûz tarafından yaralanmış¹⁷, Zilhicce ayının bitiminden 4 gün önce Çarşamba günü şehit

¹ Cemâluddin Ebu'l-Haccâc el-Mizzî (1413/1992). *Tehzîbu'l-Kemâl fî Esmâi'r-Ricâl*, (tah. Beşşâr Avvâd Ma'rûf) 2. Baskı, Beyrut: Muessetu'r-Risâle, 21: 316-317. Muhammed b. Abdilberr el-Kurtubî (1415/199). *el-İstîâb fî Ma'rifeti'l-Ashâb*, Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 3: 235.

² el-Kurtubî, *el-İstîâb*, 3: 235.

³ el-Mizzî, *Tehzîb*, 21: 317.

⁴ el-Kurtubî, *el-İstîâb*, 3: 235.

⁵ el-Kurtubî, *el-İstîâb*, 3: 236.

⁶ el-Mizzî, *Tehzîb*, 21: 317.

⁷ el-Kurtubî, *el-İstîâb*, 2: 237.

⁸ el-Kurtubî, *el-İstîâb*, 3: 236.

⁹ el-Kurtubî, *el-İstîâb*, 3: 236.

¹⁰ el-Kurtubî, *el-İstîâb*, 3: 236.

¹¹ el-Mizzî, *Tehzîb*, 21: 317.

¹² el-Mizzî, *Tehzîb*, 21: 317.

¹³ el-Kurtubî, *el-İstîâb*, 3: 236.

¹⁴ el-Kurtubî, *el-İstîâb*, 3: 235.

¹⁵ el-Mizzî, *Tehzîb*, 21: 317.

¹⁶ Ebû Hanîfe Nu'man b. Sâbit, (1382/1962). *Musned*, (takdim ve tah. Safvetu's-Sakâ), yy. 168.

¹⁷ el-Kurtubî, *el-İstîâb fî Ma'rifeti'l-Ashâb*, 3: 240.

edilmiştir. Hz. Âişe'nin evinin içine Rasûlullah'ın yanına defnedilmiş, Suhayb b. Sinân cenaze namazını kıldırmıştır.¹⁸

Hz. Ömer Peygamberimizle sıhriyet bağının kesildiğini ifade ederek Hz. Osman'ın eşinin vefatından sonra kızı Hafsa validemizi nikâhlamak istediğinde Peygamberimiz (s.a.s) “Ondan daha hayırlı bir hısımlık haber vereyim mi?” demiş, Hz. Osman’la kızını evlendirmiş ve Hafsa ile nikâhlanmıştı.¹⁹

Hz. Ömer’in Hadis İlimi’ndeki Yeri

Sa’d b. İbrahim’in Ebû Seleme’den onun da Âişe’den rivayet ettiği bir hadiste Peygamberimiz (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Sizden önceki ümmette muhaddisler vardı. Bu ümmetin içinde hiçbir muhaddis olmasa bile Ömer b. el-Hattâb olurdu.”²⁰ Bu rivayet, Hz. Ömer’in hadis rivayetindeki yeri ve önemini ifade etmeye yeter bir karinedir. Peygamberimiz (s.a.s.) döneminde çoğu fikhî meseleleri ihtivâ eden 500 kadar hadisten oluşan bir sahife de yazmıştır.²¹

Hocaları

1. Nebî (s.a.s.) (ö. 10/632)²²
 2. Ubeyy b. Ka’b (ö. 19/640)²³
 3. Ebû Bekir es-Siddîk (ö. 12/634)²⁴
- 13.2.Talebeleri

Cemâluddin Ebû'l-Haccâc el-Mizzî (ö. 742/1341) Hz. Ömer’in 157 hocasını kaydetmiştir. Bunlardan bazıları:

1. İbrâhim b. Abdirrahmân b. Avf²⁵
2. İbrâhim b. Abdirrahmân b. Avf’ın Azadlı Kölesi Eslem²⁶
3. Esved b. Yezid en-Nehaî (ö. 75/694)²⁷
4. Esîr b. Câbir²⁸

¹⁸ el-Mizzî, *Tehzîb*, 21: 317.

¹⁹ Ebû Hanîfe, *Musned*, 172.

²⁰ el-Kurtubî, *el-İstîâb*, 3: 236.

²¹ Hz. Ali, Abdullah b. Mes’ûd, Abdullah b. Abbas ve Abdullah b. Ömer olmak üzere birçok sahâbî yanında Saîd b. Müseyyeb, Kâdî Şüreyh, Esved b. Yezîd ve Kays b. Ebû Hâzim gibi pek çok tâbî rivayette bulunmuştur. Bu hadisleri, Ebû Bekir en-Neccâd, *Musnedu Ömer b. el- Hattâb* (nşr. Mahfûzurrahmân Zeynullah, Medine, 1415/ 1994) ve İbn Şeybe, *Musnedu Emiri'l-Mu'minîn Ömer b. el- Hattâb* (nşr. Kemâl Yûsuf el-Hût, Beyrut 1405/1985) adlarıyla bir araya getirmiştir. Kocak, Muhsin, (2007). “Ömer” *DİA*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 34: 52.

²² el-Mizzî, *Tehzîb*, 21: 317.

²³ el-Mizzî, *Tehzîb*, 21: 317.

²⁴ el-Mizzî, *Tehzîb*, 21: 317.

²⁵ el-Mizzî, *Tehzîb*, 21: 317.

²⁶ el-Mizzî, *Tehzîb*, 21: 317.

²⁷ el-Mizzî, *Tehzîb*, 21: 317.

5. Eş'as b. Kays (Ebû Muhammed Ma'dikerib b. Kays b. Ma'dikerib el-Kindî) (ö. 40/661) ²⁹
6. Ömer b. el-Hattâb'ın Müezzini Akra' ³⁰
7. Enes b. Mâlik (ö. 93/712) ³¹
8. el-Berâ b. Âzib (ö. 71/690) ³²
9. Sa'lebe b. Ebî Mâlik el-Kurazî ³³
10. Câbir b. Semure ³⁴
11. Câbir b. Abdillâh (ö. 70/697) ³⁵
12. Câbir (Cuveyr) el-Adevî ³⁶
13. Cubeyr b. Hayye es-Sekafi ³⁷

H. Ömer'in rivayet ettiği hadisler, *el-Kutubi's-Sitte* veya *el-Kutubu't-Tis'a* delilen İmam Mâlik (ö. 179/795), Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855), el-Buhârî (ö. 256/870), Müslim (ö. 261/875), et-Tirmizî (ö. 279/892), Ebû Dâvûd (ö. 275/888), en-Nesâî (ö. 303/915) İbn Mâce (ö. 273/886) ve ed-Dârimî'nin (ö. 255/828) hadis koleksiyonları ³⁸ yanında bu müelliflerden daha sonra tasnif edilen et-Taberânî'nin (ö. 360/971) *el-Mucemu'l-Kebîr*, *el-Mu'cemu'l-Evsat*, *el-Mu'cemu's-Sağîr*, es-Suyûtî'nin (ö. 911/1505), *el-Câmiu's-Sağîr*, Ali el-Muttakî el-Hindî'nin (ö. 975/1573), *Kenzu'l-Ummâl fî Süneni'l-Akvâl ve'l-Ef'âl* adlı eserlerinde de vardır. H. Ömer'in Hadislerde kullanmış olduğu İstîşhâd metoduyla ilgili zikrettiğimiz örnekler bu kaynaklarda vardır.

Ebû Hanife Nu'mân b. Sâbit'in (ö. 150/776) Hadis ile ilgili olan eseri *Musned*'inde ilk hadis rivayeti Ebû Hanife> Muhammed b. İbrahim et-Teymî> Alkame b. Vakkâs el-Leysî>, Ömer b. el-Hattab> isnadıyla "Ameller, niyetlere göredir." hadisidir. ³⁹ Bu hadis, el-

Buhârî'nin (ö. 256/870) *el-Câmiu's-Sahîh*'inin de ilk hadisidir. Rivayetin isnadı ise: el-Buhârî> el-Humeydî> Sufyân> Yahyâ b. Saîd el-Ensârî> Muhammed b. İbrahim et-Teymî> Alkame b. Vakkâs el-Leysî> Ömer b. el-Hattab'tır. Muhammed b. İbrahim et-Teymî, Alkame b. Vakkâs el-Leysî, Ömer b. el-Hattab ⁴⁰ her iki hadiste de ortak ravidir. Hadis metni her iki rivayette de aynıdır.

²⁸ el-Mizzî, *Tehzîb*, 21: 317.

²⁹ el-Mizzî, *Tehzîb*, 21: 317.

³⁰ el-Mizzî, *Tehzîb*, 21: 317.

³¹ el-Mizzî, *Tehzîb*, 21: 317.

³² el-Mizzî, *Tehzîb*, 21: 317.

³³ el-Mizzî, *Tehzîb*, 21: 317.

³⁴ el-Mizzî, *Tehzîb*, 21: 317.

³⁵ el-Mizzî, *Tehzîb*, 21: 317.

³⁶ el-Mizzî, *Tehzîb*, 21: 317.

³⁷ el-Mizzî, *Tehzîb*, 21: 317.

³⁸ Bu 9 eser *el-Kutubu's-Sitte* ve *Şuruhuhâ* adıyla İstanbul'da Çağrı Yayınları tarafından 1981 ve 1992 yıllarında 2 defa neşredilmiştir.

³⁹ Ebû Hanîfe, *Musned*, 8.

⁴⁰ el-Buhârî, Muhammed b. İsmail, (1992). *el-Câmiu's-Sahîh*, İstanbul: Çağrı Yayınları. Bedu'l-Vahy, 1.

İstişhâd Kelimesinin Sözlük ve Terim Anlamı

“Şehide” kelimesinden türemiş olan “şâhid” kelimesi hazır⁴¹, “şehâdet” kelimesi kesin haber⁴², “istişhad” kelimesi ise “ bir olaya şâhid olduğunu haber verme”⁴³, şahit olup olmadığını sorma⁴⁴ anlamlarına gelmektedir.

İstişhâd’ın içeriği ile ilgili olarak şu yorum yapılmıştır: “İlk önce söz getirilir. Sonra onun bundan doğan ve buna zeyil konumunda olan doğruluğuna delil ve örnek teşkil eden diğer bir söz takip eder.”⁴⁵

İstişhâd kelimesinin Kur’ân-ı Kerîm’de bir olayın gerçekleşip gerçekleşmediğini ispat etmek için olaya şahit olan kişinin gördüğü olayın bir başkası tarafından da görülmüş olduğunun delillendirilmesi anlamını taşıdığı: “Kadınlarınızdan fuhuş yapanlara karşı aranızdan dört şahit getirin. Eğer şahitlik ederlerse, o kadınları ölüm alıp götürünceye yahut Allah onlara bir yol açıncaya kadar evlerde hapsedin.”⁴⁶ âyetindeki beyanla Kazf hâdisesinde 4 şâhit getirmeyi, “Ey iman edenler! Belirlenmiş bir süre için birbirinize borçlandığınız vakit onu yazın. Bir kâtip onu aranızda adâletle yazsın. Hiçbir kâtip Allah’ın kendisine öğrettiği gibi yazmaktan geri durmasın; (her şeyi olduğu gibi) yazsın. Üzerinde hak olan kimse (borçlu) da yazdırsın, Rabbinden korksın ve borcunu asla eksik yazdırmamasın. Şayet borçlu sefih veya akıllı zayıf veya kendisi söyleyip yazdıramayacak durumda ise, velisi adaletle yazdırsın. Erkeklerinizden iki de şâhit bulundurun. Eğer iki erkek bulunamazsa rıza göstereceğiniz şahitlerden bir erkek ile -biri yanılırsa diğerinin ona hatırlatması için- iki kadın (olsun). Çağırıldıkları vakit şahitler gelmezlik etmesin. Büyük veya küçük, vadesine kadar hiçbir şeyi yazmaktan sakın üşenmeyin. Böyle yapmanız Allah nezdinde daha adaletli, şehadet için daha sağlam, şüpheye düşmemeniz için daha uygundur.”⁴⁷ beyanıyla borçlanmada ise 2 şahit getirilmesi şartı mevcuttur.

Ebû'l-Fazl İbn Manzûr (ö. 711/1311) Hz. Ömer’in şâhidliği hakkıyla yerine getirdiği ve şâhitliği yerine getirenleri nasıl eleştirdiği ile ilgili bir haberini zikretmiştir. “ Kim bir münkeri reddeder ve kınayanın kınamasından korkmadan hakkı ikâme ederse şüphesiz o şehitler cemaatine dâhildir. O bu konuda şöyle demiştir: “Bir adamın insanların eşyasını yaktığını gördüğünüzde size ne oluyor da ona sabır edip karşı çıkmıyorsunuz? Dediler ki: “Onun dilinden korkuyoruz.” O da şöyle dedi: “Bu sizin şâhitliğe layık olmadığınızı ortaya koyar.”⁴⁸

Kur’ân’dan İstişhâd Örnekleri

Hz. Peygamberin (s.a.s.) Mirâc’da Allah’ı mı? Cebrâl’i mi gördüğü? konusunda hadislerde geçen malûmat üzerine tartışmalar yapılmıştır.

Hz. Âişe (ö. 58/677) ile Mesrûk (ö. 63/682) arasında geçen hâdisede bu hadisenin hem hadisten ve hem de Kur’ân’dan istişhadını Hz. Âişe yapmıştır. “...Mesrûk’un şöyle dediği

⁴¹ İbn Manzûr, (Tarihsiz). *Lisânu'l-Arab*, “Şehide”, Beyrut: Dâru Sâdır, 3: 242.

⁴² Mecduddin Muhammed b. Ya’kûb el-Feyrûzâbâdî, (1407/1987). *el- Kâmûsu'l-Muhît*, “Şehide”, 2. Baskı, 3: 372.

⁴³ İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, “Şehide”, 3: 240.

⁴⁴ el-Feyrûzâbâdî, *el- Kâmûsu'l-Muhît*, “Şehide”, 372.

⁴⁵ Durmuş, İsmail, (2001). “İstişhâd”, *DİA*, İstanbul: Güzel Sanatlar Matbaası, 23: 392.

⁴⁶ Nisa,4/15.

⁴⁷ Bakara, 2/282.

⁴⁸ İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, “Şehide” 3: 240.

rivayet edilmiştir: “Hz. Âişe’nin yanında dayanmış otuyordum. Bana dedi ki: “Yâ Ebâ Âişe!⁴⁹ Üç şey vardır ki her kim onlardan birini söylese, Allah’ın Rasûlüne büyük iftira etmiş olur. Ben: “Nedir onlar?” dedim.

“Her kim Muhammed’in (s.a.s.) Rabbini gördüğünü iddia ederse, Allah’a en büyük iftira etmiş olur.”

Ben: “Dayanmış vaziyette idim. Hemen oturarak: “Ey Mü’minlerin Annesi! Bana müsâade buyur, acele etme Azîz ve Celîl olan Allah: “Yemin olsun ki Peygamber O’nu, apaçık ufukta gördü.”⁵⁰ “Yemin olsun ki onu başka bir inişte de gördü.”⁵¹ buyurmadı mı? dedim.” Âişe (r.anhâ): “Bu ümmetten bu meseleyi Rasûlullah’a ilk soran benim.” Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: “O, ancak Cibrîl’dir. Ben, O’nu şu iki defadan başka halk edildiği şekilde görmedim. Onu semâdan inerken vücudunun büyüklüğü yer ile gök arasını kaplamış olarak gördüm.”⁵² Âişe (sözüne devamla): “Hem sen Allah’ın (kendisi hakkında): “Onu gözler idrâk edemez ama o gözleri idrâk eder. O, Latîf’tir, Habîr’dir.”⁵³ buyurduğunu işitmedin mi? (yine) Allahu Teâlâ Hazretlerinin: “Allah bir insanla ancak vahiy yoluyla veya perde arkasından konuşur, yahut bir elçi gönderip izniyle ona dilediğini vahiy eder. O yücedir, hakîmdir.”⁵⁴ buyurduğunu duymadın mı? ” dedi.

Hadislerde Bazı İstişâh Örnekleri

Hadis Usûlü’nün temel ilim dallarından birini olan Cerh ve Ta’dîl Esasları’nın bir nev’i temellerinin atılmasına zemin hazırlayan Hadislerin sıhhatini tespitite râvilerin ezberleyip ezberlemediğinin sorgulanması ve Peygamberimiz’den (s.a.s.) rivayet ettiği bir hadisi rivayet eden başka bir sahâbî râvinin bulunup bulunmadığının araştırılması olarak tanımlayabileceğimiz Hadis’te istişâh meselesine dair bazı örnekler sunacağız.

Hz. Ebû Bekir Örneği

Hz. Ebû Bekir’in hilâfeti döneminde cedde’nin (büyükanne) mîrâsının, Kur’ân’da geçmediği ve Rasulullah’ın (s.a.s.) Sünnet’inden bir uygulama bilmediği gerekçesiyle ona mîrâs vermeyen Hz. Ebû Bekir’in (ö. 13/634) bu uygulamasının yanlış olduğunu el-Muğîre b. Şu’be (ö.50/670): «Rasulullah’ın yanında bulunduğunu ve cedde’ye 1/6 miras verdiğini ifade ettiğinde, Hz. Ebû Bekir: “Yanında herhangi biri var mıydı?” diye sormuş, Muhammed b. Mesleme el-Ensârî (ö. 43/663) ayağa kalkıp el-Muğîre b. Şu’be’nin (ö. 50/670) söylediği gibi: “Peygamberimizin ceddeye 1/6 miras verdiğini” ifade etmesi karşısında Hz. Ebû Bekir bu ısrarından vazgeçmiştir. Hz. Peygamberin ceddeye mirastan 1/6 miras verdiğini ifade eden sâhâbiye Hz. Ebû Bekir’in bu hususunun başka bir sahâbî tarafından işitilip işitilmediğini

⁴⁹ Mesrûk’un künyesidir.

⁵⁰ Tekvîr, 81/23.

⁵¹ Necm, 53/13.

⁵² Peygamberimizin Cibrîl’i gördüğü ile ilgili Hz. Âişe: “ Necm Sûresi 9-11. âyetlerle ilgili olarak şöyle demiştir: “Bu ancak Cibrîl’dir. (a.s.) Cibrîl ona erkekler suretinde gelirdi. Bu defasında ise asıl kendi sureti olan şekilde gelmiş ve semânın ufkunu kaplamıştır.” Bkz. Muslim, (1992). *el-Câmiu’s-Sahih*, İstanbul: Çağrı Yayınları, İmân, 77.

⁵³ En’âm, 6/103.

⁵⁴ Şûrâ, 43/51.

sorması hadislerin Hz. Peygambere âdiyetini sorgulama ve hadislerin istişhadında Hz. Ömer'den önce önemli bir merhaleyi teşkil etmektedir

Abdullah (b. Ahmed b. Hanbel)> Babası (Ahmed b. Hanbel)> Abdurezzâk> Ma'mer (b. Râşid) ez-Zuhrî (İbn Şihâb)> Âişe (r.anha) şöyle dedi: “Fâtıma ve Abbâs, Ebû Bekir'e gelip Rasûlullah (s.a.s.) Fedek arazisinden ve O'nun Hayber hissesinden miras istediler. Ebû Bekir Rasûlullah'ın şöyle dediğini işittim dedi: “Biz mirasçı bırakmayız bıraktıklarımız sadakadır. Âli Muhammed bundan yer Ancak Rasûlullah'ın yapmış olduğunu gördüğüm bir işi bırakmam onu yaparım.”⁵⁵

Hz. Ömer, Ridde hâdisesi olduğunda Hz. Ebû Bekir'e: “Sen Rasûlullah'ın (s.a.s.) (Allah Rasûlu (s.a.s.) Ben İnsanlar Allah'tan başka ilah olmadığını söyleyinceye kadar onlarla savaşmakla emir olundum. Onlar bunu söylediklerinde Onun hakkı hariç onlar, kanlarını ve mallarını benden korumuş olurlar. Hesapları da Allah'a aittir.”) buyurduğunu işitmedin mi? diyerek bu hadisi istişhad getirerek Peygamberimizin (s.a.s.) böyle bir sözü olduğu halde nasıl insanlarla savaşacaksınız?” diye sorduğunda Hz. Ebû Bekir onun bu sorusuna : “Ben namaz ile zekâtın arasını ayırmam. İkisinin birbirinden ayıranlarla da savaşırım.” diyerek karşılık vermiştir.⁵⁶

Hz. Ali Örneği

Hz. Alî, hadis rivayetinde hassasiyetini bizzat şöyle ifade etmiştir: “Ben Rasûlullah'tan bir hadis işittiğim zaman Allah beni onunla dilediği kadar faydalandırır. Birisi bana bir hadis rivayet ettiği zaman ondan bunu Rasûlullah'tan işittiğine dair yemin etmesini isterim. Eğer yemin ederse onu tasdik ederim. Ebû Bekir de bana rivayet etti fakat Ebû Bekir doğru söyler.” demiş sonra hadisi zikretmiştir.⁵⁷

Şu'be b. el-Haccâc (ö. 160/776) da Hâlid (b. Hâris el-Huceymî) (ö. 186/802) ve Muâz b. Muâz'ı (b. Nasr b. Hassân el-Anberî) (ö. 198/813) hariç hadislerini aldığı hocalarından yalan bir hadis rivayet etmemeleri konusunda titiz davranır, yemin almadan onların hadislerini kabul etmezdi.⁵⁸ Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855): “Şu'be'nin: “Ben yemin ettirmeden bir adamdan hadis almam.” dediğini zikretmiştir.”⁵⁹

Hz. Âişe Örneği

Saîd b. el-Müseyyib'in (ö. 94/713) rivayetine göre Ebû Bekir (ö. 12/634) vefat ettiğinde ağlayanlar oldu. Ömer (r.a.) (ö. 23/643) şöyle dedi: «Yaşayanların ağlamasıyla meyyite azab olunur.»⁶⁰ Rasûlullah'ın (s.a.s.) bir kabre uğradığını ve âilesinin ağlamasından dolayı meyyite azab edilir.» dediğini Hz. Âişe duyunca: «Allah Ebû Abdırrahmân'ı affetsin: «Allah, kimse

⁵⁵ Ahmed b. Hanbel, *Musned*, (1992). İstanbul: Çağrı Yayınları, 1: 10.

⁵⁶ Ahmed b. Hanbel, *Musned*, 1: 11.

⁵⁷ Kırbasoğlu, *Hadis Müdafası*, 112.

⁵⁸ Köycü, Erdoğan, (2016). *Şu'be b. el-Haccâc'ın Hayatı ve Hadis İlmi'ndeki Yeri*, İslam ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi, Karabük: 5(8): 3107.

⁵⁹ Ahmed b. Hanbel, (1987). *Kitâbu'l-İlâl ve Ma'rifeti'r-Ricâl*, (tah: Koçyiğit, Talat, Cerrahoğlu, İsmail), el-İstanbul: Mektebetu'l-İslâmiyye, 2: 366. Diğer bir örnek için Köycü, *Şu'be b. el-Haccâc'ın Hayatı ve Hadis İlmi'ndeki Yeri*, 3107-3108.

⁶⁰ Ahmed b. Hanbel, *Musned*, 1: 47.

kimsenin günahını çekmez.”⁶¹ buyurmuyor mu? diyerek onun bu hadisi yanlış anladığını ifade etmiştir.⁶² Başka bir rivayette ise: “Hz. Âişe’nin Vallahi Allah Rasûlü (s.a.s.): “Birisinin ağlamasıyla ölüye azap edilir.” demedi. Fakat Rasûlullah (s.a.s.): “Ailesinin ağlamasından dolayı kâfirlerin azabını artırır.” dedi.⁶³ “Güldüren ve ağlatan O’dur.”⁶⁴ “Kimse kimsenin günahlarını yüklenmez.”⁶⁵ buyurdu.” demiştir.

Abdullah> Babası (Ahmed b. Hanbel)> Abde (İbn Süleymân Ebû Muhammed el-Kilâbî)> Hişâm > Babası> (Abdullah) İbn Ömer tarikiyle rivayet edilen bir hadiste O, (Ömer b. el-Hattâb) Nebî’nin (s.a.s.) şöyle dediğini söylemiştir: “Ölüye ehlinin ağlamasından dolayı azap edilir.” Bu (konu) Âişe’ye zikredildiğinde o şöyle dedi:“ Bunu İbn Ömer mi söylüyor? “Rasûlullah (s.a.s.) bir kabre uğradığında, Ehli ağlıyor, o, kabirdeki azap görüyor.” dedi. Sonra “Kimse kimsenin günahlarını yüklenmez.” âyetini okudu.⁶⁶ Abdullah b. Ömer’in babası Ömer b. el-Hattâb’tan rivayet ettiği fakat tam işitmemesinden dolayı metnini karıştırdığı bu hadisi, Hz. Âişe, Hz. Peygamberden (s.a.s.) işittiği şekilde zikretmiş, Hz. Ömer’in bu hadisteki hatasını tashih yapmıştır.

Şâh Veliyyullah Dihlevî (ö. 1110/1766), Hz. Ömer’in hadisi niçin böyle anladığını şöyle izah etmiştir: “ Hz. Âişe, Ömer’in bu rivayetini onun tam zapt edemediğinden ağlamayı, azabın sebebi anlamış, hükmü de ölü hakkında genel sanmıştı.”⁶⁷

Hz. Peygamber’in (s.a.s.) vefatından sonra hanımları, Hayber ve Fedek’teki Rasûlullah’ın hisselerinden mirâslarını istemek için Hz. Osman’ı (ş. 35/656), Hz. Ebu Bekir’e gönderdiler. Bunun üzerine kendisi de Hz. Peygamberin eşlerinden birisi olmasına rağmen Hz. Âişe (r.a.): “Allah’tan korkmuyor musunuz? Sizler, Rasûlullah’ın (s.a.s.) şu hadisini işitmediniz mi? “Biz (Peygamberler) mîrâs bırakmayız. Bizim bıraktıklarımız sadakadır.»⁶⁸ “Bu mallar, Muhammed’in ailesinin ânî ihtiyaçları ve misafirler için sarf edilir. Ben öldükten sonra bu mallar, benden sonra iş başına geçen kimsenin tasarrufundadır.”⁶⁹

Hz. Peygamberin hanımları, bu sözler üzerine isteklerinden vaz geçtiler. Hz. Peygamberin kızı Hz. Fatıma (r.a.), Ebu Bekir es-Sıddık’ın (r.a.) yanına gelerek ona: “Sen öldüğünde sana kim vâris olur?” diye sordu. Hz. Ebu Bekir (r.a.) “Evlâdım ve âilem.” diye cevap verdi. Bunun üzerine Fatıma (r.a.) “O halde sana ne oluyor da, Rasûlullah’a bizden başkasını vâris yapıyorsun?” diye sorar. (Ben Rasûlullah’ın (s.a.s.): “Biz miras bırakmayız.” dediğini işittim. Fakat ben, Rasûlullah’ın yardım ettiklerine yardım eder, infakta bulduklarına da infak ederim.)⁷⁰ Buna karşılık Hz. Ebu Bekir: “Ey Allah’ın Rasûlünün Kızı! Allah’a yemin ederim ki ben, babandan ne altın ne gümüş ne şu ne bu mirâs aldım.” dedi. Fâtıma ise: “Hayber’deki hisselerimiz Fedek’teki sadakalarımıza ne oldu?” deyince Hz. Ebu Bekir: “Ey Rasûlü Kızı! Ben Rasûlullah’ın (s.a.s.): «Bunlar, Allah’ın hayattayken bana yedirdiği bir

⁶¹ Fâtır, 35/18.

⁶² Ahmed b. Hanbel, *Musned*, 2: 31.

⁶³ Ahmed b. Hanbel, *Musned*, 1: 41-42.

⁶⁴ Necm, 53/43.

⁶⁵ Fâtır, 35/18.

⁶⁶ Ahmed b. Hanbel, *Musned*, 2: 38.

⁶⁷ Şâh Veliyyullah Dihlevî, (1994). *Huccetullahi’l-Bâliğa*, (terc. Mehmet Erdoğan), İstanbul: İz Yayıncılık, 2: 525.

⁶⁸ Ahmed b. Hanbel, *Musned*, 1: 10.

⁶⁹ *el-Buhâri*, Ferâiz, 3, İ’tisâm, 5.

⁷⁰ Ahmed b. Hanbel, *Musned*, 1: 10.

lokmadır; ben öldükten sonra bunlar, Müslümanların ortak malıdır.» dediğini işittim.” diye cevap verdi.⁷¹

Hiz. Ebû Bekir, namaz ile zekâtın arasını ayırmak isteyenlerle savaşıacağını zira zekâtın malın hakkı olduğunu.» da ifade etmiştir.⁷²

Hiz. Ömer Örneği

Kapı Çalma Hâdisesi

Hiz. Ömer’i ziyarete gelen ve 3 defa evinin kapısını çalıp geri dönen Hiz. Ömer’le de karşılaşınca kendisine geldiğini ve kapısını 3 defa çalıp geri döndüğünü ifade edince :«*İzin istemek üç defadır. İzin verilirse girersin, verilmezse geri dönersin.*»⁷³ hadisini Peygamberimizden (s.a.s.) bizzat işitmediği için ilk olarak Ebû Musâ el-Eş’ârî’den (ö. 42/662) işitince ondan başka bir sahâbinin bu hadisi duyup duymadığına dair şâhit istemesi, Ebû Mûsa el-Eş’ârî’nin aynı hadisi işten Ubeyy b. Ka’b’ı (ö. 33/654) şâhit getirmesi hâdisesi hem Kur’ân hem de sünnetin ortak mütalaası ile birlikte hadiste istişhadın en güzel örnekleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

«Ey îmân edenler! Kendi evlerinizden başka evlere, geldiğinizi fark ettirip ev halkına selâm vermeden girmeyiniz!»⁷⁴ âyeti zaten hem kendi evimize hem de başkalarının evlerine izinsiz girmemeyi, izin alarak ve selam vererek girmeyi emretmektedir.»

İbn Kuteybe (ö. 276/889), Hiz. Ömer’in hadislerde istişhada başvurmasını şöyle yorumlamıştır: “Çok rivayet eden veya hüküm bildiren bir hadis nakledip de bunu Rasûlullah’tan işittiğine dair bir şâhid getirmeyenlere sert davranırdı.”⁷⁵

Cedde’nin Mîrâsı Hâdisesi

Ceddenin mîrâsı konusu Hiz. Ömer’e (ş. 23/643) arz edildiğinde O’nun da bu uygulamayı bilmediği ve Peygamberimizin (s.a.s.) uygulaması ile ilgili şâhitlerin şehâdetlerinden sonra meseleyi çözüme ulaştırdığına baktığımızda bu ve bunun gibi diğer bazı hâdiseler, Sahâbe-i Kirâm’ın Kur’ân ve Sünnet’in ortak mütalaası Hadîs Usûlün temellerini oluşturması açısından en güzel örneklerdendir.⁷⁶

⁷¹ *el-Buhârî*, Meğâzî, 14; Müslim, Cihâd, 49; Ebû Dâvûd, İmâre, 1.

⁷² Ahmed b. Hanbel, *Musned*, 1: 48.

⁷³ el-Buhârî Muhammed b. İsmail, (1992). *el-Câmiu’s-Sahîh*, İstanbul: Çağrı Yayınları, İsti’zân, 13. Müslim b. el-Haccâc, (1992). *el-Câmiu’s-Sahîh*, İstanbul: Çağrı Yayınları, Edeb 33-37. Ebû Dâvud Süleymân b. Eş’as, (1992). *Sunen*, İstanbul: Çağrı Yayınları, Edeb 127, 130; et-Tirmizî, (1992). *Sunen*, İstanbul: Çağrı Yayınları, İsti’zân 3; İbn Mâce Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezid, (1992). *Sunen*, İstanbul: Çağrı Yayınları, Edeb,17, 69.

⁷⁴ Nûr Sûresi, 24/27.

⁷⁵ İbn Kuteybe, (1989). *Te’vilu’l-Muhtelifi’l-Hadis* (Hadis Müdafaası terc. M. Hayri Kırbaşıoğlu), 2. Baskı, İstanbul: Kayıhan Yayınları, 111-112.

⁷⁶ Mâlik b. Enes, *el-Muvattâ’*, (1992). İstanbul: Çağrı Yayınları, Ferâiz, 8. *et-Tirmizî*, Ferâiz, 10. *Ebû Dâvûd*, Ferâiz, 5. en-Nesâî, *Sunen*, (1992). İstanbul: Çağrı Yayınları, Ferâiz, 4.

Fâtıma binti Kays Hâdisesi

Hız. Ömer'in Peygamberimizden hıfz edilenlerin sahâbiler tarafından doğru ezberlenilip ezberlenmediğinin araştırılması hassasiyeti, başka bir hâdisede de karşımıza çıkmaktadır. Bu örneklerden biri de Fâtıma binti Kays'ın (ö. 54/674)⁷⁷ hadisiyle ilgilidir: "Ezberleyip unuttuğunu veya doğru söyleyip söylemediğini bilmediğimiz bir kadının sözünden dolayı Rabbimizin Kitabı'nı, Peygamberimizin Sünneti'ni terk etmeyiz."⁷⁸

Sahâbe-i Kirâm'ın Peygamberimize (s.a.s.) söylemediği bir sözü kasten isnad etmelenin mümkün görünmediğini ancak ezberlerken bazı hatalar yapabilecekleri, eksik ezberleyecekleri veya hadislerde karıştırma yapabilecekleri de muhtemeldir. İmrân b. Husayn'ın (ö. 110/728) yaptığı değerlendirme de bu durumu açıklamaktadır: " Vallahi eğer istesem iki gün arka arkaya hiç durmadan hadis rivayet edebilirim. Lakin beni bundan alıkoyan şudur ki ashâbtan bazıları benim gibi hadisi işittiler, benim gibi hadislere şahit oldular. Birçok hadis rivayet ediyorlar fakat hadisler onların dedikleri gibi değildir. Ben de onların karıştırdıkları gibi karıştırmaktan korkuyorum. Sana şunu söyleyeyim ki onlar hataya düşüyorlardı fakat bunu kasten yapmıyorlardı."⁷⁹

Haceru'l-Esved'i Öpme Hâdisesi

Hız. Ömer'in Haceru'l-Esved'i öperken de tavrı Hız. Peygamberin bir konuda yapmış olduğu eylemin kendi hayatına tatbikinin ve bu konudaki hassasiyetinin tezâhürüydü. Âbis b. Rabîa'dan rivayet edildiğine göre şöyle dedi: "Ömer taşa baktı şöyle dedi: «Vallahi Rasûlullah'ı seni öperken gördüğüm için öpüyorum. Yoksa seni öpmezdim.» sözüyle yaptığı Sünnet olan bu davranışın şahidinin kendisi olduğunu ifadesinin yanında böyle davranışı tasdik ettiğini ve gelecek nesillerin de Haceru'l-Esved'in öpülebileceği sonucunu çıkarmasına da yardımcı olmuştur. Onun bu davranışını da rivayet ederek istişhadda bulunan Âbis b. Rabîa ve hadisin diğer ravileridir.⁸⁰

Men Kezebe Örneği

Hız. Ebû Bekir ve Hız. Ömer başta olmak üzere Sahâbe-i Kirâm Peygamberimizin (s.a.s.) hadislerinde «Ne noksanlık ne de ziyâde yapmamak» için gayret sarf ediyorlardı. Bu hususta Men Kezebe örneği çok dikkat çekicidir

Abdullah b. Ahmed b. Hanbel (ö. 290/903), babası Ahmed b. Hanbel'den (ö. 241/855) şöyle rivayet etmiştir. Bize Ebû Said ona Decîyn Ebû'l-Gusn Basrî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir. Medine'ye gittiğimde Ömer b. el-Hattâb'ın azadlı kölesi Eslem (r.a.) ile karşılaştım. Bana Ömer'in şöyle dediğini rivayet etti: Ömer'e: «Benim ziyâde etmeye veya noksanlaştırmaya gücüm yetmez.» dediğimizde: Ömer: «Ben bir harf ziyade etmekten ve noksanlaştırmaktan korkuyorum.» Bize şüphesiz Rasûlullah: «Men kezebe aleyye fehuve fi'n-nâr» «Kim bana yalan isnâd ederse Cehennem'dedir.»⁸¹ buyurdu.

⁷⁷ Başaran, Selman, (1995). Fâtıma binti Kays mad. *DİA*, İstanbul: Güzel Sanatlar Matbaası, 12: 227.

⁷⁸ *Müslim*, (1992). Çağrı Yayınları, İstanbul, Talak, 46. *Ebû Dâvûd*, Talak, 39. *et-Tirmizî*, Talak, 5.

⁷⁹ Kırbaoğlu, *Hadis Müdafası*, 112.

⁸⁰ Ahmed b. Hanbel, *Musned*, 1: 16-17.

⁸¹ Ahmed b. Hanbel, *Musned*, 1: 46-47. Bu hadisin "müteammiden kaydıyla rivayetleri tarafımızdan incelenmiş, hadisin "müteammiden" (kasten) kaydıyla 53, "müteammiden kaydı olmaksızın" 3 sahâbî isnadı tespit edilmiş,

Ashâbın hadis rivayeti konusundaki titizlik ve sıklığına ve hadislerde tahrif ve fazlalık veya noksanlık vuku'a gelmesinden korkarak rivayetten çekinmelerine bir baksana. Çünkü onlar Peygamber'i (s.a.s.) şöyle derken işitmişlerdi: "Kim benim ağzımdan yalan söylese, Cehennem'de oturacağı yeri hazırlasın." ez-Zubeyr'den (r.a.) de aynı hadis rivayet olunmuştur ve O : "İnsanların bu hadise " kasden" kelimesini eklediklerini görüyorum. Allah'a yemin ederim ki Ben: "Rasûlullah'ın " kasden" lafzını söylediğini işitmedim." demiştir.⁸²

Ebû Hureyre Örneği

Ebû Hureyre'nin (ö. 59/679) hadis rivayet etmesini en çok Hz. Ömer'in engellediği söylenir. Ancak Ömer sadece Ebû Hureyre'nin değil bütün sahabîlerin ahkâmıla ilgili olmayan hadisleri rivayet etmesine karşı çıkmış böylece Kur'an'ın ihmal edilmesine, ruhsat ile ilgili rivayetlerin tembelliğe yol açmasına, anlaşılması güç bazı hadislerin zihinleri karıştırmasına mani olmak istemiştir. Hz. Ömer'in çok hadis rivayet etmekten vazgeçmediği takdirde Ebû Hureyre'yi geldiği yere (Devs'e) göndermekle tehdit ettiği, ona halife Osman'ın da böyle bir haber gönderdiği söylenmektedir. Bu iki halifenin daha önce duymadıkları hadisleri rivayet eden bütün sahabîlere karşı sert davrandığı hatta Ebû Bekir ile Ömer'in, Hz. Peygamber'den bizzat duymadıkları bir hadisi nakleden sahabînin rivayetini, bu sahabî tanınmış da olsa onu Rasûlullah'tan duyan bir başka ahit getirmediği kabul etmedikleri bilindiğine göre onların Ebû Hureyre'nin çok hadis rivayet etmesini engellemeye çalışmaları kendisini yalancılıkla itham ettikleri anlamına gelmez. Nitekim Hz. Ömer, Ebû Mûsa Eş'arî'nin (ö. 42/662) bir rivayetine de Ebû Said el-Hudrî'yi (ö. 74/694) şahit olarak dinleyene kadar itibar etmemiştir. Hz. Ali de bizzat duymadığı hadisleri rivayet eden sahabîlerin, onları Rasûl-i Ekrem'den duyduklarına dair yemin etmelerini istemiştir. Hz. Ömer'in daha sonra Ebû Hureyre'yi hadis rivayetinde tamamen serbest bırakması onun şahsına karşı özel bir tavır takınmadığını göstermektedir.⁸³

Hz. Ömer'in, Sahâbe-i Kirâm'ın az rivayet etmesini istemesinin sebebi nedir? gibi bir soruya verilecek cevap şudur: "Ashaba az rivayette bulunmalarını emrederdi. Bunu insanların rivayeti çoğaltmaması münâfıkların, fâcirlerin ve câhil bedevîlerin hadislere yabancı şeyler karıştırmaması, tedlis (karışıklık) ve uydurma rivayetlerin ortaya çıkmaması için yapıyordu."⁸⁴

Bu konuda Ebû Hureyre'nin rivayete ettiği bir hadiste de Hz. Ömer'in Ebû Hureyre'den istişhad istediği vâkidir. "Ebû Hureyre'den rivayet edilmiştir: "Ömer, mescide uğradı. Hassân (b. Sâbit) (ö. 60/680) şiir okuyordu. Onunla bu hususu konuştu: "Ben de şiir okuyordum. Senden daha hayırlısı kimdir?" diye sordu. Sonra Ebû Hureyre'ye yöneldi: "Seni Allah'a şahit tutuyorum. Sen "Rasûlullah'ın: "Allah'ım onu Rûhu'l-Kudus'le te'yid et !" dediğini işitmedin mi? "Bana cevap ver." dedi. O da: "Evet" dedi."⁸⁵

"Men Kezebe Hadisi Üzerine Bir Araştırma" adı altında Ankara'da Araştırma Yayınları tarafından 2013 yılında neşredilmiştir.

⁸² M. Hayri Kırbasoğlu, *Hadis Müdafaası*, 112.

⁸³ Kandemir M. Yaşar, (1994). "Ebû Hureyre", *DİA*, İstanbul: Güzel Sanatlar Matbaası, 10: 164.

⁸⁴ Kırbasoğlu, *Hadis Müdafaası*, 112.

⁸⁵ Muslim, *Fedâilu's-Sahâbe*, 34.

Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb Örneği

Abdullah> Babası> (Ömer b. el-Hattâb), Harûn b. Ma'rûf> İbn Vehb> Amr b. el-Hars> Ebû'd-Nadr> Ebû Seleme b. Abdîrahmân> Abdullah b. Ömer Sa'd b. Ebî Vakkâs şöyle dedi: "Rasûlullah (s.a.s.) mestleri üzerine meşhetti."

Abdullah b. Ömer bu hadiseyi babasına sordu. (Ömer) "Evet. Sana Sa'd (b. Ebî Vakkâs) (ö. 55/674) Rasûlullah'tan bir şey rivayet ettiğinde onu başkasına sorma." dedi.⁸⁶

Abdullah b. Ömer babası Ömer b. el-Hattâb'ın kullandığı istişhad metodunu kullanmış Peygamberimizin mest üzerine mesh edip etmediğini babasının duyup duymadığını sorarak (istişhad) hâdisenin sıhhatini te'yid etmiştir.

Kadı Şureyh Örneği

Kadı Şureyh'in (ö. 80/699) nakline göre Hz. Ömer kendisine gönderdiği mektupta kendisine şunları tavsiye etmiştir: "Sana hükmü Allah'ın Kitabı'nda olan bir dava geldiğinde, onunla hükmet; insanlar seni o hükümden vazgeçirmesin. Sana hükmü Allah'ın Kitabında bulunmayan bir dava geldiğinde Rasûlullah'ın Sünneti'ne bakıver onunla hükmet. Allah'ın Kitâbı'nda olmayan Rasûlullah'ın (s.a.s.) Sünneti'nde bulunmayan bir şey gelirse o zaman insanların icmâ halinde oldukları şeylere bak ve onula amel et. Allah'ın Kitabı'nda olmayan Rasûlullah'ın (s.a.s.) Sünneti'nde de bulunmayan senden önce hiçbir kimsenin üzerinde durmadığı bir şey gelirse o zaman şu iki şeyden hangisini istersen onu seç, istersen kendi görüşünle ictihâd eder hemen o anda bir çözüme bağlarsın, istersen acele etmez düşünürsün. Acele etmeyip düşünmenin senin hayrına olacağını düşünüyorum."⁸⁷ Hz. Ömer'in Kadı Şureyh'e: "Allah'ın kitabında bulunmayan bir meseleyi Rasûlullah'ın Sünnet'inden delillendirmesi" gerektiğine dair talimatı onun Sünnet'ten bir istişhad ile hüküm vermesinin isâbetli bir karar olacağına dair en güzel örneklerden birini teşkil etmektedir.

Literatür

Hz. Ömer'in hayatı, devlet yönetimi, Sünnet, Fıkıh ve Tefsir'deki yeri gibi konularda kitap ve makale, yüksek lisans ve doktora tezi, doçentlik tezleri yazılmıştır. Bunlardan bazılarını kaydetmek istiyoruz.

Kitaplar

Mevlânâ Şiblî, (1927). *Hz. Ömer* (terc. Ömer Rıza) İstanbul: Amedi Matbaası,

Ahmet Ağırakça, (1984). *Hz. Ömer Dönemi İslam'da Siyaset ve Yönetim*, İstanbul: Beyan Yayınları.

Mahmut Şakir, (1994). *Dört Halife Hulefâ-i Râşidîn Hz. Ebubekir Hz. Ömer Hz. Osman, Hz. Ali*, (terc. Ferit Aydın), İstanbul: Kahraman Yayınları

Şiblî Nûmânî, (2000). *Hz. Ömer ve Devlet İdâresi*, (terc. Talip Yaşar Alp) I-II, İstanbul: Hikmet Neşriyat.

⁸⁶ Ahmed b. Hanbel, *Musned*, 1: 15.

⁸⁷ Şah Veliyyullah Dihlevî, *Huccetullahi'l-Bâliğa*, 1: 546.

Ali Muhammed es-Salabî, (2004). *Sîretu Emîri'l-Mü'minin Ömer İbni'l-Hattâb Şahsiyyetihi ve Asrihi*, Beyrut: Dâru'l-Ma'rife.

Nihat Hatipoğlu, (2007). *Dört Halife Hz. Ebubekir Hz. Ömer Hz. Osman Hz. Ali*, İstanbul: ABC Basın Ajansı.

Ahmet Necip, (2012). *Hız. Ömer Bir Adâlet Savaşçısı*, Balıkesir: Altınpost Yayınları.

İbrahim Sarıçam, (2013). *Hız. Ömer*, Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları.

Âdil Akkoyunlu, (2013). *Hız. Ömer*, İstanbul: Çıra Yayınları,

Mehmet Azimli, (2016). *Hız. Ömer*, Ankara: Ankara Okulu Yayınları.

Makâleler

Mehmet Reşit Özbalıkçı, (1989), *Arap Dilinde İlk İstişâd*, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, İzmir, 5: 369-383.

Hüseyin Tural, (1990), *Arap Dilinde Şiir ve Hadisle İstişâd Mes'alesi*, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Erzurum: 9:67-79.

Tezler

Yüksek Lisans

Nadir Karakuş, (1990). *Hız. Ömer ve Devlet İdâresi*, (dan: Mehmet Ali Kapar), Konya: Selçuk Üniversitesi, SBE.

Hayri Erten, (1994). *Din Sosyolojisi Açısından Hız. Ömer Dönemi ve Olayları* (dan: Bünyamin Solmaz), Konya: Selçuk Üniversitesi, SBE.

Bekir Gezer, (1998). *Kamu İdâreleri Açısından Hız. Ömer Dönemi Devlet İdâresi*, (dan: Celal Yeniçeri), İstanbul: Marmara Üniversitesi, SBE.

Abdurrahman Yılmaz, (1999). *Hız. Ebû Bekir ve Hız. Ömer'in Faziletleriyle İlgili Hadislerin Tahlili*, (dan: Yusuf Ziya Keskin), Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, SBE

Halit Çil, (1999). *Hız. Ömer Dönemi Ordu ve Orduğâhlar*, (dan: Mehmet Özdemir), Ankara: Ankara Üniversitesi, SBE

Muhittin Güney, (2001). *Hilâfetine Kadar Ömer b. el-Hattâb*, (dan: İbrahim Sarıçam), Ankara: Ankara Üniversitesi, SBE.

Murat Mısırlı, (2001). *Hız. Ömer Döneminde Mâliye Teşkilâtı*, (dan: Nahide Bozkurt), Ankara: Ankara Üniversitesi, SBE.

Mustafa Şahin, (2002). *Hız. Ömer Döneminde Şûrâ “Danışma Meclisi”* (dan: Ahmet Lütfi Kazancı), Bursa: Uludağ Üniversitesi, SBE.

Mustafa Necati Barış (2006). *Hız. Ömer Döneminde Bayındırlık Faaliyetleri*, (dan: İrfan Aycan), Ankara: Ankara Üniversitesi, SBE.

Cihan Eker, (2006). *Hız. Ömer Devrinde Ehl-i Kitapla İlişkiler ve Tehcir*, (dan: İbrahim Sarıçam), Ankara: Ankara Üniversitesi, SBE.

Muhammed Mustafa Yüksel, (2006). *Karizmatik Lider Örneği Olarak Hız. Ömer*, (dan: Mehmet Bayyığıt), Sakarya: Sakarya Üniversitesi, SBE.

Cafer Acar, (2007), *Dört Halife Dönemi Fetihlerinin Arka Planı*, (dan: Mehmet Özdemir), Ankara: Ankara Üniversitesi, SBE

Rukiye Tosun, (2009). *Belazurî ve İbn A'sem'e Göre Hz. Ömer Dönemi Fetihlerinin Değerlendirilmesi*, (dan: İsmail Hakkı Atçeken), Konya: Selçuk Üniversitesi, SBE.

Ayşegül Öztürk, (2011). *Hz. Ömer Döneminde Güneydoğu Anadolu'daki Fetih Hareketleri*, (dan: Âdem Tutar), Elazığ: Fırat Üniversitesi, SBE.

Muhammed Ali Erdal (2011), *Hz. Ömer'in Tefsir Rivayetleri*, (dan: Mustafa Öztürk), Adana: Çukurova Üniversitesi, SBE.

İsmail Kaya, (2013). *Hz. Ömer ve Ailesi*, (dan: İsmail Altun), Erzurum: Atatürk Üniversitesi, SBE.

Yüksel Işın, (2013). *Türk Edebiyatı'nda Hz. Ömer Vecizeleri ve Bedreddin b. Himmet-Yârü'l-Mevlevî'nin Faslu'l-Hitâb min Kelâmı Ömer b. Hattâb" Adlı Eseri* (dan: Âlim Yıldız), Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, SBE.

Doktora

Muhsin Koçak, (1987). *Hz. Ömer ve Fıkhi*, (dan: Selahattin Eroğlu), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE.

Mahmut Başköylü, (1995). *Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer Döneminde Devlet Halk Münâsebeti*, (dan: Mustafa Zeki Terzi), Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, SBE.

Muammer Vural, (1997). *İslam Hukûk Düşüncesinde Yasama Yetkisi (Hz. Ömer Dönemi)*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, SBE.

Sâdık Eraslan, (1997). *Sosyal ve Politik Sonuçları İtibariyle Hz. Ömer Devri Fetih Hareketleri*, (dan: Nesimi Yazıcı), Ankara: Ankara Üniversitesi, SBE.

İsrafil Balcı, (2002). *Hz. Ömer Döneminde Diplomasi* (dan: Mustafa Zeki Terzi), Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, SBE.

Serdar Özlü, (2003). *Dört Halife Döneminde İç Güvenlik*, (dan: İrfan Aycan), Ankara: Ankara Üniversitesi, SBE.

Ebû Bekir Sifil, (2006). *Hz. Ömer'in Sünnet Anlayışı*, (dan: Ali Osman Koçkuzu), Konya: Selçuk Üniversitesi, SBE.

Davut Şahin, (2009). *Hz. Ömer'in Kur'an Anlayışı ve Yorum Yöntemi* (dan: Ahmet Nedim Serinsu), Ankara: Ankara Üniversitesi, SBE.

Gökhan Atmaca, (2009). *Hz. Ömer'in Kur'an-ı Kerîm Anlayışı ve Tefsir İlmine Katkıları*, Sakarya: Sakarya Üniversitesi, SBE.

Halit Çil, (2009). *Hz. Ömer'in Liderliği*, (dan: Nahide Bozkurt), Ankara: Ankara Üniversitesi, SBE.

Mustafa Necati Barış, (2013), *Câhiliyeden Hz. Ömer Döneminin Sonuna Kadar Yargı*, (dan: İrfan Aycan), Ankara: Ankara Üniversitesi, SBE.

Mehmet Nur Akdoğan, (2014). *İmâmîye Şiasî Kaynaklarına Göre Hilâfetine Kadar Hz. Ömer*, (dan: Mehmet Özdemir), Ankara: Ankara Üniversitesi, SBE.

Doçentlik

Mustafa Fayda, (1979). *Hiz. Ömer Zamanında Gayri Müslimler (634-644)*, Ankara: Ankara Üniversitesi.

Sonuç

Kur'an-ı Kerim'in hakikatin ortaya çıkarılmasında güzel bir yöntemi olan istişhad metodu hadislerin delillendirilmesinde de kullanılmıştır. Ebû Mûsâ el-Eş'arî'nin hadis örneğinde olduğu gibi Hiz. Ömer'in başka birisinin evine girmeden önce (kapıyı çalmada) 3 defa izin istenmesi hâdisesinde bu hadisin gerçekten söylenip söylenmediğinin başka kişi ve kaynaklardan araştırılması anlamına gelen istişhad durumu yani hadisin kaynağını (isnâdını) araştırması her türlü takdirin üzerindedir. Bir nev'i Cerh ve Ta'dil Kâideleri'nden olan râvinin bilinmemesi (Cehâletu'r-Râvî) ilkesinin izâlesi için sarf edilen gayretin neticesini oluşturup ravinin tanınmasını ortaya koyan bir ilke olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hiz. Ömer ve Ebû Hureyre'nin hadis rivayetinde titizliklerine rağmen bazı hadisleri tam işitmeleri neticesinde ölüye azap edilmesi veya Mesrûk'un rivayet ettiği Hiz. Peygamberin (s.a.s.) Mirâc'ta Allah'ı görüp görmediği hususunun Hiz. Âişe'nin Kur'an'dan getirdiği delillerle tashihleriyle hâdiselerin vuzûha kavuşması örneklerinde olduğu gibi Kur'an'dan ve hadislerden istişhad marifetiyle hadislerin sıhhatinin tespitinin yapılması ve hadislerin yanlış yorumlanmasını engellenmesi *Hadis Usûlü*'nün en önemli konularından olan Cerh ve Ta'dil İlmi'nin gayesinin ortaya çıkarılmasına dolayısıyla Hadislerin gelecek nesillere sağlam bir şekilde intikâli açısından büyük öneme hâizdir.

Hiz. Ömer'in Hiz. Peygamberin hadislerinin âidiyetini tespitte göstermiş olduğu gayretin Hadis İlimleri'nin en önemli dallarından birisini oluşturan el-Cerh ve Ta'dil İlmi'nin temel esaslarını oluşturan 5'i ravinin âdâletine 5'i ise zabtına taalluk eden ve Metâin-i Aşere olarak tavsif edilen esaslardan biri olan Cehâletu'r-Râvî esasının araştırılmasının yanında Hiz. Peygamber'e (s.a.s.) kasten yalan isnâd etmenin de önüne geçecek bir araştırma metodu olduğu âşikardır.

İstişhâd metodu, *Hadis İlimleri*'ne katkısı, hadislerin gelecek nesillere sahih yollarla intikâlinde hadislerin doğru bir şekilde ezberlenmesi ve yazıyla tespitinde faydalı bir metottur. Hadislerin başka bir ravi tarafından istişhadıyla sahihliğinin tespiti ameliyesidir. Bir nevi isnad zincirinin de sağlamasını yapmaya eş değer görüyoruz.

Hiz. Ömer'in istişhad metodunu kullanmasının yanı sıra Hiz. Ebû Bekir, Hiz. Âişe, Ebû Hureyre ve Abdullah b. Ömer gibi sahâbiler de bu metodu kullanmışlardır. Peygamberimizin (s.a.s.) Yemen'e gönderdiği Muâz b. Cebel'e orada kendisine gelen meseleleri nasıl halledeceğini sorduğunda: "Allah'ın kitabıyla onda bulamazsam Rasûlullah'ın Sünnetiyle onda da bulamazsam kendi içtihadımla hükmedeceğim." demesi, Hiz. Ömer halifeliği döneminde Kadı Şureyh'a yazdığı mektupta Allah'ın Kitabı'nda bulunmayan bir meseleyi Rasûlullah'ın Sünneti'ne bakmasını tavsiye etmesi, Peygamberimizin tasvibini aldığı bu hâdisleyle birebir örtüşmekte, Hiz. Ömer, Kadı Şureyh'e kendisine gelen bir meselenin hallinin Allah'ın Kitabı ve Rasûlünün Sünneti'nde bulamadığı bir durumda 3. merhalede insanların o meselede icmâsını almayı önermekte şayet o meselede icmâ yoksa kendi görüşüyle içtihad edebileceğini ancak onda da acele etmemesini tavsiyesi dikkate değer bir husustur.

Günümüzde de birbirine zıt gibi görünen hadislerin istişhad metodunu kullanılarak herhangi bir sahâbinin bu hadisinin başka hadis koleksiyonlarında isnâdı var mı? yok mu? Varsa hangi

kaynaklarda bulunmaktadır? gibi araştırmalar yapılması, Kur’ân-ı Kerîm’in tabiriyle “haberini iç yüzünü araştırma” esasından önemli olması yanında Rasûlullah’ın (s.a.s.) Sünneti’nin sağlıklı bir şekilde ortaya çıkarılmasına ve gelecek nesillere güvenli bir yolla intikâlini sağlamaya hizmet edecektir.

KAYNAKÇA

- Ahmed b. Hanbel, (1992). *Musned*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Ahmed b. Hanbel, (1987). *Kitâbu'l-İlel ve Ma'rifeti'r-Ricâl*, (tah: Koçyiğit, Talat, Cerrahoğlu, İsmail), İstanbul: el-Mektebetu'l-İslâmiyye.
- el-Buhârî Muhammed b. İsmail, (1992). *el-Câmiu's-Sahîh*, İstanbul: Çağrı Yayınları,
- Başaran, S. (1995). "Fatıma binti Kays", *DİA*, İstanbul: Güzel Sanatlar Matbaası, 12: 227.
- Cemâluddin Ebu'l-Haccâc el-Mizzî, (1413/1992). *Tehzîbu'l-Kemâl fi Esmâi'r-Ricâl*, (tah. Beşşâr Avvâd Ma'rûf) 2. Baskı, Beyrut: Müessesetu'r-Risâle, 21: 316-326.
- Durmuş, İ. (2001). "İstişâh" *DİA*, İstanbul: Güzel Sanatlar Matbaası, 23: 398.
- Ebû Dâvûd Süleyman b. el-Eş'as es-Sicistânî, (1992). *Sunen*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Ebû Hanîfe Nu'man b. Sâbit, (1382/1962). *Musned*, (takdim ve tah. Safvetu's-Sakâ), yy.
- Erünsal, İsmail E. vdğr., (2017). *İlâhiyat Fakülteleri Tezler Kataloğu (1953-2015)*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları,
- İbn Kuteybe, (1989). *Te'vilu'l-Muhtelifi'l-Hadis*, (Hadis Müdafaası terc. M. Hayri Kırbaşoğlu), 2. Baskı, İstanbul: Kayıhan Yayınları.
- İbn Mâce Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezid, (1992). *Sunen*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- İbn Manzûr Ebû'l-Fazl, (Tarihsiz), *Lisânu'l-Arab*, "Şehide", Beyrut: Dâru Sâdır.
- Kandemir MY. (1994). "Ebû Hureyre", *DİA*, İstanbul: Güzel Sanatlar Matbaası, 10: 164.
- Kocak, M. "Ömer" *DİA*, (2007). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 34: 52.
- Köycü, E. (2013). *Men Kezebe Hadisi Üzerine Bir Araştırma*, Ankara: Araştırma Yayınları.
- Köycü, E. (2016). *Şu'be b. el-Haccâc'ın Hayatı ve Hadis İlmi'ndeki Yeri*, İslâm ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi, 5(8), 3099-3024.
- Mecduddin Muhammed b. Ya'kûb el-Feyrûzâbâdî, (1407/1987). *el-Kâmûsu'l-Muhît*, "Şehide", 2. Baskı. Beyrut: Muessesetu'r-Risâle.
- Muhammed b. Abdilberr el-Kurtubî, (1415/1995). *el-İstiâb fi Ma'rifeti'l-Ashâb*, Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- Müslim b. el-Haccâc, *el-Câmiu's-Sahîh*, (1992). İstanbul: Çağrı Yayınları.
- en-Nesâî Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb, *Sunen*, (1992). İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Şah Veliyyullah Dihlevî, *Huccetullahi'l-Bâliğa*, (1994). (terc. Mehmet Erdoğan), İstanbul: İz Yayıncılık.
- et-Tirmizî Muhammed b. İsâ, (1992). *Sunen*, İstanbul: Çağrı Yayınları.

Field : Islamic Sciences

Type : Review Article

Received: 15.06.2017 - *Corrected*: 10.11.2017 - *Accepted*: 19.11.2017

İmâm-ı A'zam Ebû Hanîfe'nin Hadis Anlayışına Dair Bazı Mülâhazalar

Erdoğan KÖYÇÜ

Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Bartın, TÜRKİYE

E-Posta: ekoycu@bartin.edu.tr

Öz

Ebû Hanîfe Numan b. Sâbit, Kûfe'de doğmuş, gençlik yıllarında babasıyla hacca gitmiş, Sahâbe-i Kirâm'dan bazılarını görmüş ve onlardan hadis rivayetinde bulunmuştur. Bir müddet ticaret yapmış, Emevîler ve Abbasîler dönemlerinde halifelerin kendisine teklif ettiği kadılık makamını ve verdikleri hediyeleri reddetmiştir. İsteklerini kabul ettiremeyen halifeler kendisini hapsedmiş ve eziyet etmişlerdir. Hapishanede 70 yaşında hayatını kaybetmiştir. Tabiûn âlimlerinin ileri gelenlerinden dersler almış, Hammâd Ebî Süleymân'ın yıllarca ilim meclisinde dersler almış ve aynı mecliste dersler vermiştir. Hüküm istinbâtında kullandığı hadisleri bir araya getirdiği *Müsned* adlı eserinin yanında *Fıkhu'l-Ekber*, *Fıkhu'l-Ebsat*, *el-Âlim ve'l-Müteallim* adlı eserleriyle de temâyüz etmiştir. *Müsned* adlı eseri onun Hadis İlmî'ndeki yerini ortaya kâfidir. Eserleri, *İmâm-ı A'zam'ın 5 Eseri*, *İmâm-ı A'zam'ın 10 Eseri* adları altında Türkçe'ye tercüme edilmiştir. Fıkıh, Kelâm ve Hadis İlimleri'nde fikirleriyle hem kendi döneminde hem de daha sonraki dönemlerde sürekli tartışılan ve zaman zaman da haksız eleştirilere maruz kalan Ebû Hanîfe çağlara damgasını vurmaya devam eden bir ilim adamı olduğunda kuşku yoktur. Fikirleri ve eserleri üzerine yapılan ilmî araştırmalar da kendisine yöneltilen haksız ve yersiz eleştirileri cevaplamaya kâfidir.

Anahtar Kelimeler: Ebû Hanîfe, Nu'mân b. Sâbit, İmâm A'zam, Hadis, Müsned

Some Considerations on Imam Azam Abu Hanifa's Hadith Understanding

Abstract

Abu Hanifa Numan b. Sabit was born in Kufe, went to the pilgrimage with his father in the youth ages, saw some of the Companions of Prophet (p.b.u.h.) and found them in hadith narration. He has traded for a while, rejecting the courtesy of the Umayyads and Abbasids and the gifts they have given to them. The caliphs who can not accept their requests have imprisoned and tormented themselves. He lost his life at the age of 70 in prison. He took lessons from the Tabiun elders of his scholars of the course and received many lessons from Hammad Abu Salomon's academic council for many years and gave lessons the same academic council. In addition to his work *Musnad* where the hadiths he used in the verdict were gathered together, *Fikh al-Akbar*, *Fikh al-Absat*, *al-Alim* and *al-Muteallim*. *Musned* has revealed his place in the Hadith Science. His works have been translated into Turkish under the names of Five Manuscripts of Imam-ı A'zâm and Ten Manuscripts of Imam Azam. There is no doubt that Abu Hanifa who is constantly argued and sometimes exposed to unfair criticism both in his own period and in later periods with his ideas in Fiqh, Kalam and Hadith Sciences continues to strike the stamps of the ages. Scientific research on his ideas and works is also unquestionable to answer the unjust and unjust criticism directed at him.

Keywords: Ebu Hanifa, Numan b. Sabit, İmam A'zam, Hadith, Musnad

Giriş

1.Ebû Hanife Nu'mân b. Sâbit Hayatı

1.1.Nesebi:

Ebû Hanîfe en-Nu'man b. Sâbit Zûtâ (Zutî) b. Mâh et-Teymî el-Kûfî¹

1.2.Doğumu:

Ebû Hanîfe, *Musned*'inin *Kitâbu'l-İlm* bölümünde: “80 senesinde Kûfe'de doğduğunu², 96 senesinde 13 yaşındayken babasıyla haccettiğini”³ ifade etmiştir: “Mescid-i Harâm'a girdiğimde babama, Nebî'nin (s.a.s.) arkadaşlarından Abdullah b. Hars b. Cuz'un topluluklarından bir topluluk gördüğümü söyledim. Ona kendimi takdim ettim. Onun: “Kim Allah'ın Dini'nde tevakkuh ederse Allah ona kâfidir. Onun arzusunu yerine getirir ve hesap etmediği yerden rızıklandırır.” dediğini işittim.” demiştir.⁴

İbn Hallikân (ö. 681/1282), Ebû Hanîfe'nin Hammâd (ö. 176/792) ve Basra kadısı olan ve Yahyâ b. Eksem tarafından kadılıktan azledilen ve katircılardan birisi tarafından öldürülen İsmail adlı bir oğlu olduğunu zikretmiştir.⁵

1.3.Künyesi

Ebû Hanîfe künyesi ile ilgili şöyle bir yorum yapılmıştır: “Ebû Hanîfe onun künyesi olarak zikrediliyorsa da “Hanîfe” adında bir kızının hatta oğlu Hammad'dan başka çocuğunun bulunmadığı bilinmektedir. Bu şekilde anılması Iraklılar arasında “Hanîfe” denilen bir tür divit veya yazı hokkasını devamlı yanında taşıması veya “hanîf” kelimesinin sözlük anlamından hareketle haktan ve istikâmetten ayrılmayan bir kimse olmasıyla izah edilmiştir. Buna göre “Ebû Hanîfe” 'yi gerçek anlamda künye değil bir lakap ve sıfat olarak kabul etmek gerekir.”⁶

1.4.Vefatı

Sultanların hediyelerini kabul etmemiş, ticaret yaparak kazanmış⁷, Yezid b. Ömer b. Hubeyre (ö. 133/750)⁸ kendisini kadı olarak atamak istediğinde kadı olmaktan yüz çevirince onu dövmüştür. ez-Zehebî (ö. 748/1347): “Allah rahmet eylesin. O, 150 yılı Recep ayında vefat etmiştir.” demiştir.⁹

1.5.Eserleri

1. *Musned*¹⁰

¹ Ebû Hanîfe Nu'man b. Sâbit, (1382/1962). *Musned*, (takdim ve tah. Safvet es-Sakâ), yy. 4, ez-Zehebî, (Tarihsiz) *Tezkiretu'l-Huffâz*, Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1: 168.

² ez-Zehebî *Tezkire*, 1: 168.

³ Ebû Hanîfe, *Musned*, 4.

⁴ Ebû Hanîfe, *Musned*, 25-26.

⁵ Ebû'l-Abbâs Şemsuddîn Ahmed b. Muhammed b. Ebî Bekir b. Hallikân, (1968). *Vefayâtu'l-Ağyân ve Enbâu Ebnâi'z-Zamân*, (tah. İhsân Abbâs), Beyrut: Dâru Sâdir, 2: 205

⁶ Uzunpostalcı, Mustafa, (1994). *DİA*, “Ebû Hanîfe”, İstanbul: Güzel Sanatlar Matbaası, 10: 131.

⁷ ez-Zehebî, *Tezkire*, 1: 168

⁸ Ebû Hâlid Yezid b. Ömer b. Hubeyre el-Fezârî, Emevîlerin İrak genel vâlisidir. Bozkurt, Nahide, (1999) “İbn Hubeyre Ebû Hâlid”, *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 20: 81.

⁹ ez-Zehebî, *Tezkire*, 1: 169.

¹⁰ (1382/1962). (takdim ve tah. Safvet es-Sakâ), yy.

Saffet es-Sakâ, *Musned*'e 5 sayfalık bir takdim yazmıştır. *el-Musnedu's-Sağîr*'i 1327 yılında Mısır'da neşredildiği ifade edilmiş, çalışmada, hadislerin tahricinin yapılmış olduğunu, ibâdetle, muâmelâtta müracaat edilen bazı hükümlerinin açıklandığını belirtmiştir. Bu *Mesânid*'in İmam Azam'ın itkânına ve bu sahada uzman olduğuna dair deliller olduğunu, bunu ancak fazl sahiplerinin bilebileceği beyan edilmiştir.¹¹

Eser incelendiğinde sadece salat bölümünden 117 hadisin serdedildiği ifade edilmiştir.¹²

2. *el-Fıkhu'l-Ekber*¹³

3. *el-Fıkhu'l-Ebsat*¹⁴

4. *el-Âlim ve'l-Muteallim*¹⁵

5. *er-Risâle ilâ Osmân b. Muslim el-Bettî*¹⁶

6. *el-Vasiyye*¹⁷

Mustafa Öz, *İmâm-ı A'zam'ın Beş Eseri*,¹⁸ adlı eserinde 6 eserinden *el-Musned* dışındakileri yayınlamıştır. Ebû Hanîfe'nin kitaplarının tanıtımında şu ifadelere yer vermiştir:

İlmî, fikrî ve fikhî görüşleriyle tanınan ve Düşünce Tarihi'mizde derin izler bırakan Ebû Hanîfe en çok müntesibi bulunan mezhep imamı olmanın yanında tarihe mal olmuş ender şahsiyetlerden birisidir. Bununla birlikte Ebû Hanîfe'nin bilimsel yeterliğiyle ilgili olarak öteden beri bazı suçlamalar yapılmaktadır. Bu bazen mezhebinin çok geniş bir kitleye ulaşmasının kiskanılmasından bazen de takip ettiği metodun yeterince bilinmemesi ve incelenmemesinden kaynaklanmaktadır.¹⁹

Abdulvehhâb Öztürk de *İmâm-ı A'zam'ın Eserleri (10 Eseri)* adı altında 10 eserini yayınlamıştır.²⁰

1.6.Hocaları

Hadis işitmiş olduğu hocaları

¹¹ Ebû Hanîfe, *Musned*, 3.

¹² Ebû Hanîfe, *Musned*, 3-4.

¹³ Aliyyu'l-Kârî'nin (ö. 1014/1605), eseri şerh etmiştir. *Fıkhu'l-Ekber Şerhi* (2014). (terc. Hüseyin S. Erdoğan), İstanbul: Hisar Yayınları. Öz, Mustafa, (2016). 12. Baskı, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, (Arapça Bölümü) 70-77 (Türkçe Bölümü) 55-63.

¹⁴ Öz, Mustafa, *İmâm-ı A'zam'ın 5 Eseri*, (Arapça Bölümü), 43-67 (Türkçe Bölümü), 35-52.

¹⁵ Öz, Mustafa, *İmâm-ı A'zam'ın 5 Eseri*, (Arapça Bölümü), 11-42. (Türkçe Bölümü), 9-32.

¹⁶ Öz, Mustafa, *İmâm-ı A'zam'ın 5 Eseri*, (Arapça Bölümü), 78-85. (Türkçe Bölümü), 65-69.

¹⁷ Öz, Mustafa, *İmâm-ı A'zam'ın 5 Eseri*, (Arapça Bölümü), 86-91.

¹⁸ Öz, Mustafa, *İmâm-ı A'zam'ın 5 Eseri*, (2016). Eser şöyle takdim edilmiştir: “Ebû Hanîfe, *İslâm Fıkhu*'nda kendisine kadar devam eden Rey Ekolü'nün, asrındaki en mühim simasıdır. Bizzat kendisinin ifadesine göre, bir mesele hakkında Hz. Peygamber'den gelenleri mutlaka kabul eder, Sahâbeden gelenleri seçer, birini diğerine tercih eder fakat hepsini terk etmezdi. Bundan başka tabiilerin ictihâdına gelince, kendisini onlara uyma durumunda görmezdi. Onların ictihad ettiği gibi kendisinin de ictihad edeceğini ifade ederdi. Onun ictihâdında sırasıyla uyduğu esasları **Kitap, Sünnet, Sahâbe Sözlere, Kıyâs, İstihsân, İcmâ ve Örf**tür. Ebû Hanîfe, Ehli Sünnet'in itikâdî görüşlerinin ortaya çıkmasında büyük rolü olan bir âlimdir. İ'tikâdî konularda bilhassa soru-cevap tarzında zamanımıza kadar intikal eden eserleri, Mâturidî Kelâm Ekolü'nün temellerini teşkil etmiştir. Bu eserler, Ehli Sünnet İnancının temellerini özlü ve mantıklı bir şekilde önümüze sermektedir. Kitaplarında görüleceği üzere, birçok firkaların mutaasıp görüş ve kanaatlerine karşı İslâm'ın müsâmahasını savunmuştur. <http://www.kitapyurdu.com/kitap/imami-azamin-bes-eseri/50132.html> Erişim Tarihi: 11.10.2017

¹⁹ Öz, Mustafa, *İmâm-ı A'zam'ın 5 Eseri* (kitap tanıtım sayfası)

²⁰ Öztürk, Abdulvehhâb, (2016). *İmâm-ı A'zam'ın Eserleri (10 Eseri)*, İstanbul: Şâmil Yayınları.

1. Abdurrahman b. Hurmuz el-A'rac (ö. 117/735)²¹
2. Adiy b. Sâbit²²
3. Amr b. Dînâr (ö. 126/744)²³
4. Atâ (b. Ebî Rebâh) (ö. 114/732)²⁴
5. Ebû Ca'fer Muhammed b. Ali²⁵
6. Ebû İshak (Amr b. Abdillâh Zîyuhmid es-Sebiû (ö. 127/745)²⁶
7. Katâde (b. Diâme el-Basrî) (ö. 118/736)²⁷
8. Nâfi' (ö. 117/735)²⁸
9. Seleme b. Kuhey²⁹

1.7.Görüştüğü Sahâbîler

1. Abdullah b. Enis³⁰
2. Abdullah b. Ebî Evfâ (ö. 87/706)
3. Abdurrahman b. Hazm³¹
4. Âişe binti Acred³²
5. Ebû't-Tufeyl b. Âmir b. Vasile (ö. 102/720)
6. Enes b. Mâlik (ö. 93/712)³³
7. Sehl b. Saîde (b. Ka'b b. Hazrec) (ö. 91/712)

Sahâbîlerden bazılarıyla görüşmüş ve onlardan hadis dinlemiştir.

1.8.Sahâbî ve Sahabîyeden Vâsitasız Hadis Rivayeti

Ebû Hanîfe> Abdullah b. Ömer: “Kim yatsı namazından sonra mescitten çıkmadan önce 4 rekat namaz kılsa, Kadir Gecesi'nde kıldığı 4 rekat namaz gibi muâdildir.” dediğini rivayet etmiştir.³⁴

Ebû Hanîfe> Enes b. Mâlik, Rasûlullah'ın (s.a.s.): “ Hayra delâlet eden, hayrı işlemiş gibidir.” dediğini rivayet etmiştir.³⁵

²¹ ez-Zehebî *Tezkire*, 1: 168.

²² ez-Zehebî *Tezkire*, 1: 168.

²³ ez-Zehebî *Tezkire*, 1: 168.

²⁴ ez-Zehebî *Tezkire*, 1: 168.

²⁵ ez-Zehebî *Tezkire*, 1: 168.

²⁶ ez-Zehebî *Tezkire*, 1: 168.

²⁷ ez-Zehebî *Tezkire*, 1: 168.

²⁸ ez-Zehebî *Tezkire*, 1: 168.

²⁹ ez-Zehebî *Tezkire*, 1: 168.

³⁰ Ebû Hanîfe, *Musned*, 214.

³¹ Ebû Hanîfe, *Musned*, 213.

³² Ebû Hanîfe, *Musned*, 186.

³³ Ebû Hanîfe, *Musned*, 91, 211, 213. Enes b. Mâlik'i görmüştür. ez-Zehebî, *Tezkire*, 1: 168.

³⁴ Ebû Hanîfe, *Musned*, 91.

Ebû Hanîfe> Enes b. Mâlik, Rasûlullah'ın (s.a.s.): “Allah, yağmura özlem duyanları sever.” buyurduğunu işittim demiştir.³⁶

Ebû Hanîfe> Abdullah b. Enis (Rasûlullah'ın (s.a.s.) arkadaşı): “94 yılında 14 yaşındaydım, Kûfe’de onu gördüm. Rasûlullah'ın (s.a.s.): “Bir şeyin sevgisi gözü kör, kulağı sağır eder.” dediğini işittim.³⁷

Ebû Hanîfe> Âişe binti Acred, Rasûlullah'ın (s.a.s.): “Allah'ın yeryüzündeki ordusunun çoğu, çekirgendedir. Yemiyorum, haram da kılmıyorum.” buyurduğunu söylüyor.³⁸

Ebû Hanîfe> Abdurrahman b. Hazm Rasûlullah (s.a.s.): “Cibril bana o kadar komşuyu tavsiye etti ki taki onu mirasçı kılacak zannettim. Cibril bana gece namazını o kadar tavsiye etti ki Ümmetimin hayırlılarını az uyuyanlar zannettim.” buyurdu.” demiştir.³⁹

Ebû Hanîfe> Vasile b. el-Eska Rasûlullah'ın (s.a.s.): “Kardeşinle alay etme. Onun için Allah'tan af dile ve kendini Allah'a ver.”⁴⁰ dediğini işittiği:

1.9.Hocaları

Ebû Hanîfe'nin hocaların tespitini 1. el kaynak olan kendi eseri *Musned*'inden yaptık.

1. Abdulazîz⁴¹
2. Abdulkерim b. Ebî el-Mahârik b. Tâvûs⁴²
3. Abdullah⁴³
4. Abdullah b. Ebî Habîbe⁴⁴
5. Abdullah b. Dînâr (ö. 126/744)⁴⁵
6. Abdullah b. Hars b. Cuz (Sahâbî)⁴⁶
7. Abdülmelik⁴⁷ Atiyye el-Kurazî⁴⁸
8. Abdurrahmân⁴⁹ b. Hurmuz el-A'rac⁵⁰
9. Adıyy b. Hâtım (ö. 68/687)⁵¹
10. Ahmed b. Muhammed b. İsmâîl el-Kûfi⁵²

³⁵ Ebû Hanîfe, *Musned*, 91.

³⁶ Ebû Hanîfe, *Musned*, 213.

³⁷ Ebû Hanîfe, *Musned*, 214.

³⁸ Ebû Hanîfe, *Musned*, 186.

³⁹ Ebû Hanîfe, *Musned*, 213.

⁴⁰ Ebû Hanîfe, *Musned*, 214.

⁴¹ Ebû Hanîfe, *Musned*, 17, 130, 130, 213-214.

⁴² Ebû Hanîfe, *Musned*, 13, 36, 61, 75, 121, 165.

⁴³ Ebû Hanîfe, *Musned*, 47, 50, 51, 80, 103, 125, 163, 202, 203, 207.

⁴⁴ Ebû Hanîfe *Musned*, 13.

⁴⁵ Ebû Hanîfe *Musned*, 39, 112, 118, 127.

⁴⁶ Ebû Hanîfe *Musned*, 26.

⁴⁷ Ebû Hanîfe, *Musned*, 21, 48, 94, 108 (2. Rivayeti, 108), 115, 128, 162, 172, 202, 219.

⁴⁸ Ebû Hanîfe, *Musned*, 154.

⁴⁹ Ebû Hanîfe, *Musned*, 225.

⁵⁰ Ebû Hanîfe, *Musned*, 12.

⁵¹ Ebû Hanîfe, *Musned*, 31, 56, 76, 107, 120.

⁵² Ebû Hanîfe, *Musned*, 74.

11. Ali b. el-Akmar⁵³
12. Ali b. er-Redâd⁵⁴
13. Alkame (b. Kays) (ö. 62/681)⁵⁵
14. Alkame b. Mersed⁵⁶
15. Âişe binti Acred (Sahâbiye)⁵⁷
16. Amr b. Dînâr (ö. 126/744)⁵⁸
17. Âsim⁵⁹
18. Atâ b. Abbâs⁶⁰
19. Atâ⁶¹ b. Ebî Rebâh (ö.114/732)⁶²
20. Atâ b. Sâib⁶³
21. Atâ b. Yesâr (ö. 103/721)⁶⁴
22. Atıyye el-Avfi⁶⁵
23. Avn⁶⁶ Muhammed b. es-Sekafi⁶⁷
24. Beyân b. Bişr⁶⁸
25. Cebele b. Suhaym⁶⁹
26. Cüneyd⁷⁰
27. Dâvûd b. Ebî Hind⁷¹
28. Ebû Avn Muhammed es-Sekafi⁷²
29. Ebû Bekr b. Ebî el-Cehm⁷³

⁵³ Ebû Hanîfe, *Musned*, 26, 95, 166,197.

⁵⁴ Ebû Hanîfe, *Musned*, 31,159.

⁵⁵ Ebû Hanîfe, *Musned*, 35, 94, 96, 98, 99, (2. Rivayeti, 99),110, 149, 153 (2. Rivayeti,153), 154, 182, 194, 200, 207, 211 (2. Rivayeti, 211), 212.

⁵⁶ Ebû Hanîfe, *Musned*, 8,11,18,36, (2. Rivayeti, 36), 49, 51, 89, 128, 190, 193,195.

⁵⁷ Ebû Hanîfe, *Musned*, 186.

⁵⁸ Ebû Hanîfe, *Musned*, 113,159.

⁵⁹ Ebû Hanîfe, *Musned*, 52. (2. Rivayeti, 52), 60, 63, 210.

⁶⁰ Ebû Hanîfe, *Musned*, 70.

⁶¹ Ebû Hanîfe, *Musned*, 11, 34, 42, 46, 55, 67, 71, 90, 100, (2. Rivayeti,100), 102, 105, 119, 121, 124, 129, 137, 142, 143,144, 158, 161, 197 (2. Rivayeti, 197), 205, 210, 217.

⁶² Ebû Hanîfe, *Musned*, 55,118.

⁶³ Ebû Hanîfe, *Musned*, 84.

⁶⁴ Ebû Hanîfe, *Musned*, 70.

⁶⁵ Ebû Hanîfe, *Musned*, 20, (2. Rivayeti, 20), 27 (2. Rivayeti,27), 63, 73, 110, 131, 159, 186, 131, 208, 209, 218, 227, (Babasından rivayeti, 223).

⁶⁶ Ebû Hanîfe, *Musned*, 175. (2. Rivayeti, 175),178.

⁶⁷ Ebû Hanîfe, *Musned*, 195.

⁶⁸ Ebû Hanîfe, *Musned*, 24.

⁶⁹ Ebû Hanîfe, *Musned*, 62, 160, 189.

⁷⁰ Ebû Hanîfe, *Musned*, 223.

⁷¹ Ebû Hanîfe, *Musned*, 180.

⁷² Ebû Hanîfe, *Musned*, 180, 195.

30. Ebû Burde⁷⁴
31. Ebû Ca'fer⁷⁵ Mansûr⁷⁶
32. Ebû Husayn⁷⁷
33. Ebû İshak⁷⁸
34. Ebû Mâlik el-Eşcaî⁷⁹
35. Ebû Muhammed⁸⁰
36. Ebû Sevvâr⁸¹
37. Ebû Süfyân⁸²
38. Ebû Ya'fûr⁸³
39. Ebû'z-Zubeyr el-Mekkî⁸⁴
40. Enes b. Mâlik⁸⁵ (Sahâbî) (ö. 93/712)
41. el-Hakem⁸⁶
42. Hâlid b. Alkame⁸⁷
43. Hammâd⁸⁸ b. Ebî Süleymân (ö. 120/737)⁸⁹
44. el-Hâris⁹⁰

⁷³ Ebû Hanîfe, *Musned*, 29.

⁷⁴ Ebû Hanîfe, *Musned*, 181 (2. Rivayeti, 181), 182.

⁷⁵ Ebû Hanîfe, *Musned*, 89.

⁷⁶ Ebû Hanîfe, *Musned*, 30, 35, 73, 95, 138.

⁷⁷ Ebû Hanîfe, *Musned*, 167.

⁷⁸ Ebû Hanîfe, *Musned*, 40 (2. Rivayeti,40), 64, 78, 120, 138, 158, 198.

⁷⁹ Ebû Hanîfe, *Musned*, 14.

⁸⁰ Ebû Hanîfe, *Musned*, 165.

⁸¹ Ebû Hanîfe, *Musned*, 104.

⁸² Ebû Hanîfe, *Musned*, 55, 61, 62, 66, 67, 80, 105.

⁸³ Ebû Hanîfe, *Musned*, 59, 77, 162.

⁸⁴ Ebû Hanîfe, *Musned*, 12, 16, 29, 46, 114, 137, 159, 160 (2. Rivayeti, 160), 161, 167, 185, 190, 208, 222, 232 (Ebû Zubeyr el-Mekkî sahâbiyi atlayarak “ve Saddaka bi'l-Husnâ” (O güzel sözü tasdik etti) Leyl, 92/6 ayetinin okuduğunu ve O'nun: “Allah'tan başka ilah olmadığını (tasdik etti anlamında olduğunu) söyledi. Ebû Hanife, *Musned*, s. 232, 234.

⁸⁵ Ebû Hanîfe, *Musned*, s. 211, 213.

⁸⁶ Ebû Hanîfe, *Musned*, s. 35, 40, 92 (2. Rivayeti,114), 136, 192, 197, 234.

⁸⁷ Ebû Hanîfe, *Musned*, s. 31-32 (2. Rivayeti, 32), 183.

⁸⁸ Ebû Hanîfe, *Musned*, s. 10, 19, 21, 25, 26, 36, 37, (2. Rivayeti, 37), 39, (2. Rivayeti,39), 40, 41 (2. Rivayeti, 41), (3. Rivayeti, 41), (4. Rivayeti, 37), 42, (2. Rivayeti, 42),44, 45, 54, 55, 62, 64, 65, 66, 67, 68, (2. Rivayeti, 68), 69, 71, 73, 75, 76 (2. Rivâyeti, 76), 77, 79, 80, 81, 82 (2. Rivayeti, 82), 83 (2. Rivayeti, 83), 93, 95, 101,112,115 (2. Rivayeti,115), 117, 118, (2. Rivayeti, 115), 120, 122, 127, 133, 134,137, 138, (2. Rivayeti, 138), 139, (2. Rivayeti, 139),140,(2. Rivayeti, 140), (3. Rivayeti,140), 141, (2. Rivayeti,141),142, 143,145,146 (2. Rivayeti,146),154, 158 (Hammâd'ın babasından rivayeti 161,) 163 (2. Rivayeti,163)),164,169,170 (2. Rivâyeti, 170), 176, 177, 180, 185, 186,189,190, 192, 194, 200, 201 (Hammâd'ın babasından rivayeti, 201), 204 (Hammâd'ın babasından rivayeti, 205), 204 (Hammâd'ın babasından rivayeti, 206), 216, 220 (Hammâd'ın **Bir Adam**'dan rivayeti, 220) (Hammâd'ın babasından 1. Rivayeti, 225) (Hammâd'ın babasından 2. Rivayeti, 225), (Hammâd'ın babasından 3. Rivayeti, 225), (Hammâd'ın babasından 1. Rivayeti, 226), (Hammâd'ın babasından 2. Rivayeti, 226), 227, (Hammâd'ın babasından 1. Rivayeti, 231), (Hammâd'ın babasından 2. Rivayeti, 231)

⁸⁹ Ebû Hanîfe, *Musned*, 105, 134.

45. el-Hars b. Cuz⁹¹
46. el-Hasen (el-Basrî) (ö. 110/728)⁹²
47. el-Hasen b. Ubeydillah⁹³
48. el-Heysem b. Habîb⁹⁴
49. el-Heysem es-Savvâf⁹⁵
50. İbn Ebî's-Sıba' b. Talha⁹⁶
51. İbn Ebî Leylâ⁹⁷
52. İbn Şihâb ez-Zuhrî (ö. 124/742)⁹⁸
53. İbrâhîm⁹⁹ (en-Nehâî) (ö. 96/714)
54. İkrime (b. Abdillâh el-Medenî) (ö.105/723)¹⁰⁰
55. İsmâîl¹⁰¹
56. İsmâîl b. Ebî Hâlid¹⁰²
57. Kâsım¹⁰³ b. Ma'n¹⁰⁴
58. Kays¹⁰⁵
59. Mahfel b. Râşid¹⁰⁶
60. Ma'n¹⁰⁷ b. Abdirrahmân b. Abdillâh b. Mes'ûd¹⁰⁸
61. Mehârib¹⁰⁹ b. Desâr¹¹⁰
62. Mekkî b. İbrahim¹¹¹
63. Mes'ûd¹¹²

⁹⁰ Ebû Hanîfe, *Musned*, 14, 223.

⁹¹ Ebû Hanîfe, *Musned*, 26, 86.

⁹² Ebû Hanîfe, *Musned*, 213, 215.

⁹³ Ebû Hanîfe, *Musned*, 219.

⁹⁴ Ebû Hanîfe, *Musned*, 162, 179.

⁹⁵ Ebû Hanîfe, *Musned*, 17, 29, 69, 72, 74, 103, 106, 114, 168, 172, 176, 179, 180, 189, 199, 202, 218, (Heysem'in Bir Adamdan Rivayeti, 222), 227.

⁹⁶ Ebû Hanîfe, *Musned*, 59.

⁹⁷ Ebû Hanîfe, *Musned*, 155.

⁹⁸ Ebû Hanîfe, *Musned*, 28, 46, 71, 104, 132, 217.

⁹⁹ Ebû Hanîfe, *Musned*, s. 74, 102, 113, 169 (2. Rivayeti, 169), 179, 215.

¹⁰⁰ Ebû Hanîfe, *Musned*, s. 15, 174.

¹⁰¹ Ebû Hanîfe, *Musned*, s. 97, 102, 163, 204, (1. Rivayeti 236), (2. Rivayeti, 236).

¹⁰² Ebû Hanîfe, *Musned*, s. 24, 26.

¹⁰³ Ebû Hanîfe, *Musned*, 27, 64, 66, 126, 146, 149, 221.

¹⁰⁴ Ebû Hanîfe, *Musned*, 154.

¹⁰⁵ Ebû Hanîfe, *Musned*, 74, 111, 201, 202.

¹⁰⁶ Ebû Hanîfe, *Musned*, 188-189.

¹⁰⁷ Ebû Hanîfe, *Musned*, 134, 175.

¹⁰⁸ Ebû Hanîfe, *Musned*, 162.

¹⁰⁹ Ebû Hanîfe, *Musned*, 35, 92, 132, 169, 169, 184 (2. Rivayeti, 184).

¹¹⁰ Ebû Hanîfe, *Musned*, 190.

¹¹¹ Ebû Hanîfe, *Musned*, 228.

64. Mis'ar (b. Kidâm) (ö. 155/772)¹¹³
65. Muhammed b. Bukeyr (ed-Dâmiğân Kadısı)¹¹⁴
66. Muhammed b. İbrahim et-Teymî¹¹⁵
67. Muhammed b. Kays el-Hemedânî¹¹⁶
68. Muhammed b. Mansûr b. Ebî Süleyman el-Belhî¹¹⁷
69. Muhammed b. el-Munkedir¹¹⁸
70. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî¹¹⁹
71. Muhammed b. ez-Zubeyr¹²⁰
72. Mukâtil b. Süleymân (ö. 150/767)¹²¹
73. Mukassim¹²²
74. Mûsâ¹²³
75. Muslim¹²⁴
76. Na'fi' (Mevlâ İbn Ömer) (ö. 117/735)¹²⁵
77. Nâsîh¹²⁶
78. Rabîa¹²⁷
79. Racul¹²⁸
80. Saîd¹²⁹
81. Seleme¹³⁰ (Ebî Za'râ')¹³¹
82. Simâk (b. Harb) (ö. 123/741)¹³²
83. Süleymân b. Abdîrrahman ed-Dîmaşki¹³³

¹¹² Ebû Hanîfe, *Musned*, 15.

¹¹³ Ebû Hanîfe, *Musned*, 57, 194.

¹¹⁴ Ebû Hanîfe, *Musned*, 67.

¹¹⁵ Ebû Hanîfe, *Musned*, 8.

¹¹⁶ Ebû Hanîfe, *Musned*, 195.

¹¹⁷ Ebû Hanîfe, *Musned*, 23.

¹¹⁸ Ebû Hanîfe, *Musned*, 76, 116 (2. Rivayeti, 116), 129, 174, 205, 207, 235.

¹¹⁹ Ebû Hanîfe, *Musned*, 229.

¹²⁰ Ebû Hanîfe, *Musned*, 145.

¹²¹ Ebû Hanîfe, *Musned*, 201.

¹²² Ebû Hanîfe, *Musned*, 149.

¹²³ Ebû Hanîfe, *Musned*, 57.

¹²⁴ Ebû Hanîfe, *Musned*, 106, 147, 170, 191, 203.

¹²⁵ Ebû Hanîfe, *Musned*, 18, 19, 64, 83, 90, 92, 93, 109, 117, 118, 125, 132, 133, 135, 155, 160, 185, 187 (2. Rivayeti, 187), 193, 198, 208, 209 (2. Rivayeti, 209).

¹²⁶ Ebû Hanîfe, *Musned*, 25, 85, 144.

¹²⁷ Ebû Hanîfe, *Musned*, 152, 168.

¹²⁸ Ebû Hanîfe, *Musned*, 87.

¹²⁹ Ebû Hanîfe, *Musned*, 28, 40, 187.

¹³⁰ Ebû Hanîfe, *Musned*, 120, 173.

¹³¹ Ebû Hanîfe, *Musned*, 172.

¹³² Ebû Hanîfe, *Musned*, 43. (2. Rivayeti, 43), 81, 91, 117, 209, 227.

84. Süleymân b. Yesâr (ö. 104/722)¹³⁴
85. Şa'bî Amir b. Şerahil (ö.104/722)¹³⁵
86. Şeybân¹³⁶
87. Talha b. Nâfi'¹³⁷
88. Tarîf¹³⁸
89. Tâvûs (b. Keysân el-Yemânî) (ö. 106/725)¹³⁹
90. Ummu Sevr¹⁴⁰
91. Yahyâ b. Abdillâh el-Kindî¹⁴¹
92. Yahyâ b. Ebî Hayye¹⁴²
93. Yahyâ b. Saîd (el-Kattân) (ö. 198/813)¹⁴³
94. Yezîd¹⁴⁴
95. Yezîd b. Suhayb¹⁴⁵
96. Yûnus b. Abdillâh¹⁴⁶
97. Ziyâd (b. Abdirrahmân) (ö. 193/809)¹⁴⁷
98. Zubeyd b. el-Hars el-Yâmî¹⁴⁸

1.10. Talebeleri

1. İmam Kadî Ebû Yusuf (ö. 182/798)¹⁴⁹
2. İmam Muhammed b. el-Hasen (ö. 189/805)¹⁵⁰
3. İmam Zufer b. el-Huzeyl (ö. 204/819)¹⁵¹

¹³³ Ebû Hanîfe, *Musned*, 94.

¹³⁴ Ebû Hanîfe, *Musned*, 105, 106.

¹³⁵ Ebû Hanîfe, *Musned*, 29, 38, 131, 217.

¹³⁶ Ebû Hanîfe, *Musned*, 47, 48, 96, 108, 129 (2. Rivayeti, 129), 213.

¹³⁷ Ebû Hanîfe, *Musned*, 47.

¹³⁸ Ebû Hanîfe, *Musned*, 54.

¹³⁹ Ebû Hanîfe, *Musned*, 234.

¹⁴⁰ Ebû Hanîfe, *Musned*, 199.

¹⁴¹ Ebû Hanîfe, *Musned*, 199.

¹⁴² Ebû Hanîfe, *Musned*, 119.

¹⁴³ Ebû Hanîfe, *Musned*, 8, 72, 111, 147, 168, 177.

¹⁴⁴ Ebû Hanîfe, *Musned*, 171.

¹⁴⁵ Ebû Hanîfe, *Musned*, 19.

¹⁴⁶ Ebû Hanîfe, *Musned*, 132.

¹⁴⁷ Ebû Hanîfe, *Musned*, 87, 106, 126, 182, 205, 206.

¹⁴⁸ Ebû Hanîfe, *Musned*, 79.

¹⁴⁹ ez-Zehebî *Tezkire*, 1: 168.

¹⁵⁰ ez-Zehebî *Tezkire*, 1: 168.

¹⁵¹ Ebû Hanîfe, *Musned*, 180. Talebesi Zufer'den *Musned*'de hadis rivayet zinciri Zufer> Ebû Hanife> Hammâd (b. Ebî Süleymân), *Alkame*> Abdullah, Ebû Hanîfe, *Musned*, 180; ez-Zehebî *Tezkire*, 1: 168.

4.Dâvûd et-Tâî (ö. 165/781)¹⁵²

5.Esed b. Amr¹⁵³

6.Hasen b. Ziyâd el-Lu'lû¹⁵⁴

7.Nûh el-Câmi'¹⁵⁵

8.Ebû Mutî' el-Belhî¹⁵⁶

1.11.Kendisinden Hadis Rivayet Edenler

1. Abdurrezzâk (b. Hemmâm b. Nâfi' es-San'ânî) (ö. 211/827)
2. Ebû Abdirrahmân el-Mukrî
3. Ebû Âsım (ö. 212/828)
4. Ebû Nuaym
5. İsmâil b. Hammâd¹⁵⁷
6. Sa'd b. es-Salt
7. Ubeydullah b. Mûsâ (ö. 213/829)
8. Veki' (b. rî-Cerrâh) (ö.197/812)
9. Yezid b. Hârûn (ö. 206/821)¹⁵⁸

1.12.Tâbiûn Âlimlerinden Görüşükleri

Ebû Hamza el-Ensârî Abdullah b. Dâvûd'un şöyle dediğini işittim. Ebû Hanîfe'ye büyüklerden (âlimlerden) kimleri idrak ettin? diye sordum. Şöyle dedi: “Abdullah b. Dînâr, Amr b. Dînâr, Atâ, Ebû'z-Zubeyr, el-Hasen el-Basrî, eş-Şa'bî, İbrahim et-Teymî, İkrime, Kasım, Katâde, Nâfi'¹⁵⁹, Sâlim, Tâvûs¹⁶⁰

¹⁵² ez-Zehabî *Tezkire*, 1: 168.

¹⁵³ ez-Zehabî *Tezkire*, 1: 168.

¹⁵⁴ ez-Zehabî *Tezkire*, 1: 168.

¹⁵⁵ ez-Zehabî *Tezkire*, 1: 168.

¹⁵⁶ ez-Zehabî, *Tezkire*, 1: 168.

¹⁵⁷ Ebû Hanîfe, *Musned*, 154 (Babasıyla birlikte), 173.

¹⁵⁸ ez-Zehabî *Tezkire*, 1: 168.

¹⁵⁹ Ebû Hanîfe, *Musned*, 8.

¹⁶⁰ Ebû Hanîfe, *Musned*, 234.

2. İmâm-ı A'zam Ebû Hanîfe'nin Hadis İlmî'ndeki Yeri Üzerine Bazı Mülâhazalar

2.1. Hadis Rivayeti

Ebû Hanîfe'nin Hadis ile ilgili olan eseri *Musned*'inde ilk hadis rivayeti Ebû Hanîfe> Muhammed b. İbrahim et-Teymî> Alkame b. Vakkâs el-Leysî>, Ömer b. el-Hattab isnadıyla “Ameller, niyetlere göredir.” hadisidir.¹⁶¹ Bu hadis, el-Buhârî'nin *el-Câmiu's-Sahîh*'inin de ilk hadisidir. Rivayetin isnadı ise şöyledir: el-Buhârî> el-Humeydî> Sufyân> Yahyâ b. Saîd el-Ensârî> Muhammed b. İbrahim et-Teymî> Alkame b. Vakkâs el-Leysî> Ömer b. el-Hattab'tır.¹⁶² Muhammed b. İbrahim et-Teymî, Alkame b. Vakkâs el-Leysî, Ömer b. el-Hattab her ikisinde de ortak ravidir. Hadis metni ise her iki rivayette de aynıdır.

Ebû Hanîfe, *Musned*'inin ilk kitabını *Kitabu'l İmân ve'l-İslâm ve'l-Kader ve's-Şefaa* olarak isimlendirmiştir.¹⁶³

Ebû Hanîfe'nin ilmî kişiliğiyle ilgili zaman zaman tartışmalar yapıldığı bir vâkıdır. Yezid b. Harûn'a: (ö. 206/821) “(Süfyan) es-Sevri (ö. 161/778) mi? Ebû Hanîfe (ö. 150/767) mi daha fakihdir? diye sorulduğunda: “Ebû Hanîfe, daha fakih, Süfyan ise hadiste daha iyi hâfızdır.”¹⁶⁴ diyerek cevap vermiştir.

Abdullah b. el-Mubârek (ö.181/797): “Ebû Hanîfe, İnsanların en fakihî idi.” demiştir.¹⁶⁵

Yezîd: “Ebû Hanîfe'den daha verâ sahibi ve daha akıllı birisini görmediğini ifade etmiştir.”¹⁶⁶

İmam Şâfiî (ö. 204/819) :“Fıkıh'ta diğer insanların onun âilesi hükmünde olduğunu” ifade etmiştir.¹⁶⁷

Yahya b. Maîn (ö. 233/848): “Ebû Hanîfe hakkında beis yok, itham da edilmemiştir.” Şeklinde onu hadiste tevsik etmiştir.¹⁶⁸

Ebû Dâvûd (ö. 275/888): “Ebû Hanîfe'ye Allah rahmet eylesin o imamdı.” demiştir.¹⁶⁹

Ebû Abdillâh Şemsuddîn ez-Zehebî (ö. 748/1347) ise: “İmam, verâ sâhibi bir âlim, ilmiyle âmil, âbid sultanın mükâfatlarını kabul etmeyen ticaretle çalışıp kazanan hadiste sika bir zât olduğuna dair beyanı bu konuda en güzel bir karinedir.”¹⁷⁰ şeklinde takdim ve takdir etmesi, *Ebû Hanîfe'nin Hadis İlmî*'ndeki yerini olumsuz anlamda münâkaşa edenlere verilecek güzel bir cevaptır.

Muhanmmmed Ebû Zehrâ (ö. 1394/1974), Ebû Hanîfe hakkında şu değerlendirmeyi yapmıştır: “Bazı insanlar ona taraftarlıkta o kadar ileri gitmişlerdi ki O'nu peygamberler mertebesine

¹⁶¹ Ebû Hanîfe, *Musned*, 8.

¹⁶² el-Buhârî, Muhammed b. İsmâil, (1992). *el-Câmiu's-Sahîh*, Çağrı Yayınları, İstanbul, Bedu'l-Vahy, 1.

¹⁶³ Ebû Hanîfe, *Musned*, 8.

¹⁶⁴ ez-Zehebî, *Tezkire*, 1: 168.

¹⁶⁵ ez-Zehebî *Tezkire*, 1: 168.

¹⁶⁶ ez-Zehebî *Tezkire*, 1: 168.

¹⁶⁷ ez-Zehebî *Tezkire*, 1: 168.

¹⁶⁸ ez-Zehebî *Tezkire*, 1: 168.

¹⁶⁹ ez-Zehebî *Tezkire*, 1: 169.

¹⁷⁰ ez-Zehebî *Tezkire*, 1: 168.

yaklaştırdılar. Tevrat'ın onu müjdelediğini iddiaya kalkışmışlar, Hz. Muhammed (s.a.s.): “Onun ismini zikretmiş ve ümmetin çırağı olduğunu haber vermiş” dediler. Ona öyle sıfatlar ve menkıbeler uydurdular ki onun mertebesini aştılar, derecesini geçtiler. Bazı kimseler de ona hucûmda ileri gittiler. Zındıklık, ana caddeden ayrılmak, dini ifsat etmek, Sünnet'i bırakmak hatta Sünnet'i bozmak gibi isnadlarda bulundular. “Sihhsiz, delilsiz fetva veriyor.” dediler. Bu hücumlarında ma'kûl tenkit sınırlarını aştılar, bu görüşleri bir araştırmaya ve incelemeye asla dayanmıyordu. Bu gibiler, delilsiz ve tetkiksiz rastgele onu tezyif etmekle kalmadılar, düşmanlıkta o kadar ileri gittiler ki onun şahsına, dinine ve imanına bile tan ile hücum ettiler.”¹⁷¹

Ebû Hanîfe'nin Hadis Anlayışı ve Hanefî Mezhebi'nin Hadis Metodu üzerine doktora tezi yazan İsmail Hakkı Ünal'ın tezinin sonuçlarından biri olarak: “Ebû Hanîfe'nin sünnete ve hadise gereken değeri verdiği, hadis ve sünnete teşri' bakımından Kur'ân-ı Kerîm'den hemen sonra yer verdiği ve hadislerin önemi idrak etmede diğer mezhep imamaları, fukahâ ve hadisçilerden hiçbir farkın olmadığı, hadislerle yaklaşımı konusunda kendisine yöneltilen itiraz ve ithamların bir değerinin olmadığı, diğerleri arasında görülen farkın, hadisleri anlama, yorumlama ve fikhî alanda değerlendirme safhasından kaynaklandığı”¹⁷² yorumu dikkat çekicidir.

Ebû Hanîfe'ye yöneltilen bazı eleştirilerin¹⁷³ genelde hadisleri istinbatta kullanmasından ve hadisler arası tercihlerinden kaynaklanmakta olduğu¹⁷⁴ gibi hususları göz önünde bulundurulmaksızın onun hakkında bir değerlendirme yapmak ilmî tenkit usullerinden çok uzak yorumlar ve zorlama teviller olduğundan şüphemiz yoktur.¹⁷⁵

Müslümanlar arasında fırkalaşmalara, birbirine karşı kötü duygular beslemeye sebep olduğu Ebû Hanîfe ve ashâbının Ehl-i Rey gibi mübhem hatta cerh özelliği taşımayan ifadelerle cerh edilip hadislerinin terk edilmesi, hadise muhâlefetle suçlamanın onun bir meselede istinbatta dayandığı delilleri bilmeden: “Her hadisle amel edilir.” duygusu ile hareket edilmesinden diğer mezhep imamının o hükmü nasıl? ve nereden çıkardığını? araştırmayan fevrî hareketlerin sonuçları olduğu, geçmişte yaşanan kıskançlık, taassub, rey kelimesine verilen anlam farklılığı ve tarihte müslümanlar arasında yaşanmış tatsız olayların da körüklediği, genelde Kûfe, özelde ise Ebû Hanîfe aleyhtarlığı bugün de aynı sıcaklığını korumaktadır.¹⁷⁶

2.2.Âli İsnâdlarından Bazı Örnekler

Ebû Hanîfe'nin hadis rivayet zinciri kendisiyle birlikte genelde 4,5,6 raviden rivayet etmiştir. Bu isnadlar nâzil isnâdlar iken bazı hadis rivayetleri ise kendisi ile arasında sahâbî ile bazen başka bir ravi yokken bazen de tabiûndan bir ravi bulunmaktadır. Bazı örnekler verelim:

¹⁷¹ Muhammed Ebû Zehrâ, (1981). *Ebû Hanîfe*, (terc. Osman Keskiöğlü), Konya: Can Kitabevi. 7.

¹⁷² Ünal, İsmail Hakkı, (2012). *İmam Ebû Hanîfe'nin Hadis Anlayışı ve Hanefî Mezhebi'nin Hadis Metodu*, DİB Yayınları, Ankara, 311.

¹⁷³ el-Buhârî, *el-Câmiu's-Sahîh*, İman, 36.

¹⁷⁴ “Ebû Hanîfe'nin hadis rivayetlerinin bu kadar bol olduğu bir bölgede bunlardan habersiz olarak yetişmesi mümkün değildir. Bilakis bu rivayet bolluğundan haberdar olduğu içindir ki bunların tercihinde çok titiz davranmış, önüne gelen her rivayeti kabul etmekten sarf-ı nazar etmiştir. Nitekim fakihleri hadisçilerden ayıran en önemli özellik de budur.” bkz. Ünal, *İmam Ebû Hanîfe*, 51.

¹⁷⁵ Ebû Hanîfe'nin hadis bilip bilmediği veya hüküm istinbatında bunları nasıl kullandığı ile ilgili makale için bkz. Acimmatov, Zaylabidin, *Ebû Hanîfe'ye Yöneltilen Eleştiriler*, Dinî Araştırmalar 8(24), 169-178.

¹⁷⁶ Koca, M. Ali, *Ebû Hanîfe Aleyhtarlığı ve Hadis İlmindeki Yeri*, Kaf Dergisi 1. Sayı: 1.

Ebû Hanîfe> Atâ> Ebû Hureyre (r.a.) şöyle dedi: “Rasûlullah’ın (s.a.s.) Şâm Kalensuvası vardı.” Atâ, Ebû Hureyre’nin: “Rasûlullah’ın (s.a.s.) Beyaz Şâm Kalensuvası vardı.”¹⁷⁷ dediğini rivayet etmiştir.

Ebû Hanîfe> Atâ> Ebû Hureyre, (r.a.) şöyle dedi: Nebî (s.a.s.): “Yıldızlar doğduğunda âfâtlar kalkar.” buyurdu.¹⁷⁸

Ebû Hanîfe> el-Heysem-Rabîa (Birlikte)> Enes: “Rasûlullah (s.a.s.), 63, Ebû Bekir 63 ve Ömer’in 63 yaşında vefat ettiler.” dedi.¹⁷⁹

Ebû Hanîfe> Yahyâ b. Saîd> Enes: “Rasûlullah (s.a.s.), 40 yaşı başlarında peygamber oldu. Mekke’de 10¹⁸⁰ yıl, Medine’de 10 yıl ikâmet etti. Vefat ettiğinde Rasûlullah’ın saçında başında 20 beyaz saç vardı.” dedi¹⁸¹

Ebû Hanîfe> Atâ> Abdullah b. Ömer: “Rasûlullah (s.a.s.) aldatarak satış yapmayı menetti.”¹⁸² dedi.

Ebû Hanîfe> Ebû Zubeyr> Câbir (b. Abdillâh): “Nebî (s.a.s.) güzel kokuyu tanırdı.”¹⁸³ dedi.

Ebû Hanîfe> Seleme Ebî Za’râ> (Abdullah b. Mesûd) Rasûlullah’ın (s.a.s.) şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Benden sonra Ebû Bekir ve Ömer’e uyunuz.”¹⁸⁴

Ebû Hanîfe> Atiyye el-Avfî> Ebû Saîd el-Hudrî (r.anh) Nebî (s.a.s.): “Kadın teyzesi ve halası üzerine evlendirilemez.”¹⁸⁵ dediğini rivayet etmiştir:

Ebû Hanîfe> Şa’bî> Câbir b. Abdillâh–Ebû Hureyre (r.anhumâ) her ikisi de Rasûlullah’ın (s.a.s.): “Kadın teyzesi üzerine ve halâsı üzerine nikâhlanamaz. Büyük (kız), küçük (kız) üzerine nikâhlanamaz.”¹⁸⁶ dediğini rivayet etmiştir

Ebû Hanîfe> Ebû Burde> Ebû Burde’nin Babası (r.a) Rasûlullah’ın: “Benim ümmetim Ümmet-i Merhûme’dir. Dünyada azabı kendi elleriyle (öldürme ile) dir. (Rivayette ilave vardır) dediğini rivayet etmiştir.¹⁸⁷

(Ebû Hanîfe> Mehârib> (Abdullah) b. Ömer’in: “Rasûlullah (s.a.s.) Hayber günü tırnaklı (yırtıcı) kuşların yenilmesini nehyetti.”¹⁸⁸ dediğini rivayet etmiştir:

(Ebû Hanîfe> Ebû İshak> el-Berâ: “Rasûlullah (s.a.s.) ehli eşek etlerini yemeyi nehyetti.”¹⁸⁹ demiştir.

¹⁷⁷ Ebû Hanîfe, *Musned*, 197.

¹⁷⁸ Ebû Hanîfe, *Musned*, 161.

¹⁷⁹ Ebû Hanîfe, *Musned*, 168.

¹⁸⁰ Burada bir hata var. Peygamberimiz (s.a.s.) Hicretten 12 yıl önce peygamber olarak görevlendirildi. 610 yılı 622 yılı arası 12 yıllık bir zaman dilimi yapar. Peygamberimiz Mekke’de 10 değil 12 yıl kaldı.

¹⁸¹ Ebû Hanîfe, *Musned*, 168.

¹⁸² Ebû Hanîfe, *Musned*, 160.

¹⁸³ Ebû Hanîfe, *Musned*, 169.

¹⁸⁴ Ebû Hanîfe, *Musned*, 172.

¹⁸⁵ Ebû Hanîfe, *Musned*, 172.

¹⁸⁶ Ebû Hanîfe, *Musned*, 131.

¹⁸⁷ Ebû Hanîfe, *Musned*, 182.

¹⁸⁸ Ebû Hanîfe, *Musned*, 184.

¹⁸⁹ Ebû Hanîfe, *Musned*, 184-185.

(Ebû Hanîfe> Nâfi' > İbn Ömer> (r.anhumâ): “Rasûllah (s.a.s.) Mücessime'den (Allah'ı cisimlendirme) menetti.”¹⁹⁰ dedi.

(Ebû Hanîfe> İkrime > (Abdullah) İbn Abbâs (r.anhuma) şöyle dedi:“Rasûllullah (s.a.s.) “ Kıyamet günü şehitlerin sultanı Hamza b. Abdilmuttalib'tir...”¹⁹¹ buyurdu:

(Ebû Hanîfe> Ebû'z-Zubeyr> Câbir (r.a.) Rasûlullah (s.a.s.): “Sirke ne güzel katıktır.”¹⁹² buyurdu.

Ebû Hanîfe> Ali b. el-Akmar> Ebû Cuhayfe (r.a.) Rasûlullah (s.a.s.): “Ben dayanarak yemek yemem. Bir kulun içtiği gibi içerim ve Yakîn (ölüm) gelinceye kadar Rabbime ibadet ederim.”¹⁹³ buyurdu:

Ebû Hanîfe> Hammâd (b. Ebî Süleymân)> Huzeyfe> (r. a.) şöyle dedi:“ Rasûlullah (s.a.s.), altın ve gümüş kaptan içmeyi ve onların içinden yemeyi, ipek ve dîbâc giymeyi yasakladı ve “Bunlar dünyada müşrikler âhirette de sizin içindir.”¹⁹⁴

Ebû Hanîfe'nin başka âli isnâdları da vardır.¹⁹⁵

2.3.Hadis Râvileri Arasında Tercih Yapması

Sufyân b. Uyeyne'nin (ö. 198/813) rivayetine göre Ebû Hanîfe ve el-Evzâî (ö. 157/774), Mekke'de bir araya geldiği bir evde aralarında şöyle bir mülâkat gerçekleşmiştir: “el-Evzâî, Ebû Hanîfe'ye “Namazda rukû anında elleri niçin kaldırmıyorsunuz?” dediğinde Ebû Hanîfe: “Bu hususta Rasûlullah'tan (s.a.s.) sahih bir rivayet olmadığını” söyledi. el-Evzâî şöyle dedi: “Nasıl sahih (bir hadis) olmaz? Bana İbn Şihâb ez-Zuhrî (ö.124/742) oda Sâlim'den (ö.106/724) o da babasının Rasûlullah'ın (s.a.s.): “Namazın başlangıcında ve rükûda elleri kaldırdığını” söylediğini rivayet etti. Ebû Hanîfe şöyle dedi: “Bana Hammâd, ona İbrâhim, ona Alkame ve Esved onlar da: “Rasûlullah'ın sadece namazın başlangıcında elleri kaldırdığını, bundan başka bir şey zikretmediğini” rivayet etmişlerdir. (Abdurrahmân) el-Evzâî (ö. 157/773) şöyle dedi: “Sen, ez-Zuhrî'den o da Sâlim'den Sâlim de babasından rivayet etmiş olduğunu söylüyorsun ve Sen Bana Hammâd İbrahim'den rivayet etti diyorsun.” deyince Ebû Hanîfe şöyle dedi: “Hammâd (ö. 120/737), ez-Zuhrî'den İbrâhim (en-Nehâî) (ö. 96/714) de Sâlim'den daha fakihtir. Alkame (b. Kays) (ö. 62/681), (Abdullah) İbn Ömer (ö. 73/693) olmaksızın Fıkıh'ta hiçbir şeydir. İbn Ömer, sahabî olduğundan veya onunla sohbetinin çokluğundan böyledir. el-Esved'in fazileti çoktur. Abdullah ise işte O, Abdullah'tır.” dedi ve el-Evzâî sustu.”¹⁹⁶

Ebû Hanîfe, hadisler arası tercih yapmasının yanında ravileri arasında da fıkıh bilip bilmemelerine göre tasnif yapıp hadisler arası tercih yapmıştır.

¹⁹⁰ Ebû Hanîfe, *Musned*, 187.

¹⁹¹ Ebû Hanîfe, *Musned*, 174.

¹⁹² Ebû Hanîfe, *Musned*, 190.

¹⁹³ Ebû Hanîfe, *Musned*, 191.

¹⁹⁴ Ebû Hanîfe, *Musned*, 188.

¹⁹⁵ Ebû Hanîfe, *Musned*, 169. **(Ebû Hanîfe> Mehârib> Ömer)**, (2. Âli Isnadlı Rivayet, 169) **(Ebû Hanîfe> İbrahim> Enes)**, 170 **(Ebû Hanîfe> Muslim> Enes b. Mâlik)**, 171 **(Ebû Hanîfe> Yezid> Enes)**,174 **(Ebû Hanîfe> Muhammed b. el-Munkedir> Câbir)**, 174, **(Ebû Hanîfe> Ma'n> (Abdullah b.) Mesûd)**, 175,**(Ebû Hanîfe> Yahyâ b. Saîd> Enes b. Mâlik)**,177, **(Ebû Hanîfe> Şa'bî> Âişe)**,178 **(Ebû Hanîfe> İbrahim (en-Nehâî)> Mesrûk)**, 179, **(Ebû Hanîfe> Mehârib> (Abdullah) b. Ömer)**, 128 **(Ebû Hanîfe> Atiyye> Ebû Saîd)**, 186 **(Ebû Hanîfe> Cebele>)**, **(Ebû Hanîfe> Nâfi'> İbn Ömer, (r. anhumâ)**, 193.

¹⁹⁶ Ebû Hanîfe, *Musned*, 53-54.

Sonuç

İmam A'zam, hem yaşadığı dönemde hem de daha sonraki dönemlerde eserleri ve fikirleriyle hep tartışılmış, medhiyelerle anılmasının yanında zaman zaman eleştirilere de maruz kalmış bir âlimdir.

Yaşadığı dönemde Ebû Ca'fer el-Mansûr'un (ö. 158/775) Kâdı'l-Kudât teklifini reddettiğinden dolayı gadrine uğrayan ve hapsedilen "mihne" denilen sıkıntılara göğüs geren Ebû Hanîfe, baskılara rağmen fikirlerinden vazgeçmediği için şiddete maruz kalmış ve bu baskılar onu yıldırılmamış, hak bildiği dava ve fikirlerinden asla taviz vermemiştir.

Hadisleri hüküm istinbatında kullanım yöntemini eleştirenlerin, Ebû Hanîfe'nin hangi gerekçelerle iki hadis arasında tercih yaptığını bilmemelerinden kaynaklandığına kâniyiz. Ebû Hanîfe iki hadis arasında eğer bir tercih yapıyorsa bu iki hadis arasında herhangi bir zıtlıktan ötürü olmayıp ravilerinin hallerinden, onların hadisleri kavrayıp kavrayamama kabiliyetlerini ön planda tutmasından ve Cerh ve Ta'dil kaidelerini tam olarak bilen âlimlerinin anlayabileceği kriterleri uygulaması, hadisler arası tercihinin sebebinin ise bu kâideleri tatbikinden kaynaklandığı göz ardı edilmemelidir.

Ebû Hanîfe, kendi devrinde olduğu gibi bu dönemde de fikirleriyle ve telif ettiği eserleriyle etkisini devam ettiren çağların eskitemediği müstesnâ âlimlerden biri olduğunda kuşku yoktur. Böyle bir araştırmanın, onun hadis rivayetinde, hadisler ve raviler arası tercih yapmasında onun diğer âlimlerden ayıran mümeyyiz vasıflarının ortaya çıkarılmasına bir nebze katkı sunacağına inanıyoruz.

KAYNAKÇA

- Acimmatov, Zaylabidin, *Ebû Hanîfe'ye Yöneltilen Eleştiriler*, *Dinî Araştırmalar* 8(24), 169-178.
- Alî el-Kâri, (2014). *Fıkhu Ekber Şerhi* (terc. Hüseyin S. Erdoğan), İstanbul: Hisar Yayınları.
- Bozkurt, N. (1999) “İbn Hubeyre Ebû Hâlid”, *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 20: 81.
- el-Buhârî, Muhammed b. İsmâil, (1992). *el-Câmiu's-Sahîh*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Ebû'l-Abbâs Şemsuddin Ahmed b. Muhammed b. Ebî Bekir b. Hallikân, (1968). *Vefayâtu'l-Ağyân ve Enbâu Ebnâi'z-Zamân*, (tah. İhsân Abbâs), Beyrut: Dâru Sâdır.
- Ebû Hanîfe Nu'man b. Sâbit, (1382/1962). *Musned*, (takdim ve tah. Safvet es-Sakâ), yy.
- Koca, M. Ali, *Ebû Hanîfe Aleyhtarlığı ve Hadis İlmindeki Yeri*, *Kaf Dergisi*, 1. Sayı:1.
- Muhammed Ebû Zehrâ, (1981). *Ebû Hanîfe*, (terc. Osman Keskioglu), Konya: Can Kitabevi.
- Özel, A. (1992). “Bezzâzî”, *DİA*, İstanbul: Güzel Sanatlar Matbaası, 6: 14.
- Öz, M. (2016). *İmâm-ı A'zam'ın Beş Eseri*, İstanbul: Marmara İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 12. Baskı.
- Öztoprak, M. (2014). *Müspet ve Menfî İddialar ve Değerlendirilmeleriyle Ebû Hanîfe*, Gece Kitaplığı, Ankara.
- Öztürk, A. (2016). *İmâm-ı A'zam'ın Eserleri (10 Eseri)*, İstanbul: Şâmil Yayınları.
- Uzunpostalcı, M. (1994). *DİA*, “Ebû Hanîfe”, Güzel Sanatlar Matbaası, İstanbul. 10: 131.
- Ünal, İH. (2012). *İmâm Ebû Hanîfe'nin Hadis Anlayışı ve Hanefî Mezhebi'nin Hadis Metodu*, DİB Yay., Ankara.
- ez-Zehbî, Şemsuddin, (Tarihsiz), *Tezkiretu'l-Huffâz*, Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye,

Field : Linguistics

Type : Review Article

Received: 26.06.2017 - *Corrected*: 17.11.2017 - *Accepted*: 19.11.2017

Dil Öğreniminde Dinlemenin Önemi

Ahmed ALDYAB

Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara, TÜRKİYE

E-Posta: ahmad.adyab@gmail.com

Öz

Şüphesiz dinleme becerisi dil öğrenmede son derece önemlidir. Dinleme becerisinin neden öğrenmede çok etkili olduğunu bu makalede açıklamaya çalıştım. Bu kapsamda; dinleme çeşitleri, dinlemenin diğer becerilerle ilişkisi (okuma, yazma, konuşma ile olan ilişkisi), dinleme uygulamaları, dinlediğini anlama testleri, dinlemenin değerlendirilmesi gibi konulara değinilerek dinlemenin dil öğrenmedeki önemi örnekler ile açıklanmıştır. Sonuç kısmında ise dinlemenin tam manası ile öğrenmeye etkili olması için kullanılması gereken teknik ve yöntemlerden bahsedilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dinleme, Beceri, Öğretim, Çeşit, İlişki

The importance of Listening When Learning Foreign Language

Abstract

Certainly, Skill of Listening has utmost significancy for learning of language. In our article, I tried to explain why it is so influential one for learning. In this scope; Significance of Listening has been explained with examples for learning of language by using subjects such as kinds of listening, relations of listening with other skills i.e., reading, writing and speaking, applications of listening, tests of understanding for listening, measurement of listening. In the conclusion chapter, necessary technics and methods, which have to be used for exact effectiveness of listening to learning, have been mentioned.

Keywords: Listening, Skill, Education, Language Training

Giriş

Dinleme, dilsel becerilerden biri olarak kabul edilir, bununla işitme, anlama ve yorumlama kastedilmektedir. Bilim adamları dinleme ile işitmeyi birbirlerinden ayırmışlardır. Zira dinleme, anlama ve eleştirmekle eşanlamlıdır. Fakat işitme ise bu anlama gelmez. Kişi, dışarıdan bir ses veya hareket duyabilir ancak şarkıları, konferansları, seminerleri daha fazla dikkatli olarak dinler. Çünkü dinleme, anlamak, yorum yapmak ve eleştirmek için hassas bir işitme gerektirir. Şayet okuma, yazılı sembolleri bilmek, onları anlamak ve açıklamaksa; dinleme, söylenmiş sembolleri bilmek, onları anlamak ve yorumlamaktır.

Dinleme, insanın yaşadığı toplumda kültürünü artırmak ve deneyimlerini geliştirmek için kullandığı yöntemlerden biridir. Zira başkalarının konuşmalarını dinleme, onların görüşlerini dinledikten sonra onlarla görüş alışverişinde bulunma, okullarda, üniversitelerde derslerin açıklanmasını dinleme bütün bunların tamamı kişinin deneyimlerin geliştiren, kültürünü artıran bilgileri ve kavramları kazanması sonucunu verir ayrıca dinleme ile konuşma arasında ve sonrasında da dinleme ile okuma ve yazma arasında sağlam bir ilişki sağlar. Çünkü dinleme dönemi, diğer kalan beceriler için verimli bir hazırlanma sürecidir.

Dilbilim araştırmaları kişinin dinleme durumunda pasif sayılmadığını göstermiştir. Tam tersine aktif ve etkindir. Çünkü kişi göndericilerden kendine ulaşan sembolleri çözmeye çalışır, onları anlamaya ve onları yönetmeye çalışır. Bundan dolayı dinleme, kişinin kendisi aracılığıyla başkalarının tecrübelerini ve uzmanlıklarını gördüğü bir pencere olarak kabul edilir.

İnsanların günlük olarak iletişimde harcadıkları zamanın dağılımı aşağıdaki gibi yapılabilir.

Dinleme%45,
Konuşma%30,
Okuma ve yazma birlikte % 25,

Bu rakamlar yoluyla dinlemenin insan hayatındaki zaman olarak kapladığı yer ortaya çıkmaktadır. Çocuk çevresini diğer beceriler için bir süreç olan dinleme yoluyla tanır. Bazı edebiyatçı ve şairlerin dinleme yoluyla üne kavuştuklarını söylemek yeterlidir. Örneğin Taha Hüseyin, Ebu'l Âlâ el-Maarî, Beşşar bin Burd, onlar âmâ idiler, ışık görmüyorlardı, ancak kulakları onları sanatlarında dahiler yapmıştır.

1- Dinleme Çeşitleri

Dinleme seviyelerin farklılığına göre değişir, çocuk, ilkokulda 10-15 dakikadan fazla dikkatini toplayamaz, üniversitedeki öğrenci ise tam bir saat sınırında dikkatini toplayabilir, bundan dolayı seviyelerin farklılıklarına ve dinlemenin gayesine göre dinleme çeşitleri farklılık gösterir. Bundan dolayı dinlemeyi aşağıdaki şekilde sınıflandırabiliriz.

1.1-Bilgi Elde Etme Amacıyla Dinleme: Kişinin herhangi bir konuda hakkında haber ve bilgiye ihtiyacı vardır. Okullardaki dersleri ve üniversitelerdeki konferansları dinleme bu tür dinlemeden sayılır. Burada dinleyene düşen, konuşanın söylediğine dikkat kesilmesi ve verdiği bilgileri doğru bir şekilde anlamasıdır (Hasan, 2005:65). Eğer dinleyici konuşana dikkatini tam olarak vermez ise, konuşmacının söylediklerini tam manasıyla anlayamaz ve daha sonra bu dinlediklerini başkalarına aktarırken yarısını aktarır diğer yarısını tahmin eder veya şuradan buradan bir biri ile alakası olmayan kelimeler ile tamamlar.

1.2- Eleştiri ve Analiz Amacıyla Dinleme: Bu tür dinlemede, dinleyenin kafasından herhangi bir düşünce geçmemeli, konuşanı tam bir dikkatle dinlemeli ve kulak vermelidir. Sonra, bu dinledikleri üzerinde düşünmeli ve objektif, adil bir hükme varmalıdır ki bunu ancak dinleyicinin, konuşanın veya konferans verenin sözünü tam anlamasıyla yapması mümkündür (Hatır, 1985:112).

1.3- Zevk Amacıyla Dinleme: Bu türde dinlemede dinleyen sıkıntıya girmeden zevk almak ve hoşlanmak ister, nağmeli bir şarkı veya müzik dinleyebilir, dinlediği hususla ilgili cevaplar verir, ya beğenip memnun olur ya da reddederek yorum yapar. Zevk alma dinlemede dinleyen kişi dinlediği şeye hızlı bir cevap verme durumunda olur, nağmeli bir şiir dinleyebilir veya besteli bir marş dinler, dinlemenin bu çeşidi rahat bir ortam gerektirir. Bu rahat dinleme, dinleyeni dinlediği şeye uyum ve ahenge götürür, ayrıca ders çalışana gelecek aşamalarda yaratıcı ifade, estetik anlamda geliştirilmesi ve edebi zevk için tükenmez bir kaynak sağlar (Selahattin, 1969:132).

2- Dinlemenin Diğer Becerilerle İlişkisi

Günlük yaşamda çok sık kullanılan dinleme becerisi, öğrenci okuma ve yazma öğrenmeden önce önemli bir rol oynar, bu becerinin diğer becerilerle kuvvetli bir bağı vardır. Zira zihnimizden çıkmaması gerekir ki dil bir bütündür ve becerileri tam bir bütünlükle oluşur, unsurları birbiri arasında organik bir bağla bağlıdır (Recep, 1998: 85). Çünkü zihinlerimizden kaybolmaz, dil tam bir bütündür becerileri bir bütün teşkil eder, aralarındaki unsurlarını organik bir bağla bağlar. Bundan dolayı işitme ile diğer dilsel beceriler arasında ilişkileri tanımamız gerekir.

Konuşanın konuşmasında evde ve çevresinde duyduğu dinleme dilini konuşmasında yansıttığı açıktır. Buna karşılık konuşmacının performansı, lehçesi, akıcı konuşması dinleyeni etkiler ve onu taklit etmeye iter. Öte yandan konuşmada güzellik, özenle konuşanın özenle dinlenmesiyle kazanılır. Zira dinleme becerilerinin gelişmesi konuşmaya başlamaya yardım eder, dinleyen uzun cümleleri ve konuşulan kompleks cümleleri anlayabilir. İşte bu dinleme ile konuşma arasındaki ilişkidir. Dinleme ve okuma arasındaki ilişkiye gelince, aralarında ilişki yüksektir ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Dinleme, eğitimin ilk yıllarında sözlü öğrenmede esastır, okuma güçlüğü olan kişi, okumadan daha çok dinlemeyle öğrenir (Yunus, 1967: 121). Çünkü işitsel ayırım yeteneği okumayla ilgilidir. Bu yeteneği yüksek öğrenci okumada ilerler, düşük olduğunda ise öğrenci okumada geride kalır. Ayrıca dinleyici dinlemeye özen gösterirse, dinlediklerini ayırt edebilir, temel fikirlerini çıkarabilir ve daha sonra bu dinlediklerine ihtiyaç duyarsa onları hatırlayabilir. Öğrenciler ilk dönemlerde duyduklarını hatırlarlar, dilsel gelişimleri ile birlikte ileriki dönemlerde okuduklarını dinlediklerinden daha fazla hatırlarlar.

Dinleme ve yazma arasındaki ilişkiye gelince, iyi bir dinleyici harflerin seslerini ayırt eder, bundan dolayı onları yazabilir ve kelimelerin yazımını doğru şekilde yazar ayrıca iyi bir dinleme, kelime hazinesini artırır, bunların tamamı daha sonra yazılı ifadede yansıtılır. Buna ilave olarak iyi bir dinleyici genellikle iyi bir yazar olur, çünkü o başkalarının fikirlerinden ve görüşlerinden yararlanır ve onları kültüründe, üslubunda ve yazılarında sürdürür.

3. Dinleme Uygulaması

Dinlemenin hayatımızdaki büyük önemi dolayısıyla ilk seviyelerden başlayarak yüksek seviyelerde bitene kadar dinlemeye yeterli önemin verilmesi gerekir. Bundan dolayı öğretmenin işinde dinlemeye büyük bir yer vermesi gerekir. Bu arada dinleme uygulamasında dinlemenin değişik şekillerini kullanmalıdır.

3.1-Eğitici öğrencilerine ilk aşamada 15 dakikayı geçmeyecek şekilde belirli bir süre dinleme yaptırmalıdır (Abdulkadir, 1979:156). Bu öğrencilerin dil yeteneklerine ve seviyelerine uygun ses klipleri yoluyla yapılır. Bundan sonra öğretmen, bu ses kliplerini öğrencilerin anlama oranlarını ölçmek için basit sorular sorar. Burada öğretmenin bahsettiğimiz gibi basit kelimeler ve kolay dilsel örnekler seçmelidir.

3.2- Diğer aşamalarda öğretmen öğrencilerden birine bir hikayenin veya metnin ya da konunun özetlenmesi görevi verir. Sonra onu arkadaşlarının önünde sundurur, arkadaşları dinledikleri şeyi tartışmak için öğrenciyi dinlerler.

3.3-Öğretmen öğrencilerden bir gruba haberleri dinleme ve onun özetini sınıfta sunma görevi verir veya bir hayvanla veya çocuklukla ya da başka bir konu ile ilgili birkaç televizyon programı seyretme ile dinleme ve o konu hakkında tartışma yapmaları için ve seyrettikleri ve dinledikleri şeyin özetini sunmalarını ister.

3.4-Öğretmenin, öğrencileri dinleme okuması üzerinde eğitmesi gerekir, bu okuma, eğitim sürecinde neredeyse ihmal edilmekte olan bir tür okumadır. Burada öğretmen bir kitaptan veya dışarıdan bir yerden bir metin okur, kitaptan olursa öğretmenin okuduğu sırada öğrencilerin kitabının kapalı olması gerekir. Ve öğrencilerin öğretmenin okuduğu sırada kelimelerin telaffuzunu onların taşıdığı anlamı ve düşünceyi dikkatli bir şekilde takip etmeleri gerekir. Öğretmen okumayı bitirdikten sonra öğrencilere metnin genel fikrini ve bazı tali fikirleri sorar.

3.5-Öğretmen, öğrencilerin kapasitelerine uygun, içinde konuşmaların kaydedildiği kasetler getirir, o kasetler dinlendikten sonra tartışma tamamlanır.

3.6-Öğretmen öğrencileri ile birlikte toplumsal bir problemi çözmeyi hedefleyen veya tarihsel önemi olan bir hikayeyi anlatan bir televizyon veya sinema filmi izler. Sonra dinledikleri şey hakkında tartışma yapılır, bu tartışma yoluyla öğretmen dinleme işlemini değerlendirir.

Öğretmenin öğrencilerle etkileşim halinde bulunduğu ortama ve onların değişik seviyelerine ve okulda bulunan araç ve gereç olanaklarına uygun olarak hareket tarzını seçme özgürlüğü olduğunu unutmamamız gerekir (Said, 1998:135). Öğretmenin dinleme eğitiminde faydalı olacak ve öğrencilerin çevrelerinde ve iş hayatlarında kullanabilecekleri fonksiyonel metotları kullanma özgürlüğü vardır, bu metotlardan biri, bir parçada bulunan yeni kelime ve ifadeleri içeren, bağlam yoluyla anlama eğitimi olan dinlemede kulak eğitimi hedefleyen tonlamayı kullanarak ayırt etmedir.

4- Dinlediğini Anlama Testleri

Şüphesiz bahsettiğimiz gibi özellikle yabancı dil öğretiminde dinleme becerisine özel önem verilmektedir. Bundan dolayı uzmanlar dinlediğini anlama işlemini nasıl geliştirebileceklerini ve kuramsal esaslarını nasıl kuracaklarını araştırmaktadırlar. Sınavların bunu geliştirmede bir araç olduğu bilinmektedir. Bazı bilim adamları sınavın sesler arasını ayırma, özel öğeleri anlama ve son olarak tam anlama üzerinde gerçekleştirilmesini savunmuşlardır. (Bedir, 1990:

145) Öğretmen bu unsurlara göre ölçmesini yapar ve bununla değerlendirmesini yapar. Ancak bazı bilim adamları dinlediğini anlama sınav türlerinin çoğunun, birçok unsurun test edebileceğini sonra da eksikleri tamamlama ve öğrencinin problemlerini bulma üzerine çalışılabileceğini söylemişlerdir. Bu unsurlardan bazıları şunlardır:

4.1-Öğrencinin doğru kelimeyi işitme kabiliyetini ölçme, yani telaffuz edilen doğru kelimeyi ayırt etme kabiliyetini ölçme (سيف، وصيف :seyf, sayf) gibi, bu kelimelerdeki farklı sesleri ayırt etme işlemidir.

4.2-Öğrencinin cümledeki vurguyu ayırt etme kabiliyetini ölçme, bilindiği gibi vurgunun konuşmanın anlamını değiştirmede önemi vardır.

4.3-Normal hızda okunan Arapça bir parçanın anlaşılmasını karşılayan ölçme, bu elde etmeye çalıştığımız hedefdir. Çünkü öğrencinin duyduğunu tam olarak anlaması gerekir. Bununla genel olarak manayı anlama, vurgu ve tonlama yoluyla genel manaya ilave edilen örtülü manaları kastetmekteyiz. Bundan dolayı bu test temel olguları, örtülü manaları ve konuşanın izlenimlerini ölçen testler gibi öğrencinin anlayışı ölçen sorular sormayı gerektirir.

4.4- Daha hızlı okunan Arapça parçanın anlaşılmasını ölçme, bu testlerde öğrencilerin iletişimsel yeterliliği değerlendirilir (Daime, 1989:128). İletişimsel yeterlilik, öğrencilerin ana dili hedef dil olanların konuşmaları aracılığıyla doğal durumlarda konuşulanları anlama yeteneğidir. Buradaki ayırım, yukarıdaki testler, dinleyicilerin öğrenme aşamalarındaki seviyelerini ölçmeye yarar, buradaki testler ise öğrendiklerini normal hayatta kullanma becerilerini ölçmeye yarar.

4.5- Yapıları anlama testi, öğrencinin herhangi bir dili anlayabilmesi için o dilin yapılarını ve kalıplarını kavraması ve bilmesi gerekir (Metkur, 1992:141). Öğrenciler hedef dilin farklı kalıplarını ve yapılarını kavramaz ve anlamazsa dili ve gerekli kuralları tam olarak kullanamaz. Yapıların anlaşılmasını testi birkaç yolla yapılabilir:

4.5.1 -Resim Testleri

Resim testi, öğrencinin cümleyi veya dilsel yapıları anlama yeteneğini ölçebilir. Örneğin:

Resimlerin her biri için iki cümle dinleyeceğiz, hangi cümlenin resmi doğru şekilde tanımladığını seçin.

Masanın üzerinde bir bilgisayar, bir defter, bir telefon, bir bardak, bir kalem, bir saat var.

Masanın üzerinde bir bilgisayar, bir defter, bir telefon, bir bardak, bir kalem, bir kırmızı saat var.

4.5.2- Gramer Yapılarını Belirleme Testleri

Bu test, öğrencinin dildeki belirli gramer yapılarını kavrayıp kavramadığını öğrenmek için yapılır. Örneğin: Öğrenciye “ Kısa bir cümle dinleyeceksin, bundan sonra kelime tekil mi çoğul mu belirlemelisin” deriz ve ona birkaç cümle dinletiriz.

5-Dinlemenin Değerlendirilmesi

5.1- Arapça harflerin seslerini tanıma, harfler arasındaki farklılıkları bilme, bunların yerlerini, harflerin sıfatlarını, çıkış yerlerini her birinin söyleniş şekillerini ayırt etme.

5.2-Arapçanın küçük bir harf sayılan hareketleri içerdiği bilinmektedir. “Fetha”, küçük bir “elif” olarak kabul edilir, “Damme” seste uzatması olmayan “vav” kabul edilir, “Kesra” sesi ise bir dereceye kadar “ya” sesini temsil eder. Bundan dolayı öğrencinin bu hareketleri ve bunlara karşılık gelen harfleri ayırt etmesi gerekir.

5.3-Sesli ve yazılı semboller arasındaki ilişkileri tanıma ve bunlar arasında ayırım yapabilme. Belirttiğimiz gibi Arapçada ses yönünden birbirine benzeyen sesler vardır. Bundan dolayı öğrencinin bu harfleri birbirinden ayırt etmesi gerekir. Mesela “زاي:zay” harfi “ذال:zal” harfine, “سين:sin” harfi “شاء:se” harfine, “تاء:te” harfi “طاء:ta” harfine benzer. Aralarındaki nitelik farklılıklarına rağmen öğrencilerin çoğu aralarındaki farkı ayırt edemez (İsmail, 1991:176).

5.4-Bazen bazı Arapça sesler öğrencilerin dilindeki seslere benzer, ancak bu benzeme yüzde yüz olamaz. Öğrencinin bu sesler arasındaki benzerlik ve farklılıkları tanıması ve bunlar arasındaki farkları bulması gerekir. Örneğin Latince Arapçada bulunmayan “p” harfi vardır, ancak sesi “be” harfine benzer. Aynı şekilde “j” harfi Arapçada bulunmaz fakat sesi “cim” harfine yakındır. Bu durum bu seslerin birbirine karışmasına neden olur.

5.5-Diyalog ya da metnin ana fikirlerini anlama, bu başlangıçta olur.

5.6-Ana fikirler ve ikincil fikirleri arasını ayırt etme, bu aslında ileri seviyede olur.

5.7-“Nun” harfini “tenvin”den ayırma, ve ses olarak ikisini birbirinden ayırma.

5.8-Konuşmanın bağlamından ana konu ve konuşanların düşüncelerini ayırt etme.

5.9-Öğrencinin konuşmayı takip etme yeteneği ve konuşmacılar arasındaki ilişkileri anlama.

5.10-Arapçayı dinleme ve anlamı düzenleyen kuralları engel olmadan anlama.

5.11-Öğrencinin konuşmadaki eksikliklerin ne kadar olduğunu kavrama yeteneği.

5.12-Kelimenin yapısındaki düzeltme ve değiştirmeden kaynaklanan anlamlardaki değişiklikleri kavrama.

5.13-Konuşanın temposuyla bütünleşme, konuşmada hızlı konuşanların düşüncelerini yakalamak için aklını hızlı bir şekilde çalıştırır ve yavaş konuşanlarla beraber yavaşlar.

5.14-Görüşler arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları bilme.

5.15-Başlangıçta duydukları arasından sonuçlar çıkararak, konuşmacının düşüncesini yakalama çalışması.

5.16-Kelimelerin sesleri arasında ayırım yapma, kelimenin sesi belki onaylama, belki de öfkelenme ve reddetme ifade ediyordur.

5.17-Yeni kelimelerin anlaşılmasında bağlamın kullanılması ve konuşanın amaçlarını kavrama.

5.18-Konuşanın vurgu ve normal tonlama yoluyla ne ifade etmek istediğini kavrama.

Sonuç

Yapılan anketler neticesinde;

İmam Hatip Liselerinin, Üniversitelerin ve Özel Dil Kurslarının çoğunluğu dinlemenin dil öğreniminde çok etkili olmadığını düşünmekte ve buna göre eğitim vermektedirler.

Günümüzde dinleme becerisini arttıracak bir çok teknolojik enstrüman varken, yukarıda saydığımız kurumlarda bu alanda çok geri teknolojiler kullanılmaktadır.

Bazı üniversiteler dinlemeye önem vermekte ancak bu üniversitelerde hala eski teknikleri kullanmaktadır.

Avrupa'daki dinleme teknik ve usullerinin örnek alınıp, özellikle Arapça öğrenmede bu tekniklerin kullanılmasının fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Dil öğreniminde önemli olan dört beceri (dinleme, yazma, okuma ve konuşma), birbirlerinden ayrı olarak değil beraber olarak uygulanmalı ki bu beceriler birbirlerini tamamlasınlar.

Öğrenciler öğrendikleri seviyeye göre dinleme becerileri geliştirmelidirler. Birinci seviyede olan bir öğrenciye, öğrenmekte olduğu dilin son seviyesi ile anlaşılabilir bir haber bülteni dinletilip, bu öğrencinin bu haber bültenini anlaması beklenilmemelidir.

KAYNAKÇA

- Abdülkadir, M. (1979). *Arapça Öğretme Yöntemleri*. Kahire: Dar al-Maarif.
- Bedir, A. (1990). *Arapçada Dinleme Becerileri*. Suudi Arabistan: Eğitim Fakültesi.
- Daime, RA. (1989). *Yabancılara Arapça Öğretimi*. El Rubat: İslam Eğitim Örgütü.
- Hasan, A. (2005). *Arapça Öğretme Becerileri ve Üslubu*. Dubai: Kitap Evi.
- Hatır, MR. (1985). *Arapça Öğretim*. Dar al-Arab.
- İsmail, Z. (1991). *Arapça Öğretim Yöntemleri*. Mısır: Dar al-Maarif.
- Metkur, AA. (1992). *Eğitime Esas Kavramlar*. Riyad: Raşit Evi,.
- Recep, M. (1998). *Arapça Öğretiminde Eğitim Yöntemleri*. Mısır: Dar al-Kutub al-Alamiyah.
- Sayid, M. (1998). *Dillerin Becerisi*. Lübnan: Dar al-Kutub.
- Selahattin, M. (1969). *Lisede Arapça Öğretimi*. Kahire: Dar al-Maarif.
- Yunus, F. (1967). *Arapça Öğretim Yöntemleri*. Ayn Şems Üniversitesi Eğitim Fakültesi.

Field : Fine Arts

Type : Review Article

Received: 16.06.2017 - *Corrected*: 19.11.2017 - *Accepted*: 26.11.2017

Şile Bezi'nin Yeniden Yorumlanması ve Özgün Ürünlere Dönüştürülmesinin Önemi

Çimen BAYBURTLU

Marmara Üniversitesi Takı Teknolojisi ve Tasarımı Yüksekokulu, İstanbul, TÜRKİYE

E-Posta: cimen.bayburtlu@marmara.edu.tr

Öz

Çok zengin bir kültüre sahip olan ülkemizde; bugün tüm kültürel öğelerdeki gelenekselliğin giderek zayıflaması ve teknolojinin getirdiği olanaklar; el sanatları niteliğindeki ürünleri etkilemektedir. Diğer bir deyimle zaman, sanat değerlerini kendi yaratıcı ivmesine paralel olarak değiştirmektedir. Bu görüş açısıyla geleneksel yöntemler ile yapılan tasarımların farklılaşması ve bu farklılıklardan doğan yeni tasarımların uygulanması, iç ve dış pazarlarda alıcının beğenisini kazanmakta ürünün kalitesi kadar görünümü de etkin rol oynamaktadır. Bu nedenle, yeni desen ve formlar, yerel öz ve biçimleriyle geleceğe dönük çağdaş anlayışla başkalaşım yaratır ve kendi varlığının içeriğinde çağcıl bir yenilik kazanır. Hızla gelişen teknoloji, değişen beğeniler, moda akımları gibi başkalaşım olgularının diğer el sanatlarına olduğu gibi Şile Bezi'nin de geleceğine yapacağı etkiler, üzerinde düşünülmesi gereken konulardandır. Ayrıca tekstil sektörünün bu kadar geliştiği ve önem kazandığı bir çağda bu özel dokuma sanatının ve motiflerinin evrenselleştirilmesi kendi adıyla dünyaya tanıtılması için çalışmalar yapılmasının gerekliliği üzerinde hassasiyetle düşünülmelidir. Şile Bezi'nin tanıtılması ve hak ettiği değeri yeniden bulması için uygulanabilecek çeşitli faaliyetler organize edilmelidir. Bu çalışmanın amacı sadece farkındalık yaratmak değil, Şile Bezi'nin değerine değer katacak farklı tasarımların uygulanması ile güncel ve sürdürülebilir ürünler üretilmesinin önemine vurgu yapmaktır. Önceleri köylerde dokunan genç kızların çeyizlerinin hazırlanmasında gecelik, gömlek kadın ve erkek giyim eşyaları, çarşaf, perde yapımında kullanılan Şile Bezi, 70'li yıllarda dünya çapında tanınmış, dünya modasında önemli bir yer edinmiş ancak 1980'li yıllardaki sentetik moda sonucu önemini yitirmiştir. El işçiliği, tezgâhlar, yaratıcılık makineleşmeye dönüşürken beraberinde ne yazık ki el emeği, göz nuru da yitirilmiştir. Bu çalışmada; Şile ve çevresinde mevcut el sanatları ürünleri incelenmiştir. Bölgedeki mevcut el sanatı ürünlerinin yeniden yorumlanarak özgün tasarımlara dönüştürülmesi, pazarlanması ve satışına yönelik öneriler, çözüme katkı sağlayacak fikirler olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Şile Bezi, Tasarım, El sanatları, El Dokuması

The Importance of Refining the “Şile Bezi” and Converting It to Original Products

Abstract

In our country, which has a very rich culture; the increasingly weakening tradition in all cultural elements today and the opportunities that technology brings affect the quality of handcraft products. In other words, time is changing the values of art parallel to its own creative momentum. From this point of view, the differentiation of the designs made by the traditional methods and the application of the new designs arising from these differences play an active role in acquiring the taste of the buyer in the domestic and foreign markets, as well as the quality of the product. For this reason, the new patterns and forms create metamorphosis with the contemporary understanding of the future with its local essences and forms, and acquire a peculiar innovation in the context of its own existence. The effects of metamorphosis, such as rapidly developing technology, changing feelings, fashion trends influence Şile Bezi's future as well as other handcrafts'. Furthermore, in an era where the textile industry has developed and gained so much importance, the universalization of this particular weaving art and its motifs must be considered with sensitivity to the necessity of working to promote it to the world in its own name. The various activities that can be carried out in order to introduce the Şile Bezi and re-find the worthy value should be organized. The purpose of this work is not just to create awareness, but to emphasize the importance of producing up-to-date and sustainable products through the application of different designs that will add value to Şile Bezi. Şile Bezi woven by peasants, used in making nightwear, shirts, women's and men's clothing, sheets and curtains in the preparation of dowries of young girls, has gained an important place in the world fashion in the 70's. But the 1980's synthetic fashion has ruined its importance. As looms, benches and creativity has turned into mechanization, unfortunately the hand work has lost its importance. In this study; The handicrafts of Şile and its surroundings are examined. Suggestions for transforming, marketing and selling existing handicraft products in the region by reinterpreting them into original designs were presented as ideas to contribute to solution.

Keywords: Şile Bezi, Design, Hand Work, Hand Loom

Giriş

Çok değişik coğrafyalardan, değişik kültürlerden ve inançlardan geçerek gelen değerlerin yaratıldıkları ortamları, yaratan insanları ve bunların sonucunu korurken yeniden farklı bakış açılarıyla yorumlamak farkındalık yaratır.

Yaratıcılığın sonunun olmadığı sanat ve sanatın önemli bir dalı olan el sanatları; insanoğlunun görme, duyma ve öğrenme ile elde ettiği bilgilerden yararlanarak el emeği, beceri, zevk ve yaratıcılığını kullanıp duygularını üretimle anlatma tekniğidir. El işlerinin en eskilerinden olan dokuma sanatları ilk dönemlerde insanların güncel gereksinimlerini karşılamak amacıyla, sonraki dönemlerde ise insanların süslenme, buldukları mekanları süsleme gibi bireysel zevk ve isteklerini karşılayacak ürünler olarak üretilmiş ve üretilmeye de devam etmektedir.

Günümüzde bilişim devrimiyle birlikte insanların yeni bir devrim içinde oldukları görüşü hakimdir. Yaşanılan çağa bakıldığında değişen olgunun sadece kullanılan teknolojilerin hızının olmadığı aynı zamanda yaşam biçimlerinde de büyük bir değişim yaşandığı gözlenmektedir. Bu durumda tasarımların ve tasarım anlayışının değişmemesi düşünülemez. Beslenme nasıl olmalı? Disiplinlerarası etkileşimler nasıl olmalı? İnci Eviner'in ifade ettiği gibi; *“Tasarımda bilimsel çalışma yaparken referanslardan yararlanıyoruz, bizden önce yapılmış işlere bakıyoruz, onları tarıyoruz, onların üstüne bir şeyler ekliyoruz”* (Eviner, 2016; 9). Kalıplaşmış bakış açılarını kırarken ve onları başka bağlamların içine taşıırken dönüşüm yaşanmasını sağlamak gerekmektedir. Çünkü her şeyde olduğu gibi sanatta ve tasarımda kendini tekrar tehlikelidir. Tekrar edilen ürün alışkanlık yaratır ve o kadar olağanlaşır ve sıradanlaşır ki artık estetik beğenilerimize hitap etmekten yoksun kalır.

Kavramların ve Ürünlerin Miadının Dolması

Dokuma, el işlerinin en eskisidir. Çok eski yüzyıllarda gereksinim sonucu ortaya çıkan bu sanat zamanla estetik amaçlara yönelmiştir. Dokumacılığın tarihçesi işlemecilik ve dantelcilikle yakından bağlıdır. Bu iki sanat (terim bağlamında sanat¹) dalı kendi gelişmelerinin yanı sıra dokumacılığın süsleme öğeleri de olmuşlardır (Örstan, 1971; 11).

Pamuk üretiminin beşiğinin Hindistan olduğu ve oradan dünyaya yayıldığı varsayılmaktadır. En eski dokuma örnekleri bu bölgede bulunmuştur. Anadolu dokumacılık tarihi ise M.Ö. 6250 yılı civarına dayanır (Örstan, 1971; 11).

Geleneksel el sanatları, halkın kendi ihtiyaçlarını karşılamak için çevresinde kolaylıkla bulabildiği malzemelerden oluşturduğu ürünler olduğundan “yerel” bir nitelik taşırlar ama çeşitli kaynaklardan edinilen bilgilere göre ülkeyi ve ürünü yurt dışında tanıtmaya yardımcı olmuşlar ve bazı dönemler çok tercih edilen ürünler haline gelmişlerdir. Ne yazık ki bu hep böyle devam etmemiştir. Biz nasıl ölümlüsek, belirli bir zamanımız varsa, hele ki teknoloji, moda gibi dış faktörler varken haliyle kavramların ve ürünlerin de miadı dolabilmektedir. Şile Bezi de bu çalkantılardan nasibini almıştır.

Biliyoruz ki, geleneksel yöntemlerle dokunan Şile Bezi, üzerindeki işlemesiyle, kendine özgü motifleriyle geçmişten günümüze bize kalan bir mirastır. Kuzeyi Karadeniz ile çevrili olan

¹ Buna ‘sözcük’ anlamında ‘sanat’ da denilir. Bu sanat sübjektif ve görecelidir. Ölçüt olan nesnenin kendisi değil, nesneye sanat tanımlamasını yakıştırandır. Aynı zamanda bu alana giren sanata ‘Takılı sanat’ da denilmektedir. Yani isim tamlaması şeklinde ifade edilir. El sanatları, yöre sanatları, geleneksel sanatlar, folklorik sanatlar vb. gibi.

Şile, turizm, balıkçılık ve meyvecilik dışında, özellikle 1970’li yıllarda bir dönem geçimini ağırlıklı olarak Şile Bezi’nden sağlayan bir tatil beldesidir. Terlemeyi önleyen bir kumaş türü olan bu bezin bugünkü ana maddesi pamuk ipliğidir. Şile Bezi hakkında bu güne kadar pek çok sayıda inceleme yapılmıştır. Ancak bölgede bu işin ne zaman yapılmaya başlandığı kesin olarak bilinmemektedir. 1920 yılında ipekçilikle başlayan dokumacılık, ketencilikle devam etmiş, 1936 yılından itibaren ise pamuk ipliği kullanılmaya başlanmıştır. Pamuk ipliği kelepler halinde alınır ve unlu suda (çiriş) ıslatılarak güneşte kurumaya bırakılır. Bundan sonra kelepler çırıklarda kalemlere sarılır ve tezgaha çözülerek dokuma işine başlanır. Dokuma bitince bezler deniz kenarında kireç kaymağına batırılır (kaymaklama) ve Karadeniz sularında iyice yıkanıp kumların üstünde kurutulurak kullanıma hazır hale getirilir. Karadeniz’in suları Şile Bezi için ideal bir yıkama olanağı sağlamakta, şile kumu ise beze farklı bir doku kazandırmaktadır (Temir, 2010).

Resim 1. Kabakoz Köyü’nde bir dokuma tezgahı.
(Temir, 2010;121).

Resim 2. Şile Bezi kaskakda işlenirken.
(<http://www.istanbul.net.tr/etkinlik/foto-galeri/28-uluslararası-sile-bezi-kultur-ve-sanat-festivali/57109/12#PhotoSwipe1509356788> 206).

El tezgah sayısının azalmasıyla eski yıllarda dokunan Şile Bezi kalıntılarında ancak birkaç ninenin sandığında rastlanabilmektedir. Ev işleri altında tanımlanan ‘Şile İşleri’ çoğunlukla gergef, kaskak gibi araçlara gerilerek yapılır. Atıklarının ve çözgülerinin seyrek olması bu dokumanın işlenebilirliğini kolaylaştırmaktadır. Kadınların yoğun olarak ön planda olduğu bu çalışmalarda teknik bilgiler büyükannelerden gelir, çocuklar, torunlar ilk modelleri öğrendikten sonra geleneklere bağlı kalmak şartı ile kendi duygularını katarak motifleri farklılaştırırlar.

Resim 3. 1970'lerde Tabakoz² köyünde herkes çalışıyor. (Güner, 1970; 9).

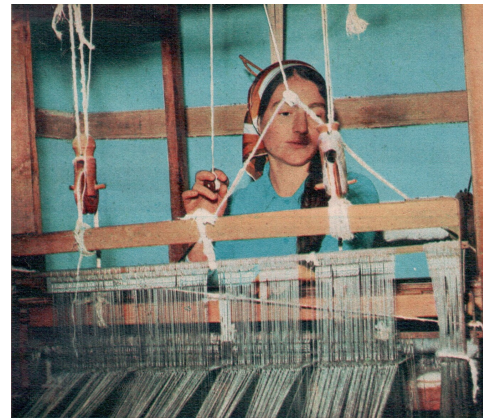

Resim 4. Sanatın yaşı yok. (Güner, 1970; 9).

Önceleri Şile köylerinde dokunan bezler genç kızların çeyizlerinin hazırlanmasında (bugün de önemlidir) gecelik, gömlek, kadın ve erkek giyim eşyaları, çarşaf, perde yapımında kullanılırdı. Makineleşmiş dokuma sanayinin ve hazır giyim sektörünün gelişimiyle 'Şile Bezi' gibi yerel dokuma türleri geriye itilmiş ve gün geçtikçe yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır. Bu yıllarda bez dokuma ve işlemeciliğin, batı modasının doğuya yönelimi ve Şile'nin turistik merkez durumuna gelmesi sonucunda Avrupa piyasasına uygun standartlarda ve o güne kadar yapılan biçimlerin dışında üretimler yapılmıştır. Sami Güner, harpten önce dikkati çeken Romen bluzlarının biraz daha iyi terbiye edilmiş Şile Bezi olduğuna dem vururken, Karadeniz'in bir ucunda olan Şile'nin ancak kırk yıl sonra dünya piyasasında kendinden söz ettirebilmiş olduğuna değinir (Gözen, 1977; 32).

Resim 5. Tabakoz Köyü, (Güner, 1970; 9).

Resim 6. Genç Kızların dokudukları Şile bezleri, (Güner, 1970; 9).

² Adı geçen "Hayat Dergisi"nde Kabakoz Köyü, Tabakoz Köyü olarak geçmektedir.

Koray Güney ‘Göz Nuruyla Dokunan Şile Bezi’ adlı yazısında ”*Hippilerin tanıttığı Şile Bezi dünya modasına girince, Şile köylerindeki tezgahların Avrupa sosyetesine mal yetiştiremez*” olduğundan bahseder (Güney, 1970; 8). O dönemlerde Almanya’ya çalışmaya gidenlerin kısa zamanda geri dönmelerini, Şile bezi üretiminin ne kadar iyi bir kazanç olduğunu ve tercih edilmesini Tabakoz’lu Hatice şöyle ifade eder: “*Burada kazandığının yanında Almanya’daki gelirim hiç kalır*” (Güney, 1970; 8). 1971 yılında şile bezi giysileri Avrupa’ya ihraç eden Süleyman Tabak Şile bezinden yapılan işlerin Avrupa’da bu kadar tutulacağını tahmin etmediğini belirtirken; “*Yurdumuza gelen hippilerin dünyaya tanıttıkları Şile bezi şimdi Paris modasına girmiş bulunuyor. Böyle olunca, iş yetiştirmekte zorluk çekiyoruz. (...) Yakında, Şile’nin Tabakoz köyü Avrupa modasında söz sahibi merkezlerden olursa hiç şaşmayalım. Çünkü, bu gidiş, yani Şile bezinin moda aleminde tutulması onu gösteriyor*” şeklindeki ifadesi günümüzdeki durumu ile hiç bir benzerlik göstermemektedir. (Güney, 1970; 8). 1980’li yıllardaki sentetik modası Şile Bezi’nin önemini yitirmesine yol açar. Özgün hikayeler ile varlığını kabul ettiren değer, zamana yenik düşer ve özelliğini yitirme sorunsalı ile baş başa kalır.

Barış Behramoğlu’nun ifade ettiği gibi; “*el işçiliği fabrikasyona, tezgâhlar makinelere, yaratıcılık kalıplara dönüştüğünden bu yana, nice değerlerimizi yitirdik. Oysa el emeği göz nuru, ortaya günler ve haftalar sonra çıkanlar, bir zamanlar ne kadar da değerliydi! Ne kadar güzel ve işlevliydi...*”

İşin içinde bir kültür, bir gelenek ve sevgi vardı. Paylaşım, komşuluk, birlik beraberlik, birlikte üretmenin keyfi vardı. Zaman geçti, modern insanın talepleri arttı, eski teknikler kısmen unutuldu, seri üretim kavramı hayattaki yerini aldı, ve hiç bir şeyin ‘özelliği’ kalmadı. Üretilenlerin, anlatacak hikâyeleri yoktu artık. Saf ve doğal olanın yerini yapay ve ucuz olan aldı. Onların da kopyaları oldu, kopyaların da taklitleri...” (Behramoğlu, 2007;43).

Anadolu’daki dokumalar birbirine yakınlık gösterir, bezayağı tekniğiyle üretilen bezler üretildikleri yörenin ismi ile anılır. Şile Bezi zaman içinde benzerlerinden farklılaşmış tamamen yöreye özgü bir hale gelmiştir. Şile Bezi’nin Melek (Antik Bez), Bürümcük, Kasterli (İngiliz Kıvrığı) ve Ham Bez gibi çeşitleri vardır. Ham Bez halen Şile’de en çok dokunan tür kumaştır. Bunlara düz yada desenli dokumaları da ekleyebiliriz. Şile Bezi’nin bir standardının oluşturulması en önemsenmesi gereken konulardan biridir (Temir, 2010; 252-254).

“*Şile’de motifler anonim bir karakter gösterir. Nesilden nesile hiç değişmeden ya da ufak tefek değişikliklerle geçen motifler kendilerine özgü isimlerle anılırlar. Zamanın ya da yörenin önemli olaylarından etkilenerek adlandırılan motifler zengin bir hazine oluşturmuştur. Atatürk’ün Şile’ye ziyareti için özel olarak tasarlanan ve hemen işlenerek çay örtüsü olarak masasına serilen “Gazi Sofrası”(Resim 7) bu tarz motiflerin en güzel örneklerindedir*” (Temir, 2010; 273).

Resim 7. Gazi Sofrası Motifi. (Temir, 2010; 276).

Resim 8. Hapishane Motifi. (Temir, 2010; 276).

Tasarımcıların en büyük sermayesi düşünüş biçimleridir. Yaratıcılığın ve zekanın içine girdiği işlerde kadınların tasarım ve uygulama konusunda katkıları olacaktır. Önemli olan bu dalgayı yakalayabilmektir.

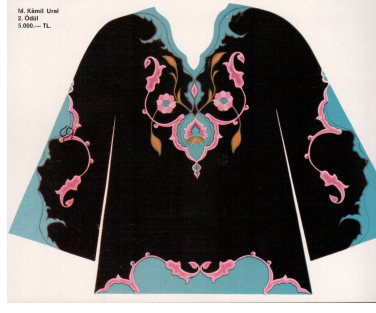
Bugün çok hızlı bir şekilde ilerleyerek dünyayı saran modanın gelişimi onu yaratan nedenlere ve geleneklere bağlıdır. Kawamura Yoniya'nın türettiği “*fashion-ology (Moda-loji)*” terimi üzerine yazdığı kitabında yer aldığı gibi “*moda tek bir birey tarafından değil moda üretimine dahil olan herkes tarafından yaratılır*” (Kawamura, 2016; 16). Farklı disiplinlerden gelenlerin bakış açıları farkındalık yaratabilir.

Taklit etmek ve kurgulama süreci bir dinamizm oluşturabilir. Yaratılan nosyon ve kavramlar yeni imgelerle buluşarak yeni ilişkilerin doğmasına bizim konumuz bağlamında yeni dönüşümler yaşanmasına neden olur. Şile bezinin ihtiyacı olduğu noktalardan birisi de budur.

Bu bağlamda bu konuda yarışmaların düzenlenmesi önemlidir. Batıda'daki yönelim, tasarım yarışmalarının sergilerde ve fuarlardaki müşteri beğenisini yükseltme amacıyla yapıldığıdır. Kendini yenileyen, güncel ve dinamik ürünler tasarımın ana konusudur. İhtiyacı tanımlamak için tasarımın rol aldığı yerlerde pazarlama, yönetim gibi departmanlarla birlikte işbirliği içinde karar alınması gerekmektedir. Buna örnek olarak gösterebileceğimiz 1977 yılında Yapı Kredi Bankası tarafından düzenlenen “Şile Bezi'nden Türk Desenli Bir Bluz” yarışması sonucunda birbirinden güzel eserler çıkması hem tasarımcılar için bir teşvik hem de Türk tekstil endüstrisi için bir yenilik olmuştur.

Resim 9 Atilla Ergür 1. Ödülü. (Gözen, 1977; 32-33).

Resim 10 M. Kâmil Ural, 2. Ödülü. (Gözen, 1977; 34).

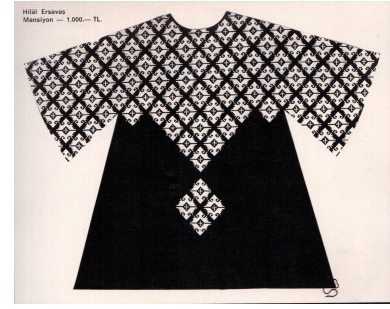
Resim 11 Günay Atalayer, 3. Ödülü. (Gözen, 1977; 35).

Resim 12 Tomris Yazgan Öztoksoy, Mansiyon. (Gözen, 1977; 36).

Resim 13 M. Janset Tamzok, Mansiyon. (Gözen, 1977; 36).

Resim 14 Hilâl Ersavaş, Mansiyon. (Gözen, 1977; 37).

Yok Olmaya Yüz Tutan Folklorik Değerlerin (El Sanatlarının) Turizm Açısından Değerlendirilmesi

Anadolu coğrafyasının zengin kültürel mirası hızla yok olmaktadır. Gözle gördüğümüz ve elle tuttuğumuz somut mirasımızın yanında; hayatımızı anlamlı kılan geleneklerimiz, törelerimiz ve günlük ritüellerimiz yani somut olmayan kültürel mirasımız da kaybolmaktadır. Bu miras; sadece bizim değil, insanlığın da ortak mirasıdır. Eski sanat hazineleri çok zengin olan Türkiye, modacılar ve moda için tükenmez bir kaynaktır. Medeniyetlerin beşiği olan Anadolu'nun en önemli kültürel miraslarından biri de el sanatlarıdır. Ancak, bu mirasa yaklaşımın ve gelecek nesillere aktarılması yönündeki çabaların yeterli olmadığı bir gerçektir. Kültürel yapının önemli bir ögesi olan el sanatlarımız yozlaşmakta, kimliğimizin bu parçası kaybolmaktadır.

Türkiye turizm sektöründe özellikle yaz aylarında sahil şeridinde sahip beldeleri sayesinde önemli bir pay alan bir ülkedir. Türkiye'nin sahip olduğu kültürel ve doğal zenginlikler incelendiğinde, özellikle kültür turizmi başta olmak üzere bir çok alternatif turizm dalında yıl boyunca turist çekebilecek cazibeye sahip olan bir konumundadır. Turizm, ekonomik faktörler kadar sosyal ve kültürel faktörlerden de etkilenmektedir. Özellikle günümüzde

yaygınlaşan kültür turizminde görülen yerlerin kültürünün, tarihinin, müziğinin ve yerel el sanatlarının turistler üzerinde bıraktığı derin etkinin önemi yadsınamaz. Asırlar boyu bütün dünya milletlerini hayran bırakan el sanatlarımız teknolojinin gelişmesiyle birlikte önemini kaybetmiş gibi görünse de, sanatsal değer taşıyan, eski gelenek ve göreneklerimizden kaynaklanan eserlerin turizm endüstrisi içerisinde sunulmasına yönelik ulusal/uluslararası düzeyde çalışmalar yapılması bu esere hakkettiği değeri yeniden kazandıracaktır.

Ülkemizin tarihi, kültürel, doğal zenginlikleri bölge bölge, il il incelenip değerlendirilerek araştırmalar yapılmakta, elde edilen sonuçlar kullanılır hale getirilerek, gerekli enformasyon ve dokümantasyon hizmetleri sağlanmaktadır. Böylelikle hem yerel hem ulusal düzeyde ilgili kurum ve kuruluşlara önerilerde bulunularak el sanatlarının yaşatılmasına ve üretilmesine destek sağlanmaktadır. Aslında el sanatları ve el yapımı ürünlerin küresel pazarı büyümektedir; alıcılar, aynı kalite, tasarım ve fiyatta iki ürün ile karşılaştıklarında çoğunlukla el emeği olanı tercih etmektedirler. Bu eğilim, dünya genelinde çevre bilincinin artması ile daha da güçlenen bir eğilimdir. Bu bağlamda çevre, gelenek ve kültürün korunması/yaşatılması ve elde edilecek gelirin yerel halkın/üreticilerin refahına katkıda bulunabilmesi için ilgili bölgede üretilmekte olan el sanatı ürünleri pazarının güçlendirilmesi, ele alınması gereken önemli bir konudur.

Özellikle Kuzeyi Karadeniz ile çevrili olan Şile gibi turizm, balıkçılık ve meyvecilik dışında özellikle 1970’li yıllarda bir dönem geçimini ağırlıklı olarak Şile Bezi’nden sağlayan bir tatil beldesinin dokumacılığı yerel bazda yapılan çalışmalar ile yaşatılmaya çalışılmalıdır. 2017 yılında 30uncusu düzenlenen “Şile Bezi Kültür ve Sanat Festivali” bu çalışmalara alt yapı oluşturacak nitelikte değerlendirilmelidir. Yerel düzeyde geleneksel el sanatlarının gelişmesinin ön şartlarının başında söz konusu el sanatlarının gelişimine yönelik uygun koşulların sağlanması gelmektedir. Bu koşulları; uygun hammaddenin kolaylıkla bulunması, malzeme işleme beceri ve geleneklerinin var olması, üretilen el sanatı ürünlerinin yaygın kullanım alanlarının bulunması, bu yörelerin ya turistik yöreler olmaları ya da turistik yörelere yakın bulunmaları nedeniyle ürünlerin piyasaya erişim şanslarının iyi olması şeklinde sıralamak mümkündür.

Şile ve çevresinde; mevcut el sanatları ürünlerinin, *alan araştırması* yapılarak incelenmesi ve eğitim veren/üretim yapan kurum ve kişilerin hâlihazırdaki durumlarına ilişkin olarak *yönetici, kursiyer, üretici, satıcı* olmak üzere el sanatlarının üretim ve pazarlanmasında çalışan her gruptan ilgililer ile görüşmelerde bulunularak *el sanatlarının gelecek kuşaklara aktarımı* ve *turistik ürün* haline getirilmesi hususunda anılan grupların fikirlerinin/görüşlerinin alınması, özellikle üretici ve kursiyerlerin el sanatı üretimi aşamasında gözlenerek “Şile Bölgesi El Sanatları Envanteri”nin oluşturulmasının turistik hediyelik eşya sektörünün talep ettiği mesleki nitelikleri taşıyan el sanatları elemanlarının ve bölge için *marka* değeri olan ürünlerin tanımlanmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Şile Bölgesi’ndeki mevcut el sanatı ürünlerinin (özellikle kadınların ürettikleri) tespit edilmesi, yeniden yorumlanarak özgün tasarımlara dönüştürülmesi, pazarlanması ve satışına yönelik önerilerin geliştirilmesi; yerel üreticilerin yenilikçilik ve girişimcilik kapasitelerinin geliştirilerek yönlendirilmesi açısından önem taşımaktadır.

Sonuç

Şile Bezi bir bölgenin, üstelik tarih boyunca dünya çapında önemli olmuş bir bölgenin, İstanbul'un değerli bir ilçesi Şile'nin kültürel mirasıdır. Bu mirasın korunması büyük önem taşımaktadır. Ne yazık ki Şile Bezi üretimi yeterli değildir ve yavaş yavaş kaybolmaya mahkumdur. Ekonomik ve toplumsal koşulların değişimi geleneksel üretimi engellemektedir. Şu anda Şile Bezi dokuyan az sayıdaki sanatçının devletin ilgisi ve desteği olmadan ayakta kalması çok zordur. Bu desteğin yanısıra özel girişimler ve projelerle bu doğal kaynaklı geleneksel dokumanın piyasasını genişletmek, dünya çapında tanınmasını sağlamak ve böylece yerel üreticiye katkıda bulunmak ve böylece bu yöresel sanatın yaşamasını sağlamak mümkündür.

Bu çalışma kapsamında edinilen bilgiler ve saptanan sorunlar doğrultusunda 'Şile Bezi'nin geleneksel yapısının korunması kadar yeni tasarımlar yapılmasının da gerekliliği önem kazanmıştır. Bu özel, zahmetli ama bir o kadarda sağlıklı olan dokumanın, bugüne kadar yapılanın dışında daha farklı ve güncel tasarımlara sahip giysi ve aksesuar üretimine uygun olduğu görülmektedir. Bu bağlamda çağdaş anlamda tasarımlarının gerçekleştirebileceği, tekstil sektörünün yenilik fikrini güçlendirip, geliştirilebileceği düşünülmektedir.

Bu düşünce doğrultusunda Şile Bezi'nin yeniden yorumlanması ve özgün ürünlere dönüştürülmesi doğrultusunda bir çalışmaya başlanmıştır. Şile Bezi'nin geleneksel özelliklerine sadık kalınarak yeni tasarımlar üretilmesini, işlemlere gelenekten güncele doğru oluşturulacak yeni motifler katılmasını, ürünlerin defilerle tanıtılmasını amaçlayan bu çalışmanın yapıcı bir girişim olacağı varsayılmaktadır. Çalışmanın tasarım kısmı çözümlenmiş olup üretim aşamasına geçilmiştir. Böyle bir girişimle Şile Bezi'ni yeniden yorumlayarak daha evrensel bir boyuta taşımak, üretiminin artmasını sağlamak çalışmanın başlıca hedefidir. Yapılacak çalışmaların gelip geçici çabalar olmaması gerekliliğine, kalıcı ve bölgeyi kalkındırıcı bir proje ile bu hedeflere ulaşılabileceğine inanılmaktadır.

Tasarım 1. Şile Bezi uç kısmı kanaviçe işlemeli uzun ceket, (Tasarım Çimen Bayburtlu).

Tasarım 2. Şile bezi ev ve balık işlemeli elbise, (Tasarım Çimen Bayburtlu)

Tasarım 3. Şile Bezi kanaviçe işlemeli tunik, (Tasarım Çimen Bayburtlu)

KAYNAKÇA

Eviner, İ. (2016). “Sanatla Yaratmak”, *Cogito, Tasarım Ne Bekler?*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 83: 7-24. Behramoğlu B, (2007). “El Emeği Göz Nuru; Şile Bezi”, *Türsab (Türkiye Seyahat Acentaları Birliği)*, İstanbul, Boyut Matbaacılık, 283: 40-47. [https://tursab.org.tr/yayin/20/283_20_328028.pdf, (Erişim Tarihi: 20.06.2016)].

Gözen, S. (1977). “Şile Bezi”, İstanbul: Sanat Dünyamız, Yapı Kredi Bankası- Kültür ve Sanat Yayınları, 9: 32-40.

Güney, K. (1970). “Göz Nuruyla Dokunan Şiir Şile Bezi”, İstanbul: *Hayat Dergisi*, Tifdruk Matbaacılık Sanayii, 52:8-9.

Kawamura, Y. (2016). “*Moda-loji*”, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Örsatan, B. (1971). “Şile Dokumacılığı ve İşlemeciliği”, *Folklor Doğru*, İstanbul: Robert Koleji Türk Folklor Kulübü, 18:11-15.

Temir, ŞR. (2010). “Geçmişten Günümüze Şile ve Şile Bezi”, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Sanat Eserleri Dizisi

<http://www.istanbul.net.tr/etkinlik/foto-galeri> 26.10.2017 23:22

Field : Fine Arts

Type : Review Article

Received: 12.07.2017 - *Corrected*: 10.11.2017 - *Accepted*: 26.11.2017

Türk Töresinin Hazineleri Kutsal Şaman Elbiseleri İkonografisi

Kevser GÜRÇAN YARDIMCI

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi MYO İstanbul, TÜRKİYE

E-Posta: kevser.gurcan@msgsu.edu.tr

Öz

Dünyanın pek çok noktasında bugün hala varlık gösteren Şamanizm'in, en orijinal halinin Asya ve Sibirya bölgesinde görüldüğü araştırmacıların ortak görüşüne sahip oldukları bir konudur. Bu sebeple Asya ve Sibirya bölgesinde geçmişte ve bugün Şaman inanç sistemini benimsemiş olan Türk halklarının Şamanlarına ait elbiseler hayli önemli ancak özellikle dini ve siyasi nedenlerle yok edilmiş olmaları sebebiyle de ulaşılması güç materyallerdir. Türk halklarında "Kamlık" olarak varlık gösteren ve atalar kültürüne dayalı olarak doğa ile uyumlu yaşamı esas alan Şaman inanç sistemi için, uluslararası literatürde "Şamanizm" terimi kullanılmakta ve uygulayıcısı olan kişi de "Şaman" olarak tanımlanmaktadır. Bu inanç sisteminin sınırları içerisinde Şaman, hayvanlar, bitkiler, dağlar, nehirler gibi yeryüzü varlıklarının yanı sıra yeraltı ve yerüstü güçleriyle de gerekli durumlarda iletişim kurabilmekte, Tanrılar-insanlar-ruhlar arasındaki karşılıklı talepleri iletebilmektedir. Sağlıklı ve huzurlu bir yaşamın sırrı, doğa varlıkları ve doğa üstü güçlerle aradaki memnuniyeti ve dengeyi koruyabilmektedir. Şaman inanç sisteminin teolojik esaslarının, temel prensipleri ve dogmalarının kendine ait yazılı kaynaklarının olmaması, anlaşılabilmesini güçleştirmektedir. Bu durum, Şaman dünya görüşünün tanımlanması ve çözümlenmesinde, mevcut materyallerin derinlemesine araştırılarak analiz edilmesini zorunlu hale getirmektedir. Bu materyallerin başında, Şaman'ın ritüeller sırasında kullandığı kutsal giysileri gelmektedir. Şamanik geleneklerin ve kültürel kodlarının oluşumunun temel faktörlerini bünyesinde barındıran Şaman elbiseleri, simgesellik yüklü donanımları ile Şaman inanç sisteminin tanımlanması ve sınırlarının çizilmesinde belirleyici faktör olmalarının yanı sıra kültürel çeşitlilik dikkate alınarak bölgesel saptamaların yapılabilmesi için de kaynak oluşturmaktadırlar. Esasın korunması ile birlikte, Şaman'ın yardımcı ruhları ve buna bağlı olarak değişkenlik gösteren Şaman elbiselerinin biçimi ve donanımı, özgün birer nesne olmaları ile birlikte soyut Şaman uygulamaların somut bir göstergesidirler. Bu çalışmada amaç, hazırlanma sebepleri, süreçleri, prensipleri, kullanımı sırasındaki zaman-mekan-kavram değişkenleri ile üzerinde bulundurduğu, neredeyse tüm evreni temsil eden nesnelere birlikte özgün bir giysi formu olarak karşımıza çıkan Türk Şaman elbiselerinin ve ilgili ritüellerin analiz edilerek, söz konusu halkların inanç ve düşünce yapısının değerlendirilmesidir.

Anahtar Kelimeler: Türk Şamanlığı, Şaman Elbiseleri, Simgesellik

The Treasury of Turkish Tradition; Sacred Shaman Clothes Iconography

Abstract

Still observed in many corners of the modern world, Shamanism is considered to have its most original form in Asia and Siberia; which is a consensus of researchers in our present day. For this reason, the clothes of Shamans belonging to the Turkic nations who adopted Shaman belief system in Asia and Siberia both in the past and in our present day are extremely important; however, they are also the materials that are difficult to observe because of being destroyed for political and religious reasons.

For Shaman belief system, which is based on ancestors that exist as “Kamlık” in Turkic nations, and which considers a lifestyle that is in agreement with the nature as the main principle, the term “Shamanism” is used in the international literature, and the applying person is called as “Shaman”. Shaman, who is considered within the borders of this belief system, could establish communication with underground powers and with the powers on the ground as well as with animals, plants, mountains, rivers when necessary; and convey the demands between god-humans-spirits. The secret of a healthy and peaceful life lies in preserving the satisfaction and balance between creatures in the nature and supernatural powers. The lack of written sources for Shamanism showing the theological principles, basic principles and dogmas make it difficult to understand it. This situation makes it compulsory to analyze the existing materials to define and analyze the Shamanic world view. The most important material among these is the sacred clothes used by Shaman in rituals. Shaman clothes host the basic factors of forming the Shamanic traditions and cultural codes, and constitute a precious source for the definition of accessories that are full of symbolism and to define the Shaman belief and set its limits by considering cultural diversity and regional deviations. Although the basic elements are preserved, Shaman clothes vary depending on the helping spirits of the Shaman, and their shapes and accessories denote specific objects, and are concrete indicators of Shaman practices.

The purpose in this study is to analyze the Shaman clothes and relevant rituals in terms of the reasons for preparations, processes, principles, and the objects on which the time-place-concept variables are considered to represent almost the whole universe, which makes Shaman clothes to be considered as a specific form, and to evaluate the belief and intellectual structure of the relevant people.

Keywords: Turkic Shamanism, Shaman Clothes, Symbolism

Giriş

Şaman'ın planlı ve kontrollü olarak gerçekleştirdiği astral seyahatleri süresince, iletişim kurduğu doğa üstü güçler ile insanlar arasında arabuluculuk faaliyetleri, sıradan insanlardan farklı güç ve yetilerin yanı sıra özel yöntemler ve araçlar gerektirmektedir. Şaman ritüellerinin en etkili araçlarından biri olan kutsal elbiseleri, Şaman'ın zırhı, bineği, koruyucu ruhlarının barınağı ve kimliğinin göstergesidir. Aynı zamanda, tarih öncesi devirlerden günümüze kültürel taşıyıcılığın da sorumluluğunu üstlenmiş, simge yüklü nesnelere sahiptir. Zaman içerisinde çeşitli sebeplerle yok olmuş birçok uygulama ile birlikte Şaman elbiseleri de değişime uğramıştır. Bu yüzden eski dönemlere tanıklık etmiş ve korunarak bugüne ulaşabilmiş Şaman elbiselerinin analizlerinin yapılarak yorumlanması büyük önem taşımaktadır.

Şamanizm dünyanın pek çok noktasında bugün hala varlık göstermektedir ve araştırmacılar en orijinal halinin Asya ve Sibiryaya bölgesinde görüldüğünü söylemektedir. Bölgedeki arkeolojik buluntular da sözlü kültürle aktarılan bilgileri doğrular niteliktedir. Bu sebeple Asya ve Sibiryaya bölgesinde, geçmişte ve bugün Şaman inanç sistemini benimsemiş olan Türk halklarının Şamanlarına ait elbiseler hayli önemlidir. Bu elbiseler, dini ve siyasi nedenlerle yok edilmiş olmaları sebebiyle ulaşılması güç materyallerdir. Bu çalışma, çok sayıda Şaman elbisesinin analiz edilmesi ve topluluklara göre sınıflandırılarak temel prensiplerinin ortaya konması açısından oldukça önemlidir.

Bu çalışmada; Avrupa'nın farklı ülkelerinde bulunan 9 müze arşivinde yer alan 16 adet Türk Şaman elbisesi incelenmiştir. Bu Şaman elbiselerinin yanı sıra *Linden-Museum / Stuttgart*, *Tampere Museums / Tampere* ve *Russian Museum of Ethnography / St.Petersburg* müzelerinin kataloglarından konuya katkısı olacağı düşünülmüş ve seçilen 9 adet Türk Şaman elbisesi çalışmaya dahil edilmiştir. 25 adet Türk Şaman elbisesine ait donanım tablosu oluşturularak değerlendirilmeye ve belgelenmeye çalışılmıştır.

Türk Şaman Elbiselerinde Biçim & İkonografi

Şaman elbiseleri öncelikle Şaman'ın mertebesine göre gruplandırılmalıdır. Çünkü Şaman elbisesinin donanımları Şaman'ın uzmanlaşması ile birlikte artmakta ve değişiklik göstermektedir. Acemi Şaman'ın faaliyetleri kısıtlı olduğundan giysisi de donanım açısından zayıftır. Acemi Şamanlar, dünyalar arası seyahati gerektiren durumlarla değil, basit hastalıkların sağaltımı gibi işlerle meşgul olmaktadır. Acemi Şaman'ın giysisindeki sadelik, Şamanlar arasındaki hiyerarşik düzeni belirlerken, aynı zamanda Şaman'ın ayinler sırasında göstermesi gereken performansını da kolaylaştırıcı bir durumdur. Çünkü deneyimli bir Şaman'ın elbisesi, ağırlığı oranında hareketleri de kısıtlayıcıdır. Şaman'ın saatlerce yorulmadan coşkulu bir şekilde dans etmesi yardımcı ruhlarının yetileri ve güçleri ile ilişkilendirilir ancak bunun aktiviteler için Şaman'ın fiziksel gücünün de gelişkin olması gerekmektedir.

Deneyimli Şamanların farklı alanlarda uzmanlıkları olabilmektedir. Bu durum birden fazla elbiseye sahip olmalarını gerektirmektedir. Araştırmacıların saha gözlemlerine dayalı notlarında, Şamanların sahip oldukları kutsal elbiselerin çeşitliliğinden bahsedilmektedir. Bazen de bu çeşitliliğin aynı elbise üzerinde toplanması, Şaman'ın ayinleri sırasında hem aşağı hem de yukarı dünyaya seyahat edebildiği şeklinde yorumlanmaktadır. Bu yaklaşımların her ikisi de anlaşılır görülmektedir. Ancak bazı giysilerdeki sembolizm zenginliği, Şaman'ın aynı elbiseyi farklı görevleri gerçekleştirmede kullanıyor olabileceğini de düşündürmektedir.

Şaman elbiseleri birbirlerinden farklı olmalarına rağmen, Şaman inanç sisteminin temel prensiplerine göre ortak simgesel özellikler göstermektedir. Giysilerin biçimi, kullanılan malzeme, süslemeler ve donatılarla kazandırılan bu simgesellik, Şaman elbiselerini somut bir nesne olmaktan çıkarıp, Şaman'ın zaman ve mekan sınırlarını aşabilmesini sağlayan bir vasıtaya dönüşmesinin koşuludur.

Asya ve Sibiryâ bölgesinde yaşayan Türk halklarının Şaman elbiselerinin genel olarak deriden yapıldıkları görülmektedir. Şaman, kutsal elbisesini ayinler sırasında giydiğinden ve ayinlerin tabiatına uygun olarak fazlaca hareket etmesi gerektiğinden, tören elbiseleri günlük elbiselere oranla daha geniş formdadır. Bu giysiler, tercih edilen hayvanın derisine göre biçimsel farklılıklar göstermektedir. Büyük hayvanların derilerinden dikilen elbiseler daha az sayıda parçalardan oluşmaktadır. Küçük hayvanların derisi kullanıldığında ise giysi üzerinde daha fazla ek, dolayısı ile dikiş bulunur. Elbiseyi genişletmek için ilave parçalar geçirilir.

Genellikle deriden yapılan Şaman elbiseleri, basen hizasına kadar dikilmiş ceket formunda olup, etek uçlarına geçirilen sicim, saçak ve kordonlarla yere kadar uzanmaktadır. Kol altına da boydan boya dikilen bu şeritlerin, öncelikle giysiye biçimsel olarak kuş görünümü verdiği düşünülmektedir. Bu aynı zamanda kuşa dönüşmenin de bir yoludur. Altaylarda bu sicim ve saçaklar, dağ iyelerinin giysilerine benzetilirken, Yakutlarda yılanı ve kısmen büyü aracı olarak "saç"ı simgelemektedir.

Bu araştırmada, Türk Şamanların elbiseleri üzerinde; hayvan sembolizmi, ruh atası sembolizmi, iskelet sembolizmi, saldırı ve savunma sembolizmi, ay - güneş - evren sembolizminin öne çıkan unsurlar olduğu tespit edilmiştir. Hayvan sembolizmi; 1) Şaman elbiselerine takılan gerçek hayvan parçaları (kürk, uzuv, tüy, vb.), 2) Hayvanların belli kısımlarını sembolize eden metal unsurlar (boynuz, pençe, vb.), 3) Metalden yapılmış hayvan figürleri, 4) Elbisenin hayvan şeklinde biçimlendirilmesi, 5) Hayvan unsurlar içeren nakış işlemleri ve süslemeler ile kendini göstermektedir.

Elbiseler üzerindeki hayvan sembolizmi, Şaman'ın ruh atası ile doğrudan ilişkilidir. Asya'nın kuzeyinde yaşayan halklarda, her Şaman'ın bir hayvan ikizinin olduğuna inanılmaktadır. Zayıf Şamanların ana-hayvanları genellikle köpektir. Ana-hayvanı köpek, kurt, kuzgun ya da ayı olan Şamanlar, bu hayvanların aç gözlü olmaları nedeniyle hasta olma riski ile karşı karşıyadır. Ana-hayvanı boğa, aygır, kartal, kara ayı ve Sibiryâ geyiği olan Şamanlar ise güçlü olanlardır (Sieroszewski, 1896: 626; Çoruhlu, 1995:20).

Araştırmaya konu olan tüm elbiselerde kuş sembolizmi öne çıkmaktadır. Bu simgesellik, başlıklarda ve elbiseler üzerinde görülmektedir. Kuş simgeselliği, kuş tüyleri, kuş pençesi ve gagası gibi gerçek unsurlar, kuş teleklerini simgeleyen metal sallantılar, kuş kanatlarını simgeleyen sicim ve saçaklarla gerçekleştirilmektedir. Ayı ve geyik sembolizminin daha çok kuzey halklarında öne çıktığı gözlemlenmektedir. Geyik sembolizmi kendisini çatal boynuzlu metal başlıklar, giysi üzerinde yer alan uçları boynuz şeklinde şekillendirilmiş metal unsurlar, elbisenin ana malzemesini oluşturan deri ve giysinin süslemesinde kullanılan geyiğin gerdan kılı ipliklerinin kullanılması ile göstermektedir. Elbiselerde, metalden hazırlanmış kuş ve ayı figürleri yer alırken, araştırmada geyiğin bizzat metalden yapılmış figürüne rastlanmamıştır. Ayı sembolizmi de daha çok savunma ve saldırı sırasında ayının gücünden faydalanma amacı ile bazen metal bir unsur olarak sallantılar arasında bazen de ayı kemiklerinin simgelendiği metal unsur şeklinde çizimlerde yer almaktadır.

Kuş kanatlarının Türk Şaman elbiselerinde oldukça yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Altaylar ve Hakaslarda kuş tüyleri başlık ve elbise üzerinde yer alır. Darhat, Tofa ve Tuva

Şaman giysilerinin ise başlıklarında kullanılır. Kuş tüyleri, Türk halklarının Şaman başlıklarının ortak özellikleridir ve ana unsuru teşkil etmektedir. Kuş tüylerinden oluşturulmuş çeşitli nesnelere de elbise üzerinde bulunması mümkündür. Özellikle Hakas Şaman elbiselerinin arka kısmında, kuş tüylerinden hazırlanarak kol altı hizasına takılan çanta biçimindeki nesnelere ve başlıktan aşağı uzanan kartal pençeleri de oldukça dikkat çekicidir. Türkler için kuş, özellikle de kartal figürü hem mitolojik açıdan hem de Türklerin yaşantısının bir parçası olarak önem kazanmaktadır. Türk kültüründe kuşların “töz” (ongon) olarak etkili oldukları bilinmektedir. “Töz”ler soyun ölen atalarını simgelediklerinden ve öldüklerinde kendilerinden sonra gelen nesli koruduklarına inanıldığından, özellikle Şaman inanç sistemi içerisinde koruyucu ruhlar (ata-ruhu) olarak karşımıza çıkmaktadır. Sibiryaya bölgesi mitolojik anlatılarında ise kuzgunun, Şaman’ın cinsiyet değiştirmesini simgelediğine dair inanışlar bulunmaktadır (Meletinsky, 1980:126). Tuvalılarda kuzgun ayrıca, kara gökyüzünün habercisidir ve gökyüzündeki hareketlenmeleri ilk olarak kuzgun farketmektedir (Kenin Lopsan, 1999: 437).

Altaylarda kara kuş, yukarı dünyada yaşayan Ülgen’in oğlunda karşılığını bulmaktadır. Çoğu kaynakta, kartalın Türklerin atası olarak kutsallaştığına dair bilgiler yer almaktadır. Yakutlarda karga da önem taşımaktadır (Alizade, 2012: 99-104). Troşanskiy, Pekarskiy ve Vasilyev Yakut Şaman elbiselerini Şaman’ın kuş-insan olarak tasvir edilen koruyucu ruhu ile ilişkilendirmektedir. Prokofyeva’da Altay Şaman kıyafetleri için aynı şeyi düşünmektedir. Altay mitolojisine göre Şamanlar, puhu kuşuna dönüşerek seyahat edebilmektedir. Halk arasında puhu kuşunun “kahin” olduğu görüşü yaygındır (Alekseyev, 2013: 216). Yakutların soylu kabilelerinin atalarının da kartal olduğuna inanılmakla birlikte şahin, atmaca, doğan gibi kartal cinsi hayvanların Türk mitolojisinde türeme hayvanı olarak özel bir yeri bulunmaktadır (Çoruhlu, 2014: 53). Altay Şaman elbiselerinin kuşu simgelediği iddiasının da çıkış noktası, üzerinde bulunan çok sayıda sicimler ve kurdelelerle ilgilidir. Prokofyeva bu fikrini açıkça dile getirmektedir. Ancak Potapov’a göre giysinin kuşu simgelediğinin açıkça bir kanıtı bulunmamaktadır (Potapov, 2012: 264). Bu konu hakkında henüz ortak bir kanaat oluşmasa da Türk Şaman elbiselerinde kuşun sembolizm açısından öncelikli hayvan olduğu açıktır.

Resim 1. Türk Şaman Elbiselerinde Kuş Sembolizmi Detayları (Fotoğraf: Kevser Gürcan Yardımcı).

Şaman elbiselerinde kuş sembolizminin ifade aracı, yalnızca elbise ve başlıklara takılan kuş kanat/tüyleri ya da sicim ve saçaklarla sınırlı değildir. Yakutlar ve komşusu olan diğer halklarda giysinin sırt kısmına takılan yassı metal sallantılar da kuş teleklerini ifade etmektedir. Ayrıca Hakas, Tofa, Dolgan ve Yakut Şaman elbiseleri üzerinde metalden ya da kumaştan yapılmış kuş figürleri yer almaktadır. Bu figürler Dolgan ve Yakutlarda ağırlıklı olarak su kuşu şeklinde ve metalden hazırlanmış olarak karşımıza çıkmaktadır. Buryat, Evenk, Nagan ve Tunguz boylarında görülen su kuşu aksesuarlar da bu unsurun kuzeyli halklara has olduğunu ve halkların birbirlerinden etkilendiklerini göstermektedir.

Sibirya bölgesinde yaşayan halklar, kaz veya dalgıç kuşları gibi bazı su kuşlarını diğer kuşlardan ve hayvanlardan ayrı tutmaktadır. Onların ruhani varlıklar olduklarına inanılmaktadır. Yakut, Dolgan ve bazı Tunguz boylarının mezar taşlarında da bu kuşların resimlerine rastlanmaktadır. Bunun sebebinin, su kuşlarının ölen Şaman'ın ruhunu temsil ettikleri ve özellikle martı kuşunun bedeninde tekrar dünyaya gelerek yeni Şaman'ın bedenine girdiği inancı olduğu düşünülmektedir. Buryatlar da kendi soylarının kuğudan gelmiş olduğuna inanmaktadır (Harva, 2014: 379, 383).

Türk mitolojisinde geyik, koruyucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü geyik, Türk inanç sisteminde kutsal değer taşımaktadır. Bazı efsanelerde de şifa verici karakter olarak görülmektedir. Şaman elbiseleri üzerinde görülen geyik sembolizminin, kuzeyli halklarda yaygın olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır (Çoruhlu, 1995: 33). Araştırma kapsamında incelenen Türk Şamanlarına ait giysi ve aksesuarlar üzerinde yalnızca Dolganların Şaman elbiselerinde metalden hazırlanmış geyik boynuzuna rastlanmaktadır. Oysa Evenk, Ket ve Tunguzlarda bu unsur daha ön plandadır. Geyik unsuru konusunda Dolgan ve Ketlerin etkileşimlerinden bahsedilebilir. Geyik sembolizmi daha çok kuzeyli halkların metalden hazırlanan başlıklarında, özellikle Ket Şamanlarının göğüslük ve çizmelerindeki nakış

işlemeleri ile oluşturulan ve geyiğin dizkapağı ile toynaklarını resmeden desen (*soçur*) olarak görülmektedir. Dolgan, Ket ve Naganların Şaman elbiselerinde geyiğin gerdan kılımlı dikiş ve işlemlerde kullandıkları ve bu unsurların giysiyi kutsallaştırarak sihir gücü kazandırdığı inancı da göz ardı edilmemelidir. Ayrıca hem Türk hem de komşuları olan Asya ve Sibiryalı halkların Şaman elbiselerinin ana malzemesinin ağırlıklı olarak geyik derisi olduğu da unutulmamalıdır.

Ayı simgeselliği de geyikte olduğu gibi daha çok kuzeyde görülmektedir. Çalışma kapsamında ele alınan giysiler içerisinde, yalnızca Tunguzlara ait bir giyside ayı pençesinin metalden yapılmış şeklinin yer aldığı görülmektedir. Bu unsurun, eli ve ayakları ayı şeklinde olan mitolojik insansı karakter “*kandelok*” ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Bu karakter, Ket Şamanının çizmelerinde de kendini göstermektedir. Nagan Şaman elbiselerinde de ayının beş tırnaklı pençesini simgeleyen unsur yer almaktadır. Ayının burnu ve baş kemikleri aynı zamanda Ket Şamanının başlığının hazırlanmasında kullanılmaktadır. Bununla birlikte ayının metalden hazırlanmış figürüne, Türk halkları arasında yalnızca Yakut Şaman elbiselerinde rastlanmaktadır. Buryat elbisesi üzerinde de benzer bir unsur bulunsa da tam olarak ayı figürü olduğunu söyleyebilmek zordur. Ayı sembolizminin kendini en çok çizmelerde göstermesi, hayvan derisinden hazırlanmış olan çizmelerin yeterince güçlü olmadığı fikrine dayanmaktadır. Üzerine demirden hazırlanmış ayı pençeleri ve kemiklerini sembolize eden unsurların takılması Hoppal’a göre, Şaman’ın aşağı dünyaya inmesinde ve kötü ruhlarla olan mücadelesinde başarılı olabilmesi için gereklidir (Hoppál, 2012: 222). Sibirya bölgesinde ayı, canlılar ve ölümler arasındaki aracı olarak görülmektedir. Avrasya’da ise, diğer hayvanların lideri ve koruyucusu olduğu düşünülmektedir. Ayı, Şamanik inanç sistemi içerisinde, yardımcı ruh kimliği içinde, iyileştirici yönüyle ön plana çıkmaktadır. (Gemuev, 1989: 181).

Türk Şaman elbiselerinde sembolizmi görülen diğer bir hayvan ise balıktır. Yakut ve Dolgan Şaman elbiselerinde bulunan bu unsurun denize yakın olan halklar için daha fazla önemi bulunduğu düşünülmektedir. Şaman’ın seyahati sırasında deniz ya da nehirleri aşmasına yardımcı olması ve balıkçılığın önem kazandığı halklarda avın bereketli geçmesi için yapılan ayinlerde kullanımına gerek duyulmuş olması muhtemel görülmektedir.

Şaman elbiselerinde yer alan yılan sembolizmi, açıklanması oldukça zor bir konudur. Çünkü giysiler üzerindeki kordon, sicim ve saçakların aynı zamanda yılanları ve diğer sürüngenleri simgeledikleri de düşünülebilir. Bazı kordonların içi doldurularak kimi zaman tek, bazen de üç (ya da daha çok) kuyruklu hazırlanmış olmaları, bu unsurların sadece giysiyi kuş görünümü verme amacına hizmet etmediklerini düşündürmektedir. Bu durum neredeyse tüm Şaman elbiseleri için geçerlidir. Çünkü Türk ve komşu halkların hemen hepsinde bu sicim ve saçaklar yer almaktadır. Dolganlar ve Yakutlarda; sicim, saçak ve üç kuyruklu kordon, Hakaslarda; kumaş ve keçe şeritler yılan imajı vermektedir. Altay, Tofa ve Kalmuklarda ise; şerit kumaşlardan hazırlanmış ve özellikle yılanla benzetilmiş, Anohin’in “yutba” ve “abra” (yer altı canavarları) tanımlamasına uygun unsurlar yer almaktadır. Tuva Şamanlarına ait bir kısım elbisede ise; Dolgan ve Yakut Şaman elbiselerinde görülenlere benzer örgü ve sicimler yer alırken, giysinin birinde gözleri boncuklarla belirginleştirilmiş, kumaş şeritlerden hazırlanmış ve kuyruk kısımlarına saçak geçirilmiş yılan figürlerinin, elbisenin ön ve arka kısmını tamamen kapladığı görülmektedir. Türklerin komşusu olan Evenk ve Tunguz Şaman elbiselerinde de yılanlar oldukça detaylı bir şekilde deri ve kumaşlarla, bazen tek bazen de çok başlı olarak hazırlanmış bulunmaktadır. Yılan, Türk mitolojisinde yeraltı dünyası ile ilişkilendirildiğinden, bazı folklor metinlerine hayır ve bereket olarak girmiştir. Bununla

birlikte göller ve nehirlerde yaşayan ve insanları yutan mitolojik yılanın da varlığı bilinmektedir. Üç kuyruklu yılanlar üç katlı Türk dünya modelini simgelerken, kuyruğu bağlı yılanlar da büyü ile ilişkilendirilmektedir (Alizade, 2012: 85).

At, Şaman inanç sistemi içerisinde ritüellerde yer alan esas unsurlardan biridir. Atın kendisi fiziksel olarak yer almasa da, ayin sırasında ateşe atılan at kılı, Şaman'ın üzerine oturduğu beyaz kısrak postu ve atı simgeleyen Şaman'ın değneği gibi unsurlar, simgesel olarak atın ritüele katılmasını sağlar. At kılına ateşe atılması, Şaman'ı hem yer altına götürecektir hem de gökyüzüne çıkaracak hayvan/aracın çağırılması içindir. Bu yolculuk aynı zamanda Şaman'ın ruhunun bedenden ayrılmasını ve ölüp-dirilmeyi de ifade etmektedir. Şaman mitolojisinde at, "ölüm hayvanı" ve "ruh göçürücü olarak" tanımlanmaktadır (Eliade, 1999: 566, 570). Şaman'ın ritüelleri sırasında at şekline bürünmesi değil, ata (değneğine) binmesi söz konusudur. İncelenen Türk Şamanlarına ait giysiler üzerinde at sembolizmi, keçeden yapılmış unsurlar olarak Hakaslarda, metalden yapılmış at figürleri olarak Yakutlarda görülmektedir. Buryat ve Tunguz Şaman elbiselerinin arka kısmındaki metal sallantılar arasında da at figürüne rastlanmaktadır.

Kurt ve köpek de Türk mitolojisinde ve günlük hayatta oldukça önem verilen hayvanlar olmalarına rağmen, Şaman elbiseleri üzerinde simgesel unsurlarına çok az yer verilmiştir. Nenet Şaman elbisesinin başlığının (kapüşon) köpek derisinden yapılması dışında, metalden hazırlanmış köpek figürlerine Yakut ve Buryat Şaman elbiselerinde rastlanmaktadır. Bununla birlikte Şaman elbiselerinin bir kısmında bulunan küçük hayvan kürklerinin hangi hayvana ait olduğunun anlaşılması oldukça zordur. Bunların arasında köpek, kurt ya da tilki gibi hayvanların bulunabileceği düşünülmektedir. Dolgan ve Yakutlarda kurt, köpek ya da tilkinin Şaman'ın yardımcı ruhları arasında yer aldığı bilinmektedir. Küçük figürleri yapılan bu hayvanların, ruhlar alemine gönderildikleri, Şaman'ın ayinler sırasında söylediği ilahilerden de anlaşılmaktadır (Harva, 2014:384).

Giysiler üzerinde bulunan ruh atası figürü, halklara göre şekil ve malzeme olarak farklılık göstermektedir. Altay Şaman giysilerinin birinde, kumaş parçalarından hazırlanmış insansı figür tespit edilmiştir ancak bunun kesin olarak ruh atası figürü olduğunu söylemek mümkün değildir. Bununla birlikte elbisenin omuz kısmında, yakanın hemen altında yer alan ve Ülgen'in kızlarını simgelediğine inanılan 7 adet bebek, Altay Şaman elbisesinin ana unsurlarından sayılmaktadır. Aynı unsurlar, benzer özelliklerde ve sayılarda Tuva ve Kalmukların Şaman elbiselerinde de yer almaktadır. Hakas Şaman elbiselerinde insansı figür, siyah, kırmızı ve beyaz renklerde keçeden hazırlanmaktadır. Elbisenin arka kısmında, omuzdan yere kadar uzanan şeritler üzerine dikilmektedir. Tofa Şaman elbisesi üzerinde metal ya da kumaştan hazırlanmış bir ruh atası figürüne rastlanmamaktadır. Ancak başlığın alın kısmına göz, kaş, ağız ve burun şekli oldukça muntazam olarak işlenmiş ve kulak detayları da unutulmamıştır.

Ruh atası figürü, "emeget" adı ile özellikle Yakutlar ve Dolganlarda, metal olarak karşımıza çıkmaktadır. Ruh atasını simgeleyen metal figürler biçimsel olarak birbirlerinden farklılık gösterirken, bazılarının yüz detayları bile oldukça açık olarak resmedilmiştir. Sieroszewski, "emeget"i ölü Şaman'ın ruhu (ruh atası) olarak tanımlamaktadır. İnsan bedeni büyük Tanrıların gücünü almaya yetmeyeceğinden, Şaman'ın koruyucu ruhu Şaman'ın dışında ve daima yanında bulunmaktadır. Şaman çağırır çağırılmaz gelmekte, ona yardım etmekte, korumakta ve tavsiyeler vermektedir. Şaman, yalnızca "emeget" vasıtasıyla görmekte ve duymaktadır (Czaplicka, 1990: 21). Yakut Şamanları; Büyük, Orta, Küçük Şaman olarak üç grupta toplanmaktadır. Büyük Şamanlar Ulu Toyon'dan (Toien) emeget'e sahiptir. Orta

Şamanların da “emeget”leri vardır ancak yüksek derecede etkili değildir. Küçük Şamanların “emeget”i yoktur. Onlar gerçek Şaman sayılmazlar. Yalnızca önemsiz bazı rahatsızlıkların tedavisi, rüya yorumlama ve küçük şeytanları kovma işlerini gerçekleştirebilme yeteneğine sahiptirler (Czaplicka, 1990: 35).

Resim 2. Türk Şaman Elbiselerinde Ruh Atası Sembolizmi Detayları (Fotoğraf: Kevser Gürcan Yardımcı).

Altay, Tofa ve Tuva Şaman elbiselerinde nakış ve dikişle yapılan süslemeler, giysiye estetik bir görünüm kazandırmaktadır. Altaylardaki süslemeler zemin beyaz ise kırmızı ile, kahverengi ise beyaz iplik ile yapılmaktadır. Baklava dilimi şeklinde olup, tipik Altay deseni olarak adlandırılan, köşelerinde boğumlar oluşturularak hazırlanan bu desene, Kalmukların giysilerinde de rastlanmaktadır. Altay ve Kalmuk Şamanlarının elbiseleri genel hatlarıyla da birbirlerine oldukça benzer durumdadır. Tofa ve Tuva Şaman elbiseleri üzerindeki nakışlar ise, kumaş şeritlerle yapılmış ve iskelet sembolizmini öne çıkaran uygulamalardır. Bu iki topluluktaki iskelet sembolizmi, diğer halklara göre oldukça belirgindir. Dolganların göğüslük kısmına da kumaş şeritlerle iskelet görünümü verilmiştir ancak Yakutlardaki gibi kol ve kaburga kemiklerini simgeleyen metal plakalar daha belirgindir. Metal plakalarla iskelet sembolizmi, Buryat, Evenk, Nagan ve Tunguz Şaman elbiselerinde de görülmektedir. Ketlerde ise, geyik kemiklerini simgeleyen nakış ve metal unsurlar, göğüslük ve çizmede yer almaktadır.

İskelet sembolizmi, Şaman elbiselerinin ön, kol ve kısmen de arka kısımlarında görülmektedir. İskelet sembolizmi, bazen kumaş şeritlerin applike edilmesiyle, bazen hayvan kılıyla nakış olarak işlenmesiyle, bazen de metal çubuk ve plakaların omurgayı ifade eder şekilde dizilmeleriyle oluşturulmaktadır. Bu kemiklerin, elbisenin sahibi olan Şaman'ın ruh atasını (daha önce Şaman olan) simgeledikleri düşünülmektedir. Aynı zamanda Şaman'ı özellikle yerin altına gerçekleştirdiği seyahatlerinde, kötü ruhlar ve öteki dünya yaratıklarının saldırılarına karşı fiziksel olarak da koruyan bu zırhlar, Şaman'ın koruyucu ruhlarını da ifade etmektedir. Şaman elbiselerindeki iskelet sembolizmi, bu görüş ve inanışlarla sınırlı değildir. Türk Şamanlığı'nın en önemli özelliği, adayın Şamanlığa geçişinden önceki ölüm yeniden dirilme aşamasıdır. “Sırta erme” denilen ve “yeniden doğma” anlamına gelen bu olgu, Şaman'ın “görme ve bilme” (sıradan insanlardan farklı olarak, görülmeyeni görebilme ve bilinmeyeni -gaybı- bilebilme) yeteneklerinin kazandırıldığı ritüeli ifade etmektedir. Şaman, ancak bu kazanımın ardından dünyalar arası seyahat edebilmekte ve yerin altına inebilmektedir. Bu inanış, günümüzde hala geçerliliğini korumaktadır (Arslan, 2007: 68). Yani bu kemikler bir bakıma Şaman'ın devamlılığının (ölümsüzlüğünün) bir kanıtı olarak kendi kemiklerini simgelemektedir.

Ölüp yeniden dirilme deneyimi, Şaman'a aynı zamanda öteki dünyada soyundan gelenlere rehberlik etmesi için imkan sağlamaktadır. İki dünyanın, ölümlerin ve dirilerin ruhları arasında moderatörlüğün anahtarıdır. Bunun göstergesi de Şaman elbiseleri üzerindeki iskelet sembolizmidir (Hoppál, 1993: 188-189). Elbiselerde görülen iskelet sembolizmi, çizmelerde de devam etmektedir. Anohin bu durumu Şaman'ın öteki dünyaya ruh göçü olarak yorumlamaktadır (Hoppál, 2012: 222). Kötü ruhların dünyalarını ziyareti sırasında metal plakalar şeklindeki bu kemikler, kalkan vazifesi görmekte ve Şaman'ı korumaktadır (Aleksyev, 1980: 187).

Resim 3. Türk Şaman Elbiselerinde İskelet Sembolizmi Detayları (Fotoğraf: Kevser Gürcan Yardımcı).

Bu metal plakaların yanı sıra Şaman elbisesi üzerindeki çanlar, çingiraklar, yay ve oklar ile nakışlardaki detaylar göstermektedir ki Şaman elbisesi Şaman'ın zırhıdır. Ancak burada Şaman'ın donanımlı bir savaş giysisi ile ayin yapmaya niyetlendiği düşünülmemelidir. Çünkü Şaman'ın aktiviteleri sırasındaki muhatapları fiziksel güç kullanan insan ya da hayvanlar değil, düşünsel anlamda mücadeleye giriştiği ruhlara ve öteki dünyanın yaratıklarıdır. Dolayısıyla bu metal donanımlar sembolik değer taşımaktadır ancak gerçekçiliğin de ön planda tutulmuş olması dikkate değer görülmektedir.

Çoruhlu'ya göre de giysi üzerindeki demir nesnelere kötü ruhların saldırılarına karşı bir kalkan vazifesi görmektedir ve madeni nesnelere canlı olduğu düşünüldüğünden bunların paslanmayacağına inanılmaktadır (Çoruhlu, 2010: 76). Ayrıca araştırmacılar Şaman'ın, çan ve çingirakların çıkardığı seslerle kötü ruhları korkutup kaçırmaya çalıştıkları üzerinde durmaktadır. Oysa Şaman'ın pek çok ruhtan yardım aldığı ve bu ruhların ayinden hemen önce gelip Şaman'ın davuluna ve elbisesine yerleştikleri bilinmektedir. Ayin sırasında Şaman'ın çan ve çingirakların sesleriyle ruhları yardıma çağırdığı gerçeği unutulmamalıdır.

Çan ve çingiraklar Türk halkları arasında Altay, Dolgan, Hakas, Tofa ve Yakut Şaman elbiselerinde önemli bir yere sahip bulunurken, Darhat, Nenet ve Tuva Şaman elbiseleri üzerinde görülmez. Tuva Şaman elbiselerinde bu nesnelere yerine geçebilecek başka metal unsurlar bulunmaktadır. Yine savunma aracı olarak görülen yay ve oklar ile üzerinde sallantılar (boru çubuklar) bulunan yay "*konura*"nın ise, Altay, Tuva, Tofa ve Kalmukların Şaman elbiselerinin aksesuarları olduğu söylenebilir. Komşu halklardan, Buryat, Evenk, Kalmuk, Solon ve Tunguzlar arasında da çan ve çingirak kullanımının yaygın olduğu anlaşılmaktadır. Bu aksesuarlar elbiselerde, farklı ebat ve sayılarda bulunmaktadır. Bunların yanı sıra kısmen Dolganlar ve daha çok Yakutlarda görülen, Şaman elbiselerinin sırt kısmına

takılan yassı metal sallantılar ve metal boru çubuklar bulunmaktadır. Bunlar da giysiye zırh görünümü kazandırmakla birlikte, hem ruhların gelip yerleştikleri unsurlar, hem de kuş telekleri olarak yorumlanmaktadır. Bu unsurlara Yakut ve Dolganlarla birlikte, komşuları olan Buryat, Evenk, Ket, Nagan ve Tunguz Şaman elbiselerinde de rastlanmaktadır.

Resim 4. Türk Şaman Elbiselerinde Saldırı ve Savunma Araçları Sembolizmi Detayları (Fotoğraf: Kevser Gürcan Yardımcı).

Güneş ve ay sembolizmi, Şaman elbiselerinin değerlendirilmesinde üzerinde durulması gereken önemli konulardan biridir. Türk kültüründe ay ve güneş oldukça önemlidir. Türklerin tarih boyunca güneşe verdikleri önem ve duydukları saygı (Kağan çadırlarının kapılarının doğuya bakması, vb.) bunun bir göstergesi sayılmaktadır. Kenin Lopsan Tuva geleneklerinde Güneş'in anne, Ay'ın da baba olarak görülmesini; 'şafak söker sökmez güneşin doğudan yükselirken annenin de yurdun sahibi olarak çocuklarına baktığı, babanın ise ay gibi her zaman uzakta olduğu, kısa bir zaman görünüp kaybolduğu' şeklinde açıklamaktadır (Kenin Lopsan, 1996: 57).

Şaman elbiselerinde kozmogonik unsurlar Şaman'ın üst ve alt dünyaya yolculuklarıyla ilgilidir (Aleksyev, 2013: 187). Özellikle Yakut Şaman elbiselerinin arkasında bulunan metal güneş ve ay sembollerinin, Şaman'ın karanlık dünyaya seyahatleri boyunca onun yolunu aydınlattıklarına inanılmaktadır (Hoppál, 1993: 188-189). Türk Şaman elbiselerinde ay, güneş ve yıldızlara ilişkin detaylar, Dolgan, Tofa ve Yakut Şaman elbiselerinde bulunmaktadır. Aslında ay ve güneş kültü, Türk halklarının hemen hepsinde oldukça önemli bir olgu olmasına rağmen bu unsurların yaygın olmayışı dikkat çekicidir. Dolgan ve Yakutlarda bu unsurlar birbirine benzer niteliktedir. Şaman elbiseleri üzerinde yer alan yuvarlak metal unsurların hangilerinin "yerin deliği"ni, hangilerinin "Şaman aynası"ni hangilerinin de "güneş ve ay"ı simgelediklerinin anlaşılması çok sayıda elbiseyi karşılaştırmayı ve giysilerin sahibi olan Şamanlardan alınan bilgilerin değerlendirilmesini gerektirmektedir. Türk halklarının yanı sıra ay ve güneş sembolizmi Buryat, ve Evenk Şaman elbiseleri üzerinde de görülmektedir.

Yakut Şaman elbiselerinde diğer Türk halklarına göre daha fazla metal unsur yer almaktadır. Bu unsurların metalden ve çoğunlukla da demirden yapılmış olmasının Türk kültüründe eskiden beri var olan ve önemi bulunan demirci kültü ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca yer altında bulunup da insanlara kötülük gönderen Erlik'in sarayının demirden olması, demir pençelerinin bulunması vb. inanışlar, Şaman'ın yer altı seyahatlerinde demir unsurunu kullanmasını destekleyen etkenler olmaktadır. Böylelikle Şaman, hem yerin altına inmede bu unsurların ağırlığından faydalanabilecek hem de kendini kötü ruhların saldırılarından koruyabilecektir. Metal aksesuarların kutsanması için kesilen hayvanın kanının sürülmesi de bu nesnelere manevi beklentinin göstergesidir.

Resim 5. Türk Şaman Elbiselerinde Ay-Güneş/Evren Sembolizmi Detayları (Fotoğraf: Kevser Gürcan Yardımcı).

Dolgan Şaman elbiseleri metal donanımları açısından değerlendirildiğinde, Yakut Şaman elbiselerine, sicim ve saçaklara bakıldığında ise Altaylarınkine benzemektedir. Dolgan ve Naganlarda sırt kısımlarda dalıcı kuş figürleri, Altaylarda aynı noktada bebek tasvirleri bulunmaktadır. Altay Şaman elbiselerinin üzerinde ve kollarında nakış işleme ile zırh oluşturulurken, bu donanım, Dolganlarda metal levhalarla sağlanmaya çalışılmaktadır. Altay Şaman elbiselerinde deniz kabukları ile süsleme yapılırken Dolganlarda boncuk işleme öne çıkmaktadır.

Dolgan ve Nagan Şaman elbiselerinin ana malzemesi olan deri kırmızıya boyanmaktadır. Şirokogorov, kuzey Sibiryalı halklarında bu geleneği ruhların korkutulmasına bağlamaktadır. Altay Şaman başlıklarının kırmızı renkte olması da aynı sebeptendir. Şirokogorov ayrıca, Amur vadisindeki halkların Şaman kıyafetlerinde Çin kültürünün etkisi olduğunu belirtmektedir. İncelenen Oroçi ve Solon elbiseleri üzerinde bu etki oldukça belirgindir (Harva, 2014: 415).

Alekseyev, Müzelerde Sibiryalı Şaman elbiselerinin az sayıda ve genellikle 19.yy sonu ve 20.yy başına ait olduklarını bildirmektedir. Buna bağlı olarak, Altay, Hakas, Tuva ve Yakut Şamanlarının elbiselerine takılan takıların farklı olmasını da Şaman giysilerinin geç dönemde ortaya çıkmış ya da önemli ölçüde değişmiş olmasından kaynaklanmış olabileceğini ileri sürmektedir. Tespit edilen Şaman elbiseleri ele alındığında, müzelerde az sayıda korunmuş örneğin bulunduğu ve bunların da 19.yy sonu ve 20.yy başına tarihlendirilmiş olduğu doğrudur. Ancak elbise ve donanımlarındaki farklılık, her bir giysinin Şaman'ın ruh atasının talepleri doğrultusunda hazırlanmış olması, Şamanların koruyucu/yardımcı ruhlarının da birbirinden farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca tüm kültürel unsurların

gelişmesinde, yaşanan bölgenin coğrafi ve sosyal ortamının etkisi göz önünde bulundurulduğunda, hangi dönemde olursa olsun farklılıklar kaçınılmaz hale gelmektedir.

Sonuç

Türklerde Şamanizmin başlangıcından günümüze kadar gelen süreç içerisinde, bu inanç sisteminin varlığı ve esaslarına ilişkin yorumlamalar yapabilmemizi sağlayan ana eleman, Şaman'ın kutsal ve aynı zamanda simgesellik yüklü elbiseleridir. Şaman elbiseleri, Şaman inanç sistemi esaslarının ortaya konması açısından zengin bilgiler içermektedir. Burada önemli olan, birbirinden kopuk gibi görünen bilgilerin dikkatlice doğru yerlerine yerleştirilmeleridir. Çünkü ortada (bugüne kadar gelebilmiş materyaller ve uygulamalar ile birlikte) zaman içerisinde kaçınılmaz olarak değişime ve dönüşüme uğramış bir kültürel olgu bulunmaktadır. Bu çalışmada, Avrupa müzelerinde korunan Türk Şaman elbiseleri ele alınmıştır. Literatürde yer alan örnekler geniş bir perspektiften bakılarak, Şaman'ın ritüellerini gerçekleştirdiği bu kutsal giysilerin, biçim, malzeme ve simgeselliği açısından değerlendirilme ve yorumlanma imkanı bulunmuştur. Şaman elbiselerinden hareketle, Türklerde Şaman inanç sistemine ilişkin temel prensiplerin anlaşılmasının yanı sıra, bölgeye, halklara, Şaman'a ve ritüellere ilişkin özgün yanların ortaya konmasının mümkün olabileceği anlaşılmaktadır. Sonuç olarak, bu çalışmada ele alınan örnekler, Şaman elbiselerinin belli bir sistematığe bağlı olarak hazırlandıklarını ve kullanıldıklarını göstermektedir. Türk Şaman giysileri, Şaman inanç sisteminin kodlarının çözümlenmesi böylelikle Türk kültürünün esasının anlaşılması için büyük öneme sahiptir.

KAYNAKÇA

- Agapitov, NN., Khangalov MN., (1883). 'Materialy dlia izucheniia shamanstva Sibiri: shamanstvo u Buryat Irkutskoi gubernii (Materials for the Study of Shamanism in Siberia: Buryat Shamanism in Irkutsk Guberniia)', *Izvestiia Vostochno-sibirskago otdela Russkago geograficheskago obshchestva*. 14: 1-2: 46 - 55.
- Alekseenko, EA., (1996). 'Categories of the Ket Shamans', *Shamanism in Siberia*. Eds. Vilmos Diószegi, Mihaly Hoppál, International Society for Shamanistic Research, Vol.2, Budapest: Akadémiai Kiadó. 33 - 42.
- Alekseyev, NA. (2013). *Türk Dilli Sibiry Halklarının Şamanizmi*. Çev. Metin Ergun, Konya: Kömen Yayınları.
- Alekseyev, NA. (1980). *Rannie formy religii tyurkoyazychnykh narodov Sibirii*. Novosibirsk: Nauka.
- Alizade, R. (2012). *Türk Mitolojisinde Kültürler*. İstanbul: Aydın Üniversitesi Yayınları.
- Anohin, AV., (2006). *Altay Şamanlığına Ait Materyaller*. Çev. Z. Karadavut, J. Meyermanova, Konya: Kömen Yayınları.
- Arslan, AA. (2007). 'Orta Asya Türk ve Amerika Kızılderili Şamanlarının Giysileri' *Yaşayan Eski Türk İnançları Bilgi Şöleni*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları. 51-81.

Cambell, J., (1988). Historical Atlas Of World Mythology Vol: I The Way Of The Animal Powers Part : II Mythologies of the Greathunt. New York: Perennial Library Harper & Row Publishers.

Czaplicka, MA. (1990). Shamanism in Siberia. United Kingdom: Lightning Source UK Limited Ltd.

Çoruhlu, Y. (1995). ‘Türk Sanatında Köpek Figürlerinin Sembolizmi’, Toplumsal Tarih. III-14: 20-25.

Çoruhlu, Y. (2014). Türk Sanatında Hayvan Sembolizmi. İstanbul: Kömen Yayınları.

Çoruhlu, Y. (1995). ‘Türk Sanatı’nda Görülen Geyik Figürlerinin Sembolizmi’, Toplumsal Tarih. III-18: 33-42.

Çoruhlu, Y. (2010). Türk Mitolojisinin Ana Hatları. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Davletov, T.B. (2007). ‘Kamlık İnancında Kam (Şaman) ve Kümelenme Geleneği Üzerine’ Yaşayan Eski Türk İnançları Bilgi Şöleni. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları. 89 - 96.

Devlet, E. (2001). ‘Rock Art and yhe Material Culture of Siberian and Central Asian Shamanism’ The Archaeology of Shamanism, Ed. Neil S. Price, London-New York. 43 - 55.

Dioszegi, V. (1968). ‘The Problem of the Ethnic Homogeneity of Tofa (Karagas) Shamanism’, Popular Beliefs and Folklore Tradition in Siberia, Ed. Vilmos Diószegi, Budapest: Akadémiai Kiadó. 239 - 329.

Eliade, M. (1999). Shamanism İlkel Esrime Teknikleri. Çev. İsmet Birkan, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Findeisen, H., Gehrts, H. (1983). Die Schamanen Jagdhelfer und Ratgeber, Seelenfahrer, Kunder und Heiler, Köln: Eugen Diederichs Verlag.

Gemuev, IN. (1989). ‘Bear Cult in Western Siberia’, Uralic Mythology and Folklore. Eds. M. Hoppál and J. Pentikäinen, Budapest: Ethnographic Institute of the Hungarian Academy of Sciences.

Halifax, J. (1982). Shaman The Wounded Healer, London: Thames and Hudson.

Harva, U. (2014). Altay Panteonu, Mitler, Ritüeller, İnançlar ve Tanrılar. Çev. Ömer Suveren, İstanbul: Doğu Kütüphanesi.

Hoppál, M. (2012). Avrasya’da Şamanlar. Çev. Bülent Bayram - H. Şevket Çağatay Çapraz, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Hoppál, M. (1993). ‘Shamanism: Universal Structures and Regional Symbols’, Shamans and Cultures, Ed. Mihaly Hoppál-Keith D. Howard, Budapest: Akademiai Kiado, Los Angeles: International Society for Trans-Oceanic Research. 181 - 192.

Hoppál, M. (1993). ‘Studies on Eurasian Shamanism’, Shamans and Cultures, Ed. Mihaly Hoppál - Keith D. Howard, Budapest: Akademiai Kiado, Los Angeles: International Society for Trans-Oceanic Research. 258 - 288.

Hoppál, M. (2013). Shaman and Sembols Prehistory of Semiotics in Rock Art. Budapest: International Society for Shamanistic Research.

- İnan, A. (2013). Tarihte ve Bugün Şamanizm Materyaller ve Araştırmalar. Ankara:Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Ivanov, SV. (1978). ‘Elementı Zaşitnogo Dospeha v Şamanskoy Odejde Naradov Zapadnoy i Yujnoy Sibiri’, Etnografiyac Narodov Altaya i Zapadnoy Sibiri. Novosibirsk.
- Jakobsen, MD. (1999). Shamanism Traditional and Contemporary Approaches to the Mastery of Spirits and Healing, New York: British Library Cataloguing in Publication Data, Berghahn Book.
- Kasten, E. (2009). Schamanen Sibiriens Magier Mitter Heiler. Stuttgart: Linden Museum.
- Kenin Lopsan, MB. (1999). ‘Tuvaların Eski Gelenekleri’, Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi. 8: 458-468.
- Kenin Lopsan, MB. (1996). Shamanic Songs and Myths of Tuva, (ISTOR Books Vol.6) Ed. Mihaly Hoppál, Budapest: Akademia Kiadó.
- Ksenefontov, GV. (1929). Samanizm i Hristianstvo. İrkutsk: Hrestes.
- Ksenefontov, GV. (2011). Yakut Şamanlığı. Trans. Atilla Bağcı, Konya: Kömen Yayınları.
- Lewis, I. Myrddin (1971). Ecstatic Religion An Anthropological Study of Spirit Possession and Shamanism USA: Penguin Books.
- Lewis W., David J. (1997). Harnessing the brain:vision and shamanism in Upper Paleolithic Western Europe, Beyond Art: Pleistocene Image and Symbol. Ed. M. Conkey, O. Soffer, D. Stratmann and N.G. Jablonski, San Francisco: University of California Press.
- Meletinsky, EM. (1980). ‘The epic of Raven among the Paleoasiatics: relations between Northern Asia and Northwest America in folklore’ Diogenes. Vol.28, 110: 98-133.
- Pentikainen, J. (1998). ‘The Shamans and Shamanism’, Shamans. Eds. Juha Pentikäinen, Toimi J. Jaatinen, .., Tampere: Tampere Museums Publications. 29 - 50.
- Potapov, LP. (2012). Altay Şamanizmi, Çev. Metin Ergun, Konya: Kömen Yayınları.
- Prokofyeva, ED. (1971), ‘Şamanskie Kostyumi Narodov Sibiri’’, Religioznie Predstavleniya i Obryadı Narodov Sibiri v. XIX – naçale XX v. Leningrad.
- Russian Museum of Ethnography (2006) Between the Worlds Shamanism of the Peoples of Siberia (from the Collection of the Russian Museum of Ethnography: an Album). Eds. V. Gorbacheva, K. Solovyeva, Moskow: Khudozhnik i Kniga Publishers.
- Sierszowski, VL. (1896), ‘Yakuty: Opyt Etnograficheskogo Issledovania’, Russkoe Geograficheskoe Obshchestvo. 625-651.
- The National Museum of Denmark (2007), Peoples of the Earth. Kopenhag: Guides to the National Museum Ethnographic Collection.
- Vajnstejn, SI. (1996), ‘The ērens in Tuva Shamanism’, Shamanism in Siberia. Eds. Vilmos. Diószegi, Mihaly Hoppál, Society for Shamanistic Research, Vol.2. Budapest: International Akadémiai Kiadó. 167 - 177.
- Znamenski, AA. (2003), Shamanism in Siberia Russian Records of Indigenous Spirituality. Dordrecht/Boston/London: Kluwer Academic Publishers.

Field : Fine Arts, Sport Sciences

Type : Research Article

Received: 19.07.2017 - *Corrected*: 18.11.2017 - *Accepted*: 26.11.2017

Investigation of Students' Views Who Receive Art and Religious Training about Body Image

Gülten İMAMOĞLU¹, Özlem DEMİRTAŞ²

¹Ondokuz Mayıs University Fine Arts Facultative, Samsun, TURKEY

²Hitit University Faculty of Sport Sciences, Çorum, TURKEY

E-Mail: gulteni@omu.edu.tr

Abstract

The purpose of this study is determine body image in individuals with fine arts and theological education. 177 male and 118 female, total of 334, fine arts and theological students were participated in the study. Body-Cathexis Scale (BCS) were used. Independent Samples tests were used for statically processing. Body Image score according to gender found at male 103.84 and female 110.93. Body Image score found at theological students 125.95 and Fine arts students 85.12. There was a significant difference in between theological students and Fine arts students in Body Image Score at $p < 0.001$ level, there was none in gender. There was a significant difference in between Theology Faculty and Fine Arts Faculty according male and female students in Body Image Score at $p < 0.001$ level. Female students are according male students under greater risk regarding the body image. Body image points were more positively at student of fine art than student of religious. It is thought that art education affects body image more positively than religious education. Getting with fine art education could contribute to a positive body image levels.

Keywords: Body Image, Fine Arts, Theological education

Sanat ve Din Eğitimi Alan Öğrencilerin Vücut İmajı Hakkındaki Düşüncelerinin İncelenmesi

Öz

Araştırmanın amacı, güzel sanatlar ve din eğitimi alan bireylerde beden imajını belirlemektir. 177 erkek 118 kadın, toplam 334 güzel sanatlar ve ilahiyat öğrencisi çalışmaya katıldı. Vücut İmajı Ölçeği (BCS) ve Statik işleme için Bağımsız Örneklem testleri kullanılmıştır. Cinsiyete göre vücut imajı puanı erkeklerde 103.8 ve kadınlarda 110.9 olarak bulunmuştur. İlahiyat öğrencilerindeki beden imaj skoru 126.0, Güzel Sanatlar öğrencilerinininki ise 85.1'dir. İlahiyat öğrencileri ile Güzel sanatlar öğrencileri arasında $p < 0.001$ düzeyinde Vücut İmaj Puanında anlamlı farklılık varken, cinsiyete göre farklılık bulunamamıştır. Vücut İmajı ölçek puanında erkek ve kız öğrencilerde $p < 0.001$ düzeyinde İlahiyat fakültesi ile Güzel Sanatlar Fakültesi arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Kadın öğrenciler, erkek öğrencilere göre vücut imgesi konusunda daha büyük risk altındadır. Vücut imajı puanları Güzel sanatlar öğrencilerine din eğitimi alan öğrencilerinden daha olumlu geldiği tespit edilmiştir. Sanat eğitiminin vücut imajını, din eğitimi alanlardan daha olumlu etkilediği düşünülmektedir. Güzel sanatlar eğitimi almak, vücut imajının olumlu yansımalarına katkıda bulunabilir.

Anahtar Kelimeler: Vücut İmajı, Güzel Sanatlar, Teolojik Eğitim

Introduction

A mental picture of individual's body image is related to visible part of self, especially "physical appearance" self-perception specified as the symbol of self during adolescence (Çakar and Karayol, 2015; Collins & Steinberg, 2006). Body image is defined as an individual's emotions about his/her own body. Identification and assessment method related to individual's body image come forefront more than others. The objective of acceptance of body image is for an individual to develop a realistic perspective towards his/her own body and to ensure happiness with such perspective (Akın et al., 1992). Body image is related to charm, balance, and gender role. At the same time, body image is a tool for assessment by peer group in terms physical force, physical sexual maturity and charm. Body image has significant effects on self-acceptance, social self-confidence, popularity in opposite sex and athletic abilities. Negatives in body image may cause decrease in self-esteem. Besides, a mismatch between the ideal and perceived body image is associated with dissatisfaction about body image (Çakar and Karayol, 2015).

The Body Cathexis Scale (BCS) was the first psychometric instrument devised to measure body dissatisfaction (Orlandi et al., 2006). Body image may be defined in simple terms as the way a person perceives or thinks about his body and how it looks to others. There is increasing pressure during young for males and females to desire a body shape that conforms to the "ideal", i.e. a thin shape for women and a lean, muscular shape for men (McCabe and Ricciardelli, 2003). These perceived ideal body shapes are reinforced by the mass media and popular cultural icons. Internalizations of body ideals that are perpetuated by the education can be a strong influence on body dissatisfaction, especially among females (Knauss C et al., 2007). Females are more interested with their body compared to males (Acar, 2010). Female football players who had more sport background were found out to be more satisfied with their physical appearances (Bozkus et al., 2013). Today, it is emphasized that especially among adolescents and young adults, dissatisfaction from body image is increasingly widespread (Verplanken & Velsvik, 2008); also it is emphasized that perfect female and male models offered to individuals with the concept of physical attractiveness contributes to establishment of a distorted body image, also brings along various unhealthy behaviors (Oktan & Şahin, 2010). Body Cathexis Scale also assess subjective representations of physical appearance, whereby respondents rate the degree of satisfaction they feel about various body parts (Giffin and Kirby, 2007). It is wondered how the body image scale of art and religion education. In this study, it is aimed to investigate the body image score in men and women who have studied fine arts and theology.

Methods

Participants: Research data were obtained from 295 adolescents who were attending of university and accepted to voluntarily participate in the research. Gender distribution for students was acquired female 118 and male 177.

Data Collection Instrument: Body-Cathexis Scale (BCS). Developed by Secard and Jurard in 1953, is a scale that determines a person's satisfaction from 40 different body parts or their functions. Form of the scale used in our country is a measurement tool of five-point Likert-type consisting of 40 items (1 = "I like very much"—5 = "I do not like"). The most positive expression receives 1 point, and the most negative statement receives 5 points. According to this, the lowest score that can be achieved in the scale is 40, the highest score is 200. Level of

received score shows the height of satisfaction level. The cut-off score of the scale is 135, those with scores below 135 are defined as the group of low body image perception. Increase in total score obtained from the scale indicates a decline in a person's satisfaction from his/her body or body parts and lower scores indicate an increased satisfaction. In the reliability study, two half-reliability of the test was obtained as $r=0.81$ for body satisfaction and as $r=0.90$ for the self. In adaptation study of the scale for university students in our country, two-half reliability was determined as 0.75, item test correlations were determined as $r=0.45$ and $r=0.89$, and Cronbach's alpha coefficient was found as $r=0.91$ (Hovardaoğlu, 1992; Çakar and Karayol, 2015). Students were excluded from the study if they had diet-related illnesses (such as diabetes mellitus and food allergies), heart problems and/or physical disabilities.

Statistical analyses: The data were analyzed using SPSS (Version 22.0) producing basic descriptive statistics – rankings, means and standard deviations. Independent Samples tests (Significant Difference) were used for statically processing. Statistical significance was set at $p < 0.05$ and $p < 0.001$.

Results

Participants were 295 Turkish University Students in Table 1 for Anthropometrics data. Descriptive statistics for the Body-Cathexis Scale (BCS) in Tables 2 and 3.

Table 1. Anthropometrics Characteristics of the Study Subjects.

	Variables	n	Mean	Std. D.	t
Sex	Male	177	103.84	36.60	-1,68
	Female	118	110.93	34.62	
Type of Faculty	Faculty of Divinity	166	125.95	29.00	11,90**
	Faculty Fine Arts	129	85.12	29.51	

Table 2. Body Image Score According to Gender and Faculty Type

		n	Mean	Std. D.	Min.	Max.	t- Test
Age	F	118	20.7	2.07	17.0	33.0	-3.71**
	M	177	21.8	2.69	17.0	30.0	
	T	295	21.3	2.52	17.0	33.0	
H (cm)	F	118	163.3	4.70	150.0	175.0	-19.44**
	M	177	176.3	6.21	160.0	200.0	
	T	295	171.1	8.54	150.0	200.0	
W (kg)	F	118	56.1	7.31	43.0	80.0	-14.57**
	M	177	73.7	11.73	51.0	115.0	
	T	295	66.7	13.37	43.0	115.0	
BMI	F	118	21.1	2.80	15.8	28.7	-7.21**
	M	177	23.7	3.19	17.4	34.7	
	T	295	22.6	3.30	15.8	34.7	

Discussion

Table 1 shows that there are 295 students in male 21.76 and female 20.67 year age. Body height are in male 176.32 and female 163.25 cm. Body weight are in male 73.73 and female 56.07 kg, and Body Mass Index in male 23.67 and female 21.06 kg. There was a significant difference in between age, height, weight and Body Mass Index at $p < 0.001$ level.

In this study, Body Image score according to gender found at male 103.84 and female 110.93. Body Image score found at theological students 125.95 and Fine Arts students 85.12 (Table 2). There was a significant difference in between theological students and Fine Arts students in Body Image Score at $p < 0.001$ level, there was none in gender. Body Image between subjects t-Tests revealed statistically significant differences in body image scores between males and females. In females body image scale was worse than males. This difference was not values. This difference did not matter. Body image scale of Students of Divinity was worse than Students of Fine Arts. In this study female students' body image was more negative than those of male students. First of all, it was observed that girls' body image is more negative compared to that of males, and that girls are less satisfied with their bodies. This conclusion is also supported by other research (Çakar and Karayol, 2015).

In this study, Body Image score found Theology faculty at male students 130.50 and Fine Arts Faculty at male students 78.93. Body Image score found Theology Faculty at female students 123.57 and Fine Arts faculty at male students 90.67 (Table 3). There was a significant difference in between Theology Faculty and Fine Arts Faculty according male and female students in Body Image Score at $p < 0.001$ level. It is thought that art education affects body image more positively than religious education. Art education can also be recommended for religious education. Traditional mold judgments imposed on both genders socially cast different roles on the male and the woman. Accordingly, while males are expected to be more athletic, free, extrovert and effective compared to women; expectations from girls differ more in this sense. Kundakcı (2005) in his study has found out that girl achieved higher score averages from Body Image Scale compared to boys; and that girls admired their bodies less than boys. In this study, Body Image score of girl students found higher from boy students. In this case, while girls are expected to obey physical appearance considered as ideal based on their social roles; girls may have to focus on ideas related to their bodies more. It has seen observed that girls showed more interest in positive-negative thoughts about physical appearances expected from them (Çakar and Karayol, 2015).

In this study, female students are according male students under greater risk regarding the body image. It is of the physical structure of females are slight, weak and less strong compared to males (Örüş, 2015). Sensation of body is the picture that shows sensation of individual's body and all of its impression on individuals minds (Göksan, 2006). Among the reasons for this, female students may be considered to be less active than male students. Griffin and Kirby (2007) findings of the present show that body image improved in those male subjects that took part in the physical activity intervention. In this study body image improved as a consequence of aerobic exercise. Deryahanoğlu et al (2016) has been found better body image than sedentary in women doing sports. Physical activity can improve body image. Students of Fine Arts Faculty may be more active than the students of Theology Faculty. Men may be more active than women in the physical direction. Getting with fine art education could contribute to a positive body image levels.

In this study, body image points were more positively at student of fine art than student of religious. Fine Art students can also be caused to pay more attention to their bodies than do Theological students. The athletes in aesthetic sports showed higher body dissatisfaction, lower Body Mass Index, and an intense preoccupation with eating and food, compared to the group of athletes in non-aesthetic sports (Douka et al, 2010).

Conclusion

It is thought that art education affects body image more positively than religious education. Considering the fact that students are under risk in terms of body image, school-based programs to be developed may target increasing improving body image starting from changes that students experience during adolescence. Furthermore, in the future, the studies could be done larger groups of students by variety of socio-economic backgrounds and different cultures. Getting with fine art education could contribute to a positive body image levels.

REFERENCES

- Acar, ÖT. (2010). Kocaeli Üniversitesi Beden Eğitimi Yüksekokulu ve Mimarlık-Mühendislik Fakültesi Öğrencilerinde Beden Algısı ve İyilik Halinin Beden Kitle İndeksi ve Vücut Yağ Dağılımı ile İlgisi. Yayınlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi
- Akın, T., Baykara, A., Miral, S., Özakbaş, S. (1992). Youth body image and self-esteem relations' child and adolescent (pp. 418-424). Psychiatry Days Congress' Book, Izmir Medical Bookstore.
- Bozkus, T., Turkmen, M., Kul, M. (2013). The Effects of Age, Sports Experience, and Physical Self Perception on Competition Anxiety Levels of Female Football Players, *International Journal of Academic Research Part B*, 5(4), 509-513
- Collins, WA., & Steinberg, L. (2006). Adolescence. In W. Damon, R. M. Lerner, & N. Eisenberg (Eds.), *Handbook of child psychology* (Vol. 3, Social, emotional, and personality development 6, pp. 1003-1067). New York: Wiley.
- Çakar, FS., Karayol, SS., (2015). The Impact of Body Image and Self-Esteem on Turkish Adolescents' Subjective Well-Being, *Psychology Research*, September, Vol. 5, No. 9, 536-551 doi:10.17265/2159-5542/2015.09.005
- Deryahanoğlu, G., İmamoğlu, O., Yamaner, F., & Uzun, M. (2016). Anthropometric characteristics of sedentary women and comparison of their psychological states, *Journal of Human Sciences*, 13(3), 5257-5268. doi:10.14687/jhs.v13i3.4106
- Douka, A., Gdonteli, K., Grammatopoulou, E., Koutsouki, D. (2010). Body Image and Body Cathexis of the Greek Elite Female Athletes in Aesthetic Sports, *World Conference on Psychology & Guidance*.http://www.pegem.net/akademi/kongrebildiri_detay.aspx?id=123108
- Griffin, M., & Kirby, S., (2007). The Effect of Gender in Improving Body Image and Self Esteem, *Athletic Insight, The Online Journal of Sport Psychology*, September, Volume 9, Issue 3, pp.83-92
- Göksan, B. (2007). Ergenlerde beden imajı ve beden dismorfik bozukluğu. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi. İstanbul: Şişli Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Psikiyatri Kliniği.
- Hovardaoğlu, S. (1992). Body Perception Scale: Psychiatry, Psychology. *Journal of Psychopharmacology* (3P). Tests Specific Issue.
- Knauss, C., Paxton, SJ., Alsaker, FD. (2007). Relationships amongst body dissatisfaction, internalization of the media body ideal and perceived pressure from media in adolescent girls and boys. *Body Image* 2007; 4:353-60.
- McCabe MP, Ricciardelli LA. (2003). Body image and strategies to lose weight and increase muscle among boys and girls. *Health Psychol*; 22:39-46.
- Oktan, V., & Şahin, M. (2010). Examining the relationship between body image and self-esteem in adolescents girls. *International Journal of Human Sciences*, 7(2).
- Orlandi, E., Covezzi, R., Galeazzi, GM., Guaraldi, GP. (2006). The Italian version of the Body Cathexis Scale. *Eat Weight Disord*. Sep;11(3):e79-84.

Örüş, M. (2015). Aqua Fitness Çalışmalarının Sedanter Bayanlarda Fiziksel ve Motor Parametreler Üzerinde Etkilerinin İncelenmesi, Yüksek lisans tezi. İstanbul: Haliç Üniversitesi.

Verplanken, B., & Velsvik, R. (2008). Habitual negative body image thinking as psychological risk factor in adolescents. *Body Image*, 5(2), 133-140

Field : Fine Arts

Type : Review

Received: 26.07.2017 - Corrected: 19.11.2017 - Accepted: 26.11.2017

A Comparative Analysis of Factors Influencing the Evolution of Miniature in Safavid and Ottoman Periods

Maryam Mesineh ASL

Islamic Art University of Tabriz, IRAN

E-Mail: mmesine@yahoo.com

Abstract

The history of miniature has always been related to the socio-cultural and political contents and inclinations of each region. The analysis of finely illuminated and illustrated examples of historic manuscripts in Iran and Turkey was primarily dependent upon patrons, who were usually the rulers or governors of each region and wealthy enough to afford the large staff and expensive materials necessary for production of art masterpieces. The relative stability in Turkey provided meant that from the mid-fifteenth century Ottoman painting could develop virtually uninterrupted, whereas Iran was unstable due to political upheaval and constant threats of invasions. These problems which caused artists and craftsmen to move from one part of country to another at various times in different regions of Iran did not happen in Turkey leading to creation of different artifacts. In this paper, the evolution of miniature in Iran and turkey has been reviewed, analyzed and then compared based on the factors influencing the contents of these miniature in Safavid of Iran and Ottoman of Turkey.

Keywords: Art, History, Miniature

Introduction

Most part of the painting styles created in art history of Iran or Turkey are called by the names of governments. For example Safavid School, Seljuk School and Ottoman are among dominant styles. It is true also about historical roots of these styles.

In this article, the word "Miniature" implies small-sized paintings which aimed to faithfully explain the text contained in manuscripts. This art form was used by the Ottomans from 14th to early 18th century Ottoman Empire and also by Safavid Dynasty in the 16th & 17th centuries in Iran. In this article, illustrated manuscripts in Ottoman and Safavid period, also known as Ottoman miniatures and Safavid miniatures are introduced focusing on how Persian painting concepts are transferred to Ottoman painting. Finally a brief review on different factors and features of Ottoman and Safavid miniatures are discussed.

History and Characteristics of Miniature in Iran

Iranian miniature is one of the brightest manifestations of Iranian ancient history which undoubtedly comprises an important chapter of the world art history. It is a long time since this art has attracted the attention of many artists and researchers. Iranian painting and miniature with a seven thousand year background has hidden many experiences within itself.

The first miniature paintings in Iran dates back to the beginning of the Islamic period; between the 7th and 10th century, influenced by the Sasanid, Manain and Byzantine art that are called the Baqdad or Abbasi school (Figure 1).

Figure 1. Illustration from Makamat al-Hariri. Abbasi school
<http://kenanaonline.com/users/sayed-esmail/posts/119157>

After the Arab conquest, Iran continued to be overrun by foreign powers for another thousand years but painting continued and evolved. The Seljuk Turks arrived in the 11th century, the Mongols in the 13th century and Tamerlane (Timurid) in the 14th century

Figure 2. Illustration from Shahname Damot. The Mongol Ilkhan school
<https://scontent.cdninstagram.com>

After several centuries and behind several painting school, Herat school was created during the Timurid period. One of the best known and most influential painters from Herat school was Kamal-od-Din Behzad who followed Herat classical school to create his best works of art and along with his contemporary artists managed to refine and perfect the classical style of Timurid (Figure 3).

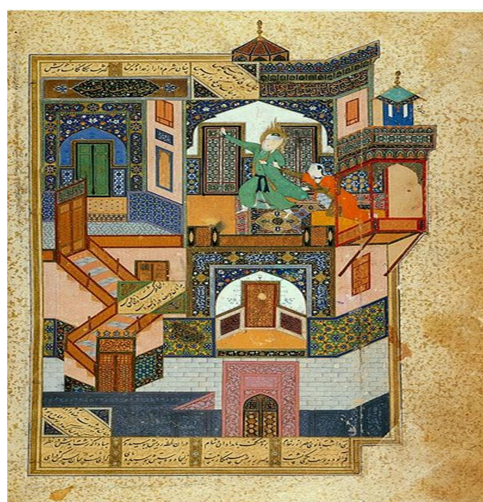

Figure 3. Illustration from Boistan and Golestan. Herat school <http://olama-orafa1393.ir>

At the beginning of the 16th century the Safavid dynasty came to power, and Shah Esmail choose Tabriz as the capital once again. In miniature art, the second Tabriz school (Safavid) emerged by synthesis of diverse traditions from the Herat heritage and the first Tabriz school, developing a new path towards excellence in quality and quantity (Jamali, 2013) as shown in Figure 4.

Figure 4. Illustrated from Shahnameh Shah Tahmasebi. Safavi school
<http://fotografia.islamoriente.com>

History and Characteristics of Miniature in Turkey

The Ottoman miniatures have strong characteristics due to the influences of ancient cultures. This unique style fuses elements from the Far East, the Middle East, Mesopotamia, North Africa, Ancient Greece and Rome (TDV İslam Ansiklopedisi, 2008). The assimilation of miniature art dates back to the pre-Islamic period in Turks. The miniatures, discovered and published in 1923 show miniatures from the Uigur civilization in 8th and 9th centuries (Palta, 2012). These miniatures depict an Uigur khan assenting to Manain belief (Figure 5). These parallel features strengthen the fact that Ottoman miniatures are influenced by Timurid and Turkmen miniatures.

In 1514, the Ottoman Sultan Selim I, defeated the Safavid military at Chaldiran and levied a contribution of craftsmen, amongst whom were many skilled in various facets of book production. Included in their number were calligraphers, artists, illuminators, and bookbinders and it is recorded that in 1516-17 over a hundred craftsmen and their families were taken from Iran to Istanbul. Undoubtedly it was also at this time that many of the illustrated Persian manuscripts now in the Topkapi Saraye Museum library were taken there. Illustrated and illuminated manuscripts which found their way from Iran to Turkey as early as the late

fifteenth century onwards, either as booty or, after the mid-sixteenth century, as diplomatic gifts (Titley,

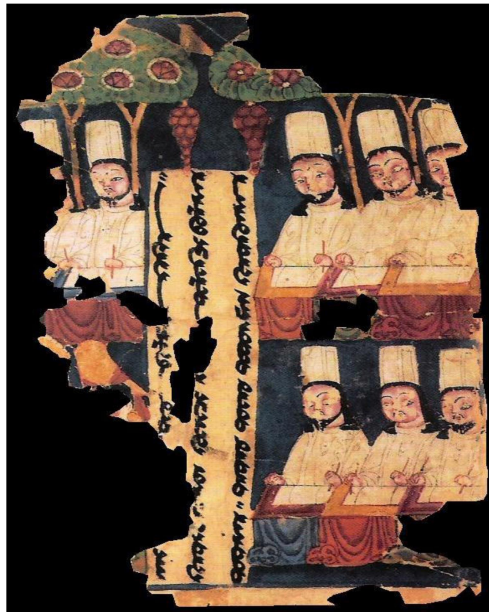

Figure 5. Uigur Prits of Manichaeism belief Celebi, Duygu.2014, Ottoman Miniature Art.Master Thesis FS

Discussion

The ottoman miniature however may have been owed initially to the influence of Persian artists and miniatures, Turkish artists developed their own distinctive style of painting (Titley,1983) as shown in Figure 6.

Figure6. Illustrated from Suleimanneh.1561.ottoman miniature upload.wikimedia.org

Ottoman miniatures differ from Persian miniatures in several aspects, including: their precise details (especially on maps) and more limited and vivid colors (Meredith-Owens et al, 1976).

Another difference is that the Persians were attached to three-quarter profile whereas Ottoman miniaturists were painting the figures also in frontal or in profile point of view (Figure 7). The linear 2D scheme attribution of the ornamented architectural motifs created a document function. The documentary approach made the Ottoman miniatures a reliable historical source (Germen, 2012).

Figure 7. Ottoman miniature 17th century <http://www.gettyimages.co.uk>

In topic selection, Ottoman miniatures appear to fall broadly into two main categories, those in which artists were influenced by the romantic Persian styles, and those which demonstrate the Ottoman preference for realism in both choice of subject and its interpretation. For this reason, the collection of Ottoman miniatures covers the whole spectrum of Turkish illustrative art, for it includes romantic poems, encyclopaedic works, anthologies, albums of portraits and paintings, epics, chronicles, histories, fables, maps, and paper cut-out (*decoupe*) work (Titley, 1983).

For instance: Matrakchi Nasuh is the most famous painter of the period of Selim II. Apart from his generous figurative, coloured and patterned style of Matrakchi Nasuh, he mainly focused on non-figurative, landscape combined topographical paintings. Nasuh painted cities, ports and castles seen from above like a map, and combined the architectural elements from different viewpoints in one picture (And, 1978) (Figure 8) Or Abdülcelil Celebi, pen name Levni, is the other most prominent and the greatest traditional manuscript painter at the beginning of the 18th century (Atıl, 1999). The masterpiece of Levni is the *Sürname-i Vehbi*, which is about the circumcision feast of the sons of Sultan Ahmet III. These miniatures are demonstrating the last traditional illuminations made in Ottoman Imperial atelier.

Çağman's study (2012) show that most of the Ottoman illuminated manuscripts are produced according to the Sultan's orders. Therefore, Ottoman pictorial art was fostered frequently by the Sultan's establishments (Binney, 1973)

Figure 8. A 16th century map of Tabriz, Iran by Ottoman historian Matrakchi Nasuh <http://mapsontheweb.zoom-maps.com>

The miniaturists were required by their patrons to paint the generosity of Sultans. Consequently, a large number of miniatures provide the function of being a historical source and annals. Therefore, the artists concentrated on the combination of narrated, minor detailed, subject matter compositions with the will of pictorial realism (Andm, 1978). But the lack of perspective and the instance of pictorial realistic narrative created alternative composition structures in Ottoman miniatures.

Over the centuries and with the onset of westernization in the 18th century, the use of this traditional art has changed its place from documentary book art to subjective artworks. This shift is also reflected in the size, techniques and materials of miniature art.

Figure 9. Princes in Circumcision, Levni, Surname-i Vehbi.
<http://www.iscsjournal.com>

The Persian style in miniatures usually illustrated romantic tales and poems, and the history of Iranian miniature has always been related to the Iranian literature. The evolutionary force in the field came around the 10th century by the emergence of the great works of literature and poetry starting with Ferdowsi's *Shahnameh* and continuing with a flood of inspiring masterpieces like Nezami's *Khamseh* (12th), Sadi's *Boosten* and *Golestan* (13th), and Hafez's collection of poetry or *Divan* (14th c). survives throughout the sixteenth century (Safavid school) like *Khamseh* by Nezami and Tahmasp's *Shahnameh* are two magnificent examples of safavid period which once again embody the magical fusion of words and images. Although by the end of the same period the Ottoman preference for illustrating chronicles and histories in a factual manner had become firmly established.

Along with the creation of Iranian poetic masterpieces from the 10th century, which delivered subjects for miniature paintings, the talented miniaturists gave face to poetic characters, making them immortal in the mind's eye (Figure 10).

This whole process corresponds to the alternative world or the in-between space which the Iranian miniature artists aimed at creating by re-imagining or visualizing the Ideal of the poetic world (Jamali, 2013).

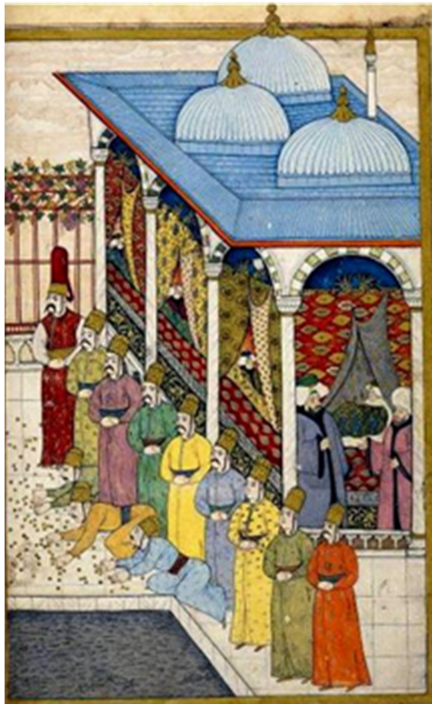

Figure10. Illustrated from Khamseh of Nizami .The ascent of Muhammad to heaven (mi'rāj). 1543.Safavid miniature <https://en.wikipedia.org>

Conclusion

Although mutual roots between the Persian miniature and Ottoman miniature, and art transferring between this cultural areas but exist obvious difference, particularly in topic selection for illustrated books. Ottoman painting has depicted many of its contemporary topics. For example: record defeats, Ottoman history, court celebrations or patron travels. So, they can be used as evidences for studying social and political history.

But in Safavid painting rarely focuses on everyday topics and it is hard to trace historical courtier events in the Iranian painters' works. Persian miniaturists usually illustrated romantic tales and poems and epic themes or mystical themes.

REFERENCES

- And, M. (1974). Turkish Miniature Painting, Şengil, Dost Yayınları. Ankara
- Atıl, E. (1999). Levni Ve Sürname, Rona, Kochbank. Istanbul
- Binney, E. (1973). Turkish Miniature Manuscripts. Library Of Congress Cataloging In Publication Data, Meriden Gravure Company. Finland
- Celebi, D. (2014). Ottoman Miniature Art. Master Thesis FS
- Germen, M. (2012). 'Subjectivity In Contemporary Visualization Of Reality: Re-Visiting Ottoman Miniatures'. Sabanci University. Istanbul
- Jamali, L. (2013). Colouring the words: Reproduction of persian literature through the art of Iranian miniature.
- Meredith-Owens M, Robinson W., Skelton W., Grube, J. (1976). Islamic Painting And The Arts Of Books, Faber And Faber Limited. London
- Palta, M. (2012). 'Minyatür Tekniğiyle Film Afişleri', Bachelor Thesis, Dumlupınar University, Kütahya. Turkey
- TDV İslam Ansiklopedisi (2008). Minyatür, Viewed 19. Juli 2014, <http://www.ktsv.com.tr/sanat/4-minyatür>
- Titley N (1983). Early Ottoman miniature painting: Two recently acquired manuscripts in the British library, *The British Library Journal*, 9(2), 124-139, <http://www.jstor.org/stable/42554184>
- <https://scontent.cdninstagram.com>
- <http://olama-orafa1393.ir>
- <http://www.gettyimages.co.uk>
- <http://mapsontheweb.zoom-maps.com>
- <http://www.iscsjournal.com>

Field : Fine Arts

Type : Research

Received: 10.07.2017 - *Corrected*: 21.11.2017 - *Accepted*: 26.11.2017

Müller Lyer Optik Yanılsama Etkisinin Elbisede Kup Açısından İncelenmesi

Menekşe SAKARYA¹, Saliha AĞAÇ²

¹Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde, TÜRKİYE

²Gazi Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Ankara, TÜRKİYE

E-Posta: msakarya@ohu.edu.tr

Öz

Gözün gördüğü, tek boyutlu uzunluk sembolüne, çizgi denir. Çizgi geometrik karakter bakımından düz çizgi, eğri çizgi ve kırık çizgi olarak üçe ayrılmaktadır. Giysilerde çizgiden, bazen bir elbisenin kesiti veya ana hattı bazen de elbise içindeki açıklığı bölen bir stil çizgisi olarak bahsedilebilir. Giysi tasarımcısı giysideki kup ve benzeri hatları göstermede çizgi ögesini kullanır. Ayrıca çizgi ögesi; düz, verve ve eğri şekillerden modele en uygun olanı tercih edilerek kullanılır. Çizgilerin, giysilerde kullanıldıkları türleşme yoğunluklarına (ölçüye, aralıklara, tonlara, yönlerine) bağlı olarak insanlarda algı değişimleri ortaya çıkardığı bilinmektedir. Çizgi, yükseklik ve genişlik gibi görsel yanılsamalar ile bir figürün daha ince veya daha kalın görünmesini sağlar. Bu çalışmada görsel sanatlar içinde önemli bir yere sahip olan Gestalt Kuramı ve Optik Yanılsama olgusu ve onu meydana getiren unsurlar içinde yer alan, Müller-Lyer (ok çizgisi) yanılsama biçiminin, giysi üzerinde çizgi oluşturan kuptan, diyagonal kup etkisi araştırılmıştır. Araştırmanın amacı beden formunun algılanmasında elbisede kullanılan diyagonal kup etkisinin (Müller-Lyer yanılsama), insanlarda bıraktığı görsel algıyı ortaya koymaktır. Araştırmada normal boyda 44 beden kadın simülasyonu oluşturulmuş ve üzerine beyaz sıfır yakalı ve kolsuz midi elbise modeli giydirilmiş; bu simülasyon üzerine Müller-Lyer illüzyonunu yansıtan 4 farklı kup görünümü çizilmiştir. Elde edilen modeller, kıyaslama yapmak için, hazırlanan ankete elbisenin kupsuz olan modeli ile yan yana yerleştirilmiştir. Anket çeşitli üniversitelerin fakültelerinde Moda ve Tekstil Tasarımı ve Moda Tasarımı bölümünde okuyan 114 öğrenciye gönüllülük esası ile uygulanmıştır. Araştırmada “Y” çizgisi olarak bilinen modelin kupsuz modele göre boyunun uzun olduğu bel, göğüs ve basen çevresinin ise diğeri ile aynı olduğu; ok çizgisinin uygulandığı modelin basen çevresi, kupsuz modele göre daha geniş algılandığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Müller Lyer Optik Yanılsaması, Görsel Algı, Elbisede Kup Çizgisi, Giysi Tasarımı

Investigation of Müller Lyer Optics Illusion Effect with Regard to Line in Dress

Abstract

The one-dimensional length symbol you see is called the line. The line is divided into a straight line, a curved line and a broken line in terms of geometric character. In the garments, the line may sometimes be referred to as a section or an outline of a dress, sometimes as a style line dividing the opening in the dress. The clothes designer uses the line item to show the clothes structural line and similar lines. Also line item; is used with the most preferred ones within flat, oblique and curved shapes. It is known that the lines change perception in humans depending on the density of densities (measures, intervals, tones, directions) used in clothes. Line makes a figure look thinner or thicker via visual illusions such as height and width. In this study, diagonal structural line effect on clothes of Gestalt Theory and optical illusion issue which have an important place in visual arts, and Müller-Lyer (arrow line) illusion form that is one of the factors of composing it. The aim of the research is to reveal the visual perception of the diagonal cup effect (Müller-Lyer illusion) at perceiving the body form used in the clothes. In the study, a normal size 44 female female simulation was created and dressed in a white-collar and sleeveless midi dress; On this simulation, four different diagonal line views reflecting the Müller-Lyer illusion were drawn. The obtained models were placed side by side with the model of the non-line dress to the prepared survey to make comparisons. The survey was applied to 114 students studying Fashion and Textile Design and Fashion Design in the faculties of various universities. In the study, the first model known as the “Y” line is longer than non-line model, the chest and hip circumferences are the same, the baseline circumference of the third model, where the arrow line is applied, is wider than the uncoupled model are some of the obtained results.

Keywords: Müller Lyer Optical Illusion, Visual Perception, Structural line in dress, Clothing Design

Giriş

Moda, tasarım disiplinleri içerisinde insan bedeni ile en çok ilişkisi alan olan alandır. Giysinin bireyin vücuduna uygunluğu ve hareket serbesti sağlamanın yanı sıra estetik görünüm kazandırması büyük önem taşımaktadır. Bir giysinin estetik ve fonksiyonel karakteristikleri o giysinin vücuda oturma derecesi ile ilişkilidir.

Kadınların çoğu, dünyanın en başarılı tasarımcıları tarafından giydirilseler dahi modeller vücut yapılarına uygun olmadığında sonuçlar gözü rahatsız edebilmektedir. Vücuda uygun, renk, desen ve aksesuarı seçebilmek için vücut özelliğinin ve vücut tipinin bilinmesi gerekmektedir. Giysi tercihinde kumaş, model ve renk seçerken vücudun güzel bölgelerine dikkat çekilmeli ve kusurlu tarafları gizlenmelidir. Modelin ayrıntıları, öyle düzenlenmelidir ki; göz, kimi zaman herhangi bir noktaya takılmadan kolayca hareket edebilmeli, kimi zamanda kusurların gizlenmesi için bir noktaya sabitlenmelidir. Bu durum daha çok motif, çizgi, kesik, şekil, renkler, dikiş türleri, düğmeler gibi çeşitli biçim, teknik ve süsler kullanılarak sağlanmaktadır.

Model tasarımında göz önünde bulundurulması, dikkat edilmesi ve titizlik gösterilmesi gereken moda ve modelle ilgili faktörler bulunmaktadır (Sezer, Bilgin ve Kayaoğlu, 1992: Ataç, 2005).

Bu faktörler;

1- Renkler

2- Çizgiler

3- Dokular (Kumaş dokusu)'dır (Aydın ve Çakar, 1993: Ataç, 2005).

Çizgi tasarım alanında önemli bir yere sahip bir faktördür. Gözün gördüğü, tek boyutlu uzunluk sembolüne, çizgi denir. Çizgi geometrik karakter bakımından düz çizgi, eğri çizgi ve kırık çizgi olarak üçe ayrılmaktadır. Giysilerde çizgiden bazen bir elbisenin kesiti veya ana hattı bazen de elbise içindeki açıklığı bölen stil çizgileri olarak bahsedilebilir (Ağaç ve Sakarya, 2015b). Giysi tasarımında çizgi ögesi, giysinin genel görünümü ve tarzı hakkında bilgi verir. Giysi tasarımcısı giysideki kup ve benzeri hatları göstermede çizgi ögesini kullanır. Çizgi ögesi; düz, verev ve eğri şekillerden modele en uygun olanı tercih edilerek giysi tasarımında kullanılır. Çizgilerin giysilerde kullanıldıkları türleşme yoğunluklarına (ölçüye, aralıklara, tonlara, yönlerine) bağlı olarak insanlarda bazı duyuşsal etkiler ortaya çıkardığı bilinmektedir (Olgaç, 2005: 16).

Düz çizgiler boyuna kullanıldığında görünüşü uzattığı, enine çizgilerin ise görünüşü kestiği ve geniş gösterdiği bilinir. Kullanılan çizgilerin sayısı, incelikleri, kalınlıkları, çizgiler arasındaki uzaklık ve yakınlık durumları ayrı ayrı görünüşü etkilemektedir. Genel olarak yuvarlak çizgiler, düz çizgilerden daha hareketli ve canlı bir etki yaratır. Bunun yanında yarattıkları yuvarlaklık hissi yüzünden şişman kişileri daha şişman gösterir (Sezer vd. 1992:Ataç, 2005).

Çizginin gittiği doğrultuda göz çizgiyi takip eder ve içinden geçtiği bölgeyi bölümlere ayırır, böylece boşlukta bir kırılma noktası temin eder. Bazen bir şekli veya silueti tanımladığı gibi bazen de bir ruh hali veya bir karakter taşır. Çizgi, yükseklik ve genişlik gibi görsel yanılsamaları ile bir figürün daha ince veya daha kalın görünmesini sağlar (Anita, 2005). "Tasarım alanındaki her yeni yaklaşım değişik bir akım ya da üslup olarak ele alınmasına karşın, bunların yararlandıkları ilkeler temelde aynıdır. Bir insanın nasıl gördüğü ve görsel bilgiyi nasıl anlamlı bir bütüne dönüştürdüğünü araştıran Gestalt Psikoloji Okulunun bu

alandanda elde ettiği sonuçlar, tasarım ilkelerini belirleyen başlıca faktörler arasındadır (Çağlayan, Korkmaz ve Öktem, 2014).

Eryayar'ın (2011) Endüstri Ürünleri Tasarımı alanı için ifade ettiği gibi Moda Tasarımı alanı da pek çok disiplinden beslenmektedir. Psikoloji bilimi de bu disiplinlerin arasında yer almaktadır. Psikolojideki algı teorileri içerisinde, moda tasarımı meslek disiplinini en yakından ilgilendiren teori, Gestalt kuramıdır.

1900'lerde Alman ve Avusturyalı psikologların ortaya attığı Gestalt kavramı temelde insan gözünün görsel deneyimleri nasıl organize edip algıladığını araştırmaktadır (Çağlayan, Korkmaz ve Öktem, 2014). Gestalt Kuramına göre; algıyı örgütlemekteki yardımcı ilkeler şöyledir: Şekil-Zemin İlişkisi, Yakınlık İlkesi, Benzerlik İlkesi, Tamamlama İlkesi, Devamlılık İlkesi, Basitlik İlkesi ve Pragnanz'dır (Ağaç ve Sakarya, 2015a).

İnsan göz yapısında bulunan kör nokta, kimi zaman optik sınırlardan gelen sinyalleri beyin yanlış bir araya getirmesine neden olabilmektedir. Dolayısıyla, göz ve beyin doğruyu görmeye çalışırken bir yandan da yanılsamalara neden olabilmektedirler. Bu durum görünenin yanlış yorumlanmasına neden olmaktadır. Beynin ortaya çıkardığı yanlış algılama yorumları o kadar çoktur ki, bunlara psikolojide "Algı Yanılması" veya "Optik Yanılsama" denilmektedir (Ağaç ve Sakarya, 2015b).

Parlaklık ve kontrast, hareket, geometri ve bakış açısı, üç boyutlu görüntüleri yorumlama, bilişsel durumlar ve renk gibi kimi etkenlere bağlı optik yanılsama biçimlerinin var olduğu söylenebilir (Buğdaycı, 2008). Bu çalışmada Bach ve Poloschek'in 2006 yılında optik yanılsama biçimlerine ilişkin sıralamaları içinde yer alan *geometrik* veya *açı* sınıflandırmalarından Müller Lyer Optik Yanılsaması ele alınmıştır.

Müller Lyer Yanılsaması en iyi bilinen görsel yanılsamalardan biridir. 1889 yılında Alman psikolog Franz Carl Müller Lyer tarafından ortaya konmuştur. Boyutları eşit olan çizgiler, başlangıç ve bitiş noktalarına eklenen kırık çizgisel yapılar sebebi ile farklı boyutlarda algılanmaktadır (Şekil 1) (Avcı Tuğal, 2012: 121)

Şekil 1. Müller Lyer Yanılsaması Örneği

Kaynak: <http://www.optical-illusion-pictures.com/distort.html>

Mükemmel bir vücut izlenimi yaratmak için giysilerde çizginin kullanımı optik yanılsama yaratan önemli bir anahtar görevi görmekte bu yaratıma renk ve dokularda yardımcı olmaktadır (Sarnıç, 2011).

Davis (1996), Müller Lyer yanılsamasının elbise ile yanılsama yaratmada yararlı olduğunu tespit etmiştir. Bu yanılsamayı, "her iki ucunda açılı (diyagonal) uzantıları olan bir çizginin, her iki ucundaki açılı çizgilerin tekrar geriye doğru çevrildiğinde uzunluk çizgisinden daha uzun görüldüğünü" açıklamıştır (Ridgway, Parsons, ve Sohn, 2016).

Çizgiler dikey ve yatay olarak kullanıldıklarında, hatlar arasındaki boşluk doğrultusuna bağlı olarak bir alanı genişletir veya daraltır (Şekil 2). Uzak aralıklı çizgiler daha yakın olmalarına göre figürün daha geniş görünmesini sağlarlar. Merkeze doğru yönelen düz bir çizginin her bir ucuna diagonal çizgiler eklendiği zaman gözü dışarıda tutma durumuna göre daha kısa görünür (Şekil 3) (Lujan, 2013).

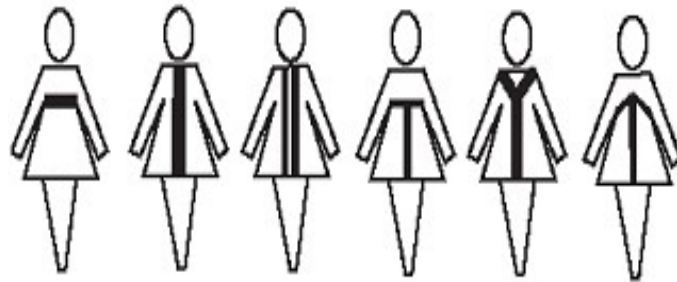
Şekil 2. Çizgilerin Yatay ve Dikey Kullanımı
Kaynak: Lujan, 2013

Şekil 3. Çizgilerin Kullanımı
Kaynak: kamisolimaging.wordpress.com

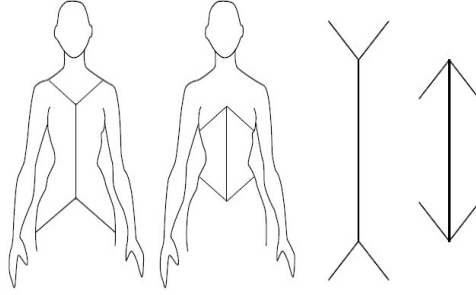
Giyislerde kombinlenen çizgi biçimleri değişik etkiler üretirler. Ustalıkla kullanılan çizgiler değişik optik yanılsamalar yaratabilirler. Dikey bir dikiş veya aralık, yatay bir kemer veya etek ucunu kesiştiirdiği zaman daha uzun görünür. Giyimde, çizgiler bazen bir ok bazen de “T”, “I” veya “Y” oluşturmak üzere birleştirilirler (Şekil 4). Bu düzenlemeler belirli optik yanılsamalara neden olurlar. Bir ok çizgisi bakışın aşağı doğru sapmasını sağlarken aynı zamanda kişinin boyunu kısaltır. “T” çizgisi gözün yukarı doğru hareketini durdurur. Bu durum boyu keser ve geniş bir görünüm izlenimi verir. “I” çizgisi yukarı ve aşağı doğru inen düşey hissi verir. “Y” çizgisi bakışın yukarıda hatta uzaklarda olmasını sağlar. Bedenin daha uzun görünmesi yükseltilmiş yaka veya V yaka ile verilir.

Ayrıca çizgiler kalın oldukları zaman bakan kişinin dikkatini çekerek kişiyi olduğundan daha geniş gösterirler. Çizgiler üst üste bindiklerinde de dikkati o bölgeye çekerler. Genişlik ve uzunluk, ince ve kalın etkisi elbise içindeki çizgilerin incelikli kullanımı ile mümkündür (Anitha, 2005).

Şekil 4. Çizgilerin Giysilerde Farklı Şekillerde Kullanımı
Kaynak: Lujan, 2013

Chen ve Peng 2013 yılında farklı optik yanılsamalara ilişkin yaptıkları araştırmalarında Müller Lyer yanılsamasının giysi tasarımına uygulandığında çizgilerin ok yönünde kullanıldığında daha kısa görüldüğünden bahsetmişlerdir (Şekil 5).

Şekil 5: Müller Lyer İllüzyonu ve Giysi Tasarımına Uygulanması
Kaynak: Chen ve Peng, 2013

Modanın belirlenmesinde tasarım çalışmalarının tümünde olduğu gibi giysi tasarımını da yönlendiren en önemli etmen yaratıcılıktır. Güçlü bir yaratıcılık görselliğin ve estetiğin ön planda tutulması ile gerçekleşir (Gürsoy, 2010: 38).

Kişilerin bireysel farklılıkları, giyim seçiminde ve giyim tasarımında dikkat edilmesi gereken önemli bir noktadır. Farklı vücut tiplerinde kıyafet seçimleri yapılırken, vücut özelliklerinin göz önünde bulundurulması; vücut formuna uygun yapıda ve renkte, optik yanılsamalar sonucunda algıda oluşabilecek estetik kaygılar düşünülerek giysi tasarımı yapılması gerekmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ-WHO) verilerine göre dünyada obezite oranları 1980'e göre iki kat artmış olup yaklaşık 600 milyon insan obez kategorisinde olduğu tespit edilmiştir (Çukur ve Arıtı Erdem: 2017). Obeziteye bağlı olarak artan şişmanlık sonucunda insanların giyinme ve sağlık sorunları ortaya çıkmaktadır. Özellikle büyük bedenli kadınlar üstlerine ve modaaya uygun giysi bulamamaktan şikâyet etmektedirler. Giysiler, fiziksel ve psikolojik açıdan insanları olumlu yönde etkileme özelliğine sahiptirler. Beğenilerine ve ölçülerine uygun giysiler bulanlar, bu giysilerin içinde kendini rahat ve psikolojik olarak da iyi hissetmektedirler.

Son yıllarda bazı tasarımcı ve markalar, optik yanılsama efektlerinden faydalanarak vücut formunun daha ince görünmesine ilişkin tasarımlarını artırmaktadırlar. Moda sektörü, vücudu düzgün gösterme isteğindeki tüketici ihtiyaç ve beklentilerini, farklı yüzey ve dokulara sahip kumaş çeşitleri, farklı kalıp ve dikiş teknikleri, renk kontrastlıkları vb. ile sağlamaktadırlar.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında moda tasarım alanı ile ilgili tasarımcıların özgün bir çalışma ortaya çıkarması, değişik tüketici taleplerine cevap verecek tasarım niteliği taşıyan model uygulamaları, disiplinler arası bir yaklaşım sergileyen ve tüketiciye alternatif eğilimler sunabilecek bir vizyona sahip olabilmek için yapılan bilimsel çalışmalara ihtiyaç son yıllarda giderek artmaktadır. Bu çalışmada görsel sanatlar içinde önemli bir yere sahip olan Müller Lyer “optik yanılsama” biçiminin temeli olan çizgi algısı, giysi üzerinde kup etkisi olarak araştırılmıştır. Buradaki temel amaç diyagonal kup çizgilerinin nasıl algılandığını belirlemek ve kadın bedenini daha ince - uzun gösterecek kup çizgisinin hangisi olduğuna ulaşmaktır.

Bu araştırmanın sonuçları genel olarak tasarım disiplinine katkı sağlayacağı gibi çeşitli yönleri ile moda tasarımı alanına ve moda sektörüne de katkı sağlayacaktır. Ayrıca moda tasarımcılarının Gestalt kuramını kavramalarının, bir tasarımcının hedef kitesinin algı

boyutuna göre tasarım yapabilmesi açısından çok önemli avantajlar sağlaması nedeniyle araştırma önemlidir.

Yöntem

Araştırma kapsamında öncelikle konu ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Literatür taraması yapılırken, konu ile ilgili araştırma yapan kişi, kurum, kuruluş, kütüphane, yerli ve yabancı makale, kitap, tez seminer notları, internet ortamı vb. kaynaklardan yararlanılmıştır. Araştırma uygulamalı ve tarama yöntemi ile iki aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir.

Birinci aşaması olan uygulamalı araştırma bölümünde; ölçme aracının hazırlanması için gerekli üç boyutlu giysi tasarım programı kullanılarak sanal kadın manken simülasyonu (avatar) oluşturulmuştur. Mankeninin beden numarası 44, yaş sınırlaması 30, boyu ise 1,68 cm olarak belirlenmiştir. Sanal kadın manken simülasyonunun oluşumunda kullanılan VStitcher 3 Boyutlu Modelleme (Polytropon Simülasyon Programı) programı için gerekli ölçü tablosu hazırlanmıştır. Bu tablo için Polytropon Firmasının VStitcher Müşteri Modeli Çalışma Gereksinimleri Formundan faydalanılmıştır. Bu formda eksik olan ölçüler yapılan literatür incelemesi, ilgili alan uzmanlarının görüşü alınarak tamamlanmıştır. Mankenin kolları bedendeki kupların algılanmasındaki etkisini daha doğru ölçebilmek için iki yana açılmış, boyun ve omuz görünüşünün kapanmaması için ise kısa saçlı olması planlanmıştır. Sanal mankene bedene oturan, kolsuz, sıfır yakalı ve diz boyunda bir elbise modeli giydirilmiştir. Bu işlem için kullanılacak kumaşın yüzeyi beyaz, mat ve esnek. Beyaz elastan kumaşın tercih edilme nedeni, elbisenin vücudu sararak olduğundan geniş gösterme eğilimi ve çizilen kup görünülerinin daha belirgin olması içindir. Kumaş kompozisyon oranı: Pamuklu, Elastan 1x1 Ribana, Ağırlık 300 gr/m² dir.

Beden formunun algılanmasında elbisede kullanılan diyagonal kup etkisinin insanlarda bıraktığı görsel algıyı ortaya koymak amacıyla yapılan araştırmada Müller Lyer yanılması yansıtan 4 farklı diyagonal kup görünümü photoshop desteği ile çalışan moda tasarımı teknik çizim programı kullanılarak çizilmiştir. Kup görünümleri ön ortasına dikey olarak çizilen tek taraflı Y ve Ok çizgisi 1.ve 2. Model olarak; bel bölgesine kısa ve çift taraflı olarak çizilen Y ve Ok çizgileri ise 3. ve 4. Model olarak isimlendirilmiştir. Model 1 ve 2’de Y ve Ok çizgisi oluşturulurken her ikisinde de ön ortasından geçen dikey ve diyagonal çizgi boyları eşit; model 3 ve 4’te ise eşit değildir.

Araştırma sürecinin ikinci aşamasında, oluşturulan sanal mankenlerde yer alan kup etkisini belirlemek için anket geliştirilmiştir. Ankette, demografik özellikleri, giysi satın almada modelin tercihleri etkileme derecesini, belirlenen elbise modelinin üzerine çizilen diyagonal kupların algıyı etkileme derecesini ölçmeye ve elbisede gözün odaklandığı noktayı bulmaya yönelik sorulara yer verilmiştir. Algının ölçülebilmesi için, çizilen kupların kıyaslanabilmesi amacıyla ankete elbisenin kupsuz olan modeli ile yan yana yerleştirilmiştir.

Anket, Güzel Sanatlar-Tasarım ve Mimarlık, Sanat ve Tasarım Fakültelerinin Moda ve Tekstil Tasarımı ve Moda Tasarımı bölümlerinde okuyan öğrencilere uygulanmıştır. Araştırmanın evrenini Ankara, Eskişehir ve Konya’da bulunan Moda ve Tekstil Tasarımı ve Moda Tasarımı bölümü bulunan, devlet ve vakıf üniversiteleri bünyesinde 2016-2017 yılında öğrenim gören 690 öğrenci oluşturmuştur. Örneklem seçiminde ise basit rastlantısal örnekleme kullanılmıştır. Araştırma Anadolu, Atılım, Başkent, Gazi ve Selçuk Üniversitelerine bağlı Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık, Sanat ve Tasarım, Mimarlık ve Tasarım fakülteleri bünyelerinde

bulunan Moda ve Tekstil Tasarımı ve Moda Tasarımı bölümünde okuyan 127 öğrenciye elektronik olarak gönüllülük esasıyla uygulanmıştır. Uygulanan anketlerin içinden 13 tanesi eksik doldurulduğu ve tutarsızlık tespit edildiği için değerlendirme dışı bırakılmış, 114 anket değerlendirmeye alınmıştır.

5'li likert ölçeği ile ölçülen 24 farklı değişkenin ölçek geçerliliği/güvenilirliğini belirlemek amacıyla Cronbach Alpha (α) test istatistiği sonuçlarına bakılmıştır. Ankette hem bütünsel anlamda, hem de ölçek bazında kullanılan soruların tümü için geçerlilik/güvenilirlik sağlanmıştır ($\alpha=0.816$) Cronbach Alpha katsayısının değerlendirilmesinde uyulan değerlendirme ölçütü $0.80 \leq < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilirdir (Özdamar, 2002: 673). Araştırmanın verileri SPSS 22.0 istatistiksel paket programı ile analiz edilmiştir.

Bulgular ve Yorum

Anket uygulaması sonucunda;

- Araştırmaya katılanların %92,1'sinin kadın; %7,9'unun erkek olduğu,
- Öğrenim gördükleri üniversitelerin %26,3'ünün Gazi, %21,1'sinin Selçuk, %18,4'ünün Başkent, %17,5'inin Atılım ve %16,7'sinin ise Anadolu Üniversitesi olduğu görülmektedir.

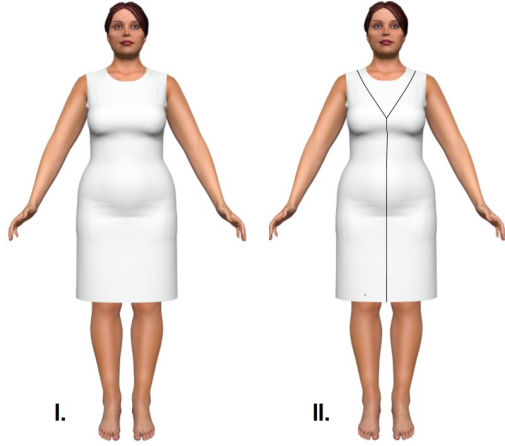
Tablo 1. Giysi Satın Almada Modelin Tercihleri Etkileme Derecesi

Seçenekler	Kesinlikle Etkilemez		Etkilemez		Fikrim Yok		Etkiler		Kesinlikle Etkiler	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Tasarım farklılığı /model	1	9	3	2,6	10	8,8	30	26,3	70	61,4
Seçeneklerin fazla olması	6	5,3	2	1,8	28	24,6	29	25,4	49	43
Estetik görünüm	1	9	-	-	5	4,3	20	17,5	88	77,2
Stile uygunluk	1	9	-	-	2	1,8	21	18,4	90	78,9
Moda eğilimi	2	1,8	11	9,6	37	32,5	38	33,3	26	22,8
Beden kusurlarını kapatması	3	2,6	5	4,4	6	5,3	26	22,8	74	64,9
Fazla kiloları kapatması	8	7	4	3,5	13	11,4	17	14,9	72	63,2
Güzel göstermesi	2	1,8	2	1,8	7	6,1	10	8,8	93	81,6

n:114

Tablo 1'de araştırmaya katılan öğrencilerin giysi satın almada modelin tercihlerini etkileme derecesine ilişkin bulgular incelendiğinde %61,4'ünün tasarım/model farklılığından, %43'ünün seçeneklerin fazla olmasından, %77,2'sinin estetik görünümünden, %78,9'unun stile uygunluğundan, %64,9'unun beden kusurlarını kapatmasından, %63,2'sinin fazla kilolarını kapatmasından kesinlikle etkilendiği görülmektedir. Öğrencilerin moda eğilimi ile ilgili ise en çok 33,3'ünün etkilendiğini belirlenmiştir.

Araştırmaya katılanların özetle modelin güzel gösterme, stile uygunluk, estetik görünüm, beden kusurlarını kapatma, fazla kiloları kapatma, tasarım/model farklılığı özelliklerinden etkilendiği görülmektedir. Moda eğilimlerinin ise satın almayı diğer seçeneklere oranla daha az etkilediği yine tablodaki bulguların incelenmesinden anlaşılmaktadır

Resim 1: Model 1 “Y” Çizgisinin Tek Taraflı Kullanımı

Tablo 2a. Model 1'in Genişlik Algısını Etkileme Durumu

Seçenekler	X	Ss
Göğüs Çevresi	3,32	1,29
Bel Çevresi	3,09	1,24
Kalça Çevresi	3,00	1,28

(1)Çok geniş (2) Geniş (3) Aynı (4) İnce (5) Çok ince

Tablo 2b. Model 1'in Uzunluk Algısını Etkileme Durumu

Seçenekler	X	Ss
Mankenin Boyu	3,71	1,02

(1)Çok kısa (2) Kısa (3) Aynı (4) Uzun (5) Çok uzun

Tablo 2c. Model 1'in Odak Algısını Etkileme Durumu

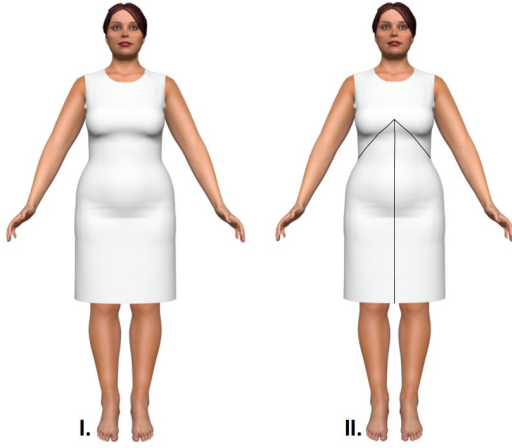
Seçenekler	Yaka %	Omuz %	Göğüs Çevresi %	Bel %	Basen %	Hiçbiri %
Gözün Odaklandığı Alan	29,8	1,8	43	13,2	9,6	2,6

n=114

Tablo 2a, 2b, 2c'de, resim 1'de verilen ve model 1'de yer alan “Y” kuplu modelin, kupsuz modele göre algılanmasına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 2a incelendiğinde araştırmaya katılanların Y çizgisinin tek taraflı kup olarak kullanımını birinci modele göre kıyaslamaları sonucunda, aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerine göre; göğüs çevresi, bel çevresi ve kalça çevresi her iki modelde aynı olarak değerlendirilmiştir. Tablo 2b incelendiğinde araştırmaya katılan öğrenciler, tek taraflı kup modelinin boyunun uzun olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir.

Tablo 2c'de ise katılımcılar gözün odaklandığı alana ilişkin en çok göğüs çevresine, ikinci sırada ise yaka çevresine odaklandıklarını belirtmişlerdir.

Resim 2: Model 2 “Ok” Çizgisinin Tek Taraflı Kullanımı

Tablo 3a. Model 2`nin Genişlik Algısını Etkileme Durumu

Seçenekler	X	Ss
Göğüs Çevresi	2,96	1,30
Bel Çevresi	3,00	1,50
Kalça Çevresi	2,28	1,31

(1)Çok geniş (2) Geniş (3) Aynı (4) İnce (5) Çok ince

Tablo 3b. Model 2`nin Uzunluk Algısını Etkileme Durumu

Seçenekler	X	Ss
Mankenin Boyu	2,60	1,12

(1)Çok kısa (2) Kısa (3) Aynı (4) Uzun (5) Çok uzun

Tablo 3c. Model 2`nin Odak Algısını Etkileme Durumu

Seçenekler	Yaka %	Omuz %	Göğüs Çevresi %	Bel %	Basen %	Hiçbiri %
Gözün Odaklandığı Alan	-	-	35,1	36,8	28,1	-

n=114

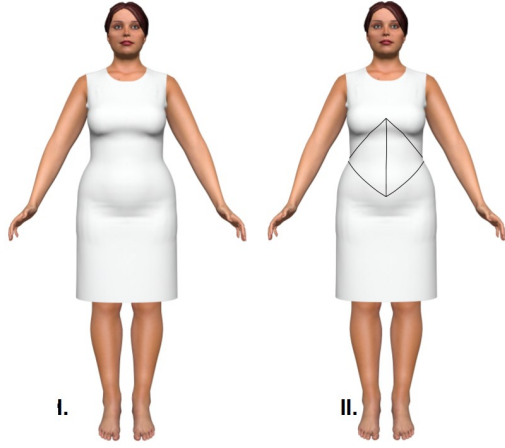
Tablo 3a, 3b, 3c’de, resim 2’de verilen modelde yer alan tek taraflı “Ok” kuplu modelin, kupsuz modele göre algılanmasına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 3a incelendiğinde araştırmaya katılanların ok çizgisinin tek taraflı kup olarak kullanımının birinci modele göre kıyaslamaları sonucunda, aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerine göre; göğüs ve bel çevresinin aynı, kalça çevresi ise geniş olarak değerlendirilmiştir

Tablo 3b’de araştırmaya katılanlar, tek taraflı kup modelinin boyunun aynı olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir.

Tablo 3c’de ise gözün odaklandığı alanın ise en çok bel çevresi, ikinci olarak ise göğüs çevresi olduğu sonucuna varılmıştır.

Ulaşılan tüm bu sonuçlar doğrultusunda gerek Model 1 gerekse Model 2’nin ön ortasından dikey bir çizgi geçmesine rağmen kalça çevresi Model 2’de geniş olarak algılanmıştır. Bu durumun en büyük nedeninin Model 1’in Y, Model 2’nin ise Ok diyagonal çizgisi ile oluşturulmasından kaynaklandığı söylenebilir. Ayrıca mankenin boyu Model 1’de uzun Model 2 de ise aynı algılanmıştır. Uzunluk algısının değişimi Y çizgisi; “bakışın yukarıda hatta uzaklarda olmasını sağlar ve bedenini daha uzun görünmesi yükseltilmiş yaka veya V yaka ile verilir (Anitha, 2005)” görüşü ile açıklanabilir. Ayrıca bu durum Gestalt kuramının devamlılık etkisi ile de açıklanabilir. Ön ortasını dikey olarak ikiye bölen tek taraflı Y ve Ok çizgisi her iki modelde de farklı algılanmıştır. “İnsan algısı, uzanan bir şekli, algısında bitiş noktasından devam ettirme eğilimindedir. Örneğin algıda herhangi bir eğri çizginin ortasından yeni bir çizgi çizmek yerine bu eğriyi devam ettirme, ilerisini, ulaştığı noktayı bulma eğilimi gözlenmektedir” (Eryayar, 2011).

Resim 3: Model 3 “Ok” Çizgisinin Çift Taraflı Kullanımı

Tablo 4a. Model 3`ün Genişlik Algısını Etkileme Durumu

Seçenekler	X	Ss
Göğüs Çevresi	2,93	1,12
Bel Çevresi	2,96	1,37
Kalça Çevresi	2,42	1,13

(1)Çok geniş (2) Geniş (3) Aynı (4) İnce (5) Çok ince

Tablo 4b. Model 3`ün Uzunluk Algısını Etkileme Durumu

Seçenekler	X	Ss
Mankenin Boyu	2,43	0,95

(1)Çok kısa (2) Kısa (3) Aynı (4) Uzun (5) Çok uzun

Tablo 4c. Model 3`ün Odak Algısını Etkileme Durumu

Seçenekler	Yaka %	Omuz %	Göğüs Çevresi %	Bel %	Basen %	Hiçbiri %
Gözün Odaklandığı Alan	0,9	0,9	3,5	77,2	12,3	5,3

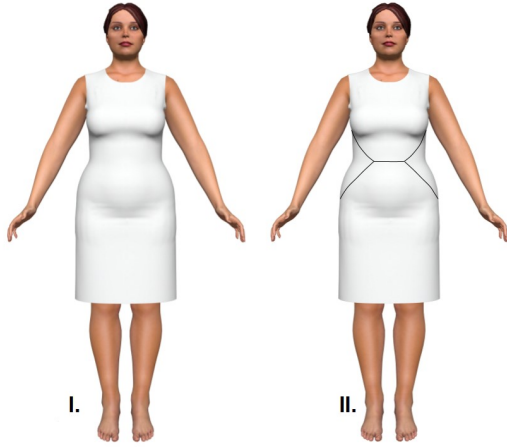
n=114

Tablo 4a, 4b, 4c`de, resim 3`de verilen model 3`te yer alan çift taraflı “Ok” kuplu modelin, kupsuz modele göre algılanmasına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 4a incelendiğinde araştırmaya katılanların Ok çizgisinin çift taraflı kup olarak kullanımının birinci modele göre kıyaslamaları sonucunda, aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerine göre; göğüs çevresine ve bel çevresi aynı olarak değerlendirilmiştir. Kalça çevresi geniş bulunmuştur. Araştırmaya katılanlar, çift taraflı kup modelinin boyunun birinciye göre kısa olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir (Tablo 4b).

Tablo 4c`de ok çizgisinin çift taraflı kullanımında gözün en çok bel çevresine odaklandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Model 3`te uygulanan çift taraflı ok çizgisi sadece bel bölgesine uygulanmıştır. Çift taraflı diyagonal ok çizgisinin içe dönük ve birbirine yakın kenarları nedeniyle model 3`teki ikinci modelin boyu kısa olarak algılanmıştır. Çift taraflı Ok çizgisi ile ulaşılan sonuç; “merkeze doğru yönlendirilen düz bir çizginin her bir ucuna diagonal çizgiler eklendiğinde bu çizgilerin gözü dışarıda tutmasından dolayı daha kısa görünme eğilimi gözlenmektedir (Lujan, 2013)” görüşünü desteklemektedir.

Resim 4: Model 4 “Y” Çizgisinin Çift Taraflı Kullanımı

Tablo 5a. Model 4`ün Genişlik Algısını Etkileme Durumu

Seçenekler	X	Ss
Göğüs Çevresi	2,65	1,32
Bel Çevresi	2,51	1,46
Kalça Çevresi	2,36	1,24

(1)Çok geniş (2) Geniş (3) Aynı (4) İnce (5) Çok ince

Tablo 5b. Model 4`ün Uzunluk Algısını Etkileme Durumu

Seçenekler	X	Ss
Mankenin Boyu	2,61	1,06

(1)Çok kısa (2) Kısa (3) Aynı (4) Uzun (5) Çok uzun

Tablo 5c. Model 4`ün Odak Algısını Etkileme Durumu

Seçenekler	Yaka %	Omuz %	Göğüs Çevresi %	Bel %	Basen %	Hiçbiri %
Gözün Odaklandığı Alan	-	-	7,9	50	35,1	7,0

n=114

Tablo 5a, 5b, 5c`de, resim 4`de verilen model 3`te yer alan çift taraflı “Y” kuplu modelin, kupsuz modele göre algılanmasına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 5a incelendiğinde araştırmaya katılanların Y çizgisinin çift taraflı kup olarak kullanımının birinci modele göre kıyaslamaları sonucunda, aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerine göre; göğüs çevresi ve bel çevresi aynı, kalça çevresinin ise geniş olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 5b incelendiğinde araştırmaya katılanlar, çift taraflı kup modelinin boyunun aynı olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir.

Tablo 5c`de gözün odaklandığı alanın en çok bel çevresi olduğu saptanmıştır.

Model 4`te çift taraflı Y çizgisi yatay olarak bel bölgesine uygulanmıştır. Y çizgisi bakışı yukarda, hatta uzaklarda tutmasına rağmen gözü sabitlemiştir. Katılımcılar kalça çevresini geniş, model boyunu ise aynı olarak değerlendirmişlerdir.

Sonuç ve Öneriler

Optik yanılsama biçimlerinden Geometrik ve Açık yanılsama biçimleri içinde yer alan Müller Lyer etkisinin incelendiği bu çalışmada ulaşılan sonuçlardan bazıları şöyledir:

- Araştırmaya katılanlar, giysi satın almada modelin tercihleri etkileme derecesi ile ilgili modelin güzel göstermesi, stile uygunluk, estetik görünüm, beden kusurlarını ve fazla kiloları kapatması, tasarım/model farklılığı özelliklerinden etkilendikleri yönünde görüş bildirmişlerdir. Modelin estetik görünümü, stile uygunluğu ve güzel göstermesi ise kesinlikle etkiler olarak değerlendirilmiştir.

- Araştırmada bedene oturan ve büyük beden (44 beden numarasına sahip), zemini beyaz bir elbise tercih edilmesine rağmen, elbise üzerine çizilen tek taraflı “Y” ve “Ok” çizgisi olan elbiseye yönelik olarak araştırmaya katılanların görüşlerine bakıldığında:
 - “Y” çizgisi gözü yukarı doğru devam ettirme eğilimi ile modelin boyunun uzun, kalça çevresinin ise aynı;
 - “Ok” çizgisi ise gözü aşağı doğru devam ettirme eğilimi ile özellikle model boyunun aynı, kalça çevresinin de geniş olarak algılanmasına neden olmuştur.
- Bu çizgilerden tasarımcılar, özellikle kilolu, çok uzun ve kısa boylu, vücutta yağ dağılımının farklı olan (armut, elma, üçgen vb.) kişiler için vücut problemlerini ortadan kaldıracı ve yanıltıcı bir özellik olarak faydalanabilirler.
- Çift taraflı “Y” ve “Ok” çizgisi olan giysilere yönelik araştırmaya katılanların görüşlerine bakıldığında:
 - “Ok” çizgisi olan modelin boyu kısa olarak algılanmıştır.
 - “Y” çizgisinde ise kalça çevresini geniş, model boyunun ise aynı olarak algılanmasına neden olmuştur.
- Bel çevresine uygulanan çift taraflı Y ve Ok çizgisi, kusurların gizlenmesi için gözün bir noktaya sabitlenmesi gerektiği durumlarda kullanılabilir.

Katılımcıların gözün odaklandığı alana ilişkin verdikleri sonuçlar doğrultusunda; tek taraflı “Y” çizgisinde en çok göğüs çevresine, ikinci sırada ise yaka çevresine, tek taraflı “Ok” çizgisinde verdikleri cevaplar arasında en çok bel çevresi, ikinci olarak ise göğüs çevresine odaklandıklarını belirtmişlerdir. Çift taraflı “Ok” çizgisinde verilen cevaplar arasında odaklandığı alanın en çok bel çevresi olduğu; çift taraflı “Y” çizgisinde ise en çok bel çevresi olduğu saptanmıştır. Bu doğrultuda Güngör’ün (2010) “Yatay veya düşey (diyagonal) olmayan çizgiler bir hareket potansiyeline sahiptirler; kişilerde heyecan yaratır, dikkat çekerler” ifadesi ile açıklanabilir. Y ve Ok çizgileri gözü hareket ettirmiş ve özellikle çizginin kırıldığı alanlara odaklanılmasını sağlamıştır.

Bu araştırmada sadece Müller Lyer çizgi etkisinin elbise üzerinde algılanma durumu incelenmiş olup, çalışmanın kapsamı genişletilerek farklı beden tipleri ve numaralarındaki algı değişiminin araştırılması mümkündür. Ayrıca yapılacak benzer araştırmalarla çizgiye ait diğer optik yanılsama biçimlerinin incelenmesi ile yeni boyutların ortaya çıkarılması sağlanabilir.

Araştırmada moda tasarımı öğrencilerine uygulanan anket sonuçları değerlendirilmiştir. Benzer bir araştırmanın farklı hedef kitlelere uygulanmasıyla araştırma sonuçları karşılaştırılabilir. Görsel algıyı etkileyen faktörler arasında uyarıcının sahip olduğu anlam, kişinin uyarıcıyı daha önceden tanıması, kültür farklılıkları, zihinsel süreçlerin oluşturduğu düzen farklılıkları gibi etkenler ortaya çıkarılabilir.

KAYNAKÇA

- Ağaç, S. ve Sakarya, M. (2015a Şubat.). Optik Sanat ve Moda Sektörü Uygulamaları. Sözel Bildiri, 2.Sanat ve Tasarım Eğitimi Sempozyumu. Başkent Üniversitesi. Ankara.
- Ağaç, S. ve Sakarya, M. (2015b Haziran). Optical Illusions and Effects on Clothing Design. International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS), 3(2), 137-157. Doi : 10.14486/IJSCS272
- Anitha, D. (2005). (Editor: Dr. A. Sharada Devi). Fashion And Apparel Designing, Fashion and Garment Making. Department of Apparel & Textiles, College of Home Science, Angrau, Hyderabad.
- Avcı Tuğal. S. (2012). Oluşum Süreci İçinde Op Art. İstanbul: Hayalperest.
- Ataç, S. (2005). Büyük Beden Giysi Kullanan Kadınların Hazır Giyim Tercihlerinin ve Sorunlarının Belirlenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bach, M. & Poloschek, CM. (2006). Optical Illusions.
<http://www.acnr.co.uk/pdfs/volume6issue2/v6i2visual.pdf> (01.08.2017 E.T.).
- Buğdaycı, İ. (2008).
<http://www.biltek.tubitak.gov.tr/bdergi/yildiztakimi/pdf/temmuz2008/ytemmuz08.pdf>
- Chen, TZ & Peng, LH. (2013). Zebra Effect in Fashion Design: Challenging Consumer Stereotype on Striped Clothing. Fifth International Conference on Service Science and Innovation, 100-107. DOI 10.1109/ICSSI.2013.29.
- Çağlayan, S., Korkmaz, M. ve Öktem, Ö. (2014). Sanatta Görsel Algının Literatür Açısından Değerlendirilmesi. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 3(1):16, ISSN: 2146-9199.
- Çukur, A, ve Arıtı Erdem, İ. (2017). Obezite Vergilerinin Obezite İle Mücadelede Yeri: Türkiye İçin Bir Değerlendirme. Sayıştay Dergisi, (106) Temmuz-Eylül, 106-146 <https://www.sayistay.gov.tr/tr/Upload/95906369/files/dergi/pdf/der106-m5.pdf> (04.10.2017 E.T.).
- Gürsoy, T. (2010). Giyim Kültürü ve Moda. İstanbul: Ömür Matbaacılık.
- Güngör, Ş. (2005). Görsel Kompozisyonun Bir Ögesi Olarak Çizgi. Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, 0 (15),85-100.
<http://www.e-dergi-marmara.dergipark.gov.tr/ataunigsed/issue/2577/33168> (05.09.2017 E.T.).
- İnceoğlu, M. (2010). Tutum Algı İletişim. İstanbul: Beykent Üniversitesi Yayınları, 5. Baskı No. 69.
- Lujan, N. (2013). Fashion Feasibility. New Mexico State University, Cooperative Extension Service, College of Agricultural, Consumer and Environmental Sciences, Guide C-312.http://aces.nmsu.edu/pubs/_c/C312.pdf (05.09.2017 E.T.).
- Ridgway, JL., Parsons, J. ve Sohn, MH. (2016). Creating a More Ideal Self Through the Use of Clothing: An Exploratory Study of Women's Perceptions of Optical Illusion Garments. Clothing and Textiles Research Journal, 1-17. DOI: 10.1177/0887302X16678335.
- Olgaç, P. (2005). Moda Resmi. İstanbul: Ya-Pa Yayın ve Pazarlama.

Özdamar, K. (2002). Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi- Çok Değişkenli Analizler. (4.Baskı). Eskişehir: Kaan Kitabevi, Yayın No: 2 Etam Matbaası. Cilt 1-Cilt2.

Sarıç, ÖK. (2011). Optik Yanılsama ve Seramik Sanatında Kullanımı-Uygulamaları. Yayımlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi, Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Eskişehir.

<http://www.optical-illusion-pictures.com/distort.html> (12.09.2017. E.T.)

<https://kamilimaging.wordpress.com> (12.09.2017. E.T.)

Field : Fine Arts

Type : Review

Received: 14.07.2017 - *Corrected*: 23.11.2017 - *Accepted*: 26.11.2017

Altay Bölgesi Türk Halklarında Şaman Başlıkları

Kevser GÜRCAN YARDIMCI

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi MYO İstanbul, TÜRKİYE

E-Posta: kevserdoga@gmail.com

Öz

Şaman'ın ayinlerinde, öteki dünya yaratıkları ve Tanrılar/ruhlarla etkili bir iletişime geçmeden önce, hem kendisinin hem de bu duruma inanarak aslında ritüellerin bir parçası haline gelen topluluk bireylerinin duygusal ve zihinsel olarak hazırlanmaları gerekmektedir. Ayinin sebebi ve şekli ne olursa olsun, donanımlı bir Şaman giysisi ortama olağandışı ve sihirli boyut katmada en etkili görsel materyal durumundadır. Başlıkları da Şaman'ın ritüellerini gerçekleştirmek için ihtiyaç duyduğu kutsal malzemelerin başında gelmektedir. Şaman inanç sisteminde insan ne görünüm verirse o şeye dönüşebilir. Bazen sadece basit bir unsur bile bunun için yeterli olabilmektedir. Örneğin, bir kartal tüyü, Şaman'a uçuş yetisi kazandıracak bir güç haline gelebilmektedir. Başlıklar, her Şaman'ın kendine özgü olmasına, topluluklara, Şaman'ın deneyimine ve yapılan ayinin cinsine göre değişiklik göstermesine rağmen belli bir disiplin çerçevesinde hazırlandıklarından, bazı ortak özelliklere sahiptirler. Türk halklarının yaşadığı ve Asya-Sibirya bölgesi Şaman başlıkları geyik, kuş ve ayı simgeselliği ile karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada Altay bölgesinde yaşayan Türk halklarından Altay, Hakas/Kaçın Tuva ve Karagas/ Tofalar'a ait Şaman başlıklarından örnekler yer verilerek biçimsel ve ikonografik açıdan değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Şaman, Türk Şamanizmi, Şaman Başlıkları

Shaman Head-dresses; Among the Turkic Communities in Altaic Region

Abstract

It is necessary that both the Shaman and the members of the community, who believe in this situation and thus become a part of Shaman rituals, prepare themselves in emotional and mental terms before establishing contact with the creatures of the other world and gods/spirits. No matter what the reasons and the form of the ritual is, the costume of a Shaman is the most influential visual material in associating the medium with extraordinary and magic dimension. The headdresses of the Shamans rank first among the most-needed holy materials to perform the rituals. The headdress may be transformed into anything according to the desire of the Shaman in this belief system. Sometimes, even a simple element may be adequate for this. For example, the feather of an eagle may become a powerful element that enables the Shaman to acquire the ability to fly. Since the headdresses were prepared within a certain discipline although they showed variations according to the type of the rituals and to the experience of the Shaman, and were specific for each Shaman, they had some common characteristics. The Shaman headdresses in Asia-Siberia Region, where the Turkic Nations lived, appear before us with the symbolism of deer, bird and bear. In this study, the examples of the Shaman headdresses of Altai, Hakas/Kachin, Tuva and Karagas/Tofalar communities among the Turkic people in Altaic Region are given, and assessments are made in formal and iconographic terms.

Keywords: Shaman, Turkic Shamanism, Shaman head-dresses

Giriş

Türkler ve Şamanlık

En erken Paleolitik devre ait kaya resimlerinde çizimlerine rastlanılan ve özellikle Bronz çağı arkeolojik bulguları ile varlığı açık bir şekilde anlaşılan Şamanizm, sözcük itibari ile literatüre ilk olarak 1700'lü yılların ikinci yarısından itibaren girmiştir (Laufer, 1917, 365). Türkler arasında bu tarihlerden çok daha önceleri Şamanik uygulamaları ifade etmek için kullanılan ve hala kullanımına devam edilen terimler, topluluklara göre farklılık göstermektedir. Şamanik İnanç Sistemi'nin merkezinde bulunan ve ritüelleri gerçekleştiren Şaman'a, Altaylar "Kam", Çuvaşlar "Yum", Kazak ve Kırgızlar "Bakşı" (Baksı/Bahşı), Yakutlar "Oyun" (Öger vd., 2011: 233), Yukagirler "Alma", Türkmenler "Perihan, Falbin" derken, Altay ve Yakut Türkleri kadın şamanı "Udugan" Utahan, Ubahan, Iduan (Bayat,2006: 132), Kırgızlar "Bübü" (Bibi) olarak adlandırmaktadırlar(Gömeç, 2011:21). Ayrıca Divânü Lugâti't Türk'te Kam "qām" olarak yer almaktadır (Kaşgâri, 2005: 394).

Şamanizm, dünyanın farklı bölgelerinde görülmesine rağmen, Orta ve Kuzey Asya'da bir bütünlük ve süreklilik göstermektedir (Roux, 2002: 63). Bu sebeple Eliade Şamanizm'i, "*tipik olarak Sibiryaya ve Orta Asya'ya özgü bir dinsel olgu*" olarak tanımlamakta, aynı zamanda esrimeli haliyle Şamanlığın ilk olarak Avrupalı araştırmacılar tarafından bu bölgelerde tespit ve tarif edildiğini, sonrasında Kuzey Amerika, Endonezya ve Okyanusya gibi başka yerlerde gözlemlendiğini ifade etmektedir (Eliade, 1999: 22,23).

Türklerin inanç sistemini Gök-Yer/Su-Atalar kültü oluşturmaktadır (Çoruhlu, 2010: 16). Yukarıda semayı oluşturan 17 kat, aşağıda karanlık yeraltı alemi meydana getiren 9 kat yer almakta, ikisi arasında da insanoğlunun yaşamını sürdürdüğü yeryüzü bulunmaktadır (Radloff, 2009: 18). Bu anlayış Orhun Abidelerinde; Kültigin ve Bilge Kağan kitabelerinin baş kısımlarında yer alan "*yukarıda gök ve aşağıda yer ve bu ikisi arasında kişi oğlunun kılındığı*" ifadelerinde de açıkça kendini göstermektedir (Günay vd., 2009: 90).

Asya ve Sibiryada yaşayan Türk ve komşu halklarının Şaman ritüelleri çerçevesinde en çok bahsi geçen, göğün üst katında ailesi ve kendisine bağlı bulunan iyi ruhlarla beraber oturan Ülgen Ata'dır (Bay Ülgen/Ülgen Han) (Çoruhlu, 2010: 21). Yerin altında olup da insanlara zulmeden, yeryüzünde fesat çıkması için uğraşan ise Erlik Ata (Erlik Han)'dır. O da ailesi ve ona hizmet eden kötü ruhlarla bir arada yaşamaktadır (Turan, 2008: 103). Bu iki büyük gücün arasında, insana ihtiyacı olan yiyecek, içecek, giysi, barınak gibi nimetleri veren kutsal dağ ve denizleri ile Yersu'dur (Radloff, 2009: 16,34). İnsanlar onu görebilir hatta onun parçası olarak yaşayabilirler. Nimetleri için ona sık sık dua eder, hediyeler sunarlar. Özel bölgelerdeki taş yığınına (obo) taş atmak ve kutsal ağaca bez bağlamak bunun göstergesidir (Radloff, 1986: 231).

Ülgen ve Erlik'in yanı sıra, yeryüzü ve göğün katmanları arasında daha pek çok Tanrı ve ruhlar bulunmaktadır. İnsanların en büyük saygısı ve korkusu ışığın ve karanlığın (yeraltı ve gökyüzü) bu görünmez güçlerindedir ve bu noktada bir arabulucuya ihtiyaç duyulmaktadır. Şaman da bütün bu varoluş sistemi içerisinde sıradan insanların sahip olmadığı, doğuştan getirdiği özellikleri ve sonradan edindiği ruhsal/fiziksel donanımı ile devreye girmekte, gerçek ve mistik dünyanın tabiat kuvvetleriyle insanoğlu arasındaki dengiyi sağlamaktadır.

Şaman; insanların canlı ve ruhu olan doğa ile barışık bir şekilde yaşamaları için yol gösteren, ruhların dilini bilen ve onları yönetebilen, makro kozmos ile mikro kozmos arasındaki ezeli ve ebedi dengiyi koruyan kişidir (Jakobsen, 2006: 12).

Şamanlar, içinde buldukları toplumun gelenek, görenek ve Şamanlığın kanunlarına uygun olarak ayinler/ritüeller organize etmek ve gerçekleştirmek zorundadırlar (Eliade, 1999: 292). Şamanın düzenlediği ayinlerin başında, sağaltma (hastalıkların tedavisi), ölülerin ruhlarının öteki dünyaya gönderilmesi, kurban törenlerinin yönetimi, fala bakma, av bereketinin artırılması, yağmur yağdırılması gibi hava olaylarının düzenlenmesi için yapılanlar gelmektedir. Bunların yanı sıra kısırlığın yok edilmesi (Radloff, 2009: 235), savaşta düşmanın bozguna uğratılması gibi çok çeşitli ve gerekli durumlarda da Şaman ayin düzenlemektedir.

Şaman, bütün bu ritüelleri gerçekleştirmek için kutsal sayılan malzemelere ihtiyaç duymaktadır. Bunların başında, her türlü ayini düzenleyebilmesine yardımcı olmak üzere özel olarak hazırlanmış bir başlık gelmektedir. Bu başlıklar; üzerinde tılsımlı sallantılar ve metal unsurlar asılmış, hayvan kürkleri ve kuş tüyleri bulunan tören malzemeleridir (Price, 2001: 5). Şaman başlıkları, her Şaman'ın kendine özgü olmasına, topluluklara, Şaman'ın deneyimine ve yapılan ayinin cinsine göre değişiklik göstermesine rağmen belli bir disiplin çerçevesinde hazırlandıklarından, bazı ortak özelliklere sahiptirler.

Altay Bölgesi Türk Şaman Başlıkları

Asya ve Sibiryta bölgesinde Şaman başlıkları kuş, geyik yada ayı ile ilişkili olmasıyla birlikte, özellikle Altay bölgesinde yaşayan Türk halklarının Şaman başlıklarında kuş simgeselliği ön plana çıkmaktadır. Genellikle başlık, ruh atası olan hayvanın biçimindedir. Örneğin ruh atası kuş olan bir Şaman'ın başlığında tepeye kuş tüyleri konularak ve alt kenarlarına bol miktarda sicim ve saçaklar dikilerek bir kuş görünümü kazandırılmaya çalışılmaktadır. Ruh atasına ait unsurların (pençe, tüy, kemik, boynuz vb.) bazen kendisi, bazen ikonografik tasvirleri başlığın üzerinde yer almaktadır.

Altay Şaman elbisesinin en önemli parçası olan başlık, özel olarak hazırlanan, “kuş-peruk/kuş-şapka”dır. Bu başlık, birkaç farklı biçimde hazırlanabilmektedir. Yaygın olarak kullanılan, yarım metre uzunluğunda, Sibiryta geyiğinin yavrusu ya da vaşak derisinden yapılan ve kare şeklinde olanıdır. Daha sonraki dönemlerde, kırmızı kumaşlar kullanılmıştır. Başlığın üzerine, başlığı üç bölüme ayıracak şekilde şeritler dikilmekte ve deniz kabukları ile süslemeler yapılmaktadır. Başlığa çok sayıda kuş tüyleri (çoğunlukla puhu kuşu, baykuş ve kartal) eklenmektedir (Prokofyeva, 1971: 62-63).

Resim 1. Altay Şaman Başlığı. Russian Museum of Ethnography, *Between the Worlds Shamanism of the Peoples of Siberia*, Eds. V. Gorbacheva, K. Solovyeva, Khudozhnik i Kniga Publishers, Moskow, 2006, s.268.

Resim 1’de görülen Altay Şaman başlığı, kırmızı kumaştan geniş şerit halinde dikilmiş olup arka kısımda üst üste binerek kapanmaktadır. Arka kısma gelen kenarlara, başlığın orta hizasına ve alt kenarına boyu boyunca şerit halinde kürk parça geçirilmiştir. Alt kenarda kürkün yanı sıra sağda ve solda olmak üzere (kulak arkası hizasında) kuş tüyleri asılı bulunmaktadır. Başlığın ön tarafında alt ucuna, yüzü ağız hizasına kadar kapatacak şekilde dizilmiş boncuklar alt uçlarında deniz kabukları geçirilmiş şekilde tutturulmuşlardır. Alın kısmına gelecek şekilde kürkün hemen üst kısmına iki sıra deniz kabuğu dikilmiştir. Üst kısımlarına sırma iplik ile zikzaklar oluşturacak şekilde nakış işlenmiş, desenin köşe kısımlarına aynı iplikle düğümler (yumrular) yapılarak süslenmiştir. Aralarına da deniz kabukları üçerli ve tekli olarak tutturulmuştur. Benzer işleme başlığın üst kısmında da bulunmaktadır ancak deniz kabukları bulunmamaktadır. Başlığın üst kenarı boyunca kuş tüyleri takılıdır. Başlığın iç kısmı pamuklu kumaş ile astarlanmış durumdadır.

Darhat Şamanlarının başlıkları yaygın olarak; kahverengi, yeşil ya da mavi renkte kumaştan yapılmakta olup, bant formunda dikilmektedir. Başlıkların üst kısımlarına kartal vb. kuşların tüyleri geçirilmekte, alt kısmından ise kumaş şeritler sarkmaktadır. Bant kısmında ağız, burun, göz, kaş ve kulak şeklinde işlenmiş aplikeler bulunmaktadır. Bazen bu işlemlerin yerini dairesel formdaki diskler almaktadırlar. Bu durumda ortadaki diske yüz şekli oluşturulmaktadır (Çoruhlu, 2010: 78).

Resim 2. Darhat Şaman Başlığı (Fotoğraf: Kevser Gürcan Yardımcı).

Resim 2’de görülen Başlık, siyah kumaştan dikilmiştir. Üst kısmına doğru daralan formdadır. Tepesine daire şeklinde desenli kumaşla şerit geçirilmiş ve kenarlarına da tepeyi kaplayacak şekilde uzunlu kısıklı çok miktarda kuş tüyü yerleştirilmiştir. Başlığın alt kenarına paralel olarak kumaş şerit geçirilmiştir. Bu şeridin üst kenarlarından başlığın tepesine doğru dikey olarak dikilen kumaş şeritler üzerine farklı renkte kumaş, boncuk ve deniz kabukları ile süslemeler yapılmıştır. Başlığın alt kenarlarından aşağıya sarkacak şekilde başlığın çevresine şeritler dikilmiştir. Bu şeritler farklı renk ve desende kumaşlardan iki kat ve alt uçları üçgen olacak şekilde hazırlanmışlardır. Ön tarafa dikilenler boynu kapatacak uzunlukta olup, yanlara ve arka hizaya gelenler daha uzundur. Başlık, şamanın yüzünü tamamen kapatacak şekildedir.

Hakas/Kaçın Şamanlarının başlıkları, tepesine doğru sivrileşecek şekildedir. Kırmızı ya da kahverengi kadifeden iç astarı bulunmaktadır. Alt kısmı siyah şeritle çevrelenmektedir. Ön kısmı şeritler ve deniz kabukları ile süslenmekte, kumaştan hazırlanmış saçaklar yüze ve göğse kadar inmektedir. Başlığın üst kısmına kuş tüyleri takılmaktadır (Prokofyeva, 1971: 68-69).

Resim 3’deki Hakas/Kaçın Şaman başlığı; alnı saran, tepeye doğru daralan konik formda olup, kumaştan dikilmiştir. Alt kısmı 8-10 cm genişliğinde siyah kumaştan dikilmiş bant şeklindedir. Üst kısmında kırmızı renkte kumaş kullanılmıştır ve tepesine tutturulmuş kuş tüyleri bulunmaktadır. Benzer kuş tüyleri ense hizasından aşağıya sarkacak şekilde başlığın arka alt kenarına da takılmıştır. Başlığın ön tarafına alından aşağı sarkan kumaş şeritler yerleştirilmiştir. Bunlar yüzü kapatacak şekildedir ve bazıları bel hizasına kadar uzanmaktadır. Arka kısımdan da aşağıya sarkan farklı renk ve ebatlarda kumaş şeritlerin yanı sıra ortada bir kartal pençesi ve yan tarafında da yine bir kuşa ait parçalar bulunmaktadır. Başlığın üzerine sıralı olarak deniz kabukları dikilmiştir. Başlıktan sarkan bazı şeritler üzerine de deniz kabukları tutturulmuştur.

Resim 4’de görülen Hakas Şaman başlığı, kırmızı kumaştan, konik formda dikilmiştir. Alt kenarına siyah kumaştan şerit geçirilmiştir. Bu şeridin üst kısmı kavisli (dalgalı) bir hat oluşturacak şekilde dikilerek çevresi boyunca belirli aralıklarla aynı kumaştan kesilmiş kalpler applike edilmiştir. Ağırıklı olarak ön tarafında kalacak şekilde başlığın üzeri deniz kabukları dikilerek süslenmiştir. Deniz kabukları üzerli olacak şekilde bir araya getirilerek desen oluşturulmuştur. Başlığın tepesine bir tutam puhu kuşu tüyü tutturulmuştur. Kulak hizalarından başlayarak arka kısma denk gelecek şekilde başlığın alt kenarına uzun saçaklar

dikilmiştir. Farklı renk ve özellikte kumaşlardan kesilerek hazırlanan bu saçakların bazılarının uçlarına düğüm atılarak paçavralar bağlanmıştır. Aralarında çanlar ve puhu kuşu ayağı takılı bulunmaktadır.

Resim 3. (sol) Hakas Şaman Başlığı (Fotoğraf: Kevser Gürcan Yardımcı).

Resim 4. (orta) Hakas/Kaçin Şaman Başlığı. Russian Museum of Ethnography, Between the Worlds Shamanism of the Peoples of Siberia Eds. V. Gorbacheva, K. Solovyeva, Khudozhnik i Kniga Publishers, Moskow, 2006, s.115

Resim 5. (sağ) Hakas Şaman Başlığı. Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Ankara (Fotoğraf: Kevser Gürcan Yardımcı).

Resim 5’de Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi arşivinde yer alan Türk/ Hakas Şaman başlığı görülmektedir. Başlık; alt kısmı alnı saran, yukarı doğru daralan konik formda, kırmızı kumaştan dikilmiştir. Tepesine kuş tüyleri (mevcut 13 adet) yerleştirilmiştir. Alnı kısmına 5 cm genişliğinde deri şerit, el dikişi ile applike edilmiştir. Ancak oldukça yıpranmış durumdadır. Başlığın alt kenarından itibaren orta kısmında yırtmaç ve hemen üst kısmında 4 cm çapında ortası delik, sedef bir disk bulunmaktadır. Dört delikli küçük düğmeler belli bir düzende, desen oluşturacak şekilde yatay olarak yan yana dikilmişlerdir. Belirli aralıklarla oluşturulmuş dikey hatlar, yan yana kutucuklar halinde bir ızgara görüntüsü oluşturmaktadır. Altlarında da yine aynı düğmeler üçlü gruplar halinde tutturulmuşlardır.

Başlığın alt kenarlarından aşağıya farklı renk ve uzunluklarda şerit kumaşlar dikilmiştir. Bunların bazıları boyun hizasının aşağısına kadar gelirken, bazıları ise dirsek hizasına kadar uzanmaktadırlar. Benzer şeritler, kaftanın yan ve arka kısmında, davulun tutma yerinde ve davul tokmağının ucunda da bulunmaktadır.

Tofalar Şamanının başlığı geniş şerit bant şeklindedir. Üst kısmına vaşak derisi dikilerek kartal tüyleri dizilmektedir. Başlığın süslemeleri, sarı rengeyiğinin boyun altı kıllarıyla işlenerek gerçekleştirilmektedir. Yan kısımlarında, sicimlerden yapılan uçları püsküllü saçaklar bulunmaktadır. Arkasında ise kırmızı çuhadan yapılmış üzeri işlemeli kurdeleler bele kadar uzanmaktadır (Prokofyeva, 1971:75). Tulayev’in incelediği bir örnekte, başlığın üzerindeki nakış süslemeler; ağız, burun, göz ve kulak formunda, bir yüz görünümü oluşturacak şekilde yapılmışlardır. Başlığın yan taraflarına da yıldızlar ve ay, geyiğin kutsal boyun tüyleriyle işlenmiştir. Başlığın üzerine iliştirilmiş sincap kürkleri ve kuş tüyleri

bulunmaktadır. Başlığın arkasından sarkan, üzeri yıldızlarla süslü bir kurdele bulunmaktadır (Çoruhlu, 2010:78-79).

Resim 6. Tofa Şaman Başlığı (Fotoğraf: Kevser Gürcan Yardımcı).

Resim 6’da görülen Tofa Şamanının başlığı; kahverengi deriden, başı çevreleyen bant şeklinde dikilmiştir. Alt ve üst kenarlarına birer sıra beyaz renkte kürk ilave edilmiştir. Bandın üzerine beyaz renkte hayvan kılı iplikle, dairesel formda nakış işlenmiştir. Üst kenarına bandı tamamen çevreleyecek şekilde kuş tüyleri sıralanmıştır. Alt kenarına boylu boyunca, gözleri kapatacak uzunlukta sicimler sıralanmıştır. Sicimler kumaş ve deri parçalarının bükülerek, üzerlerine kıl iplikle dikiş yapılarak hazırlanmışlardır. Alt uçlarında deri saçaklar bulunmaktadır.

Başlığın arka ortasına, kırmızı keçeden yapılmış, yan yana bele kadar uzanan iki adet kurdele/şerit takılmıştır. Bu şeritlerin üzerine koyu yeşil renkte iplikle zikzak olarak süs dikişi yapılmış, aralarına karşılıklı gelecek şekilde beyaz kıl iplikle, dairesel formda küçük desenler oluşturulmuştur. İki kurdeleyi yan yana birleştirecek şekilde orta kısımlarına ve süsleme yapmak üzere kenarlara, muhtelif aralıklarla düğme dikilmiştir

Resim 7’deki başlık; üzerine açık renkli geniş bir kumaş dikilmiş geniş bir banttan oluşmaktadır ve üst kenarına puhu kuşu tüyleri tutturulmuştur. Alt kenardan aşağı ise örülerek oluşturulmuş süet püsküller sarmaktadır. Arka kısımda başlıkla aynı kumaştan yapılmış ve aşağıya uzanan iki tane şerit vardır. Hem bu şeritlerin hem de bant kısmın üzerinde kırmızı Amerikan bezinden hazırlanan yuvarlak aplikeler vardır. Bunlar, beyaz (ren geyiği ense kılından) kalın iplikle ve kırmızı iplikle bir kaç sıra halinde dikilmiştir. Başlığın ön kısmında şaman atasının yüzünü simgeleyen kaş, göz, burun ve ağız şekilleri, ren geyiği ense kılı ile dikilerek oluşturulmuş durumdadır.

Resim 7. Tofa Şaman Başlığı. Russian Museum of Ethnography, Between the Worlds Shamanism of the Peoples of Siberia Eds. V. Gorbacheva, K. Solovyeva, Khudozhnik i Kniga Publishers, Moskow, 2006, s.103.

Tuva Şamanizmi üzerine çok sayıda yayın bulunmasına karşın, Tuva Şamanlarının kutsal giysi ve başlıklarına ilişkin araştırmalar daha az sayıdadır. Bununla birlikte mevcut bilgiler, genel hatlarının ortaya konması için yeterli görünmektedir. Buna göre, Doğu ve Batı Tuva’da görülen Şaman elbiseleri iki farklı türdedir. Batı Tuva Şamanlarının iki tefi ve iki tören kıyafeti bulunmaktadır. Bunlardan ilki acemi Şaman’ın kullandığı tef ve kıyafettir. İlk zamanlarda Şaman, kartal tüylü bir şapka ile kırmızı bir kaban “*kızıl terig*” giymektedir. Daha sonraları Şaman ayinlerinde tören kıyafeti olarak “kara terig” giyer ve kuzgun tüyleri takılmış bir başlık kullanır (Alekseyev, 2013: 233).

Batı Tuva Şamanlarının tören kıyafetleri, koyun ya da keçi derisinden yapılmaktadır. Giyside, yılanı simgeleyen çok sayıda unsur yer alır. Bunlar, renkli kumaşlardan içi doldurularak hazırlanan 6-8 cm genişliğinde şeritlerden oluşmaktadır. Başlıkları, kumaştan hazırlanmış bant biçimindedir ve üzeri deniz kabukları ile süslenerek üst kenarına da kuş telekleri tutturulmuş haldedir. Ayakkabıları ren geyiği derisinden çizme formunda hazırlanmaktadır. Üst kısımları, demir parçalar, çingiraklar ve deniz kabukları ile süslenmektedir (Prokofyeva, 1971:73).

Doğu Tuva’da Şaman tören giysilerine “*terig*” adı verilmektedir. Üzerindeki askılara ise “*mançak*” denilmektedir. Bu Altaylıların “*manyak*”ı ile aynı anlamı taşımaktadır. Ren geyiği derisinden dikilmektedirler. Elbiselerin üzerine, insan iskeletinin şematik olarak işlenerek sembolize edildiği göze çarpmaktadır. Giysinin arka kısmında, omurga kemiklerinin işlenmiş olduğu şeritler ve baykuş tüyü demetleri bulunmaktadır (Neumann Fridman, 2002, 185). Başlıkları, keçi derisinden şerit halinde hazırlanmakta ve üzeri kırmızı kumaşla kaplanmaktadır. Ren geyiği tüyü ile insan yüzü nakış olarak işlenmiş haldedir. Gözler, kulaklar, burun ve ağız oldukça net bir biçimde kendini göstermektedir. Bazen de başlıkta Güneş ve Ay tasvirleri helezonik şekillerle işlenmektedir. Başlığın üst kısmına kartal, baykuş veya fundalık kuşlarının tüyleri, alt kenarına da Şaman’ın yüzünü kapatacak şekilde saç örgüsü yapılmış saçaklar takılmış durumdadırlar. Bazen boynuzlu başlıklarda kullanılmaktadır (Bapaeva, 2013: 77).

Resim 8’de yer alan Tuva Şaman başlığı; kırmızı kumaştan geniş bir bant şeklinde olup, arka ortasından kırmızı ve lacivert renkte kumaş şeritlerle bağlanarak tutturulmuştur. Alt kenarlarından aşağıya belli bir hizada kesilen kumaş saçaklar sarkmaktadır. Saçaklar hem ön hem de arka tarafı çevreleyecek şekilde başlığın alt kenarının tamamına dikilmiştir. Bu saçakların ön ve arka tarafa gelenleri kırmızı- alacalı kumaştan hazırlanmıştır. Yan taraflara dikilen saçakların rengi ise mavidir. Üst kenara başlığı çevreleyecek şekilde kuş tüyleri dizilmiştir. Bu tüyler belirli aralıklarla ve seyrek olarak tutturulmuşlardır. Tüylerden bazıları uzun bazıları ise onların yarı boyları kadardır. Yerleştirilirken özellikle bir kısa bir uzun yan yana gelecek şekilde sıralanmışlardır. Başlığın ön kısmına kaş, göz, burun, ağız ve kulak şekli işlenerek yüz şekli verilmiştir. İşleme ile gerçekleştirilen bu kulak şekillerinin alt kısımlarına küçük kumaş parçaları tutturulmuştur. Bu parçalar, küpe görüntüsü oluşturmaktadır.

Resim 8. Tuva Şaman Başlığı (Fotoğraf Kevser Gürçan Yardımcı).

Resim 9. Tuva Şaman Başlığı (Fotoğraf Kevser Gürçan Yardımcı).

Resim 9’deki başlık; yuvarlak formda, 8-10 cm yüksekliğinde, üzeri verev desenli kumaşla kaplanmış kalın bir banttandır. Bu kısım beşerli gruplar halinde desen oluşturacak şekilde dikilen sedef düğmelerle süslenmiştir. Başlığın üst kenarına çemberi kaplayacak şekilde sıralanmış kuş tüyleri tutturulmuştur. Bu tüyler kısıdan uzuna doğru sıralanmaktadır ve yırtıcı bir kuşa ait oldukları anlaşılmaktadır. Başlık oldukça iyi korunmuş durumdadır.

Sonuç

Araştırmacıların pek çoğu Türklerin yaşadığı Asya ve Sibirya bölgesinde 3 tip Şaman başlığı olduğu görüşünde hem fikirdirler. Bunlar; kuş tipi, geyik tipi ve ayı tipi Şaman başlıklarıdır. Altay bölgesinde yaşayan Türk halklarının Şaman başlıkları incelendiğinde ise kuş sembolizminin öne çıktığı görülmektedir. Araştırmaya konu olan tüm elbiselerde muhakkak kuş sembolizminin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu simgesellik, başlıklarda ve bazı Şaman elbiselerinde kuş tüyleri, kuş pençesi ve gagası gibi gerçek unsurlar, bazen de kuş teleklerini simgeleyen metal sallantılar ile kuş kuyruğu ve kanatlarını simgeleyen sicim ve saçaklarla

gerçekleştirilmektedir. Buradan hareketle kuş figürünün Türk Şaman başlıklarının ana elemanı olduğunu söylemek mümkün görünmektedir.

Erken devir kaya resimlerinde de açıkça Şaman olduğu anlaşılan ve kendisini kuş başlıklı olarak öne çıkaran figürler bulunmaktadır. İlkel insanların kaya resimlerinde figürün tamamı yerine yalnızca vurgulayıcı unsurlara yer vermiş olmaları ya da Şamanların eski devirlerde ayinlerini yalnızca başlıklarıyla yapmaları mümkün görünmektedir. Kuş tipi başlıkların yakın zamanda da kullanılıyor olması ve kuş kanat ve tüylerinin zamana karşı daha dayanıklı olmasının bugüne ulaşmalarını sağlamış olabileceği düşünülmektedir.

Kuş kanatlarının Türk Şaman başlıklarında oldukça yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Altaylarda, Hakaslarda kuş tüyleri hem başlık hem de elbise üzerinde yer alırken Darhat, Tofa, Tuva Şaman giysilerinin ağırlıklı olarak başlıklarında yer almaktadırlar. Kuş tüyleri Türk halklarının Şaman başlıklarının ortak özellikleridir ve ana unsuru teşkil etmektedirler. Kuş tüyelerinden oluşturulmuş çeşitli nesnelere de giysi üzerinde bulunması mümkündür. Özellikle Hakas Şaman elbiselerinin arka kısmında, kuş tüyelerinden hazırlanarak kol altı hizasına takılan çanta biçimindeki nesnelere ve başlıktan aşağı uzanan kartal pençeleri de oldukça dikkat çekicidirler. Türklerin komşusu olarak yalnızca Oroçi Şaman giysisinde kuş tüyleri ile karşılaşmıştır. Türkler için kuş, özellikle de kartal figürü mitolojik açıdan güçlü olmakla beraber, Türklerin yaşantısının da bir parçası ve Şaman inanç sisteminin ana unsuru bulunmaktadır.

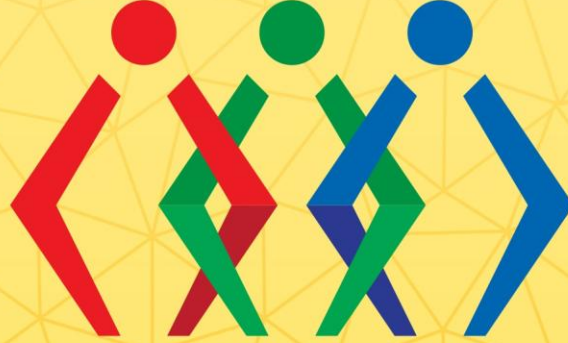

KAYNAKÇA

- Agapitov, N.N., Khangalov, M.N. (1883). Materialy dlia izucheniia shamanstva Sibiri: shamanstvo u Buryat Irkutskoi gubernii (Materials for the Study of Shamanism in Siberia: Buryat Shamanism in Irkutsk Guberniia), *Izvestiia Vostochno-sibirskago otdela Russkago geograficheskago obshchestva*. 14: 1-2: 46 - 55.
- Alekseyev, N.A. (2013). *Türk Dilli Sibiry Halklarının Şamanizmi*. Çev. Metin Ergun, Konya: Kömen Yayınları.
- Anjiganova, L. (2007). Geleneksel ve Çağdaş Hakas Kamlığı. Çev. Timur B. Dävletov, *Yaşayan Eski Türk İnançları Bilgi Şöleni*, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Ankara: 15 - 22.
- Anohin, A.V. (2006). *Altay Şamanlığına Ait Materyaller*. Çev. Z. Karadavut, J. Meyermanova, Konya: Kömen Yayınları.
- Baliaev Sergeev, M. (1907). Opyt ustanovki poniatia 'shamanism' (Toward the Definition of the Concept 'Shamanism'). *Pribavlenie k Irkutskim eparkhial'nim vedomostiam*, 22: 25 - 531.
- Balzer, M.M. (1996). Flights of the Sacred, Symbolism and Theory in Siberian Shamanism, *America Anthropologist*, 98 (2): 305 - 318.
- Bapaeva, J.M. (2013), *Tuva Şamanizmi*, Kömen Yayınları, Konya.
- Bartold, V.V. (2010), *Orta Asya Tarih ve Uygarlık*, Çev. R. A. Batur, Selenge Yayınları, İstanbul.
- Bayat, F. (2006). *Ana Hatlarıyla Türk Şamanlığı*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Cambell, J. (1988). *Historical Atlas Of World Mythology Vol: I The Way Of The Animal Powers Part : II Mythologies of the Greathunt*. New York: Perennial Library Harper & Row Publishers.
- Çoruhlu, Y. (2010). *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Davletov, T.B. (2007). Kamlık İncasında Kam (Şaman) ve Kümelenme Geleneği Üzerine. *Yaşayan Eski Türk İnançları Bilgi Şöleni*. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları: 89 - 96, Ankara.
- Fridman, E.J.N. (2002). Tuva Şamanizmi. *Türkler*, Çev. M. Balabanlılar, C. XX.: 180 - 187. Ankara.
- Eliade M. (1999). *Shamanism İlkel Esrime Teknikleri*. Çev. İ. Birkan, İmge Kitabevi Yayınları Ankara.
- Golden P.B. (2013). *Türk Halkları Tarihine Giriş*, Ötüken Neşriyat, Çev. Osman Karatay, İstanbul.
- Hajdu P. (1996). The Classification of Samaoyed Shamans, *Folk Beliefs and Shamanistic Traditions in Siberia*, Eds. Vilmos Diószegi, Mihaly Hoppál, International Society for Shamanistic Research, Vol.3: 70 - 96. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Halifax J. (1982). *Shaman The Wounded Healer*, Thames end Hudson, London.
- Hamayon, R.N. (1990). *La chasse à l'âme: esquisse d'une théorie du chamanisme sibérien*, 880 pp., 8 plates, Nanterre: Société d'ethnologie.

- Hamayon, R.N. (1993). Shamanism and Pragmatism in Siberia, *Shamans and Cultures*, Ed. Mihaly Hoppal-Keith D. Howard Akadémiai Kiado, Budapest, International Society for Trans-Oceanic Research, Los Angeles: 200 -205.
- Jakobsen, M.D. (1999). *Shamanism Traditional and Contemporary Approaches to the Mastery of Spirits and Healing*, New York: British Library Cataloguing in Publication Data, Berghahn Book.
- Ksenefontov, G.V. (1929). *Samanizm i Hristianstvo*, Hrestes, Irkutsk.
- Laufer, B. (1917). Origin of The Word Shaman. *American Anthropologist* Vol.19/3: 365.
- Matyuschenko V.I. (1962). *Materialy po Istorii Rannevo Shamanizma*, Trudy Kraved, Muzeja vyp. IV. Tomsk.
- Öger, A., Gönel T., (2011). Uygur Türkleri Arasında Şamanlar ve Tedavi Yöntemleri. *Turkish Studies, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Vol.6/4 Fall: 233.
- Pentikainen, J. (1995). The Revival of Shamanism in the Contemporary North. *Shamanism in Performing Arts*, Ed. Tae-gon Kim and Mihaly Hoppál, International Society for Shamanistic Research, Vol.1: 263 - 272, Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Potapov, L.P. (1996). Shamans' Drum of Altaic Ethnic Groups. *Folk Beliefs and Shamanistic Traditions in Siberia*, Eds. Vilmos Diószegi, Mihaly Hoppál, International Society for Shamanistic Research, Vol.3: 97 - 126, Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Price, N.S. (2001). An Archaeology of Altered States: Shamanism and Material Culture Studies. *The Archaeology of Shamanism*, Ed. N. S. Price, London-New York.
- Prokofyeva, E.D. (1971). *Şamanskie Kostyumi Narodov Sibiri, Religioznie Predstavleniya i Obryady Narodov Sibiri v. XIX – naçale XX v.* Leningrad.
- Radloff, W. (1986). *Sibirya'dan Seçmeler*, Çev. A. Temir, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Radloff, W. (2009). *Türklük ve Şamanlık*, Örgün Yayınevi, İstanbul.
- Russian Museum of Ethnography, (2006), *Between the Worlds Shamanism of the Peoples of Siberia (from the Collection of the Russian Museum of Ethnography: an Album)*, Eds. V. Gorbacheva, K. Solovyeva, Khudozhnik i Kniga Publishers, Moskow, 2006.
- Tampere Museums, (1998), *Shamans*, Ed. J.Pentikainen, T. Jaatinen, vd., Tampere Museums Publications 45, Tampere.
- Turan, O. (2008), *Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.

ULUSLARARASI BİLİM KÜLTÜR VE SPOR DERNEĞİ | **INTERNATIONAL SCIENCE CULTURE AND SPORT ASSOCIATION**

ISCSA_UBİKS

www.iscs-a.org

www.intjcss.com